

ספר דברים
Deuteronomy

Formatting by Nathan Kasimer

With the Targum, 1917 JPS Translation, and Rashi

©Nathan Kasimer, 2021 (5782). This text may be re-used under the terms of the Creative Commons Sharealike 2.0 license (CC-BY-SA), the terms of which are available here: <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/2.0/>. This book includes the following texts:

- Miqra According to the Masora
 - License: CC-BY-SA
 - Source: https://he.wikisource.org/wiki/מקרא_על_פי_מסורה
- Targum Onkelos, vocalized according to the Yemenite Taj
 - License: CC-BY-SA
 - Source: https://he.wikisource.org/wiki/תרגום_אונקלוס
- Rashi Chumash, Metsudah Publications, 2009
 - License: CC-BY

All these texts were retrieved from Sefaria. It was typeset and formatted using L^AT_EX, using the Shlomo font by Shlomo Orbach from <https://sites.google.com/site/orlaeinayim/download> and the EB Garamond font by Georg Duffner from <http://www.georgduffner.at/ebgaramond/index.html>. Both of these were used under the terms of the SIL Open Font License.

תוכן העניינים

v	Introduction
vi	Usage Guide
1	פרשת דברים
18	פרשת ואתחנן
37	פרשת עקב
55	פרשת ראה
77	פרשת שופטים
93	פרשת כי תצא
110	פרשת כי תבוא
129	פרשת נצבים
135	פרשת וילך
140	פרשת האזינו
151	פרשת וזאת הברכה
161	שירת הים ועשרת הדברות
161	עשרת הדברות בטעם עליון
161	האזינו
164	הפטרות
164	הפטרת דברים
166	הפטרת ואתחנן
168	הפטרת עקב
171	הפטרת ראה

172	הפטרת שופטים
174	הפטרת כי תצא
175	הפטרת כי תבוא
177	הפטרת נצבים
179	הפטרת וילך
181	הפטרת האזינו
184	הפטרת וזאת הברכה
187	מפטיר לשבת ראש חודש
187	הפטרת שבת ראש חודש
190	הפטרת שבת מחר חודש

Introduction

This ḥumash is intended primarily for learning *Shnayim Mikra veEchad Targum*, but to be versatile enough to be usable in a synagogue. To that end, it includes multiple texts used as the “Targum”—Targum Onkelos itself, the commentary of Rashi, and a translation into English. For Haftarot, special Maftir portions, and Shabbat Minḥa readings, only Hebrew and English are printed, since these sections are included for ease of use in synagogues rather than for study use.

The text of the Torah itself is from the *Mikra al pi Masorah* project. The text was selected for its open licensing, extensive source documentation, and accuracy in presenting the masoretic text. The text of Targum is the Wikisource Targum, which is based on Yemenite texts (particularly the 1901 edition of the Taj). It was selected for its accurate vocalization. The English translation is the 1917 JPS translation, and text of Rashi is from the Metsudah edition. All these texts were retrieved from Sefaria. Data for aliya divisions, haftarot, and lengths of parshiyot was pulled from Hebcal. Information on which special *Maftir* and *Haftarot* can occur on which Sabbaths is from the Koren Shabbat Chumash. Sedarim data was pulled from *Mikra al pi Masorah*.

I hope this text will be helpful to those who use it.

Usage Guide

This text has minimal notations about various textual differences in the Masoretic text of the Torah. For information where this text varies from others, see the notes of the *Mikra al pi Masorah* project, or notes in *Minḥat Shai*. The *Mikra al pi Masorah* project also has information in its notes about variations in customs about where to divide aliyot. Only differences that affect the consonantal text as it appears in a Seder Torah are noted. Kamatz Katan is indicated with a special symbol for the text of the Torah, but not in the text of the Targum. *Paseq* is indicated with a vertical bar with a space on both sides, but the line indicating a *munah legarme'i* has no space between the line and the preceding word.

To reduce confusion, different numbering systems used for running verse references are numbered differently. Roman numerals are used for chapters, Hindu-Arabic numerals for verses, and Hebrew letters for Sedarim. In verse references in notes, however, chapters are listed in Hindu-Arabic numerals. Where there are attested seder divisions that are not included in the traditional 154-seder count, the number is printed with an asterisk, indicating that it is a seder break but the seder number has not increased. Instances where there are variations in tradition for the start of a seder are in brackets or parentheses.

Names of parshiyot, aliyot, and the number of verses in each parsha are noted in Rashi script. The weekday aliyot can be assumed to end where the second aliya begins. The ending is noted if that is not the case. לוי and ישראל indicate the weekday aliyot. Aliyot for doubled parshiyot are in parentheses.

Parsha breaks are indicated with a פ or ס in parentheses. A petuḥa is a paragraph break that ends a line, a setuma is a break where a blank space is left mid-line. Keri ukhetiv instances are noted with brackets and letters indicating which text is the kerī and which is the ketiv.

Large/small letters are printed in the text. Note that in an actual Seder Torah the large/small letters have the top of the letter aligned with the rest of the text. They are printed aligned with the bottom line here due to typesetting considerations. Other special letters are indicated with parenthetical notes.

דברים
א

I THESE ARE the words which Moses spoke unto all Israel beyond the Jordan; in the wilderness, in the Arabah, over against Suph, between Paran and Tophel, and Laban, and Hazeroth, and Di-zahab.

אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל בעבר הירדן במדבר בערבה מול סוף בין פארן ובין תפל ולבן וחצרות ודי זחב:
אלה פתגמי דמליל משה עם כל ישראל בעברא דירדנא אוכח יתהון על דחבו במדברא ועל דארגיוזו במישרא לקביל ים סוף בפארן אתפלו על מנא ובחצירות ארגיוזו על בשרא ועל דעבדו עיגל דדחב:

2 It is eleven days journey from Horeb unto Kadesh-barnea by the way of mount Seir.

2 אחד עשר יום מחורב דרר הרשעיר עד קדש ברנע:
מהלך חד עשר יומין מחורב אורח טורא דשעיר עד רקם גיאח:

3 And it came to pass in the fortieth year, in the eleventh month, on the first day of the month, that Moses spoke unto the children of Israel, according unto all that the LORD had given him in commandment unto them;

3 ויהי בארבעים שנה בעשתי עשר חדש באחד לחדש דבר משה אל בני ישראל ככל אשר צוה יהוה אתו אלהם:
והנה בארבעין שנין בחד עשר ירחין בחד לירחא מליל משה עם בני ישראל ככל דפשיד יי יתיה לויתיהון:

(1) אלה הדברים. לפי שהן דברי תוכחות (ספרי א), ומנה כאן כל המקומות שהכעיסו לפני המקום צהן, לפיכך סתם את הדברים והזכירן בזמנו, מפני כבודן של ישראל: אל כל ישראל. אילו הוכיח מקצתן, היו אלו בשוק אומרים, אחס הייטס שומעים מנן עמרם ולא השיבות דבר מכך וכך, אילו היינו שם היינו משיצין אותם, לכך כנסם כולם ואמר להם הרי כלכם כאן, כלמי שיש לו תשובה ישיב: במדבר. לא במדבר היו אלא בערבות מואב, ומהו במדבר, אלא בשביל מה שהכעיסוהו במדבר, שאמרו מי יסון מותנו וגו' (שמות טז, ג): בערבה. בשביל הערצה, שחטאו בצעל פעור בשטים בערבות מואב: מול סוף. על מה שהמרו בים סוף בצואם לים סוף, שאמרו המצלי אין קצרים צמרים (שם יד, יא), וכן בנסעם מתוך הים, שנאמר וימרו על ים צנים סוף (תהלים קו, ז), כדאיתא בערכין (טו, ו): בין פארן ובין תפל ולבן. אמר רבי יוחנן, חזרונו על כל המקרא, ולא מצינו מקום ששמו תופל ולבן, אלא הוכיחן על הדברים שחפלו על המן שהוא לבן, שאמרו ונפשונו קנה צלקס הקלקל (במדבר כא, ה), ועל מה שעשו במדבר פארן ע"י המרגלים: וחצרות. במחלוקתו של קרח. דבר אחר, אמר להם, היה לכם ללמוד ממנה שעשיתי למרים בחצרות בשביל לשון הרע (ספרי א), ואחס נדברתם במקום: ודי זחב. הוכיחן על העגל, שעשו בשביל רוב זה שהיה להם, שנאמר וקסף הרציתי לה ונהב עשו לצעל (הושע ב, י):

(2) אחד עשר יום מחורב. אמר להם משה, ראו מה גרמחס, אין לכם דרך קצרה מחורב לקדש ברנע כדרך הר שעיר, ואף הוא מהלך י"א יום, ואחס הלכתם אותו בשלשה ימים. שהרי בעשרים באייר נסעו מחורב, שנאמר ויהי צהנה השנית צהנש השני צעשנים צהנש וגו' (במדבר י, יא), ובכ"ט צסיון שלחו את המרגלים מקדש ברנע (תענית כט,). לא מהם שלשים יום שעשו בקצרות התאווה, שאלו הוצרכו ששעו בחצרות להסגר שם מרים, נמצא בג' ימים הלכו כל אותו הדרך, וכל כך היתה השכינה מתלצטת בשבילכם למהר ביאתכם לארץ, ובשביל שקלקלתם, הסב אתכם סביבות הר שעיר מ' שנה:

(3) ויהי בארבעים שנה בעשתי עשר חדש באחד לחדש. מלמד שלא הוכיחן אלא סמוך למיתה, ממי למד, מיעקב שלא הוכיח את בניו אלא סמוך למיתה, אמר, ראובן בני, אני אומר לך, מפני מה לא הוכחתך כל השנים הללו, כדי שלא תניחני ותלך ותדבק בעש אוי, ומפני ד' דברים אין מוכיחין את האדם אלא סמוך למיתה, כדי שלא יהא מוכיחו וחורו ומוכיחו, ושלא יהא חצירו רואהו ומתבייש ממנו כו', כדאיתא בספרי (ב), וכן יהושע לא הוכיח את ישראל אלא סמוך למיתה, וכן שמואל, שנאמר הגני עניו צי (שמואל א ג, ג), וכן דוד את שלמה בנו (מ"א ב, א):

<p>4 after he had smitten Sihon the king of the Amorites, who dwelt in Heshbon, and Og the king of Bashan, who dwelt in Ashtaroth, at Edrei;</p>	<p>בְּתֵר דְּמַחָא יֵת סִיחוֹן מֶלֶךְ אֲמֹרֵאָה דִּיתִיב בְּחֶשְׁבֹּן וְיֵת עֹג מֶלֶךְ אֲמֹרֵאָה דִּיתִיב בְּעֶשְׂתָּרוֹת בְּאֶדְרֵי:</p>	<p>אֲחֵרֵי הִכּוּ אֶת סִיחוֹן מֶלֶךְ הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֶשְׁבֹּן וְאֶת עֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן אֲשֶׁר-יוֹשֵׁב בְּעֶשְׂתָּרוֹת בְּאֶדְרֵי: 101</p>
<p>5 beyond the Jordan, in the land of Moab, took Moses upon him to expound this law, saying:</p>	<p>בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן בְּאֶרֶץ מוֹאָב הוֹאִיל מֹשֶׁה בָּאֵר אֶת-תּוֹרָה הַזֹּאת לֵאמֹר:</p>	<p>5 בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן בְּאֶרֶץ מוֹאָב הוֹאִיל מֹשֶׁה בָּאֵר אֶת-תּוֹרָה הַזֹּאת לֵאמֹר: 5</p>
<p>6 The LORD our God spoke unto us in Horeb, saying: 'Ye have dwelt long enough in this mountain;</p>	<p>יְיָ אֱלֹהֵנָּה מְלִיל עִמָּנָה בְּחֹרֵב לְמִימַר סִגִּי לְכוֹן דִּיתִיבְתוֹן בְּטוֹרָא הַדִּין:</p>	<p>6 יְהוָה אֱלֹהֵינוּ דִּבֶּר אֵלֵינוּ בְּחֹרֵב לֵאמֹר רַב-לָכֶם שָׁבַת בְּהָר הַזֶּה: 6</p>
<p>7 turn you, and take your journey, and go to the hill-country of the Amorites and unto all the places nigh thereunto, in the Arabah, in the hill-country, and in the Lowland, and in the South, and by the sea-shore; the land of the Canaanites, and Lebanon, as far as the great river, the river Euphrates.</p>	<p>אֲתַפְּנוּ וְטוּלוּ לְכוֹן וְעוּלוּ לְטוֹרָא דְּאֲמֹרֵאָה וְלִכְלִ מְגִירוֹהִי בְּמִישְׁרָא בְּטוֹרָא וּבְשִׁפְלָתָא וּבְדִרְוֹמָא וּבְסִפֵּר יָמָא אֲרַע כְּנַעֲנָאָה וְלִבְנֵן עַד נְהַרָא רַבָּא נְהַרָא פָּרָת:</p>	<p>7 פָּנּוּ וְסַעֲדוּ לָכֶם וּבֹאוּ הָרָא הָאֲמֹרִי וְאֶל-כָּל-שְׂכֵנֵי בְּעֶרְבָה בְּהָר וּבְשִׁפְלָה וּבִגְבֹג וּבְחוֹף הַיָּם אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַלְבָּנוֹן עַד-הַנָּהָר הַגָּדֹל נְהַר-פָּרָת: 7</p>
<p>8 Behold, I have set the land before you: go in and possess the land which the LORD swore unto your fathers, to Abraham, to Isaac, and to Jacob, to give unto them and to their seed after them.'</p>	<p>חִזּוּ דִּיהִבִּית קְדָמִיכוֹן יֵת אֲרַעָא עוּלוּ וְאֲחִסִּינוּ יֵת אֲרַעָא דְּקַיִים יְיָ לְאַבְרָהָם לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לְמַתָּן לְהוֹן וּלְבְנֵיהוֹן בְּתַרְיָהוֹן:</p>	<p>יֵרָאָה נָתַתִּי לִפְנֵיכֶם אֶת-הָאֶרֶץ בָּאוּ וְרָשׁוּ אֶת-הָאֶרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לֵאמֹר וְלָהֶם וְלִזְרָעָם אַחֲרֵיהֶם: 102</p>

(4) אחרי הכותו. אמר משה, אם אני מוכיחם קודם שיכנסו לקצה הארץ, יאמרו מה לזה עלינו, מה היטיב לנו, אינו צא אלא לקנח ולמאזא עילה, שאין צו כח להכניסנו לארץ, לפיכך המתין עד שהפיל סיחון ועוג לפנייהם והורישם את ארצם, ואחר כך הוכיחם (ספרי ג): סיחון וגר אשר יושב וגר. אילו לא היה סיחון קשה והיה שרוי במשכון, היה קשה, שהמדינה קשה, ואילו הייתה עיר אחרת וסיחון שרוי במוכה, הייתה קשה, שהמלך קשה, על אחת כמה וכמה, שהמלך קשה והמדינה קשה (שם): אשר יושב בעשתרות. המלך קשה והמדינה קשה: עשתרות. הוא לשון זקין וקושי כמו עשתרות קרנים, ועשתרות זה, הוא עשתרות קרנים שהיו שם רפאים שהכה אמרפל, שנאמר וַיַּחַד רָפָאִים בְּעֶשְׂתָּרֶת קֶרְנִים (בראשית יד, ה), ועוג נמלט מהם, והוא שנאמר וַיֵּצֵא הַפְּלִיט (שם יג), ואומר כי רק עוג מלך הצפון נשאר מיתר הרפאים (לקמן ג, יא): באדרעי. שם המלכות:

(5) הואיל. המחיל, כמו הגה גא הולאטי (בראשית יח, כז): באר את התורה. בצעעים לשון פירשה להם: (6) רב לכם שבת. כפשוטו, ויש מדרש אגדה, (ספרי ה) הרבה גדלה לכם ושכר, על ישיבתכם צהר הזה, עשיתם משכן מורה וכלים, קבלתם תורה, מניחם לכם סנהדרין שרי אלפים ושתי מאות: (7) פנו וסעו לכם. זו דרך ערד ומרמה: ובאו הר האמורי. כמשמעו: ואל כל שכניו. עמון ומואב וזה שער: בערבה. זה מישור של יער: בהר. זה הר המלך: ובשפלה. זו שפלת דרום: ובנגב ובחוף הים. אשקלון ועזה וקסרי וכו', כדאיחא צספרי (ו): עד הנהר הגדול. מפני שזכר עם ארץ ישראל קורא גדול, משל הדיוט אומר, עבד מלך מלך, הדָּבָק לְשִׁמּוֹר וּשְׂמִיחוֹ לך, קָרַב לַגִּזְיָא דְּהִינָא וְאִידֵּהּ (שבעות מז):

9 And I spoke unto you at that time, saying: 'I am not able to bear you myself alone;	וַאֲמַרְתִּי לָכֵן בְּעֵדְנָא הָהוּא לְמִימַר לִית אֲנָא יָכִיל בְּלַחֲדִי לְסוּבְרָא יִתְכּוֹן:	9 וַאֲמַר אֲלֵכֶם בַּעַת הָהוּא לֹאֲמַר לֹא־אוּכַל לְבַדִּי שְׂאֵת אַתְּכֶם:
10 the LORD your God hath multiplied you, and, behold, ye are this day as the stars of heaven for multitude.—	10 יי אֱלֹהֵכֶן אֶסְגִּי יִתְכּוֹן וְהָא אִתִּיכּוֹן יוֹמָא דִּין כְּכּוֹכְבֵי שְׁמַיָא לְסָגִי:	10 יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הִרְבָּה אֶתְכֶם וְהִנֵּה הַיּוֹם כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לָרֹב:
11 The LORD, the God of your fathers, make you a thousand times so many more as ye are, and bless you, as He hath promised you!—	11 יי אֱלֹהָ דְאַבְהָתְכֶן יוֹסִיף עֲלֵיכֶן כְּתִיכּוֹן אֶלְף זְמַנִּין וַיְבָרֵךְ יִתְכּוֹן כְּמָא דְמַלְלִל לָכֵן:	11 יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתְכֶם יוֹסֵף עֲלֵיכֶם כָּכֶם אֶלְף פַּעַמִּים וַיְבָרֵךְ אֶתְכֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָכֶם:
12 How can I myself alone bear your cumberance, and your burden, and your strife?	12 אִיכְדִין אֶסּוּבֵר בְּלַחֲדִי שׁוּרְחִיכּוֹן וְעַסְקִיכּוֹן וְדִינְכּוֹן:	12 אִיכָּה אֲשָׂא לְבַדִּי טָרְחֵכֶם וּמַשְׁאָכֶם וְרִיבֵכֶם:
13 Get you, from each one of your tribes, wise men, and understanding, and full of knowledge, and I will make them heads over you.'	13 חֲבו לָכֵן גּוֹבְרִין חֲכִימִין וְסוּכְלָתַנִּין וּמִרְעֵן לְשִׁבְטֵיכֶן וְאֶמְנִינִין רִישֵׁן עֲלֵיכֶן:	13 הָבּוּ לָכֶם אַנְשִׁים חֲכָמִים וְנִבְנִים וִידְעִים לְשִׁבְטֵיכֶם וְאֲשִׁימֵם בְּרָאשֵׁיכֶם:

(8) ראה נתתי. צעניכס אחס רואים, איני אומר לכם מאומד ומשמעות: באו ורשו. אין מערער בדבר, ואינכם צריכים למלחמה, אלו לא שלחו מרגלים, לא היו צריכין לכלי זיין: לאבתיכם. למה הזכיר שז לאצרהס ליצחק וליעקב, אלא אצרהס כדאי לעצמו, יצחק כדאי לעצמו, יעקב כדאי לעצמו:

(9) ואומר אליכם בעת ההוא לאמר. מהו לאמר, אמר להם משה, לא מעצמי אני אומר לכם, אלא מפי הקב"ה: לא אוכל לבדי וגו'. אפשר שלא היה משה יכול לדון את ישראל, אדם שהוויאס ממנרים, וקרע להם את הים, והוריד את המן, והגיו את השליו, לא היה יכול לדונס, אלא כך אמר להם, ה' אלהיכם הרבה אתכם, הגדיל וְהָרִים אֶתְכֶם על דייניכס, נטל את העונש מכס ונתנו על הדיינין. וכן אמר שלמה, פי מי יוכל לשפט את עמך הַקָּדֵד הָאֵל (מלכים"א ג, ט), אפשר מי שכתוב צו וַיִּקְרָא מֶלֶךְ הָאֱדָם (שם ה, יא), אומר מי יוכל לשפט, אלא כך אמר שלמה, אין דייני אומה זו כדייני שאר האומות עובדי אלילים, שאס דן והורג ומכה וחונק ומטה את דינו וגוזל אין צרך כלום, אני אס חייבתי ממון שלא כדן, נפשות אני נתנע, שנאמר וְקָצַע אֶת קִצְעֵיהֶם נָקַשׁ (משלי כב, כג):

(10) והנכם היום ככוכבי השמים. וכי ככוכבי השמים היו צאתו היום, והלא לא היו אלא ששים רבוא, מהו והנכם היום, הנכם משולים כיום, קיימים לעולם כחמה וכלצנה וככוכבים:

(11) יוסף עליכם ככם אלף פעמים. מהו שז ויצרך אתכם כאשר דבר לכם, אלא אמרו לו, משה, אתה נותן קצבה לצרכתנו, כבר הצטיח הקב"ה את אצרהס אֶשֶׁר אִס יוֹכַל אִישׁ לְמַנּוֹת וגו' (צראשית יג, טז), אמר להם זו משלי הוא, אצל הוא יצרך אתכם כאשר דבר לכם:

(12) איכה אשא לבדי. אס אומר לקבל שכר לא אוכל, זו היא שאמרתי (ס"א שאמרנו) לכם, לא מעצמי אני אומר לכם אלא מפי הקב"ה: טרחכם. מלמד שהיו ישראל טרחנין, היה אחד מהס רואה את צעל דינו נוטח צדין, אומר יש לי עדיס להציא, יש לי ראיות להציא, מוסיף אני עליכס דיינין: ומשאכס. מלמד שהיו אפיקורסין, הקדים משה ללאת, אמרו מה ראה צן עמרס ללאת, שמא אינו שפוי צחוך ציתו, איחר ללאת, אמרו מה ראה צן עמרס שלא ללאת, מה אסס סבורים, יושב ויועץ עליכס עזות רעות וחושב עליכס מחשבות (ס"א מצות וחשבות): וריבכם. מלמד שהיו רוגזים:

(13) הבו לכם. הומינו עצמכס לדבר: אנשים. וכי תעלה על דעתך נשים, מה תלמוד לומר אנשים, צדיקים: חכמים. כסופים: ונבונים. מצינים דבר מתוך דבר. זהו ששאל אֶרְיָס את ר' יוסי, מה צין חכמים לנבונים, חכס דומה לשולחני עשיר, כשמציאין לו דיגרין לראות רואה וכשאין מציאין לו יושב ותוהה, נצון דומה לשולחני תגר, כשמציאין לו מעות לראות

- 14 And ye answered me, and said: 'The thing which thou hast spoken is good for us to do.'
- 14 וַתַּעֲנֵנוּ אֹתִי וַתֹּאמְרוּ טוֹב הַדְּבָר אֲשֶׁר-דִּבַּרְתָּ לַעֲשׂוֹת:
- 15 So I took the heads of your tribes, wise men, and full of knowledge, and made them heads over you, captains of thousands, and captains of hundreds, and captains of fifties, and captains of tens, and officers, tribe by tribe.
- 15 וָאֶקַּח אֶת-רָאשֵׁי שְׁבִטֵיכֶם אֲנָשִׁים חֲכָמִים וְיָדְעִים וְאֶתְּנֵן אוֹתָם רָאשִׁים עֲלֵיכֶם שָׂרֵי אֲלָפִים וְשָׂרֵי מֵאוֹת וְשָׂרֵי חֲמִשִּׁים וְשָׂרֵי עֶשְׂרֹת וְשֹׁטְרִים לְשִׁבְטֵיכֶם:
- 16 And I charged your judges at that time, saying: 'Hear the causes between your brethren, and judge righteously between a man and his brother, and the stranger that is with him.
- 16 וָאֶצְוֵה אֶת-שֹׁפְטֵיכֶם בָּעֵת הַהִוא לֵאמֹר שִׁמְעוּ בֵּין-אֲחֵיכֶם וּשְׁפַטְתֶּם צֶדֶק בֵּין-אִישׁ וּבֵין-אָחִיו וּבֵין גֵּרוֹ:
- 17 Ye shall not respect persons in judgment; ye shall hear the small and the great alike; ye shall not be afraid of the face of any man; for the judgment is God's; and the cause that is too hard for you ye shall bring unto me, and I will hear it.'
- 17 לֹא-תִכְרֹנוּ פָנִים בַּמִּשְׁפָּט בִּקְטָן כְּגֹדֶל תִּשְׁמָעוּן לֹא תִגְדּוּרוּ מִפְּנֵי-אִישׁ כִּי הַמִּשְׁפָּט לֵאלֹהִים הוּא וְהַדְּבָר אֲשֶׁר יִקְשֶׁה מִכֶּם תִּקְרֹבוּן אֵלַי וְשִׁמְעֵתִיו:

רואה, וכשאין מציאין לו הוא מחזר ומציא משלו: וידועים לשבטיכם. שהם ניכרים לכם, שאם צא לפני מעוטף בטליתו, איני יודע מי הוא, ומאיזה שצט הוא, ואם הגון הוא, אזל אחס מכירין צו, שאתם גדלתם אותו, לכך נאמר וידועים לשבטיכם: בראשיכם. ראשים ומכובדים עליכם, שמהיו נוהגין צהם כבוד ויראה: ואשמה. חסר יו"ד, למד שאשמותיהם של ישראל תלויות בראשי דייניהם, שהיה להם למחות ולכוון אותם לדרך הישרה:

(14) ותענו אותי וגו'. חלטתם את הדבר להנחתכם, היה לכם להשיב, רבינו משה, ממי נאה ללמוד ממך או מתלמידך, לא ממך שננטעת עליה, אלא ידעתי מחשבותיכם, שהייתם אומרים עכשיו יתמנו עלינו דייני הרבה, אם אין מכירנו אנו מציאין לו דורון והוא נושא לנו פנים (ספרי יד): לעשות. אם היית מתעצל, אתם אומרים עשה מהרה:

(15) ואקח את ראשי שבטיכם. משקטים בדברים, אשריכם, על מי צאתם להתמנות, על בני אברהם יצחק ויעקב, על בני אדם שנקראו אחים ורעים, חלק ונחלה, וכל לשון צהה: אנשים חכמים וידועים. אזל נבונים לא מנאחי, זו אחת משצע מדות שאמר יתרו למשה, ולא מנא אלא שלשה, אנשים נדיקים, חכמים, וידועים (ספרי טו עיין בחזקוני): ראשים עליכם. שתנהגו צהם כבוד, ראשים במקה, ראשים בממכר, ראשים במשא ומתן, נכנס (מציאו לצה) אחרון ויואל ראשון: שרי אלפים. אחד ממונה על אלף: שרי מאות. אחד ממונה על מאה: ושוטרים. מניתי עליכם לשבטיכם אלו הכופתין והמכין ברכוה על פי הדיינין:

(16) ואצוה את שפטיכם. אמרתי להם הו מתונים דין, אם צא דין לפניך פעם אחת שמים ושלש, אל תאמר כבר צא דין זה לפני פעמים הרבה, אלא היו נושאים ונותנים צו (ספרי טו): בעת ההוא. משפטיים אמרתי להם, אין עכשיו כלשעבר, לשעבר הייתם צרשות עצמכם, עכשיו הרי אתם משועבדים לצבור (ספרי שס): שמוע. לשון הוה, אודני"ט בלע"ז (הערענד), כמו נכור (שמות כ, ז) וְשָׁמֹר (להלן ה, יצ): ובין גרו. זה צעל דינו, שאוגר עליו דברים, (ספרי) דבר אחר ובין גרו, אף על עסקי דירה, צין חלוקת אחים, אפילו צין תנור לכיריים (סנהדרין ז):

(17) לא תכירו פנים במשפט. זה הממונה להושיב הדיינין, שלא יאמר איש פלוני נאה או גבור אושיצו דיין, איש פלוני קרובי אושיצו דיין בעיר, והוא אינו צקי בדיינין, נמא מחייב את הזכאי ומזכה את החייב, מעלה אני על מי שמונהו כאלו

18	And I commanded you at that time all the things which ye should do.	וּפְקִידֹתַי יִתְּכֹן בְּעֲדָנָא הָהוּא יֵת כָּל פְּתֻגְמֵי דִתְעֻבְדִּין:	וְאַצְוֶה אִתְּכֶם בְּעֵת הַהִוא אֵת כָּל-הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תַּעֲשִׂין:	18
19	And we journeyed from Horeb, and went through all that great and dreadful wilderness which ye saw, by the way to the hill-country of the Amorites, as the LORD our God commanded us; and we came to Kadesh-barnea.	וְנִשְׁלַנָּא מִחוּרֵב וְהִלִּיכְנָא יֵת כָּל מַדְבָּרָא רַבָּא וְדַחִילָא הָהוּא דִּיחִזִּיתִין אוּרְחַ שׁוּרָא דְאַמּוֹרֵאָה כְּמָא דִּפְקִיד יי אֱלֹהֵנָא יִתְנָא וְאַתִּינָא עַד רְקֵם גִּיאָה:	וְנִסְעָ מִחֹרֵב וְנָלַךְ אֵת כָּל-הַמִּדְבָּר הַגָּדוֹל וְהַנּוֹלָא הָהוּא אֲשֶׁר רִאִיתֶם בְּדֶרֶךְ הַר הָאֱמֹרִי כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֲתָנוּ וְנָבֵא עַד קֶדֶשׁ בַּרנֶע:	19
20	And I said unto you: 'Ye are come unto the hill-country of the Amorites, which the LORD our God giveth unto us.	וְאַמְרִית לְכוֹן אֲתִיתִין עַד שׁוּרָא דְאַמּוֹרֵאָה דִּי אֱלֹהֵנָא יְהִיב לָנָא:	וְאָמַר אֲלֵכֶם בְּאַתֶּם עַד-הַר הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֵינוּ נָתַן לָנוּ:	20
21	Behold, the LORD thy God hath set the land before thee; go up, take possession, as the LORD, the God of thy fathers, hath spoken unto thee; fear not, neither be dismayed.'	חֲזִי דִיתֵב יי אֱלֹהֵךְ קִדְמָךְ יֵת אֶרְעָא סָא אַחֲסִין כְּמָא דְמַלִּיל יי אֱלֹהָא דְאַבְהָתְךָ לָךְ לֹא תִדְחַל וְלֹא תִתְּבַר:	רְאֵה נָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְפָנֶיךָ אֶת-הָאָרֶץ עֲלֶיהָ רֵשׁ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ לָךְ אֶל-תִּירָא וְאַל-תִּחַת:	21
22	And ye came near unto me every one of you, and said: 'Let us send men before us, that they may search the land for us, and bring us back word of the way by which we must go up, and the cities unto which we shall come.'	וּקְרִיבְתִּין לִנְתִי כּוֹלְכוֹן וְאַמְרִיתִין נִשְׁלַח גּוֹבְרִין קִדְמָנָא וַיֵּאֲלִין לָנָא יֵת אֶרְעָא וַיְתִיבוֹן יִתְנָא פְתֻגְמָא יֵת אוּרְחָא דְנִסְק בְּהָ וַיֵּת קְרִינָא דְנִיעוּל לְהוֹן:	וְתִקְרְבוּן אֵלַי כָּלכֶם וְתֹאמְרוּ נִשְׁלַח אַנְשִׁים לְפָנֵינוּ וַיַּחְפְּרוּ-לָנוּ אֶת-הָאָרֶץ וַיִּשְׁבּוּ אֲתָנוּ דְּבַר אֶת-תִּדְרֹךְ אֲשֶׁר נַעֲלֶה-בָּהּ וְאֵת הָעָרִים אֲשֶׁר נָבֵא אֱלֹהֵינוּ:	שלישי 22

הכיר פנים זדין (ספרי יז): כקטן בגדול תשמעון. שיהא חציב עליך דין של פרוטה כדין של מאה מנה, שאם קדם וזא לפניך, לא תסלקנו לאחרון (סנהדרין ח). דבר אחר כקטן כגדול תשמעון כתרגומו, שלא תאמר, זה עני הוא, וחזירו עשיר ומִנְהָ לפרנסו, אזכה את העני ונמלא מתפרנס צנקיות. דבר אחר, שלא תאמר, היאך אני פוגם בכבודו של עשיר זה בשביל דינר, אזכנו עכשיו, וכשיצא לחוץ אומר אני לו, תן לו שאתה חייב לו: לא תגורו מפני איש. לא תיראו (ספרי יז). דבר אחר לא תגורו, לא תכניס דברך מפני איש, לשון אֲגִר צָקִין (משלי י, ה): כי המשפט לאלהים הוא. מה שאתה נוטל מזה שלא כדין, אתה מוזיקני להחזיר לו, נמלא שְׁטִיטָה עלי המשפט (סנהדרין ח): תקרבון אלי. על דבר זה נסתלק ממנו משפט צנות ולפחד (ספרי יז), וכן שמואל אמר לשאול לנכי הִרָאָה (שמואל א ט, יט), אמר לו הקב"ה, חייך שאני מודיעך שאין אתה רואה, ואימתי הודיעו, כשאז למשוח את דוד, ויצא את גִּלְיָאָז וַיֹּאמֶר אֵךְ נִגְדָה ה' מִשִּׁיחוֹ (שם עז, ו), אמר לו הקב"ה, ולא אמרת אנכי הרואה, אל פִּצְטָא קָל מְרָאָהוּ (שם ז):

(18) את כל הדברים אשר תעשון. אלו י' דברים שצין דיני ממונות לדיני נפשות:

(19) המדבר הגדול והנורא. שהיו צו נחשים כקורות, ועקרבים כקשתות:

(22) ותקרבון אלי כלכם. צערצוציא, ולהלן הוא אומר וּתְקַרְבוּן אֵלַי כָּל רָאִשֵׁי שְׁטִיטָה וְזִקְנֵיכֶם, וַתֹּאמְרוּ הֵן הָרָאִינוּ וגו' (לקמן ה, כ), אותה קריצה היתה הוגנת, ילדים מכזבים את הזקנים ושלחום לפניהם, וזקנים מכזבים את הראשים ללכת לפניהם, אזל כאן, ותקרבון אלי כולכם, צערצוציא, ילדים דוחפין את הזקנים וזקנים דוחפין את הראשים: וישיבו אתנו דבר. צאיזה לשון הם מדברים (ספרי כ): את הדרך וגו'. אין דרך שאין בה עקמימות: ואת הערים אשר נבוא אליהן. מחלה לכנוש:

- 23 And the thing pleased me well; and I took twelve men of you, one man for every tribe; וַיִּיטֵב בְּעֵינַי הַדָּבָר וַאֲקַח מִכֶּם שְׁנַיִם עָשָׂר אַנְשִׁים אִישׁ אֶחָד לְשִׁבְטוֹ: וּשְׁפָר בְּעֵינַי פִּתְגָּמָא וּדְבָרִית מִנְכּוֹן תְּרֵי עָשָׂר גּוֹבְרִין גּוֹבְרָא חַד לְשִׁבְטָא:
- 24 and they turned and went up into the mountains, and came unto the valley of Eshcol, and spied it out. וַיִּפְּנוּ וַיַּעֲלוּ הַהָרָה וַיָּבֹאוּ עַד-נַחַל אֶשְׁכּוֹל וַיִּרְגְּלוּ אֹתָהּ: וְאֶתְפָּנְיָאוּ וּסְלִיקוּ לְטוֹרָא וְאֶתּוּ עַד נַחֲלָא דְאֶתְכֻלָּא וְאֶלִּילוּ יָתָהּ:
- 25 And they took of the fruit of the land in their hands, and brought it down unto us, and brought us back word, and said: 'Good is the land which the LORD our God giveth unto us.' וַיִּקְחוּ בְיָדָם מִפְּרֵי הָאָרֶץ וַיּוֹרְדוּ אֵלֵינוּ וַיֵּשְׁבוּ אִתָּנוּ דָּבָר וַיֹּאמְרוּ טוֹבָה הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֵינוּ נָתַן לָנוּ: וְנִסְבוּ בְיַדְהוֹן מֵאֲבָא דְאָרְעָא וַאֲחִיתּוּ לָנָא וַאֲחִיבוּ יִתְנָא פִּתְגָּמָא וַאֲמָרוּ טָבָא אֶרְעָא דִּי אֱלֹהֵנָא יְהִיב לָנָא:
- 26 Yet ye would not go up, but rebelled against the commandment of the LORD your God; וְלֹא אָבִיתֶם לָעֹלֹת וַתִּמְרוּ אֹת-פִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: וְלֹא אָבִיתוֹן לְמַסַּק וּסְרִיבְתוֹן עַל מִימְרָא דִּי אֱלֹהֵכּוֹן:
- 27 and ye murmured in your tents, and said: 'Because the LORD hated us, He hath brought us forth out of the land of Egypt, to deliver us into the hand of the Amorites, to destroy us. וַתִּרְגְּנוּ בְּאָהֳלֵיכֶם וַתֹּאמְרוּ בִּשְׁנֵאתָ יְהוָה אֱתָנוּ הוֹצִיאָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְתֵת אֹתָנוּ בְּיַד הָאֲמֹרִי לְהַשְׁמִידָנוּ: וְאֶתְרַעַמְתוֹן בְּמִשְׁכְּנֵיכֶן וַאֲמַרְתוֹן בְּדַשְׁנֵי יְיָ יִתְנָא אֶפְקָנָא מֵאֶרְעָא דְּמִצְרַיִם לְמַמְסַר יִתְנָא בְּיָדָא דְאֲמֹרֵאָה לְשִׁיזְיוֹתָנָא:
- 28 Whither are we going up? our brethren have made our heart to melt, saying: The people is greater and taller than we; the cities are great and fortified up to heaven; and moreover we have seen the sons of the Anakim there.' אָנָּה! אֲנַחְנוּ עַלִים אֲחֵינוּ הַמֶּסֹּו אֹת-לִבְבָנוּ לֵאמֹר עַם גָּדוֹל וָרֶם מִמֶּנּוּ עָרִים גְּדֹלֹת וּבְצוּרֹת בְּשָׁמַיִם וְגַם-בְּנֵי עֲגֻלִּים רָאִינוּ שָׁם: לָאן אֲנַחְנָא סְלָקִין אֲחֵנָא תִּבְרוּ יֵת לִבָּנָא לְמִימַר עַם רַב וְתִקְרִי מִנְּנָא קְרוּיִן רַבְרָבִין וְכִרְיָכִין עַד צִית שָׁמַיָא וְאָף בְּנֵי גִבְרָא חֲזִינָא תַּמָּן:

(23) וייטב בעיני הדבר. צעיני ולא צעיני המקום, ואם צעיני משה היה טוב למה אמרה בתוכחות, משל לאדם שאומר לחצירו מכור לי חמורך זה, אמר לו הן, נותנו אתה לי לנסיון, אמר לו הן, צהרים וגבעות, אמר לו הן, כיון שראה שאין מעכבו כלום, אמר הלוקח בלבו, בטוח הוא זה שלא אמלא בו מוס, מיד אמר לו טול מעותיך ואיני מנסה מעתה, אף אני הודיתי לדבריכם, שמא תחזרו צבם כשתראו שאיני מעכב, ואחס לא חזרתם צבם: ואקח מכם. מן הצדורים שצבם, מן המסלטים שצבם: שנים עשר אנשים איש אחד לשבט. מגיד שלא היה צבט לוי עמהם (שם כה):

(24) עד נחל אשכול. מגיד שנקרא על שם סופו: וירגלו אותה. מלמד שהלכו זה ארבעה אומקין שתי וערב (שם כז): (25) ויורדו אלינו. מגיד שארץ ישראל גבוהה מכל הארצות: ויאמרו טובה הארץ. מי הם שאמרו טובה, יהושע וכלב (שם כג):

(26) ותמרו. לשון התרסה, התרסותם כנגד מאמרו:

(27) ותרגנו. לשון הרע, וכן דגרי נרגן (משלי יח, ח), אדם המוציא דבה: בשנאת ה' אתנו. והוא היה אוהב אתכם, אזל אתם שונאים אותו, משל הדיוט אומר, מה דגלגך על דגלגך מה דגלגיה ערך: בשנאת ה' אתנו הוציאנו מארץ מצרים. הוצאתו לשנאה הייתה, משל למלך צער ודם שהיו לו שני צנים, ויש לו שתי שדות אחת של שקיץ ואחת של פועל, למי שהוא אוהב נותן של שקיץ, ולמי שהוא שונא נותן לו של פועל, ארץ מצרים של שקיץ היא, שנילוס עולה ומשקה אותה, וארץ כנען של פועל, והוציאנו ממצרים לתת לנו את ארץ כנען:

(28) ערים גדולות ובצורות בשמים. דברו הכתובים לשון הבאי:

- 29 Then I said unto you: 'Dread not, neither be afraid of them. וְאָמַר אֲלֵכֶם לֹא-תִרְצָוּן וְלֹא תִירָאוּן מֵהֶם: וְאָמַרְתִּי לָכֵן לֹא תִתְבָּרֹן וְלֹא תִדְחַלְוֶן מִנְהוֹן:
- 30 The LORD your God who goeth before you, He shall fight for you, according to all that He did for you in Egypt before your eyes; יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הַהֹלֵךְ לִפְנֵיכֶם הוּא יִלָּחֶם לָכֶם כְּכֹל אֲשֶׁר עָשָׂה אֲתֶכֶם בְּמִצְרַיִם לְעֵינֵיכֶם: יי אֱלֹהֵכֶן דְּמַדְבֵּר קְדָמִיכֶן מִימְרֵיהּ יֵגִיחַ לָכֵן כְּכֹל דְּעֵבֵד עִמָּכֶן בְּמִצְרַיִם לְעֵינֵיכֶן:
- 31 and in the wilderness, where thou hast seen how that the LORD thy God bore thee, as a man doth bear his son, in all the way that ye went, until ye came unto this place. וּבְמִדְבָּר אֲשֶׁר רָאִיתָ אֲשֶׁר נִשְׂאָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כַּאֲשֶׁר יִשְׂאֵא־אִישׁ אֶת-בְּנוֹ בְּכָל-הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הִלַּכְתֶּם עַד-בָּאֲכֶם עַד-הַמָּקוֹם הַזֶּה: וּבְמִדְבָּר קְדָמִיכֶן בְּאוֹרְחָא לְאַתְקְנָא לָכֵן אֶתְר בֵּית מִשְׁרֵי לְאַשְׁרִיּוּתְכֶן בְּעִמּוּדָא דְּאִישְׁתָּא בְּלִילִיא לְאַחֲזִיּוּתְכֶן בְּאוֹרְחָא דְּתַתְּחֹן בֵּיהּ וּבְעִמּוּדָא דְּעִנְנָא בִּימָמָא:
- 32 Yet in this thing ye do not believe the LORD your God, וּבְדָבָר הַזֶּה אֵינִיכֶם מֵאֱמִינִים בִּיהוָה אֱלֹהֵיכֶם: וּבְפִתְגָמָא הָדִין לִיתִיכֶן מְהִימִנִין בְּמִימְרָא דִּי אֱלֹהֵכֶן:
- 33 Who went before you in the way, to seek you out a place to pitch your tents in: in fire by night, to show you by what way ye should go, and in the cloud by day.' הַהֹלֵךְ לִפְנֵיכֶם בְּדֶרֶךְ לְתוֹר לָכֶם מָקוֹם לְחַנֹּתְכֶם בָּאֵשׁ לַיְלָה לְרָאֹתְכֶם בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר תֵּלְכוּ-בָהּ וּבַעֲנָן יוֹמָם: וּבְדָבָר הַזֶּה אֵינִיכֶם מֵאֱמִינִים בִּיהוָה אֱלֹהֵיכֶם: וּבְפִתְגָמָא הָדִין לִיתִיכֶן מְהִימִנִין בְּמִימְרָא דִּי אֱלֹהֵכֶן:
- 34 And the LORD heard the voice of your words, and was wroth, and swore, saying: וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת-קוֹל דְּבָרֵיכֶם וַיִּקְצֹף וַיִּשָּׁבַע לֵאמֹר: וַיִּשְׁמַע קֳדָם יי יְת קֹל פִּתְגָמִיכֶן וּרְגִיז וְקִיָּים לְמִימֵר:
- 35 'Surely there shall not one of these men, even this evil generation, see the good land, which I swore to give unto your fathers, אִם יַחְזִי גֵבֶר בְּגוֹבְרִיא הָאֵלִין דְּרָא בִּישָׁא הָדִין יְת אֶרֶץ טָבָתָא דְּקִיָּימִית לְמַתָּן לְאַבְהֹתְכֶם: אִם יַחְזִי גֵבֶר בְּגוֹבְרִיא הָאֵלִין דְּרָא בִּישָׁא הָדִין יְת אֶרֶץ טָבָתָא דְּקִיָּימִית לְמַתָּן לְאַבְהֹתְכֶם:

(29) לֹא תִרְצָוּן. לָשׁוֹן שְׂצִירָה כְּתִרְגוּמוֹ, וְדוּמָה לוֹ צִעְרוֹן נִחְלָים לָשָׁן (אִיּוֹב ל, ו), לִשְׂצוֹר נִחְלָים:

(30) יִלָּחֶם לָכֶם. צִשְׂצִילַס:

(31) וּבְמִדְבָּר אֲשֶׁר רָאִיתָ. מוֹסָב עַל מִקְרָא שְׁלֵמַעְלָה הַיָּמִינוֹ, כְּכֹל אֲשֶׁר עָשָׂה אֲתֶכֶם בְּמִצְרַיִם, וְעָשָׂה אִף בְּמִדְבָּר אֲשֶׁר רָאִיתָ אֲשֶׁר נִשְׂאָה וְגו': כַּאֲשֶׁר יִשָּׂא אִישׁ אֶת בְּנוֹ. כְּמוֹ שְׁפִירִשְׁתִּי אֶחָד וְיִסַּע מִלֶּאךְ הַלְלָהִים הַהֵלֶךְ לִפְנֵי מַתְנֶה יִשְׁכָּחֵל וְגו' (שְׁמוֹת יד, יט), מִשָּׁל לְמַהֲלֵךְ צִדְרָךְ וְצִנּוֹ לִפְנִי, צֹא לִסְטִים לִשְׂצוֹתוֹ וְכו':

(32) וּבְדָבָר הַזֶּה. שְׁהוּא מְצִיחֶכֶם לְהַצִּיחֶכֶם אֶל הָאָרֶץ, אֵינִיכֶם מֵאֱמִינִים צו:

(33) לְרֹאוֹתְכֶם. כְּמוֹ לְהִרְאוֹתְכֶם, וְכֵן לְחֻסָּם הַדֶּרֶךְ (שֵׁם יג, כא), וְכֵן לְשִׁמְעַ עֲקוֹל תּוֹדָה (תְּהִלִּים כו, ז), וְכֵן לְלָקֶחַת לְגִיד צִזְקָעֶחֱל (מְלָכִים-ב ט, טו):

- 36 save Caleb the son of Jephunneh, he shall see it; and to him will I give the land that he hath trodden upon, and to his children; because he hath wholly followed the LORD.³⁶ זולתי כלב בן-יפנה הוא יראנה ולו-אתן את-הארץ אשר דרך-בה ולבניו ען אשר מלא אחרי יהוה:
- 37 Also the LORD was angry with me for your sakes, saying: Thou also shalt not go in thither;
- 38 Joshua the son of Nun, who standeth before thee, he shall go in thither; encourage thou him, for he shall cause Israel to inherit it.
- 39 Moreover your little ones, that ye said should be a prey, and your children, that this day have no knowledge of good or evil, they shall go in thither, and unto them will I give it, and they shall possess it.
- 40 But as for you, turn you, and take your journey into the wilderness by the way to the Red Sea.⁴⁰ גם-בי התאנף יהוה בגללכם לאמר גם-אתה לא-תבא שם:
- 41 Then ye answered and said unto me: 'We have sinned against the LORD, we will go up and fight, according to all that the LORD our God commanded us.' And ye girded on every man his weapons of war, and deemed it a light thing to go up into the hill-country.
- 42 And the LORD said unto me: 'Say unto them: Go not up, neither fight; for I am not among you; lest ye be smitten before your enemies.'
- 37 אף עלי הנה רגז מן קדם יי בדילכון למימר אף את לא תיעול לתמן:
- 38 יהושע בר נון דקאים קדמך הוא ייעול לתמן יתיה תקיף ארי הוא יחסננה לישראל:
- 39 וטפכם אשר אמרתם לבז יהוה ובניכם אשר לא-ידעו היום טוב ורע המה יבאו שמה ולהם אתננה והם יירשוה:
- 40 ואתם פנו לכם וסעו המדברה דרך ים-סוף:
- 41 ותענו ותאמרו אלי קטאנו ליהוה אנחנו נעלה ונלחמו ככל אשר-צונו יהוה אלהינו ותחגורו איש את-כלי מלחמתו ותהינו לעלת ההרה:
- 42 ויאמר יהוה אלי אמר להם לא תעלו ולא-תלחמו כי אינני בקרבכם ולא תנגפו לפני איביכם:

(36) אשר דרך בה. חזרון, שנאמר ויצא עד קצרון (במדבר יג, כב):

(37) התאנף. נחמלא רוגז:

(40) פנו לכם. אמרתי להעביר אתכם דרך רוחב ארץ אדום לנצח לפון ליכנס לארץ, קלקלתם וגרמתם לכם עכוב: פנו לכם. לאחרים, ותלכו במדבר לנצח ים סוף, שהמדבר שהיו הולכים בו לדרומה של הר שעיר, היה מפסיק בין ים סוף להר שעיר, עתה המשכו לנצח הים ותסבצו את הר שעיר כל דרומו מן המערב למזרח:

(41) ותהינו. לשון הקנו ועלינו קל המקום (במדבר יד, מ), זה הלשון שאמרם לשון הן, כלומר נזדמנתם:

(42) לא תעלו. לא עלייה תהא לכם חלא ירידה:

43 So I spoke unto you, and ye hearkened not; but ye rebelled against the commandment of the LORD, and were presumptuous, and went up into the hill-country. 43 וְאֵדְבַר אֲלֵיכֶם וְלֹא שָׁמַעְתֶּם וַתִּמְרְאוּ אֶת־פִּי יְהוָה וַתִּזְדּוּ וַתֵּשְׁלוּ הַהָרָה וְלֹא קִבַּלְתֶּן

44 And the Amorites, that dwell in that hill-country, came out against you, and chased you, as bees do, and beat you down in Seir, even unto Hormah. 44 וַיֵּצֵא הָאֱמֹרִי הַיֹּשֵׁב בְּהַר הַהוּא לְקָרְאתְכֶם וַיִּרְדְּפוּ אֹתְכֶם כַּאֲשֶׁר תַּעֲשִׂינָה הַדְּבָרִים וַיִּכּוּ אֹתְכֶם בְּשֵׁעִיר עַד־חֶרְמָה וַיִּרְדְּפוּ אֹתְכֶם כַּמַּא דְּנִתְּנוּ דְּבָרֵיחָא וַיִּכּוּ אֹתְכֶם בְּשֵׁעִיר עַד־חֶרְמָה

45 And ye returned and wept before the LORD; but the LORD hearkened not to your voice, nor gave ear unto you. 45 וַתָּשָׁבוּ וַתִּבְכּוּ לִפְנֵי יְהוָה וְלֹא־שָׁמַע יְהוָה בְּקִלְכֶם וְלֹא הֶאֱזִין אֲלֵיכֶם וַתִּבְתְּנוּ וּבְכִיתֶם קָדָם יי וְלֹא קִבַּל יי צְלוֹתְכֶם וְלֹא אֲצִית לְמַלִּיכוֹן

46 So ye abode in Kadesh many days, according unto the days that ye abode there. 46 וַתֵּשְׁבוּ בְּקֹדֶשׁ יָמִים רַבִּים כַּיּוֹמִים אֲשֶׁר יִשְׁבַתֶּם וַיִּתִּיבְתֶּם בְּרַקֶּם יוֹמִין סְגִיָּאין כַּיּוֹמִיָּא דִּיתִיבְתֶּם

II Then we turned, and took our journey into the wilderness by the way to the Red Sea, as the LORD spoke unto me; and we compassed mount Seir many days. II וַנִּפְּן וְנִסַּע הַמִּדְבָּרָה דֶּרֶךְ יַם־סוּף כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֵלַי וְנָסַב אֶת־הַר־שֵׁעִיר יָמִים רַבִּים: (ס) וְאַתְּפִינָא וְנִשְׁלָא לְמַדְבָּרָא אֹרְחָא יִמָּא דְּסוּף כַּמַּא דְּמַלִּיל יי עַמִּי וְאַסִּיפְנָא יַת טוֹרָא דְּשֵׁעִיר יוֹמִין סְגִיָּאין

2 And the LORD spoke unto me, saying: 2 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: וְאָמַר יי לִי לְמִימַר:

3 'Ye have compassed this mountain long enough; turn you northward. 3 רַב־לְכֶם סָב אֶת־הַהָר הַזֶּה פָּנּוּ לָכֶם צָפֹנָה: סְגִי לָכֹן דְּאַסִּיפְתֶּם יַת טוֹרָא הַדִּין אֶתְפָּנּוּ לָכֹן לְצָפוֹנָא:

4 And command thou the people, saying: Ye are to pass through the border of your brethren the children of Esau, that dwell in Seir; and they will be afraid of you; take ye good heed unto yourselves therefore; 4 וְאַתְּהֶעֱם צֹו לֵאמֹר אֲתֶם עֲבָרִים בְּגִבּוֹל אֲחֵיכֶם בְּנֵי־עִשָׂו הַיֹּשְׁבִים בְּשֵׁעִיר וַיִּירָאוּ מִכֶּם וְנִשְׁמַרְתֶּם מְאֹד: וַיִּתְּבִין בְּשֵׁעִיר וַיִּדְחֲלוּן מִנְּכֹן וַתִּסְתַּמְרוּן לַחֲדָא: וַיִּתְּבִין בְּשֵׁעִיר וַיִּדְחֲלוּן מִנְּכֹן וַתִּסְתַּמְרוּן לַחֲדָא: וַיִּתְּבִין בְּשֵׁעִיר וַיִּדְחֲלוּן מִנְּכֹן וַתִּסְתַּמְרוּן לַחֲדָא:

(44) כאשר תעשינה הדבורים. מה הדבורה הזאת, כשהיא מכה את האדם מיד מתה, אף הם כשהיו נוגעים בכס מיד מתים:

(45) ולא שמע ה' בקולכם. כזיכול עשיתם מדת רחמיו כאילו אכזרי:

(46) ותשבו בקדש ימים רבים. י"ט שנה, שנאמר כימים אשר ישבתם, בשאר המסעות, והם היו ל"ח שנה, י"ט מהם עשו בקדש, וי"ט שנה הולכים ומטורפים וחזרו לקדש, כמו שנאמר ויגעם צמדך (שם לז, יג). כך מצאנו בסדר עולם:

(1) ונפן ונסע המדבר. אילו לא חטאו, היו עוזרים דרך הר שעיר ליכנס לארץ מן דרומו לנפנו, וצדל שקלקלו, הפכו לנז המדבר, שהוא צין ים סוף לדרומו של הר שעיר, והלכו אלל דרומו מן המערב למזרח. דרך ים סוף. דרך יראתן ממזרים שהוא במקצוע דרומית מערבית, משם היו הולכים לנז המזרח: ונסב את הר שעיר. כל דרומו עד ארץ מואב:

(3) פנו לכם צפנה. סבנו לכס לרוח מזרחית, מן הדרום לנפון פניכם לנפון, נמצאו הולכין את רוח מזרחית, וזה שנאמר ויצא ממזרח שמש ללך מואב (שופטים יא, יח):

<p>contend not with them; for I will not give you of their land, no, not so much as for the sole of the foot to tread on; because I have given mount Seir unto Esau for a possession.</p>	<p>לֹא תִתְגַּדֵּן בְּהוֹן אֲרִי לֹא אֶתִּין לָכֵן מֵאַרְעֵהוֹן עַד מִדְּרֹךְ פְּרֹסֶת רֶגֶל אֲרִי וְיוֹתָא לַעֲשׂו יִהְיֶינָה יְת טוֹרָא דְשַׁעִיר:</p>	<p>אֶל־תִּתְגַּדְּנוּ בָם כִּי לֹא־אֶתִן לָכֶם מֵאַרְצֵם עַד מִדְּרֹךְ כַּף־רֶגֶל כִּי־יִרְשֶׁה לַעֲשׂו נְתַתִּי אֶת־הָר שַׁעִיר:</p>
<p>Ye shall purchase food of them for money, that ye may eat; and ye shall also buy water of them for money, that ye may drink.</p>	<p>עֲבוּרָא תִזְבְּנוּן מִנְהוֹן בְּכֶסֶף וְתִכְלוּן וְאִם מִיָּא תִזְבְּנוּן מִנְהוֹן בְּכֶסֶף וְתִשְׁתּוּן:</p>	<p>אָכַל תִּשְׁבְּרוּ מֵאֲתָם בְּכֶסֶף וְאָכַלְתֶּם וּגְמִיּוֹם תִּכְרוּ מֵאֲתָם בְּכֶסֶף וְשָׁתִיתֶם:</p>
<p>For the LORD thy God hath blessed thee in all the work of thy hand; He hath known thy walking through this great wilderness; these forty years the LORD thy God hath been with thee; thou hast lacked nothing.</p>	<p>אֲרִי יְיָ אֱלֹהֶךָ בִּרְכָךָ בְּכָל עֹבְדֵי יָדְךָ סוֹפִיק לְךָ צִוְרְךָ בְּמַחְךָ יֵת מִדְּבָרָא רַבָּא תְדִין דְּנָן אַרְבַּעִין שָׁנִין מִיָּמְרָא דִּיִּי אֱלֹהֶךָ בְּסַעֲדָךָ לֹא חֲסַרְתָּא מִדָּעַם:</p>	<p>כִּי יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ בִּרְכָךָ בְּכָל מַעֲשֵׂה יָדְךָ יָדַע לִכְתֹּךָ אֶת־הַמִּדְבָּר הַגָּדֹל הַזֶּה וְהוּא אַרְבַּעִים שָׁנָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ לֹא חֲסַרְתָּ דָּבָר:</p>
<p>So we passed by from our brethren the children of Esau, that dwell in Seir, from the way of the Arabah, from Elath and from Ezion-geber. And we turned and passed by the way of the wilderness of Moab.</p>	<p>וַעֲבַרְנָא מִלּוֹת אַחְנָא בְּנֵי עֲשׂו דִּיתְבִּינן בְּשַׁעִיר מְאוֹרָח מִיִּשְׂרָא מְאִילַת וּמַעֲצִיּוֹן גִּבְרָה ס וְאַתְפְּנִינָא וַעֲבַרְנָא אוֹרָח מִדְּבָרָא דְמוֹאָב:</p>	<p>וַנַּעֲבֹר מֵאֶת אַחֲנֵינוּ בְּנֵי־עֲשׂו הַיִּשְׁבִּים בְּשַׁעִיר מִדְּרֹךְ הָעֲרֶבָה מְאִילַת וּמַעֲצִיּוֹן גִּבְרָה (ס) וַנִּפְּן וַנַּעֲבֹר דְּרֹךְ מִדְּבָר מוֹאָב:</p>
<p>And the LORD said unto me: 'Be not at enmity with Moab, neither contend with them in battle; for I will not give thee of his land for a possession; because I have given Ar unto the children of Lot for a possession.—</p>	<p>וַאֲמַר יְיָ לִי לֹא תִצּוֹר עַל מוֹאָב וְלֹא תִתְגַּדֵּן וְלֹא תִתְגַּדֵּן לְמַעַבְד עִמּוֹהוֹן קָרַב אֲרִי לֹא אֶתִּין לְךָ מֵאַרְעֵהוֹן וְיוֹתָא אֲרִי לְבָנֵי לוֹט יִהְיֶינָה יְת לְחֵית וְיוֹתָא:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי אֶל־תִּצּוֹר אֶת־מוֹאָב וְאֶל־תִּתְגַּדֵּן בָּם מִלְחָמָה כִּי לֹא־אֶתִן לְךָ מֵאַרְצוֹ יִרְשָׁה כִּי לְבָנֵי־לוֹט נְתַתִּי אֶת־עַר יִרְשָׁה:</p>
<p>The Emim dwelt therein aforetime, a people great, and many, and tall, as the Anakim;</p>	<p>אִימִתִּי מִלְּקַדְמִין יְתִיבוּ בָּהּ עַם רַב וְסִגִּי וְתַקִּיף כְּגִבְרֵיָא:</p>	<p>הָאֱמִיּוֹם לְפָנִים יֹשְׁבוּ בָּהּ עַם גָּדוֹל וְרַב וְרַם כְּעֲנָקִים:</p>

- (4) ונשמרתם מאד. ומהו השמירה, אל תתגורו צום:
- (5) עד מדרך כף רגל. אפילו מדרך כף רגל, כלומר אפילו דריסת הרגל איני מקשה לכם לעצור צארכם שלא צרשות. ומדרש אגדה (תנחומא ישן דברים הוספה ו), עד שיצא יוס דריסת כף רגל על הר הזיתים, שנאמר וְעָמְדוּ רִגְלָיו וְגו' (זכריה יד, 7): ירשה לעשו. מאצרה, עשרה עממים נחמלו, שצעה לכס, וקיני וקניזי וקדמוני הן עמון ומואב ושעיר (צ"ר מד, כג), אחד מהם לעשו, ושנים לבני לוט, בשכר שהלך אחו למצרים ושחק על מה שהיה אומר על אשמו אחותו היא, עשאו כצו:
- (6) תכרו. לשון מקח, וכן גִּבְרָה קְרִיתִי לִי (צראשית ג, ה), שכן כדרכי הים קורין למכירה כירה (ר"ה כו):
- (7) כי ה' אלהיך ברכך. לפיכך לא תכפו (ס"א תכפירו) את טובתו להראות כאילו אתם עניים, אלא הראו עמכם עשירים:
- (8) ונפן ונעבור. לזד נפון, הפכנו פנים להלך רוח מורחית:
- (9) ואל תתגר וגו'. לא חסר להם על מואב אלא מלחמה, אבל מִקְרָאִים היו אותם ונראים להם כשהם מזויינים, לפיכך כתיב וַיִּגֵּר מוֹאָב מִפְּנֵי הָעָם (במדבר כג, ג), שהיו שוללים ובוזים אותם, אבל צבני עמון נאמר וְאֶל תִּתְגַּדֵּן בָּם (להלן פסוק יט), שום גריו, בשכר נגיעות אדם, שלא פרסמה על אציה כמו שעשתה הצבירה, שקראה שם צבנה מואב (צ"ק לח): ער. שם המדינה:
- (10) האמים לפנים וגו'. אחת סבור שזו ארץ רפאים שנתינו לו לאצרה, לפי שהאמים שהם רפאים ישנו זה לפנים, אבל

11	these also are accounted Rephaim, as the Anakim; but the Moabites call them Emim.	וּבְרִיאַ מִתַּחֲשָׁבִין אִף אֲנֹן כְּגִבְרִיא וּמוֹאָבִיא קִרְן לַהֹן אִמְתָּנִי:	רִפְאִים יִחְשְׁבוּ אֶף־הֵם כְּעַנְקִים וְהַמֹּאבִּים יִקְרְאוּ לָהֶם אַמִּים:	11
12	And in Seir dwelt the Horites aforetime, but the children of Esau succeeded them; and they destroyed them from before them, and dwelt in their stead; as Israel did unto the land of his possession, which the LORD gave unto them.—	וּבִשְׁעֵיר יָתִיבוּ חֹרֵאִי מִלְּקִדְמוֹן וּבְנֵי עֵשָׂו תָּרִיכוּנָם וְשִׁצִּיאוּנָם מִן קִדְמֵיהֶן וַיִּתִּיבוּ בְּאַתְרֵהֶן כְּמֹא דְעַבְד יִשְׂרָאֵל לָאֶרֶץ יְרוֹתְתֶיהָ דִּיהָ יְיָ לַהֹן:	וּבִשְׁעֵיר יָשְׁבוּ הַחֹרִים לְפָנִים וּבְנֵי עֵשָׂו יִירָשׁוּם וַיִּשְׁמִידוּם מִפְּנֵיהֶם וַיִּשְׁכְּבוּ תַּחְתָּם כְּאִשֶּׁר עָשָׂה יִשְׂרָאֵל לָאֶרֶץ יְרֻשָּׁתוֹ אֲשֶׁר־נָתַן יְהוָה לָהֶם:	12
13	Now rise up, and get you over the brook Zered.' And we went over the brook Zered.	כָּעַן קוּמוּ וְעִבְרוּ לְכוֹן יַת נַחְלָא דְזֶרֶד וְעִבְרִנָּא יַת נַחְלָא דְּזֶרֶד:	עַתָּה קִמּוּ וְעִבְרוּ לָכֶם אֶת־נַחַל זֶרֶד וְנַעֲבֹר אֶת־נַחַל זֶרֶד:	13
14	And the days in which we came from Kadesh-barnea, until we were come over the brook Zered, were thirty and eight years; until all the generation, even the men of war, were consumed from the midst of the camp, as the LORD swore unto them.	וַיּוּמֵיָא דְחֵלִיקְנָא מִרְקָם גִּיאָה עַד דְּעִבְרִנָּא יַת נַחְלָא דְזֶרֶד תְּלָתִין וְתַמְנֵי שָׁנִין עַד דְּסָף כָּל דְּרָא גּוֹבְרֵי מִגִּיחֵי קִרְבָּא מִגּוּ מִשְׁרִיתָא כְּמֹא דְקָרִים יְיָ לַהֹן:	וַהֲיָמִים אֲשֶׁר־הִלְכְּנוּ מִקֶּדֶשׁ בָּרְנֶעַ עַד אֲשֶׁר־עִבְרִנּוּ אֶת־נַחַל זֶרֶד שְׁלֹשִׁים וְשִׁמְנֶה שָׁנָה עַד־ תָּם כָּל־הַדּוֹר אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה מִקֶּרֶב הַמַּחֲנֶה כְּאִשֶּׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לָהֶם:	14
15	Moreover the hand of the LORD was against them, to discomfit them from the midst of the camp, until they were consumed.	וְאִף מִחָא מִן קֶדֶם יְיָ הָיָה בְּהֶן לְשִׁצִּיאוֹתָהֶן מִגּוּ מִשְׁרִיתָא עַד דְּשָׁלִימוּ:	וְגַם יַד־יְהוָה הָיְתָה בָּם לְהַמָּם מִקֶּרֶב הַמַּחֲנֶה עַד תָּמָם:	15
16	So it came to pass, when all the men of war were consumed and dead from among the people,	וַהֲוָה כִּד שְׁלִימוּ כָּל גּוֹבְרֵי מִגִּיחֵי קִרְבָּא לְמָמָת מִגּוּ עַמָּא:	וַיְהִי כְּאֲשֶׁר־תָּמוּ כָּל־אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה לְמוֹת מִקֶּרֶב הָעָם: (ס)	16
17	that the LORD spoke unto me saying:	וּמִלִּיל יְיָ לִי לְמִימַר:	וַיְדַבֵּר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:	17
18	'Thou art this day to pass over the border of Moab, even Ar;	אַתָּה עֹבֵר הַיּוֹם אֶת־גְּבוּל מוֹאָב יַת לְחֵית:	אַתָּה עֹבֵר הַיּוֹם אֶת־גְּבוּל מוֹאָב אֶת־עַר:	18

לא זו היא, כי אותם רפאים הורשתי מפני צני לוט, והושגתים תחתם:
 (11) רפאים היו נחשבים אותם אמים, כענקים הנקראים רפאים, על שם שכל הרואה אותם ידיו מתרפות: אמים. על שם שאימם מוטלת על הצריות, וכן ובשעיר ישצו החורים ונתחם לצני עשו:
 (12) יירשום. לשון הווה, כלומר נתחם זהם כח שהיו מורישים אותם והולכים:
 (15) היתה בהם. למהר ולהומם צחוק מ'שנה, שלא יגרמו לצניהם עוד להתעכב במדבר:
 (16) ויהי כאשר תמו וגו' וידבר ה' אלי וגו'. אצל משילוח המרגלים עד כאן לא נאמר בפרשה זו וידבר, אלא ויאמר, ללמדך שכל ל"ח שנה שהיו ישראל נזופים, לא נתיחד עמו הדבור בלשון חבה פנים אל פנים וישב הדעת, ללמדך שאין השכינה שורה על הנביאים, אלא בשביל ישראל: אנשי המלחמה. מן עשרים שנה היוצאים בצבא:

- 19 and when thou comest nigh over against the children of Ammon, harass them not, nor contend with them; for I will not give thee of the land of the children of Ammon for a possession; because I have given it unto the children of Lot for a possession.—
וְקִרְבְּתָּ מוֹל בְּנֵי עַמּוֹן אֶל-תִּצְרֶם וְאֶל-תִּתְגַּר בָּם כִּי לֹא-אֶתֶן מֵאֶרֶץ בְּנֵי-עַמּוֹן לְךָ יִרְשָׁה כִּי לְבְנֵי-לוֹט נָתַתִּיהָ יִרְשָׁה:
- 20 That also is accounted a land of Rephaim: Rephaim dwelt therein aforetime; but the Ammonites call them Zamzummim,
אֶרֶץ גִּבְרִיָּא מִתְחַשְׁבָּא אֵף הִיא גִּבְרִין וְיִתִּיבוּ בָהּ מִלְּקִדְמִין וְעַמּוֹנָאִי קָרָן לָהֶן חֲשָׁבֵי:
- 21 a people great, and many, and tall, as the Anakim; but the LORD destroyed them before them; and they succeeded them, and dwelt in their stead;
עַם גָּדוֹל וְרַב וְרַם כְּעַנְקִים וַיִּשְׁמִדֵם יְהוָה מִפְּנֵיהֶם וַיִּירָשֻׁם וַיֵּשְׁבוּ תַּחְתָּם:
- 22 as He did for the children of Esau, that dwell in Seir, when He destroyed the Horites from before them; and they succeeded them, and dwelt in their stead even unto this day;
כַּמָּא דְעֵבַד לְבְנֵי עֵשָׂו דִּיתְבִּין בְּשִׁעִיר אֲשֶׁר הִשְׁמִיד אֶת-הַחֲרִי מִפְּנֵיהֶם וַיִּירָשֻׁם וַיֵּשְׁבוּ תַּחְתָּם עַד הַיּוֹם הַזֶּה:
- 23 and the Avvim, that dwelt in villages as far as Gaza, the Caphtorim, that came forth out of Caphtor, destroyed them, and dwelt in their stead.—
וְעַמּוֹאִי דִיתְבִּין בְּרִפְיָת עַד עֵזָה קַפּוֹטִיקָאִי דִנְפְקוּ מִקַּפּוֹטִיקָא שִׁיִּצְאוּנֶהֶן וְיִתִּיבוּ בְּאַתְרֵיהֶן:
- 24 Rise ye up, take your journey, and pass over the valley of Arnon; behold, I have given into thy hand Sihon the Amorite, king of Heshbon, and his land; begin to possess it, and contend with him in battle.
קוּמוּ סַעֲו וְעִבְרוּ אֶת-נַחַל אַרְנוֹן רְאֵה נָתַתִּי בְיָדְךָ אֶת-סִיחֹן מֶלֶךְ-חֲשִׁבּוֹן הָאֲמֹרִי וְאֶת-אֶרְצוֹ הַחֹל רֶשׁ וְהַתְגַּר בּוֹ מִלְחָמָה:
- 25 This day will I begin to put the dread of thee and the fear of thee upon the peoples that are under the whole heaven, who, when they hear the report of thee, shall tremble, and be in anguish because of thee.
הַיּוֹם הַזֶּה אֲחַל' תַּת פַּחַדְךָ וַיִּרְאָתְךָ עַל-פְּנֵי הָעַמִּים תַּחַת כָּל-הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּן שִׁמְעֶךָ וְרָגְזוּ וְחָלּוּ מִפְּנֶיךָ:

(18) אתה עובר היום את גבול מואב וגר וקרבת מול בני עמון וגר. מכאן שארץ עמון ללד נפון:
(20) ארץ רפאים תחשב. ארץ רפאים נחשבת אף היא, לפי שהרפאים ישבו זה לפני, אזל לא זו היא שנחתי לאברהם:
(23) והעמים היושבים בחצרים וגר. עוים מפלשמים הם, שנחשבים כספר יהושע, (יג, ג) שנאמר קָמַשְׁת סַרְגִי פִלְשְׁתִים עַמִּי וְהַאֲשִׁדּוּדִי הָאֶשְׁקֹלֹנִי הַגָּשִׁי וְהָעֶקְרוּנִי וְהָעוּסִים, ומפני השבועה שנשבע אברהם לאבימלך, לא יכלו ישראל להוציא ארס מידם (חולין ס:), והצאתי עליהם כפתורים והשמידוס וישבו תחתם, ועכשיו אתם מותרים לקחתה מידם:

26 And I sent messengers out of the wilderness of Kedemoth unto Sihon king of Heshbon with words of peace, saying:	וּשְׁלַחַת אֲנֹדִין מִמִּדְבָּר קְדֵמוֹת לְיֵת סִיחֹן מֶלֶךְ הֶשְׁבֹּן דְּחִשְׁבֹּן פִּתְגָמִי שְׁלָמָא לְמִימְרָ:	וְאֶשְׁלַח מְלָאכִים מִמִּדְבָּר קְדֵמוֹת אֶל־סִיחֹן מֶלֶךְ חֶשְׁבֹּן דְּבִרֵי שָׁלוֹם לֵאמֹר:	26
27 'Let me pass through thy land; I will go along by the highway, I will neither turn unto the right hand nor to the left.	אֶעֱבֹר בְּאַרְעֶךָ בְּאֹרְחָא בְּאֹרְחָא אִיזִיל לֹא אֶסְטִי לְיָמִינָא וְלִשְׁמָאֹלָ:	אֶעֱבֹרָה בְּאַרְצְךָ בְּדֶרֶךְ בְּדֶרֶךְ אֵלֶיךָ לֹא אֶסּוּר יָמִין וּשְׁמָאוֹל:	27
28 Thou shalt sell me food for money, that I may eat; and give me water for money, that I may drink; only let me pass through on my feet;	עֲבוּרָא בְּכֶסֶף תַּזְבִּין לִי וְאִיכֹל וּמִיָּא בְּכֶסֶף תַּתִּין לִי וְאַשְׁתִּי לְחֹדֶר אֶעֱבֹר בְּרַגְלִי:	אֲכַל בְּכֶסֶף תִּשְׁבְּרֵנִי וְאֶכְלֹתִי וּמַיִם בְּכֶסֶף תַּתֶּן־לִי וְשִׁתִּיתִי רַק אֶעֱבֹרָה בְּרַגְלִי:	28
29 as the children of Esau that dwell in Seir, and the Moabites that dwell in Ar, did unto me; until I shall pass over the Jordan into the land which the LORD our God giveth us. '	כְּמָא דְּעִבְדוּ לִי בְּנֵי עֵשָׂו דִּיתְבִּין בְּשַׁעִיר וּמוֹאבָאִי דִּיתְבִּין בְּלַחֲתִי עַד דְּאֶעֱבֹר יַת יַרְדֵּנָא לְאַרְעָא דִּי אֱלֹהֵנָא יְחִיב לָנָא:	כְּאֵשֶׁר עָשׂוּ־לִי בְּנֵי עֵשָׂו הַיֹּשְׁבִים בְּשַׁעִיר וְהַמוֹאבִּים הַיֹּשְׁבִים בְּעַר עַד אֲשֶׁר־אֶעֱבֹר אֶת־הַיַּרְדֵּן אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ נָתַן לָנוּ:	29
30 But Sihon king of Heshbon would not let us pass by him; for the LORD thy God hardened his spirit, and made his heart obstinate, that He might deliver him into thy hand, as appeareth this day.	וְלֹא אָבָא סִיחֹן מֶלֶךְ הֶשְׁבֹּן דְּחִשְׁבֹּן לְמַשְׁבַּקְנָא לְמַעֲבַר בְּתַחוּמֵיהָ אֲרִי אֶקְשִׁי יְיָ אֱלֹהֶיךָ יַת רוּחִיָּה וְתַשְׁקִיף יַת לְבִיָּה בְּדִיל לְמַמְסְרֵיהָ בְּיָדְךָ כְּיוֹמָא הַדִּין:	וְלֹא אָבָה סִיחֹן מֶלֶךְ חֶשְׁבֹּן הַעֲבֹרֵנּוּ בּוֹ כִּי־הַקִּשָּׁה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־רוּחוֹ וְאָמַן אֶת־לִבּוֹ לְמַעַן תִּתְּנוּ בְּיָדְךָ כְּיוֹם הַזֶּה: (ס)	30
31 And the LORD said unto me: 'Behold, I have begun to deliver up Sihon and his land before thee; begin to possess his land.'	וַיֹּאמֶר יְיָ לִי חֲזִי דְּשִׁרִיתִי לְמַמְסַר קְדֵמָךְ יַת סִיחֹן וְיַת אֶרְעֵיהָ שְׂרִי לְתַרְכוּתֵיהָ לְמִירַת יַת אֶרְעֵיהָ:	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי רְאֵה תְּחִלָּתִי תַת לְפָנֶיךָ אֶת־סִיחֹן וְאֶת־אֶרְצוֹ תְּחִל לְשׁ לְרִשְׁתָּ אֶת־אֶרְצוֹ:	ששי ג
32 Then Sihon came out against us, he and all his people, unto battle at Jahaz.	וַנִּפְק סִיחֹן לְקִדְמוּתָנָא הוּא וְכָל עַמּוּיָּה לְאַגְחָא קְרָבָא לְיָהֳזָ:	וַיֵּצֵא סִיחֹן לְקִרְאָתָנוּ הוּא וְכָל־עַמּוֹ לְמַלְחָמָה יְהֻצָּה:	32

(25) תחת כל השמים. למד, שעמדה חמה למשה ציוס מלחמת עוג (ס"א סיחון), ונודע הדבר תחת כל השמים (תענית כ. ע"ז כה):

(26) ממדבר קדמות. אע"פ שלא זוני המקום לקרוא לסיחון לשלום, למדתי ממדבר סיני, מן התורה שקדמה לעולם, כשזא הקצה ליתנה לישראל חזר אותה על עשו וישמעאל, וגלוי לפניו שלא יקבלה, ואעפ"כ פתח להם בשלום, אף אני קדמתי את סיחון בדברי שלום. דבר אחר ממדבר קדמות, ממך למדתי שקדמת לעולם, יכול היית לשלוח צרק אחד ולשרוף את המזריים, אלא שלחתי מן המדבר אל פרעה, לאמר שלח את עמי בְּמַחֲנוּ:

(29) כאשר עשו לי בני עשו. לא לענין לעצור את ארצם, אלא לענין מכר אוכל ומים: עד אשר אעבור את הירדן. מוסב על אעברה בארץך:

(31) החלתי תת לפניך. קָפָה שר של אמוריים של מעלה תחת רגליו של משה והדריכו על זוארו:

- 33 And the LORD our God delivered him up before us; and we smote him, and his sons, and all his people. וַיִּתְּנֵהוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְפָנֵינוּ וַנַּגִּד אֹתוֹ וְאֶת־בָּנָיו וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ: וּמִסְרִיהָ יְיָ אֱלֹהֵנָּה קָדְמָנָּה וּמִחִינָּה יְתִיבָהּ וַיֵּת בְּנוֹהֵי וַיֵּת כָּל עַמִּיהָ:
- 34 And we took all his cities at that time, and utterly destroyed every city, the men, and the women, and the little ones; we left none remaining; וַנִּלְכֹּד אֶת־כָּל־עָרָיו בְּעֵת הַהוּא וַנַּחֲרֵם אֶת־כָּל־עִיר מֵתָם וְהַנָּשִׁים וְהַטָּף לֹא הִשָּׁאֲרָנוּ שְׂרִיד: וּכְבַשְׁנָא יֵת כָּל קְרוֹוֵהֵי בַעֲדָנָּה הָהוּא וְנִחְרַם אֶת־כָּל־קְרוֹיָא גּוֹבְרִיָּא וְנִשְׂיָא וְטַפָּלָא לֹא אִשְׁאֲרָנָּה מִשְׁוִיב:
- 35 only the cattle we took for a prey unto ourselves, with the spoil of the cities which we had taken. רַק הַבְּהֵמָה בְּזֻזָּנוּ לָנוּ וְשִׁלַּל הָעָרִים אֲשֶׁר לָקַדְנוּ: לְחוּד בַּעֲרִיא בְּזָנָּה לָנָּה וְעַדִּי קְרוֹיָא דְּכַבְּשָׁנָּה:
- 36 From Aroer, which is on the edge of the valley of Arnon, and from the city that is in the valley, even unto Gilead, there was not a city too high for us: the LORD our God delivered up all before us. מִעֲרֹעַר אֲשֶׁר עַל־שְׂפַת־נָחַל אֲרָנוֹן וְהָעִיר אֲשֶׁר בְּנָחַל וְעַד־הַגִּלְעָד לֹא הָיְתָה קָרְיָה אֲשֶׁר שָׂגָבָה מִזֻּמָּנוּ אֶת־הַגָּל נָתַן יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְפָנֵינוּ: מִעֲרֹעַר דְּעַל כִּיף נָחַל דְּאֲרָנוֹן וְקִרְתָּא דְּבְנָחַל וְעַד גִּלְעָד לֹא הָיְתָה קִרְתָּא דְּתַקִּיפַת מִנָּנָּה יֵת כּוֹלָא מִסֵּר יְיָ אֱלֹהֵנָּה קָדְמָנָּה:
- 37 Only to the land of the children of Ammon thou camest not near; all the side of the river Jabbok, and the cities of the hill-country, and wheresoever the LORD our God forbade us. רַק אֶל־אֶרֶץ בְּנֵי־עַמּוֹן לֹא קָרַבְתָּ כָּל־יָד נָחַל יַבֹּק וְעָרֵי הָהָר וְכָל אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ: לְחוּד לְאֶרֶע בְּנֵי עַמּוֹן לֹא קְרִיבְתָּא כָּל כִּיף נָחַל יוֹבְקָא וְקְרוֹי שׁוּרָא וְכָל דְּפַקִּיד יְיָ אֱלֹהֵנָּה:
- III Then we turned, and went up the way to Bashan; and Og the king of Bashan came out against us, he and all his people, unto battle at Edrei. וַנִּפְּן וַנַּעַל דֶּרֶךְ הַבָּשָׁן וַיֵּצֵא עוֹג מֶלֶךְ־הַבָּשָׁן לִקְרָאתָנוּ הוּא וְכָל־עַמּוֹ לְמִלְחָמָה אֶדְרֵעִי: וַאֲתַפְּנִינָּה וְסִלִּיקָנָּה לְאוּרַח מִתָּנָּן וַנִּפַּק עוֹג מֶלֶךְא דְּמִתָּנָּן לְקִדְמוּתָנָּה הוּא וְכָל עַמִּיהָ לְאַגָּחָא קִרְבָּא לְאֶדְרֵעִי:
- 2 And the LORD said unto me: 'Fear him not; for I have delivered him, and all his people, and his land, into thy hand; and thou shalt do unto him as thou didst unto Sihon king of the Amorites, who dwelt at Heshbon.' וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי אַל־תִּירָא אֹתוֹ כִּי בְיָדִי נָתַתִּי אֹתוֹ וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ וְאֶת־אֶרְצוֹ וְעָשִׂיתָ לוֹ כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתָ לְסִיחֹן מֶלֶךְ־הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֶשְׁבּוֹן: וַאֲמַר יְיָ לִי לֹא תִדְחַל מִנִּיהָ אֲרִי בְיָדִי מִסְרִית יְתִיבָהּ וַיֵּת כָּל עַמִּיהָ וַיֵּת אֶרְעִיהָ וַתַּעֲבִיד לִיהָ כְּמָא דְּעַבְדְּתָּא לְסִיחֹן מֶלֶךְא אֱמֹרָאָה דִּיתִיב בְּחֶשְׁבּוֹן:

(32) ויצא סיחון. לא שלח צבא עוג לעזור לו, ללמדך שלא היו זריכין זה לזה:

(33) ואת בניו. צנו כחיו, שהיה לו צנ גבור כמותו:

(34) מחם. אנשים, צביות סיחון נאמר בזונו לו, לשון ציה, שהיתה חציבה עליהם ובוזים איש לו, וכשצאו לצבית עוג כבר היו שבעים ומלאים, והיתה צויה בעיניהם, ומקרעין ומשליכין בהמה ובגדים ולא נטלו כי אם כסף וזהב, לכך נאמר צִוָּנוּ לָנוּ לשון ציון, כך נדרש בספרי (צלק קלא) צפ' וַיֵּצֵא יִשְׂרָאֵל בְּשָׁטִים (במדבר כה, א):

(37) כל יד נחל יבק. כל אצל נחל יבק: וכל אשר צוה ה' אלהינו. שלא לכבוש, הנחנו:

(1) ונפן ונעל. כל צד נפון הוא עלייה:

<p>3 So the LORD our God delivered into our hand Og also, the king of Bashan, and all his people; and we smote him until none was left to him remaining.</p>	<p>וַיִּתֵּן יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּיָדֵנוּ גַם אֶת־עוֹג מֶלֶךְ־הַבָּשָׁן וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ וַנִּכְהֶהוּ עַד־בִּלְתִּי הִשָּׁאִיר־לּוֹ שָׂרִיד:</p>	<p>3 וַיִּתֵּן יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּיָדֵנוּ גַם אֶת־עוֹג מֶלֶךְ־הַבָּשָׁן וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ וַנִּכְהֶהוּ עַד־בִּלְתִּי הִשָּׁאִיר־לּוֹ שָׂרִיד:</p>
<p>4 And we took all his cities at that time; there was not a city which we took not from them; threescore cities, all the region of Argob, the kingdom of Og in Bashan.</p>	<p>וַנִּלְכֹּד אֶת־כָּל־עָרָיו בְּעֵת הַהוּא לֹא הָיְתָה קְרִיָּה אֲשֶׁר לֹא־לָקַחְנוּ מֵאֲתָם שְׁשִׁים עִיר כָּל־תְּכַל אֲרָגֹב מִמְּלֻכַת עוֹג בַּבָּשָׁן:</p>	<p>4 וַנִּלְכֹּד אֶת־כָּל־עָרָיו בְּעֵת הַהוּא לֹא הָיְתָה קְרִיָּה אֲשֶׁר לֹא־לָקַחְנוּ מֵאֲתָם שְׁשִׁים עִיר כָּל־תְּכַל אֲרָגֹב מִמְּלֻכַת עוֹג בַּבָּשָׁן:</p>
<p>5 All these were fortified cities, with high walls, gates, and bars; beside the unwalled towns a great many.</p>	<p>כָּל־אֵלֶּה עָרִים בְּצֻרֹת חוֹמָה וְגִבְחָה דִּלְתִּים וּבָרִיחַ לְבָד מְעָרֵי הַפְּרָזִי הִרְבֵּה מְאֹד:</p>	<p>5 כָּל־אֵלֶּה עָרִים בְּצֻרֹת חוֹמָה וְגִבְחָה דִּלְתִּים וּבָרִיחַ לְבָד מְעָרֵי הַפְּרָזִי הִרְבֵּה מְאֹד:</p>
<p>6 And we utterly destroyed them, as we did unto Sihon king of Heshbon, utterly destroying every city, the men, and the women, and the little ones.</p>	<p>וַנַּחֲרֵם אוֹתָם כַּאֲשֶׁר עָשִׂינוּ לְסִיחֹן מֶלֶךְ חֶשְׁבֹּן הַחֲרַם כָּל־עִיר מֵתָם הַנָּשִׁים וְהַטָּף:</p>	<p>6 וַנַּחֲרֵם אוֹתָם כַּאֲשֶׁר עָשִׂינוּ לְסִיחֹן מֶלֶךְ חֶשְׁבֹּן הַחֲרַם כָּל־עִיר מֵתָם הַנָּשִׁים וְהַטָּף:</p>
<p>7 But all the cattle, and the spoil of the cities, we took for a prey unto ourselves.</p>	<p>וְכָל־הַבְּהֵמָה וְשִׁלְל הָעָרִים בָּזַנּוּ לָנוּ:</p>	<p>7 וְכָל־הַבְּהֵמָה וְשִׁלְל הָעָרִים בָּזַנּוּ לָנוּ:</p>
<p>8 And we took the land at that time out of the hand of the two kings of the Amorites that were beyond the Jordan, from the valley of Arnon unto mount Hermon—</p>	<p>וַנִּקַּח בְּעֵת הַהוּא אֶת־הָאָרֶץ מִיַּד שְׁנֵי מַלְכֵי הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִנַּחַל אַרְנוֹן עַד־הַר הַחֶרְמוֹן:</p>	<p>8 וַנִּקַּח בְּעֵת הַהוּא אֶת־הָאָרֶץ מִיַּד שְׁנֵי מַלְכֵי הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִנַּחַל אַרְנוֹן עַד־הַר הַחֶרְמוֹן:</p>
<p>9 which Hermon the Sidonians call Sirion, and the Amorites call it Senir—</p>	<p>צִידֹנִים יִקְרְאוּ לַחֶרְמוֹן שִׁרְיֹן וְהָאֲמֹרִי יִקְרְאוּ־לּוֹ שֵׁנִיר:</p>	<p>9 צִידֹנִים יִקְרְאוּ לַחֶרְמוֹן שִׁרְיֹן וְהָאֲמֹרִי יִקְרְאוּ־לּוֹ שֵׁנִיר:</p>

- (2) אל תירא אותו. (נדה סא). ובסיחון לא הוצרך לומר אל תירא אותו, אלא מתיירא היה משה שלא תעמוד לו זכות ששמש לאברהם, שנאמר ויצא הפליט (בראשית יד, יג), והוא עוג:
- (4) חבל ארגב. מתרגמינין צית פלד טרכונא, וראיתי תרגום ירושלמי (תרגום שני א, ג) במגלת אסתר קורא פלטין טרכונין, למדתי חזל ארגוב הפרכיא היכל מלך, כלומר שהמלכות נקראת על שמה, וכן את הארגוב דמלכים, אלא היכל מלך בקרו פקח בן רמליהו לפקחיה (מלכים-ב טו, כה), למדתי שכן נקראת שם ההפרכיא:
- (5) מערי הפרזי. פרזות ופתוחות בלא חומה, וכן פקזות פשז ירושלם (זכריה ב, ח):
- (6) החרם. לשון הוה, הלוח וכלות:
- (8) מיד. מרשות:
- (9) צידנים יקראו לחרמון וגו'. ובמקום אחר הוא אומר ועד הר שאין הוא חרמון (לקמן ד, מח), הרי לו ארבעה שמות, למה הוצרכו ליכתב, להגיד שזו ארץ ישראל שהיו ארבע מלכויות מתפארות בך, זו אומרת על שמי יקרא וזו אומרת על שמי

- all the cities of the plain, and all
10 Gilead, and all Bashan, unto Salcah
and Edrei, cities of the kingdom of
Og in Bashan.—
- For only Og king of Bashan
11 remained of the remnant of the
Rephaim; behold, his bedstead was
a bedstead of iron; is it not in
Rabbah of the children of Ammon?
nine cubits was the length thereof,
and four cubits the breadth of it,
after the cubit of a man.—
- And this land we took in possession
12 at that time; from Aroer, which is
by the valley of Arnon, and half the
hill-country of Gilead, and the cities
thereof, gave I unto the Reubenites
and to the Gadites;
- and the rest of Gilead, and all
13 Bashan, the kingdom of Og, gave I
unto the half-tribe of Manasseh; all
the region of Argob—all that
Bashan is called the land of
Rephaim.
- Jair the son of Manasseh took all the
14 region of Argob, unto the border of
the Geshurites and the Maacathites,
and called them, even Bashan, after
his own name, Havvoth-jair, unto
this day.—
- 15 And I gave Gilead unto Machir.
- כָּל־עָרֵי הַמִּישׁוֹר וְכָל־הַגְּלִיעָד
וְכָל־הַבָּשָׁן עַד־סַלְכָה וְאֶדְרֵי
עָרֵי מַמְלַכְתּוֹ עוֹג בְּבָשָׁן׃
- כִּי־רַק־עוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן נִשְׁאַר
מִיִּתְרֵי הָרֶפְאִים הִנֵּה עֲרֻשׁוֹ
עֲרֻשׁ בְּרֹזֶל הֲלֹה הוּא בְּרֶבֶת
בְּנֵי עַמּוֹן תִּשְׁעַ אַמּוֹת אָרְכָּהּ
וְאַרְבַּע אַמּוֹת רָחְבָּהּ בְּאַמַּת־
אִישׁ׃
- וְאֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת יְרֻשְׁנוּ בַּעֲתָ
הַהוּא מֵעֲרֹעֵר אֲשֶׁר־עַל־נַחַל
אֲרֹנָן וְחֲצֵי הָר־הַגְּלִיעָד וְעָרָיו
נָתַתִּי לְרֵאשִׁיבֵי וְלַגָּדִי׃
- וְיִתֵּר הַגְּלִיעָד וְכָל־הַבָּשָׁן
מַמְלַכְתּוֹ עוֹג נָתַתִּי לְחֲצֵי שֵׁבֶט
הַמְּנַשֶּׁה כָּל־חֶבְלֵי הָאֲרָגֹב
לְכָל־הַבָּשָׁן הַהוּא יִקְרָא אֶרֶץ
רֶפְאִים׃
- יָאִיר בֶּן־מְנַשֶּׁה לָקַח אֶת־כָּל־
חֶבְלֵי אֲרָגֹב עַד־גְּבוּל הַגִּשּׁוּרִי
וְהַמַּעַתִּית וַיִּקְרָא אֹתָם עַל־שְׁמוֹ
אֶת־הַבָּשָׁן חֲוֹת יָאִיר עַד הַיּוֹם
הַזֶּה׃
- וְלִמְכִיר נָתַתִּי אֶת־הַגְּלִיעָד׃
וְלִמְכִיר יְהִבִּית יֵת גְּלִיעָד׃

יקרא: שניר. הוא שלג כלשון אשכנז (שנע) וכלשון כנען:
(11) מיתר הרפאים. שהרגו אמרפל וחזיריו צעסות קרנים, והוא פלט מן המלחמה, שנאמר ויצא הפליט (צראשית
יד, יג), זהו עוג (נדה סא). באמת איש. צאמת עוג:
(12) ואת הארץ הזאת ירשנו בעת ההוא. האמורה למעלה, מנחל ארנון ועד הר חרמון: מערער אשר על נחל
ארנון. אינו מחובר לראשו של מקרא אלא לסופו, על נחמי לראובני ולגדי, אצל לענין ירושה עד הר חרמון היה:
(13) ההוא יקרא ארץ רפאים. היא אותה שנחמי ללזרהס:

16	<p>And unto the Reubenites and unto the Gadites I gave from Gilead even unto the valley of Arnon, the middle of the valley for a border; even unto the river Jabbok, which is the border of the children of Ammon;</p>	<p>וְלִרְאוּבֵנִי וּלְגָדִי נָתַתִּי מִן־הַגִּלְעָד וְעַד־נַחַל אַרְנוֹן תּוֹךְ הַנַּחַל וְגַבְלֹל וְעַד יַבֶּק הַנָּחַל גְּבוּל בְּנֵי עַמּוֹן:</p>	16
17	<p>the Arabah also, the Jordan being the border thereof, from Chinnereth even unto the sea of the Arabah, the Salt Sea, under the slopes of Pisgah eastward.</p>	<p>וְהָעֲרָבָה וְחִירְדֹן וְגַבְלֹל מִכְנֶרֶת וְעַד יָם הָעֲרָבָה יָם הַמֶּלַח תַּחַת אֲשֶׁר־הָהָר מִזְרָחָה:</p>	17
18	<p>And I commanded you at that time, saying: 'The LORD your God hath given you this land to possess it; ye shall pass over armed before your brethren the children of Israel, all the men of valour.</p>	<p>וּפְקִידִית יִתְּכֹן בְּעֵדְנָא הָהוּא לְמִימַר יִי אֱלֹהֵכֹן יְהִי לְכֹן יֵת אֶרֶץ הָדָא לְמִירְתָּהּ מִזְרֹן תַּעֲבְרוּן קִדָּם אַחֵיכֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל מִזְרֹ חֵילָא:</p>	18
19	<p>But your wives, and your little ones, and your cattle—I know that ye have much cattle—shall abide in your cities which I have given you;</p>	<p>לְחֹד נְשִׁיכֹן וְטַפְלֵכֹן וּבְעִירְכֹן יֵדְעָנָא אֲרִי בְעִיר סְגִי לְכֹן יִתְּבוּן בְּקִרְיֵיכֹן דִּיהֲבִית לְכֹן:</p>	19
20	<p>until the LORD give rest unto your brethren, as unto you, and they also possess the land which the LORD your God giveth them beyond the Jordan; then shall ye return every man unto his possession, which I have given you.</p>	<p>עַד דִּינִית יִי לְאַחֵיכֹן כְּוַתְּכֹן וְיִירְתוּן אֶף אַנְוִן יֵת אֶרֶץ דִּי אֱלֹהֵכֹן יְהִיב לְהוֹן בְּעִבְרָא דִּירְדְנָא וְתִתְּבוּן גְּבַר לִירוּתָתִיהּ דִּיהֲבִית לְכֹן:</p>	מפטיר
21	<p>And I commanded Joshua at that time, saying: 'Thine eyes have seen all that the LORD your God hath done unto these two kings; so shall the LORD do unto all the kingdoms whither thou goest over.</p>	<p>וְאֶת־יְהוֹשֻׁעַ צִוִּיתִי בְּעֵת הַהוּא לֵאמֹר עֵינֶיךָ הִרְאִית אֶת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם לְשְׁנֵי הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה כֹּן־יַעֲשֶׂה יְהוָה לְכָל־הַמְּמַלְכוֹת אֲשֶׁר אָתָּה עֹבֵר שָׁמָּה:</p>	21

- (16) תוך הנחל וגבול. כל הנחל ועוד מעבר לשפתו, כלומר עד ועד צללל ויותר מכאן;
 (17) מכנרת. מעבר הירדן המערבי היה, ונחלת בני גד מעבר הירדן המזרחי, ונפל בגורלם רוחצ הירדן כנגדס ועוד מעבר לשפתו עד כנרת, וזהו שנאמר והירדן וגבול, הירדן ומעבר לו;
 (18) ואצו אחכם. לבני ראובן ובני גד היה מדבר: לפני אחיכם. הם היו הולכים לפני ישראל למלחמה, לפי שהיו גבורים ואיזים נופלים לפנייהם, שנאמר וטכרן ורוע אף קדקד (לקמן לג, כ):

- 22 Ye shall not fear them; for the LORD your God, He it is that fighteth for you.' ק"ה לא תיראום כי יהנה אלהיכם לא תדחלון מנהון ארי יי הוא הנלחם לכם: (ס) אלהכון מימריה מגיח לכון:

The Haftarah is Isaiah 1:1 - 1:27 on page 164.

- 23 And I besought the LORD at that time, saying: ואתחנן אליהוה בעת ההוא וצליתי קדם יי בעדנא ההוא לאמר: ד ואמנן
- 24 'O Lord GOD, Thou hast begun to show Thy servant Thy greatness, and Thy strong hand; for what god is there in heaven or on earth, that can do according to Thy works, and according to Thy mighty acts? אדני יהוה אתה החלות להראות את-עבדך את-גדלך ואת-ידך החזקה אשר מי-אלי בשמים ובארץ אשר-יעשה כמעשיך וכגבורתך: 24
- 25 Let me go over, I pray Thee, and see the good land that is beyond the Jordan, that goodly hill-country, and Lebanon.' אעברה-נא ואראה את-הארץ הטובה אשר בעבר הירדן ההר הטוב הזה והלבנון: 25
- 26 But the LORD was wroth with me for your sakes, and hearkened not unto me; and the LORD said unto me: 'Let it suffice thee; speak no more unto Me of this matter.' ויהוה רגז מן קדם יי עלי בדילכון ולא קביל מני ואמר יי לי סגי לך לא תוסיף למללא קדמי עוד בפתגמא הדין: לוי

(23) ואתחנן. אין חנון בכל מקום אלא לשון מתנת חנם, אע"פ שיש להם לנדיקים לחלות צמעשיהם הטובים, אין מצקשים מאת המקום אלא מתנת חנם, לפי שאמר לו וחסתי את אשר אתן (שמות לג, יט), אמר לו בלשון ואתחנן. דבר אחר, זה אחד מעשרה לשונות שנקראת חפלה, כדאיתא בספרי (כו): בעת ההיא. לאחר שכבשתי ארץ סיחון ועוג דמייתי שמא הוטר הנדר (ספרי ס): לאמר. זה אחד משלשה מקומות שאמר משה לפני המקום, איני מניחך עד שמודיעני אם תעשה שאלתי אם לאו:

(24) ה' אלהים. חוס צדין: אתה החלות להראות את עבדך. פתח להיות עומד ומתפלל אע"פ שגזרה גזירה, אמר לו ממך למדתי, שאמרתי לי ועשה הניקה לי (שמות לג, י), וכי חופס הייתי צך, אלא לפתוח פתח שזי היה תלוי להחפול עליהם (ספרי כו), כמו כן הייתי צורך לעשות עכשיו: את גדלך. זו מדת טובך, וכן הוא אומר, ועשה יגדל לא פחל גדלי (צמדבר יד, יז): ואת ידך. זו ימינך, שהיא פשוטה לכל צאי עולם: החזקה. שאתה כובש צרחמים את מידת הדין החזקה: אשר מי אל וגו'. אינך דומה למלך בשר ודם, שיש לו יועזין וסנקפדרין, הממחין בידו כשרוה לעשות חסד ולעבור על מדותיו, אתה אין מי ימחה בידך אם תמחול לי ותצטל גזירתך. ולפי פשוטו, אתה החלות להראות את עבדך, מלחמת סיחון ועוג, כדכתיב ראה הסלתי את לסינך (דברים ז, לא), הראני מלחמת ל"א מלכים:

(25) אעברה נא. אין נא אלא לשון בקשה: ההר הטוב הזה. זו ירושלים: והלבנון. זה בית המקדש (יומא לט): (26) ויתעבר ה'. נתמלא חמה (ספרי כט): למענכם. בשבילכם, אתם גרמתם לי, וכן הוא אומר, ויקלפו על מי מריקה וידע למשה צעקו (תהלים קו, לב): רב לך. שלא יאמרו הרב כמה קשה, והתלמיד כמה סרבן מפזיר. דבר אחר רב לך, הרבה מזה שמור לך, רב טוב הצפון לך (ספרי פנחס קלה):

27	<p>Get thee up into the top of Pisgah, and lift up thine eyes westward, and northward, and southward, and eastward, and behold with thine eyes; for thou shalt not go over this Jordan.</p>	<p>עֲלֶהוּ רֹאשׁ הַפְּסֶגֶה וְשֹׂא עֵינֶיךָ יָמָה וְצָפֹנָה וְתִמְנָנָה וּמִזְרָחָה וּרְאֵה בְּעֵינֶיךָ כִּי-לֹא תַעֲבֹר אֶת-הַיַּרְדֵּן הַזֶּה:</p>	27
28	<p>But charge Joshua, and encourage him, and strengthen him; for he shall go over before this people, and he shall cause them to inherit the land which thou shalt see.'</p>	<p>וְצַו אֶת-יְהוֹשֻׁעַ וְחִזְקֵהוּ וְאַמְצָהוּ כִּי-הוּא יַעֲבֹר לִפְנֵי הָעָם הַזֶּה וְהוּא יַנְחִיל אוֹתָם אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּרְאֶה:</p>	28
29	<p>So we abode in the valley over against Beth-peor.</p>	<p>וַנֵּשֶׁב בְּגֵיא מוֹל בֵּית פְּעוֹר: (פ)</p>	29
IV	<p>And now, O Israel, hearken unto the statutes and unto the ordinances, which I teach you, to do them; that ye may live, and go in and possess the land which the LORD, the God of your fathers, giveth you.</p>	<p>וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל שְׁמַע אֶל-הַחֻקִּים וְאֶל-הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אֲנִי מְלַמֵּד אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת לְמַעַן תַּחְיוּ וּבִאתֶם יְרִשְׁתֶּם אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֵיכֶם נָתַן לָכֶם:</p>	IV
2	<p>Ye shall not add unto the word which I command you, neither shall ye diminish from it, that ye may keep the commandments of the LORD your God which I command you.</p>	<p>לֹא תִסְפּוּן עַל פֶּתַח דְּבָרֵי אֲנִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם וְלֹא תִגְרַעוּ מִמֶּנּוּ לְשֹׁמֵר אֶת-מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם:</p>	2
3	<p>Your eyes have seen what the LORD did in Baal-peor; for all the men that followed the Baal of Peor, the LORD thy God hath destroyed them from the midst of thee.</p>	<p>עֵינֵיכֶם הִרְאֹת אֶת אֲשֶׁר-עָשָׂה יְהוָה בְּבַעַל פְּעוֹר כִּי כָל-הָאִישׁ אֲשֶׁר הִלֵּךְ אַחֲרָיו בְּעַל-פְּעוֹר הִשְׁמִידוּ יְהוָה אֱלֹהֵיךָ מִקִּרְבְּךָ:</p>	3

(27) וראה בעיניך. בקשת ממני וראתה את הארץ הטובה, אני מראה לך את כולה, שנאמר ויבאם ה' את כל הארץ (לקמן לד, א);

(28) רצו את יהושע. על המרחות ועל המשאות, ועל המריבות: וחזקוהו ואמצהו. דבדריך, שלא ירך לבו לומר, כשם שנענש רבי עליהם כך סופי ליענש עליהם, מצטוהו אני, כי הוא יעבור והוא ינחיל: כי הוא יעבר. אס יעבור לפניהם ינחלו, ואס לאו לא ינחלו. וכן אתה מוצא כששלח מן העם אל העי, והוא יצא, ויפיו מהם אנשי דעי וגו' (יהושע ז, ה), וכיון שנפל על פניו, אמר לו קם לך (שם פסוק י), קם לך כתיב, אתה הוא העומד במקומך ומשלח את בני למלחמה, למה זה אתה נופל על פניך, לא כך אמרתי למשה רבך, אס הוא עובר עוברין ואס לאו אין עוברין:

(29) ונשב בגיא וגו'. ונאמדתם לעבודת אלילים, ואעפ"כ ועתה ישראל שמע אל החקים, והכל מחול לך, ואני לא זכיתי לימחל לי (ספרי פנחס קלו):

(2) לא תוסיפו. כגון חמש פרשיות בתפילין, חמשת מינין בזולב, וחמש זיזיות, וכן לא תגרעו (ספרי ראה פז):

- 4 But ye that did cleave unto the LORD your God are alive every one of you this day. וְאַתֶּם הַדְּבָקִים בִּיהוָה אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כָּלְכֶם הַיּוֹם:
- 5 Behold, I have taught you statutes and ordinances, even as the LORD my God commanded me, that ye should do so in the midst of the land whither ye go in to possess it. הֲרָאֵה לְמַדַּתִּי אֶתְכֶם חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים כַּאֲשֶׁר צֻוֵּי יְהוָה אֱלֹהֵי לַעֲשׂוֹת כֵּן בְּקֶרֶב הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲתֶם בָּאִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:
- 6 Observe therefore and do them; for this is your wisdom and your understanding in the sight of the peoples, that, when they hear all these statutes, shall say: 'Surely this great nation is a wise and understanding people.' וְשִׁמְרָתֶם וַעֲשִׂיתֶם כִּי הוּא חֲכַמְתְּכֶם וּבִינְתְּכֶם לְעֵינֵי הָעַמִּים אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּן אֶת כָּל־הַחֻקִּים הָאֵלֶּה וְאָמְרוּ רַק עַם־חָכָם וְנָבוֹן הַגָּדוֹל הַזֶּה:
- 7 For what great nation is there, that hath God so nigh unto them, as the LORD our God is whensoever we call upon Him? כִּי מִי־גֹוִי גָדוֹל אֲשֶׁר־לוֹ אֱלֹהִים קְרִבִּים אֵלָיו בִּיהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּכָל־קְרָאֵנוּ אֵלָיו:
- 8 And what great nation is there, that hath statutes and ordinances so righteous as all this law, which I set before you this day? וּמִי גֹוִי גָדוֹל אֲשֶׁר־לוֹ חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים צְדִיקִים כָּכֵל תְּתוּרָה הִזָּאת אֲשֶׁר אֲנִכִּי נָתַן לִפְנֵיכֶם הַיּוֹם:
- 9 Only take heed to thyself, and keep thy soul diligently, lest thou forget the things which thine eyes saw, and lest they depart from thy heart all the days of thy life; but make them known unto thy children and thy children's children; לֶרַק הִשְׁמַר לָךְ וּשְׁמַר נַפְשְׁךָ מֵאֲד פֶּן־תִּשְׁכַּח אֶת־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־רָאוּ עֵינֶיךָ וּפֶן־יִסּוּרוּ מִלְּבָבְךָ כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ וְהוֹדַעְתָּם לְבָנֶיךָ וּלְבְנֵי בְנֵיךָ:

(6) ושמרתם. זו משנה: ועשיתם. כמשמעו: כי הוא חכמתכם ובינתכם וגו'. זאת תספצו חכמים ונבונים לעיני העמים:

(8) חקים ומשפטים צדיקים. הגונים ומקובלים:

(9) רק השמר לך וגו' פן תשכח את הדברים. אז, כשלא תשכחו אותם ותעשו על אמתתם, תספצו חכמים ונבונים, ואם תעומו אותם ממך שכתה, תספצו שוטים:

<p>the day that thou stoodest before the LORD thy God in Horeb, when the LORD said unto me: 'Assemble Me the people, and I will make them hear My words that they may learn to fear Me all the days that they live upon the earth, and that they may teach their children.'</p>	<p>יוֹמָא דְּקָמַתָּא קָדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּחֹרֵב כַּד אָמַר יְיָ לִי בְּנוֹשׁ קְדָמִי יְת עָמָא וְאֲשַׁמְעֵנּוּ יְת פִּתְגָמִי דִּי־לִפּוֹן לְמַדְחַל קְדָמִי כָּל יוֹמָא דְּאֲנוּן קְרִימִין עַל אֶרְעָא וְיֵת בְּנֵיהוֹן יִלְפּוֹן:</p>	<p>יּוֹם אֲשֶׁר עָמַדְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּחֹרֵב בְּאָמַר יְהוָה אֵלַי הִקְהֵל־לִי אֶת־הָעָם וְאֲשַׁמְעֵם אֶת־דְּבָרֵי אֲשֶׁר יִלְמְדוּן לִירְאָה אֹתִי כָּל־הַיָּמִים אֲשֶׁר הֵם חַיִּים עַל־הָאָדָמָה וְאֵת־בְּנֵיהֶם יִלְמְדוּן:</p>
<p>And ye came near and stood under the mountain; and the mountain burned with fire unto the heart of heaven, with darkness, cloud, and thick darkness.</p>	<p>וּקְרִיבַתּוֹן וְקָמַתּוֹן בְּשִׁפּוּלֵי טוּרָא וְטוּרָא כְּעַר בְּאִשְׁתָּא עַד צִית שְׁמַיָּא חֲשׂוּכָא עֲנָנָא וְאֲמַטָּא:</p>	<p>וַתִּקְרְבוּן וַתַּעֲמִדוּן תַּחַת הַהָר וְהָהָר בָּעַר בְּאֵשׁ עַד־לֵב הַשָּׁמַיִם חֲשֹׁךְ עָנָן וְעָרְפָל:</p>
<p>And the LORD spoke unto you out of the midst of the fire; ye heard the voice of words, but ye saw no form; only a voice.</p>	<p>וּמִלִּיל יְיָ עָמְכוֹן מִגּוֹ אִשְׁתָּא קָל פִּתְגָמִין אֲתוֹן שְׁמַעִין וְדָמוּ לִיתִּיכוֹן חֲזֹן אֱלֹהִין קָלָא:</p>	<p>וַיְדַבֵּר יְהוָה אֲלֵיכֶם מִתּוֹךְ הָאֵשׁ קוֹל דְּבָרִים אֲתֶם שָׁמַעִם וַתִּמּוֹנֶה אֵינְכֶם רֹאִים זִוְלָתִי קוֹל:</p>
<p>And He declared unto you His covenant, which He commanded you to perform, even the ten words; and He wrote them upon two tables of stone.</p>	<p>וְחַוִּי לְכוֹן יְת קִימִיה דְּפָקִיד יְתִיכוֹן לְמַעַבְד עֲשֵׂרָא פִּתְגָמִין וּכְתַבְנוֹן עַל תַּרְיִן לִוְחֵי אֲבָנִיָּא:</p>	<p>וַיַּגֵּד לָכֶם אֶת־בְּרִיתוֹ אֲשֶׁר צִוָּה אֲתֶכֶם לַעֲשׂוֹת עֲשֶׂר־הַדְּבָרִים וַיִּכְתֹּבֵם עַל־שְׁנֵי לַחֹת אֲבָנִים:</p>
<p>And the LORD commanded me at that time to teach you statutes and ordinances, that ye might do them in the land whither ye go over to possess it.</p>	<p>וַיְתִי פָקִיד יְיָ בְּעַדְנָא הֵהוּא לְאַלְפָּא יְתִיכוֹן קְרִימִין וְדִינִין לְמַעַבְדְּכוֹן יְתִהוֹן בְּאֶרְעָא דְּאֲתוֹן עֲבְרִין לְתַמָּן לְמִירְתָּהּ:</p>	<p>וְאֹתִי צִוָּה יְהוָה בְּעֵת הַהוּא לְלַמֵּד אֲתֶכֶם חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים לַעֲשׂוֹתָם אֲתֶם בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר אֲתֶם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:</p>
<p>Take ye therefore good heed unto yourselves—for ye saw no manner of form on the day that the LORD spoke unto you in Horeb out of the midst of the fire—</p>	<p>וְתִסְתַּמְרוּן לְחַדָּא לְנַפְשְׁתְּכוֹן אַרִי לֹא חֲזִיתוֹן כָּל דְּמוּ בִּיּוֹמָא דְּמִלִּיל יְיָ עָמְכוֹן בְּחֹרֵב מִגּוֹ אִשְׁתָּא:</p>	<p>וְנִשְׁמַרְתֶּם מְאֹד לְנַפְשֵׁיכֶם כִּי לֹא רִאִיתֶם כָּל־תִּמּוֹנֶה בְּיוֹם דְּבַר יְהוָה אֲלֵיכֶם בְּחֹרֵב מִתּוֹךְ הָאֵשׁ:</p>
<p>lest ye deal corruptly, and make you a graven image, even the form of any figure, the likeness of male or female,</p>	<p>דְּלִמָּא תַּחְבְּלוּן וְתַעֲבְדוּן לְכוֹן צִילִם דְּמוּת כָּל צוּרָא דְּמוּת דְּכַר אִו נִיקְבָּא:</p>	<p>פֶּן־תִּשְׁחָתוּן וַעֲשִׂיתֶם לָכֶם פֶּסֶל תִּמּוֹנֶת כָּל־סִמָּל תַּבְנִית זָכָר אִו נִקְבָּה:</p>

(10) יום אשר עמדת. מוסד על מקרא שלמעלה ממנו, אשר ראו עיניך, יום אשר עמדת בחורב, אשר ראיתם את הקולות ואת הלפידים: ילמדו. ילפון לעצמם: ילמדו. ילפון לאחרים: (14) ואתי צוה ה' בעת ההיא ללמד אתכם. מורה צעל פה:

- 17 the likeness of any beast that is on the earth, the likeness of any winged fowl that flieth in the heaven, תבנית כל-בהמה אשר בארץ תבנית כל-צפור כנף אשר תעוף בשמים:
- 18 the likeness of any thing that creepeth on the ground, the likeness of any fish that is in the water under the earth; תבנית כל-רמש באדמה תבנית כל-דגה אשר-במים מתחת לארץ:
- 19 and lest thou lift up thine eyes unto heaven, and when thou seest the sun and the moon and the stars, even all the host of heaven, thou be drawn away and worship them, and serve them, which the LORD thy God hath allotted unto all the peoples under the whole heaven. ופן-תשא עיניך השמימה וראית את-השמש ואת-הירח ואת-הכוכבים כל צבא השמים ונדהת והשתחית להם ועבדתם אשר חלק יהוה אלהיך אתם לכל העמים תחת כל-השמים:
- 20 But you hath the LORD taken and brought forth out of the iron furnace, out of Egypt, to be unto Him a people of inheritance, as ye are this day. ואתכם לקח יהוה ויצא אתכם מקור הברזל ממצרים להיות לו לעם נחלה כיום הזה:
- 21 Now the LORD was angered with me for your sakes, and swore that I should not go over the Jordan, and that I should not go in unto that good land, which the LORD thy God giveth thee for an inheritance; ויהנה התאנף בי על-דבריכם וישבע לבלתי עברי את-הירדן ולבלתי-בא אל-הארץ הטובה אשר יהנה אלהיך נתן לך נחלה:
- 22 but I must die in this land, I must not go over the Jordan; but ye are to go over, and possess that good land. כי אנכי מת בארץ הזאת אינני עבר את-הירדן ואתם עברים וירשתם את-הארץ הטובה הזאת:

(16) סמל. נורה:

(19) ופן תשא עיניך. להסתכל בדבר, ולתת לזלשוז לטעות אחריהם: אשר חלק ה'. להאיר להם. דבר אחר, לאלוהות, לא מנעו מלטעות אחריהם, אלא החליקם בדברי הצליה לטורדם מן העולם (ע"ז נה.), וכן הוא אומר, כי הקליק אליו בעיניו למלא עונו לשנא (מהלים לו, ג):

(20) מכור. הוא כלי שמוקקים בו את הזהב:

(21) התאנף. נתמלא רוגז: על דבריהם. על אודותיהם על עסקיהם:

(22) כי אנכי מת וגו' אינני עובר. מאחר שמת מהיכן יעבור, אלא אף ענמותי אינם עוזרין:

<p>23 Take heed unto yourselves, lest ye forget the covenant of the LORD your God, which He made with you, and make you a graven image, even the likeness of any thing which the LORD thy God hath forbidden thee.</p>	<p>אֶתְּמָרוּ לְכוּן דְּלִמָּא תַתְּנִשּׁוּן יֵת קִימָא דִּי אֱלֹהִיכוֹן דִּגְזַר עִמְכוֹן וְתַעֲבִדוּן לְכוּן צִילִם דְּמוֹת פּוֹלָא דְפִקְדָּד יי אֱלֹהִיךָ:</p>	<p>23 הַשְׁמָרוּ לָכֶם פֶּן־תִּשְׁכַּחוּ אֶת־בְּרִית יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר כָּרַת עִמָּכֶם וַעֲשִׂיתֶם לָכֶם פֶּסֶל תְּמוּנַת כֹּל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵיךָ:</p>
<p>24 For the LORD thy God is a devouring fire, a jealous God.</p>	<p>אֲרִי יי אֱלֹהֵיךָ מִימְרֵיהּ אִישָׁא אֲכָלָא הוּא אֵל קָנָא:</p>	<p>24 כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵשׁ אֹכֶלֶת הוּא אֵל קָנָא: (פ)</p>
<p>25 When thou shalt beget children, and children's children, and ye shall have been long in the land, and shall deal corruptly, and make a graven image, even the form of any thing, and shall do that which is evil in the sight of the LORD thy God, to provoke Him;</p>	<p>אֲרִי תִילְדוּן בְּנִין וּבְנֵי בְנִין וְתַתְּעַתְקוּן בְּאַרְעָא וְתַחֲבִלוּן וְתַעֲבִדוּן צִילִם דְּמוֹת פּוֹלָא וְתַעֲבִדוּן דְּבִישׁ קָדָם יי אֱלֹהֵיךָ לְאַרְגָּזָא קְדָמוּהִי:</p>	<p>25 כִּי־תוֹלִיד בָּנִים וּבְנֵי בָנִים וְנוֹשַׁנְתֶּם בָּאָרֶץ וְהִשְׁחַתְתֶּם וַעֲשִׂיתֶם פֶּסֶל תְּמוּנַת כֹּל וַעֲשִׂיתֶם הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה אֱלֹהֵיךָ לְהַכְעִיסוֹ:</p>
<p>26 I call heaven and earth to witness against you this day, that ye shall soon utterly perish from off the land whereunto ye go over the Jordan to possess it; ye shall not prolong your days upon it, but shall utterly be destroyed.</p>	<p>אֶסְהִידִית בְּכוֹן יוֹמָא דִּין יֵת שְׁמֵיָא וְיֵת אַרְעָא אֲרִי מִיבַד תִּיבְדוּן בְּפָרִיעַ מַעַל אַרְעָא דְאַתּוֹן עֲבַדְיִן יֵת יִרְדְּנָא לְתַמָּן לְמִירְתָּהּ לֹא תִירְכוּן יוֹמִין עָלֶיהּ אֲרִי אֲשַׁתִּיצָאָה תַשְׁתִּיצוּן:</p>	<p>26 הָעִידְתִּי בְכֶם הַיּוֹם אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ כִּי־אֲבַד תֵּאבְדוּן מִהַר מֵעַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ לֹא־תֹאדְרִיכוּ יָמִים עָלֶיהָ כִּי הַשְׁמַד תִּשְׁמְדוּן:</p>
<p>27 And the LORD shall scatter you among the peoples, and ye shall be left few in number among the nations, whither the LORD shall lead you away.</p>	<p>וּיְבַדֵּר יי יִתְכוּן בִּינֵי עַמֻּמֵּיָא וְתַשְׁתַּאֲרוּן עִם דְּמִנֵּין בְּעַמֻּמֵּיָא דִּידְבַר יי יִתְכוּן לְתַמָּן:</p>	<p>27 וְהַפִּיצָךְ יְהוָה אֶתְכֶם בְּעַמִּים וְנִשְׁאַרְתֶּם מִתְּנִי מִסְפָּר בְּגוֹיִם אֲשֶׁר יִנְהֹג יְהוָה אֶתְכֶם שָׁמָּה:</p>
<p>28 And there ye shall serve gods, the work of men's hands, wood and stone, which neither see, nor hear, nor eat, nor smell.</p>	<p>וְתַחֲלֹחוּן תַּמָּן לְעַמֻּמֵּיָא פְּלָחִי טַעֲוִתָא עוֹבַד יְדֵי אֲנָשָׁא אֲעָא וְאֲבָנָא דְלֹא חֲזַן וְלֹא שְׁמַעִין וְלֹא אֲכָלִין וְלֹא מְרִיחִין:</p>	<p>28 וַעֲבַדְתֶּם־שֵׁם אֱלֹהִים מַעֲשֵׂה יְדֵי אָדָם עֵץ וָאֶבֶן אֲשֶׁר לֹא־יֵרְאוּן וְלֹא יִשְׁמְעוּן וְלֹא יֹאכְלוּן וְלֹא יִרְיחוּן:</p>

- (23) תמונת כל דבר: אשר צוך ה'. אשר צוך שלא לעשות:
(24) אל קנא. מקנא לנקום אנפרדמנ"ט בלע"ז (אייפער) מתקרה על רוגזו להפרע מעכו"ם:
(25) ונושנתם. רמז להם שיגלו ממנה לסוף שמונה מאות וחמשים ושנים שנה, כמנין ונושנתם, והוא הקדים והגלס לסוף שמונה מאות וחמשים, והקדים שתי שנים לנושנתם, כדי שלא יתקיים זהם כי אבד תאבדו, וזהו שנאמר, ויפקד ה' על הקהה ויציאה עלינו כי צדיק ה' אלהינו (דניאל ט, יד), נדקה עשה עמנו, שמהר להציאה צ' שנים לפני זמנה (סנהדרין לח.):
(26) העידתי בככם. הנני מזמנים להיות עדים התריתי בכם:
(28) ועבדתם שם אלהים. כתרומו, משאחם עובדים לעובדיהם, כאילו אתם עובדים להם:

- 29 But from thence ye will seek the LORD thy God; and thou shalt find Him, if thou search after Him with all thy heart and with all thy soul.
- 30 In thy distress, when all these things are come upon thee, in the end of days, thou wilt return to the LORD thy God, and hearken unto His voice;
- 31 for the LORD thy God is a merciful God; He will not fail thee, neither destroy thee, nor forget the covenant of thy fathers which He swore unto them.
- 32 For ask now of the days past, which were before thee, since the day that God created man upon the earth, and from the one end of heaven unto the other, whether there hath been any such thing as this great thing is, or hath been heard like it?
- 33 Did ever a people hear the voice of God speaking out of the midst of the fire, as thou hast heard, and live?
- 34 Or hath God assayed to go and take Him a nation from the midst of another nation, by trials, by signs, and by wonders, and by war, and by a mighty hand, and by an outstretched arm, and by great terrors, according to all that the LORD your God did for you in Egypt before thine eyes?
- וּבְקִשְׁתֶּם מִשָּׁם אֶת־יְהוָה וְתִתְּבָעוּן מִתִּמְנוֹן יְת דַּחֲלִיתָא דִּי אֱלֹהֵי וְתִשְׁכַּח אַרְי תְּבַעֵי מִן קַדְמוֹהֵי בְּכַל לְבָבְךָ וּבְכַל נַפְשְׁךָ:
- כִּד תִּיעֹזֵק לָךְ וְנִשְׁכַּחוּנְךָ כָּל פְּתִגְמֵי אֱלֹהִין בְּסוֹף יוֹמֵיךָ וְתִתְּוֹב לְדַחֲלִיתָא דִּי אֱלֹהֵי וְתִשְׁמָעַתָּ לְמִימְרֵיהּ:
- אַרְי שְׂאֵל כְּעַן לְיוֹמֵיךָ קַדְמָי דִּתְּוֹ קַדְמָךְ לְמֵן יוֹמָא דִּבְרָא יְי אָדָם עַל אֶרְעָא וּלְמִסְפִּי שְׁמֵיךָ וְעַד סִפִּי שְׁמֵיךָ הִתְּוֹ כְּפִתְגָמָא רַבָּא דִּדִּין אוּ הֲשִׁתַּמַּע דְּכֹתִיחָא:
- הֲשָׁמַע עַמָּא קֵל מִימְרָא דִּי מְלִיל מְגוּ אִישְׁתָּא כְּמָא דִּשְׁמָעַתָּא אֵת וְאַתְקִיָּים:
- אוּ נְסִין עֲבַד יְי לְאַתְגְּלָחָא לְמִפְרָק לִיָּה עִם מְגוּ עִם בְּנִסִּין בְּאִתִּין וּבְמוֹפְתִין וּבְקִרְבָּא וּבִיד תְּקִיפָא וּבְדִרְעָא מְרָמָא וּבְחֻזְוִין רַבְרָבִין כָּכֵל דְּעֲבַד לְכוּן יְי אֱלֹהֵינוּ בְּמִצְרַיִם לְעִינֵינוּ:
- אִזוּ תִּנְסָה אֱלֹהִים לְבֹא לְקַחַת לֹא גוֹי מִקְרֵב גוֹי בְּמִסְתָּ בְּאִתָּת וּבְמוֹפְתִים וּבְמִלְחָמָה וּבִיד חֻזָּה וּבְזִרְעָה נְטוּיָה וּבְמוֹרָאִים גְּדֻלִּים כָּכֵל אֲשֶׁר־עָשָׂה לָכֶם יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּמִצְרַיִם לְעִינֵיךָ:

(31) לא ירפך. מלהחזיק בך צידוי, ולשון לא ירפך לשון לא יפעיל הוא, לא יתן לך רפיון, לא יפריש אותך מאכלו, וכן חֲסִיפִי וְלֹא אֶרְפָּנוּ (שיר השירים ג, ד), שלא נקד אֶרְפָּנוּ. כל לשון רפיון מוסב על לשון מפעיל ומתפעל, כמו הִרְפָּה לָהּ (מלכים-ב ד, כז), תן לה רפיון, הִרְפָּה מִמֶּנִּי (לקמן ט, יד), הִרְפָּה מִמֶּנִּי: (32) לַיָּמִים ראשונים. על ימים ראשונים: ולמקצה השמים. וגם שאל לכל הצוראים אשר מקצה אל קצה, זה פשוטו. ומדרשו, מלמד על קומתו של אדם שהיתה מן הארץ עד השמים (חגיגה יב), והוא השיעור עצמו אשר מקצה אל קצה: הנהייה כדבר הגדול הזה. ומה הדבר הגדול, השמע עם וגו':

35	Unto thee it was shown, that thou mightiest know that the LORD, He is God; there is none else beside Him.	אתה הראת לדעת כי יהוה הוא האלהים אין עוד מלבדו: מנייה:	אתה הראת לדעת כי יהוה הוא האלהים אין עוד מלבדו: 35
36	Out of heaven He made thee to hear His voice, that He might instruct thee; and upon earth He made thee to see His great fire; and thou didst hear His words out of the midst of the fire.	מן השמים השמיעך את-קולו ליסרך ועל-הארץ הראך את-אשן הגדולה ודבריו שמעת מתוך האש:	מן השמים השמיעך את-קולו ליסרך ועל-הארץ הראך את-אשן הגדולה ודבריו שמעת מתוך האש: 36
37	And because He loved thy fathers, and chose their seed after them, and brought thee out with His presence, with His great power, out of Egypt,	ותחת כי אהב את-אבותיך ויבחר בנרעו אחריו ויוצאך בפניו בכחו הגדל ממצרים:	ותחת כי אהב את-אבותיך ויבחר בנרעו אחריו ויוצאך בפניו בכחו הגדל ממצרים: 37
38	to drive out nations from before thee greater and mightier than thou, to bring thee in, to give thee their land for an inheritance, as it is this day;	להוריש גוים גדלים ועצמים ממך מפניך להביאך לתת-לך את-ארצם נחלה כיום הנה:	להוריש גוים גדלים ועצמים ממך מפניך להביאך לתת-לך את-ארצם נחלה כיום הנה: 38
39	know this day, and lay it to thy heart, that the LORD, He is God in heaven above and upon the earth beneath; there is none else.	וידעת היום והשבת אל-לבבך כי יהוה הוא האלהים בשמים מ מעל ועל-הארץ מתחת אין עוד:	וידעת היום והשבת אל-לבבך כי יהוה הוא האלהים בשמים מ מעל ועל-הארץ מתחת אין עוד: 39
40	And thou shalt keep His statutes, and His commandments, which I command thee this day, that it may go well with thee, and with thy children after thee, and that thou mayest prolong thy days upon the land, which the LORD thy God giveth thee, for ever.	ושמרת את-חקיו ואת-מצותיו אשר אנכי מצוך היום אשר ייטב לך ולבניך אחריו ולמען תאריך ימים על-האדמה אשר יהוה אלהיך נתן לך כל-הימים: (פ)	ושמרת את-חקיו ואת-מצותיו אשר אנכי מצוך היום אשר ייטב לך ולבניך אחריו ולמען תאריך ימים על-האדמה אשר יהוה אלהיך נתן לך כל-הימים: (פ) 40

(34) הנסה אלהים. הדי עשה נסים שום אלוה נצא לקחת לו גוי וגוי, כל ההי"ן הללו תמיהות הן, לכך נקודות הן בכת"ף פת"ח, הנהיה, הנשמע, הנסה, השמע: במסות. על ידי נסיונות הודיעם גבורותיו, כגון התפאר עלי (שמות ח, ה), אם אוכל לעשות כן הרי זה נסיון: באותות. צסימנין, להאמין שהוא שלוחו של מקום, כגון מה זה צינך (שם ד, ז): ובמופתים. הם נפלאות, שהביא עליהם מכות מופלאות: ובמלחמה. ציס, שנאמר פי ה' נלחם להם (שם יד, כה):

(35) הראת. כתרומו וקספיו, כשנתן הקצה את התורה פתח להם שבעה רקיעים, וכשם שקרע את העליונים, כך קרע את התחתונים וראו שהוא יחידי, לכך נאמר אתה הראת לדעת:

(37) ותחת כי אהב. כל זה תחת אשר אהב: ויוצאך בפניו. כאדם המנהיג צנו לפניו, שנאמר ויפגע מלאך האלהים בהלך וגו' ויגף מאספריהם (שם יד, יט), דבר אחר ויוציאך בפניו, בפני אבותיו, כמו שנאמר נגד הצדקס עשה קלא (תהלים עח, יצ), ואל תתמה על שהזכירם צלשון יחיד, שהרי כתבם צלשון יחיד, ויבחר בזרעו אחריו:

(38) ממך מפניך. סרסו ודרשהו, להוריש מפניך, גוים גדולים ועלומים ממך: כיום הזה. כאשר אתה רואה היום:

- 41 Then Moses separated three cities beyond the Jordan toward the sunrising;
 42 that the manslayer might flee thither, that slayeth his neighbour unawares, and hated him not in time past; and that fleeing unto one of these cities he might live:
 43 Bezer in the wilderness, in the table-land, for the Reubenites; and Ramoth in Gilead, for the Gadites; and Golan in Bashan, for the Manassites.
 44 And this is the law which Moses set before the children of Israel;
 45 these are the testimonies, and the statutes, and the ordinances, which Moses spoke unto the children of Israel, when they came forth out of Egypt;
 46 beyond the Jordan, in the valley over against Beth-peor, in the land of Sihon king of the Amorites, who dwelt at Heshbon, whom Moses and the children of Israel smote, when they came forth out of Egypt;
 47 and they took his land in possession, and the land of Og king of Bashan, the two kings of the Amorites, who were beyond the Jordan toward the sunrising;
- אִזּוּ יִבְדִּיל מֹשֶׁה שְׁלֹשׁ עָרִים בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרְחָה שָׁמֶשׁ:
 לְנֹס שָׁמָּה רוֹצֵחַ אִשָּׁר יִרְצֶה אֶת־רֵעֵהוּ בְּכַל־דַּעַת וְהוּא לֹא־שָׂנֵא לוֹ מִתְּמַל שְׁלֹשָׁם וְנֹס אֶל־אַחַת מִן־הָעָרִים הָאֵלֶּה וְחָי:
 אֶת־בֶּצֶר בַּמִּדְבָּר בְּאֶרֶץ הַמִּישֹׁר לְרֵאוּבֵנִי וְאֶת־רָאֵמֹת בְּגִלְעָד לְגָדִי וְאֶת־גּוֹלָן בְּבָשָׁן לְמָנַשִּׁי:
 וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:
 אֵלֶּה הָעֵדוּת וְהַחֲקִים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם מִמִּצְרָיִם:
 בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן בְּנֵיאוֹ מוֹל בֵּית פְּעוֹר בְּאֶרֶץ סִיחוֹן מֶלֶךְ הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֶשְׁבוֹן אֲשֶׁר הִכָּה מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם מִמִּצְרָיִם:
 וַיִּירְשׁוּ אֶת־אֶרֶצוֹ וְאֶת־אֶרֶץ עֹג מֶלֶךְ־הַבָּשָׁן שְׁנֵי מַלְכֵי הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרַח שָׁמֶשׁ:

(41) אז יבדיל. נמן לז להיות חרד לדצר שיצדילס, ואף על פי שאינן קולטות עד שיצדלו אותן שצארץ כנען, אמר משה, מזהו שאפשר לקיימה, אקיימנה (מכות י.). בעבר הירדן מזרחה שמש. צאותו עזר שצמורחו של ירדן: מזרחה שמש. לפי שהוא דצוק נקודה רי"ש צטטף, מזרח של שמש, מקום זריחת השמש:
 (44) וזאת התורה. זו שהוא עמיד לסדר אחר פרשה זו:
 (45) אלה העדות וגו' אשר דבר. הם הם אשר דבר צלאתם ממזרים, חזר ושנאה להם צערצות מואב:
 (47) אשר בעבר הירדן. שהוא צמורח, שהעבר השני היה צמערב:

48	from Aroer, which is on the edge of the valley of Arnon, even unto mount Sion—the same is Hermon—	מֵעֲרֹעַר אֲשֶׁר עַל-שְׂפַת-נַחֲלֹא אֲרֹנָן וְעַד-הָהָר שִׂיאוֹן הָהוּא חֶרְמוֹן:	48
49	and all the Arabah beyond the Jordan eastward, even unto the sea of the Arabah, under the slopes of Pisgah.	וְכָל-הָעֲרָבָה עֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִדְּנָחָא וְעַד יָמָא דְּמִישָׁרָא תַּחְתִּי מִשְׂפַּד מִרְמָתָא:	49
V	And Moses called unto all Israel, and said unto them: Hear, O Israel, the statutes and the ordinances which I speak in your ears this day, that ye may learn them, and observe to do them.	וַיִּקְרָא מֹשֶׁה כָּל-יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אֶת-הַחֻקִּים וְאֶת-הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אֲנִי דֹבֵר בְּאָזְנֵיכֶם הַיּוֹם וּלְמַדְתֶּם אֹתָם וּשְׁמַרְתֶּם לַעֲשֹׂתָם:	רביעי
2	The LORD our God made a covenant with us in Horeb.	יְהוָה אֱלֹהֵינוּ כָּרַת עִמָּנוּ בְּרִית בְּחֹרֵב:	2
3	The LORD made not this covenant with our fathers, but with us, even us, who are all of us here alive this day.	לֹא אֶת-אֲבוֹתֵינוּ כָּרַת יְהוָה אֶת-הַבְּרִית הַזֹּאת כִּי אֲתָנוּ אֲנִיחֵנוּ אֵלֶּה הֵם הַיּוֹם כָּלֵנוּ חַיִּים:	3
4	The LORD spoke with you face to face in the mount out of the midst of the fire—	פָּנִים בְּפָנִים דִּבֶּר יְהוָה עִמָּכֶם בְּהָר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ:	4
5	I stood between the LORD and you at that time, to declare unto you the word of the LORD; for ye were afraid because of the fire, and went not up into the mount—saying: .	אֲנִי עָמַד בֵּין-יְהוָה וּבֵינֵיכֶם בְּעֵת הַהִוא לְהַגִּיד לָכֶם אֶת-דְּבַר יְהוָה כִּי יִרְאֹתֶם מִפְּנֵי הָאֵשׁ וְלֹא-עֲלִיתֶם בְּהָר לֵאמֹר: (ס)	5

The Ten Commandments are presented here in Ta'am Tahton. For the Ten Commandments in Ta'am Elyon, see page 161.

- (3) לא את אבותינו. כלל כרת ה' וגו', כי אנו;
 (4) פנים בפנים. אמר רבי זכריה, כך אמר משה, אל תאמרו אני מטעה אתכם על לא דבר, כדרך שהקסור עושה בין המוכר ללוקח, הרי המוכר עמו מדבר עמכם;
 (5) לאמר. מוסב על דבר ה' עמכם זה מתוך האש לאמר אנכי ה' וגו' ואנכי עומד בין ה' וביניכם:

- 6 I am the LORD thy God, who brought thee out of the land of Egypt, out of the house of bondage. 6 אֲנִכִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:
- 7 Thou shalt have no other gods before Me. 7 לֹא־יִהְיֶה־לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל־פָּנָי:
- 8 Thou shalt not make unto thee a graven image, even any manner of likeness, of any thing that is in heaven above, or that is in the earth beneath, or that is in the water under the earth. 8 לֹא־תַעֲשֶׂה־לְךָ פֶסֶל וְלֹא־תִמְוָנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם וּמַמָּעַל וְאֲשֶׁר בָּאָרֶץ מִתַּחַת וְאֲשֶׁר בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ:
- 9 Thou shalt not bow down unto them, nor serve them; for I the LORD thy God am a jealous God, visiting the iniquity of the fathers upon the children, and upon the third and upon the fourth generation of them that hate Me, 9 לֹא־תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תַעֲבָדֵם כִּי אֲנִכִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵל קָנָא פֶקֶד עֹון אֲבוֹת עַל־בָּנִים וְעַל־שְׁלֹשִׁים וְעַל־רִבְעִים לְשֹׂנְאֵי:
- 10 and showing mercy unto the thousandth generation of them that love Me and keep My commandments. 10 וְעָשָׂה חֶסֶד לְאֲלֻפִּים לְאֲהָבָי וּלְשֹׂמְרֵי (כ) מִצְוֹתַי (ק) מִצְוֹתַי: (ס)
- 11 Thou shalt not take the name of the LORD thy God in vain; for the LORD will not hold him guiltless that taketh His name in vain. 11 לֹא תִשָּׂא אֶת־שֵׁם־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוּא כִּי לֹא יִנְקֹה יְהוָה אֶת־אִשְׁר־יִשָּׂא אֶת־שְׁמוֹ לְשׁוּא: (ס)
- 12 Observe the sabbath day, to keep it holy, as the LORD thy God commanded thee. 12 שְׁמֹר אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת לְקֹדֶשׁ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:
- 13 Six days shalt thou labour, and do all thy work; 13 שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל־מְלֹאכְתֶּךָ:

(7) על פני. בכל מקום אשר אני שם, וזהו כל העולם. דבר אחר, כל זמן שאני קיים. עשרת הדברות כזר פרשתי: (12) שמור. וזרשונות הוא אומר זכור, שניהם דבור אחד וזמניה אחת נאמרו, וזשמיעה אחת נשמעו (מכילתא צדש פ"ז): כאשר צוך. קודם מתן תורה צמרה (שנת פז):

but the seventh day is a sabbath unto the LORD thy God, in it thou shalt not do any manner of work, thou, nor thy son, nor thy daughter, nor thy man-servant, nor thy maid-servant, nor thine ox, nor thine ass, nor any of thy cattle, nor thy stranger that is within thy gates; that thy man-servant and thy maid-servant may rest as well as thou.

And thou shalt remember that thou was a servant in the land of Egypt, and the LORD thy God brought thee out thence by a mighty hand and by an outstretched arm; therefore the LORD thy God commanded thee to keep the sabbath day.

Honour thy father and thy mother, as the LORD thy God commanded thee; that thy days may be long, and that it may go well with thee, upon the land which the LORD thy God giveth thee.

Thou shalt not murder. Neither shalt thou commit adultery. Neither shalt thou steal. Neither shalt thou bear false witness against thy neighbour.

Neither shalt thou covet thy neighbour's wife; neither shalt thou desire thy neighbour's house, his field, or his man-servant, or his maid-servant, his ox, or his ass, or any thing that is thy neighbour's.

וְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה שַׁבְּתָא קָדָם יי
אֱלֹהֶךָ לֹא תַעֲבִיד כָּל עֲבִידָא
אַתָּה וּבְנֶךָ וּבִתֶּךָ וְעַבְדְּךָ
וְאִמָּתְךָ וְתוֹרְךָ וַחֲמֻרְךָ וְכָל
בְּעִירְךָ וְגִיּוֹרְךָ דְּבִקְרָנְךָ בְּדִיל
דִּינִיחַ עֲבָדְךָ וְאִמָּתְךָ כְּוֹתְךָ:

וְתִדְכַּר אֲרִי עֲבָדָא הָיִיתָ
בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם וְאַפְקֶךָ יי
אֱלֹהֶךָ מִתַּמֶּן בְּיַד תְּקִיפָא
וּבִדְרֻעַ מְרֻמָּם עַל כֵּן פִּקְדְּךָ
יי אֱלֹהֶךָ לְמַעַבְדַּי ית יוֹמָא
דְּשַׁבְּתָא:

יְקַר ית אָבוּךָ וַיִּת אִמְךָ
כְּמָא דְּפִקְדְּךָ יי אֱלֹהֶךָ בְּדִיל
דִּיִּיְרָכֻן יוֹמְךָ וּבְדִיל דִּיִּיטֵב
לְךָ עַל אֲרֻעָא דִּיִּי אֱלֹהֶךָ יְהִיב
לְךָ:

לֹא תִקְטוֹל נֶפֶשׁ וְלֹא תִגּוֹף וְלֹא
תִגְנוֹב וְלֹא תִסְהִיד בְּחֻבְרָךָ
סְהִידוּתָא דְּשִׁקְרָא:

וְלֹא תַחְמִיד אֶתְּ חֻבְרָךָ וְלֹא
תִדְוֹג בֵּית חֻבְרָךָ חֲקִלְיָה
וְעַבְדֵּיָה וְאִמָּתֵיָה תוֹרֵיָה
וַחֲמֻרֵיָה וְכָל דְּלַחְבְּרָךָ:

וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּתוֹ לַיהוָה
אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָל־מְלָאכָה
אַתָּה וּבְנֶךָ וּבִתֶּךָ וְעַבְדְּךָ־
וְאִמָּתְךָ וְשׁוֹרְךָ וַחֲמֻרְךָ וְכָל־
בְּהֶמְתְּךָ וְגִרְךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ
לְמַעַן יָנוּחַ עַבְדְּךָ וְאִמָּתְךָ
כְּמוֹתְךָ:

וְזָכַרְתָּ כִּי־עַבְדְּ הָיִיתָ בְּאַרְצָן
מִצְרַיִם וַיֹּצִאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
מִשָּׁם בְּיַד חֲזָקָה וּבִזְרֹעַ נְטוּיָה
עַל־כֵּן צִוְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
לַעֲשׂוֹת אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת: (ס)

כְּבָד אֶת־אָבִיךָ וְאֶת־אִמְךָ
כְּאֲשֶׁר צִוְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
לְמַעַן יֵאָרִיכֻן יְמֶיךָ וְלִמְעַן
יִיטֵב לְךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ: (ס)

לֹא תִרְצַח: (ס) וְלֹא
תִנְאַף: (ס) וְלֹא תִגְנוֹב: (ס)
וְלֹא־תַעֲנֶה בְרֵעֶךָ עַד
שְׁוֹא: (ס)

וְלֹא תַחְמֹד אִשְׁתְּ רֵעֶךָ (ס)
וְלֹא תַחְמֹד בֵּית רֵעֶךָ שְׂדֵהוּ
וְעַבְדּוֹ וְאִמָּתוֹ שׁוֹרוֹ וַחֲמֻרֹו וְכָל
אֲשֶׁר לְרֵעֶךָ: (ס)

- (15) וזכרת כי עבד היית וגו'. על מנת כן פדאך, ששהיה לו עבד ותשמור מצותיו:
(16) כאשר צוך. אף על כיצוד אב ואם נצטוו במרה (סנהדרין נו:), שנאמר עָם עָם לֹא חָק וּמִשְׁפָּט (שמות טו, כה):
(17) ולא תנאף. אין לשון נאוף אלא באשת איש:
(18) ולא תחמוד. לא תירוד, אף הוא לשון חמד, כמו נחמד למראה (בראשית ז, ט), דמתרגמינן דמרגג למחזין:

These words the LORD spoke unto
all your assembly in the mount out
19 of the midst of the fire, of the cloud,
and of the thick darkness, with a
great voice, and it went on no more.
And He wrote them upon two
tables of stone, and gave them unto
me.

And it came to pass, when ye heard
20 the voice out of the midst of the
darkness, while the mountain did
burn with fire, that ye came near
unto me, even all the heads of your
tribes, and your elders;

and ye said: 'Behold, the LORD our
21 God hath shown us His glory and
His greatness, and we have heard
His voice out of the midst of the fire;
we have seen this day that God doth
speak with man, and he liveth.

Now therefore why should we die?
22 for this great fire will consume us; if
we hear the voice of the LORD our
God any more, then we shall die.

For who is there of all flesh, that
23 hath heard the voice of the living
God speaking out of the midst of
the fire, as we have, and lived?

Go thou near, and hear all that the
24 LORD our God may say; and thou
shalt speak unto us all that the
LORD our God may speak unto
thee; and we will hear it and do it.'

את־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה דִּבֶּר יְהוָה
אֶל־כָּל־קְהִלָּתְכֶם בְּהָר מִתּוֹךְ
הָאֵשׁ הָעֲנָן וְהָעֲרָפֶל קוֹל גָּדוֹל
וְלֹא יָסַף וַיִּכְתְּבֵם עַל־שְׁנֵי לַחֹת
אֲבָנִים וַיִּתֵּנָם אֵלַי:

וַיְהִי כַשְּׁמַעְכֶּם אֶת־הַקּוֹל
מִתּוֹךְ הַחֹשֶׁךְ וְהָהָר בֹּעֵר
בָּאֵשׁ וַתִּקְרְבוּן אֵלַי כָּל־רָאשֵׁי
שְׁבִיטֵיכֶם וְזִקְנֵיכֶם:

וַתֹּאמְרוּ תָן הֲרָאֵנוּ יְהוָה
אֱלֹהֵינוּ אֶת־כְּבוֹדוֹ וְאֶת־גְּדֻלּוֹ
וְאֶת־קוֹל שְׁמֵעֵנוּ מִתּוֹךְ הָאֵשׁ
הַיּוֹם הַזֶּה רָאִינוּ כִּי־יְדַבֵּר
אֱלֹהִים אֶת־הָאָדָם וְחַי:

וְעַתָּה לָמָּה נָמוּת כִּי תֹאכְלֵנוּ
הָאֵשׁ הַגְּדֹלָה הַזֹּאת אִם־יִסְפִּימוּ
אֲנַחְנוּ לִשְׁמֹעַ אֶת־קוֹל יְהוָה
אֱלֹהֵינוּ עוֹד וּמָתָנוּ:

כִּי מִי כָל־בָּשָׂר אֲשֶׁר שָׁמַע קוֹל
אֱלֹהִים חַיִּים מְדַבֵּר מִתּוֹךְ־
הָאֵשׁ כָּמֵנוּ וַיַּחֲי:

קָרַב אֶתְּהוּ וּשְׁמַע אֶת כָּל־אֲשֶׁר
יֹאמַר יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאַתָּה תְּדַבֵּר
אֵלֵינוּ אֶת כָּל־אֲשֶׁר יְדַבֵּר יְהוָה
אֱלֹהֵינוּ אֵלֶיךָ וּשְׁמַעְנוּ וַעֲשִׂינוּ:

את־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה דִּבֶּר יְהוָה
אֶל־כָּל־קְהִלָּתְכֶם בְּהָר מִתּוֹךְ
הָאֵשׁ הָעֲנָן וְהָעֲרָפֶל קוֹל גָּדוֹל
וְלֹא יָסַף וַיִּכְתְּבֵם עַל־שְׁנֵי לַחֹת
אֲבָנִים וַיִּתֵּנָם אֵלַי:

וַיְהִי כַשְּׁמַעְכֶּם אֶת־הַקּוֹל
מִתּוֹךְ הַחֹשֶׁךְ וְהָהָר בֹּעֵר
בָּאֵשׁ וַתִּקְרְבוּן אֵלַי כָּל־רָאשֵׁי
שְׁבִיטֵיכֶם וְזִקְנֵיכֶם:

וַתֹּאמְרוּ תָן הֲרָאֵנוּ יְהוָה
אֱלֹהֵינוּ אֶת־כְּבוֹדוֹ וְאֶת־גְּדֻלּוֹ
וְאֶת־קוֹל שְׁמֵעֵנוּ מִתּוֹךְ הָאֵשׁ
הַיּוֹם הַזֶּה רָאִינוּ כִּי־יְדַבֵּר
אֱלֹהִים אֶת־הָאָדָם וְחַי:

וְעַתָּה לָמָּה נָמוּת כִּי תֹאכְלֵנוּ
הָאֵשׁ הַגְּדֹלָה הַזֹּאת אִם־יִסְפִּימוּ
אֲנַחְנוּ לִשְׁמֹעַ אֶת־קוֹל יְהוָה
אֱלֹהֵינוּ עוֹד וּמָתָנוּ:

כִּי מִי כָל־בָּשָׂר אֲשֶׁר שָׁמַע קוֹל
אֱלֹהִים חַיִּים מְדַבֵּר מִתּוֹךְ־
הָאֵשׁ כָּמֵנוּ וַיַּחֲי:

קָרַב אֶתְּהוּ וּשְׁמַע אֶת כָּל־אֲשֶׁר
יֹאמַר יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאַתָּה תְּדַבֵּר
אֵלֵינוּ אֶת כָּל־אֲשֶׁר יְדַבֵּר יְהוָה
אֱלֹהֵינוּ אֵלֶיךָ וּשְׁמַעְנוּ וַעֲשִׂינוּ:

(19) ולא יסף. מתרגמין ולא פסק, [לפי שמדת זשור ודס אינו יכול לדבר כל דבריו צנשימה אחת, ואריך להפסיק, ומדת הקציה אינו כן, לא היה פוסק, ומשלל היה פוסק לא היה מוסיף, כי קולו חזק וקיים לעולם. דבר אחר ולא יסף, ולא הוסיף להקלות צלותו פומדי:] (24) ואת תדבר אלינו. הפסקם את כחי כנקה, שננטערת עליכם ורפיתם את ידי, כי ראיתי שאינכם חרדים להתקרב אלינו מאהבה, וכי לא היה יפה לכם ללמוד מפי הגבורה, ולא ללמוד ממני:

25	<p>And the LORD heard the voice of your words, when ye spoke unto me; and the LORD said unto me: 'I have heard the voice of the words of this people, which they have spoken unto thee; they have well said all that they have spoken.</p>	<p>וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת־קוֹל דְּבָרֵיכֶם בְּדַבְּרְכֶם אֵלַי וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי שָׁמַעְתִּי אֶת־קוֹל דְּבָרֵי הָעָם הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבְּרוּ אֵלַיִךְ הִיטִיבוּ כָל־אֲשֶׁר דִּבְּרוּ:</p>	25
26	<p>Oh that they had such a heart as this always, to fear Me, and keep all My commandments, that it might be well with them, and with their children for ever!</p>	<p>לֵוי דִּיהִי לִבָּא הָדִין לְהוֹן לְמַדְחַל קְדָמִי וּלְמִטָּר יֵת כָּל פְּקוּדֵי כָל יוֹמֵינָא בְּדִיל דִּי־יֵשֵׁב לְהוֹן וּלְבְנֵיהוֹן לְעָלָם:</p>	26
27	<p>Go say to them: Return ye to your tents.</p>	<p>אֵיזִיל אֵימַר לְהוֹן תּוֹבוּ לְכוּן לְמִשְׁכְּבֵיכֶם:</p>	27
28	<p>But as for thee, stand thou here by Me, and I will speak unto thee all the commandment, and the statutes, and the ordinances, which thou shalt teach them, that they may do them in the land which I give them to possess it.'</p>	<p>וְאַתָּה הָכָא קוּם קְדָמִי וְאִמְלִיל עִמָּךְ יֵת כָּל תַּפְסִידָתָא וּקְוִינָא וְדִינָא דְתַלְפִּינוֹן וְיַעֲבִדוּן בְּאַרְעָא דְאַנָּא יְהִיב לְהוֹן לְמִירְתָּהּ:</p>	28
29	<p>Ye shall observe to do therefore as the LORD your God hath commanded you; ye shall not turn aside to the right hand or to the left.</p>	<p>וְתִטְרוּן לְמַעַבַד כְּמָא דְפַקִּיד יִי אֱלֹהֵכֶן יִתְכוּן לֹא תִסְטוּן לְיַמִּינָא וּלְשְׂמָאלָא:</p>	29
30	<p>Ye shall walk in all the way which the LORD your God hath commanded you, that ye may live, and that it may be well with you, and that ye may prolong your days in the land which ye shall possess.</p>	<p>בְּכָל־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲתֶכֶם תֵּלְכוּ לְמַעַן תַּחְיוּן וְטוֹב לָכֶם וְהֶאֱרַכְתֶּם יָמִים בְּאַרְץ אֲשֶׁר תִּירְשׁוּן:</p>	30
VI	<p>Now this is the commandment, the statutes, and the ordinances, which the LORD your God commanded to teach you, that ye might do them in the land whither ye go over to possess it—</p>	<p>וְנָתַתְּ הַמִּצְוָה הַחֲקִים וְהַמְשָׁפָטִים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם לְלַמֵּד אֲתֶכֶם לַעֲשׂוֹת בְּאַרְץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:</p>	VI

- that thou mightest fear the LORD thy God, to keep all His statutes and His commandments, which I command thee, thou, and thy son, and thy son's son, all the days of thy life; and that thy days may be prolonged.
- 2
- Hear therefore, O Israel, and observe to do it; that it may be well with thee, and that ye may increase mightily, as the LORD, the God of thy fathers, hath promised unto thee—a land flowing with milk and honey.
- 3
- HEAR, O ISRAEL: THE LORD OUR GOD, THE LORD IS ONE.
- 4
- And thou shalt love the LORD thy God with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might.
- 5
- And these words, which I command thee this day, shall be upon thy heart; and thou shalt teach them diligently unto thy children, and shalt talk of them when thou sittest in thy house, and when thou walkest by the way, and when thou liest down, and when thou risest up.
- 6
- 7
- לִמְעַן תִּירָא אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁמֹר אֶת־כָּל־חֻקֹּתָיו וּמִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוְךָ אֹתָהּ וּבְנֶךָ וּבְנֵי־בְנֶךָ כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ וּלְמַעַן יָאָרְכוּ יְמֶיךָ:
- לִשְׁמֹעַתְּ יִשְׂרָאֵל וּשְׁמַרְתָּ לַעֲשׂוֹת אֲשֶׁר יִיטֵב לָךְ וְנָאֲשֶׁר תִּרְבּוּן מְאֹד כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ לָךְ אֶרֶץ זָבַת חֵלֶב וְדָבָשׁ: (פ)
- שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְיָ אֱלֹהֵנָּה יְיָ חֵד:
- וְאָהַבְתָּ אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְאָהַבְתָּ אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לִבְבְּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ וּבְכָל־מְאֹדְךָ:
- וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוְךָ הַיּוֹם עַל־לִבְבְּךָ:
- וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבִלְכַתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ:
- וַיְהִיוּ פִתְגָמָיִה הָאֵלֶּין דְּאֲנִי מְפַשְׂדִּי לָךְ וְיִזְמַא דִּין עַל לִבְּךָ:
- וַתְּחַנֵּנֵנּוּ לְבָנֶךָ וַתְּמַלִּיל בְּהוֹן בְּמִיתְךָ בְּבֵיתְךָ וּבְמִתְךָ בְּאוֹרְחָא וּבְמִשְׁכְּבְּךָ וּבְמִקְוִמְךָ:

(4) ה' אלהינו ה' אחד. ה' שהוא אלהינו עתה, ולא אלהי האומות עוזדי אלילים, הוא עתיד להיות ה' אחד, שנאמר פי קו' אֶפְפֹּךְ אֵל עַמִּים שָׁפָה דְּרוּרָה לְקַרְא כְּלָם בְּשֵׁם ה' (פסני' ג, ט), ונאמר ציוס ההוא יִהְיֶה ה' אֶחָד וְשָׁמוֹ אֶחָד (זכריה יד, ט):

(5) ואהבת. עשה דבריו מאהבה, אינו דומה עושה מאהבה לעושה מיראה, העושה אצל רבו מיראה, כשהוא מטריח עליו, מניחו והולך לו (ספרי לז): בכל לבבך. צני ירין. דבר אחר ככל לצנך, שלא יהיה לצנך על המקום (ספרי סז): ובכל נפשך. אפילו הוא נוטל את נפשך: ובכל מאודך. ככל ממוןך, יש לך אדם שממונו חציב עליו מגופו, לכן נאמר ובכל מאדך (ברכות סא). דבר אחר ובכל מאדך, ככל מדה ומדה שמודד לך, צין במדה טובה צין במדת פורענות, וכן צדוד הוא אומר, פוס ישועות אשא וגו' (תהלים קטז, יג) צָרָה וַיִּגְוֶן אֶמְצָא וגו' (שם ג):

(6) והיו הדברים. ומהו האהבה, והיו הדברים האלה, שממך כן אמה מכיר בהקצ"ה ומדצק בדרכיו (ספרי לג): אשר אנכי מצוך היום. לא יהיו צניך צדיק וטוב ונאמן אדם סופנה, אלא כחדשה שהכל רצין לקראתה (ספרי סז). ציוק ונאמן מנות המלך הבאה במכתב:

(7) ושננתם. לשון צדוד הוא, שיהיו מחודדים צפין, שאם ישאלך אדם דבר, לא תהא צריך לגמגם בו, אלא אמור לו מיד (ספרי לז. קידושין ל). לבניך. אלו התלמידים, מצינו בכל מקום שהתלמידים קרוים צנים, שנאמר צָנִים אֶתְּסֵם לְה' אֱלֹהֶיכֶם (לקמן יד, א), ואומר צָנִי הַצְּבִיאִים אֲשֶׁר צִית אֵל (מלכים ב, ג, יג), וכן צמחיהו שלמד תורה לכל ישראל וקראם צנים, שנאמר צָנִי עָשָׂה אֵל תְּשָׁלוּ (דברי הימים ב, כט, יא), וכשם שהתלמידים קרוים צנים, שנאמר צָנִים אֶתְּסֵם לְה' אֱלֹהֶיכֶם, כך הרצ קרוי אב,

8 And thou shalt bind them for a sign upon thy hand, and they shall be for frontlets between thine eyes.	וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל־יָדְךָ וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ וְהָיוּ לְתַפְּלִין בֵּין עֵינֶיךָ	8 וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל־יָדְךָ וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ
9 And thou shalt write them upon the door-posts of thy house, and upon thy gates.	וּכְתַבְתָּם עַל־מְזוּזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ: (ס) מְזוּזִין עַל בֵּיתְךָ וּתְקַבְּעֵנָם בְּסָפֵי בֵיתְךָ וּבַתְּרָעָה	9 וּכְתַבְתָּם עַל־מְזוּזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ: (ס)
10 And it shall be, when the LORD thy God shall bring thee into the land which He swore unto thy fathers, to Abraham, to Isaac, and to Jacob, to give thee—great and goodly cities, which thou didst not build,	וְהָיָה כִּי יְבִיאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לֵאמֹר לְךָ עָרִים גְּדֹלֹת וְשָׁבַת אֲשֶׁר לֹא־בָנִיתָ וַיְהִי אֲרִי יַעֲלִנְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ לָאֶרֶץ דְּקָיִים לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לְמַתָּן לְךָ קְרוֹי רַבְרָבָן וְשָׁבַן דְּלֹא בָנִיתָ:	10 וְהָיָה כִּי יְבִיאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לֵאמֹר לְךָ עָרִים גְּדֹלֹת וְשָׁבַת אֲשֶׁר לֹא־בָנִיתָ
11 and houses full of all good things, which thou didst not fill, and cisterns hewn out, which thou didst not hew, vineyards and olive-trees, which thou didst not plant, and thou shalt eat and be satisfied—	וּבָתִּים מְלֵאִים כָּל־טוֹב אֲשֶׁר לֹא־מְלֵאתָ וּבְרֹת חֲצוּבִים אֲשֶׁר לֹא־חָצַבְתָּ כְרָמִים וְזֵיתִים אֲשֶׁר לֹא־נִטְעַתָּ וְאָכַלְתָּ וְשָׂבַעְתָּ: וּבָתִּין מְלֵן כָּל טוֹב דְּלֹא מְלִיתָ וּגְוִיִּין פְּסִילִין דְּלֹא פִסְלִיתָ כְּרָמִין וְזֵיתִין דְּלֹא נִצְבַּתָּ וְתִיכּוּל וְתִשְׂבַּע:	11 וּבָתִּים מְלֵאִים כָּל־טוֹב אֲשֶׁר לֹא־מְלֵאתָ וּבְרֹת חֲצוּבִים אֲשֶׁר לֹא־חָצַבְתָּ כְּרָמִים וְזֵיתִים אֲשֶׁר לֹא־נִטְעַתָּ וְאָכַלְתָּ וְשָׂבַעְתָּ:
12 then beware lest thou forget the LORD, who brought thee forth out of the land of Egypt, out of the house of bondage.	הִשָּׁמֶר לְךָ פֶּן־תִּשְׁכַּח אֶת־יְהוָה אֲשֶׁר הוֹצִיאֲךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים: אִסְתָּמֶר לְךָ דְּלִמָּא תִתְנָשִׁי יְת דְּחִלְתָּא דִּי דַּאֲפִקְךָ מֵאֶרֶץ דְּמִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדוּתָא:	12 הִשָּׁמֶר לְךָ פֶּן־תִּשְׁכַּח אֶת־יְהוָה אֲשֶׁר הוֹצִיאֲךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:
13 Thou shalt fear the LORD thy God; and Him shalt thou serve, and by His name shalt thou swear.	אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תִירָא וְאָתָּו תַּעֲבֹד וּבִשְׁמוֹ תִשְׁבַּע: יְת יְיָ אֱלֹהֶיךָ תִּדְחַל וּקְדַמּוּהִי תִפְלַח וּבִשְׁמִיהּ תִקְרִי:	13 אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תִירָא וְאָתָּו תַּעֲבֹד וּבִשְׁמוֹ תִשְׁבַּע:
14 Ye shall not go after other gods, of the gods of the peoples that are round about you;	לֹא תִלְכּוּן אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים מֵאֱלֹהֵי הָעַמִּים אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֵיכֶם: לֹא תַחֲכוּן בְּתַר טַעֲוֹת עַמֻּמָּא מִטַּעֲוֹת עַמֻּמָּא דְּבִסְחָרְנִיכּוֹן:	14 לֹא תִלְכּוּן אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים מֵאֱלֹהֵי הָעַמִּים אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֵיכֶם:

שנאמר אֲבִי קָצָו וְשָׁרְלָל וגו' (מלכים-ב, ז, יב): ודברת בם. שלא יהא עיקר דבורך אלא צם, עֲשֵׂם עיקר ואל פִּעֲשֵׂם טפל (ספרי לד): ובשכבך. יכול אפילו שכב צחצי היום, תלמוד לומר וצקומך, יכול אפילו עמד צחצי הלילה, תלמוד לומר בשצמך צציתך וצלכתך צדך, דרך ארץ דברה תורה (ספרי שם), זמן שכינה וזמן קימה: (8) וקשרתם לאות על ירך. אלו תפילין שצורוע: והיו לטטפת בין עיניך. אלו תפילין שצראש, ועל שם מנין פרשיותיהם נקראו טטפת, טט צמחי שמים, פת צאפריקי שמים (סנהדרין ד): (9) מזוזות ביתך. מזוזת כתיב, שאין צריך אלא אחת: ובשעריך. לרבות שערי חצרות ושערי מדינות ושערי עיירות (יומא יא.): (11) חצובים. לפי שהיו מקום טרשין וסלעים, נופל בו לשון חציצה: (12) מבית עבדים. כתרומתו מצית עצמותא, ממקום שהייתם שם עבדים: (13) ובשמו תשבוע. אם יש צד כל המדות הללו, שאתה ירא את שמו ועוצד אותו, אז בשמו תשבוע, שמתוך שאתה ירא את שמו תהא זהיר בשזועתך, ואם לאו לא תשבוע: (14) מאלהי העמים אשר סביבותיכם. והוא הדין לרמוקים, אלא לפי שאתה רואה את סביבותיך תועים אחריהם, הוצרך להזהיר עליהם ביותר:

- 15 for a jealous God, even the LORD thy God, is in the midst of thee; lest the anger of the LORD thy God be kindled against thee, and He destroy thee from off the face of the earth.
- 16 Ye shall not try the LORD your God, as ye tried Him in Massah.
- 17 Ye shall diligently keep the commandments of the LORD your God, and His testimonies, and His statutes, which He hath commanded thee.
- 18 And thou shalt do that which is right and good in the sight of the LORD; that it may be well with thee, and that thou mayest go in and possess the good land which the LORD swore unto thy fathers,
- 19 to thrust out all thine enemies from before thee, as the LORD hath spoken.
- 20 When thy son asketh thee in time to come, saying: 'What mean the testimonies, and the statutes, and the ordinances, which the LORD our God hath commanded you?
- 21 then thou shalt say unto thy son: 'We were Pharaoh's bondmen in Egypt; and the LORD brought us out of Egypt with a mighty hand.
- 22 And the LORD showed signs and wonders, great and sore, upon Egypt, upon Pharaoh, and upon all his house, before our eyes.
- 23 And He brought us out from thence, that He might bring us in, to give us the land which He swore unto our fathers.
- כִּי אֵל קַנָּא יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲרִי אֵל קַנָּא יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּקִרְבְּךָ פֶּן־יִחַרְה אֶפֶי־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּךָ וְהִשְׁמִידֶךָ מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה: (ס)
- לֹא תִנְסֹו אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם כַּאֲשֶׁר נִסִּיתֶם בַּמִּסָּה:
- שְׁמֹר תִּשְׁמְרוּן אֶת־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְעִדּוֹתָיו וְחֻקָּיו אֲשֶׁר צִוָּךְ:
- וַעֲשֵׂיתָ הַיָּשָׁר וְהַטֹּב בְּעֵינֵי יְהוָה לְמַעַן יִיטֵב לָךְ וּבָאתָ וִירִשְׁתָּ אֶת־הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר־נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְרָהָם:
- לְהַדְרֶךָ אֶת־כָּל־אֹיְבֶיךָ מִפְּנֵיךָ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: (ס)
- כִּי־יִשְׁאַלְךָ בִּנְךָ מָחָר לֵאמֹר מָה הָעִדּוֹת וְהַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֶתְכֶם:
- וְאָמַרְתָּ לְבִנְךָ עֲבָדִים הָיִינוּ לַפְּרֹעָה בְּמִצְרַיִם וַיֹּצִיאֵנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם בְּיָד חֲזָקָה:
- וַיִּתֵּן יְהוָה אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים גְּדֹלִים וָרָעִים בְּמִצְרַיִם בַּפְּרֹעָה וּבְכָל־בֵּיתוֹ לְעֵינֵינוּ:
- וְאוֹתָנוּ הוֹצִיא מִשָּׁם לְמַעַן הָבִיא אֹתָנוּ לָאֶתְּ לָנוּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם:
- וְיִתֵּן אֲפִיק מַתָּן בְּדִיל לֹא־יִתֵּן אֶתְּ לָנוּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם:

(16) במסה. כשיצאו ממצרים שנסוהו צמים, שנאמר הַיָּשָׁר ה' צִוָּךְ (שמות יז, ז):
 (18) הישר והטוב. זו פשרה לפנים משורת הדין:
 (19) כאשר דבר. והיכן דבר, והמתי אֶת כָּל הָעָם וגו' (שמות כג, כז):
 (20) כי ישאלך בנך מחר. יש מחר שהוא אחר זמן:

24	<p>And the LORD commanded us to do all these statutes, to fear the LORD our God, for our good always, that He might preserve us alive, as it is at this day.</p>	<p>וַיִּצְוֵנוּ יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֶת-כָּל-הַחֻקִּים הָאֵלֶּה לְיִרְאָה אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְטוֹב לָנוּ כָּל-הַיָּמִים לְחַיֵּינוּ כִּי-יִהְיֶה הַיּוֹם הַזֶּה:</p>	24
25	<p>And it shall be righteousness unto us, if we observe to do all this commandment before the LORD our God, as He hath commanded us.'</p>	<p>וַיְצַדֵּקָה תְּהִיָּה-לָנוּ כִּי-נִשְׁמַר לַעֲשׂוֹת אֶת-כָּל-הַמִּצְוֹת הַזֹּאת לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵינוּ כַּאֲשֶׁר צֻוֵּנוּ: (ס)</p>	25
VII	<p>When the LORD thy God shall bring thee into the land whither thou goest to possess it, and shall cast out many nations before thee, the Hittite, and the Girgashite, and the Amorite, and the Canaanite, and the Perizzite, and the Hivite, and the Jebusite, seven nations greater and mightier than thou;</p>	<p>כִּי יָבִיאוּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-אָמַרְתָּה בְּאֶ-שְׁמָה לְרִשְׁתָּהּ וְנָשַׁל גּוֹיִם-רַבִּים מִפְּנֶיךָ הַחֲתִי וְהַגִּרְגָּשִׁי וְהָאֱמֹרִי וְהַכְנַעֲנִי וְהַחִוִּי וְהַיְבוֹסִי שִׁבְעָה גּוֹיִם רַבִּים וְעַצּוּמִים מִמֶּךָ:</p>	שביעי
2	<p>and when the LORD thy God shall deliver them up before thee, and thou shalt smite them; then thou shalt utterly destroy them; thou shalt make no covenant with them, nor show mercy unto them;</p>	<p>וְנִתְּנָם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִפְנֶיךָ וְהִפִּיתָם הַחֶרֶם תַּחֲרִים אֹתָם לֹא-תִכְרַת לָהֶם בְּרִית וְלֹא תִחַנֵּם:</p>	2
3	<p>neither shalt thou make marriages with them: thy daughter thou shalt not give unto his son, nor his daughter shalt thou take unto thy son.</p>	<p>וְלֹא תִתְּחַתֵּן בָּהֶן בְּרִיתָךְ לֹא תִתִּין לְבָרְיָהּ וּבְרִיתָהּ לֹא תִסֵּב לְבָרְךָ:</p>	3
4	<p>For he will turn away thy son from following Me, that they may serve other gods; so will the anger of the LORD be kindled against you, and He will destroy thee quickly.</p>	<p>כִּי-יָסִיר אֶת-בְּנֶךָ מֵאַחֲרַי וְעָבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְחָרָה אַף-יְהוָה בְּכֶם וְהִשְׁמִידָךְ מִהָרָה:</p>	4

- (1) ונשל. לשון השלכה והטוה, וכן ונשל הצרף (לקמן יט, ה):
(2) ולא תחנבם. לא תתן להם חן, אסור לו לאדם לומר כמה נאה כותי זה. דבר אחר, לא תתן להם חנייה צארץ (עבודה זרה כ):
(4) כי יסיר את בנך מאחרי. בנו של כותי כשישא את בתך, יסיר את בנך אשר תלד לו בתך מאחרי, למדנו שכן בתך תלד מן הכותי קרוי בנך, אבל בן בנך תלד מן הכותית, אינו קרוי בנך אלא זנה, שהרי לא נאמר על צדו, לא תתן כי תסיר את בנך מאחרי, אלא כי יסיר את בנך וגו' (קידושין סח):

<p>But thus shall ye deal with them: ye shall break down their altars, and dash in pieces their pillars, and hew down their Asherim, and burn their graven images with fire.</p>	<p>אֲרִי אִם כִּדִּין תַּעֲבֹדוּן לַיהוָה אִיגֻרֵיהֶן תִּתְרֹעֶן וְקִמְתֶּהֶן תִּתְּבֵרֶן וְאֲשִׁירֵיהֶן תִּקְצֹצֶן וְצִלְמֵיהֶן תִּקְדֹּן בְּנוֹרָא:</p>	<p>כִּי-אִם-כֹּה תַעֲשׂוּ לָהֶם מִזְבְּחֵיהֶם תִּהְיוּ וּמִצֻּבֹתָם תִּשְׁבְּרוּ וְאֲשִׁירֵיהֶם תִּגְדְּעוּ וּפְסִילֵיהֶם תִּשְׂרֹפוּן בְּאֵשׁ:</p>
<p>For thou art a holy people unto the LORD thy God: the LORD thy God hath chosen thee to be His own treasure, out of all peoples that are upon the face of the earth.</p>	<p>אֲרִי עַם קָדִישׁ אֶתְּ קָדָם יי אֱלֹהֶיךָ בָּךְ אֶתְרַעֲי יי אֱלֹהֶיךָ לְמַחְוֵי לִי לְעַם חֲבִיב מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי הָאָדָמָה:</p>	<p>כִּי עַם קָדוֹשׁ אַתָּה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ בָּךְ בָּתָּרוּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְהִיט לְךָ לְעַם סִגְלָה מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי הָאָדָמָה:</p>
<p>The LORD did not set His love upon you, nor choose you, because ye were more in number than any people—for ye were the fewest of all peoples—</p>	<p>לֹא מִדֶּסְגִיאוֹן אֶתּוֹן מִכָּל עַמֻּמְיָא צָבִי יי בָּכוֹן וְאֶתְרַעֲי בָּכוֹן אֲרִי אֶתּוֹן זְעִירִין מִכָּל עַמֻּמְיָא:</p>	<p>לֹא מִרְבָּכֶם מִכָּל-הָעַמִּים חֲשַׁק יְהוָה בָּכֶם וַיִּבְחַר בָּכֶם כִּי- אַתֶּם הַמְעַט מִכָּל-הָעַמִּים:</p>
<p>but because the LORD loved you, and because He would keep the oath which He swore unto your fathers, hath the LORD brought you out with a mighty hand, and redeemed you out of the house of bondage, from the hand of Pharaoh king of Egypt.</p>	<p>אֲרִי מִדְּרָחִים יי יִתְכוֹן וּמִדְּנָטָר יֵת קִימָא דְקִיָּים לְאַבְהֶתְכוֹן אֲפִיק יי יִתְכוֹן בְּיַד תְּקִיפָא וּפְרָקָךְ מִבֵּית עֲבָדוּתָא מִיַּד פַּרְעֹה דְּפַרְעֹה מִלְכָּא דְּמִצְרַיִם:</p>	<p>כִּי מֵאַהֲבַת יְהוָה אֶתְכֶם וּמִשְׁמֶרֶת אֶת-הַשְּׁבָעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְתִּיכֶם הוֹצִיא יְהוָה אֶתְכֶם בְּיַד חֲזָקָה וַיַּפְדֶּךָ מִבֵּית עֲבָדִים מִיַּד פַּרְעֹה מִלְכֵּי-מִצְרַיִם:</p>
<p>Know therefore that the LORD thy God, He is God; the faithful God, who keepeth covenant and mercy with them that love Him and keep His commandments to a thousand generations;</p>	<p>וְתִדַּע אֲרִי יי אֱלֹהֶיךָ הוּא אֱלֹהִים אֱלֹהָא מְהִימָנָא נָטָר קִימָא וְחֹסְדָא לְרַחֲמוּהִי וּלְנָטָרִי פְקוּדוּהִי לְאַלְפֵי דְּרִין:</p>	<p>וַיֵּדַעְתָּ כִּי-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא הָאֱלֹהִים הָאֵל הַנֶּאֱמָן שֹׁמֵר הַבְּרִית וְחֹסֵד לְאַהֲבָיו וְלִשְׁמֵרֵי מִצְוֹתָו לְאַלְפֵי דּוֹר:</p>

מפטיר

(5) מזבחתיהם. של צנין: ומצבותם. אכן אחת: ואשיריהם. חילנות שעוצדין אותן (עבודה זרה מה).: ופסיליהם. כלמים:

(7) לא מרבים. כפשוטו. ומדרשו, לפי שאין אחס מגדילים עצמכם כשאני משפיע לכם טובה, לפיכך חשקתי בכם (חולין פט.). כי אתם המעט. הממעטין עצמכם, כגון אברהם שאמר ואֲנִי עֶפְרָא וְאַפְרָא (בראשית יח, כז), וכגון משה ואהרן שאמרו וְנָתַן מָה (שמות טז, ז), לא כנצודנצר שאמר אֲדָמָה לְעֵלְיוֹן (ישעיה יד, יד), וסנחריב שאמר מִי צָלָל אֱלֹהֵי הַתְּכָרִיזִים (שם לו, כ), וחירש שאמר אֲנִי מוֹשֶׁב אֱלֹהִים יִשְׁעָמִי (יחזקאל כח, ז): כי אתם המעט. הרי כי משמש כלשון דהא: (8) כי מאהבת ה'. הרי כי משמש כלשון אלא, לא מרובכם חשק ה' בכם אלא מאהבת ה' אתכם: ומשמרו את השבועה. מחמת שמרו את השבועה:

(9) לאלף דור. ולהלן הוא אומר לְאַלְפִים (לעיל ה, י), כאן שהוא סמוך אלל לשומרי מצותיו העושין מיראה, הוא אומר לאלף, ולהלן שהוא סמוך אלל לאוהבי העושין מאהבה, ששכרם יותר גדול, הוא אומר לאלפים (סוטה לא.): לאוהביו. אלו העושין מאהבה: ולשומרי מצותיו. אלו העושין מיראה:

10 and repayeth them that hate Him to
their face, to destroy them; He will
not be slack to him that hateth Him,
He will repay him to his face.

וּמְשָׁלִם לְשֹׂנְאָיו אֶל-פָּנָיו
לְהַאֲבִידוֹ לֹא יֵאָחֵר לְשֹׂנְאֹו
אֶל-פָּנָיו יִשְׁלֹם-לוֹ:

וּמְשָׁלִים לְשֹׂנְאֹהֵי טְבוֹן דְּאַנּוֹן
עֲבָדִין קְדָמוֹהֵי בְּחִיּהוֹן
לְאוֹבוֹדִיהוֹן לֹא מֵאַחֵר עוֹבֵד
טָב לְשֹׂנְאֹהֵי טְבוֹן דְּאַנּוֹן
עֲבָדִין קְדָמוֹהֵי בְּחִיּהוֹן
מְשָׁלִים לְהוֹן:

11 Thou shalt therefore keep the
commandment, and the statutes,
and the ordinances, which I
command thee this day, to do them.

קכ"ג וְשָׁמַרְתָּ אֶת-הַמִּצְוָה וְאֶת-
הַחֻקִּים וְאֶת-הַמִּשְׁפָּטִים
אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוֶּה הַיּוֹם
לַעֲשׂוֹתָם: (פ)

וְתִטַּר יְת תַּפְקִידָתָא וְיֵת קִימָא
וְיֵת דִּינָא דְאַנָּא מִפְקִיד לָךְ
יומָא דִין לְמַעֲבֹדְהוֹן:

The Haftarah is Isaiah 40:1 - 40:26 on page 166.

12 And it shall come to pass, because ye
hearken to these ordinances, and
keep, and do them, that the LORD
thy God shall keep with thee the
covenant and the mercy which He
swore unto thy fathers,

וְהָיָה עֲקֵב תִּשְׁמָעוֹן אֶת
הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה וְשָׁמַרְתֶּם
וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְשָׁמַר יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ לָךְ אֶת-הַבְּרִית וְאֶת-
הַחֶסֶד אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְתָּיִךְ:

וְיְהִי חֶלֶף דְּתַקְבְּלוֹן יְת דִּינָא
הָאֵלִין וְתַטְרוֹן וְתַעֲבֹדוֹן יְתָהוֹן
וְיִטַּר יְי אֱלֹהֶיךָ לָךְ יְת קִימָא
וְיֵת חֶסֶדָא דְקָיִים לְאַבְתָּיִךְ:

13 and He will love thee, and bless thee,
and multiply thee; He will also bless
the fruit of thy body and the fruit of
thy land, thy corn and thy wine and
thine oil, the increase of thy kine
and the young of thy flock, in the
land which He swore unto thy
fathers to give thee.

וְאִתְבָּרַךְ וּבִרְכָה וְהִרְבָּה וּבִרְכָה
פְּרִי-בִטְנֶךָ וּפְרִי-אֲדָמָתְךָ דְּגִנְךָ
וְתִירְשֶׁךָ וְיִצְהָרְךָ שְׂגֵר-אֶלְפִיךָ
וְעִשְׂתָּרֶת צֹאנְךָ עַל הָאֲדָמָה
אֲשֶׁר-נִשְׁבַּע לְאַבְתָּיִךְ לָתֵת לָךְ:

וְיִרְחַמְנֶךָ וְיִבְרַכְנֶךָ וְיִסְגִּינֶךָ
וְיִבְרִיךְ וְלֵדָא דְמַעַךְ וְאִבָּא
דְּאַרְעֶךָ עֲבוּרְךָ וְחִמְרְךָ
וּמִשְׁחָךְ בְּקָרֵי תוֹרְךָ וְעִדְרֵי
עֶגְדָּה עַל אֲרֻעָא דְקָיִים
לְאַבְתָּיִךְ לְמִתֵּן לָךְ:

14 Thou shalt be blessed above all
peoples; there shall not be male or
female barren among you, or among
your cattle.

14 בָּרוּךְ תִּהְיֶה מִכָּל-הָעַמִּים
לֹא-יִהְיֶה בָּךְ עֲקָרָה וְעֲקָרָה
וּבְכֹרֶתְךָ:

בָּרוּךְ תִּהְיֶה תְּהִי מִכָּל עַמִּי
לֹא יְהִי בָךְ עֲקָרָה וְעֲקָרָה
וּבְכֵינְךָ:

(10) ומשלם לשנאיו אל פניו. צחייו משלם לו גמולו הטוב, כדי להאזידו מן העולם הזה:

(11) היום לעשותם. ולמחר לעולם הזה ליטול שכרם:

(12) והיה עקב תשמעון. אם המצוות הקלות שאלם דש צקציו תשמעון: ושמר ה' וגו'. ישמור לך הבטחתו:

(13) שגר אלפיד. ולדי צקרך, שהנצבה משגרת ממעיה: ועשתרות צאנך. מנחם פירש אֶלְפִי בָשָׁן (מהלים כז, יג),

מזכר הזאן, כמו עֶשְׂקֶלֶת קֶרְנִים (בראשית יד, ה) לשון חוזק, ואונקלוס תרגם וְעִדְרֵי עֶגְדָּה ורבותינו אמרו (חולין פד:) למה

נקרא שם עשטרות, שמעשרות את צעליהן:

(14) עקר. שאינו מוליד:

- 15 And the LORD will take away from thee all sickness; and He will put none of the evil diseases of Egypt, which thou knowest, upon thee, but will lay them upon all them that hate thee. וְהִסִּיר יְהוָה מִמֶּךָ כָּל-חֲלִי וְכָל-מִדְּוֵי מִצְרַיִם הָרָעִים אֲשֶׁר יָדַעְתָּ לֹא יִשְׁמַם בְּךָ וְנִתְּנָם בְּכָל-שְׂנְאֶיךָ:
- 16 And thou shalt consume all the peoples that the LORD thy God shall deliver unto thee; thine eye shall not pity them; neither shalt thou serve their gods; for that will be a snare unto thee. וְאָכַלְתָּ אֶת-כָּל-הָעַמִּים אֲשֶׁר יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ לֹא-תַחֲסֹם עֵינֶךָ עֲלֵיהֶם וְלֹא תַעֲבֹד אֶת-אֱלֹהֵיהֶם כִּי-מוֹקֵשׁ הוּא לְךָ: (ס)
- 17 If thou shalt say in thy heart: 'These nations are more than I; how can I dispossess them?' כִּי תֹאמַר בְּלִבְּךָ רַבִּים הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה מִמֶּנִּי אֵיכָה אוּכַל לְהוֹרִישָׁם:
- 18 thou shalt not be afraid of them; thou shalt well remember what the LORD thy God did unto Pharaoh, and unto all Egypt: לֹא תִירָא מֵהֶם זָכֹר תִּזְכֹּר אֶת אֲשֶׁר-עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְפָרְעֹה וּלְכָל-מִצְרַיִם:
- 19 the great trials which thine eyes saw, and the signs, and the wonders, and the mighty hand, and the outstretched arm, whereby the LORD thy God brought thee out; so shall the LORD thy God do unto all the peoples of whom thou art afraid. הַמַּסֹּת הַגְּדֹלֹת אֲשֶׁר-רָאוּ עֵינֶיךָ וְהָאֹתוֹת וְהַמִּפְתִּים וְהַיָּד הַחֲזָקָה וְהַזְרֹעַ הַנְּטוּיָה אֲשֶׁר הוֹצֵאָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כֹּן-יַעֲשֶׂה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְכָל-הָעַמִּים אֲשֶׁר-אֹתָה יֵרָא מִפְּנֵיהֶם:
- 20 Moreover the LORD thy God will send the hornet among them, until they that are left, and they that hide themselves, perish from before thee. וְגַם אֶת-הַצִּרְעָה יִשְׁלַח יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בָּם עַד-אֲבָד הַנִּשְׁאָרִים וְהַנִּסְתָּרִים מִפְּנֵיךָ:
- 21 Thou shalt not be affrighted at them; for the LORD thy God is in the midst of thee, a God great and awful. לֹא תַעֲרֹץ מִפְּנֵיהֶם כִּי-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּקִרְבְּךָ אֵל גָּדוֹל וְנוֹרָא:

(17) כי תאמר בלבבך. על כרחך לשון דלמא הוא, שמא תאמר בלבבך, מפני שהם רבים לא אוכל להורישם, אל תאמר כן, לא תירא מהם, ולא ימנע לפרש צאחם משאר לשונות של כי, שיפול עליו שוב לא תירא מהם: (19) המסות. נסיונות. והאותות. כגון ויהי לנפש (שמות 7, א), ויהי לךם ציצצת (שם ט): והמפותים. המכות המופלאות: והיד החזקה. זה הצדק: והזרוע הנטויה. זו המרצ של מכת זכורות: (20) הצרעה. מין שרץ העוף, שהיתה זורקת צהם מרה ומסרסתו ומסמאָה את עיניהם, בכל מקום שהיו נסתרים שם (סוטה לז):

22	And the LORD thy God will cast out those nations before thee by little and little; thou mayest not consume them quickly, lest the beasts of the field increase upon thee.	וְנָשַׁל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־הַגּוֹיִם הָאֵלֶּים מִפְּנֵיךָ מֵעַט מֵעַט לֹא תֹכַל כָּל־תְּרַבָּה עֲלֶיךָ חֵית הַשָּׂדֶה:	לוי
23	But the LORD thy God shall deliver them up before thee, and shall discomfit them with a great discomfiture, until they be destroyed.	וְנָתַנָּם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְפָנֶיךָ וְהָמָם מְהוּמָה גְדֹלָה עַד הַשְׁמָדָם:	23
24	And He shall deliver their kings into thy hand, and thou shalt make their name to perish from under heaven; there shall no man be able to stand against thee, until thou have destroyed them.	וְנָתַן מַלְכֵיהֶם בְּיָדְךָ וְהָאֲבֹדָת אֶת־שֵׁמָם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם לֹא יִתְצָב אִישׁ בְּפָנֶיךָ עַד הַשְׁמָדָה אֹתָם:	24
25	The graven images of their gods shall ye burn with fire; thou shalt not covet the silver or the gold that is on them, nor take it unto thee, lest thou be snared therein; for it is an abomination to the LORD thy God.	פְּסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּשְׂרֹפוּן בָּאֵשׁ לֹא־תַחְמֹד כֶּסֶף וְזָהָב עֲלֵיהֶם וְלִקְחַתָּ לָךְ מִן תִּקְשֹׁ בּוֹ כִּי תֹעֲבָת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא:	25
26	And thou shalt not bring an abomination into thy house, and be accursed like unto it; thou shalt utterly detest it, and thou shalt utterly abhor it; for it is a devoted thing.	וְלֹא־תָבִיא תֹעֲבָה אֶל־בֵּיתְךָ וְהָיִיתָ חָרָם כְּמָהוּ שִׁקָץ וְתִשְׁקָצְנוּ וְתֹעֵב וְתִתְעַבְנוּ כִּי חָרָם הוּא: (פ)	26
VIII	All the commandment which I command thee this day shall ye observe to do, that ye may live, and multiply, and go in and possess the land which the LORD swore unto your fathers.	כָּל־הַמִּצְוָה אֲשֶׁר אֲנִי מֵצִוְּךָ הַיּוֹם תִּשְׁמְרוּן לַעֲשׂוֹת לְמַעַן תַּחְיִין וּרְבִיתֶם וּבִאתֶם וְיִרְשַׁתֶּם אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּע יְהוָה לֹאֲבֹתֵיכֶם:	VIII

(22) פן תרבה עליך חית השדה. והלא אם עושין רצונו של מקום אין מתיראין מן החיה, שנאמר וְחֵית הַשָּׂדֶה הִשְׁלָמָה לָךְ (איוז ה, כג), אלא גלוי היה לפניו שעתידין לחטוא: (23) והמים. נקוד קמ"ץ כולו, לפי שאין מ"ם אחרונה מן היסוד, והרי הוא כמו והם אותם, אבל וְהָמָם גִּלְגַּל עָגֹלָתוֹ (ישעיה כח, כח), כולו יסוד, לפיכך חזיו קמ"ץ וחזיו פת"ח, כשאר פעל של שלש אותיות: (1) כל המצווה. כפשוטו. ומדרש אגדה (תנחומא עקב ו), אם התחלת במצוה גמור אותה, שאינה נקראת המצוה אלא על שם הגומרה, שנאמר וְאֵת עֲמֻמֹּת יוֹסֵף הָאֵשֶׁר הִעֲלֵנוּ דָגִי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם קָצְרוּ דְּשָׁכָם (יהושע כד, לב), והלא משה לבדו נחמסק צהם להעלותם, אלא לפי שלא הספיק לגומרה וגמורה ישראל, נקראת על שמו:

<p>And thou shalt remember all the way which the LORD thy God hath led thee these forty years in the wilderness, that He might afflict thee, to prove thee, to know what was in thy heart, whether thou wouldest keep His commandments, or no.</p>	<p>וְזָכַרְתָּ אֶת-כָּל-הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הוֹלִכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ זֶה אַרְבָּעִים שָׁנָה בַּמִּדְבָּר לִמְעַן עֲנֹתְךָ לְנִסְתָּךְ לָדַעַת אֶת-אֲשֶׁר בְּלִבְּךָ הִתְשַׁמֵּר מִצְוֹתָיו אִם-לֹא:</p>	<p>2 וְזָכַרְתָּ אֶת-כָּל-הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הוֹלִכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ זֶה אַרְבָּעִים שָׁנָה בַּמִּדְבָּר לִמְעַן עֲנֹתְךָ לְנִסְתָּךְ לָדַעַת אֶת-אֲשֶׁר בְּלִבְּךָ הִתְשַׁמֵּר מִצְוֹתָיו אִם-לֹא:</p>
<p>And He afflicted thee, and suffered thee to hunger, and fed thee with manna, which thou knewest not, neither did thy fathers know; that He might make thee know that man doth not live by bread only, but by every thing that proceedeth out of the mouth of the LORD doth man live.</p>	<p>וַיַּעֲנֶךָ וַיַּרְעִבְךָ וַיֹּאכְלֶךָ יֵת מִנָּה דָּלָא יָדַעְתָּ וְלֹא יָדְעוּ אֲבֹתֶיךָ כִּדִּיל לְהוֹדִיעוֹתְךָ אֲרִי לֹא עַל לֶחֶם בַּלְחֹדוֹהִי מִתִּשְׁבִּים אֲנָשָׁא אֲרִי עַל כָּל אִפְסוֹת מִימֵר מִן קֶדֶם יְיָ חַיִּי אֲנָשָׁא:</p>	<p>3 וַיַּעֲנֶךָ וַיַּרְעִבְךָ וַיֹּאכְלֶךָ אֶת-הַמָּן אֲשֶׁר לֹא-יָדַעְתָּ וְלֹא יָדְעוּ אֲבֹתֶיךָ לִמְעַן הוֹדִיעֶךָ כִּי לֹא עַל-לֶחֶם לִבְדּוֹ יַחֲיֶה הָאָדָם כִּי עַל-כָּל-מוֹצֵא פִי-יְהוָה יַחֲיֶה הָאָדָם:</p>
<p>Thy raiment waxed not old upon thee, neither did thy foot swell, these forty years.</p>	<p>כְּסוּתְךָ לֹא בְּלִיָּאת מִנֶּה וּמַסַּנְךָ לֹא יָחִיפוּ דָּנָן אַרְבָּעִין שָׁנִין:</p>	<p>ישראל שְׁמִלְתְּךָ לֹא בִלְתָּה מְעֻלָּה וְרַגְלְךָ לֹא בָצָקָה זֶה אַרְבָּעִים שָׁנָה:</p>
<p>And thou shalt consider in thy heart, that, as a man chasteneth his son, so the LORD thy God chasteneth thee.</p>	<p>וְיָדַעְתָּ עִם-לִבְּךָ כִּי כַּאֲשֶׁר יִסֵּר אִישׁ אֶת-בְּנוֹ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִיִּסְרֶךָ:</p>	<p>5 וְיָדַעְתָּ עִם-לִבְּךָ כִּי כַּאֲשֶׁר יִסֵּר אִישׁ אֶת-בְּנוֹ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִיִּסְרֶךָ:</p>
<p>And thou shalt keep the commandments of the LORD thy God, to walk in His ways, and to fear Him.</p>	<p>וְחָטַר יֵת פְּקוּדֵיָא דִּי אֱלֹהֶיךָ לְמַהֲךָ בְּאֻרְחֵן דִּתְקַנָּן קְדָמוֹהִי וּלְמַדְחֵל יְתִיה:</p>	<p>6 וְשָׁמַרְתָּ אֶת-מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֵלְכַת בְּדַרְכָּיו וּלְיִרְאָה אֹתוֹ:</p>
<p>For the LORD thy God bringeth thee into a good land, a land of brooks of water, of fountains and depths, springing forth in valleys and hills;</p>	<p>אֲרִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ מַעִיל לְךָ לָאֲרֶעָא טַבְתָּא אֲרַע נָגְדָא נְחָלִין דְּמִיין מְבוּעֵי עֵינִין וְתַהוֹמִין נָפְסִין בְּבִקְעָן וּבְטוּרִין:</p>	<p>7 כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מְבִיאֶךָ אֶל-אֶרֶץ טוֹבָה אֶרֶץ נְחָלִי מַיִם עֵינֹת וְתַהוֹמֹת יִצְאִים בְּבִקְעָה וּבְהָר:</p>
<p>a land of wheat and barley, and vines and fig-trees and pomegranates; a land of olive-trees and honey;</p>	<p>אֲרַע חֲטִין וּשְׂעִרִין וְגִפְנִין וְתִינִין וְרִמּוֹנִין אֲרַעָא דְּזִיתָא עֲבָדִין מִשְׁחָא וְהִיא עֲבָדָא דְּבִש:</p>	<p>8 אֶרֶץ חֲטָה וּשְׂעִרָה וְגִפֵּן וְתַאנָּה וְרִמּוֹן אֶרֶץ-זֵית שָׁמֶן וְדָבֶשׁ:</p>

- (2) התשמור מצותיו. שלא תנסהו ולא תהרהר אחריו:
 (4) שמלתך לא בלתה. ענני כבוד היו שפין בכסותם ומגהצים אותם כמים מגוהצים, ואף קטניהם כמו שהיו גדלים
 היה גדל לצושן עמהם, כלבוס הזה של חומט שגדל עמו: לא בצקה. לא נפחה כנזק, כדרך הולכי יחף שרגליהם נפוחות:
 (8) זית שמן. זיתים העושים שמן:

<p>a land wherein thou shalt eat bread without scarceness, thou shalt not lack any thing in it; a land whose stones are iron, and out of whose hills thou mayest dig brass.</p>	<p>אֶרֶץ אֲשֶׁר לֹא בְּמִסְכָּנָה תֹאכַל-בָּהּ לֶחֶם לֹא-תִחְסַר כָּל כֹּל בָּהּ אֶרֶץ אֲשֶׁר אֲבִנֶיהָ בְּרָזָל וּמִטְוֵנֶיהָ תַּפְסוּל נְחָשָׁא:</p>	<p>9 אֶרֶץ אֲשֶׁר לֹא בְּמִסְכָּנָה תֹאכַל-בָּהּ לֶחֶם לֹא-תִחְסַר כָּל כֹּל בָּהּ אֶרֶץ אֲשֶׁר אֲבִנֶיהָ בְּרָזָל וּמִטְוֵנֶיהָ תַּחְצֹב נְחָשֶׁת:</p>
<p>And thou shalt eat and be satisfied, and bless the LORD thy God for the good land which He hath given thee.</p>	<p>וְתִכּוֹל וְתִשְׂבַּע וְתִבְרַךְ יְיָ אֱלֹהֶיךָ עַל אֶרֶץ טֹבָתָא דִּיהֵב לָךְ:</p>	<p>10 וְאָכַלְתָּ וְשִׂבַּעְתָּ וּבִרְכַּתָּ אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עַל-הָאֶרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר נָתַן-לָךְ:</p>
<p>Beware lest thou forget the LORD thy God, in not keeping His commandments, and His ordinances, and His statutes, which I command thee this day;</p>	<p>אִסְתָּמַר לָךְ דְּלִמָּא תִּתְנָשִׁי יְת דְּחִלְתָּא דִּי אֱלֹהֶיךָ בְּדִיל דְּלֹא לְמַטַּר פְּקוּדֵיהִי וְדִינוּהִי וְקִימוּהִי דִּיאָנָא מְפָקִיד לָךְ יוֹמָא דִּין:</p>	<p>שני הִשָּׁמֶר לָךְ פֶּן-תִּשְׁכַּח אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְבַלְתִּי שָׁמֹר מִצְוֹתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וְחֻקֵּיהֶם אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְנָה הַיּוֹם:</p>
<p>lest when thou hast eaten and art satisfied, and hast built goodly houses, and dwelt therein;</p>	<p>דְּלִמָּא תִכּוֹל וְתִשְׂבַּע וּבְתִין שְׁפִירִין תִּבְנִי וְתִתִּיב:</p>	<p>12 פֶּן-תֹאכַל וְשִׂבַּעְתָּ וּבְתִים טֹבִים תִּבְנֶה וְיִשְׁבַּתָּ:</p>
<p>and when thy herds and thy flocks multiply, and thy silver and thy gold is multiplied, and all that thou hast is multiplied;</p>	<p>וְתוֹרֶךְ וְעֶגְדָּא יִסְגּוּן וְכֶסֶף וְזָהָב יִסְגּוּ לָךְ וְכָל דְּלָךְ יִסְגִּי:</p>	<p>13 וּבִקְרֶכְךָ וּצֹאנֶךָ יִרְבּוּן וְכֶסֶף וְזָהָב יִרְבּוּ-לָךְ וְכָל אֲשֶׁר-לָךְ יִרְבֶּה:</p>
<p>then thy heart be lifted up, and thou forget the LORD thy God, who brought thee forth out of the land of Egypt, out of the house of bondage;</p>	<p>וַיִּירָם לְבָבְךָ וְתִתְנָשִׁי יְת דְּחִלְתָּא דִּי אֱלֹהֶיךָ דִּאֲפָקָךְ מֵאֶרֶץ דְּמִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדֵיהֶם:</p>	<p>14 וְהָם לִבְבֶּךָ וְשָׁכַחְתָּ אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הַמוֹצִיאֶךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:</p>
<p>who led thee through the great and dreadful wilderness, wherein were serpents, fiery serpents, and scorpions, and thirsty ground where was no water; who brought thee forth water out of the rock of flint;</p>	<p>דִּדְבַרְךָ בְּמִדְבָּרָא רַבָּא וּדְחִילָא אֲתֵר דְּחִיוּן קִלְן וְעִקְרֵבִין וּבֵית צְהוּנָא אֲתֵר דְּלִית מֵאָא דִּאֲפִיק לָךְ מֵאָא מִטְנָרָא תְּקִיפָא:</p>	<p>15 הַמּוֹלִיכְךָ בְּמִדְבָּרוֹ הַגָּדֹל וְהַנּוֹרָא נָחַשׁ ׀ שָׂרָף וְעִקְרֵב וּצְמָאוֹן אֲשֶׁר אֵין-מַיִם הַמוֹצִיא לָךְ מַיִם מִצּוּר הַחֲלָמִישׁ:</p>
<p>who fed thee in the wilderness with manna, which thy fathers knew not, that He might afflict thee, and that He might prove thee, to do thee good at thy latter end;</p>	<p>דְּאוֹכַלְךָ מִנָּא בְּמִדְבָּרָא דְּלֹא יָדְעוּ אֲבֹהֶיךָ בְּדִיל לְעִנּוּיָךְ וּבְדִיל לְנִסּוּיָךְ לְאוֹטָבָא לָךְ בְּסוֹפָךְ:</p>	<p>16 הַמֵּאֲכִילְךָ מִן בְּמִדְבָּר אֲשֶׁר לֹא-יָדְעוּ אֲבֹתֶיךָ לְמַעַן עֲנֹתְךָ וּלְמַעַן נִסְּתֶךָ לְהִיטֵבָהּ בְּאַחֲרֵיתָךְ:</p>
<p>and thou say in thy heart: 'My power and the might of my hand hath gotten me this wealth.'</p>	<p>וְתִימַר בְּלִבְךָ חִילִי וְתִקּוּף יָדִי קָנָא לִי יְת נְכִסָּא הָאֵלִין:</p>	<p>17 וְאָמַרְתָּ בְּלִבְבְּךָ כַּחַי וְעֵצָם יָדִי עָשָׂה לִי אֶת-הַחֵיל הַזֶּה:</p>

<p>18 But thou shalt remember the LORD thy God, for it is He that giveth thee power to get wealth, that He may establish His covenant which He swore unto thy fathers, as it is this day.</p>	<p>וְזָכַרְתָּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי הוּא הֵנִיחַ לְךָ כֹּחַ לַעֲשׂוֹת חֵיל לְמַעַן הָקִים אֶת־בְּרִיתוֹ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם בְּיוֹם הַהוּא: (פ)</p>	<p>18 וְזָכַרְתָּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי הוּא הֵנִיחַ לְךָ כֹּחַ לַעֲשׂוֹת חֵיל לְמַעַן הָקִים אֶת־בְּרִיתוֹ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם בְּיוֹם הַהוּא: (פ)</p>
<p>19 And it shall be, if thou shalt forget the LORD thy God, and walk after other gods, and serve them, and worship them, I forewarn you this day that ye shall surely perish.</p>	<p>וְהָיָה אִם־שָׁכַח תִּשְׁכַּח אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִלַּכְתָּ אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְעַבַּדְתָּם וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לָהֶם הֵעַדְתִּי בְכֶם הַיּוֹם כִּי אֶבֶד תִּאבְדוּן:</p>	<p>19 וְהָיָה אִם־שָׁכַח תִּשְׁכַּח אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִלַּכְתָּ אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְעַבַּדְתָּם וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לָהֶם הֵעַדְתִּי בְכֶם הַיּוֹם כִּי אֶבֶד תִּאבְדוּן:</p>
<p>20 As the nations that the LORD maketh to perish before you, so shall ye perish; because ye would not hearken unto the voice of the LORD your God.</p>	<p>כַּגּוֹיִם אֲשֶׁר יְהוָה מֵאֲבִיד מִפְּנֵיכֶם כֵּן תִּאבְדוּן עַקֵּב לֹא תִשְׁמָעוּן בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: (פ)</p>	<p>20 כַּגּוֹיִם אֲשֶׁר יְהוָה מֵאֲבִיד מִפְּנֵיכֶם כֵּן תִּאבְדוּן עַקֵּב לֹא תִשְׁמָעוּן בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: (פ)</p>
<p>IX Hear, O Israel: thou art to pass over the Jordan this day, to go in to dispossess nations greater and mightier than thyself, cities great and fortified up to heaven,</p>	<p>שָׁמַע יִשְׂרָאֵל אַתָּה עֹבֵר הַיּוֹם אֶת־הַיַּרְדֵּן לְבֹא לְרֶשֶׁת גּוֹיִם גְּדֹלִים וְעֲצֻמִּים מִמֶּנִּי עָרִים גְּדֹלֹת וּבְצֻרֹת בַּשָּׁמַיִם:</p>	<p>ח שָׁמַע יִשְׂרָאֵל אַתָּה עֹבֵר הַיּוֹם אֶת־הַיַּרְדֵּן לְבֹא לְרֶשֶׁת גּוֹיִם גְּדֹלִים וְעֲצֻמִּים מִמֶּנִּי עָרִים גְּדֹלֹת וּבְצֻרֹת בַּשָּׁמַיִם:</p>
<p>2 a people great and tall, the sons of the Anakim, whom thou knowest, and of whom thou hast heard say: 'Who can stand before the sons of Anak?'</p>	<p>עַם־גָּדוֹל וָרָם בְּנֵי עֲנָקִים אֲשֶׁר יָדַעְתָּ וְאַתָּה שָׁמַעְתָּ מִי יְתִיצֵב לִפְנֵי בְנֵי עֲנָק:</p>	<p>2 עַם־גָּדוֹל וָרָם בְּנֵי עֲנָקִים אֲשֶׁר יָדַעְתָּ וְאַתָּה שָׁמַעְתָּ מִי יְתִיצֵב לִפְנֵי בְנֵי עֲנָק:</p>
<p>3 Know therefore this day, that the LORD thy God is He who goeth over before thee as a devouring fire; He will destroy them, and He will bring them down before thee; so shalt thou drive them out, and make them to perish quickly, as the LORD hath spoken unto thee.</p>	<p>וַיֵּדַעְתָּ הַיּוֹם כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא־הָעֹבֵר לִפְנֶיךָ אֵשׁ אֹכֶלֶת הוּא יִשְׁמִדֵם וְהוּא יְכַנִּיעֵם לִפְנֶיךָ וְהוֹרֶשְׁתָּם וְהִאֲבַדְתָּם מִהֵר כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה לְךָ:</p>	<p>3 וַיֵּדַעְתָּ הַיּוֹם כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא־הָעֹבֵר לִפְנֶיךָ אֵשׁ אֹכֶלֶת הוּא יִשְׁמִדֵם וְהוּא יְכַנִּיעֵם לִפְנֶיךָ וְהוֹרֶשְׁתָּם וְהִאֲבַדְתָּם מִהֵר כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה לְךָ:</p>

שלישי

4 Speak not thou in thy heart, after that the LORD thy God hath thrust them out from before thee, saying: 'For my righteousness the LORD hath brought me in to possess this land'; whereas for the wickedness of these nations the LORD doth drive them out from before thee.

5 Not for thy righteousness, or for the uprightness of thy heart, dost thou go in to possess their land; but for the wickedness of these nations the LORD thy God doth drive them out from before thee, and that He may establish the word which the LORD swore unto thy fathers, to Abraham, to Isaac, and to Jacob.

6 Know therefore that it is not for thy righteousness that the LORD thy God giveth thee this good land to possess it; for thou art a stiffnecked people.

7 Remember, forget thou not, how thou didst make the LORD thy God wroth in the wilderness; from the day that thou didst go forth out of the land of Egypt, until ye came unto this place, ye have been rebellious against the LORD.

8 Also in Horeb ye made the LORD wroth, and the LORD was angered with you to have destroyed you.

9 When I was gone up into the mount to receive the tables of stone, even the tables of the covenant which the LORD made with you, then I abode in the mount forty days and forty nights; I did neither eat bread nor drink water.

אל־תֹאמַר בְּלִבְּךָ בְּהַתָּךְ יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ אִתָּם וּמִלִּפְנֵיךָ לֹא־אָמַר בְּצַדִּיקְתִּי הֵבִיאָנִי יְהוָה לְרֶשֶׁת אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת וּבְרַשַׁעַת הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה יְהוָה מִזְרִישָׁם מִפְּנֵיךָ:

לֹא בְצַדִּיקְתְּךָ וּבִישׁוֹר לִבְּךָ אֵתָּה בָּא לְרֶשֶׁת אֶת־אֲרָצָם כִּי בְרַשַׁעַתוֹ הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִזְרִישָׁם מִפְּנֵיךָ וּלְמַעַן הָקִים אֶת־הַדְּבָר אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב:

וַיֵּדַעְתָּ כִּי לֹא בְצַדִּיקְתְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ אֶת־הָאָרֶץ הַטּוֹבָה הַזֹּאת לְרֶשֶׁתָּהּ כִּי עַם־קָשֶׁה־עֲרָף אֵתָּה:

זָכֹר אֶל־תִּשְׁכַּח אֵת אֲשֶׁר־הִקְצַפְתָּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּמִּדְבָּר לְמִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר־יֵצְאוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַד־בָּאֲכֶם עַד־הַמָּקוֹם הַזֶּה מִמֶּרֶם הֵייתֶם עִם־יְהוָה:

וּבַחֲרֹב הִקְצַפְתָּם אֶת־יְהוָה וַיִּתְאַנֶּף יְהוָה בְּכֶם לְהַשְׁמִיד אֹתְכֶם:

בְּעֲלֹתִי הַהָרָה לָקַחַת לִי־חֵת הָאֲבִנִים לִי־חֵת הַבְּרִית אֲשֶׁר־כָּרַת יְהוָה עִמָּכֶם וַאֲשֶׁב בְּהָר אֲרָבָעִים יוֹם וָאַרְבָּעִים לַיְלָה לֶחֶם לֹא אָכַלְתִּי וּמַיִם לֹא שָׁתִיתִי:

(4) אל תאמר בלבבך. לדקמי ורשעת הגוים גרמו:
(5) לא בצדקתך וגור אתה בא לרשת וגור כי ברשעת הגוים. הרי כי משמש כלשון אלה:

- 10 And the LORD delivered unto me the two tables of stone written with the finger of God; and on them was written according to all the words, which the LORD spoke with you in the mount out of the midst of the fire in the day of the assembly.
- 11 And it came to pass at the end of forty days and forty nights, that the LORD gave me the two tables of stone, even the tables of the covenant.
- 12 And the LORD said unto me: 'Arise, get thee down quickly from hence; for thy people that thou hast brought forth out of Egypt have dealt corruptly; they are quickly turned aside out of the way which I commanded them; they have made them a molten image.'
- 13 Furthermore the LORD spoke unto me, saying: 'I have seen this people, and, behold, it is a stiffnecked people;
- 14 let Me alone, that I may destroy them, and blot out their name from under heaven; and I will make of thee a nation mightier and greater than they.'
- 15 So I turned and came down from the mount, and the mount burned with fire; and the two tables of the covenant were in my two hands.
- 16 And I looked, and, behold, ye had sinned against the LORD your God; ye had made you a molten calf; ye had turned aside quickly out of the way which the LORD had commanded you.
- וַיִּתֵּן יְהוָה אֵלַי אֶת־שְׁנֵי לוחֹת הָאֲבָנִים כְּתוּבִים בְּאֶצְבָּע אֱלֹהִים וְעַל־יָהִם הִדְבָּרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה עִמָּכֶם בְּהָר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ בַּיּוֹם הַהוּא:
- וַיְהִי מִקֵּץ אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה נָתַן יְהוָה אֵלַי אֶת־שְׁנֵי לוחֹת הָאֲבָנִים לְחֹת הַבְּרִית:
- וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי קוּם רַד מִהֵר מִזֶּה כִּי שָׁחַת עַמִּי אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ מִמִּצְרָיִם סֵרוּ מִהֵר מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתָם עֲשׂוּ לָהֶם מִסַּכָּה:
- וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי לֹא־אֶמַּר רְאִיתִי אֶת־הָעָם הַזֶּה וְהִנֵּה עַם־קָשָׁה עֹרֵף הוּא:
- הֲרַף מִמֶּנִּי וְאַשְׁמִידֵם וְאַמְחֶה אֶת־שֵׁמָם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם וְאַעֲשֶׂה אוֹתְךָ לְגוֹי־עָצוּם וְרַב מִמֶּנִּי:
- וְאַפֵּן וְאָרַד מִן־הָהָר וְהָהָר בָּעֵר בָּאֵשׁ וְשְׁנֵי לוחֹת הַבְּרִית עַל שְׁתֵּי יָדַי:
- וְאָרָא וְהִנֵּה חֲטָאתֶם לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם עֲשִׂיתֶם לָכֶם עֵגֹל מִסַּכָּה סֵרַתֶּם מִהֵר מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר־צִוִּה יְהוָה אֶתְכֶם:
- וַיִּתֵּב יי לִי יֵת תְּרִין לוחֵי אֲבִנָּא כְּתִיבִין בְּאֶצְבָּע דִּי וְעַל־יָהִן כָּכָל פְּתִגְמָא דְּמִלִּיל יי עִמָּכוֹן בְּטוֹרָא מִגֹּז אִישְׁתָּא בְּיוֹמָא דִּקְהָלָא:
- וְהָיָה מִסּוּף אַרְבַּעִין יָמִין וְאַרְבַּעִין לַיְלָן יֵהֵב יי לִי יֵת תְּרִין לוחֵי אֲבִנָּא לוחֵי קִימָא:
- וַאֲמַר יי לִי קוּם חוּת בְּפָרִיעַ מִכָּא אֲרִי חֲבִיל עַמִּי דְּאַפִּיקְתָּא מִמִּצְרַיִם סָטוּ בְּפָרִיעַ מִן אוֹרְחָא דְּפִקִּידָתָנּוּן עֲבָדוּ לָהֹן מִתְכָּא:
- וַאֲמַר יי לִי לְמִימַר גְּלִי קִדְמִי עַמָּא הָרִין וְהָא עַם קָשִׁי קָדָל הוּא:
- אֲנִי בְּעוֹתִיד מִן קִדְמִי וְאַשְׁצִינֵנּוּ וְאַמְחִי יֵת שׁוֹמְהוֹן מִתַּחַת שָׁמַיָא וְאַעֲבִיד יֵתָךְ לְעַם תְּקִיף וְסָגִי מְנַהוֹן:
- וְאַתְּפִנִיתִי וְנִחַתִּית מִן טוֹרָא וְטוֹרָא בָּעֵר בְּאִישְׁתָּא וְתִרִין לוחֵי קִימָא עַל תְּרֵתִין יָדַי:
- וַחֲזִית וְהָא תְּבִתּוֹן קִדְמִי אֱלֹהִיכֶם עֲבַדְתּוֹן לָכוֹן עֵגֹל מִתְכָּא סִטִּיתּוֹן בְּפָרִיעַ מִן אוֹרְחָא דְּפִקִּידָא יי יִתְכוֹן:

(9) ואשב בהר. אין ישיבה אלא לשון עכזה (מגילה כא.).

(10) לוחת. לחת כתיב, ששמייהן שוות:

- 17 And I took hold of the two tables, and cast them out of my two hands, and broke them before your eyes. 17 וְאֶתְּפֹשֶׁל בְּשֵׁנַי הִלַּחַת וְאֲשַׁלְכֶם מֵעַל שְׁתֵּי יָדַי וְאֲשַׁבְּרֶם לְעֵינֵיכֶם: וְאֶתְּפֹשֶׁל בְּתֵרֵין לִוְחָיָא וְרַמִּיתָנֹן מֵעַל תִּרְתִּין יָדַי וְתִבְרַתָּנֹן לְעֵינִיכֹן:
- 18 And I fell down before the LORD, as at the first, forty days and forty nights; I did neither eat bread nor drink water; because of all your sin which ye sinned, in doing that which was evil in the sight of the LORD, to provoke Him. 18 וְאֶתְנַפַּל לִפְנֵי יְהוָה כְּרֵאשְׁנָה אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה לֶחֶם לֹא אָכַלְתִּי וּמַיִם לֹא שָׁתִיתִי עַל כָּל חַטֹּאתֵיכֶם אֲשֶׁר חָטַאתֶם לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה לְהַכְעִיסוֹ: וְאֶתְנַפַּל לִפְנֵי יְהוָה כְּרֵאשְׁנָה אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה לֶחֶם לֹא אָכַלְתִּי וּמַיִם לֹא שָׁתִיתִי עַל כָּל חַטֹּאתֵיכֶם אֲשֶׁר חָטַאתֶם לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה לְהַכְעִיסוֹ:
- 19 For I was in dread of the anger and hot displeasure, wherewith the LORD was wroth against you to destroy you. But the LORD hearkened unto me that time also. 19 כִּי יִגְרַתִּי מִפְּנֵי הָאֵף וְהַחֲמָה אֲשֶׁר קִצַּף יְהוָה עֲלֵיכֶם לְהַשְׁמִיד אֶתְכֶם וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֵלַי גַּם בַּפֶּעַם הַהוּא: כִּי יִגְרַתִּי מִפְּנֵי הָאֵף וְהַחֲמָה אֲשֶׁר קִצַּף יְהוָה עֲלֵיכֶם לְהַשְׁמִיד אֶתְכֶם וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֵלַי גַּם בַּפֶּעַם הַהוּא:
- 20 Moreover the LORD was very angry with Aaron to have destroyed him; and I prayed for Aaron also the same time. 20 וּבְאַהֲרֹן הִתְאַנֵּף יְהוָה מְאֹד לְהַשְׁמִידוֹ וְאֶתְפַּלֵּל גַּם-בְּעַד אַהֲרֹן בַּעַת הַהוּא: וּבְאַהֲרֹן הִתְאַנֵּף יְהוָה מְאֹד לְהַשְׁמִידוֹ וְאֶתְפַּלֵּל גַּם-בְּעַד אַהֲרֹן בַּעַת הַהוּא:
- 21 And I took your sin, the calf which ye had made, and burnt it with fire, and beat it in pieces, grinding it very small, until it was as fine as dust; and I cast the dust thereof into the brook that descended out of the mount.— 21 וְאֶת-חַטֹּאתֵיכֶם אֲשֶׁר-עָשִׂיתֶם אֶת-הָעֵגֶל לְקַחְתִּי וְאֲשַׂרְף אֹתוֹ בַּאֵשׁ וְאָכַת אֹתוֹ טָחוֹן הַיֵּטֵב עַד אֲשֶׁר-דָּק לַעֲפָר וְאֲשַׁלֵּךְ אֶת-עֲפָרוֹ אֶל-הַנָּחַל הַיָּרֵד מִן-הַהָר: וְאֶת-חַטֹּאתֵיכֶם אֲשֶׁר-עָשִׂיתֶם אֶת-הָעֵגֶל לְקַחְתִּי וְאֲשַׂרְף אֹתוֹ בַּאֵשׁ וְאָכַת אֹתוֹ טָחוֹן הַיֵּטֵב עַד אֲשֶׁר-דָּק לַעֲפָר וְאֲשַׁלֵּךְ אֶת-עֲפָרוֹ אֶל-הַנָּחַל הַיָּרֵד מִן-הַהָר:
- 22 And at Taberah, and at Massah, and at Kibroth-hattaavah, ye made the LORD wroth. 22 וּבְתַבְעֵרָה וּבְמַסָּה וּבְקִבְרַת וּבְנִסִּיתָאוּבְקִבְרֵי דְמִשְׁאֵלִי מִרְגִּזִּין הָוִיתֹן קָדֶם יְהוָה: וּבְתַבְעֵרָה וּבְמַסָּה וּבְקִבְרַת וּבְנִסִּיתָאוּבְקִבְרֵי דְמִשְׁאֵלִי מִרְגִּזִּין הָוִיתֹן קָדֶם יְהוָה:

(18) ואתנפל לפני ה' כראשונה ארבעים יום. שנאמר ועתה אעלה אל ה' אולי תכפרה (שמות לז, ל), באותה עלייה נתעבצתי ארבעים יום, נמצאו פלים בכ"ט באב, שהוא עלה בשמונה עשר בתמוז, זו ביום נמלכה הקדוש ברוך הוא לישראל ואמר לו למשה פסל לך שני לחם (שם לד, א), עשה עוד מי יום, נמצאו פלים ביום הכפורים, זו ביום נמלכה הקדוש לישראל בשמחה ואמר לו למשה סלחתי פדך (במדבר יד, כ), לכך הוקצו למחילה ולסליחה, ומנין שנמלכה בראון שלם, שנאמר בארבעים של לוחות אחרונות ואנכי עמדתי צדק פנימיים הראשונים (לקמן י, י), מה הראשונים בראון אף אחרונים בראון, אמור מעתה, אמצעיים היו צדקם:

(20) ובאהרן התאנף ה'. לפי ששמע לכם: זה פלוגי בניס, וכן הוא אומר וְאֶתְּפֹשֶׁל בְּתֵרֵין לִוְחָיָא וְרַמִּיתָנֹן מֵעַל תִּרְתִּין יָדַי וְתִבְרַתָּנֹן לְעֵינִיכֹן: (עמוס ז, ט): ואתפלל גם בעד אהרן. והועילה תפילתי לכפר מחסה, ומתו שנים ונשארו השנים:

(21) טחון. לשון הווה, כמו קלון (בראשית יב, ט) וקלות (דברים כח, לב). מולאנ"ט בלע"ז:

- 23 And when the LORD sent you from Kadesh-barnea, saying: 'Go up and possess the land which I have given you'; then ye rebelled against the commandment of the LORD your God, and ye believed Him not, nor hearkened to His voice.
- 24 Ye have been rebellious against the LORD from the day that I knew you.—
- 25 So I fell down before the LORD the forty days and forty nights that I fell down; because the LORD had said He would destroy you.
- 26 And I prayed unto the LORD, and said: 'O Lord GOD, destroy not Thy people and Thine inheritance, that Thou hast redeemed through Thy greatness, that Thou hast brought forth out of Egypt with a mighty hand.
- 27 Remember Thy servants, Abraham, Isaac, and Jacob; look not unto the stubbornness of this people, nor to their wickedness, nor to their sin;
- 28 lest the land whence Thou broughtest us out say: 'Because the LORD was not able to bring them into the land which He promised unto them, and because He hated them, He hath brought them out to slay them in the wilderness.
- 29 Yet they are Thy people and Thine inheritance, that Thou didst bring out by Thy great power and by Thy outstretched arm.'
- ובשלח יהוה אתכם מקדש ברנע לאמר עלו ורשו את הארץ אשר נתתי לכם ותמרו אתפי יהוה אלהיכם ולא האמנתם לו ולא שמעתם בקלו:
- ממרים הוייתם עם יהוה מיום דעתי אתכם:
- ואתנפל לפני יהוה את ארבעים היום ואת ארבעים הלילה אשר התנפלתי כִּי אמר יהוה להשמיד אתכם:
- ואתפלל אליהוה ואמר אדני יהוה אל-תשחת עמך ונחלתך אשר פדית בגדלך אשר-הוצאת ממצרים בגד חזקה:
- זכר לעבדיך לאברהם ליצחק וליעקב אל-תפן אל-קשי העם הזה ואל-רשעו ואל-חטאתו:
- פן-יאמרו הארץ אשר הוצאתנו משם מבלי יכלת יהוה להביאם אל-הארץ אשר-דבר להם ומשנאתו אותם הוציאם להמתם במדבר:
- והם עמך ונחלתך אשר הוצאת בכלחך הגדל ובזרעך הנטויה: (פ)
- ואנני עמך ואחסנתך ואפיקתך בחילך רבא ובזרעך מרמא:

(25) ואתנפל וגו'. אלו הן עזמם האמורים למעלה, וכפלן כאן, לפי שכחז כאן סדר תפלתו, שנאמר ה' אלהים אל תשחת עמך וגו':

רביעי
ט

X At that time the LORD said unto me: 'Hew thee two tables of stone like unto the first, and come up unto Me into the mount; and make thee an ark of wood.

בַּעֲתֵּה הָיוּ אָמַר יְהוָה אֵלַי בְּעֵדָנָא הָהוּא אָמַר יְיָ לִי פֶסֶל־לָךְ שְׁנֵי־לוחֹת אֲבָנִים כְּרַאשֵׁינִים וְעִלָּה אֵלַי הִתְהַרָה וַעֲשִׂיתָ לָךְ אֲרוֹן עֵץ:

2 And I will write on the tables the words that were on the first tables which thou didst break, and thou shalt put them in the ark.'

וְאֶכְתֹּב עַל־הַלְחֹת אֶת־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל־הַלְחֹת הַרְאשִׁינִים אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ וְשָׂמַתָּם בְּאֲרוֹן:

3 So I made an ark of acacia-wood, and hewed two tables of stone like unto the first, and went up into the mount, having the two tables in my hand.

וַאֲעַשׂ אֲרוֹן עֲצֵי שִׁטִּים וַאֲפֶסֶל שְׁנֵי־לוחֹת אֲבָנִים כְּרַאשֵׁינִים וְאָעַל הִתְהַרָה וְשָׁנִי הַלְחֹת בְּיָדִי:

4 And He wrote on the tables according to the first writing, the ten words, which the LORD spoke unto you in the mount out of the midst of the fire in the day of the assembly; and the LORD gave them unto me.

וַיִּכְתֹּב עַל־הַלְחֹת כַּמִּכְתָּב הַרְאשֹׁן אֶת עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֲלֵיכֶם בְּהָר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּתֶּנֶם יְהוָה אֵלַי:

5 And I turned and came down from the mount, and put the tables in the ark which I had made; and there they are, as the LORD commanded me.—

וְאָפִן וְאָרַד מִן־הָהָר וַאֲשֵׁם אֶת־הַלְחֹת בְּאֲרוֹן אֲשֶׁר עָשִׂיתִי וַיְהִיו שָׁם כְּאֲשֶׁר צֻוֵּי יְהוָה:

6 And the children of Israel journeyed from Beeroth-benejaakan to Moserah; there Aaron died, and there he was buried; and Eleazar his son ministered in the priest's office in his stead.

וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נָסְעוּ מִבְּאֵרֹת בְּנֵי־יַעֲקֹב מוֹסֶרָה שָׁם מֵת אַהֲרֹן וַיִּקְבְּר שָׁם וַיִּכְתֶּן אֶלְעָזָר בְּנוֹ תַּחְתָּיו:

(1) בעת ההיא. לסוף מ' יום נחלצה לי, ואמר לי פסל לך ואח"כ ועשית ארון, ואני עשיתי ארון תחלה, שכשאצא והלוחות בידי היכן אחנס, ולא זה הוא הארון שעשה צלאל, שהרי משכן לא נעסקו בו עד לאחר יום הכפורים, כי צדמו מן ההר צוה להם על מלכת המשכן, וצלאל עשה משכן תחלה ואחר כך ארון וכלים, נמצא זה ארון אחר היה, וזה שהיה יוצא עמהם למלחמה, ואותו שעשה צלאל לא יצא למלחמה אלא דימי עלי, ונעשו עלי ונשָׂה:

(6) ובני ישראל נסעו מבארות בני יעקן מוסרה. מה ענין זה לכאן, ועוד וכי מצארות בני יעקן נסעו למוסרה, והלא ממוסרות צאו לבני יעקן, שנאמר וַיִּסְעוּ מִמֹּסְרוֹת וגו' (במדבר לג, א), ועוד שם מת אהרן, והלא צהר ההר מת, לא וחסוב ותמצא שמונה מסעות ממוסרות להר ההר, אלא אף זו מן התוכחה, ועוד עשיתם זאת, כשמת אהרן צהר ההר לסוף ארבעים שנה ונסתלקו ענני כבוד, וְרָאָה לָכֵן מִמִּלְחָמָה מֶלֶךְ עַרְד, וְנִתְּקָם רֹאשׁ לַחֲזוֹר לַמִּצְרִים, וחזרתם לאחוריים שמונה מסעות עד בני יעקן ומשם למוסרה, שם נלחמו לכס בני לוי והרגו מכס ואחם מהם, עד שהחזירו אחכם צדך חזרתכם, ומשם חזרתם הגדגדה הוא חר הגדגד:

7 From thence they journeyed unto Gudgod; and from Gudgod to Jotbah, a land of brooks of water.—	7 מִשָּׁם נִסְעוּ הַגִּדְגָּדָה וּמִן־הַגִּדְגָּדָה יִטְבַּתָּה אֶרֶץ נַחֲלֵי מַיִם׃ מִתְמָן נָטְלוּ לַגִּדְגֹּד וּמִן־גִּדְגֹּד לִיִּטְבַּת אֶרֶץ נַגְדָּא נַחֲלִין דְּמִיִּין׃	7 מִשָּׁם נִסְעוּ הַגִּדְגָּדָה וּמִן־הַגִּדְגָּדָה יִטְבַּתָּה אֶרֶץ נַחֲלֵי מַיִם׃
8 At that time the LORD separated the tribe of Levi, to bear the ark of the covenant of the LORD, to stand before the LORD to minister unto Him, and to bless in His name, unto this day.	8 בָּעֵת הַהִוא הִבְדִּיל יְהוָה אֶת־שֵׁבֶט הַלֵּוִי לְשֵׂאת אֶת־אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה לַעֲמֹד לִפְנֵי יְהוָה לְשָׁרְתוֹ וּלְבָרְכָהּ בְּשֵׁמוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה׃ בְּעֵדָנָא הָהוּא אִפְרִישׁ יִי יֵת שִׁבְטָא דְלֵוִי לְמַטְל יֵת אֲרוֹן קִמָּא דִּי לְמָקָם קָדָם יִי לְשִׁמְשׁוּתִיהּ וּלְבָרְכָא בְּשִׁמְיהּ עַד יוֹמָא הָרִדִין׃	8 בָּעֵת הַהִוא הִבְדִּיל יְהוָה אֶת־שֵׁבֶט הַלֵּוִי לְשֵׂאת אֶת־אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה לַעֲמֹד לִפְנֵי יְהוָה לְשָׁרְתוֹ וּלְבָרְכָהּ בְּשֵׁמוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה׃
9 Wherefore Levi hath no portion nor inheritance with his brethren; the LORD is his inheritance, according as the LORD thy God spoke unto him.—	9 עַל־כֵּן לֹא־הָיָה לַלֵּוִי חֵלֶק וְנַחֲלָה עִם־אֶחָיו יְהוָה הוּא נַחֲלָתוֹ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֵאמֹר׃ עַל כֵּן לֹא הָיָה לַלֵּוִי חֵלֶק וְנַחֲלָה עִם אֶחָיו יְהוָה הוּא נַחֲלָתוֹ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֵאמֹר׃	9 עַל־כֵּן לֹא־הָיָה לַלֵּוִי חֵלֶק וְנַחֲלָה עִם־אֶחָיו יְהוָה הוּא נַחֲלָתוֹ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֵאמֹר׃
10 Now I stayed in the mount, as at the first time, forty days and forty nights; and the LORD hearkened unto me that time also; the LORD would not destroy thee.	10 וְאֵנֹכִי עֹמְדָתִי בְּהָרַי כִּימִים הָרִאשֹׁנִים אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֵלַי גַּם בַּפֶּעַם הַהִוא לֹא־אַבְּהָה יְהוָה הַשְׁחִיתָךְ׃ וְאֵנֹכִי הוֹיָתִי קָאִים בְּטוֹרָא כִּיּוֹמָא קִדְמָאִי אַרְבָּעִין יָמִין וְאַרְבָּעִין לַיְלֹן וְקִבִּיל יִי צְלוֹתִי אִף בְּזִמְנָא הַהוּא לֹא אִבָּא יִי לְחַבְלוּתָךְ׃	10 וְאֵנֹכִי עֹמְדָתִי בְּהָרַי כִּימִים הָרִאשֹׁנִים אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֵלַי גַּם בַּפֶּעַם הַהִוא לֹא־אַבְּהָה יְהוָה הַשְׁחִיתָךְ׃
11 And the LORD said unto me: 'Arise, go before the people, causing them to set forward, that they may go in and possess the land, which I swore unto their fathers to give unto them.'	11 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי קוּם לֵךְ לְמַסַּע לִפְנֵי הָעָם וַיְבָאוּ וַיִּירָשׁוּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתִּי לְאֲבֹתָם לָתֵת לָהֶם׃ (פ) וַיֹּאמֶר יִי לִי קוּם אִיזִיל לְמַטּוּל קָדָם עָמָא וַיִּיעָלוּ וַיִּירָתוּן יֵת אֶרֶץ דְּקִנְיָמִית לְאֲבֹתָהֶון לְמִיתָן לְהוֹן׃	11 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי קוּם לֵךְ לְמַסַּע לִפְנֵי הָעָם וַיְבָאוּ וַיִּירָשׁוּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתִּי לְאֲבֹתָם לָתֵת לָהֶם׃ (פ)

(7) ומן הגדגדה וגו'. וצמורה עשיתם אצל כד על מיתחו של אהרן שגרמה לכס זאת, ונדמה לכס כאילו מת שם, וסמך משה תוכחה זו לשבירת הלוחות, לומר שקשה מיתחו של נדיקים לפני הקב"ה כיום שנשברו בו הלוחות, ולהודיעך שהקשה לו מה שאמרו נתנה ראש לפרוש ממנו, כיום שעשו בו את העגל:

(8) בעת ההוא הבדיל ה' וגו'. מוסב לענין הראשון: בעת ההוא. צננה הראשונה לצאתכם ממזרים, וטעיתם צעגל, וצני לוי לא טעו הצדילים המקום מכס. וסמך מקרא זה לחזרת צני יעקן לומר שאף בזה לא טעו צני לוי, אלא עמדו באמונתם: לשאת את ארון. הלויס: לעמוד לפני ה' לשרתו ולברך בשמו. הכהנים, והוא נשיאת כפיים:

(9) על כן לא היה ללוי חלק. לפי שהוצלו לעבודת מזבח ואינן פנויים לחרוש ולזרוע: ה' הוא נחלתו. נוטל פרס מזומן מבית המלך:

(10) ואנכי עמדתי בהר. לקבל הלוחות האחרונות, ולפי שלא פירש למעלה כמה עמד בהר בעליה אחרונה זו, חזר והתחיל בה: כימים הראשונים. של לוחות הראשונות, מה הם צרפון אף אלו צרפון, אצל האמצעיים שעמדתי שם להתפלל עליכם, היו צדקס:

(11) ויאמר ה' אלי וגו'. אע"פ שפרסם מאחריו וטעיתם צעגל, אמר לי לך נחה את העם וגו' (שמות לב, ד):

12	And now, Israel, what doth the LORD thy God require of thee, but to fear the LORD thy God, to walk in all His ways, and to love Him, and to serve the LORD thy God with all thy heart and with all thy soul;	ועתה ישראל מה יהוה אלהיך שאל מעמך כי אם ליראה את יהוה אלהיך ללכת בכל דרכיו ולאהבה אותו ולעבד את יהוה אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך:	חמישי
13	to keep for thy good the commandments of the LORD, and His statutes, which I command thee this day?	לשמור את מצוות יהוה ואת חקתיו אשר אנכי מצווה היום לטוב לך:	13
14	Behold, unto the LORD thy God belongeth the heaven, and the heaven of heavens, the earth, with all that therein is.	הן ליהוה אלהיך השמים ושמי השמים הארץ וכל אשר בה:	14
15	Only the LORD had a delight in thy fathers to love them, and He chose their seed after them, even you, above all peoples, as it is this day.	רק באבתיך חשק יהוה לאהבה אותם ויבחר בזרעם אחריהם בכם מפל העמים כיום הנה:	15
16	Circumcise therefore the foreskin of your heart, and be no more stiffnecked.	ומלתם את ערלת לבבכם וערפכם לא תקשו עוד:	16
17	For the LORD your God, He is God of gods, and Lord of lords, the great God, the mighty, and the awful, who regardeth not persons, nor taketh reward.	כי יהוה אלהיכם הוא אלהי האלהים ואדני האדנים האל הגדל הגבר והנורא אשר לא ישא פנים ולא יקח שחד:	17
18	He doth execute justice for the fatherless and widow, and loveth the stranger, in giving him food and raiment.	עשה משפט יתום ואלמנה ואהב גר לתת לו לחם ושמלה:	18

- (12) ועתה ישראל. אע"פ שעשיתם כל זאת, עודנו רחמיו וחצתו עליכם, ומכל מה ששטחתם לפניו אינו שואל מכם כי אם ליראה וגו': כי אם ליראה וגו'. רבותינו דרשו מכאן, הכל צדי שמים חוץ מיראת שמים (זרכות לג):
- (13) לשמור את מצוות ה'. ואף היא לא לחנם, אלא לטוב לך שתקבלו שכר:
- (14) הן לה' אלהיך. הכל, ואעפ"כ רק בצוותיך חשק ה' מן הכל:
- (15) בכם. כמו שאתם (רואים אתכם) חשוקים מכל העמים היום הזה:
- (16) ערלת לבבכם. אוטם לזככם וכיסוי:
- (17) ואדוני האדונים. לא יוכל שום אדון להגיל אתכם מידו: לא ישא פנים. אם תפרקו עולו: ולא יקח שחד. לפייסו בזמון:
- (18) עשה משפט יתום ואלמנה. הרי גזורה, אלל גזורתו אתה מוצא ענותנותו (מגילה לא): ואהב גר לתת לו

19	Love ye therefore the stranger; for ye were strangers in the land of Egypt.	וְאֶהְבֶתֶם אֶת־הַגֵּר כִּי־גֵרִים הָיִיתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם: וְתִרְחֲמוּן יֵת גֵּיזְרָא אֲרֵי דִי־רִין הָוִיתֶן בְּאֶרְעָא דְּמִצְרַיִם:	19
20	Thou shalt fear the LORD thy God; Him shalt thou serve; and to Him shalt thou cleave, and by His name shalt thou swear.	אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תִירָא אַתָּה תַעֲבֹד וְכֹו תִדְבֹק וּבִשְׁמוֹ תִשָּׁבַע: יְיָ אֱלֹהֶיךָ תִדְחַל וּקְדָמוֹהִי תִפְלַח וּלְדַחֲלִיתִיהּ תִתְקַרֵּב וּבִשְׁמִיהּ תִקְרִים:	20
21	He is thy glory, and He is thy God, that hath done for thee these great and tremendous things, which thine eyes have seen.	הוּא תְהִלָּתְךָ וְהוּא אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר־עָשָׂה אִתָּךְ אֶת־הַגְּדֹלֹת וְאֶת־הַנּוֹרְאֹת הָאֵלֶּה אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֶיךָ: הוּא תוֹשִׁבְחָתְךָ וְהוּא אֱלֹהֶיךָ דַּעֲבַד עִמָּךְ יֵת רַבְרַבְתָּא וְיֵת חֲסִינְתָא הָאֵלִין דִּחְזָזָה עֵינְךָ:	21
22	Thy fathers went down into Egypt with threescore and ten persons; and now the LORD thy God hath made thee as the stars of heaven for multitude.	בְּשִׁבְעִים נָפֶשׁ יָרְדוּ אֲבוֹתֶיךָ מִצְרַיִמָּה וְעַתָּה שְׁמוֹךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כְּכֹוכְבֵי הַשָּׁמַיִם לְרֹב: בְּשִׁבְעִין נַפְשֵׁן נָחְתוּ אֲבֹתְךָ לְמִצְרַיִם וְכַעַן שְׁמוֹךְ יְיָ אֱלֹהֶיךָ כְּכֹוכְבֵי שְׁמַיָא לְסֻגִּי:	22
XI	Therefore thou shalt love the LORD thy God, and keep His charge, and His statutes, and His ordinances, and His commandments, always.	וְאֶהְבֶתְ אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַרְתָּ מִשְׁמֶרֶתוֹ וְחֻקָּתוֹ וּמִשְׁפָּטָיו וּמִצְוֹתָיו כָּל־הַיָּמִים: וְתִרְחַם יְיָ אֱלֹהֶיךָ וְתִשְׁמְרֵהּ מִצְוֹתֶיהּ וּקְדָמוֹהִי וְדִינוֹהִי וּפְקוּדוֹהִי כָּל יוֹמָיָא:	XI
2	And know ye this day; for I speak not with your children that have not known, and that have not seen the chastisement of the LORD your God, His greatness, His mighty hand, and His outstretched arm,	וְיַדְעֶתֶם הַיּוֹם כִּי לֹא אֶת בְּנֵיכֶם אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ וְאֲשֶׁר לֹא־רָאוּ אֶת־מוֹסֵר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֶת־גְּדֻלּוֹ אֶת־יָדוֹ הַחֲזָקָה וְזִרְעוֹ הַנְּטוּיָה: וְתִדְעוּן יוֹמָא דִּין אֲרֵי לֹא יֵת בְּנִיכּוֹן דְּלֹא יָדְעוּ וְדְלֹא חֲזוּ יֵת אֵילָפְנָא דִּי אֱלֹהִיכּוֹן יֵת רַבּוּתִיהּ יֵת יְדִיהּ תְּקִיפָתָא וְדַרְעִיהּ מְרֻמָּא:	2
3	and His signs, and His works, which He did in the midst of Egypt unto Pharaoh the king of Egypt, and unto all his land;	וְאֶת־אֲתָתָיו וְאֶת־מַעֲשָׂיו אֲשֶׁר עָשָׂה בְּתוֹךְ מִצְרַיִם לְפָרְעֹה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם וְלִכְל־אֶרֶצוֹ: וְיֵת אֲתָתָתִיהּ וְיֵת עוֹבְדוֹהִי דַּעֲבַד בְּגוֹ מִצְרַיִם לְפָרְעֹה מֶלֶכָא דְּמִצְרַיִם וְלִכְל אֶרְעִיהּ:	3
4	and what He did unto the army of Egypt, unto their horses, and to their chariots; how He made the water of the Red Sea to overflow them as they pursued after you, and how the LORD hath destroyed them unto this day;	וְאֲשֶׁר עָשָׂה לְחֵיל מִצְרַיִם לְסוּסָיו וּלְרֶכֶבּוֹ אֲשֶׁר הִצִּיף אֶת־מֵי יַם־סוּף עַל־פְּנֵיהֶם בְּרֹדְפֵם אַחֲרֵיכֶם וַיִּאֲבָדוּ יְהוָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה: וְדַעֲבַד לְמַשְׁרֵית מִצְרַיִם לְסוּסֵיהוֹן וּלְרֶכֶבִּיהוֹן דְּאִשְׁיָף יֵת מִי יָמָא דְּסוּף עַל אִפְּהוֹן בְּמִרְדָּפְהוֹן בְּתִרְכִּיכוֹן וַאֲבִידוּן יְיָ עַד יוֹמָא הַדִּין:	4

לחם ושמלה. ודבר חשוב הוא זה, שכל עצמו של יעקב אבינו על זה התפלל, וְנָסַן לִי לֶחֶם לְאֵכֶל וּגְדָה לְלִבִּישׁ (בראשית כח, כ):

(19) כי גרים הייתם. מוס שכן אל תאמר לחצרך:

(20) את ה' אלהיך תירא. ומעבוד לו ומדצק בו, ולאחר שיהיו בך כל המדות הללו, אז בשמו תשבע:

(2) וידעתם היום. מנו לצדעת ולהצין ולקבל תוכחת: כי לא את בניכם. אני מדבר עכשיו, שיוכלו לומר אנו לא ידענו ולא ראינו ככל זה:

5	and what He did unto you in the wilderness, until ye came unto this place;	וְאֲשֶׁר עָשָׂה לָכֶם בַּמִּדְבָּר עַד-בָּאֲכֶם עַד-הַמָּקוֹם הַזֶּה:	וְדַעְבַּד לָכֹן בַּמִּדְבָּרָא עַד מִיִּתְכּוֹן עַד אֶתְרָא הָדִין:
6	and what He did unto Dathan and Abiram, the sons of Eliab, the son of Reuben; how the earth opened her mouth, and swallowed them up, and their households, and their tents, and every living substance that followed them, in the midst of all Israel;	וְאֲשֶׁר עָשָׂה לְדָתָן וּלְאֶבִירָם בְּנֵי אֱלִיאָב בֶּן-רְאוּבֵן אֲשֶׁר פָּצְתָה הָאָרֶץ אֶת-פִּיהָ וַתִּבְלַעֵם וְאֶת-בְּתִיחֶם וְאֶת-אֶהֱלִיָּהֶם וְאֶת כָּל-הַיְּקוּם אֲשֶׁר בְּרַגְלֵיהֶם בְּקֶרֶב כָּל-יִשְׂרָאֵל:	וְדַעְבַּד לְדָתָן וּלְאֶבִירָם בְּנֵי אֱלִיאָב בֶּר רְאוּבֵן דְּפִתְחַת אֶרְעָא יָת פּוּמָה וּבִלְעָתָנֹן וְיָת אֲנָשׁ בְּתִיחֹן וְיָת מִשְׁכְּנֵיהֹן וְיָת כָּל יְקוּמָא דְעֻמָּהוֹן בְּגוּ כָּל יִשְׂרָאֵל:
7	but your eyes have seen all the great work of the LORD which He did.	כִּי עֵינֵיכֶם הִרְאִית אֶת-כָּל-מַעֲשֵׂה יְהוָה הַגָּדֹל אֲשֶׁר עָשָׂה:	אֲרִי עֵינֵיכֹן חֲזָאָה יָת כָּל עוֹבְדָא דִּי רַבָּא דַּעְבַּד:
8	Therefore shall ye keep all the commandment which I command thee this day, that ye may be strong, and go in and possess the land, whither ye go over to possess it;	וּשְׁמַרְתֶּם אֶת-כָּל-הַמִּצְוָה אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה הַיּוֹם לַמַּעַן תַּחֲזִקוּ וּבִאתֶם וְיִרְשְׁתֶּם אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:	וְחִטְרוֹן יָת כָּל תַּפְקִידָתָא דְאֲנָא מִפְּקִיד לָךְ יוּמָא דִּין בְּדִיל דְּתַתְּקַפּוֹן וְתִיעֲלוֹן וְתִירְתּוּן יָת אֶרְעָא דְאִתּוֹן עֹבְרִין לְתַמֵּן לְמִירְתָּהּ:
9	and that ye may prolong your days upon the land, which the LORD swore unto your fathers to give unto them and to their seed, a land flowing with milk and honey.	וּלְמַעַן תַּאֲרִיכוּ יָמִים עַל-הָאָדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאֲבֹתֵיכֶם לֵאמֹר לָתֵת לָהֶם וּלְזֶרְעָם אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדִבְשׁ: (ס)	וּבְדִיל דְּתִירְכוּן יוּמִין עַל אֶרְעָא דְקָמִים יְיָ לְאֲבֹתְהֹן לְמַתָּן לָהֹן וּלְבְנֵיהֹן אֶרֶע עֹבְדָא חֶלֶב וְדִבְשׁ:
10	For the land, whither thou goest in to possess it, is not as the land of Egypt, from whence ye came out, where thou didst sow thy seed, and didst water it with thy foot, as a garden of herbs;	כִּי הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה בָּא-שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ לֹא כְאֶרֶץ מִצְרַיִם הִוא אֲשֶׁר יֵצְאתֶם מִשָּׁם אֲשֶׁר תִּזְרַע אֶת-זֶרְעֶךָ וְהִשְׁקִית בְּרַגְלְךָ כְּגַן הָיִרְק:	אֲרִי אֶרְעָא דְאִתָּ לְתַמֵּן לְמִירְתָּהּ לֹא כְאֶרְעָא דְמִצְרַיִם הִיא דְנִפְקְתּוֹן מִתַּמֵּן דְּתִזְרַע יָת זֶרְעֶךָ וּמִשְׁקִית לִיה בְּרַגְלְךָ כְּגִנַּת יִרְקָא:

ששי
י

(6) בקרב כל ישראל. כל מקום שהיה אחד מהם צורח, הארץ נזקעת מתחתיו וכולעתו, אלו דברי רבי יהודה, אמר לו רבי נחמיה, והלא כבר נאמר וּשְׁפָסַף אֶרֶץ אֶת פִּיהָ (במדבר טו, לב), ולא פיוּתִיה, אמר לו ומה אני מקיים צָקַרְכָּם כָּל יִשְׂרָאֵל, אמר לו שנעשית הארץ מדרון כמשפך, וכל מקום שהיה אחד מהם, היה מתגלגל וצא עד מקום הצקיעה: ואת כל היקום אשר ברגליהם. זה ממונו של אדם, שמעמידו על רגליו (פסחים קט.).

(7) כי עיניכם הירואות. מוסב על המקרא האמור למעלה, כי לא את בניכם אשר לא ידעו וגו', כי אם עמכם, אשר עיניכם הרואות וגו':

(10) לא כארץ מצרים היא. אלא טובה הימנה, ונאמרה הצטחה זו לישראל ציאלתם ממזרים, שהיו אומרים שמא לא נצא אל ארץ טובה ויפה כזו, יכול צגנומה הכחצ מדבר, וכך אמר להם לא כארץ מזרים היא אלא רעה הימנה, תלמוד לומר וּשְׁפָסַף אֶרֶץ שָׁנִים נְנָתָהּ לַפְּגִי וגו' (במדבר יג, כב), אדם אחד צנאן, וחס צנה נוען למזרים צנו וצברון לכנען, דרך ארץ

- 11 but the land, whither ye go over to possess it, is a land of hills and valleys, and drinketh water as the rain of heaven cometh down; וְהָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ אֶרֶץ הָרִים וּבִקְעֹת לְמִטְרַת הַשָּׁמַיִם תִּשְׁתֶּה-מֵיָם: וְאֶרְעָא דְאַתּוֹן עֹבְרִין לְתַמָּן לְמִירְתָּהּ אֶרֶע טוּרִין וּבִקְעָן לְמִטְר שְׁמַיָא שְׁתִּיָא מִיָּא:
- 12 a land which the LORD thy God careth for; the eyes of the LORD thy God are always upon it, from the beginning of the year even unto the end of the year. . אֶרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ דֹּרֵשׁ אֹתָהּ תָּמִיד עֵינֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּהַתְּחִלַּת שָׁנָה וְעַד אַחֲרִית שָׁנָה: (ס) אֶרְעָא דִּי אֱלֹהֶיךָ תִּבְעֵי יְתָה תְּדִירָא עֵינֵי יי אֱלֹהֶיךָ בְּהַתְּחִלַּת שָׁנָה דְּשִׁתָּא וְעַד סוּפָה דְּשִׁתָּא:
- 13 And it shall come to pass, if ye shall hearken diligently unto My commandments which I command you this day, to love the LORD your God, and to serve Him with all your heart and with all your soul, וְהָיָה אִם-שָׁמַעַתְּ תִשְׁמְעוּ אֵל-מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם לְאַהֲבָה אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדּוֹ בְּכָל-לְבַבְכֶם וּבְכָל-נַפְשְׁכֶם: וְיְהִי אִם קִבְּלָא תִקְבְּלוּן לְפָקוּדֵי דְאַנָּא מִפְּקִיד יְתָכוֹן יוֹמָא דִּין לְמַרְחָם יְתָ יי אֱלֹהֶיכֶם וּלְמַפְלַח קְדָמוּהִי בְּכָל לְבָבְכוֹן וּבְכָל נַפְשְׁכוֹן:
- 14 that I will give the rain of your land in its season, the former rain and the latter rain, that thou mayest gather in thy corn, and thy wine, and thine oil. וְנָתַתִּי מִטְר-אַרְצְכֶם בְּעִתּוֹ יוֹרֵה וּמִלְקוֹשׁ וְאַסְפֹּת דְגָנְךָ וְתִירְשֶׁךָ וְיִצְהָרְךָ: וְאִתִּין מִטְר אֶרְעְכוֹן בְּעִדְנֵיהּ בְּכִיר וּלְקִישׁ וְתַכְנוּשׁ עֲבוּרְךָ וְחִמְרְךָ וּמִשְׁחָךָ:

אדם צונה את הנאה ואחר כך צונה את הקצור (ס"א הגרוע), שפסולתו של ראשון הוא נותן צשני, וכל מקום החציב קודם, הא למדת שחצרון יפה מזוען, ומארים משוכח מכל הארצות, שנאמר קָנָן ה' פָּאָרָץ מִזְרִים (בראשית יג, י), וזוען שזח מזרים היא, שהיתה מקום מלכות, שכן הוא אומר פִּי הָיוּ צִנְעָן שָׁרִיו (ישעיה ל, ד), וחצרון פסולתה של ארץ ישראל, לכך הקנייה לקצורת מתים, ואע"פ כן היא יפה מזוען (ספרי לו). ובכחוצות (דף קיז). דרשו צענין אחר, אפשר אדם צונה בית לבנו הקטן ואח"כ לבנו הגדול, אלא שצנניה על אחד משצנה צוען: אשר יצאחם משם. אפילו ארץ רעמסס אשר ישבתם בה, והיא צמיטצ ארץ מזרים, שנאמר צְמִיטָצ קָאָרָץ וגו' (בראשית מו, יא), אף היא אינה כארץ ישראל: והשקית ברגלך. ארץ מזרים היית צריך להציא מים מנילוס ברגלך, ולהשקותה צריך אתה לנדד משָׁנָה ולעמול, והנמוך שותה ולא הגבוה, ואחיה מעלה המים מן הנמוך לגבוה, אבל זו למטר השמים תשתה מים, אתה ישן על מטתך והקצ"ה משקה נמוך וגבוה, גלוי וסאניו גלוי, כאחת: כגן הירק. שאין די לו בגשמים ומשקין אותה צרגל ובכתף:

(11) ארץ הרים ובקעות. משוכח ההר מן המישור, שהמישור צבית כור אתה זורע כור, אבל ההר, צית כור ממנו חמשת כורין, ארבע מארבע שפועיו ואחד צראשו: ובקעות. הן מישור:

(12) אשר ה' אלהיך דורש אותה. והלא כל הארצות הוא דורש, שנאמר לְהַמְטִיר עַל אֶרֶץ לֹא חַיִּשׁ (איוב לח, כו), אלא כצנח אינו דורש אלא אותה, וע"י אותה דרישה שדורשה, דורש את כל הארצות עמה: תמיד עיני ה' אלהיך בה. לראות מה היא צריכה ולחדש בה גזרות, עמים לטובה ועמים לרעה כו', כדאיתא ב"ה (דף יז): מרשית השנה. מר"ה נדון מה יהא צפופה (ר"ה ח.א):

(13) והיה אם שמוע. והיה, מוסב על האמור למעלה למטר השמים תשתה מים: והיה אם שמוע תשמעו. אם תשמע צינן תשמע צדש (סוכה מו). וכן אם שָׁלַח תִּשְׁפָּח (דברים ח, יט), אם תחלחל לשכוח, סופך שתשכח כולה, שכן כתיב צמגלה אם תעצני יום יומים לעונך: מצוה אחתם היום. שהיו עליכם חדשים כאילו שמעתם צו ציוס (ספרי ראה נח): לאהבה את ה'. שלא תאמר הרי אני לומד צשציל שאתה עשיר, צשציל שאקרא רב, צשציל שאקבל שכר, אלא כל מה שתעשו עשו מאהבה, וסוף הכבוד לצא (נדרים סז). ולעבדו בכל לבבכם. עבודה שהיא צלצ, וזו היא תפלה, שהתפלה קרויה עבודה, שנאמר אֱלֹהֶיךָ דִּי אֵנָּה שָׁלַח לָהּ בְּצִדִּיקָא (דניאל ו, יז), וכי יש פולחן צצצל, אלא על שהיה מתפלל, שנאמר וְכִוִּין פְּסִיקָן לָהּ וגו' (שם יא), וכן צדוד הוא אומר, תפון תפלת קטרת לקנין (תהלים קמא, ז): בכל לבבכם ובכל נפשכם. והלא כבר הזהיר צכל צצצן ובכל נפשך, אלא אזרה ליחיד אזרה לציצור:

- 15 וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בַּשָּׂדֶה לְבִהֶמְתְּךָ וְאֶתִּין עֵשְׂבָא בְּחֻקְךָ וְאָכְלָתָּ וְשִׂבַּעְתָּ: לְבַעֲיָרְךָ וְתִיכּוֹל וְתִשְׂבַּע:
- 16 הִשְׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם וְסָרְתֶם וְעַבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: אֶסְתַּמְרוּ לְכוֹן דְּלִמָּא יִשְׁעֵי לְבָבְכוֹן וְתִסְטוֹן וְתִפְלְחוֹן לְשִׁעוֹת עַמְמָא וְתִסְגְּדוֹן לַהוֹן:
- 17 וְחָרָה אַף־יְהוָה בְּכֶם וְעָצָר אֶת־הַשָּׁמַיִם וְלֹא־יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ וְאֲבָדְתֶּם מִהֲרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְהוָה נָתַן לָכֶם: וְיִתְקַף רוּגְזָא דִּי בָבּוֹן וְיִיחָד יֵת שְׁמָא וְלֹא יִהִי מִטְרָא וְאַדְעָא לֹא תִתֵּן יֵת עַל־לִתָּהּ וְתִיבְדוֹן בְּפָרִיעַ מֵעַל אֲרֻעָא שְׂבַתָּא דִּי יְהִיב לְכוֹן:
- 18 וְשִׁמַּתֶּם אֶת־דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל־לְבַבְכֶם וְעַל־נַפְשְׁכֶם וְקִשְׁרְתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל־יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם: וְתִשׁוּן יֵת פְּתָגְמֵי אֱלִין עַל לְבָבְכוֹן וְעַל נַפְשְׁכוֹן וְתִקְטְרוֹן יְתֵהוֹן לְאֵת עַל יְדְכוֹן וְיִהְיוּ לְחִפְלִין בֵּין עֵינֵיכֶם:
- 15 And I will give grass in thy fields for thy cattle, and thou shalt eat and be satisfied.
- 16 Take heed to yourselves, lest your heart be deceived, and ye turn aside, and serve other gods, and worship them;
- 17 and the anger of the LORD be kindled against you, and He shut up the heaven, so that there shall be no rain, and the ground shall not yield her fruit; and ye perish quickly from off the good land which the LORD giveth you.
- 18 Therefore shall ye lay up these My words in your heart and in your soul; and ye shall bind them for a sign upon your hand, and they shall be for frontlets between your eyes.

(14) ונתתי מטר ארצכם. עשיתם מה שעליכם, אף אני אעשה מה שעלי (ספרימא): בעתו. צלילות, שלא יטריחו אתכם. דבר אחר צעמו, צליל שצמות (ספרי מז), שהכל מוציין צמיהם: יורד. היא רביעה הנופלת לאחר הזריעה, שְׁמֶרְיָה את הארץ ואת הזרעים (תענית ו). ומלקוש. רביעה היורדת סמוך לקציר, למלאות התבואה בקשיה (שם), ולשון מלקוש דבר המאחר, כדמתרגמינן וְהָיָה הַעֲטָפִים לְלֶצֶן (בראשית ל, מז), לְקַשָּׂא. דבר אחר, לכך נקראת מלקוש, שירדת על המלילות ועל הקשין (שם): ואספת דגנך. אתה תאספנו אל הצית ולא אויבך. כענין שנאמר אִם תִּפְּן אֶת דְּגָנְךָ וְגו' פִּי מֵאֲסָפוֹ יִאֲכָלְהוּ (ישעיה סב, ח-ט), ולא כענין שנאמר וְהָיָה אִם יָרַע יִשְׂרָאֵל וְגו' (שופטים ו, ג):

(15) ונתתי עשב בשדך. שלא תטרוך להוליכה למדבריות. דבר אחר, שמהיגוון תבואתך כל ימות הגשמים, ומשליך לפני בהמתך, ואתה מונע ידך ממנה שלשים יום קודם לקציר, ואינך פוחת מְדַגְגָּה (ספרי מג): ואכלת ושבעת. הרי זו צרכה אחרת, שמהא צרכה מנויה צפת בתוך המעים, ואכלת ושבעת:

(16) השמרו לכם. כיון שמהיו אוכלים ושבעים, השמרו לכם שלא תצטוו, שאין אדם מורד בהקצ"ה אלא מתוך שביעה, שנאמר פֶּן תֵּאָכֵל וְשָׂבַעְתָּ (דברים ח, יב), וְכִתְּבָהּ וְלִאֲנֶה יִרְצֶין (שם יג), מה הוא אומר אחריו, וְכֵן לְצִדִּיק וְשָׂבַעְתָּ (שם יד): וסרתם. לפרוש מן התורה, ומתוך כך ועצדתם אלהים אחרים, שכיון שאדם פורש מן התורה הולך ומדבק בעבודת אלילים, וכן דוד הוא אומר, פִּי גִּשְׁוִי הַיּוֹם מִהַסְפֵּחַ צִנְחֹת ה' לְאֹמֶר לֵךְ עֲזָב וְגו' (שמואל"א כו, יט), ומי אמר לו כן, אלא כיון שאני מגורש מלעסוק בתורה, הריני קרוב לעבוד אלהים אחרים: אלהים אחרים. שהם אחרים לעובדיהם, לועק אליו ואינו עונהו (ספרי מג), נמא עשוי לו כנכרי:

(17) את יבולך. אף מה שאתה מוציל לה, כענין שנאמר וְרַעְשָׁם הִרְבֵּה וְהָיָה מִעֵט (חגי א, ו): ואבדתם מהרה. על כל שאר היסורין אגלה אתכם מן האדמה שגרמה לכם לחטוא, משל למי ששלח בנו לצית המשתה, והיה יושב ומפקידו אל תאכל יותר מנכרך שחצא נקי לביטך, ולא השגיח הבן ההוא, אכל ושטה יותר מנכרו והקיא וטנף את כל בני המסיבה, נטלוהו בידיו וברגליו וזרקוהו אחורי פלטרין (ספרי שם): מהרה. איני נותן לכם אֶקְרָא, ואם תאמרו והלא נחנה אֶקְרָא לדור המבול, שנאמר וְהָיוּ יְמֵי מַאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה (בראשית ו, ג), דור המבול לא היה להם ממי ללמוד, ואתם יש לכם ממי ללמוד (ספרי שם):

(18) ושמתם את דברי. אף לאחר שחגלו היו מצויינים צמחות, הניחו תפילין, עָשׂוּ מַזּוּזוֹת, כדי שלא יהיו לכם חדשים כשתחזרו, וכן הוא אומר הָיְיָ לְךָ יְיָנִים (ירמיה לא, כ ספרי שם):

- 19 And ye shall teach them your children, talking of them, when thou sittest in thy house, and when thou walkest by the way, and when thou liest down, and when thou risest up.
- 20 And thou shalt write them upon the door-posts of thy house, and upon thy gates;
- 21 that your days may be multiplied, and the days of your children, upon the land which the LORD swore unto your fathers to give them, as the days of the heavens above the earth.
- 22 For if ye shall diligently keep all this commandment which I command you, to do it, to love the LORD your God, to walk in all His ways, and to cleave unto Him,
- 23 then will the LORD drive out all these nations from before you, and ye shall dispossess nations greater and mightier than yourselves.
- וְלַמְדֵתֶם אֹתָם אֶת־בְּנֵיכֶם וְתִלְפֹן יְתָהוֹן יֵת בְּנֵיכֹן לְדַבֵּר בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ לְמַלֵּל בְּהוֹן בְּמַתְכְּךָ וּבְלַכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ:
- וְכָתַבְתָּם עַל־מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ:
- לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וְיְמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְתִּיכֶם לָתֵת לָהֶם כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל־הָאָרֶץ: (בספרי תימן הָאָרֶץ: בַּצִּדִּי גְדוּלָה) (ס)
- כִּי אִם־שָׁמַר תִּשְׁמְרוּן אֶת־כָּל־הַמִּצְוָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה אֹתְכֶם לַעֲשׂוֹתָהּ לְאַהֲבָהּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם לִלְכֹּת בְּכָל־דְּרָכָיו וּלְדַבְּקָה־בּוֹ:
- וְהוֹרִישׁ יְהוָה אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה מִלִּפְנֵיכֶם וַיִּרְשְׁתֶּם גּוֹיִם גְּדֻלִּים וְעֲצָמִים מִכֶּם:
- אֲרִי אִם מִשֵּׁר תִּשְׁרֹן יֵת כָּל־תִּפְסִידֶתָּהּ הָדָא דְאֵנָּה מִפְּסִיד יִתְכּוֹן לְמַעַבְדָּהּ לְמַרְחֵם יֵת יֵי אֱלֹהִיכֹן לְמַהֵךְ בְּכָל אוֹרְחָן דְּתַקְנָן קְדָמוּהִי וּלְאַתְקַרְבָּא לְדַחֲלִיתָהּ:
- וַיִּתְּרֶיךָ יֵי יֵת כָּל עַמֵּינָא הָאֵלִין מִן קְדָמִיכֹן וְתִירְתֹן עַמֵּינִין רַבְרַבִּין וְתַשִּׁיפִין מִנְכֹן:

(19) לדבר בם. משעה שהבן יודע לדבר למדוהו תורה לזו לנו משה, שיהא זה למוד דבורו, מכאן אמרו, כשהתינוק מתחיל לדבר, אציו מסיח עמו כלשון הקדש ומלמדו תורה (ספרי מו), ואם לא עשה כן, הרי הוא כאלו קוצרו, שנאמר ולמדתם אותם את בניכם לדבר צם וגו'.

(21) למען ירבו ימיכם וימי בניכם. אם עשיתם כן ירבו, ואם לאו לא ירבו, שדברי תורה נדרשין מכלל לאו ומוכלל הן לאו: לזאת להם. למת לכם אין כתיב כאן, אלא למת להם, מכאן מצינו למדים תחיית המתים מן התורה (ספרי מו):

(22) שמר תשמרון. אזכרת שמירות הרצה, להזהר בתלמודו שלא ישתכח: ללכת בכל דרכיו. הוא רחום ואמהתה רחום, הוא גומל חסדים ואמהת חסדים: ולדבקה בו. אפשר לומר כן, והלא אש אוכלה הוא, אלא הדבק בתלמידים ובחכמים, ומעלה אני עליך כאילו נדבקת בו:

(23) והוריש ה'. עשיתם מה שעליכם, אף אני אעשה מה שעלי: ועצמים מכם. אתם גבורים והם גבורים מכם, שאם לא שיראל גבורים, מה השבח הוא שמשבח את האמוריים לומר ועצמים מכם, אלא אתם גבורים משאר האומות, והם גבורים מכם:

- 24 Every place whereon the sole of your foot shall tread shall be yours: from the wilderness, and Lebanon, from the river, the river Euphrates, even unto the hinder sea shall be your border.
- 24 כָּל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר תֵּדְרֹךְ כָּל־רֶגְלְכֶם בּוֹ לָכֶם יִהְיֶה מִן־הַמִּדְבָּר וְהַלְבָּנוֹן מִן־הַנָּהָר נָהָר־פָּרָת וְעַד הַיָּם הָאֲחֵרוֹן יִהְיֶה גְבֻלְכֶם:
- 25 There shall no man be able to stand against you: the LORD your God shall lay the fear of you and the dread of you upon all the land that ye shall tread upon, as He hath spoken unto you.
- 25 קי"ח לֹא־יִתְיַצֵּב אִישׁ בְּפָנֶיכֶם פֶּחַדְכֶם וּמֹרָאֲכֶם יִתֵּן יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם עַל־פָּנָי כָּל־הָאֲרֶץ אֲשֶׁר תֵּדְרֹכֶנָּה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָכֶם: (ס)

The Haftarah is Isaiah 49:14 - 51:3 on page 168.

- 26 Behold, I set before you this day a blessing and a curse:
- 26 רָאֵה אֲנִכִּי נָתַן לִפְנֵיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה וּקְלָלָה:
- 27 the blessing, if ye shall hearken unto the commandments of the LORD your God, which I command you this day;
- 27 אֶת־הַבְּרָכָה אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ אֶל־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֲתֶכֶם הַיּוֹם:
- 28 and the curse, if ye shall not hearken unto the commandments of the LORD your God, but turn aside out of the way which I command you this day, to go after other gods, which ye have not known.
- 28 וְהַקְלָלָה אִם־לֹא תִשְׁמְעוּ אֶל־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְסָרְתֶם מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֲתֶכֶם הַיּוֹם לָלֶכֶת אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא־יָדַעְתֶּם: (ס)

(25) לֹא יִתְיַצֵּב אִישׁ וּגְוִי. אֵין לִי אֱלֹהִים, אֹמֶר וּמִשְׁפָּחָה וְשֵׁשׁ כִּשְׁפִיָּה מִנִּין, תִּלְמוּד לֹמֵר לֹא יִתְיַצֵּב מִכָּל מָקוֹם, אִ"כ מֵהַ תִּלְמוּד לֹמֵר אִישׁ, אִפְּיִלוּ כְּעוֹג מִלֶּךְ הַשָּׁנָן (סְפָרִינֵצַ): פְּחַדְכֶם וּמֹרָאֲכֶם. וְהִלָּא פְּחַד הוּא מֹרָא, אִלָּא פְּחַדְכֶם עַל הַקְּרוֹצִים, וּמֹרָאֲכֶם עַל הַרְחוּקִים: פְּחַד. לִשׁוֹן צִעִיתָ פְּחָאוֹס: מֹרָא. לִשׁוֹן דִּלְגָּה מִימִים רַבִּים: כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָכֶם. וְהֵיכָן דְּצַר, קָם אִימָתִי לְשֹׁלֵל לְפָנֶיךָ וּגְוִי (שְׁמוֹת כג, כז):

(26) רָאֵה אֲנִכִּי נֹתֵן. הַבְּרָכָה וּקְלָלָה. הַאֲמֹרוֹת צֹהַר גְּרִיזִים וְצֹהַר עֵינַל:

(27) אֶת הַבְּרָכָה. עַל מִנֵּת אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ:

(28) מִן הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֲתֶכֶם הַיּוֹם לָלֶכֶת וּגְוִי. הֵא לְמַדָּה, שְׁכַל הַעוֹצֵד עֲצוּדָה אֱלִילִים, הֵרִי הוּא קֶר מִכָּל הַדֶּרֶךְ שֶׁנִּשְׁטוּ יִשְׂרָאֵל, מִכָּאֵן אֲמָרוּ, כָּל הַמּוֹדָה צִעֲזוּדָה אֱלִילִים כְּכּוֹפֵר בְּכָל הַתּוֹרָה כּוֹלָה (סְפָרִינֵד):

29	And it shall come to pass, when the LORD thy God shall bring thee into the land whither thou goest to possess it, that thou shalt set the blessing upon mount Gerizim, and the curse upon mount Ebal.	וְהָיָה כִּי יָבִיאוֹךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-אַתָּה בָּא-שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ וְנָתַתָּה אֶת-הַבְּרָכָה עַל-הַר גְּרִזִּים וְאֶת-הַקְלָלָה עַל-הַר עִיבָל:	29
30	Are they not beyond the Jordan, behind the way of the going down of the sun, in the land of the Canaanites that dwell in the Arabah, over against Gilgal, beside the terebinths of Moreh?	הֲלֹא-הֵמָּה בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן אַחֲרֵי דֶרֶךְ מִבּוֹא הַשֶּׁמֶשׁ בְּאֶרֶץ הַכְּנַעֲנִים הַיּוֹשֵׁב בְּעֵבֶר־הַמּוֹל הַגִּלְגָּל אֶצֶל אֱלוֹנֵי מֹרָה:	30
31	For ye are to pass over the Jordan to go in to possess the land which the LORD your God giveth you, and ye shall possess it, and dwell therein.	כִּי אַתֶּם עֹבְרִים אֶת-הַיַּרְדֵּן לְבָא לְרִשְׁתָּהּ אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם וִירִשְׁתֶּם אֹתָהּ וַיִּשְׁבְּתֶם-בָּהּ:	31
32	And ye shall observe to do all the statutes and the ordinances which I set before you this day.	וְשָׁמַרְתֶּם לַעֲשׂוֹת אֵת כָּל-הַחֻקִּים וְאֶת-הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לִפְנֵיכֶם הַיּוֹם:	32
XII	These are the statutes and the ordinances, which ye shall observe to do in the land which the LORD, the God of thy fathers, hath given thee to possess it, all the days that ye live upon the earth.	אֵלֶּה הַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּן לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ לָךְ לְרִשְׁתָּהּ כָּל-הַיָּמִים אֲשֶׁר-אַתֶּם חַיִּים עַל-הָאָדָמָה:	XII

(29) ונתתה את הברכה. כמרגמו, ית מצרכי, את המצרכים: על הר גרזים. כלפי הר גרזים. הופכים פניהם, ופתחו בצרכה צדק האיש אשר לא יעשה פסל ומסכה וגו'. כל הארורים שצפרשה אמרו תחלה בלשון צדק, ואח"כ הפכו פניהם כלפי הר עיבל, ופתחו בקללה (סוטה לז):

(30) הלא המה. נתן בהם סימן: אחרי. אחרי העצרת הירדן הרצה והלאה למרחוק, וזהו לשון אחרי, כל מקום שנאמר אחרי, מופלג הוא: דרך מבוא השמש. להלן מן הירדן לזד מערב, וטעם המקרא מוכיח שהם שני דברים, שנקדו שני טעמים, אחרי נקוד בפשטא, ודרך נקוד במשפל והוא דגוש, ואם היה אחרי דרך דבור אחד, היה נקוד אחרי צמ"ק צד שופר הפוף, ודרך בפשטא ורפה: מול הגלגל. רחוק מן הגלגל (סוטה לג): אלוני מורה. הוא שם, שנאמר עד מקום שָׁקם עד אֵלוֹן מֹרָה (בראשית יב, ו):

(31) כי אתם עוברים את הירדן וגו'. נסים של ירדן יהיו סימן צידכם שתצאו ותישאו את הארץ:

<p>2 Ye shall surely destroy all the places, wherein the nations that ye are to dispossess served their gods, upon the high mountains, and upon the hills, and under every leafy tree.</p>	<p>אֲבַד תֹּאבְדוּן אֶת־כָּל־הַמִּקְדָּשִׁים אֲשֶׁר עֲבָדוּ־שָׁם הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אַתֶּם יֹרְשִׁים אִתָּם אֶת־ אֱלֹהֵיהֶם עַל־הַהָרִים הַרְּמִים וְעַל־הַגְּבוּעוֹת וְתַחַת כָּל־עֵץ רֹעֵן:</p>	<p>2 אֲבַד תֹּאבְדוּן אֶת־כָּל־הַמִּקְדָּשִׁים אֲשֶׁר עֲבָדוּ־שָׁם הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אַתֶּם יֹרְשִׁים אִתָּם אֶת־ אֱלֹהֵיהֶם עַל־הַהָרִים הַרְּמִים וְעַל־הַגְּבוּעוֹת וְתַחַת כָּל־עֵץ רֹעֵן:</p>
<p>3 And ye shall break down their altars, and dash in pieces their pillars, and burn their Asherim with fire; and ye shall hew down the graven images of their gods; and ye shall destroy their name out of that place.</p>	<p>וְנִצַּצְתֶּם אֶת־מִזְבְּחֵיהֶם וְשִׁבְרֵתֶם אֶת־מַצֵּבֵיהֶם וְאֲשֵׁרֵיהֶם תִּשְׂרֹפּוּן בָּאֵשׁ וּפְסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תַּגְדֵּעוּן וְאֲבַדְתֶּם אֶת־שְׁמֵם מִן־הַמָּקוֹם הַהוּא:</p>	<p>3 וְנִצַּצְתֶּם אֶת־מִזְבְּחֵיהֶם וְשִׁבְרֵתֶם אֶת־מַצֵּבֵיהֶם וְאֲשֵׁרֵיהֶם תִּשְׂרֹפּוּן בָּאֵשׁ וּפְסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תַּגְדֵּעוּן וְאֲבַדְתֶּם אֶת־שְׁמֵם מִן־הַמָּקוֹם הַהוּא:</p>
<p>4 Ye shall not do so unto the LORD your God.</p>	<p>לֹא תַעֲבֹדוּן כֵּן קֹדֶם יי אֱלֹהֵכֶן:</p>	<p>4 לֹא־תַעֲשׂוּן כֵּן לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם:</p>
<p>5 But unto the place which the LORD your God shall choose out of all your tribes to put His name there, even unto His habitation shall ye seek, and thither thou shalt come;</p>	<p>אֱלֹהֵינוּ לֹא־תִרְעִי יי אֱלֹהֵכֶן מִכָּל־שִׁבְטֵיכֶן לֹא־שָׂרָאָה שְׁכִינְתִּיהָ תִּמְן לְבֵית שְׁכִינְתִּיהָ תִּתְבַּעֵן וְתִיתּוֹן לְתִמְן:</p>	<p>5 כִּי אִם־אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל־שִׁבְטֵיכֶם לְשׁוֹם אֶת־שְׁמוֹ שָׁם לִשְׁכֹּנוֹ תִּדְרְשׁוּ וּבָאתָ שָׁמָּה:</p>
<p>6 and thither ye shall bring your burnt-offerings, and your sacrifices, and your tithes, and the offering of your hand, and your vows, and your freewill-offerings, and the firstlings of your herd and of your flock;</p>	<p>וְתִיתּוֹן לְתִמְן עֹלֹתֵיכֶן וְנִכְסֵיכֶם קֹדְשֵׁיכֶן וְיֵת מַעֲשְׂרֵיכֶן וְיֵת אֶפְרָשֵׁי יִדְכֶן וְנִדְרֵיכֶן וְנִדְבָחֵיכֶן וּבְכוּרֵי תוֹרֵיכֶן וְעִגְלֵיכֶם:</p>	<p>וְהִבֵּאתֶם שָׁמָּה עֹלֹתֵיכֶם וְזִבְחֵיכֶם וְאֵת מַעֲשְׂרֵיכֶם וְאֵת תְּרוּמַת יָדְכֶם וְנִדְרֵיכֶם וְנִדְבָחֵיכֶם וּבְכֹרֶת בְּקָרְכֶם וְצֹאנְכֶם:</p>

ישראל

- (2) אבד תאבדון. אצל, ואח"כ תאבדון, מכאן לעוקר עדות גלולים שצריך לשרש אחריה (עבודה זרה מה): את כל המקומות אשר עבדו שם וגו'. ומה תאבדון מהם, את אלהיהם אשר על ההרים:
- (3) מזבח. של אזנים הרצה: מצבה. של אבן אחת, והיא צימוס ששנויה במשנה (שם מו:), אבן שחצצה מתחלתה לצימוס: אשרה. אילן הנעצד (שם מח:). ואבדתם את שמם. לנכות להם שם לגנאי, ציט גליא קורין לה ציט כריא, עין כל עין קין (שם מו:).
- (4) לא תעשון כן. להקטיר לשמים בכל מקום, כי אם במקום אשר יבחר. דבר אחר ונתתם את מזבחותם ואצדתם את שמם לא תעשון כן, אזוהרה למוחק את השם ולנותן אבן מן המזבח או מן העזרה, אמר רבי ישמעאל, וכי תעלה על דעתך שישראל נתתין את המזבחות, אלא שלא תעשו כמעשיהם, ויגרמו עונותיהם למקדש אבותיהם שיחריב (ספרי סא):
- (5) לשכנו תדרשו. זה משכן שילה (ספרי סז):
- (6) זבחיכם. למים של חוצה: מעשרותיכם. מעשר צהמה ומעשר שני לאכול לפני מן החומה: תרומת ידכם. אלו הצדוקים, שנאמר צהם ולקח הפהון הפנהא מידך (לקמן כו, ד): ובכרת בקרבם. לתתם לכהן ויקריבו שם:

<p>and there ye shall eat before the LORD your God, and ye shall rejoice in all that ye put your hand unto, ye and your households, wherein the LORD thy God hath blessed thee.</p>	<p>וְאָכַלְתֶּם-שָׁם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּשְׂמַחְתֶּם בְּכָל מַשְׁלַח יְדְכֶם אֹתָם וּבְתִיכֶם אֲשֶׁר בִּרְכָה יְהוָה אֱלֹהֵיךָ:</p>	<p>וְאָכַלְתֶּם-שָׁם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּשְׂמַחְתֶּם בְּכָל מַשְׁלַח יְדְכֶם אֹתָם וּבְתִיכֶם אֲשֶׁר בִּרְכָה יְהוָה אֱלֹהֵיךָ:</p>
<p>Ye shall not do after all that we do here this day, every man whatsoever is right in his own eyes;</p>	<p>לֹא תַעֲשׂוּן כְּכָל אֲשֶׁר אַנְחֶנוּ עֹשִׂים פֹּה הַיּוֹם אִישׁ כְּלִי-הַיִּשָּׁר בְּעֵינָיו:</p>	<p>לֹא תַעֲשׂוּן כְּכָל אֲשֶׁר אַנְחֶנוּ עֹשִׂים פֹּה הַיּוֹם אִישׁ כְּלִי-הַיִּשָּׁר בְּעֵינָיו:</p>
<p>for ye are not as yet come to the rest and to the inheritance, which the LORD your God giveth thee.</p>	<p>כִּי לֹא-בִאתֶם עַד-עֵתָה אֶל-הַמְנוּחָה וְאֶל-הַנַּחֲלָה אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֵיךָ נָתַן לָךְ:</p>	<p>כִּי לֹא-בִאתֶם עַד-עֵתָה אֶל-הַמְנוּחָה וְאֶל-הַנַּחֲלָה אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֵיךָ נָתַן לָךְ:</p>
<p>But when ye go over the Jordan, and dwell in the land which the LORD your God causeth you to inherit, and He giveth you rest from all your enemies round about, so that ye dwell in safety;</p>	<p>וְעַבְרַתֶּם אֶת-הַיַּרְדֵּן וְיִשְׁבַתֶּם בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מְנַחֵל אֶתְכֶם וְהָנִיחַ לָכֶם מִכָּל-אֹיְבֵיכֶם מִסָּבִיב וְיִשְׁבַתֶּם-בְּטָח:</p>	<p>וְעַבְרַתֶּם אֶת-הַיַּרְדֵּן וְיִשְׁבַתֶּם בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מְנַחֵל אֶתְכֶם וְהָנִיחַ לָכֶם מִכָּל-אֹיְבֵיכֶם מִסָּבִיב וְיִשְׁבַתֶּם-בְּטָח:</p>
<p>then it shall come to pass that the place which the LORD your God shall choose to cause His name to dwell there, thither shall ye bring all that I command you: your burnt-offerings, and your sacrifices, your tithes, and the offering of your hand, and all your choice vows which ye vow unto the LORD.</p>	<p>וַיְהִי אֲתָרָא דִּיתְרַעִי יִי אֱלֹהֵיכֶם בּוֹ לְשָׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם שְׁמָה תָבִיאוּ אֶת כָּל-אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה אֶתְכֶם עוֹלֹתֵיכֶם וְזִבְחֵיכֶם מַעֲשְׂרֵיכֶם וְתִרְמַת יְדְכֶם וְכָל מִבְחָר נְדָרֵיכֶם אֲשֶׁר תִּדְּרוּ לַיהוָה:</p>	<p>וַיְהִי אֲתָרָא דִּיתְרַעִי יִי אֱלֹהֵיכֶם בּוֹ לְשָׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם שְׁמָה תָבִיאוּ אֶת כָּל-אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה אֶתְכֶם עוֹלֹתֵיכֶם וְזִבְחֵיכֶם מַעֲשְׂרֵיכֶם וְתִרְמַת יְדְכֶם וְכָל מִבְחָר נְדָרֵיכֶם אֲשֶׁר תִּדְּרוּ לַיהוָה:</p>

- (7) אשר ברכך ה'. לפי הזכרה קצא (ספרי סד):
- (8) לא תעשון ככל אשר אנחנו עושים וגו'. מוסד למעלה על כי אחס עוזרים את הירדן וגו', כשתעזרו את הירדן, מיד מותרים אחס להקריב צממה כל י"ד שנה של כזוש וחלוק, וצממה לא תקריבו כל מה שאתם מקריבים פה היום צמשכן, שהוא עמסו ונמשח, והוא כשר להקריב צו חטאות ואשמות נדרים ונדבות, אבל צממה אין קרב אלא הנידר והנידב, והוא איש כל הישר בעיניו, נדרים ונדבות שאתם מתנדבים על ידי שישר בעיניכם להציאם, ולא ע"י חוצה, אותם תקריבו צממה (זחיס קיז):
- (9) כי לא באתם. כל אותם י"ד שנה: עד עתה. כמו עדיין: אל המנוחה. זו שילה (שם קיט): הנחלה. זו ירושלים:
- (10) ועברתם את הירדן וישבתם בארץ. שחלוקה, ויהא כל אחד מכיר את חלקו ואת שצטו: והניח לכם. לאחר כזוש וחלוק ומנוחה הגוים אשר הגוים הם לנפשות צם את ישראל (שופטים ג, א), ואין זו אלא צימי דוד. אז:
- (11) והיה המקום וגו'. צנו לכם צית הצחירה צירושלים, וכן הוא אומר צדוד, ויהי כי יאצ הפלך צציתו וה' הניח לו מפיצי מכל חציו, ויאמר הפלך אל תן הגציא קאה גא חנכי יאצ צצית חרזים וחרון הפלחים יאצ צצות ה' קיעה (שמואל-ב ז, א-ב): שמה תביאו וגו'. למעלה אמור לענין שילה וכאן אמור לענין ירושלים, ולכן חלקם הכמוצ, לימן היתר צין זו לזו, משחרצה שילה וצאו לנזו וחרצה נזו וצאו לגצען, היו הצמות מותרות, עד שצאו לירושלים (שם): מלמד שיציאו

- And ye shall rejoice before the LORD your God, ye, and your sons, and your daughters, and your men-servants, and your maid-servants, and the Levite that is within your gates, forasmuch as he hath no portion nor inheritance with you.
- 12 וְשִׂמְחֶתֶם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְאַתֶּם וּבְנֵיכֶם וּבָנֹתֵיכֶם וְעַבְדֵיכֶם וַאֲמָהֹתֵיכֶם וְהַלֵּוִי אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֵיכֶם כִּי אֵין לוֹ חֶלֶק וְנַחֲלָה אִתְּכֶם:
- Take heed to thyself that thou offer not thy burnt-offerings in every place that thou seest;
- 13 הִשָּׁמֶר לָךְ פֶּן-תַּעֲלֶה עֹלֹתֶיךָ בְּכָל-מָקוֹם אֲשֶׁר תִּרְאֶה: אִסְתָּמֶר לָךְ דִּלְמָא תִּסִּיק עֲלֹוֹתֶיךָ בְּכָל אֶתְרָא דְתַחְזִי:
- but in the place which the LORD shall choose in one of thy tribes, there thou shalt offer thy burnt-offerings, and there thou shalt do all that I command thee.
- 14 כִּי אִם-בְּמָקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחַר יְהוָה בְּאַחַד שְׁבִטֶיךָ שָׁם תַּעֲלֶה עֹלֹתֶיךָ וְשָׁם תַּעֲשֶׂה כָּל אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוֶּה:
- Notwithstanding thou mayest kill and eat flesh within all thy gates, after all the desire of thy soul, according to the blessing of the LORD thy God which He hath given thee; the unclean and the clean may eat thereof, as of the gazelle, and as of the hart.
- 15 רַק בְּכָל-אֹת נֶפֶשׁ תִּזְבַּח וְאָכַלְתָּ בָשָׂר כִּבְרֶפֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן-לָךְ בְּכָל-שְׁעָרֶיךָ הַטָּמֵא וְהַטָּהוֹר יֹאכְלֻנוּ כִּצְבִי וְכֹאִיל:
- Only ye shall not eat the blood; thou shalt pour it out upon the earth as water.
- 16 רַק הַדָּם לֹא תֹאכְלוּ עַל-הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֻנוּ כַּמַּיִם: לְחֹד דָּמָא לֹא תִיכְלוּן עַל אֶרְעָא תִישְׁדִּינִיה כַּמַּיָּא:
- Thou mayest not eat within thy gates the tithe of thy corn, or of thy wine, or of thine oil, or the firstlings of thy herd or of thy flock, nor any of thy vows which thou vowest, nor thy freewill-offerings, nor the offering of thy hand;
- 17 לֹא-תֹכֵל לֶאֱכֹל בְּשַׁעְרֶיךָ מַעֲשֵׂר דִּגְנֶךָ וְתִירְשֶׁךָ וִיצְהָרֶךָ וּבְכֹרֶת בָּקָרְךָ וְצֹאנֶךָ וְכָל-נִדְרֶיךָ אֲשֶׁר תִּתֵּן וְנִדְבָתֶיךָ וְתִרְוַמֹת יָדֶיךָ:

מן המוצח:

- (13) השמר לך. ליתן לא תעשה על הדבר (ספרי ע): בכל מקום אשר תראה. אשר יעלה בלבך, אצל אתה מקריב ע"פ נביא, כגון אליהו בהר הכרמל:
- (14) באחד שבטיך. בחלקו של בנימין, ולמעלה (פסוק ה) הוא אומר מכל שבטיכם, הא כיצד, כשקנה דוד את הגורן מִלְרֹנֶה היבוס, גזה הזהב מכל השבטים, ומכל מקום הגורן בחלקו של בנימין היה:
- (15) רק בכל אות נפשך. צמה הכתוב מדבר, אם צמח מאוה, להמירה להם בלא הקרבת אימורים, הרי אמור במקום אחר, פי יקריב ה' לְלֵהֶיךָ אֶת גִּזְלֶךָ וְגו' וְאֶמְרָם אֶלְהֶיךָ בָּשָׂר וְגו' (פסוק כ), צמה זה מדבר, בקדשים שנפל בהם מום, שיפדו ויאכלו בכל מקום (ספרי עא), יכול יפדו על מום עובר, תלמוד לומר רק: תזבח ואכלת. אין לך בהם היתר גזיה וְהַטָּהוֹר, אלא אכילה על ידי זביחה (בכורות טו:). הטמא והטהור. לפי שצאו מכם קדשים שנאמר בהם וְהַטָּהוֹר יֹאכְלֻנוּ, אלא שצא מכם לא יאכל (ויקרא ז, יט), הולך להמיר צו שטמא וטהור אוכלין בקדשה אחת (יבמות עג:). כצבי וכאיל. שאין קרבן צא מהם: כצבי וכאיל. לפוטרו מן הזרוע והלחיים והקצה:
- (16) רק הדם לא תאכלו. אע"פ שאמרתי שאין לך צו זריקת דם במזבח, לא תאכלנו: תשפכנו כמים. לומר לך שאין צריך כסוי (חולין פד.). דבר אחר, הרי הוא כמים להכשיר את הזרעים (ספרי עא):

<p>but thou shalt eat them before the LORD thy God in the place which the LORD thy God shall choose, thou, and thy son, and thy daughter, and thy man-servant, and thy maid-servant, and the Levite that is within thy gates; and thou shalt rejoice before the LORD thy God in all that thou puttest thy hand unto.</p>	<p>כִּי אִם-לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תֹאכְלֶנּוּ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ אֶתָּה וּבִנְךָ וּבִתֶּךָ וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ וְחִלּוֹי אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ וְשִׁמְחֶתָ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַשְׁלַח יָדְךָ:</p>	<p>18</p>
<p>Take heed to thyself that thou forsake not the Levite as long as thou livest upon thy land.</p>	<p>הִשָּׁמֶר לְךָ פֶּן-תַּעֲזֹב אֶת-חִלּוֹי כָּל-יְמֶיךָ עַל-אֲדֹמְתְךָ: (ס)</p>	<p>19</p>
<p>When the LORD thy God shall enlarge thy border, as He hath promised thee, and thou shalt say: 'I will eat flesh', because thy soul desireth to eat flesh; thou mayest eat flesh, after all the desire of thy soul.</p>	<p>כִּי-יִרְחִיב יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת גְּבֻלְךָ כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר-לְךָ וַאֲמַרְתָּ אֹכֶלָה בָּשָׂר כִּי-תִאֱוָה נַפְשְׁךָ לֶאֱכֹל בָּשָׂר בְּכָל-אֹת נַפְשְׁךָ תֹאכַל בָּשָׂר:</p>	<p>יא</p>
<p>If the place which the LORD thy God shall choose to put His name there be too far from thee, then thou shalt kill of thy herd and of thy flock, which the LORD hath given thee, as I have commanded thee, and thou shalt eat within thy gates, after all the desire of thy soul.</p>	<p>כִּי-יִרְחַק מִמֶּנִּי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹם שְׁמוֹ שָׁם וּזְבַחְתָּ מִבְּקָרְךָ וּמִצֹּאֲנֶךָ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה לְךָ כְּאֲשֶׁר צִוִּיתְךָ וְאָכַלְתָּ בְּשַׁעְרֶיךָ בְּכָל אֹת נַפְשְׁךָ:</p>	<p>21</p>
<p>Howbeit as the gazelle and as the hart is eaten, so thou shalt eat thereof; the unclean and the clean may eat thereof alike.</p>	<p>אֵךְ כְּאֲשֶׁר יֹאכַל אֶת-הַצִּבִּי וְאֶת-הָאֵילָן כֵּן תֹאכְלֶנּוּ הַטָּמֵא וְהַטְהוֹר יַחְדָּו יֹאכְלֶנּוּ:</p>	<p>22</p>

- (17) לא תוכל. צא הכחז ליתן לא תעשה על הדבר: לא תוכל. רבי יהושע בן קרחה אומר, יכול אתה, אצל אינך רשאי. כיולא צו, ואת ה'צוסי יושבי ירושלים לא יכלו צני יהודה להורישם (יהושע טו, סג), יכולים היו, אלא שאינן רשאים, לפי שכרת להם אברהם צריח כשלקח מהם מערת המכפלה, ולא יצוסי הם היו אלא חתיים היו, אלא על שם העיר ששמה יצום, כך מפורש צפרקי דר' אליעזר (פרק לו), והוא שנאמר פי אס הסיקף העורים והפסחים (שמואל-ב ה, ו), כלמים שכחצו עליהם את השזועה: ובכרת בקרך. אזוהרה לכהנים: ותרומת ידך. אלו הצכורים:
- (18) לפני ה'. לפנים מן החומה: והלוי אשר בשעריך. אם אין לך לתת לו מחלקו, כגון מעשר ראשון, תן לו מעשר עני, אין לך מעשר עני, הזמינהו על שלמך:
- (19) השמר לך. ליתן לא תעשה על הדבר: על אדמתך. אצל צגולה אינך מזהר עליו יותר מעניי ישראל:
- (20) כי ירחיב וגו'. למדה תורה דרך ארץ, שלא יתאזהר אדם לאכול צמר, אלא מתוך רחצת ידיים ועושר (חולין פד): בכל אות נפשך וגו'. אצל צמדצר נאסר להם צמר חולין, אלא אם כן מקדישה ומקריבה שלמים:
- (21) כי ירחק ממך המקום. ולא תוכל לצא ולעשות שלמים בכל יום, כמו עכשיו שהמשכן הולך עמכם: וזבחת וגו' כאשר צויתך. למדנו שיש צווי צזיחה היאך ישחוט, והן הלכות שחיטה שנאמרו למשה מסיני (חולין כח):
- (22) אך כאשר יאכל את הצבי וגו'. אינך מזהר לאכלן צטורה, אי מה צבי ואיל חלבן מותר אף חולין חלבן מותר, תלמוד

23	Only be stedfast in not eating the blood; for the blood is the life; and thou shalt not eat the life with the flesh.	רַק חֹזֶק לְבַלְתִּי אֲכַל הַדָּם כִּי הַדָּם הוּא הַנֶּפֶשׁ וְלֹא-תֹאכַל הַנֶּפֶשׁ עִם-הַבָּשָׂר:	לְחֹד תִּקַּף בְּדִיל דְּלֹא לְמִיכַל דְּמָא אַרִי דְּמָא הוּא נִפְשָׁא וְלֹא תִיכּוּל נִפְשָׁא עִם בָּשָׂרָא:
24	Thou shalt not eat it; thou shalt pour it out upon the earth as water.	לֹא תֹאכְלֶנּוּ עַל-הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ בַמָּיִם:	לֹא תִיכְלֶנִּיהָ עַל אֲרֶעָא תִישְׁדְּנֶיהָ בַּמַּיָּא:
25	Thou shalt not eat it; that it may go well with thee, and with thy children after thee, when thou shalt do that which is right in the eyes of the LORD.	לֹא תֹאכְלֶנּוּ לְמַעַן יֵיטֵב לָךְ וּלְבָנֶיךָ אַחֲרֶיךָ כִּי-תַעֲשֶׂה הַיֵּשֶׁר בְּעֵינֵי יְהוָה:	לֹא תִיכְלֶנִּיהָ בְּדִיל דִּיֵּיטֵב לָךְ וּלְבָנֶיךָ בְּתֵרָךְ אַרִי תַעֲבִיד דְּכָשֵׁר קָדָם יי:
26	Only thy holy things which thou hast, and thy vows, thou shalt take, and go unto the place which the LORD shall choose;	רַק קֹדְשֶׁיךָ אֲשֶׁר-יִהְיוּ לָךְ וּנְדָרֶיךָ תִּשָּׂא וּבָאתְ אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחַר יְהוָה:	לְחֹד קוּדְשְׁךָ דִּיהוֹן לָךְ וּנְדָרְךָ תִּטּוּל וְתִיתִי לְאַתְרָא דִּיתְרַעִי יי:
27	and thou shalt offer thy burnt-offerings, the flesh and the blood, upon the altar of the LORD thy God; and the blood of thy sacrifices shall be poured out against the altar of the LORD thy God, and thou shalt eat the flesh.	וְעָשִׂיתָ עַל-תִּיךָ הַבָּשָׂר וְהַדָּם עַל-מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְדֹם זִבְחֶיךָ יִשְׁפָּךְ עַל-מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהַבָּשָׂר תֹּאכַל:	וְתַעֲבִיד עַל־וֹתֶךָ בָּשָׂרָא וְדָמָא עַל מִדְּבָחָא דִּי אֱלֹהֶיךָ וְדֹם נִכְסַת קוּדְשְׁךָ יִשְׁתַּפֵּיךְ עַל מִדְּבָחָא דִּי אֱלֹהֶיךָ וּבָשָׂרָא תִיכּוּל:
28	Observe and hear all these words which I command thee, that it may go well with thee, and with thy children after thee for ever, when thou doest that which is good and right in the eyes of the LORD thy God.	שָׁמַר וְשָׁמַעְתָּ אֶת כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ לְמַעַן יֵיטֵב לָךְ וּלְבָנֶיךָ אַחֲרֶיךָ עַד-עוֹלָם כִּי תַעֲשֶׂה הַטּוֹב וְהַיֵּשֶׁר בְּעֵינֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: (ס)	שָׂר וְתִקְבִּיל ית כָּל פְּתֻמָּיָא הָאֵלִין דְּאֵנָּה מִפְּסִיד לָךְ בְּדִיל דִּיֵּיטֵב לָךְ וּלְבָנֶיךָ בְּתֵרָךְ עַד עַלְמָא אַרִי תַעֲבִיד דְּתַקִּין וְדְכָשֵׁר קָדָם יי אֱלֹהֶיךָ:

לומר אך:

(23) רק חזק לבלתי אכל הדם. ממה שנאמר חזק, אתה למד שהיו שטופים בדם לאכלו, לפיכך הוצרך לומר חזק, דברי רבי יהודה, רבי שמעון בן עזאי אומר, לא צא הכתוב, אלא להזהירך וללמדך, עד כמה אתה צריך להחזיק במצוות, אם הדם שהוא קל להשמר ממנו, שאין אדם מתאווה לו, הוצרך לחזקך בזה, וק"ל שאר מצוות (ספרי עו): ולא תאכל הנפש עם הבשר. אזהרה לאצר מן החי (חולין קצ):

(24) לא תאכלנו. אזהרה לדם הממנות:

(25) לא תאכלנו. אזהרה לדם האיברים: למען ייטב לך וגו'. צא ולמד מתן שכרן של מצוות, אם הדם שנפשו של אדם קצה ממנו, הפורש ממנו זוכה לו ולבניו אחריו, ק"ל לגזל ועריות שנפשו של אדם מתאווה להם (מכות כג):

(26) רק קדשך. אע"פ שאתה מותר לשחוט חולין, לא התרתי לך לשחוט את הקדשים ולאכלן בשעריך בלא הקרבה, אלא הציאם לבית הבחירה:

(27) ועשית עלתיך. אם עלויות הם, תן הבשר והדם על גבי המזבח, ואם זבחי שלמים הם, דם זבחיך ישפך על המזבח תחלה, ואח"כ והבשר תאכל. ועוד דרשו (ספרי עו) רק קדשך, שצא ללמד על הקדשים שצחוה לארץ, וללמד על התמורות ועל ולדות קדשים שיקריבו (בכורות יד):

(28) שמור. זו משנה, שאתה צריך לשמרה בצטנך שלא תשכח, כענין שנאמר, פי נעים פי תִּשְׁמְרֶם בְּצִטְנָךְ (משלי כב, יח), ואם שְׁנִיתָ, אפשר ששמעו ותקיים, הא כל שאינו בכלל משנה, אינו בכלל מעשה (ספרי עט): את כל הדברים. שמהא חציבה

<p>29 When the LORD thy God shall cut off the nations from before thee, whither thou goest in to dispossess them, and thou dispossesest them, and dwellest in their land;</p>	<p>כִּי־יִכְרִית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אַתָּה בֹא־שָׁמָּה לְרִשְׁתָּ אוֹתָם מִפְּנֵיךָ וַיִּרְשֶׁתָּ אֹתָם וַיִּשְׁבֹּתָ בְּאַרְצָם:</p>	<p>שלישי</p>
<p>30 take heed to thyself that thou be not ensnared to follow them, after that they are destroyed from before thee; and that thou inquire not after their gods, saying: 'How used these nations to serve their gods? even so will I do likewise.'</p>	<p>אִם־תִּמְרָ לֵךְ דְּלִמָּא תִּתְּקִיל בְּתַרְיָהוֹן בְּתַר דִּישְׁתִּיצוֹן מִן קְדָמְךָ וְדִלְמָא תִּתְּבַע לְטַעוֹתָהוֹן לְמִימַר אֵיכָדִין פְּלַחִין עַמֻּמַּיָּא הָאֵלִין יְתַטְּעוּתָהוֹן וְאֶעֱבִיד כֵּן אֲפֹ אֲנִי:</p>	<p>30 השָׁמַר לְךָ פֶּן־תִּנְקַשׁ אַחֲרֵיהֶם אַחֲרֵי הַשְׁמָדָם מִפְּנֵיךָ וּפֶן־תִּדְרֹשׁ לֵאמֹר הֵיכֶם לֵאמֹר אֵיכָה יַעֲבֹדוּ הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֶת־אֱלֹהֵיהֶם וְאֶעֱשֶׂה־כֵּן גַּם־אֲנִי:</p>
<p>31 Thou shalt not do so unto the LORD thy God; for every abomination to the LORD, which He hateth, have they done unto their gods; for even their sons and their daughters do they burn in the fire to their gods.</p>	<p>לֹא תַעֲבִיד כֵּן לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲרִי כָל דְּמַרְחָק קָדָם יְיָ דְּשִׁנִּי עֲבָדִין לְטַעוֹתָהוֹן אֲרִי אֲפִי יְתַבְּנִיחוּן וְיִתַּבְּנִיחוּן מוֹקְדִין בְּנוֹרָא לְטַעוֹתָהוֹן:</p>	<p>31 לֹא־תַעֲשֶׂה כֵּן לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי כָל־תּוֹעֵבֹת יְהוָה אֲשֶׁר שָׂנֵא עָשׂוּ לֵאלֹהֵיהֶם כִּי גַם־אֶת־בְּנֵיהֶם וְאֶת־בְּנֹתֵיהֶם יִשְׂרְפוּ בְּאֵשׁ לֵאלֹהֵיהֶם:</p>
<p>XIII All this word which I command you, that shall ye observe to do; thou shalt not add thereto, nor diminish from it.</p>	<p>יְתַכֵּן כָּל פְּתֻמָּא דְּאֲנָא מִפְּקִיד יִתְּכוֹן יְתִיָּה תִּטְרוּן לְמַעַבְדָּא לֹא תִּסְפּוֹן עֲלוּהִי וְלֹא תִּמְנַעוֹן מִנֵּיהּ:</p>	<p>XIII אֶת־כָּל־הַדְּבָר אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוָּה אֲתָכֶם אֹתוֹ תִּשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת לֹא־תִסְף עָלָיו וְלֹא תִגְרַע מִמֶּנּוּ: (פ)</p>
<p>2 If there arise in the midst of thee a prophet, or a dreamer of dreams—and he give thee a sign or a wonder,</p>	<p>אֲרִי יָקוֹם בֵּינְךָ נְבִיא אוֹ חָלִים חֲלָמָא וְיִתֵּן לְךָ אֵת אוֹ מוֹפֶת:</p>	<p>י*א כִּי־יָקוֹם בְּקִרְבְּךָ נְבִיא אוֹ חָלִים חָלוֹם וְיָתֵן אֵלֶיךָ אוֹת אוֹ מוֹפֶת:</p>

עליך מזה קלה כמורה חמורה (ספרי שם): הטוב. עיני השמים: והישר. צעני אדם: (30) פן תנקש. אונקלוס חרגס לשון מוקש, ואני אומר שלא חש לדקדק בלשון, שלא מצינו נו"ן בלשון יוקש, ואפילו ליסוד הנופל ממנו, אבל בלשון טירוף וקשקוש מצינו נו"ן, ואך בַּפֶּסֶס דָּא לְדָא נִקְשָׁן (דניאל ה, ו), ואף זה אני אומר, פן תנקש אחריהם, פן תטרף אחריהם, להיות כרוך אחר מעשיהם, וכן נִקְשָׁא נִשְׁאָה לְכָל אִשָּׁר לֹו (תהלים קט, יא), מקלל את הרשע להיות עליו נושאים רבים, ויהיו מחזירין ומתנקשין אחר ממונו: אחרי השמדם מפניך. אחר שמראה שאמידם מפניך, יש לך לתת לב מפני מה נשמדו אלו, מפני מעשים מקולקלים שצדיהם, אף אמה לא תעשה כן, שלא יבואו אחרים וישמידוך: איכה יעבדו. לפי שלא ענש על עבודת אלילים, אלא על זבח וקטור ונסוך והשתחואה, כמו שכתוב בַּלְּטִי לֵה' לְצַדִּיק (שמות כב, יט), דברים הנעשים לגבוה, בלא ולמדך כאן, שאם דרכה של עבודת אלילים לעצדה דבדב אחר, כגון פוער לפעור וזורק אצן למרקולים, זו היא עבודתה וחייה, אבל זבח וקטור ונסוך והשתחואה, אפילו שלא כדרכה חייב: (31) כי גם את בנייהם. גם, לרצות את אבותיהם ואמותיהם. א"ר עקיבא, אני ראיתי נכרי שכפתו לאציו לפני כלבו, ואכלו:

- (1) את כל הדבר. קלה כחמורה: תשמרו לעשות. ליתן לא תעשה על עשה האמורים צפרשה, שכל השמר לשון לא תעשה הוא (מכות יג:), אלא שאין לוקין על השמר של עשה: לא תספ עלי. חמשה טופפות בתפלין, חמשה מינין בלולב, ארבע צרכות בצרכת כהנים (ספרי פב):
- (2) ונתן אליך אות. בשמים, כענין שנאמר בגדעון וְעִשָּׂה לִי אוֹת (שופטים ו, יז), ואומר יְהִי קָא חֲרָב קָל הַגָּזָה וגו' (שם

and the sign or the wonder come to pass, whereof he spoke unto thee—saying: 'Let us go after other gods, which thou hast not known, and let us serve them';

thou shalt not hearken unto the words of that prophet, or unto that dreamer of dreams; for the LORD your God putteth you to proof, to know whether ye do love the LORD your God with all your heart and with all your soul.

After the LORD your God shall ye walk, and Him shall ye fear, and His commandments shall ye keep, and unto His voice shall ye hearken, and Him shall ye serve, and unto Him shall ye cleave.

And that prophet, or that dreamer of dreams, shall be put to death; because he hath spoken perversion against the LORD your God, who brought you out of the land of Egypt, and redeemed thee out of the house of bondage, to draw thee aside out of the way which the LORD thy God commanded thee to walk in. So shalt thou put away the evil from the midst of thee.

If thy brother, the son of thy mother, or thy son, or thy daughter, or the wife of thy bosom, or thy friend, that is as thine own soul, entice thee secretly, saying: 'Let us go and serve other gods,' which thou hast not known, thou, nor thy fathers;

וּבָא הָאוֹת וְהַמוֹפְתִּים אֲשֶׁר-
דִּבֶּר אֱלֹהֶיךָ לְאמֹר גִּלְכָּה אַחֲרֵי
אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא-
יָדַעְתָּם וְנִעְבְּדָם:
וְיָתִיתִי אִתָּא וּמוֹפְתָא דְמִלִּיל
עִמָּךְ לְמִימַר נְהַךְ בְּתֵר
טַעוֹת עִמָּמִיא דְלֹא יָדַעְתָּנִי
וְנִפְלְחִנִי:

לֹא תִשְׁמַע אֶל-דְּבַר הַנָּבִיא
הַהוּא אוֹ אֶל-חֹלֶם הַחֲלוֹם
הַהוּא כִּי מִנְסָה יִהְיֶה אֱלֹהֵיכֶם
אֲתֶכֶם לַדַּעַת הַיִּשְׁכֶּכֶם אֶהְבִּים
אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּכָל-
לְבַבְכֶם וּבְכָל-נַפְשְׁכֶם:
לֹא תִקְבִּיל לְפִתְגָמֵי נָבִיא
הַהוּא אוֹ מִן חָלִים חֲלָמָא
הַהוּא כִּי מִנְסָה יִהְיֶה אֱלֹהֵיכֶם
יִתְּכֹן לְמַדַּע הָאֵיתִיכֹן רַחֲמִין
יֵת יִי אֱלֹהֵיכֶם בְּכָל לְבָבְכֶם
וּבְכָל נַפְשְׁכֶם:

אַחֲרֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם תֵּלְכוּ
וְאִתּוֹ תִירָאוּ וְאֶת-מִצְוֹתָיו
תִּשְׁמְרוּ וּבְקִלּוֹ תִשְׁמְעוּ וְאִתּוֹ
תַעֲבֹדוּ וְכֹן תִּדְבְּקוּן:
בְּתֵר פּוֹלְחָנָא דִּי אֱלֹהֵיכֶם
תִּתְּכֹן וְיִתִּיה תִּדְחִלוּן וְיֵת
פְּקוּדוֹתֵי תִטְרוּן וּלְמִימְרֵיהּ
תִקְבִּלוּן וּקְדָמוּהִי תִפְלְחוּן
וּלְדַחֲלִיתִיה תִּתְּקַרְבוּן:

וְהַנָּבִיא הַהוּא אוֹ חֹלֶם הַחֲלוֹם
הַהוּא יוֹמֵת כִּי דְבַר-סֶרֶה עַל-
יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הַמוֹצִיא אֶתְכֶם
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְהַפֹּדֶד מִבֵּית
עֲבָדִים לְהַדִּיחָךְ מִן-הַדֶּרֶךְ
אֲשֶׁר צִוָּךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָלֶכֶת
בָּהּ וּבַעֲרֹת הָרַע מִקִּרְבְּךָ: (ס)
וּנָבִיא הַהוּא אוֹ חָלִים חֲלָמָא
הַהוּא יִתְּקַטֵּל אֲרִי מִלִּיל
סִטְיָא עַל יִי אֱלֹהֵיכֶם דְּאַפִּיק
יִתְּכֹן מֵאֶרֶעָ דְּמִצְרַיִם
וּדְפָרְקָךְ מִבֵּית עֲבָדוּתָא
לְאַשְׁעִינְתָךְ מִן אוֹרְחָא
דְּפָקְדָךְ יִי אֱלֹהֶיךָ לְמַהֲדָ בָּהּ
וּתְפִלִּי עֲבִיד דְּבִישׁ מִבִּינָךְ:

כִּי יִסִּיתְךָ אֲחִיךָ בֶן-אִמֶּךָ אוֹ-
בִנְךָ אוֹ-בִתְךָ אוֹ אִשְׁתְּ חֵיקְךָ
אוֹ רֵעֶךָ אֲשֶׁר כִּנְפִשְׁךָ בְּסִתָּר
לְאמֹר גִּלְכָּה וְנִעְבְּדָה אֱלֹהִים
אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתָּ אֶתָּה
וְאַבְתִּיךָ:
אֲרִי יִמְלִכְנָךְ אֲחוּיָךְ בֶּר אִמָּךְ
אוֹ בֶּרֶךְ אוֹ בִּרְתִּיךָ אוֹ אִתָּת
קִימָךְ אוֹ חֲבֵרְךָ דְּכִנְפִשְׁךָ
בְּסִתְרָא לְמִימַר נְהַךְ וְנִפְלַח
לְטַעוֹת עִמָּמִיא דְלֹא יָדַעְתָּ
אֶת וְאַבְתְּךָ:

(לט): או מופת. צאריך, דכתיב אס על ידקה על הגזה לצדקה ועל כל הקרץ חרץ) אע"פ כן לא תשמע לו. ואם תאמר מפני מה
נותן לו הקצ"ה ממשלה לעשות אות, כי מנסה ה' אלהיכם אחסם:
(5) ואת מצותיו תשמור. תורת משה: ובקולו תשמעו. צקול הנציאים (ספרי פה): ואותו תעבדו. צמקדשו:
ובו תדבקו. הדצק דדרכיו, גמול חסדים, קצור מתים, צקר חולים, כמו ששעה הקצ"ה (סוטה יד):
(6) סרה. דצר המוסר מן העולם, שלא היה ולא נצרא ולא נזרע, דיטעודר"א צלע"ו: והפדך מבית עבדים.
אפילו אין לו עליך אלא שפדאך, דיו (ספרי פו):

- 8 of the gods of the peoples that are round about you, nigh unto thee, or far off from thee, from the one end of the earth even unto the other end of the earth;
- 9 thou shalt not consent unto him, nor hearken unto him; neither shall thine eye pity him, neither shalt thou spare, neither shalt thou conceal him;
- 10 but thou shalt surely kill him; thy hand shall be first upon him to put him to death, and afterwards the hand of all the people.
- 11 And thou shalt stone him with stones, that he die; because he hath sought to draw thee away from the LORD thy God, who brought thee out of the land of Egypt, out of the house of bondage.
- 12 And all Israel shall hear, and fear, and shall do no more any such wickedness as this is in the midst of thee.
- 13 If thou shalt hear tell concerning one of thy cities, which the LORD thy God giveth thee to dwell there, saying:
- מֵטְעוֹת עַמִּי אֲשֶׁר סְבִיבֹתֶיכֶם הַקְרִיבִים אֵלַיְךָ אוֹ הִרְחִיקִים מִמֶּךָּ מִקְצֵה הָאָרֶץ וְעַד-קְצֵה הָאָרֶץ:
- לֹא תִיבִי לֵיָּהּ וְלֹא תִקְבִּיל מִנִּיהּ וְלֹא תַחֲסֹס עֵינֶךָ עָלָיו וְלֹא תִרְחִים וְלֹא תִכְסִי עָלָיו:
- אֲרִי מִקְטֵל יָדְךָ תִּהְיֶה בִּיהּ בְּקֶדְמִיתָא לְמִקְטְלָיוּ וְיָדָא דְכָל עַמָּא בְּבִתְרִיתָא:
- וְתִרְגְּמִנִּיהּ בְּאֲבָנִים וַיָּמוּת אֲרִי בָּעָא לְאַטְעִייתָךְ מִדְּחַלְתָּא דִּי אֱלֹהֶיךָ דְאַפְקָךְ מֵאַרְעָא דְמִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדֵי:
- וְכָל-יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וַיִּירָאוּ וְלֹא-יִסְפּוּ לַעֲשׂוֹת כַּדְּבַר הָרַע הַזֶּה בְּקִרְבְּךָ: (ס)
- אֲרִי תִשְׁמַע בְּחֶדְא מִן קִרְבְּךָ דִּי אֱלֹהֶיךָ יְהִיב לָךְ לְמַתָּב תִּמְנֵן לְמִימַר:
- כִּי-תִשְׁמַע בְּאַחַת עָרֶיךָ אֲשֶׁר יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ לְשֹׁבֵת שָׁם לְאִמּוֹר:

(7) כי יסיתך. אין הסתה אלא גרוי, שנאמר וְהָיָה כִּי יִסְתָּךְ (שמואל"א כו, יט), אמיט"ר"א בלע"ז שמיאלו לעשות כן: אחריך. מאב: או בן אמוך. חיקך. השוכנת בחיקך ומחקה כן, אפקייט"א בלע"ז וכן ומסיק ה'רמב"ם (יחזקאל מג, יד), מיסוד התקוע בארץ: אשר כנפשוך. זה אצרך, פירש לך הכתוב את החציצין לך, ק"ו לאחרים: בסתר. דבר הכתוב בהווה, שאין דברי מסית אלא בסתר, וכן הוא אומר, בְּנֶשֶׁף בְּעֶרְבַּיּוֹס בְּאִישׁוֹן לִילָה וְאִפְלָה (משלי ז, ט): אשר לא ידעת אתה ואבתך. דבר זה גנאי גדול הוא לך, שאף האומות אין מניחין מה שמסרו להם אבותיהם, וזה אומר לך עוזב מה שמסרו לך אבותיך:

(8) הקרבים אליך או הרחקים. למה פרט קרובים ורחוקים, אלא כך אמר הכתוב, מטיבין של קרובים אתה למד טיבן של רחוקים, כשם שאין ממש בקרובים כך אין ממש ברחוקים: מקצה הארץ. זו חמה ולבנה ואבא השמים, שהן מהלכין מסוף העולם ועד סופו:

(9) לא תאבה לו. לא תהא תאב לו, לא תאהבנו, לפי שנאמר וְאֶהְיֶה לְרַעַף קְמוֹךְ (ויקרא יט, יח), את זה לא תאהב: ולא תשמע אליו. בהתחננו על נפשו למחול לו, לפי שנאמר עֲזֹב טַעֲזֹב עֲמוֹ (שמות כג, ה), לזה לא תעוזב: ולא תחוס עינך עליו. לפי שנאמר לא תעמד על דם רַעַף (ויקרא יט, טז), על זה לא תחוס: ולא תחמול. לא תהפך בזכותו: ולא תכסה עליו. אם אתה יודע לו חובה, אינך רשאי לשמוק:

(10) כי הרג תהרגנו. (אם ילא מצ"ד זכאי החזירהו לחובה) ילא מצ"ד חייב, אל תחזירהו לזכות (ספרי פט): ידך תהיה בו בראשונה. מנהיב ציד הניסת להמיתו, לא מת צידו, ימות ציד אחרים, שנאמר ויד כל העם וגו':

<p>14 'Certain base fellows are gone out from the midst of thee, and have drawn away the inhabitants of their city, saying: Let us go and serve other gods, which ye have not known';</p>	<p>נִפְקוּ גִוְבָרִין בְּנֵי רָשָׁע מִבֵּינְךָ וְאַטְעִיאוּ יָת יְתָבִי קִרְתְּהוֹן לְמִימַר נִהְיָ וְנִפְלַח לְטַעוֹת עִמָּמָא דְלֹא יִדְעָתוּן:</p>	<p>14 יִצְאוּ אָנָשִׁים בְּנֵי-בְלִיעַל מִקִּרְבְּךָ וַיִּגְיִחוּ אֶת-יִשְׁבֵּי עִירָם לֵאמֹר גִּלְכָּה וְנַעֲבֹדָה אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא יִדְעָתֶם:</p>
<p>15 then shalt thou inquire, and make search, and ask diligently; and, behold, if it be truth, and the thing certain, that such abomination is wrought in the midst of thee;</p>	<p>וְתִתְבַּע וְתִבְדּוֹק וְתִשְׁאַל יָאוֹת וְהָא קוֹשְׁטָא פִּינּוֹן פִּתְגָמָא אֲתַעֲבִידַת תּוֹעִיבָתָא הָדָא בֵּינְךָ:</p>	<p>15 וְדִרְשֵׁת וְחִקְרֶת וְשִׁאלֶת הֵיטֵב וְהִנֵּה אָמֵת נִכּוֹן הִדְבָּר נַעֲשֵׂתָה הַתּוֹעֵבָה הַזֹּאת בְּקִרְבְּךָ:</p>
<p>16 thou shalt surely smite the inhabitants of that city with the edge of the sword, destroying it utterly, and all that is therein and the cattle thereof, with the edge of the sword.</p>	<p>מִמָּחָא תִמְחִי יָת יְתָבִי קִרְתָּא הַחַיָּא לְפִתְגָם דְּחָרֵב גְּמַר יָתָהּ וְיָת כָּל דְּבָהּ וְיָת בְּעִירָהּ לְפִתְגָם דְּחָרֵב:</p>	<p>16 הִכָּה תִּכָּה אֶת-יִשְׁבֵּי הָעִיר הַהִוא לְפִי-חָרֵב תַּחֲרֵם אֹתָהּ וְאֶת-כָּל-אֲשֶׁר-בָּהּ וְאֶת-בְּהֶמְתָּהּ לְפִי-חָרֵב:</p>
<p>17 And thou shalt gather all the spoil of it into the midst of the broad place thereof, and shall burn with fire the city, and all the spoil thereof every whit, unto the LORD thy God; and it shall be a heap for ever; it shall not be built again.</p>	<p>וְיָת כָּל עֲדָאָה תִּכְנוֹשׁ לָגוֹ פִּתְאָה וְתוֹסִיד בְּנוֹרָא יָת קִרְתָּא וְיָת כָּל עֲדָאָה גְּמִיר קָדָם יי אֱלֹהֶיךָ וְתִהְיִי תֵּל חָרוֹב לְעֹלָם לֹא תִבְנֶה עוֹד:</p>	<p>17 וְאֶת-כָּל-שְׁלָלָהּ תִּקְבֹּץ אֶל-תּוֹךְ רַחֲבָהּ וְשִׂרְפֶתָּ בְּאֵשׁ אֶת-הָעִיר וְאֶת-כָּל-שְׁלָלָהּ כָּלִיל לִיהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהָיְתָה תֵּל עוֹלָם לֹא תִבְנֶה עוֹד:</p>
<p>18 And there shall cleave nought of the devoted thing to thy hand, that the LORD may turn from the fierceness of His anger, and show thee mercy, and have compassion upon thee, and multiply thee, as He hath sworn unto thy fathers;</p>	<p>וְלֹא יִדְבַק בְּיָדְךָ מִדְּעָם מִן חָרָמָא בְּדִיל דִּיתוּב יי מִתְקוֹף רַחֲמִינָהּ וְיִתֵּן לָךְ רַחֲמִין וַיִּרְחִים עֲלֶיךָ וַיִּסְגִּינֶךָ כְּמָא דְקִיָּים לְאַבְרָהָם:</p>	<p>18 וְלֹא-יִדְבַק בְּיָדְךָ מְאוּמָה מִן-הַחֲרָם לְמַעַן יָשׁוּב יְהוָה מִחֲרֹן אַפּוֹ וְיִתֵּן-לָךְ רַחֲמִים וְרַחֲמִנֶּךָ וְהִרְבֶּךָ כְּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם:</p>
<p>19 when thou shalt hearken to the voice of the LORD thy God, to keep all His commandments which I command thee this day, to do that which is right in the eyes of the LORD thy God.</p>	<p>אֲרִי תִקְבִּיל לְמִימְרָא דִּי אֱלֹהֶיךָ לְמַטַּר יָת כָּל פְּקוּדוֹהִי דְאֵנָּה מִפְּשִׁיד לָךְ יוֹמָא דִּין לְמַעַבְד דְּכֶשֶׁר קָדָם יי אֱלֹהֶיךָ:</p>	<p>19 כִּי תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמַר אֶת-כָּל-מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה הַיּוֹם לַעֲשׂוֹת הִנֵּךְ בְּעֵינֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: (ס)</p>

- (13) לשבת שם. פרט לירושלים שלא נחנה לדירה (ספרי צג): כי תשמע וגו' לאמר. אומרים כן יצאו וגו':
- (14) בני בליעל. צליעול, שפרקו עולו של מקום (ספרי נג): אנשים. ולא נשים ישיבי עירם. ולא יושבי עיר אחרת, מכאן אמרו, אין נעשית עיר הנדחת עד שידחוה אנשים, ועד שיהיו מדיחיה מתוכה (סנהדרין קיא):
- (15) ודרשת וחקרת ושאלת היטב. מכאן למדו (שם מ). שזע חקירות, מריצוי המקרא, כאן יש ג', דרישה וחקירה והיטב, ושאלת אינו מן המניין וממנו למדו צדיקות, ובמקום אחר הוא אומר ודקשו השפטים היטב (דברים יט, יח), ועוד במקום אחר הוא אומר ודקשו היטב (שם יז, ד), ולמדו היטב היטב לגזירה שזה, ליתן האמור של זה בזה:
- (16) הכה תכה. אם אינך יכול להמיתם במיתה הכמוזה בהם, המיתם באחרת (בצא מצא לא):
- (17) לה' אלהיך. לשמו וצבילו:
- (18) למען ישוב ה' מחרון אפו. שכל זמן שעבודת אלילים בעולם, חרון אף בעולם:

XIV	Ye are the children of the LORD your God: ye shall not cut yourselves, nor make any baldness between your eyes for the dead.	בָּנִים אַתֶּם לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם לֹא תִתְגַּדְדוּ וְלֹא תִשְׂמוּ קַרְחָה בֵּין עֵינֵיכֶם לְמֵת:	רביעי יב
2	For thou art a holy people unto the LORD thy God, and the LORD hath chosen thee to be His own treasure out of all peoples that are upon the face of the earth.	כִּי עַם קָדוֹשׁ אַתָּה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וּבְךָ בָּחַר יְהוָה לְהִיּוֹת לוֹ לְעַם סִגְלָה מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי הָאָדָמָה: (ס)	2
3	Thou shalt not eat any abominable thing.	לֹא תֹאכַל כָּל-תּוֹעֵבָה: לֹא תִיכּוֹל כָּל דְּמָרְחָק:	3
4	These are the beasts which ye may eat: the ox, the sheep, and the goat, the hart, and the gazelle, and the roebuck, and the wild goat, and the pygarg, and the antelope, and the mountain-sheep.	זֵאת הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר תֹאכְלוּ שׁוֹר שֶׁה כְּשָׂבִים וְשֶׁה עִזִּים: דִּין בְּעִירָא דְתִיכְלוּן תּוֹרִין אֲמִרִין דְּרַחֲלִין וְגִדִין דְּעִזִּין: אֵיל וְצִבִּי וְיַחְמוֹר וְאִקּוֹ וְדִישָׁן וְתֵאוֹ וְזֶמֶר: אֵילָא וְשִׁבְיָא וְיַחְמוֹרָא וְיַעֲלָא וְרִימָא וְתוֹרְבָלָא וְדִישָׁא:	4
6	And every beast that parteth the hoof, and hath the hoof wholly cloven in two, and cheweth the cud, among the beasts, that ye may eat.	וְכָל-בְּהֵמָה מִפְרָסֶת פְּרָסָה וְשֹׁסַעַת שְׁסַע שְׁתֵּי פְרָסוֹת מַעֲלַת גֵּרָה בִּבְהֵמָה אֹתָהּ תֹאכְלוּ: וְכָל בְּעִירָא דְסָדִיקָא פְרָסֶתָהּ וּמִטְלָפִין טְלָפִין תִּרְתִּין פְּרָסֶתָהּ מִסְקָא פִשְׁרָא בְּבִעִירָא יִתָּה תִיכְלוּן:	6
7	Nevertheless these ye shall not eat of them that only chew the cud, or of them that only have the hoof cloven: the camel, and the hare, and the rock-badger, because they chew the cud but part not the hoof, they are unclean unto you;	אֲךָ אֵת-זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמַּעֲלֵי הַגֵּרָה וּמִמִּפְרָסֵי הַפְּרָסָה הַשְּׁסוּעָה אֶת-הַגִּמְלָא וְאֶת-הָאֲרִנְבָּת וְאֶת-הַשָּׁפָן כִּי-מַעֲלָה גֵרָה תִמָּה וּפְרָסָה לֹא הִפְרִיסוּ טִמְאִים הֵם לָכֶם: בָּרֶם יֵת דִּין לֹא תִיכְלוּן מִמִּסְקֵי פִשְׁרָא וּמִסְדִּיקֵי פְרָסֶתָא מִטְלָפֵי טְלָפִיא יֵת גִּמְלָא וְיֵת אֲרִנְבָּא וְיֵת טְבִזָּא אֲרֵי מִסְקֵי פִשְׁרָא אֲנֹן וּפְרָסֶתָהוֹן לֹא סָדִיקָא מִסְאָבִין אֲנֹן לָכֹן:	7

- (1) לא תתגדדו. לא תתנו גדידה ושרט צצשרכס על מת, כדרך שהאמוריים עושין, לפי שאחס בניו של מקום, ואחס ראויין להיות נאים, ולא גדודים ומקורחים: בין עיניכם. אלל הפדחת, וצמקוס אחר הוא אומר, לא יקרחו קרקה צלאשם (ויקרא כא, ה), לעשות כל הראש כצין העינים:
- (2) כי עם קדוש אתה. קדושת עמך מאבותיך, ועוד וכן צמר ה':
- (3) כל תועבה. כל שמעצתי לך, כגון קרס און צכור כדי לשוטטו צמדינה, הרי דצר שמעצתי לך כל מוס לא יהיה צו, וצא ולמד כאן שלא ישחט ויאכל על אותו המוס, צשל צצר צחלצ הרי דצר שמעצתי לך, הזהיר כאן על אכילתו (חולין קיד:):
- (4) זאת הבהמה וגר איל וצבי ויחמור. למדנו שהחיה צכלל צהמה (שם עא), ולמדנו שהבהמה וחיה טמאה מרובה מן הטוהרה, צצכל מקוס פורט את המועט (שם סג:):
- (5) ואקו. ממורגס יעלא, יעלי קלע (איז לט, א), הוא אשטנצו"ק: ותאו. תורצל"א, תור היער, צאל"א יער צלשון ארמי:
- (6) מפרסת. סדוקה כמרגומו: פרסה. פלאנצ"ה: ושסעת. חלוקה צשתי צפרנים, שיש סדוקה ואינה חלוקה צצפרנים, והיא טמאה: בבהמה. משמע מה שגמלא צבהמה אכול, מכאן אמרו (חולין סט). שהשליל ניתר צשטיטת אמו:
- (7) השסועה. צריה היא שיש לה שני צצין ושני שדראות (נדא כד), אמרו צבותינו, למה נשנו צבהמות מפני השסועה,

<p>8 and the swine, because he parteth the hoof but cheweth not the cud, he is unclean unto you; of their flesh ye shall not eat, and their carcasses ye shall not touch.</p>	<p>וְיֵת חֲזִירָא אֲרִי סְדִיק פֶּרֶסְתָּא הוּא וְלֹא פֶשֶׁר מִסָּאב הוּא לְכוֹן מִבְּשָׂרָהוֹן לֹא תִיכְלוּן וּבְנִבִילְתָּהוֹן לֹא תִקְרְבוּן:</p>	<p>8 וְאֶת־הַחֲזִיר כִּי־מִפְּלִיס פֶּרֶסָה הוּא וְלֹא גִלָּה טָמֵא הוּא לָכֶם מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכְלוּ וּבְנִבְלָתָם לֹא תִגְעוּ: (ס)</p>
<p>9 These ye may eat of all that are in the waters: whatsoever hath fins and scales may ye eat;</p>	<p>9 יֵת דִּין תִּיכְלוּן מִכָּל דְּבַמְיָא פֶּל דְּלִיה צִיצִין וְקַלְפִּין תִּיכְלוּן:</p>	<p>9 אֶת־זֶה תֹאכְלוּ מִכָּל אֲשֶׁר בַּמַּיִם כָּל אֲשֶׁר־לּוֹ סִנְפִיר וְקַשְׂקֶשֶׁת תֹאכְלוּ:</p>
<p>10 and whatsoever hath not fins and scales ye shall not eat; it is unclean unto you.</p>	<p>10 וְכָל דְּלִית לִיה צִיצִין וְקַלְפִּין לֹא תִיכְלוּן מִסָּאב הוּא לְכוֹן:</p>	<p>10 וְכָל אֲשֶׁר אֵין־לּוֹ סִנְפִיר וְקַשְׂקֶשֶׁת לֹא תֹאכְלוּ טָמֵא הוּא לָכֶם: (ס)</p>
<p>11 Of all clean birds ye may eat.</p>	<p>11 כָּל צִפּוֹר דְּכִי תִיכְלוּן:</p>	<p>11 כָּל־צִפּוֹר טְהוֹרָה תֹאכְלוּ:</p>
<p>12 But these are they of which ye shall not eat: the great vulture, and the bearded vulture, and the ospray;</p>	<p>12 וְדִין דְּלֹא תִיכְלוּן מִנְּהוֹן נִשְׂרָא וְעֵר וְעִזְיָא:</p>	<p>12 וְזֶה אֲשֶׁר לֹא־תֹאכְלוּ מֵהֶם הַנֶּשֶׁר וְהַפֶּרֶס וְהָעִזְיָה:</p>
<p>13 and the glede, and the falcon, and the kite after its kinds;</p>	<p>13 וּבֵת כְּנָפָא וְטַרְפִּיתָא וְדִיתָא לְזִנְיָה:</p>	<p>13 וְהָרָאָה וְאֶת־הָאֵיָה וְהַדִּיָּה לְמִינֶיהָ:</p>
<p>14 and every raven after its kinds;</p>	<p>14 וְיֵת כָּל עוֹרְבָא לְזִנְיָה:</p>	<p>14 וְאֵת כָּל־עוֹרֵב לְמִינוֹ:</p>
<p>15 and the ostrich, and the night-hawk, and the sea-mew, and the hawk after its kinds;</p>	<p>15 וְיֵת בֵּת נַעֲמִיתָא וְצִיצָא וְצִפּוֹר שִׁחֲפָא וְנִצָּא לְזִנְיָה:</p>	<p>15 וְאֵת בֵּת הַיַּעֲנָה וְאֶת־הַתַּחֲמָס וְאֶת־הַשֹּׁחַף וְאֶת־הַבֶּיִץ לְמִינֶיהָ:</p>
<p>16 the little owl, and the great owl, and the horned owl;</p>	<p>16 וְקִדְיָא וְקַפּוּפָא וּבּוֹתָא:</p>	<p>16 אֶת־הַכּוֹס וְהַתְּנַשְׂמֶת וְאֶת־הַיִּנְשׁוֹף:</p>
<p>17 and the pelican, and the carrion-vulture, and the cormorant;</p>	<p>17 וְקַתָּא וִירְקִיקָא וְשְׁלִינִינָא:</p>	<p>17 וְהַקָּאָת וְאֶת־הַרְחֻמָּה וְאֶת־הַשְּׁלֵל:</p>

ובעופות מפני הראה (חולין סג:), שלא נאמרו צ"כ:

(8) ובנבלתם לא תגעו. רבותינו פירשו (תו"כ שמיני) צרגל, שאדם חייב לטער את עצמו צרגל, יכול יהיו מזהרים בכל השנה, תלמוד לומר לומר אל הפהקים וגו' (ויקרא כא, א), ומה טומאת המת חמורה כהנים מזהרים ואין ישראל מזהרים, טומאת נבלה קלה לא כל שכן (ר"ה טז:):

(11) כל צפור טהורה תאכלו. להטיר משולחת שצמורה (קידושין נז:):

(12) וזה אשר לא תאכלו מהם. לאסור את השחוט:

(13) והראה ואת האיה וגו'. היא ראה, היא איה, היא דיה, ולמה נקרא שמה ראה, שרואה ביותר, ולמה הזהירך בכל שמותיה, שלא ליתן פתחון פה לבעל דין לחלוק, שלא יאה האוסרה קורא אותה ראה, והבא להטיר אומר, זו דיה שמה או איה שמה, וזו לא אסר הכתוב. ובעופות פרט לך הטמאים, ללמד שהעופות טהורים מרובים על הטמאים, לפיכך פרט את המועט (חולין סג:):

(16) התנשמת. קלצ"א שורייץ:

- 18 and the stork, and the heron after its kinds, and the hoopoe, and the bat. וְהַחֲסִידָה וְהָאֲנָפָה לְמִינָהּ וְחֹרִיתָא וְאֵבֹוּ לְזִנָּה וְנֹגֵר וְהַדּוּכִיפַת וְהָעִטְלָף: טוֹרָא וְעִטְלִיפָא:
- 19 And all winged swarming things are unclean unto you; they shall not be eaten. וְכָל־שָׂרֵץ הָעוֹף טָמֵא הוּא לָכֶם וְכָל־רֶחֶשׂא דְעוֹפָא מְקַאב הוּא לָכֹון לֹא יֵאָכְלוּ:
- 20 Of all clean winged things ye may eat. כָּל־עוֹף טָהוֹר תֹּאכְלוּ: כָּל עוֹף דְּכִי תִיכְלוּ:
- 21 Ye shall not eat of any thing that dieth of itself; thou mayest give it unto the stranger that is within thy gates, that he may eat it; or thou mayest sell it unto a foreigner; for thou art a holy people unto the LORD thy God. Thou shalt not see the kid in its mother's milk. לֹא תֹאכְלוּ כָּל־נֶבֱלָה לָגֵר אֲשֶׁר־בְּשַׁעְרֵיךָ תִתְּנֶנָּה וְאָכְלָה אוֹ מִכֹּר לְנֹכְרִי כִי עִם קְדוּשָׁא אַתָּה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא־תִבְשֹׁל גְּדִי בְחֶלֶב אִמּוֹ: (פ)
- 22 Thou shalt surely tithe all the increase of thy seed, that which is brought forth in the field year by year. עֲשֹׂר תַעֲשֹׂר אֶת כָּל־תְּבוּאָת זֶרְעֶךָ הַיֵּצֵא הַשָּׂדֶה שָׁנָה שָׁנָה: עֲשֹׂרָא תַעֲשֹׂר יֵת כָּל עֲלֵלַת זֶרְעֶךָ דִּי־פִיק חֲקֵלָא שָׁנָא שָׁנָא:
- 23 And thou shalt eat before the LORD thy God, in the place which He shall choose to cause His name to dwell there, the tithe of thy corn, of thy wine, and of thine oil, and the firstlings of thy herd and of thy flock; that thou mayest learn to fear the LORD thy God always. וְאָכַלְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחָר לְשִׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם מַעֲשֶׂר דִּגְנֶךָ תִירֶשֶׁךָ וַיִּצְהָרְךָ וּבִכְרֹת בְּקִרְךָ וְצִאֲנֶךָ לְמַעַן תִּלְמַד לִירְאָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כָּל־הַיָּמִים: וְתִיכּוֹל קָדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּאַתְרָא דִּיתְרַעֵי לְאַשְׁרָאָה שְׂכִינִתִּיהָ תִמְן מַעֲשֶׂר עֲבוּרְךָ חֲמֻרְךָ וּמִשְׁחָךָ וּבִכּוּרֵי תוֹרְךָ וְעֹנֶךָ בְּדִיל דְּתִילַף לְמִדְחַל קָדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ כָּל יוֹמֵי־א:

- (17) שלך. השולה דגיס מן הים (שם):
- (18) דוכיפת. הוא חרנגול הבר, וזלע"ז הרופ"א, וכרצלמו כפולה:
- (19) שרץ העוף. הם הנמוכים הרוחשים על הארץ, כגון זבובים וצרעים וחגבים טמאים, הם קרויים שרץ:
- (20) כל עוף טהור תאכלו. ולא את הטמא, כל ליתן עשה על לא תעשה, וכן צהמה אותה תאכלו ולא צהמה טמאה, לאו הצא מכלל עשה עשה, לעצור עליהם צעשה ולא תעשה:
- (21) לגר אשר בשעריך. גר תושב שקבל עליו שלא לעבוד עבודת אלילים ואוכל נזלות: כי עם קדוש אתה לך. קדש את עצמך במותר לך (ספרי קד), דברים המותרים ואחרים נוהגים בהם איסור, אל תתירם צפניהם: לא תבשל גדי. שלש פעמים, פרט לחיה ולעופות ולצהמה טמאה (חולין קיג):
- (22) לא תבשל גדי וגו' עשר תעשר. מה ענין זה אלל זה, אמר להם הקב"ה לישראל, אל תגרמו לי לצלל גדיים של תצואה עד שהן צמעי אמותיהן, שאם אין אתם מעשרים מעשרות כראוי, כשהוא סמוך להתבשל אני מוציא רוח קדים והיא משדפתן, שנאמר וישדפה לפני קמה (מלכים ב' יט, כו), וכן לענין צבורים: שנה שנה. מכאן שאין מעשרין מן החדש על הישן (ספרי קה):
- (23) ואכלת וגו'. זה מעשר שני, שכבר למדנו ליתן מעשר ראשון ללוים, שנאמר כי תקחו מֵאֵת צְנִי יִשְׂרָאֵל וגו' (במדבר יח, כו), ונתן להם רשות לאכלו בכל מקום, שנאמר וְאָכַלְתֶּם אֹתוֹ בְּכָל־מָקוֹם (שם לא), על כרחך זה מעשר אחר הוא:

24	<p>And if the way be too long for thee, so that thou art not able to carry it, because the place is too far from thee, which the LORD thy God shall choose to set His name there, when the LORD thy God shall bless thee;</p>	<p>וְכִי־יִרְבֶּה מִמֶּנָּה הַדֶּרֶךְ כִּי לֹא תוּכַל לְשָׂאתוֹ כִּי־יִרְחַק מִמֶּנָּה הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹם שְׁמוֹ שָׁם כִּי יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:</p>	24
25	<p>then shalt thou turn it into money, and bind up the money in thy hand, and shalt go unto the place which the LORD thy God shall choose.</p>	<p>וְנָתַתָּה בַּכֶּסֶף וְצִרְתָּ הַכֶּסֶף בִּידְךָ וְהָלַכְתָּ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ:</p>	25
26	<p>And thou shalt bestow the money for whatsoever thy soul desireth, for oxen, or for sheep, or for wine, or for strong drink, or for whatsoever thy soul asketh of thee; and thou shalt eat there before the LORD thy God, and thou shalt rejoice, thou and thy household.</p>	<p>וְנָתַתָּה הַכֶּסֶף בְּכֹל אֲשֶׁר־תִּשְׁאֹל נַפְשְׁךָ בַּבֶּקֶר וּבַצֹּאן וּבַיִּין וּבַשֵּׁכָר וּבְכֹל אֲשֶׁר תִּשְׁאַלְךָ נַפְשְׁךָ וְאָכַלְתָּ שָׁם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְשִׂמְחָתָה אִתָּה וּבֵיתְךָ:</p>	26
27	<p>And the Levite that is within thy gates, thou shalt not forsake him; for he hath no portion nor inheritance with thee.</p>	<p>וְהַלְוִי אֲשֶׁר־בְּשַׁעְרֶיךָ לֹא תַעֲזֹבֵנּוּ כִּי אֵין לוֹ חֶלֶק וְנַחֲלָה עִמָּךְ: (ס)</p>	27
28	<p>At the end of every three years, even in the same year, thou shalt bring forth all the tithe of thine increase, and shall lay it up within thy gates.</p>	<p>מִקְצָהוּ שְׁלֹשׁ שָׁנִים תּוֹצִיא אֶת־כָּל־מַעֲשֶׂר תְּבוּאָתְךָ בַּשָּׁנָה הַהִוא וְהִנַּחְתָּ בְּשַׁעְרֶיךָ:</p>	28
29	<p>And the Levite, because he hath no portion nor inheritance with thee, and the stranger, and the fatherless, and the widow, that are within thy gates, shall come, and shall eat and be satisfied; that the LORD thy God may bless thee in all the work of thy hand which thou doest.</p>	<p>וּבָא הַלְוִי כִּי אֵין־לוֹ חֶלֶק וְנַחֲלָה עִמָּךְ וְהַגֵּר וְהַיְתוֹם וְהָאֵלְמָנָה אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ וְאָכְלוּ וְשִׂבְעוּ לִמְעַן יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־מַעֲשֶׂה יָדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה: (ס)</p>	29

- (24) כי יברכך. שמה המצוה מרובה לשאת: (26) בכל אשר תאוו נפשך. כלל: בבקר ובצאן וביין ובשכר. פרט: ובכל אשר תשאלך נפשך. חזר וכלל, מה הפרט מפורש ולד, ולדות הארץ, וראוי למאכל אדם וכו' (עירונין כו): (27) והלוי וגו' לא תעזבו. מליתן לו מעשר ראשון: כי אין לו חלק ונחלה עמך. ילאו לקט שמה ופאה והפקר, שאף הוא יש לו חלק עמך זהו כמון, ואינו חייבין צמעשר: (28) מקצה שלש שנים. צא ולמד, שאם השהה מעשרותיו של שנה ראשונה ושניה לשמטה, שיצערס מן הצית בשלישית: (29) ובא הלוי. יטול מעשר ראשון: והגר והיתום. ויטלו מעשר שני שהוא של עני של שנה זו, ולא תאכלנו אמה צירושלים כדרך שזוקקת לאכול מעשר שני של שמי שנים: ואכלו ושבעו. תן להם כדי שבעו, מכאן אמרו אין פוחתין לעני בגורן וכו', ואמה מוליך לירושלים מעשר של שנה ראשונה ושנייה שהם היתם, ומתוך זה ערתי הקדש מן הצית (דברים כו, יג),

- XV At the end of every seven years thou shalt make a release.
- 2 And this is the manner of the release: every creditor shall release that which he hath lent unto his neighbour; he shall not exact it of his neighbour and his brother; because the LORD'S release hath been proclaimed.
- 3 Of a foreigner thou mayest exact it; but whatsoever of thine is with thy brother thy hand shall release.
- 4 Howbeit there shall be no needy among you—for the LORD will surely bless thee in the land which the LORD thy God giveth thee for an inheritance to possess it—
- 5 if only thou diligently hearken unto the voice of the LORD thy God, to observe to do all this commandment which I command thee this day.
- 6 For the LORD thy God will bless thee, as He promised thee; and thou shalt lend unto many nations, but thou shalt not borrow; and thou shalt rule over many nations, but they shall not rule over thee.
- שמי מִקֵּץ שִׁבְע־שָׁנִים תַּעֲשֶׂה שְׁמִטָּה: מִסּוֹף שִׁבְעַ שָׁנִין תַּעֲבִיד שְׁמִטָּתָא:
- 2 וְזֶה דְּבַר הַשְּׁמִטָּה שְׁמוּט כָּל־בֹּעַל מִשָּׂה יָדוֹ אֲשֶׁר יִשָּׂה בְרֵעֵהוּ לֹא־יִגָּשׁ אֶת־רֵעֵהוּ וְאֶת־אָחִיו כִּי־קָרָא שְׁמִטָּה לַיהוָה:
- 3 אֶת־הַנִּכְרִי תִגָּשׁ וְאֲשֶׁר יִהְיֶה לָּךְ אֶת־אָחִיךָ תִשְׁמֹט יָדְךָ:
- 4 אָפֶס כִּי לֹא יִהְיֶה־בָּךְ אֶבְיֹן כִּי־בִרְךָ יִבְרַכְךָ יְהוָה בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר יִתֶּנָּה אֱלֹהֶיךָ נַתַּן־לָךְ נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ:
- 5 רַק אִם־שָׁמוּעַ תִּשְׁמָע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשִׁמּוֹר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־הַמִּצְוֹת הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם:
- 6 כִּי־יִתֶּנָּה אֱלֹהֶיךָ בְּרִכָּךָ כַּאֲשֶׁר דִּבַּר־לָךְ וְהִעֲבַטְתָּ גוֹיִם רַבִּים וְאֵתָּה לֹא תַעֲבֹט וּמִשְׁלָתָּ בְּגוֹיִם רַבִּים וּבָךְ לֹא יִמְשְׁלוּ: (ס)

כמו שמפורש צכי תכלה לעשר (שם יז):

- (1) מִקֵּץ שִׁבְעֵ שָׁנִים. יכול שבע שנים לכל מלוה ומלוה, תלמוד לומר קרצה שנת השבע (לקמן פסוק ט), ואם אתה אומר ז' שנים לכל מלוה ומלוה, להלוות כל אחד ואחד, היאך היא קרצה, הא למדת ז' שנים למנין השמיטות:
- (2) שמוט כל בעל משה ידו. שמוט את ידו של כל בעל משה:
- (3) את הנכרי תגש. זו מצוה עשה (ספרי קיג):
- (4) אפס כי לא יהיה בך אביון. ולהלן הוא אומר כי לא יחדל אציון, אלא בזמן שאתם עושים רצונו של מקום אציונים באחרים ולא צדק, וכשאינן אתם עושים רצונו של מקום אציונים צדק: אביון. דל מעני, ולשון אציון שהוא תאב לכל דבר:
- (5) רק אם שמוע תשמע. אז לא יהיה צד אציון: שמוע תשמע. שמע קמעא, משמיעין אותו הרצה:
- (6) כאשר דבר לך. והיכן דבר, צרוף חסד צעיר (לקמן כח, ג). והעבטת. כל לשון הלוואה כשנופל על המלוה נופל בלשון מפעיל, כגון והלווית, והעבטת, ואם היה אומר ועבטת, היה נופל על הלוה, כמו ולוית: והעבטת גוים. יכול שחאה ליה מזה ומלוה לזה, תלמוד לומר ואם לא תעבט: ומשלת בגוים רבים. יכול גויים אחרים מושלים עליך, תלמוד לומר ובך לא ימשלו:

<p>7 If there be among you a needy man, one of thy brethren, within any of thy gates, in thy land which the LORD thy God giveth thee, thou shalt not harden thy heart, nor shut thy hand from thy needy brother;</p>	<p>אָרִי יְהִי בְךָ מִסְכִּינָא חַד מֵאַחֶיךָ בְּחֶדְא מִקְרוֹךְ בְּאַרְעֶךָ דִּי אֱלֹהֶיךָ יְהִיב לָךְ לֹא תַחֲסִיף יָת לְבָבְךָ וְלֹא תִקְפֹּץ יָת יָדְךָ מֵאַחֶיךָ מִסְכִּינָא:</p>	<p>כִּי־יְהִיֶּה בְּךָ אֲבִיוֹן מֵאַחַד אַחֶיךָ בְּאַחַד שְׁעָרֶיךָ בְּאַרְצְךָ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לֹא תִאָּמֵץ אֶת־לִבְּךָ וְלֹא תִקְפֹּץ אֶת־יָדְךָ מֵאַחֶיךָ הָאֲבִיוֹן:</p>
<p>8 but thou shalt surely open thy hand unto him, and shalt surely lend him sufficient for his need in that which he wanteth.</p>	<p>אָרִי מִפֶּתַח תִּפְתָּח יָת יָדְךָ לֵיה וְאוֹזְפָא תוֹזְפִינָה כְּמִסַּת חוֹסְרִינָה דְחִסִּיר לֵיה:</p>	<p>כִּי־פֶתַח תִּפְתָּח אֶת־יָדְךָ לוֹ וְהֶעֱבַט תַּעֲבִיטְנֻהוּ דִּי מַחְסְרוֹ אֲשֶׁר יִחְסֹר לוֹ:</p>
<p>9 Beware that there be not a base thought in thy heart, saying: 'The seventh year, the year of release, is at hand'; and thine eye be evil against thy needy brother, and thou give him nought; and he cry unto the LORD against thee, and it be sin in thee.</p>	<p>אִסְתָּמַר לָךְ דִּלְמָא יְהִי פִתְגָם עִם לְבָבְךָ בְּרָשָׁע לְמִימַר קְרִיבַת שְׁתָּא דְשְׁבִיעִיתָא שְׁתָּא דְשְׁמִטָּתָא וְתִבְאֵשׁ עֵינְךָ בְּאַחֶיךָ מִסְכִּינָא וְלֹא תַתִּין לֵיה וְיִקְרִי עָלְךָ קָדָם יי וְיִהִי בְךָ חוֹבָא:</p>	<p>הִשָּׁמֶר לָךְ פְּרִי־יְהוָה דְּבָר עִם־ לִבְּךָ בְּלִי'עַל לֵאמֹר קְרִיבָה שְׁנַת־הַשְּׁבִיעִי שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה וְרָעָה עֵינְךָ בְּאַחֶיךָ הָאֲבִיוֹן וְלֹא תַתֵּן לוֹ וְקָרָא עָלֶיךָ אֱל־יְהוָה וְיָהִי בְךָ חָטָא:</p>
<p>10 Thou shalt surely give him, and thy heart shall not be grieved when thou givest unto him; because that for this thing the LORD thy God will bless thee in all thy work, and in all that thou puttest thy hand unto.</p>	<p>מִתָּן תַּתִּין לֵיה וְלֹא יִבְאֵשׁ לְבָבְךָ בְּמִתְּנֶנְךָ לֵיה אָרִי בְּדִיל פְּתִיגָא הָדִין יְבָרְכֶנְךָ יי אֱלֹהֶיךָ בְּכָל עוֹבְדְךָ וּבְכָל אוֹשְׁטוֹת יָדְךָ:</p>	<p>נָתַתָּן תַּתֵּן לוֹ וְלֹא־יִרַע לִבְּךָ בְּתַתֵּנָהּ לוֹ כִּי בְּגִלְלָהּ תִּדְבֹּר הַזֶּה יְבָרְכֶךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־ מַעֲשֶׂיךָ וּבְכָל מַשְׁלַח יָדְךָ:</p>
<p>11 For the poor shall never cease out of the land; therefore I command thee, saying: 'Thou shalt surely open thy hand unto thy poor and needy brother, in thy land.'</p>	<p>אָרִי לֹא יִפְסוּק מִסְכִּינָא מִגּוֹ אֲרַעָא עַל כֵּן אֲנָא מְפַקִיד לָךְ לְמִימַר מִפֶּתַח תִּפְתָּח יָת יָדְךָ לְאַחֶיךָ לְעִנְיָה וּלְמִסְכִּינָה בְּאַרְעֶךָ:</p>	<p>כִּי לֹא־יִחְדַּל אֲבִיוֹן מִקְרֵב הָאָרֶץ עַל־כֵּן אֲנֹכִי מְצַוְךָ לֵאמֹר פֶּתַח תִּפְתָּח אֶת־יָדְךָ לְאַחֶיךָ לְעִנְיָה וּלְאַבְיוֹנָה בְּאַרְצְךָ: (ס)</p>

(7) כי יהיה בך אביון. התאז מאז קודם: מאחד אחיך. אחיך מאזיך קודם לאחיך מאמך: שעריך. עניי עריך קודמין לעניי עיר אחרת: לא תאמץ. יש לך אדם שמנטער אס יתן אס לא יתן, לכך נאמר לא תאמץ, יש לך אדם שפושט את ידו וקופסה, לכך נאמר ולא תקפוצ: מאחיד האביון. אס לא תתן לו, סופך להיות אחיו של אביון:

(8) פתח תפתח. אפילו כמה פעמים: כי פתח תפתח. הריכי משמש צלשון אלא: והעבט תעביטנו. אס לא רצה צמתנה תן לו צהלוה: די מחסורו. ואי אמה מנוה להעשירו (כתובות סז): אשר יחסר לו. אפילו סוס לרכוב עליו ועצד לרוץ לפניו (שם): לו. זו אשה, וכן הוא אומר אַעֲשֶׂה לוֹ עֹזר כְּגִדּוֹ (צראשית צ, יח) (שם)

(9) וקרא עליך. יכול מנוה, תלמוד לומר ולא יקרא (לקמן כד, טו ספרי קיז): והיה בך חטא. מכל מקום, אפילו לא יקרא, א"כ למה נאמר וקרא עליך, ממנהר אני ליפרע על ידי הקורא יותר ממי שאינו קורא:

(10) נתון תתן לו. אפילו מאה פעמים: לו. צינו וצינך: כי בגלל הדבר. אפילו אמרת ליתן, אתה נוטל שכר האמירה עם שכר המעשה:

(11) על כן. מפני כן: לאמר. (ספרי) ענה לטובתך אני מַשִּׁיחֶךָ (ספרי קיח): לאחיד לעניך. לאיזה את, לעני: לעניך. צי"ד אחד לשון עני אחד הוא, אצל ענייך צשני יודיין שני עניינים:

- 12 If thy brother, a Hebrew man, or a Hebrew woman, be sold unto thee, he shall serve thee six years; and in the seventh year thou shalt let him go free from thee.
- 13 And when thou lettest him go free from thee, thou shalt not let him go empty;
- 14 thou shalt furnish him liberally out of thy flock, and out of thy threshing-floor, and out of thy winepress; of that wherewith the LORD thy God hath blessed thee thou shalt give unto him.
- 15 And thou shalt remember that thou wast a bondman in the land of Egypt, and the LORD thy God redeemed thee; therefore I command thee this thing to-day.
- 16 And it shall be, if he say unto thee: 'I will not go out from thee'; because he loveth thee and thy house, because he fareth well with thee;
- 17 then thou shalt take an awl, and thrust it through his ear and into the door, and he shall be thy bondman for ever. And also unto thy bondwoman thou shalt do likewise.
- כִּי־יִמְכַר לְךָ אֶתִּיךָ הָעֶבְרִי
אוֹ הָעֶבְרִיָּה וַעֲבַדְךָ שֵׁשׁ שָׁנִים
וּבִשְׁנֵה הַשְּׁבִיעִת תִּשְׁלַחְנוּ חֲפָשִׁי
מֵעִמָּךְ:
- וְכִי־תִשְׁלַחְנוּ חֲפָשִׁי מֵעִמָּךְ לֹא
תִשְׁלַחְנוּ רֵיקָם:
- הַעֲנִיק תַּעֲנִיק לּוֹ מִצֹּאֲנֶךָ
וּמִגֶּרְנֶךָ וּמִיִּקְבֶּךָ אֲשֶׁר בִּרְכָךָ
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תִּתֵּן־לוֹ:
- וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ
מִצְרַיִם וַיַּפְדֶּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
עַל־כֵּן אֲנִכִּי מִצִּוְתָּךְ אֶת־הַדָּבָר
הַזֶּה הַיּוֹם:
- וְהָיָה כִּי־יֹאמַר אֵלֶיךָ לֹא אֲצַא
מֵעִמָּךְ כִּי אֶהְבֶּךָ וְאֶת־בֵּיתְךָ
כִּי־טוֹב לּוֹ עִמָּךְ:
- וְחָסַב יָת מְרֻצָּע וְתַתִּין
בְּאָזְנוֹהָ וּבִדְשָׁא וְהָיָה לְךָ
עֶבֶד פֶּלַח לְעֹלָם וְאִף לְאִמָּתְךָ
תַּעֲבִיד כֵּן:

(12) כי ימכר לך. על ידי אחרים, במכרוהו בית דין בגנבתו הכתוב מדבר (קידושין יד:), והרי כבר נאמר כי תקנה עֶבֶד עֶבְרִי (שמות כא, ז) ובמכרוהו בית דין הכתוב מדבר. אלא מפני שני דברים שנחדשו כאן, אחד שכתוב או העבריה אף היא תאָבֵד שש, ולא שמכרוהו בית דין שאין הָאֻמָּה נמכרת בגנבה, שנאמר בגנבתו ולא בגנבה (סוטה כג:), אלא בקטנה שמכרה אביה, ולמד כאן שאם יאָבֵד שש שנים קודם שחזיא סימנין, תאָבֵד ועוד חידש כאן העניק תעניק:

(14) העניק תעניק. לשון עֶבֶד, בגובה ובמראית העין, דבר שיהא ניכר שהטיבות לו. ויש מפרשים לשון הטענה על זוארו: מצאנך מגרנד ומיקבך. יכול אין לי אלא אלו בלבד, תלמוד לומר אשר ברכך מכל מה שברכך בוראך. ולמה נאמרו אלו, מה אלו מיוחדים שהם בכלל ברכה, אף כל שהוא בכלל ברכה, יאָבֵד פרדות. ולמדו רבותינו במסכת קידושין (יז) בגזירה שוה, כמה נותן לו מכל מין ומין:

(15) וזכרת כי עבד היית. והענקתי ושניתני לך מציאות מנצח וביטויים, אף אתה הענק וְשָׁנָה לו:

(17) עבד עולם. יכול כמשמעו, תלמוד לומר וְשָׁנָה אִישׁ אֶל אֶחָדָם וְאִישׁ אֶל מִשְׁפָּחָתוֹ פֶּשְׁעוֹ (ויקרא כה, י), הא למדת שאין זה אלא עולמו של יוצל (מכילתא משפטים פז): ואף לאמתך תעשה כן. הענק לה, יכול אף לרציעה השוה הכתוב אותה, תלמוד לומר וְאִם אָמַר יֹאמַר הָעֶבֶד (שמות כא, ה), עבד נרע ואין אָמַר נרעעת:

18	<p>It shall not seem hard unto thee, when thou lettest him go free from thee; for to the double of the hire of a hireling hath he served thee six years; and the LORD thy God will bless thee in all that thou doest.</p>	<p>לֹא־יִקְשֶׁה בְּעֵינֶיךָ בְּשַׁלְחֶךָ אֹתוֹ חֲפָשִׁי מֵעֶמְלֶךָ כִּי מִשְׁנֵה שָׂכָר שְׂכִיר עֲבָדְךָ שֵׁשׁ שָׁנִים וּבִרְכָּךָ יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה: (פ)</p>	18
19	<p>All the firstling males that are born of thy herd and of thy flock thou shalt sanctify unto the LORD thy God; thou shalt do no work with the firstling of thine ox, nor shear the firstling of thy flock.</p>	<p>כָּל־הַבְּכֹרֹת אֲשֶׁר יוֹלֵד בְּבִקְרֶךָ וּבְעֵגֶל דִּכְרִין תִּקְדִּישׁ קֹדֶם יְיָ אֱלֹהֶיךָ לֹא תִפְלַח בְּבֹכֶרְךָ דִּתּוֹרֶךָ וְלֹא תִגְזֹז בֹּכֶרְךָ דִּעֵגֶל:</p>	שביעי
20	<p>Thou shalt eat it before the LORD thy God year by year in the place which the LORD shall choose, thou and thy household.</p>	<p>קֹדֶם יְיָ אֱלֹהֶיךָ תִּכְלְנֶיהָ שָׁנָא בְּשָׁנָא בְּאַתְרָא דִּיתְרַעִי יְיָ אֵת וְאֶנְשׁ בֵּיתֶךָ:</p>	20
21	<p>And if there be any blemish therein, lameness, or blindness, any ill blemish whatsoever, thou shalt not sacrifice it unto the LORD thy God.</p>	<p>וְאִרִּי יְהִי בִיה מוּמָא חֲגִיר אֹו עוֹיר כָּל מוּם בִּישׁ לֹא תִקְסֶנִיהָ קֹדֶם יְיָ אֱלֹהֶיךָ:</p>	21
22	<p>Thou shalt eat it within thy gates; the unclean and the clean may eat it alike, as the gazelle, and as the hart.</p>	<p>בְּקִרְיֶךָ תִּכְלְנֶיהָ מִסְּאֵבָא וּדְבִיא כַחֲדָא כְּבָשָׂר טָבִיא וְאִילָא:</p>	22
23	<p>Only thou shalt not eat the blood thereof; thou shalt pour it out upon the ground as water.</p>	<p>רַק אֶת־דָּמּוֹ לֹא תֹאכַל עַל־הָאָרֶץ תִּשְׁפֹּךְנּוּ כַּמַּיִם: (פ)</p>	23

(18) כי משנה שכר שכיר. מכאן אמרו, עזד עזרי עוזד צין ציוס וצין צלילה, וזה כפלים שזעזודת שכירי יום, ומהו עזודתו צלילה, רבו מוסר לו שפחה כנענית והולדות לאדון (קידושין טו.).

(19) כל הבכור וגו' תקדיש. וצמקום אחר הוא אומר לא יקדיש, שנאמר אף בכור אֶשֶׁר יִצְּרָה' וגו' (ויקרא כז, כו), הא כיצד, אינו מקדישו לקרבן אחר וכאן למד שמצוה לומר הרי אמה קדוש לזכורה. דבר אחר, א"א לומר תקדיש שכזר נאמר לא יקדיש, וא"א לומר לא יקדיש שהרי כזר נאמר תקדיש, הא כיצד, מקדישו אמה הקדש עליו, ונותן להקדש כפי טובת הנאה שזו (ערכין כט.). לא תעבוד בבכור שורך ולא תגזו וגו'. אף החילוף למדו רבותינו שאסור (חולין קלז.), אלא שדבר הכתוב צהווה:

(20) לפני ה' אלהיך תאכלנו. לכהן הוא אומר, שכזר מצינו שהוא ממתנות כהונה אחד חס ואחד צעל מוס, שנאמר וּבִשְׂרָסָה יִקְרָה לְךָ וגו' (צמדבר יח, יח צכורות כח.). שנה בשנה. מכאן שאין משהין אותו יותר על שנתו, יכול יהא פסול משעברה שנתו, כזר הוקש למעשר, שנאמר ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגןך תירושך ויִהְיֶה וצכורות צקרך ואֶנְךָ (לעיל יד, כג), מה מעשר שני אינו נפסל מִשְׁנָה לחצרתה, אף כזר אינו נפסל, אלא שמצוה חוץ שנתו. שנה בשנה. אם שחטו צסוף שנתו, אוכלו אותו היום ויום אחד משנה אחרת, למד שנאכל לשני ימים ויליה אחד (שם כז: ספרי קכה):

(21) מום. כלל: פסח או עור. פרט: כל מום רע. חזר וכלל, מה הפרט מפורש מום הגלוי ואינו חוזר, אף כל מום שנגלוי ואינו חוזר:

(23) רק את דמו לא תאכל. שלא תאמר הואיל וכולו הימר הוא מכלל איסור הוא, שהרי קדוש, ונשחט צחוף צלא פדיין ונאכל, יכול יהא אף הדם מותר, תלמוד לומר רק את דמו לא תאכל:

XVI Observe the month of Abib, and keep the passover unto the LORD thy God; for in the month of Abib the LORD thy God brought thee forth out of Egypt by night.

שְׁמוֹר אֶת־חֹדֶשׁ הָאֲבִיב וְעָשִׂיתָ פֶסַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי בַחֹדֶשׁ הָאֲבִיב הוֹצִיאָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִמִּצְרַיִם לַיְלָה: טַר יֵת יִרְחָא דְאַבִּיבָא וְתַעֲבִיד פֶּסְחָא קֳדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֲרִי בִירְחָא דְאַבִּיבָא אִפְקֹד יְיָ אֱלֹהֶיךָ מִמִּצְרַיִם וְעֵבֶד לְךָ נִסִּין בְּלַיְלָא:

XVI וְזָבַחְתָּ פֶסַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ צֹאן וּבָקָר בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחָר יְהוָה לְשֶׁכֶן שְׁמוֹ שָׁם:

2 And thou shalt sacrifice the passover-offering unto the LORD thy God, of the flock and the herd, in the place which the LORD shall choose to cause His name to dwell there.

וְתִכּוֹס פֶּסְחָא קֳדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ מִן בְּנֵי עֶזְא וְנִכְסַת קוּדְשֵׁיךָ מִן הַדּוֹר בְּאַתְרָא דִּיתְרַעֵי יְיָ לְאַשְׁרָאָה שְׁכִינְתִּיהָ תָּמָן:

2 וְזָבַחְתָּ פֶסַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ צֹאן וּבָקָר בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחָר יְהוָה לְשֶׁכֶן שְׁמוֹ שָׁם:

3 Thou shalt eat no leavened bread with it; seven days shalt thou eat unleavened bread therewith, even the bread of affliction; for in haste didst thou come forth out of the land of Egypt; that thou mayest remember the day when thou camest forth out of the land of Egypt all the days of thy life.

לֹא תִיכּוֹל עֲלוּהֵי חֲמִיעַ שִׁבְעַת יוֹמִין תִּיכּוֹל עֲלוּהֵי פְטִירָא לְחִים עֲנִי אֲרִי בְּבַהִילוֹ נִפְקָתָא מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם בְּדִיל דְּתִדְכּוֹר יֵת יוֹם מִפְקֹד מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם כּל יוֹמֵי חַיֶּיךָ:

3 לֹא־תֹאכַל עִלּוֹי חֲמִץ שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל־עִלּוֹי מִצּוֹת לֶחֶם עֲנִי כִּי בַחֲפוּזוֹן יֵצְאֶת מֵאַרְץ מִצְרַיִם לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת־יוֹם יֵצִאתְךָ מֵאַרְץ מִצְרַיִם כּל יְמֵי חַיֶּיךָ:

4 And there shall be no leaven seen with thee in all thy borders seven days; neither shall any of the flesh, which thou sacrificest the first day at even, remain all night until the morning.

וְלֹא יִתְחַזֵּי לְךָ חֲמִיר בְּכָל־תְּחוּמֶיךָ שִׁבְעַת יוֹמִין וְלֹא יִבִּית מִן בִּשְׂרָא דְּתִכּוֹס בְּרִמְשָׂא בְּיוֹמָא קֳדָמָאָה לְצַפְרָא:

4 וְלֹא־יִרְאָה לְךָ שְׂאֹר בְּכָל־גְּבֻלְךָ שִׁבְעַת יָמִים וְלֹא־יִלִּין מִן־הַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר תִּזְבַּח בָּעֶרֶב בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן לַבֹּקֶר:

(1) שמור את חודש האביב. מקודם בואו שמור שיהא ראוי לאביב, להקריב בו את מנחת העומר, ואם לאו עָזַר את השנה: ממזרים לילה. והלא ביום יצאו, שנאמר מִמִּצְרַיִם הֶפְסַח יֵצֵא בְנֵי יִשְׂרָאֵל וגו' (במדבר לג, ג), אלא לפי שזלילה נתן להם פרעה רשות ללאת, שנאמר וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן לַיְלָה וגו' (שמות יב, לא):

(2) וזבחת פסח לה' אלהיך צאן. שנאמר מִן הַכֶּזְשִׁים וּמִן הָעוֹשִׁים תִּקְחוּ (שמות יב, ה): ובקר. תזבח לחגיגה (ספרי קנט), שאם נמנו על הפסח חזורה מרובה, מציאים עמו חגיגה כדי שיהא נאכל על השזע (פסחים ע.). ועוד למדו רבותינו דברים הרבה מפסוק זה:

(3) לחם עני. לחם שמזכיר את העוני שנענו צמזרים: כי בחפזון יצאת. ולא הספיק צֶאֱךָ להחמיץ, וזה יהיה לך לזכרון, וחפזון לא שלך היה, אלא של מצרים, שכן הוא אומר וַתִּזְכַּר מִצְרַיִם עַל הָעָם וגו' (שמות יב, לג): למען תזכר. על ידי אכילת הפסח והמנחה, את יום זאתך:

(4) ולא ילִין מן הבשר אשר תזבח בערב ביום הראשון לבקר. אזהרה למותיר צפסח דורות, לפי שלא נאמר אלא צפסח מצרים, ויום ראשון האמור כאן הוא י"ד בניסן, כמה דאת אמר אֵךְ צִיּוֹם הָרִאשׁוֹן שֶׁצִּדְתוּ שָׁאֵר מִצְרַיִם (שמות יב, טו), ולפי שנחלק הכתוב מענינו של פסח והתחיל לדבר בחקות שבעת ימים כגון שבעת ימים תאכל עליו מנחה ולא יראה לך שאור בכל גבולך, הוצרך לפרש באיזו זביחה הוא מזהיר, שאם כתב ולא ילִין מן הבשר אשר תזבח בערב לבקר, הייתי אומר שלמים הנשחטים כל שבעה, כולן צבל תותירו ואינן נאכלין אלא ליום ולילה, לכך כתב בערב ביום הראשון. דבר אחר, בחגיגת י"ד הכתוב מדבר, ולמד עליה שנאכלת לשני ימים, והראשון האמור כאן, ציו"ט הראשון הכתוב מדבר, וכן משמעות המקרא, בשר חגיגה אשר תזבח בערב, לא ילִין ציו"ט הראשון עד בקרו של שני, אבל נאכלת היא בארבעה עשר וצט"ו, וכך היא שנויה במסכת פסחים (עא):

<p>5 Thou mayest not sacrifice the passover-offering within any of thy gates, which the LORD thy God giveth thee;</p>	<p>לֹא תִזְבַּח אֶת-הַפֶּסַח בְּאַתֶּד שְׁעָרָיִךָ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ:</p>	<p>5 לֹא תִזְבַּח אֶת-הַפֶּסַח בְּאַתֶּד שְׁעָרָיִךָ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ:</p>
<p>6 but at the place which the LORD thy God shall choose to cause His name to dwell in, there thou shalt sacrifice the passover-offering at even, at the going down of the sun, at the season that thou camest forth out of Egypt.</p>	<p>כִּי אִם-אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשִׁכְן שְׁמוֹ שָׁם תִּזְבַּח אֶת-הַפֶּסַח בְּעֶרֶב כְּבֹא הַשֶּׁמֶשׁ מוֹעֵד צֵאתְךָ מִמִּצְרַיִם:</p>	<p>6 כִּי אִם-אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשִׁכְן שְׁמוֹ שָׁם תִּזְבַּח אֶת-הַפֶּסַח בְּעֶרֶב כְּבֹא הַשֶּׁמֶשׁ מוֹעֵד צֵאתְךָ מִמִּצְרַיִם:</p>
<p>7 And thou shalt roast and eat it in the place which the LORD thy God shall choose; and thou shalt turn in the morning, and go unto thy tents.</p>	<p>וּבִשְׁלָתָּ וְאָכַלְתָּ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ וּפְנִיתָ בִּבְקֶר וְחָלַכְתָּ לְאַהֲלֶיךָ:</p>	<p>7 וּבִשְׁלָתָּ וְאָכַלְתָּ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ וּפְנִיתָ בִּבְקֶר וְחָלַכְתָּ לְאַהֲלֶיךָ:</p>
<p>8 Six days thou shalt eat unleavened bread; and on the seventh day shall be a solemn assembly to the LORD thy God; thou shalt do no work therein.</p>	<p>שֵׁשֶׁת יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עֲצֹרֶת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה מְלָאכָה: (ס)</p>	<p>8 שֵׁשֶׁת יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עֲצֹרֶת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה מְלָאכָה: (ס)</p>
<p>9 Seven weeks shalt thou number unto thee; from the time the sickle is first put to the standing corn shalt thou begin to number seven weeks.</p>	<p>שִׁבְעָה שָׁבֻעִין תִּמְנִי לָךְ מִשִּׁירִיּוֹת מִגֹּלָא בַּחֲדָד עֲמָרָא דְאַרְמוּתָא תִּשְׁרִי לְמִמְנִי שִׁבְעָה שָׁבֻעִין:</p>	<p>9 שִׁבְעָה שָׁבֻעִת תִּסְפֹּר-לָךְ מִהַחֲל חֲרָמֶשׁ בַּקֹּמָה תַּחֲל לְסַפֵּר שִׁבְעָה שָׁבָעוֹת:</p>
<p>10 And thou shalt keep the feast of weeks unto the LORD thy God after the measure of the freewill-offering of thy hand, which thou shalt give, according as the LORD thy God blesseth thee.</p>	<p>וְעֲשִׂיתָ חֹג שָׁבָעוֹת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ מִסֵּת נִדְבַת יָדְךָ אֲשֶׁר תִּתֵּן כַּאֲשֶׁר יְבָרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:</p>	<p>10 וְעֲשִׂיתָ חֹג שָׁבָעוֹת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ מִסֵּת נִדְבַת יָדְךָ אֲשֶׁר תִּתֵּן כַּאֲשֶׁר יְבָרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:</p>

(6) בערב כבוא השמש מועד צאתך ממצרים. הרי שלשה זמנים חלוקים, צערז משש שעות ולמעלה זצחהו, וכבוא השמש תאכלהו, ומועד לאתך אתה שורפהו, כלומר נעשה נותר ויאל לצית השריפה (ספרי קלג):

(7) ובשלת. זהו צלי אש, שאף הוא קרוי צישול: ופנית בבקר. לזקרו של שני, מלמד שטעון לינה ליל של מוצאי יו"ט (ספרי קלד חגיגה יז):

(8) ששת ימים תאכל מצות. וצמקום אחר הוא אומר שצעת ימים (שמות יב, טו), שצעה מן הישן ושעה מן החדש. דבר אחר, למד על אכילת מנה בצציעי שאינה חוצה, ומכאן אתה למד לששת ימים, שהרי שציעי צכלל היה, ויאל מן הכלל ללמד שאין אכילת מנה צו חוצה אלא רשות, ולא ללמד על עצמו יאל אלא ללמד על הכלל כולו יאל, מה שציעי רשות אף כולם רשות, חוץ מלילה הראשון שהכחוצ קצעו חוצה, שנאמר צַעֲרָצַ פֶּאֶרְכִּי מֵעַתָּה (שם יח פסחים קכ). עצרת לה' אלהיך. עזור עצמן מן המלאכה. דבר אחר, קניפיא של מאכל ומשחה, לשון נַעֲרָה גֵּא אֶרֶץ (שופטים יג, טו):

(9) מהחל חרמש בקמה. משנקצר העומר, שהוא ראשית הקציר (ספרי קלו):

(10) מסת נדבת ירך. די נדצת ירך, הכלל לפי הצרכה, הצא שלמי שמחה, וקצש קרואים לאכול:

- 11 And thou shalt rejoice before the LORD thy God, thou, and thy son, and thy daughter, and thy man-servant, and thy maid-servant, and the Levite that is within thy gates, and the stranger, and the fatherless, and the widow, that are in the midst of thee, in the place which the LORD thy God shall choose to cause His name to dwell there.
- 12 And thou shalt remember that thou wast a bondman in Egypt; and thou shalt observe and do these statutes.
- 13 Thou shalt keep the feast of tabernacles seven days, after that thou hast gathered in from thy threshing-floor and from thy winepress.
- 14 And thou shalt rejoice in thy feast, thou, and thy son, and thy daughter, and thy man-servant, and thy maid-servant, and the Levite, and the stranger, and the fatherless, and the widow, that are within thy gates.
- 15 Seven days shalt thou keep a feast unto the LORD thy God in the place which the LORD shall choose; because the LORD thy God shall bless thee in all thine increase, and in all the work of thy hands, and thou shalt be altogether joyful.
- 16 Three times in a year shall all thy males appear before the LORD thy God in the place which He shall choose; on the feast of unleavened bread, and on the feast of weeks, and on the feast of tabernacles; and they shall not appear before the LORD empty;
- וּשְׂמַחְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתְּךָ וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ וְהַלְוִי וְהַלּוּלִי אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ וְהַגֵּר וְהַיְתוּם וְהָאֱלֻמָּנָה אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשֹׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם:
- וְזָכַרְתָּ כִּי־עַבְדַּת הָיִיתָ בְּמִצְרַיִם וּשְׁמַרְתָּ וַעֲשִׂיתָ אֶת־הַחֻקִּים הָאֵלֶּה: (ב)
- חַג הַסֻּכּוֹת תַּעֲשֶׂה לָּךְ שִׁבְעַת יָמִים בְּאַסְפְּךָ מִגֶּרְנֶךָ וּמִיִּקְבֶּיךָ:
- וּשְׂמַחְתָּ בְּחַגְּךָ אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתְּךָ וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ וְהַלְוִי וְהַלּוּלִי אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ:
- שִׁבְעַת יָמִים תַּחֲגַל לִיהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה כִּי יְבָרְכֶךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־תְּבוּאָתְךָ וּבְכָל־מַעֲשֶׂה יָדֶיךָ וְהָיִיתָ אֶדְ שְׂמֵחַ:
- שְׁלוֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל־זָכוֹרְךָ אֶת־פְּנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר בְּחַג הַמִּצּוֹת וּבְחַג הַשָּׁבֻעוֹת וּבְחַג הַסֻּכּוֹת וְלֹא יֵרָאֶה אֶת־פְּנֵי יְהוָה רִיקִים:
- וְתַחֲדֵי בְּחַגְּךָ אַתָּה וּבִרְכָּךָ וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ וְהַלּוּלִי וְהַלְוִי וְהַגֵּר וְהַיְתוּם וְהָאֱלֻמָּנָה אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ:
- שִׁבְעָא יוֹמִין תִּיחַוֵּג קֳדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּאַתְרָא דִּיתְרַעֵי יְיָ אֲרִי יְבָרְכֶנָּךְ יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־עֲלֻלָתְךָ וּבְכָל־עוֹבְדֵי יָדְךָ וְתִהְיֶה בְּרֵם חֲדָי:
- תֵּלַת זְמָנִין בְּשַׁתָּא יתְחַזִּין כָּל דְּכוּרָךְ קֳדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּאַתְרָא דִּיתְרַעֵי בְּחַגָא דְּפִטְרִיא וּבְחַגָא דְּשַׁבּוּעִיא וּבְחַגָא דְּמִטְלִיא וְלֹא יתְחַזִּין קֳדָם יְיָ רִיקִנִין:

- (11) והלוי והגר והיתום והאלמנה. ארבעה שלי כנגד ארבעה שלך, בן ובתך ועבדך ואמתך, אם אתה משמח את שלי אני משמח את שלך:
- (12) וזכרת כי עבד היית וגו'. על מנת כן פדיתיך שחשמוור ותעשה את החקים האלה:
- (13) באספך. צומן האסיף שאתה מכניס לזית פירות הקיץ. דבר אחר באספך מגרנך ומיקבך, למד שמסכנין את הסוכה בפסולת גורן ויקב (סוכה יב):
- (15) והיית אך שמח. לפי פשוטו אין זה לשון נווי אלא לשון הצטפה, ולפי תלמודו (שם מח). למדו מכאן, לרצות לילי יום טוב האחרון לשמחה:

every man shall give as he is able, according to the blessing of the LORD thy God which He hath given thee. **קכ"ו** אִישׁ כְּמַתְּנַת יָדוֹ כְּבִרְכַּת יְהוָה גָּבַר כְּמַתְּנַת יְדֵיהֶם כְּבִרְכַּתָּהּ אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן-לָךְ: (ס) דִּי אֱלֹהֶיךָ דִּיהֵב לָךְ:

The Haftarah is Isaiah 54:11 – 55:5 on page 171. On Rosh Hodesh, read the Maftir on page 187. Most read the Haftara for Rosh Hodesh when that occurs, but read this Haftara even on Erev Rosh Hodesh.

Judges and officers shalt thou make thee in all thy gates, which the LORD thy God giveth thee, tribe by tribe; and they shall judge the people with righteous judgment. **שופטים** וְשֹׁטְרִים תִּתֵּן-לָךְ דִּינִינִי וּפּוֹרְעָנִי תִּמְנֶי לָךְ בְּכָל בְּכָל-שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר יְהוָה קִרְוָה דִּי אֱלֹהֶיךָ יְהִיב לָךְ אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לְשִׁבְטֶיךָ וְשִׁפְטוּ אֶת-הָעָם מִשְׁפַּט-צֶדֶק: **יד**

Thou shalt not wrest judgment; thou shalt not respect persons; neither shalt thou take a gift; for a gift doth blind the eyes of the wise, and pervert the words of the righteous. **19** לֹא-תִטָּה מִשְׁפָּט לֹא תִכִּיר פָּנִים וְלֹא-תִקַּח שֹׁחַד כִּי הַשֹּׁחַד יַעֲוֶל עֵינֵי חֲכָמִים וַיִּסְלַף דְּבָרֵי צְדִיקָם: **לא** לֹא תִצְלִי דִין לֹא תִשְׁתַּמּוּדַע אִפִּין וְלֹא תִקְבִּיל שׁוּחַדָּא אֲרִי שׁוּחַדָּא מַעֲוֵר עֵינֵי חֲכִימִין וּמִקְלִיל פְּתָגְמִין תִּרְיִצִין:

Justice, justice shalt thou follow, that thou mayest live, and inherit the land which the LORD thy God giveth thee. **20** צֶדֶק צֶדֶק תִּרְדֹּף לְמַעַן תַּחְיֶה וְיִרְשֶׁת אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ: (ס) קוּשָׁטָא קוּשָׁטָא תִרְדּוּף בְּדִיל דְּתִיחֵי וְתִירַת יֵת אֲרַעָא דִּי אֱלֹהֶיךָ יְהִיב לָךְ:

Thou shalt not plant thee an Asherah of any kind of tree beside the altar of the LORD thy God, which thou shalt make thee. **לוי** לֹא-תִטַּע לָךְ אֲשֵׁרָה כָּל-עֵץ אֲצִל מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה-לָּךְ: לֹא תִצְוֵב לָךְ אֲשִׁירַת כָּל אֵילָן בְּסִטֵּר מִדְּבַחָא דִּי אֱלֹהֶיךָ דְּתַעֲבִיד לָךְ:

Neither shalt thou set thee up a pillar, which the LORD thy God hateth. **22** וְלֹא-תִקֵּים לָךְ מַצֵּבָה אֲשֶׁר שָׂנֵא יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: (ס) וְלֹא תִקֵּים לָךְ קָמָא דִּרְחִיק יי אֱלֹהֶיךָ:

(16) ולא יראה את פני ד' ריקם. אלא הצא עולות ראייה ושלמי חגיגה:
(17) איש כמתנת ידו. מי שיש לו אוכלין הרצה ונכסים מרובים, יצא עולות מרובות ושלמים מרובים (חגיגה ח):
(18) שופטים ושוטרים. שופטים, דיינין הפוסקים את הדין; ושוטרים. הרודין את העם אחר מאותן, שמכין וכופתין במקל וצרנועה עד שיקבל עליו את דין השופט: בכל שערך. בכל עיר ועיר (סנהדרין טז): לשבטיך. מוסד על חתן לך, שופטים ושוטרים חתן לך לשבטיך בכל שערך אשר ה' אלהיך נתן לך: לשבטיך. מלמד, שמושיבין דיינין לכל שבט ושבט ובכל עיר ועיר: ושפטו את העם וגו'. מנה דיינין מומחים ודאיקים לשפטו צדק:
(19) לא תטה משפט. כמשמעו: לא תכיר פנים. אף בשעת הטענות, אזהרה לדיין שלא יהא רך לזה וקשה לזה, אחד עומד ואחד יושב, לפי שכשרואה שהדיין מכבד את חבירו, מסתמין טענותיו: ולא תקח שחד. אפילו לשפט צדק (ספרי קמד): כי השחד יעור. משקל שחד ממנו, אי אפשר שלא יטה את לבו להפך בזכותו (כתובות קה): דברי צדיקים. דברים המזדקקים, משפטי אמת:
(20) צדק צדק תרדף. הלך אחר צית דין יפה (ספרי קמד סנהדרין לז): למען תחיה וירשת. כדאי הוא מנוי הדיינין הכשרים, להחיות את ישראל ולהושיבן על אדמתן (שם):
(21) לא תטע לך אשירה. למיבז עליה משעת נטיעתה, ואפילו לא עזבה, עובר בלא תעשה על נטיעתה: לא תטע לך אשירה כל עץ אצל מזבח ד' אלהיך. אזהרה לנוטע אילן ולזונה בית זהר הבית:

XVII	<p>Thou shalt not sacrifice unto the LORD thy God an ox, or a sheep, wherein is a blemish, even any evil thing; for that is an abomination unto the LORD thy God.</p>	<p>לֹא תִזְבַּח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ שׁוֹר וְשֶׂה אֲשֶׁר יְהִי בּוֹ מוֹם כָּל דָּבָר רָע כִּי תוֹעֵבֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא: (ס)</p>	<p>לֹא תִזְבַּח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ שׁוֹר וְשֶׂה אֲשֶׁר יְהִי בּוֹ מוֹם כָּל דָּבָר רָע כִּי תוֹעֵבֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא: (ס)</p>
2	<p>If there be found in the midst of thee, within any of thy gates which the LORD thy God giveth thee, man or woman, that doeth that which is evil in the sight of the LORD thy God, in transgressing His covenant,</p>	<p>אֲרִי יִשְׁתַּכַּח בֵּינְךָ בְּחֹדָא מִן קִרְוֶךָ דִּי אֱלֹהֶךָ יְהִיב לָךְ גִּבֹּר אוֹ אִתָּא דִּיעֲבִיד יֵת דְּבִישׁ קֳדָם יי אֱלֹהֶךָ לְמַעַבְר עַל קִימִית:</p>	<p>כִּי־יִמָּצֵא בְּקִרְבְּךָ בְּאֶחָד שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר־יִתֶּנָּה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ אִישׁ אוֹ־אִשָּׁה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֶת־הָרָע בְּעֵינֵי יְהוָה־אֱלֹהֶיךָ לַעֲבֹר בְּרִיתוֹ:</p>
3	<p>and hath gone and served other gods, and worshipped them, or the sun, or the moon, or any of the host of heaven, which I have commanded not;</p>	<p>וְאָזַל וּפָלַח לְטַעֲנוֹת עִמְמִיָּא וּסְגִיד לְהוֹן וּלְשִׁמְשָׁא אוֹ לְסִיְהָרָא אוֹ לְכָל חִילֵי שָׁמַיָּא דְּלֹא פְקִידִית:</p>	<p>וַיֵּלֶךְ וַיַּעֲבֹד אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וּלְשִׁמְשׁוֹ אוֹ לַיָּרֵחַ אוֹ לְכָל־צָבָא הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר לֹא־צִוִּיתִי:</p>
4	<p>and it be told thee, and thou hear it, then shalt thou inquire diligently, and, behold, if it be true, and the thing certain, that such abomination is wrought in Israel;</p>	<p>וְיִתְחַנֵּן לָךְ וְתִשְׁמַע וְתִתְבַּע יְאוֹת וְהָא קוֹשְׁטָא כִּינֹן פְּתִגְמָא אֲתַעֲבִידִת תוֹעִיבָתָא הָדָא בִּישְׂרָאֵל:</p>	<p>וְהִגַּדְתָּ לָךְ וְשָׁמַעַת וּדְרַשְׁתָּ הַיֵּטִב וְהָנָה אָמֵת נִכּוֹן הַדָּבָר נַעֲשֶׂתָה הַתּוֹעֵבָה הַזֹּאת בִּישְׂרָאֵל:</p>
5	<p>then shalt thou bring forth that man or that woman, who have done this evil thing, unto thy gates, even the man or the woman; and thou shalt stone them with stones, that they die.</p>	<p>וְתַפִּיק יֵת גּוֹבְרָא הַהוּא אוֹ יֵת אֲתָתָא הַהִיא דְּעֲבִדוּ יֵת פְּתִגְמָא בִּישָׁא הַדִּין לְתַרְע בֵּית דִּינָךְ יֵת גּוֹבְרָא אוֹ יֵת אֲתָתָא וְתִרְגְּמוּנֹן בְּאַבְנֵיָא וַיָּמוּתוּן:</p>	<p>וְהוֹצֵאתָ אֶת־הָאִישׁ הַהוּא אוֹ אֶת־הָאִשָּׁה הַהִיא אֲשֶׁר עָשָׂה אֶת־הַדָּבָר הָרָע הַזֶּה אֶל־שְׁעָרֶיךָ אֶת־הָאִישׁ אוֹ אֶת־הָאִשָּׁה וּסְקַלְתֶּם בְּאַבְנִים וּמָתוּ:</p>
6	<p>At the mouth of two witnesses, or three witnesses, shall he that is to die be put to death; at the mouth of one witness he shall not be put to death.</p>	<p>עַל מִימַר תְּרִין סְהָדִין אוֹ תִלְתָּא סְהָדִין יִתְקַטִּיל דְּחַיִּיב קַטְלָא לֹא יִתְקַטִּיל עַל מִימַר סְהָדִיד חַד:</p>	<p>עַל־פִּי שְׁנַיִם עֵדִים אוֹ שְׁלֹשָׁה עֵדִים יוּמָת הַמֵּת לֹא יוּמָת עַל־פִּי עֵד אֶחָד:</p>

(22) ולא תקים לך מצבה. מנצח אבן אחת, להקריב עליה אפילו לשמים: אשר שוא. מנצח אבנים ומנצח אדמה זה לעשות, ואת זו שוא, כי חק היתה לכנענים, ואע"פ שהיתה אהובה לו צימי האצות, עכשיו שגאה, מאחר שעשאוה אלו חק לעבודת אלילים:

(1) לא תזבח וגו' כל דבר רע. אזהרה למפגל צדקשים ע"י דבור רע (ספרי קמו). ועוד נדרשו בו שאר דרשות צשחיתת קדשים (זבחים לו.):

(2) לעבר בריתו. אשר כרת ה' איתכם שלא לעבוד אלילים:

(3) אשר לא צויתו. לעבדם (מגילה ט:):

(4) נכון. מכון העדות:

(5) והוצאת את האיש ההוא וגו' אל שעריך וגו'. המתרגם אל שעריך, לקרע בית דיין, טועה, שכן שנינו אל שעריך זה שער שעבד בו, או אינו אלא שער שנדון בו. נאמר שעריך למטה ונאמר שעריך למעלה, מה שעריך האמור למעלה שער שעבד בו, אף שעריך האמור למטה שער שעבד בו, ותרגומו לקריוף:

<p>7 The hand of the witnesses shall be first upon him to put him to death, and afterward the hand of all the people. So thou shalt put away the evil from the midst of thee.</p>	<p>וְיָדָא דְסִהְדִּיא תְהִי בִיהּ בְּקִדְמִיתָא לְמִקְטִילָהּ וְיָדָא דְּכָל עַמָּא בְּבִתְרִיתָא וְתַפְלִי עֲבִיד דְּבִישׁ מִבֵּינָהּ:</p>	<p>7 יָד הָעֵדִים תִּהְיֶה-בּוֹ בְּרֹאשׁוֹנָה לְהַמִּיתוֹ וְאַחֲרָיָהּ כָּל-הָעָם בְּאַחֲרֹנָה וּבְעֶרְתָּ הָרָע מִקֶּרְבָּךְ: (פ)</p>
<p>8 If there arise a matter too hard for thee in judgment, between blood and blood, between plea and plea, and between stroke and stroke, even matters of controversy within thy gates; then shalt thou arise, and get thee up unto the place which the LORD thy God shall choose.</p>	<p>אֲרִי וְתַפְרֵשׁ מִנֶּךָ פִּתְגָמָא דְּדִינָא בִּין דָּם לְדָם בִּין דִּין לְדִין וּבִין מִקְתָּשׁ סִגִּירו לְמִקְתָּשׁ סִגִּירו פִּתְגָמִי פְּלוּגָת דִּינָא בְּקִרְוֹךְ וְתַקּוּם וְתַסֵּק לְאַתְרָא דִּיתְרַעֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ בִּיהּ:</p>	<p>8 כִּי יִפְלֹא מִמֶּךָ דְּבָר לְמִשְׁפָּט בֵּין-דָּם וְלְדָם בֵּין-דִּין לְדִין וּבֵין נֹגַע לְנֹגַע דְּבָרֵי רִיבּוֹת בְּשַׁעֲרֶיךָ וְקִמַּמְתָּ וְעָלִיתָ אֶל- הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחָר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ:</p>
<p>9 And thou shall come unto the priests the Levites, and unto the judge that shall be in those days; and thou shalt inquire; and they shall declare unto thee the sentence of judgment.</p>	<p>וְתִיתִי לָנֹת פְּהִנָּא לְיוֹצֵי וּלְנֹת דִּינָא דִּיהִי בְיוֹמָא הָאֲנֹנִי וְתַתְּבַע וְיַחְוִין לָךְ יֵת פִּתְגָמָא דְּדִינָא:</p>	<p>9 וּבֹאֲתָ אֶל-הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם וְאֶל- הַשֹּׁפֵט אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּיָּמִים הָהֵם וְדִרְשָׁתָּ וְהִגִּידוּ לָךְ אֵת דְּבַר הַמִּשְׁפָּט:</p>
<p>10 And thou shalt do according to the tenor of the sentence, which they shall declare unto thee from that place which the LORD shall choose; and thou shalt observe to do according to all that they shall teach thee.</p>	<p>וְתַעֲבִיד עַל מִימַר פִּתְגָמָא דִּיתְחִוִּין לָךְ מִן אֲתָרָא הַהוּא דִּיתְרַעֵי יְיָ וְתַטְר לְמַעֲבַד כָּל דִּילְפֻנְךָ:</p>	<p>10 וְעָשִׂיתָ עַל-פִּי הַדָּבָר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לָךְ מִן-הַמָּקוֹם הַהוּא אֲשֶׁר יִבְחָר יְהוָה וְשִׁמַּרְתָּ לַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר יֹרֹוךָ:</p>
<p>11 According to the law which they shall teach thee, and according to the judgment which they shall tell thee, thou shalt do; thou shalt not turn aside from the sentence which they shall declare unto thee, to the right hand, nor to the left.</p>	<p>עַל מִימַר אוֹרִיתָא דִּילְפֻנְךָ וְעַל דִּינָא דִּינִימְרוֹן לָךְ תַּעֲבִיד לֹא תִסְטִי מִן פִּתְגָמָא דִּיתְחִוִּין לָךְ לְיַמִּינָא וּלְשִׁמְאַל:</p>	<p>עַל-פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יֹרֹוךָ וְעַל-הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר-יֹאמְרוּ לָךְ תַּעֲשֶׂה לֹא תִסּוּר מִן-הַדָּבָר אֲשֶׁר-יִגִּידוּ לָךְ יְמִין וְשִׁמְאַל:</p>

ישראל

- (6) שנים עדים או שלשה. אם מתקיימת עדות בשנים למה פרט לך שלשה, להקיש שלשה לשנים, מה שנים עדות אחת אף שלשה עדות אחת, ואין נעשין זוממין עד שיזומו כולם (מכות ה:):
- (8) כי יפלא. כל הפלאה לשון הכדלה ופרישה, שהדבר נכדל ומכוסה ממך: בין דם לדם. צין דם טמא לדם טהור (נדה יט ספרי קנז): בין דין לדין. צין דין זכאי לדין חייב: ובין נגע לנגע. צין נגע טמא לנגע טהור: דברי ריבוב. שיהיו חכמי העיר חולקים בדבר, זה מטמא וזה מטהר, זה מחייב וזה מוכה: וקמת ועלית. מלמד, שצית המקדש גבוה מכל המקומות (סנהדרין פז):
- (9) הכהנים הלויים. הכהנים שינאו משצט לוי: ואל השופט אשר יהיה בימים ההם. ואפילו אינו כשאר שופטים שהיו לפניו, אחת צריך לשמוע לו (ספרי קנז), אין לך אלא שופט שצמיך (ר"ה כה:):
- (11) ימין ושמאל. אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין (ספרי קנז), וכל שכן כשאומר לך על ימין ימין, ועל שמאל שמאל:

<p>12 And the man that doeth presumptuously, in not hearkening unto the priest that standeth to minister there before the LORD thy God, or unto the judge, even that man shall die; and thou shalt exterminate the evil from Israel.</p>	<p>וְגִבֹרָא דִיעֲבִיד בְּרָשָׁע בְּדִיל דְּלֹא לִקְבֹּלָא מִן כְּהֵנָּא דְקָאִים לְשִׁמּוּשָׁא תַמָּן קִדָּם יְיָ אֱלֹהֶיךָ אוּ מִן דִּינָנָא וַיִּתְקַטִּיל גִּבֹרָא הַהוּא וַתִּפְלִי עֲבִיד דְּבִישׁ מִיִּשְׂרָאֵל:</p>	<p>וְהָאִישׁ אֲשֶׁר-יַעֲשֶׂה בְּזִדּוֹן לְבַלְתִּי שָׁמַע אֶל-הַכֹּהֵן הַעֹמֵד לְשִׁרְתָּ שֵׁם אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אוּ אֶל-הַשֹּׁפֵט וּמֵת הָאִישׁ הַהוּא וּבְעֶרְתָּ הָרָע מִיִּשְׂרָאֵל: 12</p>
<p>13 And all the people shall hear, and fear, and do no more presumptuously.</p>	<p>וְכָל הָעָם יִשְׁמְעוּ וַיִּירָאוּ וְלֹא יַזְדִּיזוּ עוֹד: 13</p>	<p>וְכָל-הָעָם יִשְׁמְעוּ וַיִּירָאוּ וְלֹא יִזְדָּזְרוּ עוֹד: (ס)</p>
<p>14 When thou art come unto the land which the LORD thy God giveth thee, and shalt possess it, and shalt dwell therein; and shalt say: 'I will set a king over me, like all the nations that are round about me';</p>	<p>אֲרִי תִיעוֹל לְאַרְעָא דִּינִי אֱלֹהֶיךָ יְהִיב לָךְ וְתִירְתָּהּ וְתִתִּיב בָּהּ וְתִימַר אֲמֵנִי עָלַי מֶלֶכָא כְּכָל עַמְמֵיָא דְבִסְחָרְנִי:</p>	<p>כִּי-תָבֹא אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ וַיִּרְשָׁתָהּ וַיֵּשְׁבָתָהּ בָּהּ וְאָמַרְתָּ אֲשִׁימָה עָלַי מֶלֶךְ כְּכָל-הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבְתִי:</p>
<p>15 thou shalt in any wise set him king over thee, whom the LORD thy God shall choose; one from among thy brethren shalt thou set king over thee; thou mayest not put a foreigner over thee, who is not thy brother.</p>	<p>מִנְּהָא תִמְנִי עָלֶיךָ מֶלֶכָא דִּי-תִירְעִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ בֵּיהּ מִגּוֹ אַחֶיךָ תִמְנִי עָלֶיךָ מֶלֶכָא לִית לָךְ רִשׁוֹ לְמִנְּהָא עָלֶיךָ גִּבֹר נִכְרָא דְלֹא אַחֶיךָ הוּא:</p>	<p>שׁוּם תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ מִקִּרְבּ אֲחֵיךָ תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ לֹא תֹכֵל לָתֵת עָלֶיךָ אִישׁ נִכְרִי אֲשֶׁר לֹא-אַחֶיךָ הוּא: 15</p>
<p>16 Only he shall not multiply horses to himself, nor cause the people to return to Egypt, to the end that he should multiply horses; forasmuch as the LORD hath said unto you: 'Ye shall henceforth return no more that way.'</p>	<p>לְחוֹד לֹא יִסְגִּי לִיהּ סוּסִין וְלֹא יְתִיב ית עַמָּא לְמַצְרַיִם בְּדִיל לְאַסְגָּאָה סוּסִין וַיִּי אָמַר לְכוּן לֹא תִיִסְפוּן לְמוֹתָב בְּאוּרְחָא הַדָּא עוֹד:</p>	<p>רַק לֹא-יִרְבֶּה-לּוֹ סוּסִים וְלֹא- יָשִׁיב אֶת-הָעָם מִצְרַיִמָּה לְמַעַן הִרְבּוֹת סוּס וַיְהִי־הוּא אָמַר לָכֶם לֹא תִסְפוּן לָשׁוּב בְּדֶרֶךְ הַהוּא עוֹד: 16</p>
<p>17 Neither shall he multiply wives to himself, that his heart turn not away; neither shall he greatly multiply to himself silver and gold.</p>	<p>וְלֹא יִסְגִּי לִיהּ נָשִׁין וְלֹא יִטְעִי לְבִיהּ וְכִסְפָּא וְזָהָב לֹא יִסְגִּי לִיהּ לְחֻדָּא:</p>	<p>וְלֹא יִרְבֶּה-לּוֹ נָשִׁים וְלֹא יָסוּר לְבָבוֹ וְכֶסֶף וְזָהָב לֹא יִרְבֶּה-לּוֹ מְאֹד: 17</p>

(13) וְכָל הָעָם יִשְׁמְעוּ. מִכָּאן, שֶׁמִּתְחִינִין לוֹ עַד הָרִגְלָא, וּמִמִּיתִין אוֹתוֹ בְּרִגְלָא (סְנֵה דְרִין פֻּט):
(16) לֹא יִרְבֶּה לּוֹ סוּסִים. אֵלֶּכּא כְּדִי מִרְכָּזוֹ, שְׁלֹא יִשְׁיַב אֶת הָעָם מִצְרַיִמָּה, שֶׁהַסּוּסִים זָכִים מִשָּׁם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּשִׁלְמָה, וְשֶׁעָלָה וְשֶׁלֹּא מִקִּרְבָּהּ מִמִּצְרַיִם בְּשָׁשׁ מֵאוֹת כֶּסֶף וְכֶסֶף צִמְמָשִׁים וּמֵאָה (מִלְכִּי-סָא י, כֹּט סְנֵה דְרִין כֹּא):
(17) וְלֹא יִרְבֶּה לּוֹ נָשִׁים. אֵלֶּכּא שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה, שֶׁמִּצִּינוּ שֶׁהֵיוּ לוֹ לְדוֹד שֶׁשׁ נָשִׁים, וְנֶאֱמַר לוֹ, וְאִם מִעֵט וְאִסְכָּה לָךְ כְּהֵנָּה וְכְהֵנָּה (שְׁמוֹאֲלִי צ, כ): וְכֶסֶף וְזָהָב לֹא יִרְבֶּה לּוֹ מְאֹד. אֵלֶּכּא כְּדִי לִיתֵן לְאִכְסָנִיא (ס"א לֹא פִסְנִיא) (סְנֵה דְרִין שֶׁס):

18	And it shall be, when he sitteth upon the throne of his kingdom, that he shall write him a copy of this law in a book, out of that which is before the priests the Levites.	וְהָיָה כְּשִׁבְתּוֹ עַל כִּסֵּא מַמְלַכְתּוֹ וְכָתַב לּוֹ אֶת־מִשְׁנֵה תּוֹרָה הַזֹּאת עַל־סֵפֶר מִלִּפְנֵי הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם: וַיְהִי כַמִּתְבִּיָּה עַל כּוֹרֵסִי מַלְכוּתִיָּה וְיָכְתוּב לִיָּה יֵת פֶּרֶשָׁן אֲוִרִיתָא הָדָא עַל סִפְרָא מִן קֳדָם כְּהֲנִיָּא לִיִּנְאִי:	18
19	And it shall be with him, and he shall read therein all the days of his life; that he may learn to fear the LORD his God, to keep all the words of this law and these statutes, to do them;	וְהָיָה עִמּוֹ וְקָרָא בּוֹ כָּל־יְמֵי חַיָּו לְמַעַן יִלְמַד לִירְאָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהָיו לְשֹׁמֵר אֶת־כָּל־דִּבְרֵי תּוֹרָה הַנִּזְנָת וְאֶת־הַחֻקִּים הָאֵלֶּה לַעֲשֹׂתָם: וְהָיָה עִמּוֹ וְהָיָה קָרִי בִּיהַ כָּל יוֹמֵי חַיָּוִה בְּדִיל דְּיִילָף לְמַדְחַל קֳדָם יְיָ אֱלֹהֵיהַ לְמַטַּר יֵת כָּל פְּתִיגֵי אֲוִרִיתָא הָדָא וְיֵת קִימִיָּא הָאֵלִין לְמַעַבְדֵּהוֹן:	19
20	that his heart be not lifted up above his brethren, and that he turn not aside from the commandment, to the right hand, or to the left; to the end that he may prolong his days in his kingdom, he and his children, in the midst of Israel.	לְבַלְתִּי רוּם־לִבְבוֹ מֵאַחֲיוֹ וּלְבַלְתִּי סוּר מִן־הַמִּצְוָה יְמִין וּשְׂמֹאל לְמַעַן יֵאָרֶיךָ יָמִים עַל־מַמְלַכְתּוֹ הוּא וּבָנָיו בְּקֶרֶב יִשְׂרָאֵל: (ס) בְּדִיל דְּלֹא יִירָם לְבִיהַ מֵאַחוּהַ וּבְדִיל דְּלֹא יִסְטִי מִן תַּפְסִידָתָא לִימִינָא וּלְשְׂמֹאלָא בְּדִיל דְּיִוִּרֶיךָ יוֹמִין עַל מַלְכוּתִיָּה הוּא וּבְנוּהַי בְּגוֹ יִשְׂרָאֵל:	20
XVIII	The priests the Levites, even all the tribe of Levi, shall have no portion nor inheritance with Israel; they shall eat the offerings of the LORD made by fire, and His inheritance.	לֹא־יִהְיֶה לַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם כָּל־שִׁבְט לִנְי חֵלֶק וְנַחֲלָה עִם־יִשְׂרָאֵל אֲשֵׁי יְהוָה וְנַחֲלָתוֹ יֹאכְלוּן: לֹא יְהִי לְכַהֲנִיָּא לִיִּנְאִי כָּל שִׁבְטָא דְּלִנְי חוּלָק וְאַחְסָנָא עִם יִשְׂרָאֵל קוֹרְבָנִיָּא דִּיִּי וְאַחְסָנִיתִיָּה יִיכְלוּן:	שלישי

(18) והיה כשבתו. אם עשה כן, כדאי הוא שתחזיקים מלכותו: את משנה התורה. שמי ספרי תורות, אחת שהיא מונחת בצית גזיו, ואחת שנכנסת ויוצאת עמו (סנהדרין ס), ואונקלוס תרגם פתשגן, פסטר משנה לשון שגון ודבור: (19) דברי התורה. כמשמעו:

(20) ולבלתי סור מן המצוה. אפילו מצוה קלה של נביא: למען יאריך ימים. מכלל הן אחת שומע לאו, וכן מצוה בשלול, שאמר לו שמואל שצעת ימים תוכל עד צאי אלך (שמואל א י, ח), להעלות עלות וגו', וכתיב ויחל שצעת ימים (שם יג, ח), ולא שמר הבטחתו לשמור כל היום, ולא הספיק להעלות העולה, עד שצא שמואל ואמר לו נקבל לא שמתק וגו' (שם יג) ועתה ממלכתך לא תקום (שם יד), הא למדת, שצדיל מצוה קלה של נביא, נענש: הוא ובניו. מגיד שאם צנו הגון למלכות, הוא קודם לכל אדם (הוריות יא):

(1) כל שבט לוי. צין תמימין צין בעלי מומין: חלק. צציה: ונחלה. צארך: אשי ה'. קדשי המקדש (ס"א קדשי הקדשים): ונחלתו. אלו קדשי הגזול, תרומות ומעשרות, אבל נחלה גמורה, לא יהיה לו בקרב אחיו. ובספרי דרשו (קסד), ונחלה לא יהיה לו. זו נחלת שאר. בקרב אחיו, זו נחלת (גירסת הרמב"ן: שצעה) חמשה, ואיני יודע מה היא, ונראה לי, שארץ כנען שמעבר הירדן ואילך נקראת ארץ חמשה עממים, ושל סיוחן ועוג שני עממים, ואמורי וכנעני, ונחלת שאר לרבות קיני וקנזי וקדמוני, וכן דורש פירוש מתנות שנאמרו לאהרן על כן לא היה ללוי וגו', להזהיר על קיני וקנזי וקדמוני (ספרי קרח קט). שוב נמצא צדצרי רבי קלונימוס, הכי גרסינן בספרי. ונחלה לא יהיה לו, אלו נחלת חמשה. בקרב אחיו. אלו נחלת שצעה, נחלת חמשה שצטים ונחלת שצעה שצטים, ומתוך שמה ויהושע לא חלקו נחלה אלא לחמשה שצטים בצד, שכן משה הנחיל לראובן וגד וחצי שצט מנשה, ויהושע הנחיל ליהודה ואפרים ולחצי שצט מנשה, ושצעה האחרים נטלו מאלהן אחרי מות יהושע, מתוך כך הזכיר חמשה לצד ושצעה לצד:

2 And they shall have no inheritance among their brethren; the LORD is their inheritance, as He hath spoken unto them.	וְנָחֳלָה לֹא־יִהְיֶה־לָּוֹ בְּקִרְבֹּ אֶחָיו יִהְיֶה הוּא נַחֲלָתוֹ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר־לָּוֹ: (ס)	2 וְנָחֳלָה לֹא־יִהְיֶה־לָּוֹ בְּקִרְבֹּ אֶחָיו יִהְיֶה הוּא נַחֲלָתוֹ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר־לָּוֹ: (ס)
3 And this shall be the priests' due from the people, from them that offer a sacrifice, whether it be ox or sheep, that they shall give unto the priest the shoulder, and the two cheeks, and the maw.	וְזֶה יִהְיֶה מִשְׁפֹּט הַכֹּהֲנִים מֵאֵת הָעֶם מֵאֵת זִבְחֵי הַזֶּבֶחַ אִם־ שׁוֹר אִם־שֶׁה וְנָתַן לַכֹּהֵן הַזֶּרַע וְהַלְתָּנִים וְהַקֶּבֶה:	3 וְזֶה יִהְיֶה מִשְׁפֹּט הַכֹּהֲנִים מֵאֵת הָעֶם מֵאֵת זִבְחֵי הַזֶּבֶחַ אִם־ שׁוֹר אִם־שֶׁה וְנָתַן לַכֹּהֵן הַזֶּרַע וְהַלְתָּנִים וְהַקֶּבֶה:
4 The first-fruits of thy corn, of thy wine, and of thine oil, and the first of the fleece of thy sheep, shalt thou give him.	רִישׁ עֲבוֹרֶךָ חֲמֻרְךָ וּמִשְׁחֶךָ וּרִישׁ גִּזְתְּ עֹנֶךָ תַּתִּין לֵיהִ:	4 רִאשִׁית דְּגָנְךָ תִּירְשָׁנָה וּנְצִתְךָ וּרִאשִׁית גִּזְ צֹאנְךָ תַּתִּין־לָּוֹ:
5 For the LORD thy God hath chosen him out of all thy tribes, to stand to minister in the name of the LORD, him and his sons for ever.	כִּי בּוֹ בָּחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִכָּל־שִׁבְטֶיךָ לַעֲמֹד לְשֵׁרֶת בְּשֵׁם־יְהוָה הוּא וּבָנָיו כָּל־ הַיָּמִים: (ס)	5 כִּי בּוֹ בָּחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִכָּל־שִׁבְטֶיךָ לַעֲמֹד לְשֵׁרֶת בְּשֵׁם־יְהוָה הוּא וּבָנָיו כָּל־ הַיָּמִים: (ס)
6 And if a Levite come from any of thy gates out of all Israel, where he sojourneth, and come with all the desire of his soul unto the place which the LORD shall choose;	וְאִרִי יִיתִי לִינוֹאֶה מִחֹדָ מִקְרָנֶךָ מִכָּל־יִשְׂרָאֵל דְּהוּא דָּאֵר תָּמֹן וְיִיתִי בְּכָל־רְעוֹת נִפְשִׁיהָ לְאֶתְרָא דִּיתְרַעִי יי:	6 וְכִי־יָבֹא הַלֵּוִי מֵאֶתֶר שְׁעָרֶיךָ מִכָּל־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־הוּא גֵר שָׁם וּבָא בְּכָל־אֹתָ נַפְשׁוֹ אֶל־ הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה:
7 then he shall minister in the name of the LORD his God, as all his brethren the Levites do, who stand there before the LORD.	וְיִשְׁמִישׁ בְּשֵׁם אֱלֹהֵיהָ כָּכָל אֶחָדֵיהָ לִינוֹאֵי דְמִשְׁמִשִּׁין תָּמֹן קֳדָם יי:	7 וְשֵׁרֶת בְּשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵיוֹ כָּכָל־ אֶחָיו הַלְוִיִּם הָעֹמְדִים שָׁם לִפְנֵי יְהוָה:

(2) כאשר דבר לו. צֹאנְכֶם לֹא תִקַּח לָּוִי חֶלֶק (צמדצר יח, כ):
(3) מאת העם. ולא מאת הכהנים: אם שור אם שה. פרט לחיה: הזרוע. מן הפרק של ארכובה עד כף של יד שקורין אשפלדון: והלחיים. עם הלשון. דורשי רשומות היו אומרים זרוע תחת יד, שנאמר וַיִּקַּח לֶמַח צִידוֹ (צמדצר כה, ו). לחיים, תחת תפלה, שנאמר וַיַּעֲמֵד פִּינָחָס וַיִּפְלֹל (תהלים קו, ל). והקצה, תחת האֶפְסָה אֶל קֶבֶה (צמדצר כה, ח חולין קלד:):
(4) ראשית דגן. זו תרומה, ולא פירש זה שיעור, אבל רבותינו נתנו זה שיעור (תרומות פ"ד מ"ג), עין יפה אחד מארבעים, עין רעה אחד ממששים, צינונית אחד מחמששים, וסמכו על המקרא שלא לפחות מאחד ממששים, שנאמר וַיִּשְׁפֹּט הָאִיָּה מִחֶמֶר הָאֶעֱרִים (יחזקאל מה, יג). ששית האֶיָּה חזי סאה, כשאתה נותן חזי סאה לכור הרי א' ממששים, שהכור שלשים סאין: וראשית גז צאנך. כשאתה גוזז צאנך ככל שנה, תן ממנה ראשית לכהן, ולא פירש זה שיעור, ורבותינו (חולין קלז:): נתנו זה שיעור א' ממששים. וכמה צאן חייבות בראשית הגז, חמש רחלות, שנאמר וְקָמַשׁ לָאֵן עֲשׂוּיֹת (שמואל"א כה, יח), רבי עקיבא אומר, ראשית גז ששים, צאנך ארבע, תתן לו הרי חמש:
(5) לעמוד לשרת. מכאן, שאין שירות אלא מעומד:
(6) וכי יבא הלוי. יכול צנן לוי ודאי הכתוב מדבר, תלמוד לומר ושרת, יצאו לויים שאין ראויין לשרת (ספרי קסח): ובא בכל אות נפש וגו' ושרת. למד על הכהן, שצא ומקריב קרבנות נדבתו או חוצתו ואפילו צמסמר שאינו שלו. דבר אחר, עוד למד על הכהנים הצאים לרגל, שמקריבין צמסמר ועוזדין בקרבנות הצאות מחמת הרגל, כגון מוספי הרגל, ואע"פ שאין המשמר שלהם:

8 They shall have like portions to eat, beside that which is his due according to the fathers' houses. .	חֹלֶק כְּחֹלֶק יֵיכָלוּ בָר מִמִּשְׁכָּתָא דִּיתָה שְׁבֵתָא דְכִין אֲתִקְיָנוּ אֲבֵהָתָא:	8 חֶלֶק כְּחֶלֶק יֵאָכְלוּ לְבָר מִמִּפְקֵי עַל־הָאָבוֹת: (ס)
9 When thou art come into the land which the LORD thy God giveth thee, thou shalt not learn to do after the abominations of those nations.	אֲרִי אֶת עָלִיל לְאֲרַעָא דִּי אֱלֹהֵי יְהִיב לָךְ לֹא תִלְף לְמַעַבַד כְּתוֹעֵבַת עַמֵּי־הָאֲנִין:	9 כִּי אֲתָה בָא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לֹא־תִלְמַד לַעֲשׂוֹת כְּתוֹעֵבַת הַגּוֹיִם הָהֵם:
10 There shall not be found among you any one that maketh his son or his daughter to pass through the fire, one that useth divination, a soothsayer, or an enchanter, or a sorcerer,	לֹא יִמָּצֵא בָךְ מַעֲבִיר בְּנוֹ־וּבָתּוֹ בְּאֵשׁ קֶסֶם קְסָמִים מְעוֹנָן וּמְנַחֵשׁ וּמִכְשֵׁף:	10 לֹא־יִמָּצֵא בָךְ מַעֲבִיר בְּנוֹ־וּבָתּוֹ בְּאֵשׁ קֶסֶם קְסָמִים מְעוֹנָן וּמְנַחֵשׁ וּמִכְשֵׁף:
11 or a charmer, or one that consulteth a ghost or a familiar spirit, or a necromancer.	וְחָבֵר חֶבֶר וְשֹׂאֵל אוֹב וְיִדְעָנִי וְדָרַשׁ אֶל־הַמֵּתִים:	11 וְחָבֵר חֶבֶר וְשֹׂאֵל אוֹב וְיִדְעָנִי וְדָרַשׁ אֶל־הַמֵּתִים:
12 For whosoever doeth these things is an abomination unto the LORD; and because of these abominations the LORD thy God is driving them out from before thee.	כִּי־תוֹעֵבַת יְהוָה כָּל־עֲשֵׂה אֱלֹה וּבִגְלַל תְּתוּעֵבַת הָאֱלֹה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מוֹרִישׁ אוֹתָם מִפְּנֵיךְ:	12 כִּי־תוֹעֵבַת יְהוָה כָּל־עֲשֵׂה אֱלֹה וּבִגְלַל תְּתוּעֵבַת הָאֱלֹה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מוֹרִישׁ אוֹתָם מִפְּנֵיךְ:
13 Thou shalt be whole-hearted with the LORD thy God.	תָּמִים תְּהִיָּה עִם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:	13 תָּמִים תְּהִיָּה עִם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:

(8) חלק כחלק יאכלו. מלמד, שחולקין בעורות ובעשר שעירי חטאות, יכול אף בדברים הבאים שלא מחמת הרגל, כגון תמידים ומוספים שבת ונדבות, תלמוד לומר לצד ממכרו על האבות, חוץ ממה שמכרו האבות בימי דוד ושמואל, שנקבעו המשמרות, ומכרו זה לזה טול אחת שצפוף ואני אטול שבת:

(9) לא תלמד לעשות. אבל אתה למד להצין ולהורות (סנהדרין סח.), כלומר להצין מעשיהם כמה הם מקולקלין, ולהורות לבניך לא תעשה כך וכך שזה הוא חוק העוזדי כוכבים:

(10) מעביר בנו ובתו באש. היא עצודת המולך, עושה מדורות אש מכאן ומכאן, ומעבירו צין שתייהם (סנהדרין סד:): קסם קסמים. איזה קוסם, האוחז את מקלו ואומר אס אלך אס לא אלך, וכן הוא אומר עמי צעצו יסאל ועקלו יגיד לו (הושע ד, יב): מעוון. רבי עקיבא אומר, אלו נותני עונות, שאומרים עונה פלונית יפה להתחיל, וחכמים אומרים אלו אוחזי העינים (סנהדרין סה:): מנחש. פתו נפלה מפיו, צבי הפסיקו בדרך, מקלו נפל מידו (סנהדרין סט):

(11) וחבר חבר. שמרץ נחשים או עקרבים או שאר חיות למקום אחד (ספרי קעב): ושואל אוב. זה מכשפות ששמו פיתוס, ומדבר משקיו ומעלה את המת בצית השחי שלו: וידעוני. מכנים ענש חיה ששמה ידוע לתוך פיו, ומדבר הענש ע"י מכשפות: ודרש אל המתים. כגון המעלה בזכרותו, והנשאל בגלגולת:

(12) כל עושה אלה. עושה כל אלה לא נאמר, אלא כל עושה אלה, אפילו אחת מהן (ספרי קעג):

(13) תמים תהיה עם ה' אלהיך. המהלך עמו בתמימות ותאפה לו, ולא מחקור אחר העמידות, אלא כל מה שיצא עליך קבל בתמימות, ואז תהיה עמו ולחלקו:

I4

אֲרִי עִמָּמִיָּא הָאֵלִין דְּאֵת יִרִית
יִתְהוֹן מִן מַעֲנִיָּא וּמִן קִסְמִיָּא
שְׁמַעִין וְאֵת לֹא כֵן יִהְיֶה לָּךְ יי
אֱלֹהֶיךָ :

כִּי־הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֶתָּה
יִוְרָשׁ אוֹתָם אֶל־מַעֲבָדִים וְאֶל־
קִסְמִים יִשְׁמְעוּ וְאֶתָּה לֹא כֵן גִּתָּן
לָהֶם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ :

חמישי
פטר*

15

נִבְיָא מְבִינֵךְ מֵאַחֶךְ דְּכֹתֵי
יָקִים לֶךְ יִי אֱלֹהֶךְ מִנִּיה
תִּקְבְּלוּ:

נָבִיא מִקֶּרְבָּךְ מֵאַחֶיךָ כָּמֹנִי
יָקִים לָּךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵלָיו
תִּשְׁמָעוּן:

15

16

כָּכֹל דִּשְׁאִילְתָּא מִן קֳדָם יי
אֱלֹהִיךָ בְּחֹרֶב בְּיוֹמָא דְקַהֲלָא
לְמִימָר לֹא אוֹסִיף לְמַשְׁמַע
יְת קָל מִימְרָא דִּי אֱלֹהֵי וִית
אִישְׁתָּא רַבְתָּא הָדָא לֹא אֲחֹזִי
עוֹד וְלֹא אֲמוֹת:

כָּבֹל אֲשֶׁר-שָׁאַלְתָּ מֵעַם יִהְיֶה
אֵלֶיךָ בְּחֹרֵב בָּיִת הַקֹּהֵל
לֵאמֹר לֹא אֶסָּף לִשְׁמֹעַ אֶת-
קוֹל יִהְיֶה אֵלֶיךָ וְאֶת-הָאִשׁ
הַגִּדֹלָה הַזֹּאת לֹא-אֶרְאֶה עוֹד
וְלֹא אֲמוֹת:

16

17

וַאֲמַר יי לִי אֶתְקִינּוּ דְמִלִּילּוּ:

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי הִיטִיבוּ אָשֶׁר
דַּבַּרְוּ:

17

18

נִבְיָא אַקִּים לְהוֹן מְגוֹ אַחֵיהוֹן
כְּתוּדָא וְאַתִּין פְּתַגְמִי נְבוֹאָתִי
בְּפוּמִיָּה וַיִּמְלִיל עִמָּהוֹן יָת כָּל
דְּאַפְקָרֵיהּ:

נָבִיא אֲקִים לָהֶם מִקֶּרֶב אֲחֵיהֶם
כַּמֹּזֶה וְנִתְּתִי דְבָרִי בְּפִיו וּדְבַר
אֲלֵיהֶם אֶת כָּל-אֲשֶׁר אֶצְנֹנוּ:

18

19

וַיְהִי גִבּוֹרָא דְּלֹא
לְפִתְגָּמִי דִּימְלִיל
מִימְרֵי יִתְבַּע מְנִיָּה:

וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא-יִשְׁמַע
אֶל-דְּבָרֵי אֲשֶׁר יִדְבֹּר בְּשִׁמִּי
אֲנִי אֲדַרְשׁ מֵעַמּוֹ:

19

20

בָּרָם וּבָיָא דִּירְשֵׁעַ לְמַלְלָא
פְּתִנְמָא בְּשִׁמִּי יָת דְּלָא
פְּסִידְתִּיהָ לְמַלְלָא וְדִימְלִיל
בְּשׁוּם טַעוּת עֲמֻמְיָא וִיתְקַטִּיל
נְבִיא תְּחִיבָא:

אֵת הַנְּבִיא אֲשֶׁר יִזְדָּר לְדַבֵּר
דָּבָר בְּשִׁמּוֹ אֶת אֲשֶׁר לֹא-
צִוִּיתִיו לְדַבֵּר וְאֲשֶׁר יְדַבֵּר
בְּשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וּמֵת
הַנְּבִיא הַהוּא:

20

(14) לא כן נתן לך ה' אלהיך. לשמוע אל מעוננים ואל קוסמים, שהרי השרה שכינה על הנביאים ואורים ותומים:

(15) מקרבך מאחיד במוני. כמו שאני מקרבך מאחיד, יקום לך תחתי, וכן מנביא לנביא:

(20) אשר לא צויתיו לדבר. אצל נוימי למזירו (סנהדרין פט.): ואשר ידבר בשם אלהים אחרים. אפילו

כוון את ההלכה, לאסור את האסור ולהתיר את המותר: ומת. בחנק, שלשה מיתתן צידי אדם, המתנבא מה שלא שמע, ומה

שלא נאמר לו ונאמר לחזירו, והמתנבא בשם עבודת אלילים. אבל הכובש את נבואתו, והעובר על דברי נביא, והעובר על דברי

עלמנו, מיתחתן צידי שמים, שנאמר אנכי אדרוש מעמו (סנהדרין פט. ספרי קעג):

21	And if thou say in thy heart: 'How shall we know the word which the LORD hath not spoken?'	וְכִי תֹאמַר בְּלִבְּךָ אֵיכָה נֵדַע אֶת־הַדָּבָר אֲשֶׁר לֹא־דִבְּרוּ יְהוָה:	21
22	When a prophet speaketh in the name of the LORD, if the thing follow not, nor come to pass, that is the thing which the LORD hath not spoken; the prophet hath spoken it presumptuously, thou shalt not be afraid of him.	אֲשֶׁר יִדְבַר הַנָּבִיא בִשְׁם יְהוָה וְלֹא־יְהִיָּה תִדְבָּר וְלֹא יָבֹא הוּא הַדָּבָר אֲשֶׁר לֹא־דִבְּרוּ יְהוָה בְּזִדּוֹן דִּבְּרוּ הַנָּבִיא לֹא תִגּוֹר מִמֶּנּוּ: (ס)	22
XIX	When the LORD thy God shall cut off the nations, whose land the LORD thy God giveth thee, and thou dost succeed them, and dwell in their cities, and in their houses;	כִּי־יִכָּרֵת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־ הַגּוֹיִם אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ אֶת־אֶרֶצָם וִירֻשָּׁתָם וַיֵּשְׁבֶתָ בְּעָרֵיהֶם וּבִכְתֻּרֵיהֶם:	XIX
2	thou shalt separate three cities for thee in the midst of thy land, which the LORD thy God giveth thee to possess it.	שְׁלוֹשׁ עָרִים תִּבְדִּיל לְךָ בְּתוֹךְ אֶרֶצְךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ לְרִשְׁתָּהּ:	2
3	Thou shalt prepare thee the way, and divide the borders of thy land, which the LORD thy God causeth thee to inherit, into three parts, that every manslayer may flee thither.	תִּכְוֶן לְךָ תְּדָרֶךְ וּשְׁלֹשֶׁת אֶת־ גְּבוּל אֶרֶצְךָ אֲשֶׁר יִנְחִילְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהָיָה לָנוֹס שָׁמָּה כָּל־ רֹצֵחַ:	3
4	And this is the case of the manslayer, that shall flee thither and live: whoso killeth his neighbour unawares, and hated him not in time past;	וְזֶה דְּבַר הָרֹצֵחַ אֲשֶׁר־יָנוֹס שָׁמָּה וְחִי אֲשֶׁר יָבֹה אֶת־רֵעֵהוּ בְּבִלְי־דַעַת וְהוּא לֹא־שָׂנֵא לוֹ מִתְּמֹל שְׁלֹשָׁם:	4

(21) וכי תאמר בלבבך. עתידין אתם לומר, כשיבא חנניה בן עזור ומתנבא, הִנֵּה כְּלִי צִית ה' מוֹשְׁבִים מְצֻלָה עֹשֶׂה מְהֵרָה (ירמיה כז, טז), וירמיהו עומד וזווח אֶל הָעַמָּדִים וְעַל הָיִם, וְעַל יָסַר הַפָּלִים (שם יט) שלא גלו עַם יְכִנְיָה, צֻלָּה יוֹצֵאוֹ (שם כב) עַם גְּלוּת נִדְקִיָּהוּ:

(22) אשר ידבר הנביא. ויאמר דבר זה עתיד לצא עליכם (ספרי קעח), ותראו שלא יבא. הוא הדבר אשר לא דברו ה'. והרוג אומת. ואם תאמר, זו צמתנבא על העתידות, הרי שבא ואמר עשו כך וכך ומפי הקצ"ה אני אומר, כבר נזכרו, שאם בא להדיחך מאחזת מכל המצות לא תשמע לו (לעיל פרשה יג), אלא"כ מומחה הוא לך שהוא נדיק גמור, כגון אליהו צהר הכרמל, שהקריב צממה בשעת איסור הצמות כדי לגדור את ישראל, הכל לפי זורק שעה וסייג הפרצה. לכן נאמר אליו תשמעון: לא תגור ממונו. לא תמנע עצמך מללמד עליו חוצה (ספרי שם), ולא תירא ליענש עליו:

(3) תכין לך הדרך. מקלט, מקלט, היה כחוצ על פרשת דרכים (מכות י:). ושלשת את גבול ארצך. שיהא מתחלת הגבול. עד העיר הראשונה של עיר מקלט, כשיעור מהלך שיש ממנה עד השנייה, וכן משנייה לשלישית, וכן מן השלישית עד הגבול השני של ארץ ישראל:

<p>as when a man goeth into the forest with his neighbour to hew wood, and his hand fetcheth a stroke with the axe to cut down the tree, and the head slippeth from the helve, and lighteth upon his neighbour, that he die; he shall flee unto one of these cities and live;</p>	<p>וַיֵּעוֹל עִם חֲבֵרִיהַ בְּחֹרֶשׁ לְמַשֵּׁן אֶעִין וַתִּתְמָרְגַּי יָדֶיהָ בְּבִרְזָלָא לְמִקְצִיהָ אֶעֱא וַיִּשְׁתַּלֵּף בְּרִזְלָא מִן אֶעֱא וַיִּשְׁכַּח יֵת חֲבֵרִיהַ וַיָּמוּת הוּא יַעְרוֹק לַחֲדָא מִן קְרוּיָא הָאֵלִין וַיִּתְשִׁימִים:</p>	<p>וְאִשֶּׁר יָבֹא אֶת־רַעְהוּ בַּיָּעַר לַחֲטֹב עֵצִים וַנִּדְחָה יָדוֹ בַּגִּרְזֹן לִכְרֹת הָעֵץ וַנִּשָּׁל הַבִּרְזֹל מִן־הָעֵץ וַיִּמָּצֵא אֶת־רַעְהוּ וַמָּת הוּא יָנוּס אֶל־אַחַת הָעָרִים־הָאֵלֶּה וַחֲיִי:</p>
<p>lest the avenger of blood pursue the manslayer, while his heart is hot, and overtake him, because the way is long, and smite him mortally; whereas he was not deserving of death, inasmuch as he hated him not in time past.</p>	<p>דְּלִמָּא יִרְדּוּף גְּאִיל דְּמָא בְּתַר קְטוּלָא אַרְי וַיַּחַם לְבִיָּה וַיִּדְבַּקְנִיה אַרְי יִסְגִי אוֹרְחָא וַיִּקְטְלֶיהָ נַפְשָׁא וְלִיָּה לִית חֻבַּת דִּין דְּקְטוּל אַרְי לֹא שְׁנִי הוּא לִיָּה מֵאֲתַמְלִי וּמִדְּקִמּוּהִי:</p>	<p>פֶּן־יִרְדּוּף גְּאִיל תְּדָם אַחֲרֵי הַרְצָח כִּי־יַחַם לְבָבוֹ וַהֲשִׁיגוֹ כִּי־יִרְבֶּה תִּדְרֹךְ וַתִּקְהוּ נַפֶּשׁ וְלֹא אֵין מִשְׁפַּט־מוֹת כִּי לֹא שָׁנָא הוּא לוֹ מִתְמוֹל שְׁלִשּׁוֹם:</p>
<p>Wherefore I command thee, saying: 'Thou shalt separate three cities for thee.'</p>	<p>עַל כֵּן אֲנִי מְפַשֵּׂד לָךְ לְמִימַר תִּלְתָּ קְרוּיִן תִּפְרִישׁ לָךְ:</p>	<p>עַל־כֵּן אֲנִכִּי מִצְוֶה לֵאמֹר שְׁלֹשׁ עָרִים תִּבְדִּיל לָךְ:</p>
<p>And if the LORD thy God enlarge thy border, as He hath sworn unto thy fathers, and give thee all the land which He promised to give unto thy fathers—</p>	<p>וְאִם יִפְתִּי יְיָ אֱלֹהֶיךָ יֵת תַּחֲוֹמֶיךָ כְּמָא דְּקִיָּים לְאַבְהֶתָּךְ וַיִּתֵּן לָךְ יֵת כָּל אֶרֶץ דְּמַלְלִיל לְמַתָּן לְאַבְהֶתָּךְ:</p>	<p>וְאִם־יִרְחִיב יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־גְּבֻלְךָ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְתֶּיךָ וַיַּנְתֵּן לָךְ אֶת־כָּל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר דִּבֶּר לָתֵת לְאַבְתֶּיךָ:</p>
<p>if thou shalt keep all this commandment to do it, which I command thee this day, to love the LORD thy God, and to walk ever in His ways—then shalt thou add three cities more for thee, beside these three;</p>	<p>אַרְי תִּטֵּר יֵת כָּל תִּפְקִידָתָא הָדָא לְמַעֲבָדָה דְּאֲנִי מְפַשֵּׂד לָךְ יוֹמָא דִּין לְמִרְחַם יֵת יְיָ אֱלֹהֶיךָ וְלִמְהֶיךָ בְּאוֹרְחֵן דְּתַקְנֵן קְדָמוּהִי כָּל יוֹמָיָא וְתוֹסִיף לָךְ עוֹד תִּלְתָּ קְרוּיִן עַל תִּלְתָּ אֵלִין:</p>	<p>כִּי־תִשְׁמַר אֶת־כָּל־הַמִּצְוָה הַזֹּאת לַעֲשׂוֹתָהּ אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה תְּיוֹם לְאַהֲבָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּלְלַכֵּת בְּדַרְכָּיו כָּל־הַיָּמִים וַיִּסְפָּת לָךְ עוֹד שְׁלֹשׁ עָרִים עַל הַשְּׁלֹשׁ הָאֵלֶּה:</p>
<p>that innocent blood be not shed in the midst of thy land, which the LORD thy God giveth thee for an inheritance, and so blood be upon thee.</p>	<p>וְלֹא יִשְׁפָּךְ דָּם נָקִי בְּקֶרֶב אֶרֶץךָ דִּי אֱלֹהֶיךָ יַחֲיִיב לָךְ אַחֲסָנָא וַיְהִי עָלֶיךָ חֻבַּת דִּין דְּקְטוּל:</p>	<p>וְלֹא יִשְׁפֹךְ דָּם נָקִי בְּקֶרֶב אֶרְצְךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה וַהֲיָה עָלֶיךָ דָּמִים: (פ)</p>

- (5) ונדחה ידו. כשנאל להפיל הגרזן על העץ, ותרגמו ונתממריג ידיה, לשון ונשמטה ידו להפיל מכת הגרזן על העץ, פי שטמו הצקק (שמואל' 1, 13) תרגם יונתן חרי מקרה פורקא: ונשל הברזל מן העץ. יש מרבותינו אומרים נשמט הצרזל מקפו, ויש מהם אומרים שישל הצרזל לחתיכה מן העץ המתצקע, והיא נחזה והרגה (מכות ז):
- (6) פן ירדף גאל הדם. לכך אני אומר להכין לך הדרך וערי מקלט רבים:
- (8) ואם ירחיב. כאשר נשבע לך ארץ קני וקנוזי וקדמוני:
- (9) ויספת לך עוד שלש. הרי משע, ג' שבעצר הירדן, וג' שצארץ כנען, וג' לעמיד לזבא:

11	But if any man hate his neighbour, and lie in wait for him, and rise up against him, and smite him mortally that he die; and he flee into one of these cities;	וְכִי־יִהְיֶה אִישׁ שֹׂנֵא לְרֵעֵהוּ וְאַרְבַּ לּוֹ וְקָם עָלָיו וְהָכָהוּ וַיַּקְטִלֵהוּ נֶפֶשׁ וְנֶפֶשׁ וְנָס אֶל־אַחַת הָעָרִים הָאֵלֶּה:	11
12	then the elders of his city shall send and fetch him thence, and deliver him into the hand of the avenger of blood, that he may die.	וַיִּשְׁלְחוּן סָבִי קִרְיָתָהּ וַיִּדְבְּרוּן יְתִיָּה מִתַּמָּן וַיִּמְסְרוּן יְתִיָּה בְּיַד גֹּאֵל הַדָּם וְנָתַן אֹתוֹ בְּיַד גֹּאֵל הַדָּם:	12
13	Thine eye shall not pity him, but thou shalt put away the blood of the innocent from Israel, that it may go well with thee.	לֹא־תַחֲסוּס עֵינֶךָ עָלָיו וּבִעֲרִיתָ דָּם־הַנֶּקִי מִיִּשְׂרָאֵל וְטוֹב לְךָ: (ס)	13
14	Thou shalt not remove thy neighbour's landmark, which they of old time have set, in thine inheritance which thou shalt inherit, in the land that the LORD thy God giveth thee to possess it.	לֹא תִסֹּג גְבוּל רֵעֶךָ אֲשֶׁר גָּבְלוּ רִאשֹׁנִים בְּנַחֲלָתְךָ אֲשֶׁר תִּנְחַל בְּאַרְצָךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ לְרִשְׁתָּהּ: (ס)	ששי
15	One witness shall not rise up against a man for any iniquity, or for any sin, in any sin that he sinneth; at the mouth of two witnesses, or at the mouth of three witnesses, shall a matter be establishment	לֹא־יָקוּם עֵד אֶחָד בְּאִישׁ לְכָל־עוֹן וְלְכָל־חַטָּאת בְּכָל־חֹטֵא אֲשֶׁר יַחַטָּא עַל־פִּי שְׁנֵי עֵדִים אוֹ עַל־פִּי שְׁלֹשָׁה־עֵדִים יָקוּם דָּבָר:	15
16	If an unrighteous witness rise up against any man to bear perverted witness against him;	כִּי־יָקוּם עַד־חָמָס בְּאִישׁ לַעֲנוֹת בּוֹ סָרָה:	16

- (11) וכי יהיה איש שנא לרעהו. ע"י שנאתו הוא צא לידי וארצ לו, מכאן אמרו, עבר אדם על מצוה קלה סופו לעבור על מצוה חמורה, לפי שעבר על לא תשגב (ויקרא יט, ז), סופו לצא לידי שפירות דמים, לכך נאמר וכי יהיה איש שונא לרעהו וגו', שהיה לו לכחזר וכי יקום איש וארצ לרעהו והכהו נפש:
- (13) לא תחוס עינך עליו. שלא תאמר, הראשון כבר נהרג, למה אנו הורגים את זה ונמלאו שני ישראלים הרוגים (ספרי קפז):
- (14) לא תסיג גבול. לשון נסגו אחור (ישעיה מז, יז), שמחזיר סימן חלוקת הקרקע לאחור, לתוך שדה חצירו, למען הרחיב את שלו, והלא כבר נאמר לא תגזול, מה תלמוד לומר לא תסיג, למד על העוקר תחום חצירו שעובר בשני לאוין, יכול אף בחוץ לארץ, תלמוד לומר בנחלתך אשר תנחל וגו', בארץ ישראל עובר בשני לאוין, בחוץ לארץ אינו עובר אלא משום לא תגזול:
- (15) עד אחד. זה בנה אב, כל עד שבחורה שנים, אלא אם כן פרט לו צד אחד (סוטה ז:). לכל עון ולכל חטאת. להיות חצירו נענש על עדותו, לא עונש גוף ולא עונש ממון, אבל קס הוא לשבועה (ספרי קפח), אמר לחצירו תן לי מנה שהלוייתך, אל"ן אין לך בידי כלום, ועד אחד מעידו שיש לו, חייב להשבע לו: על פי שני עדים. ולא שיכחצו עדותם באגרת וישלחו לב"ד, ולא שיעמוד תורגמן בין העדים וצין הדיונים (שם):
- (16) לענות בו סרה. דבר שאינו, שהסר העד הזה מכל העדות הזאת, כיצד, שאמרו להם והלא עמנו הייתם באותו היום במקום פלוני (מכות ה. ספרי קפט):

17	then both the men, between whom the controversy is, shall stand before the LORD, before the priests and the judges that shall be in those days.	וְעָמְדוּ שְׁנֵי־הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־לָהֶם הָרִיב לִפְנֵי יְהוָה לִפְנֵי הַכֹּהֲנִים וְהַשֹּׁפְטִים אֲשֶׁר יִהְיוּ בַּיָּמִים הָהֵם:	וְיָקוּמוּן תְּרֵין גּוֹבְרִיָא דִּילָהוֹן דִּינָא קָדָם יְיָ קָדָם כְּהֲנִיָא וְדִינִיָא דִּיהוֹן בְּיוֹמֵיָא הָאֵלֶּיךָ:
18	And the judges shall inquire diligently; and, behold, if the witness be a false witness, and hath testified falsely against his brother;	וְדָרְשׁוּ הַשֹּׁפְטִים הַיָּטִב וְהַנָּה עַד־שֹׁקֵר הָעֵד שֹׁקֵר עָנָה בְּאָחִיו:	וְיִתְבַּעֲנוּ דִינִיָא יָאוֹת וְהָא סְחִיד שִׁקְרָא סְחִידָא שִׁקְרָא אֶסְחִיד בְּאָחוּהִי:
19	then shall ye do unto him, as he had purposed to do unto his brother; so shalt thou put away the evil from the midst of thee.	וַעֲשִׂיתֶם לוֹ כְּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאָחִיו וּבְעֵרַת הָרָע מִקִּרְבְּךָ:	וְתַעֲבִדוּן לִיה כְּמָא דְחָשִׁיב לְמַעַבְד לְאָחוּהִי וְתַפְּלִי עָבִיד דְּבִישׁ מִבֵּינְךָ:
20	And those that remain shall hear, and fear, and shall henceforth commit no more any such evil in the midst of thee.	וְהַנִּשְׁאָרִים יִשְׁמְעוּ וְיִרְאוּ וְלֹא יִסְפוּ לַעֲשׂוֹת עוֹד כְּדָבָר הָרָע הַזֶּה בְּקִרְבְּךָ:	וְדִישְׁתְּאָרוּן יִשְׁמְעוּן וְיִדְחִלוּן וְלֹא יִסְפוּן לְמַעַבְד עוֹד כְּפַתְגָמָא בִישָׁא הָדִין בֵּינְךָ:
21	And thine eye shall not pity: life for life, eye for eye, tooth for tooth, hand for hand, foot for foot.	וְלֹא תַחֲסוּס עֵינְךָ נַפֶּשׁ בְּנַפֶּשׁ עֵין בְּעֵין שֵׁן בְּשֵׁן יָד בְּיָד רֶגֶל בְּרֶגֶל: (ס)	וְלֹא תַחֲסוּס עֵינְךָ נַפֶּשׁ חֶלֶף נַפֶּשׁ עֵינָא חֶלֶף עֵינָא שְׁנָא חֶלֶף שְׁנָא יָדָא חֶלֶף יָדָא רֶגְלָא חֶלֶף רֶגְלָא:
XX	When thou goest forth to battle against thine enemies, and seest horses, and chariots, and a people more than thou, thou shalt not be afraid of them; for the LORD thy God is with thee, who brought thee up out of the land of Egypt.	כִּי־תֵצֵא לְמִלְחָמָה עַל־אֹיְבֶיךָ וַרְאִיתָ סוֹס וּרְכָב עִם רַב מִמֶּךָ לֹא תִירָא מֵהֶם כִּי־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ הַמַּעֲלֶיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:	אַרִי תַפּוּק לְאַנְחָא קֶרְבָּא עַל בְּעָלִי דְבִבְדָךְ וְתַחֲזִי סוּסוֹן וְרַחֲבִין עִם סִגֵּי מִנְּךָ לֹא תִדְחַל מִנְּהוֹן אַרִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ מִיִּמְרִיהָ בְּסַעֲדָךְ דְּאַסְקָךְ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:

(17) ועמדו שני האנשים. צעדים הכתוב מדבר, ולמד שאין עדות נגשים, ולמד שזריכין להעיד עדותן מעומד (שצעות ל). אשר להם הריב. אלו צעלי הדין: לפני ה'. יהיה דומה להם כאלו עומדין לפני המקום, שנאמר צִקְרָצַלְהִים יִשְׁפֹּט (תהלים פז, א): אשר יהיו בימים ההם. יפתח דדורו כשמואל דדורו (ראש השנה כה), לרץ אתה לנהוג בו כבוד: (18) ודרשו השופטים היטב. על פי המזמין אותם, שצודקים וחוקרים את הצאים להזימם צדרישה וצחקירה: והנה עד שקר. כל מקום שנאמר עד, צננים הכתוב מדבר:

(19) כאשר זמם. ולא כאשר עשה, מכאן אמרו, הרגו אין נהרגין (מכות ה): לעשות לאחיו. מה תלמוד לומר לאחיו, למד על זוממי צת כהן גשואה שאינם צשריפה, אלא צמיסת הצועל שהוא צחנק, שנאמר צָאֵשׁ תִּשְׁרֹף (ויקרא כא, ט), היא ולא צועלה, לכך נאמר כאן לאחיו, ולא כאשר זמם לעשות לאחיו, אצל ככל שאר מיתות השואה הכתוב אשה לאיש, וזוממי אשה נהרגין כזוממי איש, כגון שהעידה שהרגה את הנפש, שחללה את השבת, נהרגין צמיסתה, שלא מיעט כאן אחותו אלא במקום שיש לקיים צהן הזמה כמיתת הצועל:

(20) ישמעו ויראו. מכאן שזריכין הכרזה, איש פלוני ופלוני נהרגין על שהזמנו צד"ד:

(21) עין בעין. ממון, וכן שן צשן וגו':

(1) כי תצא למלחמה. סמך הכתוב יציאת מלחמה לכאן, לומר לך, שאין מחוסר אצור יוצא למלחמה. דבר אחר, לומר לך, אם עשית משפט צדק, אתה מוצטח שאת תצא למלחמה אתה נוצח, וכן דוד הוא אומר, עֲשִׂיתִי מִשְׁפָּט וְצֶדֶק בְּלִי עֲשָׂתִי לְעִשְׂקִי (תהלים קיט, קכא): על אויבך. יהיו צעיניך כאויבים, אל תרחם עליהם כי לא ירחמו עליך: סוס ורכב. צעיני כולם

2 And it shall be, when ye draw nigh
unto the battle, that the priest shall
approach and speak unto the
people,

וַיְהִי כַּמֶּקֶרֶבְכוֹן לְאַגָּתָא
קָרְבָּא וַיִּתְקַרֵּב כְּהֵנָּה וַיִּמְלִיל
עִם עֲמָא:

וְהָיָה כְּקֶרֶבְכֶּם אֶל־הַמִּלְחָמָה
וְנִגַּשׁ הַפֶּחֶן וּדְבַר אֶל־הָעָם:

and shall say unto them: ‘Hear, O
Israel, ye draw nigh this day unto
battle against your enemies; let not
your heart faint; fear not, nor be
alarmed, neither be ye affrighted at
them;

וַיִּמְדַּר לָהֶוֶן שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אֲתוֹן
מִתְקַדְבִּין יוֹמָא דִּין לֹאֲנָחָא
קָרְבָּא עַל בְּעָלֵי דִּבְכִּיכּוֹן לֹא
יוֹזַע לִבְכוֹן לֹא תִדְחִלוֹן וְלֹא
תִתְבַּעְתּוֹן וְלֹא תִתְבָּרִין מִן
קִדְמֵיהוֹן:

וַאֲמַר אֱלֹהִים שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אַתֶּם
קָרָבִים הַיּוֹם לְמִלְחָמָה עַל־
אֲיִבֵיכֶם אֵל־יִרְדָּה לְבַבְכֶם אֵל־
תִּירָאוּ וְאֵל־תַּחֲפֹזוּ וְאֵל־תַּעֲרֹצוּ
מִפְּנֵיהֶם:

4 for the LORD your God is He that
goeth with you, to fight for you
against your enemies, to save you.’

אָרִי יי אַלְהֶכּוֹן דִּמְדַּפֵּר
קִדְמִיכּוֹן לְאַנְחָא לְכוֹן קֶרֶב
עִם בְּעָלִי דְבִיכּוֹן לְמַפְרָם
יִתְכוֹן:

כִּי יִהְיֶה אֲלֵהֶיכֶם תְּהִלָּתְךָ
עִמָּכֶם לְהַלְתָּם לָכֶם עִם-
אֲבִיכֶם לְהוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם:

And the officers shall speak unto the
people, saying: 'What man is there
5 that hath built a new house, and
hath not dedicated it? let him go
and return to his house, lest he die
in the battle, and another man
dedicate it.

וַיִּמְלֹכֶן סָרְכָא עִם עָמָא
לְמִימַר מִן גּוֹבְרָא דְבִנְא
בֵּיתָא תְּדַתָּא וְלֹא תִנְכִּיָּה יְהֻדָּ
וַיְתוּב לְבִיתִיהָ דְּלֵמָא וַתִּקְטִּיל
בְּקֶרְבָּא וּגְבַר אַחֲרֵן יְחִנְכִּיָּה:

וַדְּבָרוֹ הַשְּׁטָרִים אֶל־הָעָם
לֵאמֹר מִי־הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה
בֵּית־חֶדֶשׁ וְלֹא חָנְכוֹ יֵלֶךְ וַיֵּשֶׁב
לְבֵיתוֹ פֶּן־יָמוּת בַּמִּלְחָמָה
וְאִישׁ אֲחֵר יַחֲנֹכְנוּ:

6 And what man is there that hath
planted a vineyard, and hath not
used the fruit thereof? let him go
and return unto his house, lest he
die in the battle, and another man
use the fruit thereof.

וּמִן גּוֹבְרָא דְנֻצֵּב כְּרָמָא וְלֹא
אֲחִלִּיהּ יְהִי: וְיִתּוּב לְבִיתִיהּ
דְּלָמָא יִתְקַטִּיל בְּקֶרְבָּא וְגַבְר
אֲחֵרָן יַחֲלִנִּיהּ:

וּמִי־הָאֵלֶּשׁ אֲשֶׁר־נָטַע כְּרֶם וְלֹא
חָלְלוּ יָלְדָּה וַיָּשָׁב לְבֵיתוֹ פֶּן־
יָמוּת בְּמַלְחָמָה וְאִישׁ אַחֵר
יַחֲלֹלנוּ:

בכסוס אחד, וכן הוא אומר והיית קת מדין פאישת אַחַד (שופטים ו, טז), וכן הוא אומר פִּי צֶאֱסִים פֶּרְעָה (שמות טו, יט): עַם רַב מִמֶּךָ. צַעֲיִיד הוּא רַב, אֲבָל צַעֲיִי אִינוּ רַב:

(2) כקרבכם אל המלחמה. סמוך ללאתכם מן הספר מגזול ארצכם: וגש הכהן. המשות לך, והוא הנקרא משוח מלחמה (סוטה מז.): ודבר אל העם. כלשון הקודש (שם):

(3) שמע ישראל. (שם) אפילו אין כנס וכות אלא קריאת שמע בלבד, כדאי אחס שיושע אחס (שם): על אויביכם. אין אלו אחיס, שחם תפלו בידס אינס מרחמים עליכם, אין זו כמלחמת יהודה עם ישראל, שנאמר ויקמו החננים אשר נקצו בשמות ויחזיקו בשבדיה וכל מערמיהם הלגישו מן השלל ויגזשום וינעלוים ויחללוים וישקוים ויבאום וינהלוים בתמרים לל כל כושל ויזיאוים ירחו עיר הקמרים אלל אחיהם וישבו שמרון (דברי הימים-ב כח, טו), אלא על אויביכם אחס הולכים, לפיכך התחזקו למלחמה: אל ירך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו. ארבע אזהרות, כנגד ארבעה דברים שמלכי האומות עושים, מגיפים בתריסיהם כדי להקישן זה לזה, כדי להשמיע קול שיחפזו אלו שכנגדם וינסו, ורומסים בקסיהם ומנחילין להשמיע קול שעטת פרסות קסיהם, וזוחין בקולס ותוקעין בשופרות ומיני משמיעי קול (סוטה שם): אל ירך לבבכם. מנחלת קסיהם: אל תיראו. מהגפת התריסין: ואל תחפזו. קול הקרנות: ואל תערצו. מקול הנווה: (4) כי ה' אלהיכם וגו'. הס באים בנחמו של צר ודס ואחס באים בנחמו של מקוס, פלשחים באו בנחמו של גלית, מה היה קופו, נפל ונפלו עמו (סוטה מז). ההולך עמכם. זה מחנה הארון:

(5) ולא חנכו. לא דר בו, מנוח לשון התחלה: ואיש אחר יחנכנו. ודבר של עגמת נפש הוא זה:

(6) ולא חללו. לא פדאו בשנה הרביעית, שהפירות טעונין לאכלן בירושלים, או לחללן בדמים ולאכול הדמים בירושלים:

- 7 And what man is there that hath betrothed a wife, and hath not taken her? let him go and return unto his house, lest he die in the battle, and another man take her.'
 7 וּמִי־הָאִישׁ אֲשֶׁר־אָרֶשׁ אִשָּׁה וְלֹא לָקַחְהָ יָלֶךְ וְיָשֹׁב לְבֵיתוֹ פֶּן־יָמוּת בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ אֲחֵר יִקְחֶנָּה:
 8 And the officers shall speak further unto the people, and they shall say: 'What man is there that is fearful and faint-hearted? let him go and return unto his house, lest his brethren's heart melt as his heart.'
 8 וַיִּסְפוּ הַשָּׂטְרִים לְדַבֵּר אֶל־הָעָם וַאֲמָרוּ מִי־הָאִישׁ הַיָּרָא וְרָךְ הַלֵּב וְיָלֶךְ וְיָשֹׁב לְבֵיתוֹ וְלֹא יִמָּס אֶת־לֵבָב אָחִיו כְּלָבָבוֹ:
 9 And it shall be, when the officers have made an end of speaking unto the people, that captains of hosts shall be appointed at the head of the people.
 9 וְהָיָה כְּכֹלֹת הַשָּׂטְרִים לְדַבֵּר אֶל־הָעָם וּפָקְדוֹ שָׂרֵי צְבָאוֹת בְּרֹאשׁ הָעָם: (ס)
 10 When thou drawest nigh unto a city to fight against it, then proclaim peace unto it.
 10 כִּי־תִקְרַב אֶל־עִיר לְהִלָּחֶם עָלֶיהָ וּקְרָאתָ אֵלֶיהָ לְשָׁלוֹם:
 11 And it shall be, if it make thee answer of peace, and open unto thee, then it shall be, that all the people that are found therein shall become tributary unto thee, and shall serve thee.
 11 וְהָיָה אִם־שָׁלוֹם תַּעֲנֶנּוּ וּפָתְחָה לָךְ וְהָיָה כָּל־הָעָם הַנִּמְצָא־בָּהּ יִהְיוּ לָךְ לְמָס וְעַבְדוּךָ:
 12 And if it will make no peace with thee, but will make war against thee, then thou shalt besiege it.
 12 וְאִם־לֹא תִשָּׁלֵם עִמָּךְ וַעֲשָׂתָה עִמָּךְ מִלְחָמָה וּצָרָתָ עָלֶיהָ:

(7) פן ימות במלחמה. ישוּב פן ימות, שאם לא ישמע לדברי הכהן, כדאי הוא שימות:
 (8) ויספו השוטרים. למה נאמר כאן ויספו, מוסיפין זה על דברי הכהן, שהכהן מדבר ומשמיע מן שמע ישראל עד להושיע אתכם, ומי האיש ושני ושלישי כהן מדבר ושוטר משמיע, וזה שוטר מדבר ושוטר משמיע (סוטה מג). הירא ורך הלבב. רצי עקיבא אומר, כמשמעו, שאינו יכול לעמוד בקשרי המלחמה ולראות חרב שלופה, רצי יוסי הגלילי אומר, הירא מעצירות שזידו, ולכן חלתה לו תורה לחזור על צית וכרס ואשה, לכסות על החוזרים שזציל עצירות שזידס, שלא יצינו שהם צעלי עצירה, והרואה חוזר אומר, שמא צנה צית או נטע כרס או ארס אשה (סוטה מד).
 (9) שרי צבאות. שמעמידין וקפין מלפניהם ומאחריהם וכשילים של צרזל צידיהם, וכל מי שרואה לחזור, הרשות בידו לקפח את שוקיו. וקפין, בני אדם עומדים בקצה המערכה לזקוף את הנופלים ולחוקם בדצרים, שוצו אל המלחמה ולא תנוסו, שמחלת נפילה ניסה (סס).
 (10) כי תקרב אל עיר. צמלחמת הרשות הכתוב מדבר, כמו שמפורש צענין, פן תעשה להלך הערים הקלקת וגו':
 (11) כל העם הנמצא בה. אפילו אתה מואל זה משצעה אומות שנצטוית להחרימם, אתה רשאי לקיימם (ספרי ר):
 למס ועבדוך. עד שיקצלו עליהם מסים ושעצוד (סס):
 (12) ואם לא תשלים עמך ועשתה עמך מלחמה. הכתוב מזכיר, שאם לא תשלים עמך, סופה להלחם בך אם תניחנה ומלך: וצרת עליה. אף להרעיצה ולהנמיאה ולהמיתה מיתת מחלואים:

<p>13 And when the LORD thy God delivereth it into thy hand, thou shalt smite every male thereof with the edge of the sword;</p>	<p>וַיִּמְסְרֶנָּה יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּיָדְךָ וְהָכִיתָ אֶת־כָּל־זָכֹרָה לְפָנֶיךָ בְּחֶרֶב:</p>	<p>13 וַיִּתְּנָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּיָדְךָ וְהָכִיתָ אֶת־כָּל־זָכֹרָה לְפָנֶיךָ בְּחֶרֶב:</p>
<p>14 but the women, and the little ones, and the cattle, and all that is in the city, even all the spoil thereof, shalt thou take for a prey unto thyself; and thou shalt eat the spoil of thine enemies, which the LORD thy God hath given thee.</p>	<p>לְחֹד נָשִׂא וְטַפָּל וּבְעִירָא וְכָל דִּיהִי בִקְרָתָא כָּל עֲדָאָה תִּבְּזוּ לָךְ וְתִכּוּל יֵת עֲדֵי סָנְאָךָ דִּיהִב יְיָ אֱלֹהֶיךָ לָךְ:</p>	<p>14 רַק הַנָּשִׁים וְהַטַּף וְהַבְּהֵמָה וְכָל־אֲשֶׁר יִהְיֶה בָעִיר כָּל־ שְׁלָלָהּ תִּבְּזוּ לָךְ וְאָכַלְתָּ אֶת־ שְׁלָל אֹיְבֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָךְ:</p>
<p>15 Thus shalt thou do unto all the cities which are very far off from thee, which are not of the cities of these nations.</p>	<p>כֵּן תַּעֲשֶׂה לְכָל־הָעָרִים הַרְחֻקֹת מִמֶּנֶּךָ מֵאֲדָר אֲשֶׁר לֹא־מִעָרֵי הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה הֵנָּה:</p>	<p>15 כֵּן תַּעֲשֶׂה לְכָל־הָעָרִים הַרְחֻקֹת מִמֶּנֶּךָ מֵאֲדָר אֲשֶׁר לֹא־מִעָרֵי הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה הֵנָּה:</p>
<p>16 Howbeit of the cities of these peoples, that the LORD thy God giveth thee for an inheritance, thou shalt save alive nothing that breatheth,</p>	<p>לְחֹד מִקְרָנִי עַמִּיָּא הָאֵלִין דִּי אֱלֹהֶיךָ יְהִיב לָךְ אַחְסָנָא לֹא תִשְׁמַח כָּל נִשְׁמָא:</p>	<p>16 רַק מִעָרֵי הָעַמִּים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר יִתְּנֶה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה לֹא תַחֲיֶה כָל־נִשְׁמָה:</p>
<p>17 but thou shalt utterly destroy them: the Hittite, and the Amorite, the Canaanite, and the Perizzite, the Hivite, and the Jebusite; as the LORD thy God hath commanded thee;</p>	<p>אֲרִי גִמְרָא תִגְמְרֶנּוּן חִתִּי וְאַמּוֹרֵא כְּנַעֲנֵא וּפְרִזִּי חִוִּי וְיִבּוּסֵא כְּמָא דְּפִסְקִיד יְיָ אֱלֹהֶיךָ:</p>	<p>17 כִּי־תַחַרֵּם תַּחְרִימֵם תַּחֲתִי וְהָאֲמֹרִי תִכְנַעֲנִי וְהַפְּרִזִּי תַחֲתִי וְהַיְבוּסִי כְּאֲשֶׁר צֻוֶּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:</p>
<p>18 that they teach you not to do after all their abominations, which they have done unto their gods, and so ye sin against the LORD your God.</p>	<p>בְּדִיל דְּלֹא יִלְפֹּן יִתְכוּן לְמַעַבְד כָּכָל תּוֹעִיבֹתְהוֹן דְּעִבְדִּין לְטַעֲוֹתְהוֹן וְתַחֲבוּבֹן קִדָּם יְיָ אֱלֹהֶיכֹן:</p>	<p>18 לִמְעַן אֲשֶׁר לֹא־יִלְמְדוּ אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת כָּכָל תּוֹעֲבֹתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ לֵאלֹהֵיהֶם וַחֲטִאתָם לִיהוָה אֱלֹהֵיכֶם: (ס)</p>
<p>19 When thou shalt besiege a city a long time, in making war against it to take it, thou shalt not destroy the trees thereof by wielding an axe against them; for thou mayest eat of them, but thou shalt not cut them down; for is the tree of the field man, that it should be besieged of thee?</p>	<p>אֲרִי תַצֹּר עַל קְרָתָא יוֹמִין סְגִיאִין לְאַגָּחָא קְרָבָא עָלֶיהָ לְמַכְבֶּשָׁה לֹא תַחַבִּיל יֵת אֵילָנָה לְאַרְמָא עֲלוּתֵיהּ בְּרִזָּלָא אֲרִי מִנִּיהּ תִּכּוּל וְיִתִּיהּ לֹא תִקּוֹץ אֲרִי לֹא כְּאִנְשָׁא אֵילָן חִקְלָא לְמִיעַל מִן קִדְמָךָ בְּצִירָא:</p>	<p>19 כִּי־תַצֹּר אֶל־עִיר יָמִים רַבִּים לְהִלָּחֵם עָלֶיהָ לְתַפְשָׁהּ לֹא־ תַשְׁחִית אֶת־עֲצֶיהָ לְנִדָּח עָלֶיהָ גִּרְזֵן כִּי מִמֶּנּוּ תֹאכֹל וְאֹתוֹ לֹא תַכְרֹת כִּי הָאָדָם עֵץ הַשָּׂדֶה לֵבָא מִפְּנֵיךָ בְּמִצּוֹר:</p>

- (13) ונתנה ה' אלהיך בידך. אם עשית כל האמור בענין, סוף שה' נותנה צידך;
 (14) והטף. אף טף של זכרים, ומה אני מקיים והכית את כל זכורה, בגדולים;
 (17) כאשר צוך. לרצות את הגרגשי;
 (18) למען אשר לא ילמדו. הא אם עשו תשובה והתגיירו, אתה רשאי לקבלם:

20	Only the trees of which thou knowest that they are not trees for food, them thou mayest destroy and cut down, that thou mayest build bulwarks against the city that maketh war with thee, until it fall.	לֹא עֵץ אֲשֶׁר-תִּדְעַע בִּי-לֹא-עֵץ מֵאֲכָל' הוּא אֹתוֹ תִשְׁחִית וְכָרַתְּ וּבְנִיתָ מִצּוֹר עַל-הָעִיר אֲשֶׁר-הוּא עֹשֶׂה עִמָּךְ מִלְחָמָה עַד רִדְתָּהּ: (פ)	20
XXI	If one be found slain in the land which the LORD thy God giveth thee to possess it, lying in the field, and it be not known who hath smitten him;	כִּי-יִמָּצֵא חָלָל בְּאֶדְמָה אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ לְרִשְׁתָּהּ נָפֵל בְּשָׂדֶה לֹא נֹדֵעַ מִי הִכָּהוּ: אֲרִי יִשְׁתַּכַּח קְטִילָא בְּאֶרֶץ דִּי אֱלֹהֶיךָ יְהִיב לְךָ לְמִירְתָּהּ רַמִּי בְּחֻקְלָא לֹא יָדִיעַ מִן קְטִילָה:	XXI
2	then thy elders and thy judges shall come forth, and they shall measure unto the cities which are round about him that is slain.	וַיֵּצְאוּ זְקֵנֶיךָ וּשְׁפֹטֶיךָ וּמַדְדוּ אֶל-הָעָרִים אֲשֶׁר סְבִיבַת הַחָלָל: וַיַּמְשְׁחוּ וַיַּמְשְׁחוּ וַיִּדְיִנּוּ וַיִּמְשְׁחוּ לְקִרְוֵי דְבַסְחָנוֹת קְטִילָא:	2
3	And it shall be, that the city which is nearest unto the slain man, even the elders of that city shall take a heifer of the herd, which hath not been wrought with, and which hath not drawn in the yoke.	וְהָיָה הָעִיר הַקְּרִבָּה אֶל-הַחָלָל וּלְקָחֻהּ זֶקֶן הָעִיר הַהוּא עֹגֶלֶת בָּקָר אֲשֶׁר לֹא-עָבַד בָּהּ אֲשֶׁר לֹא-מִשְׁכָּה בָּעַל:	3
4	And the elders of that city shall bring down the heifer unto a rough valley, which may neither be plowed nor sown, and shall break the heifer's neck there in the valley.	וַיַּחֲתוּן סְבִי קְרִיתָא הַהִיא יֵת עֹגֶלֶתָא לְנַחַל בִּיר דְּלֹא אֲתַפְּלַח בִּיה וְלֹא יִזְרַע וַיִּקְפוּן תַּמָּן יֵת עֹגֶלֶתָא בְּנַחֲלָא:	4
5	And the priests the sons of Levi shall come near—for them the LORD thy God hath chosen to minister unto Him, and to bless in the name of the LORD; and according to their word shall every controversy and every stroke be.	וַיִּגְשׁוּ הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לֵוִי כֵם בְּחֹר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁרְתוֹ וּלְבָרְכֶה בְּשֵׁם יְהוָה וְעַל-פִּיהֶם יְהִי כָל-רִיב וְכָל-נִגַע:	5

(19) ימים. שנים: רבים. שלשה, מכאן ואילך, אין צריך על עיירות של נכרים פחות משלשה ימים קודם לשבת (ספרי רג). ולמד, שפחות משלוש שנים או ג' ימים, וכן הוא אומר, וַיֵּשֶׁב צִדּוֹ בְּצִקְלָג יָמִים שָׁנִים (שמואל ב' א, ח), וצמחמות הרשות הכתוב מדבר (ספרי סס): כי האדם עץ השדה. הרי כי משמש צלשון דלמא, שמה האדם עץ השדה להכנס צמח המזר מפניך להתיישר ציטורי רעצ וצמא כאנשי העיר, למה תשחיתנו:

(20) עד רדתה. לשון רדוי, שמהא כפופה לך: (2) ויצאו זקניך. מיוחדים שצוקניך (סוטה מד), אלו סנהדרי גדולה: ומדדו. ממקום שהחלל שוכן: אל הערים אשר סביבות החלל. לכלל, לידע איזו קרובה: (4) אל נחל איתן. קשה, שלא נעצד (סוטה מה): וערפו. קוץ ערפה צקופיך, אמר הקב"ה מצא עגלה צמ שנתה שלא עשתה פירות, ומערף צמקום שאינו עושה פירות, לכפר על הריגתו של זה, שלא הניחוהו לעשות פירות (שם מו):

And all the elders of that city, who
6 are nearest unto the slain man, shall
wash their hands over the heifer
whose neck was broken in the valley.

וְכָל סָבִי קָרָתָא תִּהְיֵא
דְּקָרִיבִין לְקַטְיָלָא יִסְחֹון יֵת
יִדְיָהוֹן עַל עֲגֻלָּתָא דְּנִקִּיפָא
בְּנַחְלָא:

וְכָל זִמְנֵי הָעִיר הַהִוא הָקָרְבִּים
 אֶל-הַחֹלֶל יִרְחֲצוּ אֶת-יְדֵיהֶם
 עַל-הַעֲגֻלָּה הַעֲרוּפָה בְּנַחֵל:

7 And they shall speak and say: 'Our hands have not shed this blood, neither have our eyes seen it.'

וַיִּתְּבוּן וַיִּמְרוּן יִדְנָא לָא
אֲשָׁדֵא יֵת דְּמָא הִדִּין וְעִינָא
לָא חֲזָא:

וְעָנָה וְאָמְרוּ יָדֵינוּ לֹא (כ'
שפכה) [ק' שפכו] אֶת־הַדָּם
הַזֶּה וְעֵינֵינוּ לֹא רָאוּ:

8 Forgive, O LORD, Thy people Israel,
whom Thou hast redeemed, and
suffer not innocent blood to remain
in the midst of Thy people Israel.⁷
And the blood shall be forgiven
them.

כִּהְיִינָא יִימְרוּן כִּפּוּר לְעַמּוּד
יִשְׂרָאֵל דְּכִרְקָתָא יִי וְלֹא תִתִּין
חֹבֶת דִּם זָכָא בְּגוּ עַמּוּד
יִשְׂרָאֵל וְיִתְכַפֵּר לְהוֹן עַל
דְּמָא:

כַּפֹּר לַעֲמֹךְ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר-
פָּדִיתָ יְהוָה וְאֵל-תִּתְּנֵן יְהִי
בְּקִרְבֵּי עַמֶּךָ יִשְׂרָאֵל וּנְכַפֵּר
לָהֶם חַדָּשׁ:

So shalt thou put away the innocent
9 blood from the midst of thee, when
thou shalt do that which is right in
the eyes of the LORD.

וְאֵת תַּפְלִי אֲשֶׁר־יָדָם זָכָאִי
מִבִּינָה אֲרִי תַעֲבִיד דְּכָשֶׁר
קָדָם יי:

וְאַתָּה תִּבְעֵר הָיִים מִן הַיָּם
מִקֶּרְבָּךְ כִּי־תַעֲשֶׂה
בְּעֵינֵי יְהוָה: (ס)

The Haftarah is Isaiah 51:12 – 52:12 on page 172.

10 When thou goest forth to battle
against thine enemies, and the
LORD thy God delivereth them into
thy hands, and thou carriest them
away captive,

אֲרִי תִפּוֹק לְאַגָּחָא קֶרְבָּא עַל
בְּעָלֵי דְבִבְדָּ וְיִמְסְרֵנּוּן יי
אֱלֹהֵי בִידְךָ וְתִשְׁבִּי שְׁבִיהוֹן:

כִּי־תֵצֵא לַמִּלְחָמָה עַל־אִיְבֹךָ
וְנָתַנּוּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְיָדְךָ
וּשְׁבִית שְׁבוּיָ:

II and seest among the captives a
woman of goodly form, and thou
hast a desire unto her, and wouldest
take her to thee to wife;

וְתַחֲזִי בְּשִׁבְיָא אֶתְתָּא שְׁפִירָת
רִיו וְתַתְרְעִי בָּהּ וְתִסְבֵּה לָךְ
לְאֵתוּ:

וְרֹאִיתָ בַּשְּׂבִיָּה אִשָּׁת יִפְתָּ-תָּאֵר
וְחִשְׁקֶת בָּהּ וּלְקַחְתָּ לָּהּ לְאִשָּׁה:

12 then thou shalt bring her home to thy house; and she shall shave her head, and pare her nails;

וְתַעֲלֶנָּה לְגוֹ בֵּיתְךָ וּתְגַלֵּחַ יֵת
רִישָׁהּ וּתְרַבִּי יֵת טוֹפְרָהּ:

וַהֲבֵאתָהּ אֶל-תּוֹךְ בֵּיתְךָ
וְגִלְתָּהּ אֶת-רֹאשָׁהּ וְעָשִׂיתָ
אֶת-צַפְרָנֶיהָ:

(7) ידינו לא שפכו. וכי עלתה על לב שזקני בית דין שופכי דמים הם, אלא לא ראינוהו ופטרנוהו בלא מזומות ובלא לזיה (שם מה:). והכהנים אומרים כפר לעמך ישראל:

(8) וּנְכַפֵּר לָהֶם הַדָּם. הכתוב מנשרם, שמשעשו כן יכופר להם העון (שם מו.).

(9) ואתה תבער. מגיד, שאם נמלא ההורג אחר שנתערפה העגלה, הרי זה יהרג (כתובות לז:), והוא הישר בעיני ה':

(10) כי תצא למלחמה. צמלחמת הרעות הכוזב מדבר, שצמלחמת ארץ ישראל אין לומר ושצית שציו, שהרי כבר נאמר לא תחיה כל נשמה (לעיל, כט): ושבת שבתיו. לרבות כנענים שצמורה, ואע"פ שהן משצעה אומות:

(11) ולקחת לך לאשה. לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע, שאם אין הקדוש ברוך הוא מתירה, ישאנה באיפור, אבל אם נשאה, סופו להיות שוגאה, שנאמר אחרי כי תהיין לאיש וגו', וסופו להוליד ממנה בן סורר ומורה, לכן נאמרו פרשיות הללו: אשת. אפילו אשת איש (קידושין כא):

- 13 and she shall put the raiment of her captivity from off her, and shall remain in thy house, and bewail her father and her mother a full month; and after that thou mayest go in unto her, and be her husband, and she shall be thy wife.
- 14 And it shall be, if thou have no delight in her, then thou shalt let her go whither she will; but thou shalt not sell her at all for money, thou shalt not deal with her as a slave, because thou hast humbled her.
- 15 If a man have two wives, the one beloved, and the other hated, and they have borne him children, both the beloved and the hated; and if the first-born son be hers that was hated;
- 16 then it shall be, in the day that he causeth his sons to inherit that which he hath, that he may not make the son of the beloved the first-born before the son of the hated, who is the first-born;
- 17 but he shall acknowledge the first-born, the son of the hated, by giving him a double portion of all that he hath; for he is the first-fruits of his strength, the right of the first-born is his.
- 18 If a man have a stubborn and rebellious son, that will not hearken to the voice of his father, or the voice of his mother, and though they chasten him, will not hearken unto them;
- וְהִסִּירָהּ אֶת־שְׂמֶלֶת שְׁבִיעָהּ מֵעָלֶיהָ וַיֵּשְׁבָהּ בְּבֵיתָךְ וּבְכִתָּהּ אֶת־אָבֶיהָ וְאֶת־אִמָּהּ יָרַח יָמִים וְאַחֲרַיִם כֵּן תָּבוֹא אֵלֶיהָ וּבִעֻלָּתָהּ וְהָיְתָה לְךָ לְאִשָּׁה:
- וְהָיָה אִם־לֹא חָפְצָת בָּהּ וְשָׁלַחְתָּהּ לִנְפֻשָּׁהּ וּמָכַר לֹא־תִמְכְּרָנָה בַּכֶּסֶף לֹא־תִתְעַמֵּר בָּהּ תַּחַת אֲשֶׁר עָנִיתָהּ: (ס)
- כִּי־תִהְיֶיןָ לְאִישׁ שְׁתֵּי נָשִׁים הָאֶחָת אֲהוּבָה וְהָאֶחָת שְׂנוֹאָה וַיֵּלְדוּ־לּוֹ בָנִים הָאֲהוּבָה וְהַשְּׂנוֹאָה וְהָיָה הַבֵּן הַבְּכֹר לְשִׁנְיָתָהּ:
- וְהָיָה בְּיוֹם הַנְּחִילֹתִי אֶת־בָּנָיו אֶת־אֲשֶׁר־יִהְיֶה לוֹ לֹא יוּכַל לְבַכֵּר אֶת־בֶּן־הָאֲהוּבָה עַל־פְּנֵי בֶן־הַשְּׂנוֹאָה הַבְּכֹר:
- כִּי אֶת־הַבְּכֹר בֶּן־הַשְּׂנוֹאָה יִכִּיר לָתֵת לוֹ כִּי שְׁנַיִם בְּכֹל אֲשֶׁר־יִמְצָא לוֹ כִּי־הוּא רֵאשִׁית אֲנֹו לוֹ מִשְׁפָּט הַבְּכֹרָה: (ס)
- כִּי־יִהְיֶה לְאִישׁ בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרָה אֵינָנו שֹׁמֵעַ בְּקוֹל אָבִיו וּבְקוֹל אִמּוֹ וַיִּסְרּוּ אֹתוֹ וְלֹא יִשְׁמָע אֲלֵיהֶם:
- וְהָיָה יְהוָה אִם־לֹא תִתְרַעַי בָּהּ וְתִפְטְרָנָה לְנַפְשָׁהּ וְזָבָנָה לֹא תִזְבְּנָהּ בַּכֶּסֶף לֹא תִתְגַּד בָּהּ חֶלֶף דַּעֲנִיתָהּ:
- אֲרִי יִהְיוּ לְגִבּוֹר תִּרְתִּין נָשִׁים תִּדָּא רְחוּמָתָא וְתִדָּא שְׂנוֹאָתָא וַיֵּלִידוּ לָיָה בָנִין רְחוּמָתָא וְשְׂנוֹאָתָא וַיְהִי בְרָא בּוֹכְרָא לְשִׁנְיָתָהּ:
- וְהִי בְּיוֹמָא דִּי־חֲסִין לְבָנָהּ יְת דִּי־הִי לָיָה לָיָה רְשׁוֹ לְבַכְרָא יְת בֶּר רְחוּמָתָא עַל אִפִּי בֶר שְׂנוֹאָתָא בּוֹכְרָא:
- אֲרִי יְת בּוֹכְרָא בֶר שְׂנוֹאָתָא יִפְרִישׁ לְמִתָּן לָיָה תִרְיָן חוּלְקִין בְּכֹל דִּי־שִׁתְכַח לָיָה אֲרִי הוּא רִישׁ תּוֹקֶפִיָּה לָיָה חֲזִיא בְּכִירוּתָא:
- אֲרִי יְהִי לְגִבּוֹר בֶּר סָטִי וּמָרֹד לִיתְהִי מְקַבִּיל לְמִימַר אָבִיהִי וּלְמִימַר אִמָּהּ וּמִלְפִין יִתִּיה וְלֹא מְקַבִּיל מִנְהוֹן:

(12) ועשתה את צפרניה. מגדלס כדי שתתנוול:

(13) והסירה את שמלת שביה. לפי שהם נאים, שהנכרים צוניהם מתקשטות במלחמה, בשביל להזנות אחרים עמהם: וישבה בביתך. צדית שמתמש צו, נכנס ונתקל זה, יוצא ונתקל זה, רואה צדיקתה, רואה צנוולה, כדי שתתגנה עליו: ובכתה את אביה. כל כך למה, כדי שהאב צד ישראל שמה וזו עזבה, צד ישראל מתקשטת וזו מתנוולת:

(14) והיה אם לא חפצת בה. הכחז מצדך שסופך לשנאותה: לא תתעמר בה. לא תשתמש בה, צלשון פרסי קורין לעצדות ושימוש, עימראה, מיסודו של רבי משה הדרשן למדתי כן:

(17) פי שנים. כנגד שני אחים (צדא צתרא קצב): בכל אשר ימצא לו. מכאן שאין הכח נטל פי שנים, צראוי לצא לאחר מיתת האב, כצמוחוק:

(18) סורר. סרמן הדרכ: ומוורה. מסרצ צדריאציו, לשון ממרים: ויסרו אותו. מתרין צו צפני שלשה ומלקין אותו

<p>19 then shall his father and his mother lay hold on him, and bring him out unto the elders of his city, and unto the gate of his place;</p>	<p>וַיִּחַדּוּן בֵּית אָבוֹהֵי וְאִמֵּיהּ וַיִּפְקֹדוּן יְתִיָּה לִקְדָּם סָבִי קִרְתִּיָּה וּלְתַרְע בֵּית דִּין אֶת־רִיָּה:</p>	<p>וְתִפְשׂוּ בּוֹ אָבִיו וְאִמּוֹ וְהוֹצִיאוּ אֹתוֹ אֶל-זִקְנֵי עִירוֹ וְאֶל-שַׁעַר מִקְדָּמוֹ:</p>	<p>19</p>
<p>20 and they shall say unto the elders of his city: 'This our son is stubborn and rebellious, he doth not hearken to our voice; he is a glutton, and a drunkard.'</p>	<p>וַיִּמְרוּן לִסָּבִי קִרְתִּיָּה בְּרָנָא דִּין סָטִי וּמְרֹד לִיתְוֵהִי מִקְבִּיל לְמִימְרָנָא זָלִיל בָּשָׂר וְסָבִי חֲמֹד:</p>	<p>וְאִמְרוּ אֶל-זִקְנֵי עִירוֹ בְּנֵנוּ זֶה סוֹרֵר וּמֹרֵה אֵינָנוּ שְׁמַע בְּקִלְנוּ זוּלָּל וְסָבָא:</p>	<p>20</p>
<p>21 And all the men of his city shall stone him with stones, that he die; so shalt thou put away the evil from the midst of thee; and all Israel shall hear, and fear.</p>	<p>וְיִרְגְּמוּנֵיהּ כָּל אַנְשֵׁי קִרְתִּיָּה בְּאֲבָנֵיָא וַיָּמוּת וּתְפִלֵּי עָבִיד דְּבִישׁ מִבִּינָךְ וְכָל יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּן וַיִּדְחִלוּן:</p>	<p>וְיִרְגְּמוּהוּ כָּל-אַנְשֵׁי עִירוֹ בְּאֲבָנִים וַיָּמוּת וּבְעֵרַת הָרַע מִקְרַבְךָ וְכָל- יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וַיִּירָאוּ: (ס)</p>	<p>21</p>
<p>22 And if a man have committed a sin worthy of death, and he be put to death, and thou hang him on a tree;</p>	<p>וְאִרִּי יְהִי בְּגֹבֶר חוֹבֵת דִּין דְּקָטוּל וַיִּתְקַטֵּיל וְתַצְלוּב יְתִיָּה עַל צְלִיבָא:</p>	<p>וְכִי-יְהִיָּה בְּאִישׁ חֲטָא מִשְׁפָּט- מוֹת וְהוֹמָת וְתִלִּית אֹתוֹ עַל-עֵץ:</p>	<p>שני</p>
<p>23 his body shall not remain all night upon the tree, but thou shalt surely bury him the same day; for he that is hanged is a reproach unto God; that thou defile not thy land which the LORD thy God giveth thee for an inheritance.</p>	<p>לֹא תִבֵּית נְבִילָתָהּ עַל צְלִיבָא אַרְי מִקְבֵּר תִּקְבְּרֵיהּ בְּיוֹמָא הַהוּא אַרְי עַל דְּחָב קָדָם יְי אַצְטָלִיב וְלֹא תִסְאִיב יָת אַרְעָךְ דִּין אֱלֹהֶךָ יְהִיב לָךְ אֲחֻסָּנָא:</p>	<p>לֹא-תֵלִין נְבִילָתוֹ עַל-הָעֵץ כִּי- קְבוּר תִּקְבְּרֵנוּ בַּיּוֹם הַהוּא כִּי- קָלִילַת אֱלֹהִים תִּלְוִי וְלֹא תִטְמָא אֶת-אֲדָמָתְךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה: (ס)</p>	<p>23</p>
<p>XXII Thou shalt not see thy brother's ox or his sheep driven away, and hide thyself from them; thou shalt surely bring them back unto thy brother.</p>	<p>לֹא תַחֲזִי יָת תּוֹרָא דְאַחֻוּךְ אוּ יָת אֲמִרִיָּה דְטָעֵן וְתַכְבוּשׁ מִנְהוֹן אֲתַבָּא וְתַיְבְּנוּן לְאַחֻוּךְ:</p>	<p>לֹא-תִרְאֶה אֶת-שׁוֹר אֲחִיךָ אוֹ אֶת-שֵׁיוֹ נִדְחִים וְהִתְעַלְמָתָּ מֵהֶם הָשֵׁב תְּשִׁיבֵם לְאַחִיךָ:</p>	<p>XXII</p>

(סנהדרין עא.). בן סורר ומורה אינו חייב עד שיגנוז ויאכל תרטימר צמר וישתה חצי לוג יין, שנאמר זולל וסובא, ונאמר אֵל פְּהִי צִסְצֵאִי יִין צִזְלֵי צִשָּׁר לְמוֹ (משלי כג, כ), ובן סורר ומורה נהרג על שם סופו (סנהדרין עב.). הגיעה תורה לסוף דעתו, סוף שמכלה ממנו אציו ומצקש לימודו ואינו מוֹאֵל, ועומד צִפְקָשֶׁת דרכים ומלסטים את הצריות, אמרה תורה ימות זכאי ואל ימות חייב:

(21) וכל ישראל ישמעו ויראו. מכאן שצריך הכרזה צ"ד, פלוני נסקל על שהיה בן סורר ומורה (עין סנהדרין טז.).
(22) וכי יהיה באיש חטא משפט מות. סמיכות הפרשיות מגיד, שאם חסים עליו אציו ואמו, סוף שיצא לתרבות רעה ויעבור עזירות ויתחייב מיתה צבית דין: ותלית אותו על עץ. רבותינו אמרו (סנהדרין מה:) כל הנסקלין נתלין, שנאמר כי קללת אלהים תלוי, והמצרך ה' צסקילה:

(23) כי קללת אלהים תלוי. זלזולו של מלך הוא, שאדם עשוי צדמות דיוקנו, וישראל הם בניו, משל לשני אחים תאומים, שהיו דומין זה לזה, אחד נעשה מלך ואחד נחפס ללסטיות ונתלה, כל הרואה אותו אומר המלך תלוי. כל קללה שבמקרא לשון הקל זלזול, כמו והוא קללני קללה נמרצת (מלכים א' ב, ח):

(1) והתעלמת. כונש עין כאילו אינו רואה: לא תראה והתעלמת. לא תראה אותו שתתעלס ממנו, זה פשוטו. ורבותינו אמרו, (בבא מציעא ל.) פעמים שאתה מתעלס וכו':

- 2 And if thy brother be not nigh unto thee, and thou know him not, then thou shalt bring it home to thy house, and it shall be with thee until thy brother require it, and thou shalt restore it to him.
- 3 And so shalt thou do with his ass; and so shalt thou do with his garment; and so shalt thou do with every lost thing of thy brother's, which he hath lost, and thou hast found; thou mayest not hide thyself.
- 4 Thou shalt not see thy brother's ass or his ox fallen down by the way, and hide thyself from them; thou shalt surely help him to lift them up again.
- 5 A woman shall not wear that which pertaineth unto a man, neither shall a man put on a woman's garment; for whosoever doeth these things is an abomination unto the LORD thy God.
- 6 If a bird's nest chance to be before thee in the way, in any tree or on the ground, with young ones or eggs, and the dam sitting upon the young, or upon the eggs, thou shalt not take the dam with the young;
- וְאִם-לֹא קָרֹב אֲחִיךָ אֵלֶיךָ וְלֹא יָדַעְתָּ וְאָסַפְתָּו אֶל-תּוֹךְ בֵּיתְךָ וְהָיָה עִמָּךְ עַד דִּרְשׁ אֲחִיךָ אֹתוֹ וְהִשְׁבַּתוֹ לוֹ:
- וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְחִמְרוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְשִׁמְלָתוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְכָל-אֲבֶרֶת אֲחִיךָ אֲשֶׁר-תִּאֱבָד מִמֶּנּוּ וּמָצָאתָהּ לֹא תוֹכֵל לְהַתְעֵלֶם: (ס)
- לֹא-תִרְאֶה אֶת-חִמּוֹר אֲחִיךָ אוֹ שׁוֹרוֹ נִפְלֹים בְּדֶרֶךְ וְהִתְעַלְמָתָ מֵהֶם תִּקֶּם תִּקֶּם עִמּוֹ: (ס)
- לֹא-יִהְיֶה כְּלִי-גִבּוֹר עַל-אִשָּׁה וְלֹא-יִלְבַּשׁ גִּבּוֹר שִׁמְלַת אִשָּׁה כִּי תוֹעֵבֶת יִהְיֶה אֵלֶיךָ כָּל-עֲשֵׂה אֵלֶּה: (פ)
- כִּי יִקְרָא (בספרי תימן קן בקורף גדולה) קֶן-צִפּוֹר לִפְנֵיךָ בְּדֶרֶךְ בְּכָל-עֵץ אוֹ עַל-הָאָרֶץ אֲפֻרְחִים אוֹ בִּיצִים וְהָאֵם רֹבֵצַת עַל-הָאֲפֻרְחִים אוֹ עַל-הַבִּיצִים לֹא-תִקַּח הָאֵם עַל-הַבָּנִים:
- אֲרֵי תַעֲרַע קֶנָּא דְצִפּוֹר קְדָמָךְ בְּאוֹרְחָא בְּכָל אֵילָן אוֹ עַל אֲרֻעָא אֲפֻרְחִין אוֹ בִיעִין וְאִמָּא רִבִּיעָא עַל אֲפֻרְחִין אוֹ עַל בִּיעִין לֹא תִסָּב אִמָּא עַל בְּנֵיהּ:

- (2) עד דרש אחיך. וכי תעלה בלצנך שיתנהו לו קודם שידרשהו, אלא דרשהו שלא יהא רמאי (שם כח): והשבותו לו. שמהא צו השנה, שלא יאכל צניתך כדי דמיו ותחזעם ממנו, מכאן אמרו כל דבר שעושה ואוכל יעשה ויאכל, ושאינו עושה ואוכל ימכר (שם):
- (3) לא תוכל להתעלם. לכבוש עיניו כאלו אינך רואה אותו:
- (4) הקם תקים. זו טענה (בצא מציעה לז), להטעין משאוי שנפל מעליו: עמו. עם בעליו, אבל אם הלך וישב לו, ואמר לו הואיל ועליך מזה, אם רצית לטעון, פטור (בצא מציעה שם):
- (5) לא יהיה כלי גבר על אשה. שמהא דומה לאיש כדי שתלך בין האנשים (ספרי רכו נזיר נט), שאין זו אלא לשם ניהוף: ולא ילבש גבר שמלת אשה. לילך לישב בין הנשים. דבר אחר, שלא יסיר שער הערוה ושער של צית השחי: כי תועבת. לא אסרה תורה אלא לבוש המציא לידי תועבה:
- (6) כי יקרא. פרט למומן: לא תקח האם. צעודה על צניה (חולין קמ):

7	thou shalt in any wise let the dam go, but the young thou mayest take unto thyself; that it may be well with thee, and that thou mayest prolong thy days.	שָׁלַח תִּשְׁלַח אֶת־הָאֵם וְאֶת־הַבְּנִים תִּקַּח־לָךְ לְמַעַן יֵיטֵב לָךְ וְהָאֲרֶכֶתָ יָמִים: (ס)	7
8	When thou buildest a new house, then thou shalt make a parapet for thy roof, that thou bring not blood upon thy house, if any man fall from thence.	כִּי תִבְנֶה בַּיִת חֹדֶשׁ וְעָשִׂיתָ מַעֲקֶה לְגִגֶּךָ וְלֹא־תָשִׁים דָּמִים בְּבֵיתְךָ כִּי־יִפֹּל הַנֶּפֶל מִמֶּנּוּ: אֲרִי תִבְנִי בֵּיתָא חֲדָתָא וְתַעֲבִיד תִּיקָא לְאַגְרָךְ וְלֹא תִשְׁוִי חוֹבֵת קַטוּל בְּבֵיתְךָ אֲרִי יָפוּל דְּנִפִּיל מִנִּיהּ:	שלישי
9	Thou shalt not sow thy vineyard with two kinds of seed; lest the fulness of the seed which thou hast sown be forfeited together with the increase of the vineyard.	לֹא־תִזְרַע כְּרָמְךָ כְּלָאִים פֶּן־תִּקְדַּשׁ הַמְּלָאָה הַזֶּרַע אֲשֶׁר תִּזְרַע וּתִבּוֹאֵת הַכֶּרֶם: (ס)	9
10	Thou shalt not plow with an ox and an ass together.	לֹא־תַחְרֹשׁ בַּשּׁוֹר־וּבַחֲמֹר לֹא תִרְדִּי בְּתוֹרָא וּבַחֲמֹרָא פַּחְדָּא:	10
11	Thou shalt not wear a mingled stuff, wool and linen together. .	לֹא תִלְבַּשׁ שְׁעִטָּנוֹ צִמְרֵם וּפְשָׁתִים מְחוּבָר פַּחְדָּא:	11
12	Thou shalt make thee twisted cords upon the four corners of thy covering, wherewith thou coverest thyself.	גְּדִלִים תַּעֲשֶׂה־לָּךְ עַל־אַרְבַּע כַּנְפוֹת כְּסוּתְךָ אֲשֶׁר תִּכְסֶּהָ בָּהֶם: (ס)	12
13	If any man take a wife, and go in unto her, and hate her,	כִּי־יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבָא אֵלֶיהָ אֲרִי יֹסֵב גְּבוֹר אֶתְתָּא וַיִּיְעוֹל לְתֹתָהּ וַיִּשְׁנִינָהּ:	13

- (7) למען ייטב לך וגו'. אם מצוה קלה שאין צה חסרון כים, אמרה תורה למען ייטב לך והארכת ימים, קל וחומר למתן שכן של מצוה חמורות (חולין קמז):
- (8) כי תבנה בית חדש. אם קיימת מצוה שלום הקן, סופך לצנות בית חדש ותקיים מצוה מעקה, שמצוה גוררת מצוה, ומגיע לכרם ושדה ולצגדים נאים, לכך נסמכו פרשיות הללו: מעקה. גדר סביב לגג, ואונקלוס תרגם תִּיקָא, כגון תיק שמשמר מה שצמחו: כי יפול הנפל. ראוי זה ליפול, ואף עפ"כ לא תתגלגל מיתמו על ידך, שמגלגלין זכות ע"י זכאי וחוצה ע"י חייב:
- (9) בלאים. חטה ושעורה וחרצן צמפולת יד (קידושין לט. חולין פז): פן תקדש. כתרגומו תסתאב, כל דבר הנמצא על האדם, צין לשבח כגון הקדש צין לגנאי כגון איסור, נופל צו לשון קדש, כמו אל תגש צי כי קדשתיך (ישעיה סה, ה): המלאה. זה מילוי ותוספת שהזרע מוסיף:
- (10) לא תחרוש בשור ובחמור. הוא הדין לכל שני מינים שבעולם, (צבא קמא נד): והוא הדין להנהיגם יחד קשורים וזגים צהולכת שום משא:
- (11) שעטנז. לשון עירוב, ורבותינו פירשו שוע טווי וגו':
- (12) גדילים תעשה לך. אף מן הכלאים, לכך סמכן הכתוב (יצמות ד. ספרי רלב):
- (13) ובא אליה ושנאה. סופו:

14	and lay wanton charges against her, and bring up an evil name upon her, and say: 'I took this woman, and when I came nigh to her, I found not in her the tokens of virginity';	וְשֵׁם לָהּ עֲלִילָת דְּבָרִים וְהוֹצֵא עָלֶיהָ שֵׁם רָע וְאָמַר אֶת-הָאִשָּׁה הַזֹּאת לְקַחְתִּי וְאֶקְרָב אֵלֶיהָ וְלֹא-מִצָּאתִי לָהּ בְּתוּלִים:	וַיִּשְׁוֶי לָהּ תִּסְקוּפִי מִלִּין וַיַּפִּיק עָלֶיהָ שׁוֹם בִּישׁ וַיִּמְרַ יֵת אֶתְתָּא הָדָא נְסִיבִית וְעִלִּית לְוִתָּהּ וְלֹא אִשְׁכַּחִית לָהּ בְּתוּלִין:
15	then shall the father of the damsel, and her mother, take and bring forth the tokens of the damsel's virginity unto the elders of the city in the gate.	וְלָקַח אָבִי הַנְּעָר וְאִמָּהּ וְהוֹצִיאוּ אֶת-בְּתוּלֵי הַנְּעָר אֶל-זִקְנֵי הָעִיר הַשְּׁעָרָה:	וַיִּסַּב אָבוּהָא דְּעוֹלִימָתָא וְאִמָּהּ וַיַּפְקוּן יֵת בְּתוּלֵי עוֹלִימָתָא לְקָדָם סְבִי קַרְתָּא וְלַתְּרַע בֵּית דִּין אֶתְרָא:
16	And the damsel's father shall say unto the elders: 'I gave my daughter unto this man to wife, and he hateth her;	וְאָמַר אָבִי הַנְּעָר אֶל-הַזִּקְנִים אֶת-בְּתִי נָתַתִּי לְאִישׁ הַזֶּה לְאִשָּׁה וַיִּשְׁנָאָהּ:	וַיִּמְרַ אָבוּהָא דְּעוֹלִימָתָא לְסְבִיא יֵת בְּרַתִּי יְהִבִּית לְגוּבְרָא הַדִּין לְאִתּוּ וּשְׂנָאָהּ:
17	and, lo, he hath laid wanton charges, saying: I found not in thy daughter the tokens of virginity; and yet these are the tokens of my daughter's virginity.' And they shall spread the garment before the elders of the city.	וְהִנֵּה-הוּא שֵׁם עֲלִילָת דְּבָרִים לֵאמֹר לֹא-מִצָּאתִי לְבִתִּי בְּתוּלִים וְאֵלֶּה בְּתוּלֵי בְּתִי וּפְרָשׁוּ הַשְּׂמֹלָה לִפְנֵי זִקְנֵי הָעִיר:	וְהָא הוּא שְׁוִי תִּסְקוּפִי מִלִּין לְמִימַר לֹא אִשְׁכַּחִית לְבִרְתִּי בְּתוּלִין וְאֵלִין בְּתוּלֵי בְּרַתִּי וַיַּפְרְסוּן שׁוֹשְׁפָא קָדָם סְבִי קַרְתָּא:
18	And the elders of that city shall take the man and chastise him.	וְלָקַחוּ זִקְנֵי הָעִיר-הַהִוא אֶת-הָאִישׁ וַיִּסְרוּ אוֹתוֹ:	וַיִּדְּבְרוּן סְבִי קַרְתָּא הַהִיא יֵת גּוּבְרָא וַיַּלְקוּן יְתִיָּהּ:
19	And they shall fine him a hundred shekels of silver, and give them unto the father of the damsel, because he hath brought up an evil name upon a virgin of Israel; and she shall be his wife; he may not put her away all his days.	וַעֲנִשׁוּ אוֹתוֹ מֵאָה כֶּסֶף וְנָתְנוּ לְאָבִי הַנְּעָרָה כִּי הוֹצִיא שֵׁם רָע עַל בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל וְלוֹ-תִּהְיֶה לְאִשָּׁה לֹא-יִכָּל לְשַׁלְּחָהּ כָּל-יָמֶיהָ (ס):	וַיַּגְבּוּן מִנִּיהַ מֵאָה סֻלְעִין דְּכֶסֶף וַיַּתְּנוּן לְאָבוּהָא דְּעוֹלִימָתָא אֲרִי אִפִּיק שׁוֹם בִּישׁ עַל בְּתוּלָתָא בֵּת יִשְׂרָאֵל וְלִיהָ תִּהְיֶה לְאִתּוּ לִית לִיהָ רִשׁוֹ לְמַפְטָרָה כָּל יוֹמוֹהִי:
20	But if this thing be true, that the tokens of virginity were not found in the damsel;	וְאִם-אִמֶּת הִיא הַדָּבָר הַזֶּה לֹא-נִמְצְאוּ בְּתוּלִים לְנְעָרָה:	וְאִם קוֹשְׁטָא הִנּוּה פְתִיגְמָא הַדִּין לֹא אִשְׁכַּחִיו בְּתוּלִין לְעוֹלִימָתָא:

- (14) ושם לה עלילת דברים. עזירה גוררת עזירה, עזר על לא תִּסְקָא (ויקרא יט, יז) סופו לזכר לידי לשון הרע: את האשה הזאת. מכאן שאין אומר דבר אלא בפני בעל דין (ספרי רלז):
- (15) אבי הנערה ואמה. מי שגדלו גדולים הרעים, יתנזרו עליה (שם רלה):
- (16) ואמר אבי הנערה. מלמד שאין רשות לאשה לדבר בפני האיש (שם):
- (17) ופרשו השמלה. הרי זה משל, מחורין הדברים כשמלה (שם רלז):
- (18) ויסרו אותו. מלקות:
- (20) ואם אמת היה הדבר. צעדים והמראה, שזנתה לאחר אירוסין (כמוצות מד):

- 21 then they shall bring out the damsel to the door of her father's house, and the men of her city shall stone her with stones that she die; because she hath wrought a wanton deed in Israel, to play the harlot in her father's house; so shalt thou put away the evil from the midst of thee.
- 22 If a man be found lying with a woman married to a husband, then they shall both of them die, the man that lay with the woman, and the woman; so shalt thou put away the evil from Israel.
- 23 If there be a damsel that is a virgin betrothed unto a man, and a man find her in the city, and lie with her;
- 24 then ye shall bring them both out unto the gate of that city, and ye shall stone them with stones that they die: the damsel, because she cried not, being in the city; and the man, because he hath humbled his neighbour's wife; so thou shalt put away the evil from the midst of thee.
- 25 But if the man find the damsel that is betrothed in the field, and the man take hold of her, and lie with her; then the man only that lay with her shall die.
- 26 But unto the damsel thou shalt do nothing; there is in the damsel no sin worthy of death; for as when a man riseth against his neighbour, and slayeth him, even so is this matter.
- וְהוֹצִיאוּ אֶת־הַנַּעֲרָה אֶל־פֶּתַח בֵּית־אָבִיהָ וּסְקִלוּהָ אַנְשֵׁי עִירָהּ בְּאֲבָנִים וּמָתָה כִּי־עָשְׂתָה נִבְלָה בְּיִשְׂרָאֵל לְזָנוֹת בֵּית אָבִיהָ וּבִעֲרִית הָרָע מִקֶּרְבָּךְ׃ (ס)
- כִּי־יִמָּצָא אִישׁ שֹׁכֵב עִם אִשָּׁה בְּעֻלַּת־כַּעַל וּמֵתוּ גַם־שְׁנֵיהֶם הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִם הָאִשָּׁה וְהָאִשָּׁה וּבִעֲרִית הָרָע מִיִּשְׂרָאֵל׃ (ס)
- כִּי יִהְיֶה נָעֵר בְּתוּלָה מֵאֶרֶץ לְאִישׁ וּמִצָּאָהּ אִישׁ בָּעִיר וְשָׁכַב עִמָּה׃
- וְהוֹצִאתֶם אֶת־שְׁנֵיהֶם אֶל־שַׁעַר הָעִיר הַהוּא וּסְקִלְתֶּם אֹתָם בְּאֲבָנִים וּמָתוּ אֶת־הַנַּעֲרָה עַל־דְּבַר אֲשֶׁר לֹא־צִעֲקָה בָּעִיר וְאֶת־הָאִישׁ עַל־דְּבַר אֲשֶׁר־עָנָה אֶת־אִשְׁתּוֹ רָעָהּ וּבִעֲרִית הָרָע מִקֶּרְבָּךְ׃ (ס)
- וְאִם־בִּשְׂדֵה יִמָּצָא הָאִישׁ אֶת־הַנַּעֲרָה הַמֵּאֲרָשָׁה וְהִחֲזִיק־בָּהּ הָאִישׁ וְשָׁכַב עִמָּהּ וּמָתָה הָאִישׁ אֲשֶׁר־שָׁכַב עִמָּהּ לְבָדּוֹ׃
- וְלַנַּעֲרָה לֹא־תַעֲשֶׂה דָּבָר אֵין לָנָעֵר חֲטָא מוֹת כִּי בְּאִשֶּׁר יָקוּם אִישׁ עַל־רַעְיוֹנוֹ וְרָצְחוֹ נָפֶשׁ בֶּן הַדָּבָר הַזֶּה׃
- וְלַנַּעֲרָה לֹא תַעֲבִיד מִדָּעַם לִית לַנַּעֲרָה חֻבַּת דִּין דְּקָטוּל אָרִי כְּמָא דִּיקוּם גּוֹבֵרָא עַל חֲבֵרִיהּ וְיִקְטִלֶנָּה נֶפֶשׁ בֶּן פִּתְגָמָא הָדִין׃

- (21) אל פתח בית אביה. ראו גידולים שגדלם (שס מה). וסקלוה אנשי עירה. צמעמד כל אנשי עירה (ספרי רמ): לזנות בית אביה. כמו צצית אציה:
- (22) ומתו גם שניהם. להוציא מעשה חדודים (ספרי רמא) שאין האשה נהנית מהם: גם. לרצות הנאים אחריהם (ס"א מאחוריהם). דבר אחר גם שניהם, לרצות את הולד, שאם הייתה מעוברת אין ממתינין לה עד שחלד (ערכין ז).
- (23) ומצאה איש בעיר. לפיכך שכב עמה, פרצה קוראה לגנב, הא אלו ישנה צציתה לא אירע לה (ספרי רמז):

27	For he found her in the field; the betrothed damsel cried, and there was none to save her.	כִּי בַשָּׂדֶה מָצְאָה צִעָקָה אִרִי בַחֲקָלָא אֲשַׁכַּח צִוַּחַת הַנַּעֲרָה הַמְאֲרָשָׁה וְאִין מוֹשִׁיעַ עוֹלִימָתָא דְמֵאֲרָסָא וְלִית לָהּ: (ס)	27
28	If a man find a damsel that is a virgin, that is not betrothed, and lay hold on her, and lie with her, and they be found;	כִּי־יִמְצָא אִישׁ נַעֲרָה בְּתוּלָה אִרִי יִשְׁכַּח גִּבֹּר עוֹלִימָתָא בְּתוּלָתָא דְלֹא מֵאֲרָסָא וַיַּחְדְּנָה וַיִּשְׁכַּב עִמָּה וַיִּשְׁתַּכְּחוּ: (ס)	28
29	then the man that lay with her shall give unto the damsel's father fifty shekels of silver, and she shall be his wife, because he hath humbled her; he may not put her away all his days.	וְנָתַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמָּהּ לְאָבִי הַנַּעֲרָה חֲמִשִּׁים כֶּסֶף וְלֹא־תִהְיֶה לְאִשָּׁה תַּחַת אֲשֶׁר עָנָה לֹא־יִוָּכַל שְׁלַחָהּ כָּל־יָמָיו: (ס)	29
XXIII	A man shall not take his father's wife, and shall not uncover his father's skirt.	לֹא יִיקַח אִישׁ אֶת־אִשְׁתּוֹ אָבִיו וְלֹא יִגְלֶה כְּנָף אָבִיו: (ס)	XXIII
2	He that is crushed or maimed in his privy parts shall not enter into the assembly of the LORD.	לֹא יִדְּבִי דְפָסִיק וְדַמְחַבֵּל סַפְרֵי אֲשַׁכְנוּ דְּכָהּ) וּבְכָרוֹת שְׁפָכָה בְּקַהֲל יְהוָה: (ס)	2
3	A bastard shall not enter into the assembly of the LORD; even to the tenth generation shall none of his enter into the assembly of the LORD.	לֹא יִדְּבִי מִמְזוֹרָא לְמִיעֵל בְּקַהֲלָא דִּי־אָף דְּרָא עֲשִׂירָאָה לֹא יִדְּבִי לִיהָ לְמִיעֵל בְּקַהֲלָא דִּי: (ס)	3
4	An Ammonite or a Moabite shall not enter into the assembly of the LORD; even to the tenth generation shall none of them enter into the assembly of the LORD for ever;	לֹא יִדְּבִי עַמּוֹנִי וּמוֹאָבִי לְמִיעֵל בְּקַהֲלָא דִּי־אָף דְּרָא עֲשִׂירָאָה לֹא יִדְּבִי לְהוֹן לְמִיעֵל בְּקַהֲלָא דִּי עַד עָלְמָא: (ס)	4

- (26) כי כאשר יקום וגו'. לפי פשוטו זהו משמעו, כי אנוסה היא וצחוקה עמד עליה, כאדם העומד על חזירו להרגו. ורבותינו דרשו בו, (סנהדרין עג. פסחים כה:) הרי זה זא לאלמד ונמנאל למד וכו':
- (1) לא יקח. אין לו זה לקוחין ואין קדושין ופסין זה (קידושין סז:): ולא יגלה כנף אביו. שומרת יבם של אביו הראויה לאביו, והרי כבר מוזהר עליה משום ערוה לאביה (ויקרא יח, יד), אלא לעצור על זו בשני לאוין, ולסמוך לה לא יבא ממזר, ללמד שאין ממזר אלא מחייבי כריתות, וק"ו מחייבי מיתות ז"ד, שאין בעריות מיתת ז"ד שאין זה כרת:
- (2) בצוע דכה. שנפגעו או נדכאו ציגים שלו (יצמות עה:). וכרות שפכה. שנכרת הגיד, ושזו אינו יורה קילוח זרע, אלא שופן ושומת (שם): ואינו מוליד:
- (3) לא יבא ממזר בקהל ה'. לא יבא ישראלית:
- (4) לא יבא עמוני. לא יבא ישראלית:

<p>because they met you not with bread and with water in the way, when ye came forth out of Egypt; and because they hired against thee Balaam the son of Beor from Pethor of Aram-naharaim, to curse thee.</p>	<p>על עיסק דלא ערעו יתכון בלחמא ובמיא באורחא במפקכון ממצרים ודאגר עלך ית בלעם בר בעור מפתור ארם דעל פרת ללשטותך:</p>	<p>על-דבר אשר לא-קדמו אתכם בלחם ובמים בדרך בצאתכם ממצרים ואשר שָׁכַר עָלֶיךָ אֶת-בִּלְעָם בֶּן-בְּעוֹר מִפְתּוֹר אֲרָם נִהְרַיִם לְמַלְלֶךְ:</p>	<p>5</p>
<p>Nevertheless the LORD thy God would not hearken unto Balaam; but the LORD thy God turned the curse into a blessing unto thee, because the LORD thy God loved thee.</p>	<p>ולא אָבָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמֹעַ אֶל-בִּלְעָם וַיִּהְיֶה אֱלֹהֶיךָ לְךָ אֶת-הַקְלָלָה לְבִרְכָּה כִּי אָהָבָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:</p>	<p>ולא-אָבָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמֹעַ אֶל-בִּלְעָם וַיִּהְיֶה אֱלֹהֶיךָ לְךָ אֶת-הַקְלָלָה לְבִרְכָּה כִּי אָהָבָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:</p>	<p>6</p>
<p>Thou shalt not seek their peace nor their prosperity all thy days for ever.</p>	<p>לֹא תִתְּבַע שְׁלָמָהוֹן וְשִׁבְתָּהוֹן כָּל יוֹמָךְ לְעָלָם:</p>	<p>לֹא-תִדְרֹשׁ שְׁלָמָם וְשִׁבְתָּם כָּל- יְמֶיךָ לְעוֹלָם: (ס)</p>	<p>7</p>
<p>Thou shalt not abhor an Edomite, for he is thy brother; thou shalt not abhor an Egyptian, because thou wast a stranger in his land.</p>	<p>לֹא תִרְחִיק אֲדוֹמִי אֲרִי אֲחוֹךָ הוּא לֹא תִרְחִיק מִצְרָאִי אֲרִי דִיִּיר חַוִּיתָא בְּאַרְעֵיהּ:</p>	<p>לֹא-תִתְּעַב אֲדָמִי כִּי אֲחִיךָ הוּא לֹא-תִתְּעַב מִצְרִי כִּי-גֵר הָיִיתָ בְּאַרְצוֹ:</p>	<p>רביעי</p>
<p>The children of the third generation that are born unto them may enter into the assembly of the LORD.</p>	<p>בְּנֵי דִיתְגִּלְדוֹן לְהוֹן דְּרָא תְּלִיתָא יְדְכִי לְהוֹן לְמִיעַל בְּקָהְלָא דִיִּי:</p>	<p>בְּנִים אֲשֶׁר-יִוָּלְדוּ לָהֶם דּוֹר שְׁלִישִׁי יָבֹא לָהֶם בְּקָהֶל יְהוָה: (ס)</p>	<p>9</p>
<p>When thou goest forth in camp against thine enemies, then thou shalt keep thee from every evil thing.</p>	<p>אֲרִי תְּפֹק מִשְׁרִיתָא עַל בְּעָלִי דְּבִבְךָ וְתִסְתָּמַר מִכָּל מַדְעָם בִּישׁ:</p>	<p>כִּי-תֵצֵא מַחֲנֶה עַל-אִיבֶיךָ וְנִשְׁמַרְתָּ מִכָּל דְּבַר רָע:</p>	<p>יח</p>
<p>If there be among you any man, that is not clean by reason of that which chanceth him by night, then shall he go abroad out of the camp, he shall not come within the camp.</p>	<p>אֲרִי יְהִי בְךָ גֵּבֵר דְּלֹא יְהִי דְּכִי מִקְרִי לִילִיא וְיִפּוֹק לְמַבְרָא לְמִשְׁרִיתָא לֹא יֵיעוֹל לְגוֹ מִשְׁרִיתָא:</p>	<p>כִּי-יְהִי בְךָ אִישׁ אֲשֶׁר לֹא- יְהִי טָהוֹר מִקְרָה לִילִיָּה וַיֵּצֵא אֶל-מַחוּץ לַמַּחֲנֶה לֹא יָבֹא אֶל- תוֹךְ הַמַּחֲנֶה:</p>	<p>11</p>

(5) על דבר. על הענף (ספרי רנ) שיענו אתכם להחטיאכם: בדרך. כשהייתם צטירוף:

(7) לא תדרש שלום. מכלל שנאמר עמך יִשָּׁב צָקָךְ (פסוק יז), יכול אף זה כן, תלמוד לומר לא תדרש שלום (שם רנא):

(8) לא תחעב אדמי. לגמרי, אע"פ שראוי לך לתעצו שיש צורך לקראתך: לא תחעב מצרי. מכל וכל, אע"פ שזרקו זכריכם ליאור, מה טעם, שהיו לכם אכסניא בשעת הדחק. לפיכך:

(9) בנים אשר יולדו להם דור שלישי וגו'. ושאר האומות מותרין מיד, הא למדת, שהמחטיא לאדם קשה לו מן ההורגו, שההורגו הורגו בעולם הזה, והמחטיאו מוֹלִיאוֹ מן העולם הזה ומן העולם הבא, לפיכך אדם שקדם צורך לא נעמד, וכן מצרים שטבעו, ואלו שהמחטיאו נעמדו:

(10) כי תצא וגו' ונשמרת. שהשטן מקטרג בשעת הסכנה:

(11) מקרה לילה. דיבר הכתוב בהווה: ויצא אל מחוץ למחנה. זו מצות עשה: לא יבא אל תוך המחנה. זו

מצות לא תעשה, ואסור להכנס למחנה לילה וכל שכן למחנה שכינה (פסחים סח.):

- 12 But it shall be, when evening cometh on, he shall bathe himself in water; and when the sun is down, he may come within the camp. וְהָיָה לַפְּנוֹת־עֶרֶב יִרְתֵּץ בַּמַּיִם וַיִּכְבֹּא הַשֶּׁמֶשׁ יָבֹא אֶל־תְּוֹךְ הַמַּחֲנֶה:
- 13 Thou shalt have a place also without the camp, whither thou shalt go forth abroad. וַיֵּד תִּהְיֶה לְךָ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וַיֵּצֵאתָ שָׁמָּה חוּץ:
- 14 And thou shalt have a paddle among thy weapons; and it shall be, when thou sittest down abroad, thou shalt dig therewith, and shalt turn back and cover that which cometh from thee. וַיִּתֵּד תִּהְיֶה לְךָ עַל־אֲזִנְךָ וְהָיָה בְּשִׁבְתְּךָ חוּץ וַתְּחַפְּרָה בָּהּ וְשָׁבְתָּ וְכָסִיתָ אֶת־צִאְתָּךְ:
- 15 For the LORD thy God walketh in the midst of thy camp, to deliver thee, and to give up thine enemies before thee; therefore shall thy camp be holy; that He see no unseemly thing in thee, and turn away from thee. כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מֵתֵת־לְךָ בְּקֶרֶב מַחֲנֶךָ לְהַצִּילְךָ וּלְתֵת אִיְבֹיְךָ לְפָנֶיךָ וְהָיָה מִחֲנֶיךָ קָדוֹשׁ וְלֹא־יֵרָאֶה בְּךָ עֶרְוַת דָּבָר וְשָׁב מֵאַחֲרֶיךָ: (ס)
- 16 Thou shalt not deliver unto his master a bondman that is escaped from his master unto thee; לֹא־תִסְגִּיר עֶבֶד אֶל־אֲדֹנָיו אֲשֶׁר־יִנָּצֵל אֵלָיְךָ מֵעַם אֲדֹנָיו:
- 17 he shall dwell with thee, in the midst of thee, in the place which he shall choose within one of thy gates, where it liketh him best; thou shalt not wrong him. עִמָּךְ יֵשֵׁב בְּקֶרְבְּךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחָר בְּאַחַד שַׁעְרֶיךָ בְּטוֹב לוֹ לֹא תוֹנֶנּוּ: (ס)
- 18 There shall be no harlot of the daughters of Israel, neither shall there be a sodomite of the sons of Israel. לֹא־תִהְיֶה קְדֻשָּׁה מִבְּנוֹת יִשְׂרָאֵל וְלֹא־יִהְיֶה קְדָשׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

(12) והיה לפנות ערב. סמוך להערצ שמשו יטבול, שאינו טהור בלא הערצ השמש:
(13) ויד תהיה לך. כמרגומו, כמו איש על ידו (במדבר ז, יז): מחוץ למחנה. חוץ לענין:

(14) על אונד. לצד משאר כלי תשמישך: אונד. כמו כלי זיניך:

(15) ולא יראה בך. הקצ"ה, ערות דבר:

(16) לא תסגיר עבד. כמרגומו. דבר אחר, אפילו עבד כנעני של ישראל שצרח מחוזה לארץ לארץ ישראל (גיטין מה.).

(18) לא תהיה קדשה. מופקרת, מקודשת ומזומנת לזנות: ולא יהיה קדש. מזומן למשכב זכור (סנהדרין נד:), ואונקלוס תרגם לא תהא אמתא מצנת ישראל לגבר עבדא, שאף זו מופקרת לזעילת זנות היא, מאחר שאין קדושין תופסין לו זה, שהרי הוקשו לחמור, שנאמר קדו קדש על ידה, שכל זעילותיו זעילות זנות, שאין קדושין תופסין לו זה: אמתא אמה, שאף הוא נעשה קדש על ידה, שכל זעילותיו זעילות זנות, שאין קדושין תופסין לו זה:

<p>19 Thou shalt not bring the hire of a harlot, or the price of a dog, into the house of the LORD thy God for any vow; for even both these are an abomination unto the LORD thy God.</p>	<p>לֹא־תָבִיא אֶתְנֶן זִוְנָה וּמִחִיר כָּלֵב בֵּית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְכָל־נֶדֶר כִּי תִעַבְתָּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ גַּם־שְׁנֵיהֶם: (ס)</p>	<p>19 לֹא־תָבִיא אֶתְנֶן זִוְנָה וּמִחִיר כָּלֵב בֵּית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְכָל־נֶדֶר כִּי תִעַבְתָּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ גַּם־שְׁנֵיהֶם: (ס)</p>
<p>20 Thou shalt not lend upon interest to thy brother: interest of money, interest of victuals, interest of any thing that is lent upon interest.</p>	<p>לֹא־תִשִּׁיךְ לְאֶחִיךָ גֶּשֶׁךְ כֶּסֶף גֶּשֶׁךְ אֶכֶל גֶּשֶׁךְ כָּל־דָּבָר אֲשֶׁר יִשָּׁךְ:</p>	<p>20 לֹא־תִשִּׁיךְ לְאֶחִיךָ גֶּשֶׁךְ כֶּסֶף גֶּשֶׁךְ אֶכֶל גֶּשֶׁךְ כָּל־דָּבָר אֲשֶׁר יִשָּׁךְ:</p>
<p>21 Unto a foreigner thou mayest lend upon interest; but unto thy brother thou shalt not lend upon interest; that the LORD thy God may bless thee in all that thou puttest thy hand unto, in the land whither thou goest in to possess it.</p>	<p>לְנֹכְרִי תִשִּׁיךְ וּלְאֶחִיךָ לֹא תִשִּׁיךְ לְמַעַן יְבָרְכֶךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַשְׁלַח יָדְךָ עַל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־אַתָּה בָּא־שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: (ס)</p>	<p>21 לְנֹכְרִי תִשִּׁיךְ וּלְאֶחִיךָ לֹא תִשִּׁיךְ לְמַעַן יְבָרְכֶךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַשְׁלַח יָדְךָ עַל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־אַתָּה בָּא־שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: (ס)</p>
<p>22 When thou shalt vow a vow unto the LORD thy God, thou shalt not be slack to pay it; for the LORD thy God will surely require it of thee; and it will be sin in thee.</p>	<p>כִּי־תִדָּר נֶדֶר לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תֵאָחֵר לְשַׁלְּמוֹ כִּי־דָרַשׁ יְדָרְשֶׁנּוּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מֵעַמְּךָ וְהָיָה בְּךָ חַטָּא:</p>	<p>יט כִּי־תִדָּר נֶדֶר לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תֵאָחֵר לְשַׁלְּמוֹ כִּי־דָרַשׁ יְדָרְשֶׁנּוּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מֵעַמְּךָ וְהָיָה בְּךָ חַטָּא:</p>
<p>23 But if thou shalt forbear to vow, it shall be no sin in thee.</p>	<p>וְכִי תִחְזֹל לִנְדֹּר לֹא־יְהִי בְּךָ חַטָּא:</p>	<p>23 וְכִי תִחְזֹל לִנְדֹּר לֹא־יְהִי בְּךָ חַטָּא:</p>
<p>24 That which is gone out of thy lips thou shalt observe and do; according as thou hast vowed freely unto the LORD thy God, even that which thou hast promised with thy mouth.</p>	<p>מוֹצֵא שְׁפִתֶיךָ תִשְׁמֹר וַעֲשֵׂתָ כַּאֲשֶׁר נִדְרַתָּ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ נִדְבָה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ בְּפִיךָ: (ס)</p>	<p>24 מוֹצֵא שְׁפִתֶיךָ תִשְׁמֹר וַעֲשֵׂתָ כַּאֲשֶׁר נִדְרַתָּ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ נִדְבָה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ בְּפִיךָ: (ס)</p>
<p>25 When thou comest into thy neighbour's vineyard, then thou mayest eat grapes until thou have enough at thine own pleasure; but thou shalt not put any in thy vessel.</p>	<p>כִּי תֵבֵא בְּכֶרֶם רֵעֶךָ וְאָכַלְתָּ עֲנָבִים כַּנִּפְשְׁךָ שִׁבְעָה וְאֵל־כֶּלִיךָ לֹא תִתֵּן: (ס)</p>	<p>חמישי כִּי תֵבֵא בְּכֶרֶם רֵעֶךָ וְאָכַלְתָּ עֲנָבִים כַּנִּפְשְׁךָ שִׁבְעָה וְאֵל־כֶּלִיךָ לֹא תִתֵּן: (ס)</p>

(19) אתנן זונה. נתן לה טלה צאמנה פסול להקרבה: ומחיר כלב. החליף שה כלב: גם שניהם. לרצות שנוייהם (צבא קמא סה:), כגון חטים ועשאו סלת: (20) לא תשיך. אזהרה ללווה שלא יתן רצית ללווה (צבא מניעא עה:), ואח"כ אזהרה ללווה, אֵת פִּסְפֶּךָ לֹא תִתֵּן לוֹ בְּגֶשֶׁךְ (ויקרא כה, לו ספרי רסז): (21) לנכרי תשיך. ולא לאחיך (צבא מניעא ע:), לאו הבא מכלל עשה, עשה, לעבור עליו בשני לאוין ועשה: (22) לא תאחר לשלמו. שלשה רגלים, ולמדוהו רצותינו מן המקרא (ראש השנה ד:): (24) מוצא שפתיך תשמור. ליתן עשה על לא תעשה (שס ו:): (25) כי תבא בכרם רעך. צפועל הכמוצ מדצר (צבא מניעא פז:), כנפשך. כמה שמרצה: שבעך. ולא אכילה גסה (שס:). ואל כליך לא תתן. מכאן שלא דברה תורה אלא בשעת הצורך, בזמן שאתה נותן לכליך של צעל הבית (שס), אצל אס

<p>When thou comest into thy neighbour's standing corn, then thou mayest pluck ears with thy hand; but thou shalt not move a sickle unto thy neighbour's standing corn.</p>	<p>כִּי תִבֹא בְקִמַת רֶעֶךָ וְקִטַּפְתָּ מִלֵּילַת בִּידֶךָ וְחִרְמַשׁ לֹא תִנִּיף עַל קִמַת רֶעֶךָ: (ס)</p>	<p>26 כִּי תִבֹא בְקִמַת רֶעֶךָ וְקִטַּפְתָּ מִלֵּילַת בִּידֶךָ וְחִרְמַשׁ לֹא תִנִּיף עַל קִמַת רֶעֶךָ: (ס)</p>
<p>XXIV When a man taketh a wife, and marrieth her, then it cometh to pass, if she find no favour in his eyes, because he hath found some unseemly thing in her, that he writeth her a bill of divorcement, and giveth it in her hand, and sendeth her out of his house,</p>	<p>אֲרִי יֹסֵב גִּבֵּר אֶתְתָּא וַיִּבְעֵלְנָה וַיְהִי אִם לֹא תִשְׁכַּח רַחֲמִין בְּעֵינָיו אֲרִי אֲשַׁכַּח בָּהּ עֲבִירַת פְּתָגָם וַיִּכְתֹּב לָהּ גִּט פְּטוּרִין וַיִּתֵּן בִּידָהּ וַיִּפְטְרֶנָּה מִבֵּיתָהּ:</p>	<p>XXIV כִּי־יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וַיִּבְעֵלָהּ וְהָיָה אִם־לֹא תִמְצָא־תָן בְּעֵינָיו כִּי־מִצָּא בָּהּ עֲרֹנֹת דְּבָר וַיִּכְתֹּב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתֹת וַיִּתֵּן בְּיָדָהּ וְשִׁלְחָהּ מִבֵּיתוֹ:</p>
<p>2 and she departeth out of his house, and goeth and becometh another man's wife,</p>	<p>וַתִּפּוֹק מִבֵּיתָהּ וְתִהְיֶה וְתֵהֵי לְגִבֵּר אַחֵר:</p>	<p>2 וַיֵּצֵאָה מִבֵּיתוֹ וְהָלַכָה וְהָיְתָה לְאִישׁ־אַחֵר:</p>
<p>and the latter husband hateth her, and writeth her a bill of divorcement, and giveth it in her hand, and sendeth her out of his house; or if the latter husband die, who took her to be his wife;</p>	<p>וַיִּשְׁנִינָה גִּבֵּרָא וַיִּכְתֹּב לָהּ גִּט פְּטוּרִין וַיִּתֵּן בִּידָהּ וַיִּפְטְרֶנָּה מִבֵּיתָהּ אוֹ אֲרִי יָמוּת גִּבֵּרָא וַיִּתֵּן בִּידָהּ וַיִּפְטְרֶנָּה לִיהָ לְאִתּוֹ:</p>	<p>3 וַיִּשְׁנֹאֶה הָאִישׁ הָאֲחֵרוֹן וַיִּכְתֹּב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתֹת וַיִּתֵּן בְּיָדָהּ וְשִׁלְחָהּ מִבֵּיתוֹ אוֹ כִּי יָמוּת הָאִישׁ הָאֲחֵרוֹן אֲשֶׁר־לָקַחְתָּהּ לוֹ לְאִשָּׁה:</p>
<p>4 her former husband, who sent her away, may not take her again to be his wife, after that she is defiled; for that is abomination before the LORD; and thou shalt not cause the land to sin, which the LORD thy God giveth thee for an inheritance.</p>	<p>לִית לִיהָ רִשׁוֹ לְבַעֲלָהּ קִדְמָאָה דְּפִטְרָהּ לְמִתָּב לְמִסְבָּה לְמַחֲוִי לִיהָ לְאִתּוֹ בְּתֵר דְּאַסְתָּאבַת אֲרִי מִרְחָקָא הִיא קֳדָם יְיָ וְלֹא תַחֲיִיב יְת אֶרְעָךָ דִּי אֱלֹהֶךָ וְהִיב לָךְ אַחֲסָנָא:</p>	<p>4 לֹא־יִוָּכַל בְּעָלָהּ הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר־שִׁלְחָהּ לָשׁוּב לְקַחְתָּהּ לְהָיִית לָּו לְאִשָּׁה אַחֲרֵי אֲשֶׁר הִטְמִינָהּ כִּי־תוֹעֵבָה הִוא לִפְנֵי יְהוָה וְלֹא תַחֲטִיא אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה: (ס)</p>
<p>5 When a man taketh a new wife, he shall not go out in the host, neither shall he be charged with any business; he shall be free for his house one year, and shall cheer his wife whom he hath taken.</p>	<p>אֲרִי יֹסֵב גִּבֵּר אֶתְתָּא תַּדְתָּא לֹא יִפּוֹק בְּחִילָא וְלֹא יַעֲבֹר עָלֶיהָ לְכָל פְּתָגָם פְּנֵי יְהוָה לְבֵיתָהּ שְׂתָא תַּדָּא וַיַּחֲדִי יְת אֶתְתָּהּ דְּנָסִיב:</p>	<p>שְׁטִ כִּי־יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה חֲדָשָׁה לֹא יֵצֵא בְצָבָא וְלֹא־יַעֲבֹר עָלָיו לְכָל־דְּבָר נָקִי וְהָיָה לְבֵיתוֹ שָׁנָה אַחַת וְשִׂמַּח אֶת־אִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר־לָקַח:</p>

- זא לעדור ולקשקש, אינו אוכל (שס פט):
- (26) כי תבא בקמת רעך. אף זו צפועל הכתוב מדבר (ז"מ פז):
- (1) כי מצא בה ערונות דבר. מזה עליו לגרשה, שלא תמצא חן בעיניו (ס"א מזה שלא תמצא חן בעיניו):
- (2) לאיש אחר. אין זה צד ראשון, הוא הוציא רשעה מתוך ביתו, וזה הכניסה (גיטין ל'):
- (3) ושנאה האיש האחרון. הכתוב מבשרו שסופו לשנאותה, ואם לאו, קוצרמו, שנאמר או כי ימות:
- (4) אחרי אשר הטמאה. לרצות טוטה שנסמרה (יבמות יא):
- (5) אשה חדשה. שהיא חדשה לו, ואפילו אלמנה, פרט למחזיר גרושתו (סוטה מד): ולא יעבור עליו. דבר הנצח:

6	No man shall take the mill or the upper millstone to pledge; for he taketh a man's life to pledge.	6 לא־יִחַבֵּל רַחִים וְרָכַב כִּי־נֶפֶשׁ הוּא חֵבֵל: (ס)
7	If a man be found stealing any of his brethren of the children of Israel, and he deal with him as a slave, and sell him; then that thief shall die; so shalt thou put away the evil from the midst of thee.	7 כִּי־יִמָּצָא אִישׁ גֹּנֵב נֶפֶשׁ מֵאֶחָיו מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִתְעַמְרָהּ בּוֹ וּמָכְרוּ וּמֵת הַגֹּנֵב הִוא וּבִעַרְתָּ הָרָע מִקֶּרְבְּךָ: (ס)
8	Take heed in the plague of leprosy, that thou observe diligently, and do according to all that the priests the Levites shall teach you, as I commanded them, so ye shall observe to do.	8 הַשֹּׁמֵר בְּנֹגַע־הַצָּרַעַת לְשֹׁמֵר מֵאֵד וְלַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר־יֹאמְרוּ אֲתָכֶם הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם כְּאֲשֶׁר צִוִּיתָם תִּשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת:
9	Remember what the LORD thy God did unto Miriam, by the way as ye came forth out of Egypt.	9 זָכוֹר אֵת אֲשֶׁר־עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְמִרְיָם בַּדֶּרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם: (ס)
10	When thou dost lend thy neighbour any manner of loan, thou shalt not go into his house to fetch his pledge.	10 כִּי־תִשָּׂא בְרֵעֲךָ מִשְׁאֵת מְאוֹמָה לֹא־תִבָּא אֶל־בֵּיתוֹ לִעֲבֹט עִבְטוֹ:
11	Thou shalt stand without, and the man to whom thou dost lend shall bring forth the pledge without unto thee.	11 בַּחוּץ תַּעֲמֹד וְהָאִישׁ אֲשֶׁר אֵתָּה נִשָּׂה בּוֹ יוֹצִיא אֵלֶיךָ אֶת־הָעִבּוֹט הַחֻצָּה:
12	And if he be a poor man, thou shalt not sleep with his pledge;	12 וְאִם־אִישׁ עֲנִי הוּא לֹא תִשְׁכַּב בְּעִבְטוֹ: וְאִם גֹּבֵר מִסְכִּין הוּא לֹא תִשְׁכַּב בְּמִשְׁכּוֹנִיָּה:

לכל דבר. הוא צורך הצא, לא לספק מים ומזון ולא לתקן דרכים, אצל החוזרים מעורכי המלחמה ע"פ כהן, כגון צנה צית ולא חנוכו, או ארס אשה ולא לקחה, מספיקין מים ומזון ומתקנין את הדרכים (ספרי רעא סוטה מד): יהיה לביתו. אף בשביל ציתו, אם צנה צית וחנוכו, ואם נטע כרם וחללו, אינו זו מציתו בשביל צרכי המלחמה: לביתו. זה ציתו (ספרי שם): יהיה. לרבות את כרמו: ושמה. ישמח את אשתו, ותרגומו יִשְׁמַח יֵת אִשְׁתָּה, והמתרגם יִשְׁמַח יֵת אִשְׁתָּה, טועה הוא, שאין זה תרגום של וְשָׂמַח אֵלָּא של וְשָׂמַח:

(6) לא יחבול. אם צא למשכנו על חובו צ"ד, לא ימשכנו בדברים שעושים צהן אוכל נפש (צבא מליעא קיג): רחים. היא התחממה: ורכב. היא העליונה:

(7) כי ימצא. צעדים (ספרי רעג) והתראה, וכן כל ימצא שצתורה: והתעמר בו. אינו חייב עד שישתמש בו:

(8) השומר בנגע הצרעת. שלא תלוש סימני טומאה ולא תקוץ את הצהרת (מכות כז): ככל אשר יורו אתכם. אם להסגיר, אם להחליט, אם לטור:

(9) זכור את אשר עשה ה' אליך למרים. אם צאת להזהר שלא תלקה בצרעת, אל תספר לשון הרע, זכור העשוי למרים שדברה באחיה ולקחה צננים (ספרי רעה):

(10) כי תשה ברעך. תחוצצחצריך: משאת מאומה. חוצ של כלום:

(12) לא תשכב בעבטו. לא תשכב בעצמו או אצלך:

<p>thou shalt surely restore to him the pledge when the sun goeth down, that he may sleep in his garment, and bless thee; and it shall be righteousness unto thee before the LORD thy God.</p>	<p>הָשִׁיב תְּשִׁיב לוֹ אֶת־הַעֲבוּטָא אֲתָבָא תְּתִיב לִיהָ יְת מִשְׁכּוֹנָא כָּבוֹא הַשֶּׁמֶשׁ וְשָׁכַב בְּשִׁלְמָתוֹ כְּמִיעַל שְׁמֵשׁא וְיִשְׁכּוֹב וּבִרְכָךְ וְלֹךְ תִּתֶּנָּה צְדָקָה לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: (ס)</p>	<p>13</p>
<p>Thou shalt not oppress a hired servant that is poor and needy, whether he be of thy brethren, or of thy strangers that are in thy land within thy gates.</p>	<p>לֹא־תַעֲשֹׁק שָׂכִיר עֲנִי וְאֲבִיּוֹן לֹא תַעֲשֹׁק אֲגִירָא עֲנִיא וּמִסְכִּינָא מֵאֲחָד אוֹ מִגִּיּוּרָךְ וּמִבְּאֵרְעָךְ בְּקִרְוֶךָ: בְּשַׁעְרֶיךָ:</p>	<p>שביעי</p>
<p>In the same day thou shalt give him his hire, neither shall the sun go down upon it; for he is poor, and setteth his heart upon it: lest he cry against thee unto the LORD and it be sin in thee.</p>	<p>בְּיוֹמוֹ תִּתֵּן שְׂכָרוֹ וְלֹא־תָבוֹא עָלָיו הַשֶּׁמֶשׁ כִּי עֲנִי הוּא וְאֵלָיו הוּא נָשָׂא אֶת־נַפְשׁוֹ וְלֹא־יִקְרָא עָלֶיךָ אֶל־יְהוָה וְהָיָה בְּךָ חֲטָא: (ס)</p>	<p>15</p>
<p>The fathers shall not be put to death for the children, neither shall the children be put to death for the fathers; every man shall be put to death for his own sin.</p>	<p>לֹא־יּוֹמְתוּ אָבוֹת עַל־בָּנִים לֹא יּוֹמְתוּן אֲבֹתָן עַל פֹּהם בְּנֵין וּבָנִים לֹא־יּוֹמְתוּן עַל־אָבוֹת וּבָנִין לֹא יּוֹמְתוּן עַל פֹּהם אֲבֹתָן אִישׁ בְּחַטָּאתוֹ יּוֹמְתוֹ: (ס)</p>	<p>16</p>
<p>Thou shalt not pervert the justice due to the stranger, or to the fatherless; nor take the widow's raiment to pledge.</p>	<p>לֹא תִטֶּה מִשְׁפַּט גֵּר יְתוֹם וְלֹא תִחַבֵּל בְּגָד בְּגֵד אֶלְמָנָה: לֹא תַצְלִי דִין גִּיּוֹר יִיתָם וְלֹא תִסָּב מִשְׁכּוֹנָא פְּסוּת אֶרְמָלָא:</p>	<p>17</p>
<p>But thou shalt remember that thou wast a bondman in Egypt, and the LORD thy God redeemed thee thence; therefore I command thee to do this thing.</p>	<p>וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּמִצְרַיִם וַיִּפְדֶּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִשָּׁם עַל־כֵּן אֶנְכִּי מִצְוֶה לַעֲשׂוֹת אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה: (ס)</p>	<p>18</p>

- (13) כבוא השמש. אם כמות לילה הוא, ואם כמות יום החזירוהו בצקר, וכבר כתוב בואלה המשפטים עד זא השמש תשיצנו לו (שמות כז, כה), כל היום תשיצנו לו, וכבא השמש תקחנו (צבא מניעא קיד:). וברכך. ואם אינו מזכרך, מכל מקום ולן מהיה נדקה:
- (14) לא תעשוק שכיר. והלא כבר כתוב, אלא לעבור על האציון בשני לאוין, לא תעשוק שכר שכיר שהוא עני ואציון, ועל העשיר כבר הוזכר לא תעשוק את רעך (ויקרא יט, יג): אביון. התאז לכל דבר (ויקרא כז, לז, ו): מוגרד. זה גר נדק: בשעריך. זה גר חושד האוכל נזילות: אשר בארצך. לרבות שכר זהמה וכלים:
- (15) ואליו הוא נושא את נפשו. אל השכר הזה הוא נושא את נפשו למות, עלה בכבש ונחלה צאילן (צבא מניעא קיב:). והיה בך חטא. מכל מקום, אלא שממהרין ליפרע ע"י הקורא (ספרי רעט):
- (16) לא יומתו אבות על בנים. עדות בנים, ואם תאמר צעון בנים, כבר נאמר איש בחטאו יומתו, אבל מי שאינו איש, מת צעון אציו, והקטנים מתים צעון אבותם בידי שמים:
- (17) לא תטה משפט גר יתום. ועל העשיר כבר הוזכר, לא תטה משפט (לעיל טז, יט), ושנה צעני לעבור עליו בשני לאוין, לפי שנקל להטות משפט עני יותר משל עשיר, לכך הזהיר ושנה עליו: ולא תחבול. שלא בשעת הלואה:
- (18) וזכרת. על מנת כן פדיתך, לשמור חוקתי אפילו יש חסרון כיס בדבר:

19	When thou reapest thy harvest in thy field, and hast forgot a sheaf in the field, thou shalt not go back to fetch it; it shall be for the stranger, for the fatherless, and for the widow; that the LORD thy God may bless thee in all the work of thy hands.	כִּי תִקְצֹר קִצִּירְךָ בְשָׂדְךָ אֲרִי תַחְצוֹד חֲצֹדְךָ בַּחֲקֶלְךָ וְשָׁכַחְתָּ עֹמֶר בְּשָׂדֶה לֹא תָשׁוּב לִקְחָתוֹ לַגֵּר לִיתוֹם וְלֹא־לְמָנָה יִהְיֶה לְמַעַן יְבָרְכֶךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַעֲשֵׂה יְדֶיךָ: (ס)	כ
20	When thou beatest thine olive-tree, thou shalt not go over the boughs again; it shall be for the stranger, for the fatherless, and for the widow.	כִּי תַחבֹּט זֵיתְךָ לֹא תַפְלִי אַחֲרָיִךְ לַגֵּר לִיתוֹם וְלֹא־לְמָנָה יִהְיֶה: אֲרִי תַחבּוֹט זֵיתְךָ לֹא תַפְלִי בְתַרְךָ לַגִּיּוֹרָא לִיתָמָא וְלֹא־רַמְלָתָא יְהִי:	20
21	When thou gatherest the grapes of thy vineyard, thou shalt not glean it after thee; it shall be for the stranger, for the fatherless, and for the widow.	כִּי תִבְצֹר פְּרֻמְךָ לֹא תַעוֹלֵל אַחֲרָיִךְ לַגֵּר לִיתוֹם וְלֹא־לְמָנָה יִהְיֶה: אֲרִי תִקְטוֹף פְּרֻמְךָ לֹא תַעְלִיל בְּתַרְךָ לַגִּיּוֹרָא לִיתָמָא וְלֹא־רַמְלָתָא יְהִי:	21
22	And thou shalt remember that thou wast a bondman in the land of Egypt; therefore I command thee to do this thing.	וְזָכַרְתָּ כִּי־עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־כֵּן אֲנִי מְצַוְךָ לַעֲשׂוֹת אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה: (ס) וְתִדְּכַר אֲרִי עֶבְדָּא הוּיָתָא בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם עַל כֵּן אֲנָא מְפָקִיד לְךָ לַמַּעֲבָד יֵת פְּתִגְמָא הַדִּין:	22
XXV	If there be a controversy between men, and they come unto judgment, and the judges judge them, by justifying the righteous, and condemning the wicked,	כִּי־יִהְיֶה רִיב בֵּין אָנָשִׁים וְנִגְשׁוּ אֶל־הַמִּשְׁפָּט וּשְׁפָטוּם וְהִצְדִּיקוּ אֶת־הַצְדִּיק וְהָרְשָׁעוּ אֶת־הָרָשָׁע: אֲרִי יְהִי דִין בֵּין גּוֹבְרִיָא וְיִתְקַרְבוּן לְדִינָא וְיִדְיִנּוּן וְיִזְכּוּן יֵת זַכָּאָה וְיִחַיְיבוּן יֵת חַיִּיבָא:	XXV
2	then it shall be, if the wicked man deserve to be beaten, that the judge shall cause him to lie down, and to be beaten before his face, according to the measure of his wickedness, by number.	וְהָיָה אִם־בֶּן הַכּוֹת הָרָשָׁע וְהַפִּילוּ הַשֹּׁפֵט וְהִכּוּהוּ לְפָנָיו כְּדֵר רִשְׁעוֹתָיו בְּמִסְפָּר: וְיִהִי אִם בֶּר חַיִּיב לְאַלְקָאָה חַיִּיבָא וְיִרְמַנִּיָּה דִּינָא וְיִלְשִׁינִיָּה גְּדֻמוּהִי כְּמִסַּת חֻבְתִּיהָ בְּמִנְיָן:	2

(19) ושכחת עומר. ולא גדיש, מכאן אמרו (פאה פ"ו מ"ו), עומר שיש בו סאתים ושכחו, אינו שכחה: בשדה. לרבות שכחת קמה, ששכח מקצתה מלקצור: לא תשוב לקחתו. מכאן אמרו, (שם פ"ו מ"ד) שלאחריו שכחה, שלפניו אינו שכחה, שאינו צלל תשוב: למען יברכך. ואע"פ שצאת לידו שלא צמתו, ק"ו לעושה צמתו, אמור מעתה, נפלה סלע מידו ומנאפה עני ונתפרנס צה, הרי הוא מתצרך עליה (ספרי רפג):

(20) לא תפאר. לא תטול תפארתו ממנו (חולין קלא:), מכאן שמניחין פאה לאילן: אחריו. זו שכחה (שם): (21) לא תעולל. אם מנאח צו עוללות לא תקחנה. ואיזו היא עוללות, כל שאין לה לא כתף ולא נטף, יש לה אחד מהם, הרי הוא לצעל הצית (פאה פ"ו מ"ד). וראיתי בגמרא ירושלמית (פאה פ"ו ה"ג), איזו היא כתף, פסיגין זה על גב זה, נטף, אלו התלויות בשדרה ויורדות:

(1) כי יהיה ריב. סופם להיות נגשים אל המשפט, אמור מעתה, אין שלום יוצא מתוך מריבה, מי גרם ללוט לפרוש מן הסדיק, הוי אומר זו מריבה (ספרי רפז): והרשיעו את הרשע. יכול כל המתחייבין צדין לוקין, תלמוד לומר והיה אם בן הכות הרשע, פעמים לוקה פעמים אינו לוקה, ומי הוא הלוקה, למוד מן הענין, לא תחסום שור בדישו, לאו שלא נתק לעשה (מכות יג:):

- 3 Forty stripes he may give him, he shall not exceed; lest, if he should exceed, and beat him above these with many stripes, then thy brother should be dishonoured before thine eyes.
- 3 אַרְבָּעִים יִכְנֶנּוּ לֹא יוֹסִיף פֶּן־יֹסִיף לְהַכְתּוֹ עַל־אַלֶּה מִכָּה רַבָּה וְנִקְלָה אַחִידָה לְעֵינֶיךָ:
- 4 Thou shalt not muzzle the ox when he treadeth out the corn.
- 4 לֹא־תִחָסֵם שׁוֹר בְּדִישׁוֹ: (ס)
- If brethren dwell together, and one of them die, and have no child, the wife of the dead shall not be married abroad unto one not of his kin; her husband's brother shall go in unto her, and take her to him to wife, and perform the duty of a husband's brother unto her.
- 5 כִּי־יֵשְׁבוּ אֲחִים יַחְדָּו וּמֵת אֶחָד מֵהֶם וּבֶן אֵין־לּוֹ לֹא־תִהְיֶה אִשְׁת־הַמֵּת הַחוּצָה לְאִישׁ זָר יִבְמָהּ יָבֵא עָלֶיהָ וְלָקַחְתָּהּ לּוֹ לְאִשָּׁה וַיִּבְמָהּ:
- 6 And it shall be, that the first-born that she beareth shall succeed in the name of his brother that is dead, that his name be not blotted out of Israel.
- 6 וְהָיָה הַבְּכוֹר אֲשֶׁר תֵּלֵד יָקוּם עַל־שֵׁם אָחִיו הַמֵּת וְלֹא־יִמָּחַה שְׁמוֹ מִיִּשְׂרָאֵל:
- And if the man like not to take his brother's wife, then his brother's wife shall go up to the gate unto the elders, and say: 'My husband's brother refuseth to raise up unto his brother a name in Israel; he will not perform the duty of a husband's brother unto me.'
- 7 וְאִם־לֹא יִחַפֵּן הָאִישׁ לָקַחַת אֶת־יִבְמָתוֹ וְעָלְתָהּ יִבְמָתוֹ הַשְּׂעִרָה אֶל־הַזִּקְנִים וְאָמְרָה מֵאֵן יִבְמִי לְהָקִים לְאָחִיו שֵׁם בְּיִשְׂרָאֵל לֹא אָבָה יִבְמִי:

- (2) והפילו השופט. מלמד, שאין מלקין אותו לא עומד ולא יושב, אלא מוטע (מכות כז): לפניו כדי רשעתו. ולאחריו כדי שמים, מכאן אמרו, מלקין אותו שתי ידות מלאחריו ושליש מלפניו (שם): במספר. ואינו נקוד צמקסר, למד שהוא דבוק לומר במספר ארבעים, ולא ארבעים שלמים (שם), אלא מנין שהוא סוכס ומשלים לארבעים, והן ארבעים חסר אחת:
- (3) לא יוסיף. מכאן אזהרה למכה את חבירו (סנהדרין פה): ונקלה אחידך. כל היום קוראו רשע, ומשלקה קראו אחידך:
- (4) לא תחסום שור בדישו. דבר הכתוב צהוה, והוא הדין לכל צהמה חיה ועוף העושים במלאכה שהיא צדצר מאכל (צצר מניעה פט), איכ למע נאמר שור, להוציא את האדם: בדישו. יכול יחסמנו מבחוץ, תלמוד לומר לא תחסום שור מכל מקום (עיין סם ז), ולמה נאמר דיש, לומר לך, מה דיש מיוחד דצר שלא נגמרה מלאכתו (למעשר ולחלה), וגדולו מן הארץ, אף כל כיוצא בו, יאל החולב והמגנן והמחצץ, שאין גדולו מן הארץ, יאל הלש והמקטף, שנגמרה מלאכתו לחלה, יאל הצודל צתמרים וצגרוגרות, שנגמרה מלאכתן למעשר (שם פט):
- (5) כי ישבו אחים יחדו. שהיתה להם ישיבה אחת צעולם, פרט לאשת אחיו שלא היה צעולמו (יצמות יז): יחדו. המיוחדים צנחלה, פרט לאחיו מן האם (שם): ובן אין לו. עיין עליו (צצר מניעה כז): בן או צת, או בן הבן, או צת הבן, (או בן הצת), או צת הצת:
- (6) והיה הבכור. גדול האחים הוא מייצם אותה: אשר תלד. פרט לאילונית שאינה יולדת (צצר מניעה כד): יקום על שם אחיו. זה שייצם את אשתו, יטול נחלת המת צנכסי אציו: ולא ימחה שמו. פרט לאשת סרים, ששמו מחוי (שם):
- (7) השערה. כתרגומו לתרע צית דינא:

<p>8 Then the elders of his city shall call him, and speak unto him; and if he stand, and say: 'I like not to take her';</p>	<p>8 וְקִרְאוּ-לוֹ זִקְנֵי-עִירוֹ וְדִבְרוּ וְיִקְרוּן לִיה סָבִי קִרְתִּיהָ אֵלָיו וְעָמַד וְאָמַר לֹא חָפְצָתִי וַיִּמָּלְלוּ עִמָּיה וַיִּקּוּם וַיִּימָר לְקַחְתָּהּ: לֹא רָעִנָא לְמַסְבָּה:</p>
<p>9 then shall his brother's wife draw nigh unto him in the presence of the elders, and loose his shoe from off his foot, and spit in his face; and she shall answer and say: 'So shall it be done unto the man that doth not build up his brother's house.'</p>	<p>9 וְנִגְשָׁה יְבִמְתּוֹ אֵלָיו לְעֵינָי הַזִּקְנִים וְחָלְצָה נַעְלוֹ מֵעַל רַגְלוֹ וַיִּרְקָה בְּפָנָיו וְעָנְתָה וְאָמְרָה כֹּכָה יַעֲשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר לֹא-יְבַנֶּה אֶת-בֵּית אָחִיו:</p>
<p>10 And his name shall be called in Israel The house of him that had his shoe loosed.</p>	<p>10 וְנִקְרָא שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל בֵּית חִלּוּץ הַנֶּעֱל: (ס)</p>
<p>11 When men strive together one with another, and the wife of the one draweth near to deliver her husband out of the hand of him that smiteth him, and putteth forth her hand, and taketh him by the secrets;</p>	<p>11 כִּי-יִנָּצוּ אָנָשִׁים יַחְדּוֹ אִישׁ וְאָחִיו וְקִרְבָּה אִשְׁתׁ הָאֶחָד לְהַצִּיל אֶת-אִשְׁהָ מִיַּד מַכֶּהוּ וְשָׁלַחַה יָדָהּ וְהִחֲזִיקָה בְּמַבְשָׁיו:</p>
<p>12 then thou shalt cut off her hand, thine eye shall have no pity.</p>	<p>12 וְקָצַצְתָּ אֶת-כַּפָּהּ לֹא תַחֲסֹס עֵינְךָ: עֵינְךָ: (ס)</p>
<p>13 Thou shalt not have in thy bag diverse weights, a great and a small.</p>	<p>13 לֹא-יִהְיֶה לָּךְ בְּכִיסֶּךָ אֶבֶן וְאֶבֶן גְּדוֹלָה וְקַטָּנָה:</p>
<p>14 Thou shalt not have in thy house diverse measures, a great and a small.</p>	<p>14 לֹא-יִהְיֶה לָּךְ בְּבֵיתְךָ אֵיפָה וְאֵיפָה גְּדוֹלָה וְקַטָּנָה:</p>
<p>15 A perfect and just weight shalt thou have; a perfect and just measure shalt thou have; that thy days may be long upon the land which the LORD thy God giveth thee.</p>	<p>15 אֶבֶן שְׁלֵמָה וְצֶדֶק יִהְיֶה-לָּךְ אֵיפָה שְׁלֵמָה וְצֶדֶק יִהְיֶה-לָּךְ לְמַעַן יֵאָרִיכוּ יָמֶיךָ עַל הָאָדְמָה אֲשֶׁר-יִתְּנֶה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָּךְ:</p>

- (8) ועמד. צעמידה: ואמר. בלשון הקודש, ואף היא דצריה בלשון הקודש (שם קל):
- (9) וירקה בפניו. על גבי קרקע (שם): אשר לא יבנה. מכאן למי שחלץ שלא יחזור וייעם, דלא כחיצ אשר לא צנה אלא אשר לא יצנה, כיון שלא צנה שז לא יצנה (שם י):
- (10) ונקרא שמו וגו'. מצוה על כל העומדים שם לומר חלוצ הנעל (שם קו):
- (11) כי ינצו אנשים. סופן לצא לדי מכות, כמו שנאמר מיד מכהו, אין שלום יוצא מתוך ידי מלות (ספרי רצב):
- (12) וקצתה את כפה. ממון דמי צתו, הכל לפי המצוי והמחזיק, או אינו אלא ידה ממש, נאמר כאן לא תחוס ונאמר להלן צעדים וזממין לא תחוס (לעיל יט, יג), מה להלן ממון אף כאן ממון:
- (13) אבן ואבן. משקלות: גדולה וקטנה. גדולה כשמכששת את הקטנה, שלא יהא נוטל בגדולה ומחזיר בקטנה (ספרי רצד):
- (14) לא יהיה לך. אם עשית כן, לא יהיה לך כלום:

16	For all that do such things, even all that do unrighteously, are an abomination unto the LORD thy God.	כִּי תוֹעֲבֹת יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ כָּל-עֲשֵׂה אֵלֶּה כָּל עֲשֵׂה עוֹל: (פ) אֲרִי מֵרַחַק קָדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ כָּל עֶבֶד אֲלֵין כָּל עֶבֶד שָׁקֵר:	16
17	Remember what Amalek did unto thee by the way as ye came forth out of Egypt;	זָכוֹר אֶת אֲשֶׁר-עָשָׂה לְךָ עֲמָלֵק בְּדֶרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרַיִם: הָיוּ דְּכִיר יָת דְּעַבְד לְךָ עֲמָלֵק בְּאוֹרְחָא בְּמַפְקֹן מִמִּצְרַיִם:	מפטיר
18	how he met thee by the way, and smote the hindmost of thee, all that were enfeebled in thy rear, when thou wast faint and weary; and he feared not God.	אֲשֶׁר קָרַךְ בְּדֶרֶךְ וַיִּזְנֹב בְּךָ כָּל-הַנֶּחֱשָׁלִים אַחֲרֶיךָ וְאַתָּה עֵינֶיךָ וַיִּגַּע וְלֹא יָרָא אֱלֹהִים: דְּעָרַעַךְ בְּאוֹרְחָא וְקָטִיל בְּךָ כָּל דְּהָיוּ מִתְאַחֲרִין בְּתֶרְךָ וְאַתָּה מִשְׁלָהִי וְלֹאִי וְלֹא דְחִיל מִן קָדָם יְיָ:	18
19	Therefore it shall be, when the LORD thy God hath given thee rest from all thine enemies round about, in the land which the LORD thy God giveth thee for an inheritance to possess it, that thou shalt blot out the remembrance of Amalek from under heaven; thou shalt not forget.	וְהָיָה בַּהֲנִיחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְךָ מִכָּל-אִיְבֹיךָ מִסְבִּיב בְּאַרְצֶךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ תִּמְחֹה אֶת-זֵכֶר עֲמָלֵק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם לֹא תִשְׁכַּח: (פ) וַיְהִי כִּד יִנִּיחַ יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְךָ מִכָּל בְּעָלֵי דְבִבְךָ מִסְחֹר סְחֹר בְּאַרְעָא דִּי אֱלֹהֶיךָ יְהִיב לְךָ אַחֲסָנָא לְמִירְתָּהּ תִּמְחִי יָת דִּיכְרָנִיה דְּעֲמָלֵק מִתַּחַת שָׁמַיָא לֹא תִתְנָשִׁי:	ק"י

The Haftarah is Isaiah 54:1 – 54:10 on page 174. If the Haftara from Re'eh was not read because it fell on Rosh Hodesh, combine it with this Haftara.

XXVI	And it shall be, when thou art come in unto the land which the LORD thy God giveth thee for an inheritance, and dost possess it, and dwell therein;	וְהָיָה כִּי-תָבֹא אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה וַיִּרְשָׁתָהּ וַיֵּשְׁבֶתָ בָּהּ: וַיְהִי אֲרִי תִיעוֹל לְאַרְעָא דִּי אֱלֹהֶיךָ יְהִיב לְךָ אַחֲסָנָא וְתִירְתָהּ וְתִתִּיב בָּהּ:	כי תבוא כא
------	---	--	---------------

- (15) אבן שלמה וצדק יהיה לך. אם עשית כן, יהיה לך הרצה:
 (17) זכור את אשר עשה לך. אם שקרת צמדות וצמסקלות, הוי דואג מגרוי האויז, שנאמר מאן גי מקמה תועצת ה' (משלי יא, ח), וכתיב צתריה צא ודון ויצא קלון (שם ז):
 (18) אשר קרך בדרך. לשון מקרה. דבר אחר, לשון קרי וטומאה, שהיה מטמאן במשכב זכור. דבר אחר, לשון קור וחוס, זנגן והפשיך מרמיחתך, שהיו האומות יראים להלחם בכם, וצא זה והתחיל והראה מקום לאחרים, משל לאמצטי רותחת שאין כל צריה יכולה לירד צתוכה, צא בן צליעל אחד קפץ וירד לתוכה, אף על פי שנכוה, הקרה אותה צפני אחרים: ויזנב בך. מכת זנב, חותך מילות וזורק כלפי מעלה: כל הנחשלים אחריך. חסרי כח מחמת חטאם, שהיה הענן פולטן: ואתה עיך ויגע. עיך צלמא, דכתיב ויזמא שם דעס למים (שמות יז, ג), וכתיב אחריו, ויצא עמלק (שם ח): ויגע. דרך: ולא ירא. עמלק אלהים, מלהרע לך:
 (19) תמחה את זכר עמלק. מאיש עד אשה מעולל ועד יונק משור ועד שׂה (שמואל א טו, ג) שלא יהא שם עמלק נזכר אפילו על הצהמה, לומר בהמה זו משל עמלק הייתה:
 (1) והיה כי תבוא. וירשתה וישבת בה. מגיד שלא נמחיו ציכורים, עד שכבשו את הארץ וחלקוה (קידושין לז:):

<p>that thou shalt take of the first of all the fruit of the ground, which thou shalt bring in from thy land that the LORD thy God giveth thee; and thou shalt put it in a basket and shalt go unto the place which the LORD thy God shall choose to cause His name to dwell there.</p>	<p>וּלְקַחְתָּ מִרְאשֵׁיתוֹ כָּל־פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תִּבְיֹא מֵאֶרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ וְשָׂמְתָּ בַטֶּנָא וְהֵלַכְתָּ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם:</p>	<p>2 וּלְקַחְתָּ מִרְאשֵׁיתוֹ כָּל־פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תִּבְיֹא מֵאֶרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ וְשָׂמְתָּ בַטֶּנָא וְהֵלַכְתָּ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם:</p>
<p>And thou shalt come unto the priest that shall be in those days, and say unto him: 'I profess this day unto the LORD thy God, that I am come unto the land which the LORD swore unto our fathers to give us.'</p>	<p>וּבָאתָ אֶל־הַכֹּהֵן אֲשֶׁר יִהְיֶה בַיָּמִים הָהֵם וְאָמַרְתָּ אֵלָיו הִגַּדְתִּי הַיּוֹם לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי־בָאתִי אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לַאֲבוֹתֵינוּ לָתֵת לָנוּ:</p>	<p>3 וּבָאתָ אֶל־הַכֹּהֵן אֲשֶׁר יִהְיֶה בַיָּמִים הָהֵם וְאָמַרְתָּ אֵלָיו הִגַּדְתִּי הַיּוֹם לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי־בָאתִי אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לַאֲבוֹתֵינוּ לָתֵת לָנוּ:</p>
<p>And the priest shall take the basket out of thy hand, and set it down before the altar of the LORD thy God.</p>	<p>וְלָקַח הַכֹּהֵן הַטֶּנָא מִיָּדְךָ וְהִנִּיחוֹ לִפְנֵי מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:</p>	<p>4 וְלָקַח הַכֹּהֵן הַטֶּנָא מִיָּדְךָ וְהִנִּיחוֹ לִפְנֵי מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:</p>
<p>And thou shalt speak and say before the LORD thy God: 'A wandering Aramean was my father, and he went down into Egypt, and sojourned there, few in number; and he became there a nation, great, mighty, and populous.</p>	<p>וְעָנִיתָ וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲרָמִי אֲבִי וַיֵּרֶד מִצְרַיִם וַיְהִי גָדוֹל עַצּוֹם וְרַב:</p>	<p>5 וְעָנִיתָ וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲרָמִי אֲבִי וַיֵּרֶד מִצְרַיִם וַיְהִי גָדוֹל עַצּוֹם וְרַב:</p>
<p>And the Egyptians dealt ill with us, and afflicted us, and laid upon us hard bondage.</p>	<p>וַיַּרְעוּ אֹתָנוּ הַמִּצְרַיִם וַיַּעֲנוּנוּ וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבָדָה קָשָׁה:</p>	<p>6 וַיַּרְעוּ אֹתָנוּ הַמִּצְרַיִם וַיַּעֲנוּנוּ וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבָדָה קָשָׁה:</p>
<p>And we cried unto the LORD, the God of our fathers, and the LORD heard our voice, and saw our affliction, and our toil, and our oppression.</p>	<p>וְנִצַּעַק אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת־קִלְנוֹ וַיֵּרָא אֶת־עַמְּלָנוּ וְאֶת־לַחֲצָנוּ:</p>	<p>7 וְנִצַּעַק אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת־קִלְנוֹ וַיֵּרָא אֶת־עַמְּלָנוּ וְאֶת־לַחֲצָנוּ:</p>

(2) מראשית. ולא כל ראשית, שאין כל הפירות חייבין ציכורים אלא שצעת המינין בלדד, נאמר כאן ארץ ונאמר להלן ארץ חטטה ושערה וגו' (לעיל ח, ט), מה להלן משצעת המינין שנשחצחה בהם ארץ ישראל, אף כאן שחצ ארץ ישראל, שהן שצעה מינין (ממחות פד:): זית שמן. זית אגורי, ששמנו אגור בתוכו (צרכות לט:). ודבש. הוא דבש תמרים: מראשית. אדם יורד לתוך שדהו ורואה תאנה שצכרה, כורך עליה גמי לסימן, ואומר הרי אלו ציכורים (צכורים פ"ג מ"א):

(3) אשר יהיה בימים ההם. אין לך אלא כהן שצימין כמו שהוא: ואמרת אליו. שאיך כפוי טובה (ספרי רט:): הגדתי היום. פעם אחת בשנה ולא שתי פעמים (שם):

(4) ולקח הכהן הטנא מידך. להניף אותו (ספרי ש), כהן מניח ידו תחת יד הצעלים ומניף (סוכה מז:):

(5) וענית. לשון הרמת קול: ארמי אובד אבי. מזכיר חסדי המקום, ארמי אובד אבי, לכן צקש לעקור את הכל כשרדף אחר יעקב, ובשזיל שחשז לעשות, חשזלו המקום כאילו עשה, שאומות העולם עובדי אלילים חושז להם הקצ"ה מחשבה כמעשה: וירד מצרימה. ועוד אחרים באו עלינו לכלותנו, שאחרי זאת ירד יעקב למצרים: במתי מעט. שבעים נפש:

- 8 And the LORD brought us forth out of Egypt with a mighty hand, and with an outstretched arm, and with great terribleness, and with signs, and with wonders.
- 9 And He hath brought us into this place, and hath given us this land, a land flowing with milk and honey.
- 10 And now, behold, I have brought the first of the fruit of the land, which Thou, O LORD, hast given me.' And thou shalt set it down before the LORD thy God, and worship before the LORD thy God.
- 11 And thou shalt rejoice in all the good which the LORD thy God hath given unto thee, and unto thy house, thou, and the Levite, and the stranger that is in the midst of thee.
- 12 When thou hast made an end of tithing all the tithe of thine increase in the third year, which is the year of tithing, and hast given it unto the Levite, to the stranger, to the fatherless, and to the widow, that they may eat within thy gates, and be satisfied,
- וַיֹּצֵאנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם בְּיָד חֲזָקָה וּבְזֵרַע נְטוּיָה וּבְמָאָה גָדֹל וּבִאֲתוֹת וּבְמִפְתִּים:
- וַיְבִיאנוּ אֵל־הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיֵּתֶן לָנוּ אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ:
- וְעַתָּה הִנֵּה הֵבִאתִי אֶת־רֵאשִׁית פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־נָתַתָּה לִּי יְהוָה וְהִנְחִיתוּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:
- וְשִׂמַּחְתָּ בְּכָל־הַטּוֹב אֲשֶׁר נָתַן־לְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּלְבֵיתְךָ אֶת־אֶתֶּה וְהַלּוֹי וְהַגֵּר אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ: (ס)
- כִּי תִכְלֶה לֶעֱשֹׂר אֶת־כָּל־מַעֲשֵׂר תְּבוּאָתְךָ בַּשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁת שָׁנַת הַמַּעֲשֵׂר וְנָתַתָּה לָלוֹי לַגֵּר לַיְתוֹם וּלְאִלְמָנָה וְאָכְלוּ בְשַׁעְרֶיךָ וְשָׂבְעוּ:
- אֲרִי תִשְׂבִּי לַעֲשֹׂרָה יֵת כָּל מַעֲשֵׂר עַל־לֶחְתֶּךָ בִּשְׂתֵּי תְּלִיתִיתָא שְׁנַת מַעֲשֵׂרָה וְתַתִּין לַלְוִיָּהּ לַגֵּיּוֹרָה לַיְתוֹמָה וּלְאִלְמָנָה וְיִיכְלוּן בְּקִרְבְּךָ וְיִשְׂבְּעוּן:

(9) אל המקום הזה. זה בית המקדש: ויתן לנו את הארץ. כמשמעו:
 (10) והנחתו. מגיד שנוטלו אחר הנפת (ס"א הנחת) הכהן, ואוחזו בידו כשהוא קורא, וחוזר ומניף (ספרי שא):
 (11) ושמחת בכל הטוב. מכאן אמרו, אין קורין מקרא צבורים אלא בזמן שמחה, מעשרת ועד החג, שאדם מלקט מצואתו ופירותיו ויינו ושמןו, אכל מהחג ואילן, מביא ואינו קורא (צבורים פ"א מ"ו): אתה והלוי. אף הלוי חייב צצבורים אם נטעו צמח עריסה: והגר אשר בקרבך. מביא ואינו קורא, שאינו יכול לומר לאצותיו (שם מ"ד):
 (12) כי תכלה לעשר את כל מעשר תבואתך בשנה השלישית. כשחגגו להפריש מעשרות של שנה השלישית, קצו זמן הציבור והידידי צער הפסח של שנה הרביעית, שנאמר מִקֵּץ שָׁנָה תִּזְכָּר וְגו' (לעיל יד, כח), נאמר כאן מקץ, ונאמר להלן מקץ שבע שנים (שם לא, י) לענין הקהל, מה להלן רגל אף כאן רגל, אי מה להלן חג הסוכות אף כאן חג הסוכות, תלמוד לומר כי תכלה לעשר, מעשרות של שנה השלישית רגל שהמעשרות כלין צו, וזהו פסח, שהרבה חילנות יש שנקטין אחר הסוכות, נמצאו מעשרות של שלישית כלין צפסח של רביעית, וכל מי ששהה מעשרותיו, הצריכו הכחצו לצערו מן הבית: שנת המעשר. שנה שאין נהג זה אלא מעשר אחד (ראש השנה יב): משני מעשרות שנהגו צמחי שנים שלפניה, שנה ראשונה ושניה של שמיטה נהג זהו מעשר ראשון, כמו שנאמר כי תקחו מִמֶּנּוּ צִנִּי יִצְחָק אֶת הַמַּעֲשֵׂר (צמד צר יח, כו), ומעשר שני, שנאמר וְאֶכְלֶם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ מַעֲשֵׂר דִּגְגָךָ תִּירֶשֶׁךָ וְיִצְהָרְךָ (לעיל יד, כג), הרי שתי מעשרות, וצא ולמדך כאן בשנה השלישית, שאין נהג מאותן שתי מעשרות אלא האחד, ואיזה, זה מעשר ראשון, ותחת מעשר שני יתן מעשר עני, שנאמר כאן. ונתתה ללוי. את אשר לו הרי מעשר ראשון. לגר ליתום ולא למנה. זה מעשר עני: ואכלו בשעריך ושבעו. תן להם כדי שבעו, מכאן אמרו

then thou shalt say before the LORD thy God: 'I have put away the hallowed things out of my house, and also have given them unto the Levite, and unto the stranger, to the fatherless, and to the widow, according to all Thy commandment which Thou hast commanded me; I have not transgressed any of Thy commandments, neither have I forgotten them.

I have not eaten thereof in my mourning, neither have I put away thereof, being unclean, nor given thereof for the dead; I have hearkened to the voice of the LORD my God, I have done according to all that Thou hast commanded me.

Look forth from Thy holy habitation, from heaven, and bless Thy people Israel, and the land which Thou hast given us, as Thou didst swear unto our fathers, a land flowing with milk and honey.'

וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּבְעֵרַתִּי הַקֹּדֶשׁ מִן־הַבַּיִת וְגַם נָתַתִּיו לַלֵּוִי וְלַגֵּר לִיתֹם וְלֵאלֻמָּנָה כְּכָל־מִצְוֹתֶיךָ אֲשֶׁר צִוִּיתָנִי לֹא־עָבַרְתִּי מִמִּצְוֹתֶיךָ וְלֹא שָׁכַחְתִּי:

לֹא־אָכַלְתִּי בְּאֵנִי מִמֶּנּוּ וְלֹא־בְעֵרַתִּי מִמֶּנּוּ בְּטִמְאָה וְלֹא־נָתַתִּי מִמֶּנּוּ לָמֶת שְׁמִעְתִּי בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֵי עֲשִׂיתִי כְּכָל־אֲשֶׁר צִוִּיתָנִי:

הַשְׁקִיפָה מִמַּעַן קֹדֶשְׁךָ מִן־הַשָּׁמַיִם וּבִרְךָ אֶת־עַמְּךָ אֶת־יִשְׂרָאֵל וְאֶת־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּה לָנוּ כְּאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְרָהָם אֲרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ: (ס)

13

14

ע"כ בחול

אין פוחתין לעני בגורן פחות מחצי קצ חטים וכו' (פאה פ"ח מ"ה ספרי שג):

(13) ואמרת לפני ה' אלהיך. הקודם שנחת מעשרותיך: בערתי הקדש מן הבית. זה מעשר שני ונטע רצעי (ספרי שג), ולמדך, שאם שהה מעשרותי של שמי שנים ולא העלם לירושלים, שזריך להעלותם עכשיו: וגם נתתיו ללוי. זה מעשר ראשון. וגם, לרצות תרומה (מעשר שני פ"ה מ"י) וזכוריס: ולגר ליתום ולא למנה. זה מעשר עני: ככל מצותך. נחתים כסדרן, לא הקדמתי תרומה לזכוריס, ולא מעשר לתרומה ולא שני לראשון, שהתרומה קרויה ראשית, שהיא ראשונה משנעשה דגן, וכתב מלאךך ודמך לא תאחר (שמות כב, כח), לא תשנה את הסדר: לא עברתי ממצותיך. לא הפרשתי ממין על שאינו מינו, ומן החדש על הישן (ולא מן החלוש על המחוזר ולא מן המחוזר על החלוש): ולא שכחתי. מלזכרך על הפרשת מעשרות:

(14) לא אכלתי באני ממנו. מכאן שאסור לאונן: ולא בערתי ממנו בטמא. זין שאני טמא והוא טהור, זין שאני טהור והוא טמא, והיכן הוזהר על כך, לא חוכל ללכלל צעקריך (דברים יב, יז) וזאכילת טומאה, כמ"ש צפסולי המוקדשים צעקריך תאכלנו השמא והטהור וגו' (שם טו, כב), אבל זה לא חוכל לזכור דרך אכילת שערין האמור במקום אחר (יצמות עג: מכות יט:): ולא נתתי ממנו למת. לעשות לו ארון וסכריכין (מעשר שני פ"ה מ"י"ב): שמעתי בקול ה' אלהי. הציאותי לזית הצחירה (שם): עשיתי ככל אשר צויתני. שםקתי ושםקתי צו (שם):

(15) השקיפה ממעון קדשך. עשינו מה שגזרת עלינו, עשה אתה מה שעליך לעשות (שם מ"ג), שאמרת אם צחקסי תלכו וגו' ונמסי גשמיכם בעקס (ויקרא כו, ג'ד): אשר נתתה לנו כאשר נשבעת לאבותינו. למת לנו, וקיימת ארץ זבת חלב ודבש:

16	This day the LORD thy God commandeth thee to do these statutes and ordinances; thou shalt therefore observe and do them with all thy heart, and with all thy soul.	יִזְמַא הַדִּין יְיָ אֱלֹהֶיךָ מִפְּקֻדָּי לְמַעַבְדּוֹ יְתָּ קִוְיָא הָאֵלִין וְיִתְּ דִינָא וְתִטַּר וְתַעֲבִיד יְתְּהוֹן בְּכָל לִבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ:	הַיּוֹם הַזֶּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִצְוָה לַעֲשׂוֹת אֶת־הַחֻקִּים הָאֵלֶּה וְאֶת־הַמִּשְׁפָּטִים וְשִׁמְרַתָּ וְעָשִׂיתָ אוֹתָם בְּכָל־לִבְבְּךָ וּבְכָל־ נַפְשְׁךָ:	שלישי
17	Thou hast avouched the LORD this day to be thy God, and that thou wouldst walk in His ways, and keep His statutes, and His commandments, and His ordinances, and hearken unto His voice.	יְתָ יְיָ חֲטַבְתָּ יוֹמָא דִּין לְמַהוּי לְךָ לְאֱלֹהֶיךָ וּלְמַהוּךָ בְּאוֹרְחֵן דִּתְקַנֵּן קְדָמוּהֵי וּלְמַטַּר קִימוּהֵי וּפְקוּדוּהֵי וְדִינוּהֵי וּלְקַבְּלָא לְמִימְרֵיהּ:	אֶת־יְהוָה הָאֵמַרְתָּ הַיּוֹם לְהִיּוֹת לְךָ לְאֱלֹהִים וּלְלַכֵּת בְּדַרְכָּיו וּלְשַׁמֵּר חֻקָּיו וּמִצְוֹתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וּלְשָׁמֹעַ בְּקוֹלוֹ:	17
18	And the LORD hath avouched thee this day to be His own treasure, as He hath promised thee, and that thou shouldest keep all His commandments;	וַיְיָ חֲטַבְךָ יוֹמָא דִּין לְמַהוּי לִיהָ לְעַם חֲבִיב כְּמָא דְמַלִּיל לְךָ וּלְמַטַּר כָּל פְּקוּדוּהֵי:	וַיהוָה הָאֵמַרְתָּ הַיּוֹם לְהִיּוֹת לוֹ לְעַם סִגְלָהּ כְּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לְךָ וּלְשַׁמֵּר כָּל־מִצְוֹתָיו:	18
19	and to make thee high above all nations that He hath made, in praise, and in name, and in glory; and that thou mayest be a holy people unto the LORD thy God, as He hath spoken.	וּלְמַהוּךָ עֲלָא עַל כָּל עַמִּינָא דְּעַבְדַּ לְתוֹשִׁבְחָא וּלְשׁוֹם וּלְרִבּוֹ וּלְמַהוּךָ עִם קְדִישׁ קְדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ כְּמָא דְמַלִּיל:	וּלְתַתָּה עֲלִיוֹן עַל כָּל־חַגּוּמִים אֲשֶׁר עָשָׂה לְתַהֲלָה וּלְשֵׁם וּלְתַפְאֶרֶת וּלְהִיתָךָ עִם־ קְדֹשׁ לִיהוָה אֱלֹהֶיךָ כְּאֲשֶׁר דִּבַּר: (פ)	19
XXVII	And Moses and the elders of Israel commanded the people, saying: 'Keep all the commandment which I command you this day.	וּפְקִיד מֹשֶׁה וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל יְתָ עֲמָא לְמִימַר טְרוּן יְתָ כָּל תְּפִקְדָּתָא דְאַנָּא מִפְּקִיד יְתְּכוּן יוֹמָא דִּין:	וַיִּצְו מֹשֶׁה וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־ הָעָם לֵאמֹר שִׁמְרִי אֶת־כָּל־ הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה אֶתְכֶם הַיּוֹם:	רביעי
2	And it shall be on the day when ye shall pass over the Jordan unto the land which the LORD thy God giveth thee, that thou shalt set thee up great stones, and plaster them with plaster.	וַיְהִי בְיוֹמָא דְתַעֲבְרוּן יְתָ יִרְדְּנָא לְאַרְעָא דִּי אֱלֹהֶיךָ יְחִיב לְךָ וְיַתְּקִים לְךָ אֲבָנִין רַבִּרְבִּין וְתַסּוּד יְתְּהוֹן בְּסִידָא:	וְהָיָה בְיוֹם אֲשֶׁר תַּעֲבְרוּ אֶת־ הַיַּרְדֵּן אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ וְהִקְמַתָּ לְךָ אֲבָנִים גְּדֹלוֹת וְשִׁדַּתְתָּ אֹתָם בְּשִׁיד:	2

(16) היום הזה ה' אלהיך מצוך. כל יום יהיו צענין חדשים, כאילו צו ציוס נצטוית עליהם: ושמרת ועשית אותם. צת קול מצרכמו, הצאת זכורים היום פשנה לשנה הצאה:

(17) האמרת האמריך. אין להם עד מוכיח צמקרא, ולי נראה שהוא לשון הפרשה והצדלה, הצדלמיו לך מאלהי הנכר להיות לך לאלהים, והוא הפרישך אליו מעמי הארץ להיות לו לעם סגולה, ומנאמי להם עד, והוא לשון תפארת, כמו יסאמרו קל פעלי און (תהלים 77, 7):

(18) כאשר דבר לך. והייסס לי סגלה (שמות יט, ה):

(19) ולהיותך עם קדוש כאשר דבר. והייסס לי קדשים (ויקרא כ, כו):

(1) שמור את כל המצות. לשון הווה, גרדנ"ט צלע"ז:

<p>And thou shalt write upon them all the words of this law, when thou art 3 passed over; that thou mayest go in unto the land which the LORD thy God giveth thee, a land flowing with milk and honey, as the LORD, the God of thy fathers, hath promised thee.</p>	<p>וְכָתַבְתָּ עֲלֵיהֶן אֶת־כָּל־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת בְּעֶבְרֶךָ לְמַעַן אֲשֶׁר תִּבְאָ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדִבְשׁ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֱלֹהֵי־אַבְרָהָם לְךָ:</p>	<p>וְכָתַבְתָּ עֲלֵיהֶן אֶת־כָּל־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת בְּעֶבְרֶךָ לְמַעַן אֲשֶׁר תִּבְאָ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדִבְשׁ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֱלֹהֵי־אַבְרָהָם לְךָ:</p>
<p>And it shall be when ye are passed over the Jordan, that ye shall set up these stones, which I command you this day, in mount Ebal, and thou shalt plaster them with plaster.</p>	<p>וְיְהִי בְּמַעְבְּרְכֶם יַם יַרְדֵּן תִּקְיְמוּ יָת אֲבִנֵי הָאֵלִין דְּאָנָּה מִפְּשִׁיד יִתְּכוּן יוֹמָא דִּין בְּטוֹרָא דְּעִיבָל וְתַסּוּד יִתְּחוּן בְּסִידָא:</p>	<p>וְיְהִי בְּמַעְבְּרְכֶם אֶת־הַיַּרְדֵּן תִּקְיְמוּ אֶת־הָאֲבָנִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אִתְּכֶם הַיּוֹם בְּהָר עִיבָל וְשָׂדֶה אוֹתָם בְּשִׁיד:</p>
<p>And there shalt thou build an altar unto the LORD thy God, an altar of stones; thou shalt lift up no iron tool upon them.</p>	<p>וְתִבְנֶי תִמְן מִדְּבָחָא קָדָם יי אֱלֹהֶיךָ מִדְּבַח אֲבָנִין לֹא תִרִים עֲלֵיהֶן בְּרִזָּלָא:</p>	<p>וְכִנִּיתָ שֵׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ מִזְבֵּחַ אֲבָנִים לֹא־תִנִּיף עֲלֵיהֶם בְּרִזָּל:</p>
<p>Thou shalt build the altar of the LORD thy God of unhewn stones; and thou shalt offer burnt-offerings thereon unto the LORD thy God.</p>	<p>אֲבָנִין שְׁלֵמִן תִּבְנֶי יַם מִדְּבָחָא דִּין אֱלֹהֶיךָ וְתַסִּיק עֲלֵהֶי עֲלוּן קָדָם יי אֱלֹהֶיךָ:</p>	<p>אֲבָנִים שְׁלֵמוֹת תִּבְנֶה אֶת־מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהַעֲלִיתָ עָלָיו עֹלֹת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ:</p>
<p>And thou shalt sacrifice peace-offerings, and shalt eat there; and thou shalt rejoice before the LORD thy God.</p>	<p>וְתַכּוּס נִכְסַת קוֹדֶשִׁין וְתִיכּוּל תִּמְן וְתַחֲדֵי קָדָם יי אֱלֹהֶיךָ:</p>	<p>וְזָבַחְתָּ שְׁלָמִים וְאָכַלְתָּ שָׁם וְשִׂמַּחְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:</p>
<p>And thou shalt write upon the stones all the words of this law very plainly.</p>	<p>וְתָכַתּוּב עַל אֲבִנֵי יַם כָּל פְּתָגְמֵי אוֹרֵי יַם הָאֵל דְּפָרִישׁ יֵאוּת:</p>	<p>וְכָתַבְתָּ עַל־הָאֲבָנִים אֶת־כָּל־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת בָּאָר הַיִּטֵּב: (ס)</p>
<p>And Moses and the priests the Levites spoke unto all Israel, saying: 'Keep silence, and hear, O Israel; this day thou art become a people unto the LORD thy God.</p>	<p>וּמֹשֶׁה וְכַהֲנָי וְכָל־לֵוִיִּם אֵל כָּל יִשְׂרָאֵל לְמִימַר אֲצִית וְשָׁמַע יִשְׂרָאֵל יוֹמָא הַדִּין הַיּוֹמָא לְעַם קָדָם יי אֱלֹהֶיךָ:</p>	<p>וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה וְהַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם אֵל כָּל־יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הַסְכֵּת וְשָׁמַע יִשְׂרָאֵל הַיּוֹם הַזֶּה נִהְיִיתָ לְעַם לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ:</p>
<p>Thou shalt therefore hearken to the voice of the LORD thy God, and do His commandments and His statutes, which I command thee this day.</p>	<p>וְתִסְבִּיל לְמִימְרָא דִּין אֱלֹהֶיךָ וְתַעֲבִיד יַם פְּקוּדוֹהֵי וְיַם קִנְמוֹהֵי דְּאָנָּה מִפְּשִׁיד לְךָ יוֹמָא דִּין:</p>	<p>וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וַעֲשִׂיתָ אֶת־מִצְוֹתָיו וְאֶת־חֻקָּיו אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה הַיּוֹם: (ס)</p>

- (2) והקמות לך. צירדן, ואחר כך תוֹלִיאוּ מֵשֶׁס אַחֲרוֹת וּתְצַנְנוּ מֵהֶן מִזְבֵּחַ צֹהַר עֵיזֵל, נִמְלֶאֶת אֶתָּה אֹמֵר שְׁלֹשָׁה מֵינֵי אֲבָנִים הֵיוּ, שְׁנֵים עָשָׂר צִירְדָן, וּכְנָגְדָן גִּלְגֵּל, וּכְנָגְדָן צֹהַר עֵיזֵל, כְּדֵאִיתָא בְּמַסְכַּת סוּטָה (דף לה:):
- (8) באר היטב. נִשְׁמָעִים לְשׁוֹן (שס לז):
- (9) הסכת. כְּמַרְגּוּמוֹ: הַיּוֹם הַזֶּה נִהְיִיתָ לְעַם. כָּל יוֹם יֵהִיוּ צִעִינִךְ כֹּאִילוֹ הַיּוֹם צִאת עַמּוֹ צִרְיָתָ:

- 11 And Moses charged the people the same day, saying: **וַיִּצַו מֹשֶׁה אֶת־הָעָם בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר:** **וּפָקִיד מֹשֶׁה ית עֲמָא בְיוֹמָא הַהוּא לְמִימַר:**
- 12 'These shall stand upon mount Gerizim to bless the people, when ye are passed over the Jordan: Simeon, and Levi, and Judah, and Issachar, and Joseph, and Benjamin; **אֵלֶּה יַעֲמִדוּ לְבָרֵךְ אֶת־הָעָם עַל־תֵּר גְּרִזִּים בְּעֶבְרָכֶם אֶת־הַיַּרְדֵּן שְׁמֵעוֹן וְלֵוִי וַיהוּדָה וִישָׁשְׁכָר וְיוֹסֵף וּבִנְיָמִן:** **אֵלֶּיִן יָקוּמוּן לְבָרְכָא ית עֲמָא עַל טוֹרָא דְגִרְיִין בְּמַעְבְּרָכֹן ית יִרְדְּנָא שְׁמֵעוֹן וְלֵוִי וַיהוּדָה וִישָׁשְׁכָר וְיוֹסֵף וּבִנְיָמִן:**
- 13 and these shall stand upon mount Ebal for the curse: Reuben, Gad, and Asher, and Zebulun, Dan, and Naphtali. **וְאֵלֶּה יַעֲמִדוּ עַל־הַקְּלָלָה בְּתֵר עֵיבָל רְאוּבֵן גָּד וְאַשֵּׁר וְזִבְלוּן דָּן וְנַפְתָּלִי:** **וְאֵלֶּיִן יָקוּמוּן עַל לְוִטֵּיָא בְּטוֹרָא דְעֵיבָל רְאוּבֵן גָּד וְאַשֵּׁר וְזִבְלוּן דָּן וְנַפְתָּלִי:**
- 14 And the Levites shall speak, and say unto all the men of Israel with a loud voice: **וְעָנִי תְּלִוִים וְאָמְרוּ אֶל־כָּל־אִישׁ יִשְׂרָאֵל קוֹל רֹם: (ס)** **וְתִיבּוּן לִינְאִי וְיִמְרוּן לְכָל אֲנָשׁ יִשְׂרָאֵל קֹל רֹם:**
- 15 Cursed be the man that maketh a graven or molten image, an abomination unto the LORD, the work of the hands of the craftsman, and setteth it up in secret. And all the people shall answer and say: Amen. **אָרוּר הָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה פֶסֶל וּמִסְכָּה תוֹעֵבַת יְהוָה מַעֲשֵׂה יָדָיו וּמַחְכָּא מְרַחֵק קֶדֶם יְיָ עוֹבֵד יָדָיו אוֹמְנָא וְיִשְׁנֵי בְּסִתְרָא וְתִיבּוּן כָּל עֲמָא וְיִמְרוּן אָמֵן:** **לִיט גּוֹבְרָא דִיעֲבִיד צִילֵם וּמַחְכָּא מְרַחֵק קֶדֶם יְיָ עוֹבֵד יָדָיו אוֹמְנָא וְיִשְׁנֵי בְּסִתְרָא וְתִיבּוּן כָּל עֲמָא וְיִמְרוּן אָמֵן:**
- 16 Cursed be he that dishonoureth his father or his mother. And all the people shall say: Amen. **אָרוּר מַקְלֵה אָבִיו וְאִמּוֹ וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: (ס)** **לִיט דִּיקְלִי אָבוּהִי וְאִמִּיהִ וְיִמַּר כָּל עֲמָא אָמֵן:**
- 17 Cursed be he that removeth his neighbour's landmark. And all the people shall say: Amen. **אָרוּר מְסִיג גְּבוּל רֵעֵהוּ וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: (ס)** **לִיט דִּישְׁנֵי תְּחוּמָא דְחֻבְרִיהִ וְיִמַּר כָּל עֲמָא אָמֵן:**
- 18 Cursed be he that maketh the blind to go astray in the way. And all the people shall say: Amen. **אָרוּר מַשְׁגֵּה עֵינֵי בְּדַרְךְ וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: (ס)** **לִיט דִּישְׁעֵי עוֹרָא בְּאוֹרְחָא וְיִמַּר כָּל עֲמָא אָמֵן:**
- 19 Cursed be he that perverteth the justice due to the stranger, fatherless, and widow. And all the people shall say: Amen. **אָרוּר מַטֵּה מִשְׁפָּט גֵּר־יְתוֹם וְאַלְמָנָה וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: (ספּק פֶּרֶשָׁה סְנוּמָה בְּכַתֵּר אַרֶם צוּבָה)** **לִיט דִּישְׁעֵי דִין גֵּיזֹר יִתֵּם וְאַדְמָלָא וְיִמַּר כָּל עֲמָא אָמֵן:**

(12) לברך את העם. כדאיתא במסכת סוטה (דף לז.), ששה שצטים עלו לראש הר גריזים וששה לראש הר עיבל, והכהנים והלוים והאזרח למטה באמנע, הפכו לויס פניהם כלפי הר גריזים ופתחו בצרכה, צרוך האיש אשר לא יעשה פסל ומסכה וגו', ואלו ואלו עונין אמן, חזרו והפכו פניהם כלפי הר עיבל ופתחו בקללה, ואומרים ארור האיש אשר יעשה פסל וגו', וכן כולם עד ארור אשר לא יקיס:

(16) מקלה אביו. מזלזל, לשון ונקלה חסיף (לעיל כה, ג):

(17) מסיג גבול. מחזירו לאחוריו וגונז את הקרקע, לשון והפג אחר (ישעיה נט, יד):

(18) משגה עור. הסומא בְּדָקָר, ומשיאו ענה רעה:

20	Cursed be he that lieth with his father's wife; because he hath uncovered his father's skirt. And all the people shall say: Amen.	אָרוֹר שֹׁכֵב עִם־אִשְׁתּוֹ אָבִיו כִּי גִלָּה כְּנָף אָבִיו וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: (ס)	לִיט דִּישְׁכּוֹב עִם אֶתֶת אֲבוֹהֵי אָרִי גִלִּי כְּנָפָא דְאֲבוֹהֵי וְיִימַר כָּל עַמָּא אָמֵן:
21	Cursed be he that lieth with any manner of beast. And all the people shall say: Amen.	אָרוֹר שֹׁכֵב עִם־כָּל־בְּהֵמָה וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: (ס)	לִיט דִּישְׁכּוֹב עִם כָּל בְּעִירָא וְיִימַר כָּל עַמָּא אָמֵן:
22	Cursed be he that lieth with his sister, the daughter of his father, or the daughter of his mother. And all the people shall say: Amen.	אָרוֹר שֹׁכֵב עִם־אֶחָתוֹ בֶּת־אָבִיו אוֹ בֶּת־אִמּוֹ וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: (ס)	לִיט דִּישְׁכּוֹב עִם אֶחָתִיה בֶּת אֲבוֹהֵי אוֹ בֶּת אִמִּיה וְיִימַר כָּל עַמָּא אָמֵן:
23	Cursed be he that lieth with his mother-in-law. And all the people shall say: Amen.	אָרוֹר שֹׁכֵב עִם־חֲתָנָתּוֹ וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: (ס)	לִיט דִּישְׁכּוֹב עִם חֲמָתִיה וְיִימַר כָּל עַמָּא אָמֵן:
24	Cursed be he that smiteth his neighbour in secret. And all the people shall say: Amen.	אָרוֹר מַכֵּה רֵעֵהוּ בְּסֵתֶר וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: (ס)	לִיט דִּימַחֵי חֲבֵרִיה בְּסֵתֶרָא וְיִימַר כָּל עַמָּא אָמֵן:
25	Cursed be he that taketh a bribe to slay an innocent person. And all the people shall say: Amen.	אָרוֹר לִקַּח שֹׁחַד לְהַכּוֹת נַפְשׁ דָּם נָקִי וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: (ס)	לִיט דִּיִּקְבִּיל שׁוּחַדָא לְמַקְטֵל נַפְשׁ דָּם זָפֵאי וְיִימַר כָּל עַמָּא אָמֵן:
26	Cursed be he that confirmeth not the words of this law to do them. And all the people shall say: Amen.	אָרוֹר אֲשֶׁר לֹא־יִקְיָם אֶת־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה־הַזֹּאת לַעֲשׂוֹת אוֹתָם וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: (פ)	לִיט דִּלֹּא יִקְיָם יֵת פִּתְגָמֵי אוֹרִיתָא הָדָא לְמַעַבְד יִתְהוֹן וְיִימַר כָּל עַמָּא אָמֵן:
XXVIII	And it shall come to pass, if thou shalt hearken diligently unto the voice of the LORD thy God, to observe to do all His commandments which I command thee this day, that the LORD thy God will set thee on high above all the nations of the earth.	וְהָיָה אִם־שָׁמָע תִּשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם וּנְתַנֶּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עָלְיוֹן עַל כָּל־גּוֹי הָאָרֶץ:	וְיְהִי אִם קִבְּלָא תִקְבִּיל לְמִימְרָא דִּי אֱלֹהֶךָ לְמַטֵּר לְמַעַבְד יֵת כָּל פְּקוּדוֹהֵי דְאֵנָּא מִפְּקִיד לָךְ יוֹמָא דִּין וְיִתְנַנֶּךָ יְי אֱלֹהֶךָ עֲלָיָא עַל כָּל עַמְמֵי אֲרֻעָא:
2	And all these blessings shall come upon thee, and overtake thee, if thou shalt hearken unto the voice of the LORD thy God.	וּבָאוּ עָלֶיךָ כָּל־הַבְּרָכוֹת הָאֵלֶּה וְהַשִּׁיגְךָ כִּי תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:	וְיִתּוֹן עָלְךָ כָּל בְּרַכְתָּא הָאֵלִין וְיִדְבִּקוּנְךָ אָרִי תִקְבִּיל לְמִימְרָא דִּי אֱלֹהֶךָ:
3	Blessed shalt thou be in the city, and blessed shalt thou be in the field.	בָּרוּךְ אַתָּה בְּעִיר וּבְרֹדֶף אַתָּה בְּשָׂדֶה:	בָּרִיד אַתָּ בְּקִרְתָּא וּבְרִיד אַתָּ בְּחַקְלָא:

(24) מכה רעהו בסתר. על לשון הרע הוא אומר. ראיתי ציטודו של רבימשה הדרשן, "א ארורים יש כאן כנגד י"א שבטים, וכנגד שמעון לא כתב ארור, לפי שלא היה צלצו לצרכו לפני מותו כשצריך שאר השבטים, לכן לא רצה לקללם: (26) אשר לא יקים. אן כלל את כל התורה כולה, וקבלה עליהם צאלה וצבועה:

4 Blessed shall be the fruit of thy body, and the fruit of thy land, and the fruit of thy cattle, the increase of thy kine, and the young of thy flock.	בְּרוּךְ פְּרִי־בִטְנֶךָ וּפְרִי אֲדָמָתְךָ וּפְרִי בְהֶמְתְּךָ שֹׁגֵר אֲלֶיךָ וְעִשְׂתָּרוֹת צֹאנֶךָ: בְּרוּךְ וּלְדָא דְמַעֲדָ וְאַבָּא דְּאַרְעָךָ וּלְדָא דְבִעִירָךָ בְּקָרֵי תוֹרְךָ וְעִדְרֵי עֲגֹדָ:	4 בְּרוּךְ פְּרִי־בִטְנֶךָ וּפְרִי אֲדָמָתְךָ וּפְרִי בְהֶמְתְּךָ שֹׁגֵר אֲלֶיךָ וְעִשְׂתָּרוֹת צֹאנֶךָ:
5 Blessed shall be thy basket and thy kneading-trough.	בְּרוּךְ סִלְךָ וְאַצִּיתְךָ:	5 בְּרוּךְ טַנְיָא וּמִשְׁאַרְתְּךָ:
6 Blessed shalt thou be when thou comest in, and blessed shalt thou be when thou goest out.	בְּרוּךְ אַתָּה בְּמִיְשָׁלְךָ וּבְרוּךְ אַתָּה בְּמִפְקֶדְךָ:	6 בְּרוּךְ אַתָּה בְּבֹאֶךָ וּבְרוּךְ אַתָּה בְּצֵאתְךָ:
7 The LORD will cause thine enemies that rise up against thee to be smitten before thee; they shall come out against thee one way, and shall flee before thee seven ways.	וַיִּתֵּן יְיָ יֵת בְּעֵלֵי דְבִבְךָ דְּקִימִין עֲלֶיךָ תִּבְרִין קְדָמְךָ בְּאוֹרְחָא חֲדָא יִפְקִין לְוַתְךָ וּבִשְׁבַע אוֹרְחִין יִעֲרְקִין מִן קְדָמְךָ:	שז וַיִּתֵּן יְהוָה אֶת־אֹיְבֶיךָ הַקָּמִים עָלֶיךָ נֹגְפִים לִפְנֶיךָ בְּדֶרֶךְ אֶחָד יֵצְאוּ אֵלֶיךָ וּבִשְׁבַע דְּרָכִים יָנוּסוּ לִפְנֶיךָ:
8 The LORD will command the blessing with thee in thy barns, and in all that thou putteth thy hand unto; and He will bless thee in the land which the LORD thy God giveth thee.	וַיְפַקֵּד יְיָ לְךָ יֵת בְּרֶכֶן בְּאוֹצְרֶךָ וּבְכָל אוֹשְׁטוֹת יָדְךָ וּבְרֶכְךָ בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה יָהִיב לְךָ:	8 יֵצְו יְהוָה אֶתְךָ אֶת־הַבְּרָכָה בְּאִסְמִיךָ וּבְכָל מִשְׁלַח יָדְךָ וּבְרֶכְךָ בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֵלֶיךָ נָתַן לְךָ:
9 The LORD will establish thee for a holy people unto Himself, as He hath sworn unto thee; if thou shalt keep the commandments of the LORD thy God, and walk in His ways.	יְקִימֶךָ יְיָ קְדְמוֹהִי לְעַם קָדִישׁ כְּמָא דְקִיָּים לְךָ אֲרִי תִטֵּר יֵת פְּקוּדֵיָא דִּי אֵלֶיךָ וַתִּתֵּן בְּאוֹרְחִין דְּתַקֵּן קְדְמוֹהִי:	9 יְקִימֶךָ יְהוָה לֹו לְעַם קָדוֹשׁ כְּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע־לְךָ כִּי תִשְׁמֹר אֶת־מִצְוֹת יְהוָה אֵלֶיךָ וְהִלַּכְתָּ בְּדַרְכָּיו:
10 And all the peoples of the earth shall see that the name of the LORD is called upon thee; and they shall be afraid of thee.	וַיַּחֲזִין כָּל עַמֵּי אֲרֶעָ אֲרִי שְׁמָא דִּי אַתְקֵרִי עֲלֶיךָ וַיִּדְחֲלוּ מִנֶּךָ:	10 וְרָאוּ כָל־עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שֵׁם יְהוָה נִקְרָא עָלֶיךָ וַיִּירָאוּ מִמֶּךָ:
11 And the LORD will make thee over-abundant for good, in the fruit of thy body, and in the fruit of thy cattle, and in the fruit of thy land, in the land which the LORD swore unto thy fathers to give thee.	וַיַּוְדֶרְךָ יְיָ לְטָבָא בְּוֹלְדָא דְּמַעֲדָ וּבְוֹלְדָא דְבִעִירָךָ וּבְאַבָּא דְאַרְעָךָ עַל אֲרֶעָ דְקִיָּים יְיָ לְאַבְהָתְךָ לְמַתָּן לְךָ:	11 וְהוֹתֵרְךָ יְהוָה לְטוֹבָה בְּפְרִי בִטְנֶךָ וּבְפְרִי בְהֶמְתְּךָ וּבְפְרִי אֲדָמָתְךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְתֶּיךָ לָתֵת לְךָ:

- (4) שגר אלפיך. ולדות צקרק, שהזהמה משגרת ממעיה: ועשתרות צאנך. כתרגומו, ורצותינו אמרו (חולין פד):
למה נקרא שמם עשטרות, שמעשירות את בעליהן ומחזיקות אותם, כעשטרות הללו שהן סלעים חזקים:
(5) ברוך טנאך. פירותיך. דבר אחר טנאך, דבר לח שאמה מסכן בלסים: ומשאריתך. דבר יבש, שנשאר בכלי ואינו זב:
(6) ברוך אתה בבוואך וברוך אתה בצאתך. שמהא יציאתך מן העולם בלא חטא כציאתך לעולם (צבא מניעא קז):
(7) ובשבעה דרכים ינוסו לפניך. כן דרך הנזהלים לצרות, להיות מתפוררין לכל זד:

- 12 The LORD will open unto thee His good treasure the heaven to give the rain of thy land in its season, and to bless all the work of thy hand; and thou shalt lend unto many nations, but thou shalt not borrow.
- 12 יִפְתָּח יְהוָה לְךָ אֶת־אוֹצְרוֹ הַטּוֹב אֶת־הַשָּׁמַיִם לָתֵת מָטָר - אֶרְצְךָ בְּעֵתוֹ וּלְבָרְכָךָ אֶת כָּל־מַעֲשֵׂה יָדְךָ וְהָלֹוֹת גּוֹיִם רַבִּים וְאַתָּה לֹא תִלְוֶה:
- 13 And the LORD will make thee the head, and not the tail; and thou shalt be above only, and thou shalt not be beneath; if thou shalt hearken unto the commandments of the LORD thy God, which I command thee this day, to observe and to do them;
- 13 וְנִתְּנָךְ יְהוָה לְרֹאשׁ וְלֹא לְזָנָב וְהָיִיתָ רֶק לְמַעַלָּה וְלֹא תִהְיֶה לְמַטָּה כִּי־תִשְׁמָע אֶל־מִצְוֹתָיִהוּ אֲשֶׁר אֲנִכִּי מְצַוֶּה הַיּוֹם לִשְׁמֹר וּלַעֲשׂוֹת:
- 14 and shalt not turn aside from any of the words which I command you this day, to the right hand, or to the left, to go after other gods to serve them. .
- 14 וְלֹא תִסּוּר מִכָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר אֲנִכִּי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם יְמִין וּשְׂמֹאל לָלֶכֶת אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים לַעֲבֹדָם: (פ)
- 15 But it shall come to pass, if thou wilt not hearken unto the voice of the LORD thy God, to observe to do all His commandments and His statutes which I command thee this day; that all these curses shall come upon thee, and overtake thee.
- 15 וְהָיָה אִם־לֹא תִשְׁמָע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־מִצְוֹתָיו וְחֻקֵּיהֶם אֲשֶׁר אֲנִכִּי מְצַוֶּה הַיּוֹם וּבָאוּ עָלֶיךָ כָּל־הַקְּלָלוֹת הָאֵלֶּה וְהַשִּׁיגוּךְ:
- 16 Cursed shalt thou be in the city, and cursed shalt thou be in the field.
- 16 אָרוּר אַתָּה בְּעִיר וְאָרוּר אַתָּה בְּשָׂדֶה:
- 17 Cursed shall be thy basket and thy kneading-trough.
- 17 אָרוּר טֵנָאֶךָ וּמִשְׁאֲרֶתְךָ:
- 18 Cursed shall be the fruit of thy body, and the fruit of thy land, the increase of thy kine, and the young of thy flock.
- 18 אָרוּר פְּרִי־בִטְנְךָ וּפְרִי אֲדָמָתְךָ שֹׁגֵר אֶלְפִיךָ וְעִשְׂתֶּרֶת צֹאנְךָ:
- 19 Cursed shalt thou be when thou comest in, and cursed shalt thou be when thou goest out.
- 19 אָרוּר אַתָּה בְּבֹאֶךָ וְאָרוּר אַתָּה בְּצֵאתְךָ:
- יִפְתָּח יְיָ לְךָ יֵת אוֹצְרֵיהָ טָבָא יֵת שְׁמַיָא לְמַתָּן מָטָר אֶרְעָךָ בְּעַדְנֵיהָ וּלְבָרְכָא יֵת כָּל עוֹבְדֵי יָדְךָ וְתוֹזִיף לְעַמּוּמִין סְגִיאיִן וְאַתָּה לֹא תִזִּיף:
- וְנִתְּנָךְ יְיָ תִקְיִף וְלֹא חִלָּשׁ וְתִהְיֶה בְרֵם לְעִילָא וְלֹא תִהְיֶה לְתַתָּא אֲרִי תִקְבִּיל לְפָקוּדֵיִּי דִּי־יֵאֱלֹהֶךָ דְּאָנָא מְפָקִיד לְךָ יוֹמָא דִּין לְמָטָר וּלְמַעַבְד:
- וְלֹא תִסּוּר מִכָּל פְּתֻגְמֵיִּי דְּאָנָא מְפָקִיד וְתִכּוֹן יוֹמָא דִּין לִימִינָא וּלְשְׂמֹאלָא לְמַהֲךָ בְּתַר טְעוֹת עַמּוּמֵיִּי לְמַפְלָחָהוֹן:
- וְיִהְיֶה אִם לֹא תִקְבִּיל לְמִימְרָא דִּי־יֵאֱלֹהֶךָ לְמָטָר לְמַעַבְד יֵת כָּל פָּקוּדֵיהִי וּקְיָמוּהִי דְּאָנָא מְפָקִיד לְךָ יוֹמָא דִּין וְיִיתוֹן עָלְךָ כָּל לְוִשְׂיָא הָאֵלִין וְיִדְבְּקוּנָךְ:
- לִיט אַתָּה בְּקִרְתָּא וְלִיט אַתָּה בְּחַקְלָא:
- לִיט סִלְךָ וְאַצִּוְתְךָ:
- לִיט וְלִדָּא דְּמַעַךְ וְאַבָּא דְּאֶרְעָךָ בְּקִרְיָ תוֹרְךָ וְעַדְרֵי עֶנְךָ:
- לִיט אַתָּה בְּמִיעֲלָךְ וְלִיט אַתָּה בְּמַפְקָךְ:

<p>20 The LORD will send upon thee cursing, discomfiture, and rebuke, in all that thou putteth thy hand unto to do, until thou be destroyed, and until thou perish quickly; because of the evil of thy doings, whereby thou hast forsaken Me.</p>	<p>יִשְׁלַח יְהוָה בְּךָ אֶת־הַמָּאֲרָה וְאֶת־הַמְּהוּמָה וְאֶת־הַמְּגֵעֶרֶת בְּכָל־מַשְׁלַח יָדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַד הַשְׁמָדָה וְעַד־אֲבִדָּה מִהָר מִפְּנֵי רָע מַעַלְלֶיךָ אֲשֶׁר עֲזַבְתָּנִי:</p>	<p>20 יִשְׁלַח יְהוָה בְּךָ אֶת־הַמָּאֲרָה וְאֶת־הַמְּהוּמָה וְאֶת־הַמְּגֵעֶרֶת בְּכָל־מַשְׁלַח יָדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַד הַשְׁמָדָה וְעַד־אֲבִדָּה מִהָר מִפְּנֵי רָע מַעַלְלֶיךָ אֲשֶׁר עֲזַבְתָּנִי:</p>
<p>21 The LORD will make the pestilence cleave unto thee, until He have consumed thee from off the land, whither thou goest in to possess it.</p>	<p>יִדְבֶּק יְהוָה בְּךָ אֶת־הַדָּבָר וְיִשְׁיִצֶיךָ יְהוָה מֵעַל אֲרֶעָא דְאַתָּה עָלִיל לַחֲמֹן לְמִירְתָּהּ:</p>	<p>21 יִדְבֶּק יְהוָה בְּךָ אֶת־הַדָּבָר וְיִשְׁיִצֶיךָ יְהוָה מֵעַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר־אַתָּה בָּא־שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:</p>
<p>22 The LORD will smite thee with consumption, and with fever, and with inflammation, and with fiery heat, and with drought, and with blasting, and with mildew; and they shall pursue thee until thou perish.</p>	<p>יִמְחִינֶךָ יְהוָה בְּשַׁחֲפָתָא וּבְדִלְקָתָא וּבְחִירְחוּרָא וּבְחִירְבָא וּבְשִׁדְפָנָא וּבִירְקָנָא וּבִירְדָּפוֹנָא עַד דְּתִיבִיד:</p>	<p>22 יִכְכֶּה יְהוָה בְּשַׁחֲפָת וּבְקִדְחָת וּבְדִלְקָת וּבְחִירְחָר וּבְחִירְב וּבְשִׁדְפוֹן וּבִירְקוֹן וּבִירְדָּפוֹן עַד אֲבִידָה:</p>
<p>23 And thy heaven that is over thy head shall be brass, and the earth that is under thee shall be iron.</p>	<p>וַיְהִי שָׁמַיָא דְעֻלְיוֹ רִישָׁךְ חֲסִינִין כְּנִחָשָׁא מְלֹאֲחָתָא מְטָרָא וְאֲרֶעָא דְתַחְתְּוֶךָ תְּקִיפָא כְּבָרְזִלָא מְלֻמְעָבֵד פִּירִין:</p>	<p>23 וַיְהִי שָׁמַיָא אֲשֶׁר עַל־רֹאשְׁךָ נְחָשֶׁת וְהָאָרֶץ אֲשֶׁר־תַּחְתְּוֶךָ בְּרִזָּל:</p>
<p>24 The LORD will make the rain of thy land powder and dust; from heaven shall it come down upon thee, until thou be destroyed.</p>	<p>יִתֵּן יְהוָה יְיָ יֵת מִטֶּר אֲרֶעְךָ אֲבָקָא וְעָפָר מִן־שָׁמַיָא יִיחֹת עֲלֶיךָ עַד דְּתִשְׁתִּיִצִי:</p>	<p>24 יִתֵּן יְהוָה אֶת־מִטֶּר אֲרֶצְךָ אֲבָקָא וְעָפָר מִן־הַשָּׁמַיִם יֵרֵד עָלֶיךָ עַד הַשְׁמָדָה:</p>

(20) המארה. חסרון, כמו זרעת ממארת (ויקרא יג, נא): המהומה. שגשג, קול צהלות:
(22) בשחפת. שגשג נשחף ונפוח: ובקדחת. לשון פי אש קדקה צאפי (דברים לב, כז), והוא אש של חולי מלווי צלע"ז שהיא חמה מאוד: ובדלקת. חמה יותר מקדחת, ומיני חלאים הם: ובחרחר. חולי המחממו תוך הגוף ואמא חמיד למים, וצלע"ז אשרינמנ"ט, לשון ועמי קרה מני חרצ (איז ל, ל), נטר מפח מאש (ירמיה ו, כט): ובחרב. יציא עליך גייסות: ובשדפון ובירקון. מכות תצוה שגשדות. שדפון. רוח קדים אשילד"ה צלע"ז. ירקון. יוצג, ופני התצוה מכסיפין ונהפכין לירקון, קמ"א צלע"ז: עד אבדך. תרגום עד דסיצד, כלומר עד אבד אומך, שתכלה מאלין:
(23) והיו שמיך אשר על ראשך נחשת. קללות הללו משה מפי עצמו אמרן, ושהה סיני מפי הקצ"ה אמרן כמשמעו, וכן נאמר ואם לא תשמעו לי (ויקרא כו, יד), ואם תלכו עמי קרי (שם כא), וכאן הוא אומר לקול ה' אלהיך, ידבק ה' בך, יככה ה'. הקל משה בקלותיו לאמרן צלשון יחיד, וגם כן בקללה זו הקל, שצראשונות הוא אומר את שמיךם פצצולן ואת ארץםם פצצשה (שם יט), שלא יהיו השמים מויעין כדרך שאין הצרול מויע, ומחוך כך יהא חורב צעולם, והארץ תהא מויעה כדרך שהנחשת מויע והיא מרקבת פירותיה, וכאן הוא אומר שמיך נחשת וארץך צרול, שיהיו שמים מויעין, אע"פ שלא יריקו מטר, מכל מקום לא יהיה חורב של אצדון צעולם, והארץ לא תהיה מויעה כדרך שאין הצרול מויע, ואין הפירות מרקבינן, ומכל מקום קללה היא, בין שהיא כנחששת בין שהיא כצרול לא תוילא פירות, וכן השמים לא יריקו מטר:
(24) מטר ארצך אבק ועפר. זיקא דצחר מטר (תענית ג:), מטר יורד ולא כל זכרו ואין צו כדי להרצין את העפר, והרוח צאה ומעלה את האבק, ומכסה את עשז הזרעים שהן לחים מן המים, ונדבק בהם ונעשה טיט, ומתייבש ומרקבינן:

25	The LORD will cause thee to be smitten before thine enemies; thou shalt go out one way against them, and shalt flee seven ways before them; and thou shalt be a horror unto all the kingdoms of the earth.	יִתְּנֶה יְהוָה נֶגֶף לִפְנֵי אֹיְבֶיךָ בְּדֶרֶךְ אֶחָד תֵּצֵא אֵלֵיו וּבְשִׁבְעָה דְרָכִים תָּנוּס לִפְנֵי וְהָיִיתָ לְזִעוּה לְכָל מַמְלָכוֹת הָאָרֶץ:	25
26	And thy carcasses shall be food unto all fowls of the air, and unto the beasts of the earth, and there shall be none to frighten them away.	וְהָיְתָה גְבִילַתְךָ לְמֵאֲכָל לְכָל־ עוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְבֵהֱמַת הָאָרֶץ וְאִין מוֹחֲרִיד:	26
27	The LORD will smite thee with the boil of Egypt, and with the emerods, and with the scab, and with the itch, whereof thou canst not be healed.	יַכְכָּה יְהוָה בְּשַׁחֲתִין מִצְרִים (כ') (וּבַעֲפָלִים) וּבַטְחָרִים וּבַגֶּרֶב וּבַחֲרָס אֲשֶׁר לֹא־תוּכַל לְהִרְפָּא:	27
28	The LORD will smite thee with madness, and with blindness, and with astonishment of heart.	יַכְכָּה יְהוָה בְּשִׁנְעוֹן וּבְעִוְרוֹן וּבְתַמְהוֹן לִבָּב:	28
29	And thou shalt grope at noonday, as the blind gropeth in darkness, and thou shalt not make thy ways prosperous; and thou shalt be only oppressed and robbed alway, and there shall be none to save thee.	וְהָיִיתָ מְמַשֵּׁשׁ בַּצֹּהְרִים כְּאִשֹּׁר יִמְשֵׁשׁ הָעוֹר בְּאֲפֵלָה וְלֹא תַצְלִיחַ אֶת־דְּרָכֶיךָ וְהָיִיתָ אֶף־ עָשִׂיק וְגִזּוּל כָּל־הַיָּמִים וְאִין מוֹשִׁיעַ:	29
30	Thou shalt betroth a wife, and another man shall lie with her; thou shalt build a house, and thou shalt not dwell therein; thou shalt plant a vineyard, and shalt not use the fruit thereof.	אִשָּׁה תֵּאָדָשׁ וְאִישׁ אַחֵר (כ') יִשְׁכְּבָנָהּ] בֵּית יִשְׁכְּבָנָהּ תִּבְנֶה וְלֹא־תֵשֵׁב בּוֹ פֶּרֶם תִּטָּע וְלֹא תַחֲלִלָנּוּ:	30

- (25) לזעזעה. לאימה ולזיע, שיזעו כל שומעי מכותיך ממך, ויאמרו אוי לנו שלא יצא עלינו כדרך שצא על אלנו;
 (27) בשחין מצרים. רע היה מאד, לח מצפנים ויבש מצחון, כדאימא בצכורות (מא.). גרב. שחין לח: חרס. שחין יבש כחרס:
 (28) ובתמהון לבב. אוטס הלצ, אשטורדישו"ן צלע"ו:
 (29) עשוק. צלל מעשיך יהיה ערעור:
 (30) ישגלנה. לשון שגל, פילגש, והכחוצ כינהו לשבח ישכבנה, (מגילה כה:) ותקון סופרים הוא זה: תחללנו. צשנה הרביעית לאכול פריו:

- 31 Thine ox shall be slain before thine eyes, and thou shalt not eat thereof; thine ass shall be violently taken away from before thy face, and shall not be restored to thee; thy sheep shall be given unto thine enemies; and thou shalt have none to save thee.
- 32 Thy sons and thy daughters shall be given unto another people, and thine eyes shall look, and fail with longing for them all the day; and there shall be nought in the power of thy hand.
- 33 The fruit of thy land, and all thy labours, shall a nation which thou knowest not eat up; and thou shalt be only oppressed and crushed away:
- 34 so that thou shalt be mad for the sight of thine eyes which thou shalt see.
- 35 The LORD will smite thee in the knees, and in the legs, with a sore boil, whereof thou canst not be healed, from the sole of thy foot unto the crown of thy head.
- 36 The LORD will bring thee, and thy king whom thou shalt set over thee, unto a nation that thou hast not known, thou nor thy fathers; and there shalt thou serve other gods, wood and stone.
- 37 And thou shalt become an astonishment, a proverb, and a byword, among all the peoples whither the LORD shall lead thee away.
- 38 Thou shalt carry much seed out into the field, and shalt gather little in; for the locust shall consume it.
- 31 שֹׁרְךָ טָבוּחַ לְעֵינֶיךָ וְלֹא תֹאכֹל־ מִמֶּנּוּ חֲמֹרְךָ גָּזוּל מִלִּפְנֶיךָ וְלֹא יָשׁוּב לָךְ צֹאנְךָ נִתְּנָה לְאֹיְבֶיךָ וְאִין לָךְ מוֹשִׁיעַ:
- 32 בְּנֶיךָ וּבָתְּיֶיךָ נִתְּנִים לְעַם אֲחֵר וְעֵינֶיךָ רֹאוֹת וְכֹלֹת אֲלֵיהֶם כָּל־הַיּוֹם וְאִין לָאֵל יָדֶךָ:
- 33 פְּרֵי אֲדָמָתְךָ וְכָל־יְגִיעֶךָ יֹאכֹל עַם אֲשֶׁר לֹא־יָדָעְתָּ וְהָיִיתָ רֶק עָשׂוּק וְרָצוּץ כָּל־הַיָּמִים:
- 34 וְהָיִיתָ מְשֻׁגַע מִפְּרֹאָה עֵינֶיךָ אֲשֶׁר תִּרְאֶה:
- 35 יִכָּכָה יְהוָה בְּשִׁתִּין רֶעַע לְהַבְרִיִם וְעַל־הַשְּׁקִיִם אֲשֶׁר לֹא־תִכּוֹל לְהַרְפֹּא מִכָּף רִגְלָךָ וְעַד קְדָמְךָ:
- 36 יוֹלֵךְ יְהוָה אֹתְךָ וְאֶת־מַלְכְּךָ אֲשֶׁר תִּקְּים עָלֶיךָ אֶל־גּוֹי אֲשֶׁר לֹא־יָדָעְתָּ אֹתָהּ וְאֲבֹתֶיךָ וְעַבַּדְתָּ שָׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים עֵץ וְאָבֶן:
- 37 וְהָיִיתָ לְשִׁמָּה לְמִשְׁלַל וּלְשִׁנְיָה כָּל־הָעַמִּים אֲשֶׁר־יִנְהַגְךָ יְהוָה שִׁמָּה:
- 38 זָרַע רַב תּוֹצִיא הַשָּׂדֶה וּמַעַט תֹּאסֹף כִּי יִחְסְלֶנּוּ הָאֲרָבָה:
- תִּכּוֹל מִנִּיהַ חֲמֹרְךָ יְהִי אֲנִים מִן גְּדָמְךָ וְלֹא יָתִיב לָךְ עֹנֶךָ מִסִּירָן לְבַעַלִי דְבָבְךָ וְלִית לָךְ פָּרִיק:
- וּבְנֵתְךָ מִסִּירִין לְעַם אֲחֵרָן וְעֵינֶיךָ חֲזוֹן וְיִסּוּפֶן בְּגִלְלָהוֹן כָּל יוֹמָא וְלִית חִילָא בִידְךָ:
- אֲבָא דְאֲרַעְךָ וְכָל לִיאֻתְךָ יִכּוֹל עִם דְּלֹא יָדַעְתָּא וְתַהִי בְרַם עָשִׁיק וְרָעִיעַ כָּל יוֹמִיא:
- וְתַהִי מִשְׁתַּטִּי מַחֲזִיו עֵינֶךָ דְּתַהִי חֲזִי:
- יִמְחִינֶךָ יְיָ בְּשַׁחֲנָא בִישָׂא עַל רְכוּבִין וְעַל שָׁקִין דְּלֹא תִכּוֹל לְאַתְסָאָה מִפְּרֹסַת רִגְלָךָ וְעַד מוֹחְךָ:
- יְגִלִי יְיָ יִתֵּךְ וְיִתְּ מַלְכְּךָ דְּתִקְּים עָלֶךָ לְעַם דְּלֹא יָדַעְתָּא אֹתָּ וְאֲבֹתְהוֹן וְתִפְלַח תַּמָּן לְעַמְמִיא פְּלַחִי טַעוֹתָא אַעָא וְאַבְנָא:
- וְתַהִי לְצִדּוֹ לְמִתַּל וּלְשׁוּעֵי כָּל עַמְמִיא דִּידְבָּרְנֶךָ יְיָ לְתַמָּן:
- בְּרַ זָרַע סְגִי תִפִּיק לְחֻקְלָא וְזַעִיר תִּכְנֹשׁ אֲרִי יִחְסְלֶיהָ גּוֹבָא:

(32) וכלות אליהם. מפנות אליהם שישונו ואינם שבים, כל תוחלת שאינה צאה קרויה כליון עינים:
(37) לשמה. אש"ו אשטורדישון כל הרואה אותך ישום עליך: למשל. כשתצא מכה רעה על אדם, יאמרו זו דומה למכת פלוני: ולשנינה. לשון שגגה (דברים ו, ז), ידברו בך, וכן תרגומו ולשועי, לשון ספור, ואשתעי:

39	Thou shalt plant vineyards and dress them, but thou shalt neither drink of the wine, nor gather the grapes; for the worm shall eat them.	בְּרָמִים תִּטְעַע וְעִבַּדְתָּ וְגֵינ לֹא־תִשְׁתֶּה וְלֹא תֶאָאָר כִּי תֹאכְלֵנוּ הַתִּלְעָת:	בְּרָמִין תַּצּוּב וְתִפְלַח וְחִמַּר לֹא תִשְׁתִּי וְלֹא תִכְנֹשׂ אָרִי תִכְלִיָּה תוֹלַעְתָּא:
40	Thou shalt have olive-trees throughout all thy borders, but thou shalt not anoint thyself with the oil; for thine olives shall drop off.	זֵיתִים יִהְיוּ לָךְ בְּכָל־גְּבוּלְךָ וְשֶׁמֶן לֹא תִסּוּךְ כִּי יִשָּׁל זֵיתְךָ:	זֵיתִין יִהּוּן לָךְ בְּכָל תְּחוּמֶךָ וּמִשְׁחָא לֹא תִסּוּךְ אָרִי יִתְרֵן זֵיתְךָ:
41	Thou shalt beget sons and daughters, but they shall not be thine; for they shall go into captivity.	בָּנִים וּבָנוֹת תוֹלִיד וְלֹא־יִהְיוּ לָךְ כִּי יִלְכוּ בַּשָּׁבִי:	בָּנִין וּבָנִין תְּלִיד וְלֹא יִהּוּן לָךְ אָרִי יִחְכּוּן בַּשְּׁבִיָּא:
42	All thy trees and the fruit of thy land shall the locust possess.	כָּל־עֵצֶךָ וּפְרֵי אֲדָמָתְךָ יִירֹשׁ הַחֲזָצֵל:	כָּל אֵילָנְךָ וְאִבְיָא דְאַרְעֶךָ יִחְסִנְיָה סָקָאָה:
43	The stranger that is in the midst of thee shall mount up above thee higher and higher; and thou shalt come down lower and lower.	הַגֵּר אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ יַעֲלֶה עָלֶיךָ מִמֶּלֶה מִמֶּלֶה וְאַתָּה תֵרֵד מִמֶּלֶה מִמֶּלֶה:	תוֹתֵב עֲרַל דְּבִינְךָ יִהִי סָלִיק עֵיל מִנְּךָ לְעֵילָא לְעֵילָא וְאַתָּ תִּתְהִי נַחֲתִית לְתַתָּא לְתַתָּא:
44	He shall lend to thee, and thou shalt not lend to him; he shall be the head, and thou shalt be the tail.	הוּא יִלְוֶךָ וְאַתָּה לֹא תִלְוֶנּוּ הוּא יִהְיֶה לְרֹאשׁ וְאַתָּה תִּהְיֶה לְזָנָב:	הוּא יוֹזַפְנָךְ וְאַתָּ לֹא תוֹזַפְנִיה הוּא יִהִי תַקִּיף וְאַתָּ תִּתְהִי חֲלָשׁ:
45	And all these curses shall come upon thee, and shall pursue thee, and overtake thee, till thou be destroyed; because thou didst not hearken unto the voice of the LORD thy God, to keep His commandments and His statutes which He commanded thee.	וּבָאוּ עָלֶיךָ כָּל־חֲקָלָאוֹת הָאֵלֶּה וּרְדִפוּךָ וְהִשִּׁיגוּךָ עַד הַשְׁמָדָךְ כִּי־לֹא שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשִׁמּוֹר מִצְוֹתָיו וּחֻקֹּתָיו אֲשֶׁר צִוָּךְ:	וַיִּתּוֹן עָלֶיךָ כָּל לְוִטְיָא הָאֵלִין וּרְדִפוּנְךָ וְיִדְבְּקוּנְךָ עַד דְּתִשְׁתִּיץ אָרִי לֹא קִבִּילְתָּא לְמִימְרָא דִּי אֱלֹהֶךָ לְמַטְר פְּקוּדוֹתֵי וּקְיֻמוֹתֵי דְפִקְדֻךְ:
46	And they shall be upon thee for a sign and for a wonder, and upon thy seed for ever;	וְהָיוּ בָּךְ לְאוֹת וּלְמוֹפֶת וּבְזִרְעֶךָ עַד־עוֹלָם:	וַיִּהּוּן בָּךְ לְאוֹת וּלְמוֹפֶת וּבְבִנְךָ עַד עָלְמָא:
47	because thou didst not serve the LORD thy God with joyfulness, and with gladness of heart, by reason of the abundance of all things;	תַּחַת אֲשֶׁר לֹא־עִבַּדְתָּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵבָב מִרְבַּ כָּל:	חֲלָף דְּלֹא פִלְחִתָּא קָדָם יי אֱלֹהֶךָ בְּחֵדָא וּבְשִׁפְרוּת לְבָא מִסְּגִי כוֹלָא:

(38) יחסלנו. יכלנו, ועל שם כך נקרא חסיל, שמכלה את הכל (ירושלמי תענית פ"ג ה"ו):

(40) כי ישל. ישיר פירותיו, לשון וְנָשַׁל הַצֶּרֶךְ (שם יט, ה):

(42) יירש הצלצל. נעשנו הארצה רשמן הפרי: יירש. יעני: הצלצל. מין ארצה. ואי אפשר לפרש יירש לשון ירושה, שא"כ היה לו לכמוז יירש, ולא לשון הוֹקְשָׁה וגרושין, שא"כ היה לו לכמוז יורש:

(47) מרוב כל. צעוד שהיה לך כל טוב:

- 48 therefore shalt thou serve thine enemy whom the LORD shall send against thee, in hunger, and in thirst, and in nakedness, and in want of all things; and he shall put a yoke of iron upon thy neck, until he have destroyed thee.
- 48 וְעַבַּדְתָּ אֶת־אֹיְבֶיךָ אֲשֶׁר יִשְׁלַחְנוּ יְהוָה בְּךָ בָּרָעַב וּבְצָמָא וּבְעִירָם וּבְחָסֶר כָּל וְנָתַן עָלֶיךָ בְּרִזָּל עַל־צוּאָרְךָ עַד הַשְׁמִידוֹ אֹתְךָ:
- 49 The LORD will bring a nation against thee from far, from the end of the earth, as the vulture swoopeth down; a nation whose tongue thou shalt not understand;
- 49 יֵשָׁא יְהוָה עָלֶיךָ גּוֹי מִרְחֹק מִקְצֵה הָאָרֶץ כַּאֲשֶׁר יֵדָאָה הַנֶּשֶׁר גּוֹי אֲשֶׁר לֹא־תִשְׁמַע לְשׁוֹנוֹ:
- 50 a nation of fierce countenance, that shall not regard the person of the old, nor show favour to the young.
- 50 גּוֹי עַז פָּנִים אֲשֶׁר לֹא־יִשָּׂא פָנִים לְזָקֵן וְנַעַר לֹא יֶחֶן:
- 51 And he shall eat the fruit of thy cattle, and the fruit of thy ground, until thou be destroyed; that also shall not leave thee corn, wine, or oil, the increase of thy kine, or the young of thy flock, until he have caused thee to perish.
- 51 וְאָכַל פְּרִי בְהֵמָתְךָ וּפְרִי־אֲדָמָתְךָ עַד הַשְׁמִידֶךָ אֲשֶׁר לֹא־יִשְׁאִיר לְךָ דָּגָן תֵּירוֹשׁ וְיִצְהָר שֶׁגֶר אֶלְפִיד וְעִשְׂתָּרֶת צֹאנֶךָ עַד הַאֲבִידוֹ אֹתְךָ:
- 52 And he shall besiege thee in all thy gates, until thy high and fortified walls come down, wherein thou didst trust, throughout all thy land; and he shall besiege thee in all thy gates throughout all thy land, which the LORD thy God hath given thee.
- 52 וַהֲצֵר לְךָ בְּכָל־שַׁעְרֶיךָ עַד רִדַּת חֲמֹתֶיךָ הַגְּבֹהֹת וְהַבְּצֻרוֹת אֲשֶׁר אָתָּה בִטַּח בָּהֶן בְּכָל־אֲרָצְךָ וַהֲצֵר לְךָ בְּכָל־שַׁעְרֶיךָ בְּכָל־אֲרָצְךָ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְךָ:
- 53 And thou shalt eat the fruit of thine own body, the flesh of thy sons and of thy daughters whom the LORD thy God hath given thee; in the siege and in the straitness, wherewith thine enemies shall straiten thee.
- 53 וְאָכַלְתָּ פְּרִי־בִטְנְךָ בֶּשֶׁר בְּנֶיךָ וּבָנֹתֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן לְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּמִצּוֹר וּבְמִצּוֹק אֲשֶׁר־יָצִיק לְךָ אֹיְבֶיךָ:

(49) כאשר ידאה הנשר. פתאום, ודרך מזלחת ויקלנו קוסיו: לא תשמע לשונו. לא תכיר לשונו, וכן תשמע פלזם לפקר אמו (בראשית מא, טו), וכן פי שמע יוסף (שם מז, כג), אינטינדר"י צלע"ז: (52) עד רדת חמתך. לשון רדוי וכזוש: (53) ואכלת פרי בטןך בשר בניך וגו' במצור. מחמת שיהיו צרים על העיר, ויהיה שם מזון עקת רעבון:

<p>54 The man that is tender among you, and very delicate, his eye shall be evil against his brother, and against the wife of his bosom, and against the remnant of his children whom he hath remaining;</p>	<p>גִּבְרָא דְרַפִּיךָ בְּךָ וְדַמְפְנָא לְחָדָא תִּבְאֵשׁ עֵינֵיהּ בְּאַחֵיהּ וּבְאֵתָת קַיְמִיהּ וּבְשָׂאָר בְּנוֹהֵי דִישָׁאָר:</p>	<p>54 הָאִישׁ הָרַךְ בְּךָ וְהָעֲנָג מְאֹד תִּרְעַע עֵינָיו בְּאָחִיו וּבְאִשְׁתּוֹ חֵיקוֹ וּבְיֶתֶר בְּנָיו אֲשֶׁר יוֹתִיר:</p>
<p>55 so that he will not give to any of them of the flesh of his children whom he shall eat, because he hath nothing left him; in the siege and in the straitness, wherewith thine enemy shall straiten thee in all thy gates.</p>	<p>מִמֵּתוֹ לֹא תֵּת מֵהֶם מִבְּשָׂר בְּנָיו אֲשֶׁר יֹאכַל מִבְּלֵי הַשָּׂאִיר-לוֹ כָּל בְּמִצּוֹר וּבְמִצּוֹק אֲשֶׁר יֵצִיק לְךָ אִיבָהּ בְּכָל-שַׁעְרֶיהָ:</p>	<p>55 מִמֵּתוֹ לֹא תֵּת מֵהֶם מִבְּשָׂר בְּנָיו אֲשֶׁר יֹאכַל מִבְּלֵי הַשָּׂאִיר-לוֹ כָּל בְּמִצּוֹר וּבְמִצּוֹק אֲשֶׁר יֵצִיק לְךָ אִיבָהּ בְּכָל-שַׁעְרֶיהָ:</p>
<p>56 The tender and delicate woman among you, who would not adventure to set the sole of her foot upon the ground for delicateness and tenderness, her eye shall be evil against the husband of her bosom, and against her son, and against her daughter;</p>	<p>דְּרַפִּיכָא בְּךָ וְדַמְפְנָא דְלֹא נְסִיאת פְּרַסְתָּ רַגְלָהּ לְאַחַתָּא עַל אַרְעָא מִמְּפֹנֶקוֹ וּמִרַכִּיבּוֹ תִּבְאֵשׁ עֵינֵיהּ בְּגִבְרָא קַיְמִיהּ וּבְבִרְתָּהּ וּבְבָתְרָהּ:</p>	<p>56 הָרַפָּה בְּךָ וְהָעֲנָנָה אֲשֶׁר לֹא-נָסְתָה כַּרְגְלָהּ הַצָּנָה עַל-הָאָרֶץ מִהֲתַעֲנֹג וּמִרָךְ תִּרְעַע עֵינֶיהָ בְּאִישׁ חֵיקָהּ וּבְבִנָּהּ וּבְבָתְרָהּ:</p>
<p>57 and against her afterbirth that cometh out from between her feet, and against her children whom she shall bear; for she shall eat them for want of all things secretly; in the siege and in the straitness, wherewith thine enemy shall straiten thee in thy gates.</p>	<p>וּבְזַעִיר בְּנִהָא דִּישְׁקֹן מִנָּהּ וּבְבִנְהָא דְתִלִּיד אַרִי תִיכְלֹנֹן בְּחִסְרוֹת כּוֹלָא בְּסִתְרָא בְּצִירָא וּבְעֻקְתָּא דִיעֵיק לְךָ שְׂנֹאָד בְּקִרְוֹךְ:</p>	<p>57 וּבְשִׁלְיָתָהּ הַיוֹצֵאתָ מִבֵּין רַגְלֶיהָ וּבְבִנֶיהָ אֲשֶׁר תֵּלֵד כִּי-תֹאכְלֵם בְּחִסְר-כָּל בְּסִתָּר בְּמִצּוֹר וּבְמִצּוֹק אֲשֶׁר יֵצִיק לְךָ אִיבָהּ בְּשַׁעְרֶיהָ:</p>
<p>58 If thou wilt not observe to do all the words of this law that are written in this book, that thou mayest fear this glorious and awful Name, the LORD thy God;</p>	<p>אִם לֹא תִשְׁמַר לַעֲשׂוֹת אֵת כָּל-דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת הַכְּתוּבִים בַּסֵּפֶר הַזֶּה לִירְאָה אֶת-ה' הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד וְהַנּוֹרָא הַזֶּה אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:</p>	<p>58 אִם-לֹא תִשְׁמַר לַעֲשׂוֹת אֵת כָּל-דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת הַכְּתוּבִים בַּסֵּפֶר הַזֶּה לִירְאָה אֶת-ה' הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד וְהַנּוֹרָא הַזֶּה אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:</p>
<p>59 then the LORD will make thy plagues wonderful, and the plagues of thy seed, even great plagues, and of long continuance, and sore sicknesses, and of long continuance.</p>	<p>וַיַּפְרִישׁ יי יֵת מִחֲתָךְ וַיֵּת מַחַת בְּנֶךָ מִחֲוֹן רַבְרָבִן וּמַהִימָנִן וּמִכְתָּשִׁין בִּישִׁין וּמַהִימָנִין:</p>	<p>59 וְהִפְלֵא יְהוָה אֶת-מִפְתָּךְ וְאֵת מִפְּתֵי זֶרְעֶךָ מִכּוֹת גְּדֹלֹת וְנֹאמָנוֹת וְחִלִּים רַעִים וְנֹאמָנִים:</p>

(54) הָרַךְ בְּךָ וְהָעֲנָג. הוא הָרַךְ הוא הענוג, לשון פיגוק, ומהמענג ומרך מוכיח עליהם ששניהם אחד, אע"פ שהוא מפונק ודעמו קלה בדבר מאוס, ימתק לו לרעבונו דבר זני וזנומיו, עד כי תרע עינו בצניו הנותרים מתת לאחד מהם מבשר זניו, אחיהם אשר יאלכו. דבר אחר הָרַךְ בך, הרחמני ורך הלצב, מרוב רעצנות יתאכזרו, ולא יתנו מבשר זניהם השחוטטים לצניהם הנותרים:

(56) תִּרְעַע עֵינָהּ באיש חיקה ובבנה ובבתה. הגדולים:

(57) ובשלייתה. צניה הקטנים, כולן מהא עינה צרה כשתאכל את האחד, מליתן לאשר אללה מן הצער:

<p>60 And He will bring back upon thee all the diseases of Egypt, which thou wast in dread of; and they shall cleave unto thee.</p>	<p>וְהָשִׁיב בְּךָ אֶת כָּל־מִדְוָה וְיָתִיב בְּךָ יְת כָּל מִכְתָּשֵׁי מִצְרַיִם אֲשֶׁר יִגְרַת מִפְּנֵיהֶם מִן קִדְמֵיהוֹן וַיִּדְבְּקוּן בְּךָ:</p>	<p>60 וְהָשִׁיב בְּךָ אֶת כָּל־מִדְוָה וְיָתִיב בְּךָ יְת כָּל מִכְתָּשֵׁי מִצְרַיִם אֲשֶׁר יִגְרַת מִפְּנֵיהֶם מִן קִדְמֵיהוֹן וַיִּדְבְּקוּן בְּךָ:</p>
<p>61 Also every sickness, and every plague, which is not written in the book of this law, them will the LORD bring upon thee, until thou be destroyed.</p>	<p>גַּם כָּל־חֲלִי וְכָל־מִכָּה אֲשֶׁר לֹא כָתוּב בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֹּאת יַעֲלֶם יְהוָה עָלֶיךָ עַד הַשְׁמָדָךְ:</p>	<p>61 גַּם כָּל־חֲלִי וְכָל־מִכָּה אֲשֶׁר לֹא כָתוּב בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֹּאת יַעֲלֶם יְהוָה עָלֶיךָ עַד הַשְׁמָדָךְ:</p>
<p>62 And ye shall be left few in number, whereas ye were as the stars of heaven for multitude; because thou didst not hearken unto the voice of the LORD thy God.</p>	<p>וְנִשְׁאַרְתֶּם בְּמִתֵּי מַעֲט תַּחַת אֲשֶׁר הָיִיתֶם כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לְרֹב כִּי־לֹא שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:</p>	<p>62 וְנִשְׁאַרְתֶּם בְּמִתֵּי מַעֲט תַּחַת אֲשֶׁר הָיִיתֶם כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לְרֹב כִּי־לֹא שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:</p>
<p>63 And it shall come to pass, that as the LORD rejoiced over you to do you good, and to multiply you; so the LORD will rejoice over you to cause you to perish, and to destroy you; and ye shall be plucked from off the land whither thou goest in to possess it.</p>	<p>וְהָיָה כַּאֲשֶׁר־שָׂשׂ יְהוָה עֲלֵיכֶם לְהַיְטִיב אֹתְכֶם וּלְהַרְבּוֹת אֹתְכֶם כֵּן יִשִּׁשׂ יְהוָה עֲלֵיכֶם לְהַאֲבִיד אֹתְכֶם וּלְהַשְׁמִיד אֹתְכֶם וּנְסַחְתֶּם מֵעַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־אַתֶּם בָּא־שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:</p>	<p>63 וְהָיָה כַּאֲשֶׁר־שָׂשׂ יְהוָה עֲלֵיכֶם לְהַיְטִיב אֹתְכֶם וּלְהַרְבּוֹת אֹתְכֶם כֵּן יִשִּׁשׂ יְהוָה עֲלֵיכֶם לְהַאֲבִיד אֹתְכֶם וּלְהַשְׁמִיד אֹתְכֶם וּנְסַחְתֶּם מֵעַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־אַתֶּם בָּא־שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:</p>
<p>64 And the LORD shall scatter thee among all peoples, from the one end of the earth even unto the other end of the earth; and there thou shalt serve other gods, which thou hast not known, thou nor thy fathers, even wood and stone.</p>	<p>וְהַפִּיצָךְ יְהוָה בְּכָל־הָעַמִּים מִקְצֵה הָאָרֶץ וְעַד־קְצֵה הָאָרֶץ וְעַבַּדְתָּ שֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא־יָדַעְתָּ אֹתָהּ וְאֲבֹתֶיךָ עֵץ וָאֶבֶן:</p>	<p>64 וְהַפִּיצָךְ יְהוָה בְּכָל־הָעַמִּים מִקְצֵה הָאָרֶץ וְעַד־קְצֵה הָאָרֶץ וְעַבַּדְתָּ שֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא־יָדַעְתָּ אֹתָהּ וְאֲבֹתֶיךָ עֵץ וָאֶבֶן:</p>
<p>65 And among these nations shalt thou have no repose, and there shall be no rest for the sole of thy foot; but the LORD shall give thee there a trembling heart, and failing of eyes, and languishing of soul.</p>	<p>וּבְעַמֵּי מִמֶּנִּי הָאֵלֶּה לֹא תִנּוּחַ וְלֹא יִהְיֶה מְנוּחַ לְכַף־רַגְלְךָ וְנָתַן יְהוָה לְךָ שֵׁם לֵב רָגֹז וּכְלִיזוֹן עֵינַיִם וְדַאֲבוֹן נַפֶּשׁ:</p>	<p>65 וּבְעַמֵּי מִמֶּנִּי הָאֵלֶּה לֹא תִנּוּחַ וְלֹא יִהְיֶה מְנוּחַ לְכַף־רַגְלְךָ וְנָתַן יְהוָה לְךָ שֵׁם לֵב רָגֹז וּכְלִיזוֹן עֵינַיִם וְדַאֲבוֹן נַפֶּשׁ:</p>

- (59) והפלא ה' את מכתך. מופלאות ומוזדלות משאר מכות: ונאמנות. ליסרך לקיים שליחותן:
- (60) אשר יגרת מפניהם. מפני המכות, כשהיו ישראל רואים מכות משונות הזאות על מצרים, היו יראים מהם שלא יבואו גם עליהם, מדע, שכן כתיב וְהָיָה אִם שָׁמַעַתָּ וְהָיָה כָּל הַמִּצְוָה אֲשֶׁר שָׁמַעְתָּ לֹא אֲשִׁים עָלֶיךָ (שמות טו, כו), אין מִקְרָאִין את האדם אלא דדבר שהוא יגור ממנו:
- (61) יעלם. לשון עלייה:
- (62) ונשאריתם במתי מעט תחת וגו'. מועטין חלוק מרובין:
- (63) כן ישיש ה'. את אויביכם (מגילה י:). עליכם להאזיד וגו'. ונסחתם. לשון עקירה, וכן צִית גָּאִים יִסַּח ה' (משלי טו, כה):
- (64) ועבדת שם אלהים אחרים. כתרוממו, לא עבודת אלהות ממש, אלא מעלים מס וגולגליות לכומרי עבודת אלילים:
- (65) לא תרגיע. לא תנוח, כמו וְזֹאת הַמִּקְרָעָה (ישעיה כה, יב): לב רגז, כתרוממו דחיל, כמו שְׂאוֹל מִשַּׁחַת

66	And thy life shall hang in doubt before thee; and thou shalt fear night and day, and shalt have no assurance of thy life.	וְהָיָה חַיִּיךָ תָּלֵף לְךָ מִנְּגֵד וַתִּהְיֶה תָּנָה בְּלִילְיָא וּבִימָמָא וְלֹא תִהְיֶימִין בְּחַיִּיךָ:	וְהָיָה חַיִּיךָ תָּלֵף לְךָ מִנְּגֵד וַתִּפְחַדְתָּ לַיְלָה וְיוֹמָם וְלֹא תֵאֱמִין בְּחַיִּיךָ:	66
67	In the morning thou shalt say: 'Would it were even!' and at even thou shalt say: 'Would it were morning!' for the fear of thy heart which thou shalt fear, and for the sight of thine eyes which thou shalt see.	בַּבֹּקֶר תֹּאמַר מִי־יִתֵּן עָרֵב וּבָעֶרֶב תֹּאמַר מִי־יִתֵּן בֹּקֶר מִפְּחָד לִבְבִּי אֲשֶׁר תִּפְחָד וּמִמֶּרְאֵה עֵינַי אֲשֶׁר תִּרְאֶה:	בַּבֹּקֶר תֹּאמַר מִי־יִתֵּן עָרֵב וּבָעֶרֶב תֹּאמַר מִי־יִתֵּן בֹּקֶר מִפְּחָד לִבְבִּי אֲשֶׁר תִּפְחָד וּמִמֶּרְאֵה עֵינַי אֲשֶׁר תִּרְאֶה:	67
68	And the LORD shall bring thee back into Egypt in ships, by the way whereof I said unto thee: 'Thou shalt see it no more again'; and there ye shall sell yourselves unto your enemies for bondmen and for bondwoman, and no man shall buy you.	וְהִשִּׁיבְךָ יְהוָה ׀ מִצִּרְיִם בִּאֲנִיּוֹת בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר אָמַרְתִּי לְךָ לֹא-תִסִּיף עוֹד לִרְאֹתָהּ וְהִתְמַכְרֶתֶם שָׁם לְאִיבֵיךָ לַעֲבָדִים וְלִשְׁפָחוֹת וְאִין קִנְיָה: (ס)	וְהִשִּׁיבְךָ יְהוָה ׀ מִצִּרְיִם בִּאֲנִיּוֹת בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר אָמַרְתִּי לְךָ לֹא-תִסִּיף עוֹד לִרְאֹתָהּ וְהִתְמַכְרֶתֶם שָׁם לְאִיבֵיךָ לַעֲבָדִים וְלִשְׁפָחוֹת וְאִין קִנְיָה: (ס)	68
69	These are the words of the covenant which the LORD commanded Moses to make with the children of Israel in the land of Moab, beside the covenant which He made with them in Horeb.	אֵלֶּין פִּתְגָמֵי קִימָא דְּפָקִיד יְיָ יְת מֹשֶׁה לְמִגְזֹר עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאַרְעָא דְּמוֹאָב בֶּר מִקִּימָא דְּגִזֹּר עִמָּהוֹן בְּחוֹרֵב:	אֵלֶּה דְּבָרֵי הַבְּרִית אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה לְכַתֹּת אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מוֹאָב מִלִּבְד הַבְּרִית אֲשֶׁר-כָּתַת אֹתָם בְּחֹרֵב: (פ)	69
XXIX	And Moses called unto all Israel, and said unto them: Ye have seen all that the LORD did before your eyes in the land of Egypt unto Pharaoh, and unto all his servants, and unto all his land;	וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל-כָּל יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר לָהוֹן אַתּוֹן חֲזִיתוֹן יְת כָּל דְּעִבֵּד יְיָ לְעִינֵיכֹן בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם לְפָרְעָה וּלְכָל עֲבָדָיו וּלְכָל-אַרְצוֹ:	וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל-כָּל-יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אַתֶּם רְאִיתֶם אֶת כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה לְעִינֵיכֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לְפָרְעָה וּלְכָל-עֲבָדָיו וּלְכָל-אַרְצוֹ:	שביעי

דָּגָה לך (שס יד, ט), שָׁמְעוּ עַמִּים יִרְגְּזוּן (שמות טו, יד), מוֹסְדוֹת הַשָּׁמַיִם יִרְגְּזוּ (שמואל-ב כז, ח): וּבְלִיּוֹן עֵינִים. מִנְּפָה לִישׁוּעָה וְלֹא מִנְּפָה:

(66) חִיד תְּלוּאִים לך. עַל הַסֶּפֶק. כָּל סֶפֶק קְרוֹי תְּלוּי, שְׂמָא אֲמוֹת הַיּוֹם צַחֲרָצַח הַנֶּאֱחָה עֲלֵינוּ. וּרְצוֹתֵינוּ דְּרֶשׁוּ, (מִנְּחוֹת קִג): זֶה הַלּוֹקֵחַ מִצְוָה מִן הַשּׁוֹק: וְלֹא תֵאֱמִין בַּחֲדִיד. זֶה הַסּוֹמֵךְ עַל הַפִּלְטֶר (שס):

(67) בְּבוֹקֶר תֹּאמַר מִי יִתֵּן עָרֵב. וַיְהִי הָעֶרֶב שֶׁל אִמֶּשׁ (סוּטָה מֵט.). וּבָעֶרֶב תֹּאמַר מִי יִתֵּן בּוֹקֶר. שֶׁל שַׁחֲרִית, שֶׁהָרֹת מִתְחַקֵּקוֹת תְּמִיד, וְכָל שַׁע מְרוּצָה קִלְלָתָהּ מִשְׁלִפְנִיָּה (שס):

(68) בִּאֲנִיּוֹת. צִסְפִּינוֹת צִשְׁצִיָּה: וְהַתְּמַכְרָתָם שֶׁם לְאוֹיְבֶיךָ. אִתָּם מִצְקָשִׁים לִהְיוֹת נִמְכָּרִים לָהֶם לַעֲבָדִים וְלִשְׁפָחוֹת: וְאִין קִנְיָה. כִּי יִגְזֹר עֲלֶיךָ הֶרֶג וּכְלִיּוֹן: וְהַתְּמַכְרָתָם. צִלְע"ז אִיפּוּרוֹ וְנִדְרִי"ן וּוִי"ש. וְלֹא יִתְכַּן לְפָרֶשׁ וְהַתְּמַכְרָתָם צִלְשׁוֹן וְנִמְכָּרָתָם ע"י מוֹכְרִים אֲחֵרִים, מִפְּנֵי שֶׁנֶּאֱמַר אֲחֵרִיו וְאִין קוּנָה:

(69) לְכָרוֹת אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. שִׁקְצוּ עֲלֵיהֶם אֶת הַתּוֹרָה צִלְאָה וְצִשְׁצוּעָה: מִלְּבַד הַבְּרִית. קִלְלוֹת שִׁנְמוֹת כֹּהֲנִים שֶׁנֶּאֱמַר צִסְנִי:

2	הַמִּסּוֹת הַגְּדֹלֹת אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֶיךָ וְהַמִּפְתִּים הָאֵלֶּת הַגְּדֹלִים הֵהֱם:	2
3	וְלֹא־נָתַן יְהוָה לָכֶם לֵב לִדְעַת וְעֵינַיִם לִרְאוֹת וְאָזְנִים לִשְׁמָע עַד הַיּוֹם הַזֶּה:	3
4	וְאֹלֶךְ אֲתֶכֶם אַרְבָּעִים שָׁנָה בַּמִּדְבָּר לֹא־בָלוּ שְׁלִמְתֵיכֶם מִזֶּלְיֶכֶם וְנַעֲלָה לֹא־בָלְתָה מֵעַל רַגְלָהּ:	4
5	לֶחֶם לֹא אָכַלְתֶּם וְיַיִן וְשִׁכָּר לֹא שָׁתִיתֶם לְמַעַן תֵּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:	5
6	וּתְבֹאוּ אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיֵּצֵא סִיחֹן מֶלֶךְ־חֲשִׁבּוֹן וְעוֹג מֶלֶךְ־בָּשָׁן וַיִּצְאוּ אֵלֵינוּ לַמִּלְחָמָה וַנִּכֶּם:	מפטיר
7	וְנִקַּח אֶת־אֲרָצָם וְנִתְּנָה לְנַחֲלָה לְרֵאוּבֵנִי וּלְגַדִּי וּלְחֻצֵי שִׁבְט הַמְּנַשֵּׁי:	7
8	וְשִׁמְרַתֶּם אֶת־דְּבָרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם לְמַעַן תִּשְׁכְּלוּ אֶת כָּל־אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן: (פ)	קכ"ב

(3) ולא נתן ה' לכם לב לדעת. להכיר את חסדי הקב"ה ולהדגיק צו: עד היום הזה. שמעתי שאותו היום שנתן משה ספר התורה לזני לוי, כמ"ש וַיִּסְקֶה אֶל הַכֹּהֲנִים צִנְיָ לְוִי (לקמן לא, ט), באו כל ישראל לפני משה ואמר לו, משה רבינו, אף אנו עמדתו בסיני וקבלנו את התורה ונתנה לנו, ומה אהת משליט את בני שבטך עליה, ויאמר לנו יום מחר, לא לכם נתנה, לנו נתנה, ושמח משה על הדבר, ועל זאת אמר להם, הַיּוֹם הַזֶּה נִתְּנָה לְעַם וְגו' (לעיל כז, ט), היום הזה הצנתי שאתם דבקים וחפצים במקום:

(6) ותבאו אל המקום הזה. עתה אתם רואים עצמכם בגדולה וכבוד, אל תזעטו במקום ואל ירום לבבכם, ושמרתם את דברי הצרית הזאת. דבר אחר ולא נתן ה' לכם לב לדעת, שאין אדם עומד על סוף דעתו של רבו וחכמת משנתו עד ארבעים שנה (עבודה זרה ה:), ולפיכך לא הקפיד עליכם המקום עד היום הזה, אבל מכאן ואילך יקפיד, ולפיכך: ושמרתם את דברי הברית הזאת וגו':

The Haftarah is Isaiah 60:1 - 60:22 on page 175.

<p>9 Ye are standing this day all of you before the LORD your God: your heads, your tribes, your elders, and your officers, even all the men of Israel,</p>	<p>אתם נצבים היום כלכם לפני יהוה אלהיכם ראשיכם שבטיכם וקניניכם כל איש ישראל:</p>	<p>נצבים כג</p>
<p>10 your little ones, your wives, and thy stranger that is in the midst of thy camp, from the hewer of thy wood unto the drawer of thy water;</p>	<p>טפכם נשיכם וגרך אשר בקרב מחניך מחטב עציך עד שאב מימיה:</p>	<p>10</p>
<p>11 that thou shouldest enter into the covenant of the LORD thy God—and into His oath—which the LORD thy God maketh with thee this day;</p>	<p>לעברך בבכרית יהוה אלהיך ובאלתו אשר יהוה אלהיך ברת עמך היום:</p>	<p>11</p>
<p>12 that He may establish thee this day unto Himself for a people, and that He may be unto thee a God, as He spoke unto thee, and as He swore unto thy fathers, to Abraham, to Isaac, and to Jacob.</p>	<p>למען הקים אתך היום לו לעם והוא יהיה לך לאלהים כאשר דבר לך וכאשר נשבע לאבתך לאברהם ליצחק וליעקב:</p>	<p>12 שני</p>
<p>13 Neither with you only do I make this covenant and this oath;</p>	<p>ולא אתכם לבדכם אנכי ברת את הברית הזאת ואת האלה הזאת:</p>	<p>13</p>

(9) אתם נצבים. מלמד, שכינסם משה לפני הקב"ה ציוס מותו להכניסם בצרית: ראשיכם שבטיכם. ראשיכם לשבטיכם: זקניכם ושטריכם. החשוב חסוד קודם, ואחר כך כל איש ישראל:

(10) מחוטב עציך. מלמד שצאו כנענים להתגיייר צימי משה כדרך שצאו גבעונים צימי יהושע, וזהו האמור בגבעונים, ויעשו גם המה צעקמה (יהושע ט, ד), ונתנם משה חוטבי עצים ושואצי מים (תנחומא נצבים פ"ב, יצמות עט):

(11) לעברך. להיות עובר בצרית. ולא יתכן לפרשו כמו להעבירך, אלא כמו לעשותך חכם (דברים ד, יד): לעברך בברית. דרך העברה, כך היו כורתי צריתות עושין, מחיזה מכאן ומחיזה מכאן ועוזרים צנתיים, כמו שנאמר קעגל אשור קרתו לשנים ויעברו צין צקרו (ירמיה לד, יח):

(12) למען הקים אותך היום לו לעם. כל כך הוא נכנס לטרות, למען קיים אותך לפניו לעם: והוא יהיה לך לאלהים. לפי שדבר לך ונשבע לאבותיך שלא להחליף את זרעם בצאומה אחרת, לכן הוא אוסר אתכם שצדעות הללו, שלא תקניטוהו, אחר שהוא אינו יכול להצדל מכס, עד כאן פירשתי לפי פשוטו של פרשה. ומדרש אגדה (תנחומא נצבים פ"א), למה נסמכה פרשת אתם נצבים לקללות, לפי ששמעו ישראל מאה קללות חסר שמים חוץ ממ"ט שצמורת כהנים, הוריקו פניהם, ואמרו מי ויכל לעמוד צאלו, התחיל משה לפייסם, אתם נצבים היום, הרצה הכעסם למקום ולא עשה אתכם כלייה, והרי אתם קיימין לפניו: היום. כיום הזה שהוא קיים והוא מאפיל ומאיר, כך האיר לכם וכך עמיד להאיר לכם, והקללות והיסורין מקיימין אתכם ומניצין אתכם לפניו, ואף הפרשה שלמעלה מזו פיוסין הם, אתם ראיתם את כל וגו'. דבר אחר אתם נצבים, לפי שהיו ישראל יוצאין מפרנס לפרנס, ממשה ליהושע, לפיכך עשה אותם מצדה כדי לזרס. וכן עשה יהושע, וכן שמואל הקטן ושאף ושאף אתכם (שמואל א, יז), כשיצאו מידו ונכנסו לידו של שאול:

- 14 but with him that standeth here
with us this day before the LORD
our God, and also with him that is
not here with us this day—
- 14 כִּי אֶת־אֲשֶׁר יִשְׁנוּ פֹה עִמָּנוּ עַד
הַיּוֹם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֵת
אֲשֶׁר אֵינָנוּ פֹה עִמָּנוּ הַיּוֹם:
- 15 for ye know how we dwelt in the
land of Egypt; and how we came
through the midst of the nations
through which ye passed;
- 15 כִּי־אַתֶּם יָדַעְתֶּם אֵת אֲשֶׁר־
יִשְׁבְּנוּ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְאֵת
אֲשֶׁר־עָבְרָנוּ בְּקֶרֶב הַגּוֹיִם
אֲשֶׁר עָבַרְתֶּם:
- 16 and ye have seen their detestable
things, and their idols, wood and
stone, silver and gold, which were
with them—
- 16 וְתִרְאוּ אֶת־שְׁקוּצֵיהֶם וְאֵת
גִּלְלֵיהֶם עֵץ וְאֶבֶן כֶּסֶף וְזָהָב
אֲשֶׁר עִמָּהֶם:
- 17 lest there should be among you
man, or woman, or family, or tribe,
whose heart turneth away this day
from the LORD our God, to go to
serve the gods of those nations; lest
there should be among you a root
that beareth gall and wormwood;
- 17 פֶּן־יִשׁ בְּכֶם אִישׁ אוֹ־אִשָּׁה אוֹ
מִשְׁפָּחָה אוֹ־שִׁבְט אֲשֶׁר לִבּוֹ
פָּנָה הַיּוֹם מֵעַם יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
לְלַכֵּת לַעֲבֹד אֶת־אֱלֹהֵי הַגּוֹיִם
הָהֵם פֶּן־יִשׁ בְּכֶם שָׂרֵשׁ פִּרְיָהּ
רֹאשׁ וְלַעֲנָה:
- 18 and it come to pass, when he
heareth the words of this curse, that
he bless himself in his heart, saying:
'I shall have peace, though I walk in
the stubbornness of my heart—that
the watered be swept away with the
dry';
- 18 וַיְהִי בְּמִשְׁמְעִיהּ יֵת פִּתְגָמִי
מוֹמְתָא הָדָא וַיַּחֲשִׁיב בְּלִבִּיהּ
לְמִימַר שְׁלָמָא יְהִי לִי אֲרִי
בְּתַרְהוּר לִבִּי אֲנָא אֲזִיל בְּדִיל
לְאוֹסְפָא לִיה חֲטָאִי שְׁלוּחָא
עַל זִידְנוּתָא:

(14) ואת אשר איננו פה. ואף עם דורות העתידים להיות:
(15) כי אתם ידעתם וגו' ותראו את שקוציהם. לפי שראיתם האומות עוזדי אלילים, ושמה השיא לב אחד מכם אותו ללכת אחריהם:
(16) ותראו את שקוציהם. על שם שהם מאוסים כשקצים: גליליהם. שמוסרחים ומאוסין כגלל: עץ ואבן. אותן של עצים ושל אצנים ראיתם בגלוי, לפי שאין העוזדי אלילים יראים שמה יגנזו, אצל של כסף והב עמהם בחדרי משכיתם הם, לפי שהם יראים שמה יגנזו:
(17) פן יש בכם וגו'. לפיכך אני צריך להשזיעכם: פן יש בכם. שמה יש בכם, אשר לבצו פנה היום מלקבל עליו הצרית: שרש פרה ראש ולענה. שרש מנגל על שזמר כגידין שהם מרים, כלומר מפרה ומרצה רשע בקרבכם:
(18) והתברך בלבבו. לשון זרכה, יחסו צלצו זרכת שלום לעצמו לאמר, לא יבואוני קללות הללו, אך שלום יהיה לי: והתברך. בנדיב"א שו"א זלע"ז כמו וְהַסְפִּילָהּ, וְהַסְפִּילָהּ: בשרירות לבי אלך. צמראות לבי, כמו ששורנו וְלֹא קָרוֹז (צמדזר כד, יו), כלומר מה שלבירואה לעשות: למען ספות הרודה. לפי שאוסין לו פורענות עלמה שעשה עד הנה בשוגג, והייתי מעזיר עליהם, וגורם עמה שארפס עם המזיד ואפרע ממנו הכל, וכן מרגס אונקלוס צָדִיל לְאוֹסְפָא לִיה חֲטָאִי שְׁלוּחָא על וְקִנְיָנָא, שאוסין לו אני השגגות על הזדונות: הרודה. שוגג, שהוא עושה כהדם שפור, שעושה שלא מדעת: הצמא. שהוא עושה מדעת וצמאיה:

<p>the LORD will not be willing to pardon him, but then the anger of the LORD and His jealousy shall be kindled against that man, and all the curse that is written in this book shall lie upon him, and the LORD shall blot out his name from under heaven;</p>	<p>לֹא-יֵאָבֹד יְהוָה סֵלֶךְ לוֹ כִּי אֶזְכֹּר יַעֲשֶׂן אֶף-יְהוָה וְקִנְאָתוֹ בְּאִישׁ הַהוּא וְרִבְצָה בּוֹ כָּל-הָאֱלֹהִים הַכְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַזֶּה וּמָחָה יְהוָה אֶת-שְׁמוֹ מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם:</p>	<p>19</p>
<p>and the LORD shall separate him unto evil out of all the tribes of Israel, according to all the curses of the covenant that is written in this book of the law.</p>	<p>וַהֲבִדִּילֹהוּ יְהוָה לְרָעָה מִכָּל שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל כָּל־אֱלֹתֵי הַבְּרִית הַכְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה:</p>	<p>20</p>
<p>And the generation to come, your children that shall rise up after you, and the foreigner that shall come from a far land, shall say, when they see the plagues of that land, and the sicknesses wherewith the LORD hath made it sick;</p>	<p>וְאָמַר הַדּוֹר הָאֲחֵרוֹן בְּנֵיכֶם אֲשֶׁר יָקוּמוּ מֵאַחֲרֵיכֶם וְהַנִּכְרִי אֲשֶׁר יָבֹא מֵאֶרֶץ רְחוֹקָה וְרָאוּ אֶת-מִפְּלוֹת הָאֶרֶץ הַהוּא וְאֶת-תַּחֲלָאֶיהָ אֲשֶׁר-חָלָה יְהוָה בָּהּ:</p>	<p>21</p>
<p>and that the whole land thereof is brimstone, and salt, and a burning, that it is not sown, nor beareth, nor any grass groweth therein, like the overthrow of Sodom and Gomorrah, Admah and Zeboiim, which the LORD overthrew in His anger, and in His wrath;</p>	<p>גִּפְרִית וּמָלַח שָׂרָפָה כָּל-אֶרֶצָהּ לֹא תִזְרַע וְלֹא תִצְמַח וְלֹא יִסַּק בָּהּ כָּל-עֵשֶׂב כִּמְהַפְּכַת סֹדֶם וְעִמֹרָה וְצִבְיִים אֲשֶׁר הִפָּךְ יְהוָה בְּאַפּוֹ וּבַחֲמָתוֹ:</p>	<p>22</p>
<p>even all the nations shall say 'Wherefore hath the LORD done thus unto this land? what meaneth the heat of this great anger?'</p>	<p>וְאָמְרוּ כָּל-הַגּוֹיִם עַל-מַה עָשָׂה יְהוָה כִּכֶּה לָאֶרֶץ הַזֹּאת מַה חָרִי הָאֵף הַגָּדוֹל הַזֶּה:</p>	<p>23</p>
<p>then men shall say: 'Because they forsook the covenant of the LORD, the God of their fathers, which He made with them when He brought them forth out of the land of Egypt;</p>	<p>וְאָמְרוּ עַל אֲשֶׁר עָזְבוּ אֶת-בְּרִית יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתָם אֲשֶׁר כָּרַת עִמָּם בְּהוֹצִיאֹו אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>	<p>24</p>

(19) יעשן אף ה'. ע"י כעס הגוף מתחמם, והעשן יוצא מן האף, וכן עולה עשן זאפּו (שמואל-ב' כב, ט), ואע"פ שאין זו לפני המקום, הכחוז משמיע את האוזן כדרך שהיא רגילה ויכולה לשמוע כפי דרך הארץ: וקנאתו. לשון חמדה אנפרטמניט אחיות לבישת נקמה, ואינו מעביר על המדה:

(20) הכתובה בספר התורה הזוה. ולמעלה הוא אומר בספר התורה הזאת, גם כל קלי וכל מפה וגו' (לעיל כח, סא), הזאת לשון נקזה מוסב על התורה, הזו לשון זכר מוסב על הספר, וע"פ פיסוק הטעמים הן נחלקין לשתי לשונות, צפרשת הקללות הטפחא נמונה תחת בספר, והתורה הזאת דבוקים זה לזה, לכך אמר הזאת, וכאן הטפחא נמונה תחת התורה, נמלא ספר התורה דבוקים זה לזה, לפיכך לשון זכר נופל אחריו, שהלשון נופל על הספר:

<p>and went and served other gods, 25 and worshipped them, gods that they knew not, and that He had not allotted unto them;</p>	<p>וַיֵּלְכוּ וַיַּעֲבֹדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לָהֶם אֱלֹהִים אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּם וְלֹא חָלַק לָהֶם: וַאֲזָלוּ וּפְלָחוּ לְטִעֹנוֹת עַמִּמֵּיא וּסְגִידוּ לָהֶן דַּחְלָן דְּלֹא יָדְעוּנִין וְלֹא אוֹשִׁיבָא לָהֶן:</p>	<p>25 וַיֵּלְכוּ וַיַּעֲבֹדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לָהֶם אֱלֹהִים אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּם וְלֹא חָלַק לָהֶם:</p>
<p>therefore the anger of the LORD was 26 kindled against this land, to bring upon it all the curse that is written in this book;</p>	<p>וַיִּחַר־אַף יְהוָה בְּאָרְץ הַהִוא לְהָבִיא עָלֶיהָ אֶת־כָּל־הַקְּלָלָה הַכְּתוּבָה בַּסֵּפֶר הַזֶּה: וַיִּחַר־אָף רַוּוּנָא דִּי בְּאַרְעָא הַהִיא לְאַיְתָאָה עָלֶיהָ יֵת כָּל לְוִשְׂיָא דְכְּתִיבִין בַּסֵּפֶרָא הַדִּין:</p>	<p>26 וַיִּחַר־אַף יְהוָה בְּאָרְץ הַהִוא לְהָבִיא עָלֶיהָ אֶת־כָּל־הַקְּלָלָה הַכְּתוּבָה בַּסֵּפֶר הַזֶּה:</p>
<p>and the LORD rooted them out of 27 their land in anger, and in wrath, and in great indignation, and cast them into another land, as it is this day'.—</p>	<p>וַיִּתְּשֵׁם יְהוָה מֵעַל אֲדָמָתָם בְּאָף וּבְחִמָּה וּבְקִצְף גָּדוֹל וַיִּשְׁלַח־כֶּם אֶל־אֶרֶץ אַחֶרֶת כַּיּוֹם הַזֶּה: וַיִּטְּשֵׁם יְהוָה מֵעַל אֲדָמָתָם בְּאָף בְּרָגֶז וּבְחִמָּא וּבְתַקְוָה רַב וַאֲגִלִּינוּן לְאֶרֶץ אוֹחֶרִי כַּיּוֹמָא הַדִּין:</p>	<p>27 וַיִּתְּשֵׁם יְהוָה מֵעַל אֲדָמָתָם בְּאָף וּבְחִמָּה וּבְקִצְף גָּדוֹל וַיִּשְׁלַח־כֶּם אֶל־אֶרֶץ אַחֶרֶת כַּיּוֹם הַזֶּה:</p>
<p>The secret things belong unto the 28 LORD our God; but the things that are revealed belong unto us and to our children for ever, that we may do all the words of this law.</p>	<p>הַסֵּתֵרֹת לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ וְהַנִּגְלֹת לָנוּ וּלְבָנֵינוּ עַד־עוֹלָם לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת: (ס) דְּמַטְמָרֵן קֳדָם יְיָ אֱלֹהֵנָא וּדְגִלִּין לָנָא וּלְבָנָנָא עַד עוֹלָמָא לְמַעַבְד יֵת כָּל פְּתָגְמֵי אוֹרִיתָא הַדָּא:</p>	<p>הַסֵּתֵרֹת לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ וְהַנִּגְלֹת לָנוּ וּלְבָנֵינוּ עַד־עוֹלָם לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת: (ס)</p>
<p>And it shall come to pass, when all XXX these things are come upon thee, the blessing and the curse, which I have set before thee, and thou shalt bethink thyself among all the nations, whither the LORD thy God hath driven thee,</p>	<p>וַיְהִי כִּי־יָבֹאוּ עָלֶיךָ כָּל־ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה אֲשֶׁר נָתַתִּי לְפָנֶיךָ וְהִשְׁבַּתְּ אֶל־לִבְּךָ בְּכָל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִדִּיחָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שָׁמָּה: וַיְהִי אֲרִי וַיִּתּוֹן עָלֶיךָ כָּל פְּתָגְמֵיָא הָאֵלִין בְּרָכָן וּלְוִשְׂיָן דִּיהִבִּית קֳדָמָךָ וְתַתִּיב לְלִבְּךָ בְּכָל עַמִּמֵּיא דְּאִגְלִיָּד יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְתַמּוֹן:</p>	<p>וַיְהִי כִּי־יָבֹאוּ עָלֶיךָ כָּל־ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה אֲשֶׁר נָתַתִּי לְפָנֶיךָ וְהִשְׁבַּתְּ אֶל־לִבְּךָ בְּכָל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִדִּיחָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שָׁמָּה:</p>
<p>and shalt return unto the LORD thy 2 God, and hearken to His voice according to all that I command thee this day, thou and thy children, with all thy heart, and with all thy soul;</p>	<p>וְתָחֹב לְדַחֲלָתָא דִּי אֱלֹהֶיךָ וְתִקְבִּיל לְמִימְרֵיהּ כְּכָל דְּאִנָּא מִפְּשִׁיד לָךְ יוֹמָא דִּין אֶתְּ וּבְנֶיךָ בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשֶׁךָ: וְתָחֹב לְדַחֲלָתָא דִּי אֱלֹהֶיךָ וְתִקְבִּיל לְמִימְרֵיהּ כְּכָל דְּאִנָּא מִפְּשִׁיד לָךְ יוֹמָא דִּין אֶתְּ וּבְנֶיךָ בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשֶׁךָ:</p>	<p>2 וְתָחֹב לְדַחֲלָתָא דִּי אֱלֹהֶיךָ וְתִקְבִּיל לְמִימְרֵיהּ כְּכָל דְּאִנָּא מִפְּשִׁיד לָךְ יוֹמָא דִּין אֶתְּ וּבְנֶיךָ בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשֶׁךָ:</p>

(25) לא ידעום. לא ידעו זהם גזירת אלהות: ולא חלק להם. לא נתנם לחלקם. ואונקלוס תרגם ולא אוטיבא להון, לא הטיבו להם שום טובה, ולשון לא חלק, אותו אלוה שזכרו להם, לא חלק להם שום נחלה ושום חלק: (27) ויתשם ה'. כתרגומו וטלטלינון, וכן הגני נקשם מעל אדמקס (ירמיה יב, יד): (28) הנסתרות לה' אלהינו. ואם תאמרו מה זידינו לעשות, אחת מעניש את הרצים על הרהורי היחיד, שנאמר (לעיל כא) פן יש זכס איש וגו' ואח"כ וראו את מכות הארץ ההיא, והלא אין אדם יודע מטמונותיו של חזירו, אין אני מעניש אתכם על הנסתרות, שהן לה' אלהינו והוא יפרע מאותו יחיד, אבל הנגלות לנו ולבנינו, לזכר הרע מקרבנו, ואם לא נעשה דין זהם, יענוש את הרצים. נקוד על לנו ולבנינו, לדרוש שאף על הנגלות לא ענש את הרצים עד שעברו את הירדן (סנהדרין מג:), משקבלו עליהם את השבועה זהר גרזים וזהר עיבל, ונעשו ערבים זה לזה:

<p>that then the LORD thy God will turn thy captivity, and have compassion upon thee, and will return and gather thee from all the peoples, whither the LORD thy God hath scattered thee.</p>	<p>וְשָׁב יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־שְׁבוּתְךָ וְרַחֲמֶךָ וְשָׁב וְקִבְּצֶךָ מִכָּל־ הָעַמִּים אֲשֶׁר הִפִּיצְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שָׁמָּה:</p>	<p>3</p>
<p>If any of thine that are dispersed be in the uttermost parts of heaven, from thence will the LORD thy God gather thee, and from thence will He fetch thee.</p>	<p>אִם־יִהְיֶה נִדְחָךְ בְּקֶצֶה הַשָּׁמַיִם מִשָּׁם יִקְבְּצֶךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּמִשָּׁם יִקְחֶךָ:</p>	<p>4</p>
<p>And the LORD thy God will bring thee into the land which thy fathers possessed, and thou shalt possess it; and He will do thee good, and multiply thee above thy fathers. .</p>	<p>וַהֲבִיאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל־ הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְרֵשׁוּ אֲבֹתֶיךָ וְיִרְשָׁתָהּ וְהִטְבֵּךָ וְהִרְבֶּךָ מֵאֲבֹתֶיךָ:</p>	<p>5</p>
<p>And the LORD thy God will circumcise thy heart, and the heart of thy seed, to love the LORD thy God with all thy heart, and with all thy soul, that thou mayest live.</p>	<p>וּמַל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־לִבְךָ וְאֶת־לִבְּךָ זֶרְעֶךָ לֵאמֹר אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לִבְךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ לְמַעַן חַיֶּיךָ:</p>	<p>6</p>
<p>And the LORD thy God will put all these curses upon thine enemies, and on them that hate thee, that persecuted thee.</p>	<p>וְנָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת כָּל־ הָאֲלֹת הָאֵלֶּה עַל־אֹיְבֶיךָ וְעַל־ שֹׂנְאֶיךָ אֲשֶׁר רִדְפוּךָ:</p>	<p>חמישי (שלישי)</p>
<p>And thou shalt return and hearken to the voice of the LORD, and do all His commandments which I command thee this day.</p>	<p>וְאַתָּה תָּשׁוּב וְשָׁמַעַתָּ בְּקוֹל יְהוָה וְעָשִׂיתָ אֶת־כָּל־מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם:</p>	<p>8</p>
<p>And the LORD thy God will make thee over-abundant in all the work of thy hand, in the fruit of thy body, and in the fruit of thy cattle, and in the fruit of thy land, for good; for the LORD will again rejoice over thee for good, as He rejoiced over thy fathers;</p>	<p>וְהוֹתִירְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַעֲשֶׂה יָדְךָ בְּפִרְי בִטְנְךָ וּבְפִרְי בְּהֶמְתָּךְ וּבְפִרְי אֲדָמָתְךָ לְטֹבָה כִּי יֵשׁוּב יְהוָה לְשׂוֹשׁ עֲלֶיךָ לְטוֹב כַּאֲשֶׁר־שָׂשׂ עַל־אֲבֹתֶיךָ:</p>	<p>9</p>

(3) ושב ה' אלהיך את שבותך. היה לו לכחוצ והשיב את שבותך, רבותינו למדו מכאן (מגילה כט.), כזיכול שהשכינה שרויה עם ישראל בצרם גלותם, וכשנגאלין הקטצ גאולה לעצמו שהוא ישוב עמהם. ועוד י"ל שגדול יום קצון גליות, וזקושי, כאלו הוא עצמו נרץ להיות אחוז בידיו ממש איש איש ממקומו, כענין שנאמר וְאִתָּךְ תִּלְקָטוּ לְאִשָּׁד אִשָּׁד צָנִי יִשְׁרָאֵל (ישעיה כז, יב), ואף בגליות שאר האומות מנינו כן, וְשָׂבִי אֶת שְׁבוּת מִזְרָם (יחזקאל כט, יד):

<p>if thou shalt hearken to the voice of the LORD thy God, to keep His commandments and His statutes which are written in this book of the law; if thou turn unto the LORD thy God with all thy heart, and with all thy soul.</p>	<p>אֲרִי תִקְבֹּל לְמִמְרָא דִּי אֱלֹהֶךָ לְמַטְר פְּקוּדֵיהִי וְקִימוּתֵיהִי דְכְתִיבִין בְּסֵפֶר אֲדִיתָא דִּדִּין אֲרִי תְתוּב לְדַחֲלָתָא דִּי אֱלֹהֶךָ בְּכָל לֵבָךְ וּבְכָל נַפְשְׁךָ:</p>	<p>כִּי תִשְׁמָע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמֹר מִצְוֹתָיו וְחֻקֹּתָיו הַכְּתוּבֹת בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה כִּי תִשׁוּב אֶל־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לִבְבְּךָ וּבְכָל־ נַפְשְׁךָ: (ס)</p>
<p>For this commandment which I command thee this day, it is not too hard for thee, neither is it far off.</p>	<p>אֲרִי תִפְקִידָתָא הָדָא דְאַנָּא מִפְקִיד לָךְ יוֹמָא דִּין לֹא מִפְרָשָׁא הִיא מִנָּה וְלֹא רַחֲיקָא הִיא:</p>	<p>כִּי הַמִּצְוָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם לֹא־נִפְלְאוֹת הִוא מִמּוֹךְ וְלֹא רַחֲקָה הִוא:</p>
<p>It is not in heaven, that thou shouldest say: 'Who shall go up for us to heaven, and bring it unto us, and make us to hear it, that we may do it?'</p>	<p>לֹא בַשָּׁמַיִם הִיא לְמִימַר מִן יִסַּק לָנָא לְשָׁמַיָא וְיִסְבֵּה לָנָא וְיִשְׁמַעְנָא יְתָה וְנַעֲבֹדְנָה:</p>	<p>לֹא בַשָּׁמַיִם הִוא לֵאמֹר מִי יַעֲלֶה־לָּנוּ הַשְּׁמַיְמָה וְיִקְחָהּ לָנוּ וְיִשְׁמַעְנֵנו אֹתָהּ וְנַעֲשֶׂנָּה:</p>
<p>Neither is it beyond the sea, that thou shouldest say: 'Who shall go over the sea for us, and bring it unto us, and make us to hear it, that we may do it?'</p>	<p>וְלֹא מֵעֵבֶרָא לִימָא הִיא לְמִימַר מִן יַעֲבֵר לָנָא לְעִיבֵר יִמָּא וְיִסְבֵּה לָנָא וְיִשְׁמַעְנָא יְתָה וְנַעֲבֹדְנָה:</p>	<p>וְלֹא־מֵעֵבֶר לַיָּם הִוא לֵאמֹר מִי יַעֲבֵר־לָנוּ אֶל־עֵבֶר הַיָּם וְיִקְחָהּ לָנוּ וְיִשְׁמַעְנֵנו אֹתָהּ וְנַעֲשֶׂנָּה:</p>
<p>But the word is very nigh unto thee, in thy mouth, and in thy heart, that thou mayest do it.</p>	<p>אֲרִי קְרִיב לָךְ פִּתְגָמָא לְחָדָא בְּפִיךָ וּבְלִבְבְּךָ לְמַעֲבֹדְיָהּ:</p>	<p>כִּי־קְרוֹב אֱלִיךָ הַדָּבָר מְאֹד בְּפִיךָ וּבְלִבְבְּךָ לַעֲשׂוֹ: (ס)</p>
<p>See, I have set before thee this day life and good, and death and evil,</p>	<p>חַיִּי דִיתְהִבִּית קֳדָמְךָ יוֹמָא דִּין יְת חַיִּי וְיְת טְבָתָא וְיְת מוֹתָא וְיְת בְּשָׂתָא:</p>	<p>רְאֵה נָתַתִּי לְפָנֶיךָ הַיּוֹם אֶת־ הַחַיִּים וְאֶת־הַטּוֹב וְאֶת־הַמָּוֶת וְאֶת־הָרָע:</p>
<p>in that I command thee this day to love the LORD thy God, to walk in His ways, and to keep His commandments and His statutes and His ordinances; then thou shalt live and multiply, and the LORD thy God shall bless thee in the land whither thou goest in to possess it.</p>	<p>דְּאַנָּא מִפְקִיד לָךְ יוֹמָא דִּין לְאַרְחָם יְת יִי אֱלֹהֶךָ לְמַהֲרָה בְּאַוְרָחֵן דְּחֻקָּנָן קֳדָמוּהִי וּלְמַטְר פְּקוּדֵיהִי וְקִימוּתֵיהִי וְדִינוּתֵיהִי וְתִיחִי וְתַסְגִּי וְיִבְרַכְנָךְ יִי אֱלֹהֶךָ בְּאַרְעָא דְאֵת עָלִיל לְתַמְן לְמִירְתָּהּ:</p>	<p>אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם לְאַהֲבָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְלַכֵּת בְּדַרְכָּיו וּלְשָׁמֹר מִצְוֹתָיו וְחֻקֹּתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וְחֻגֵּי וְרִבִּית וּבִרְכָּךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר־אַתָּה בָּא־שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:</p>

- (11) לא נפלאות היא ממך. לא מכוסה היא ממך, כמו שנאמר כי יפלא (דברים יז, ח), חֲרִי יִתְפַּסִּי, וְסָרַד פְּלִאִים (איכה א, ט), וסרד צמטמוניות, מכוסה, חבושה צמטון:
 (12) לא בשמים היא. שאלו היטה צשמים היית צריך לעלות אחריה וללמדה (עירובין נה).
 (14) כי קרוב אליך. המורה נמנה לכס צכטצוצעלפה:
 (15) את החיים ואת הטוב. זה תלוי בזה, אם תעשה טוב הרי לך חיים ואם תעשה רע הרי לך המות, והכחצ מפרש והולך היף:
 (16) אשר אנכי מצוך היום לאהבה. הרי הטוצוצו תלוי: וחיית ורבית. הרי החיים:

17	But if thy heart turn away, and thou wilt not hear, but shalt be drawn away, and worship other gods, and serve them;	וְאִם־יִפְנֶה לְבַבְךָ וְלֹא תִשְׁמָע וְנִדַּחְתָּ וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לְאֱלֹהִים אֲחֵרִים וַעֲבַדְתָּם:	וְאִם־יִפְנֶה לְבַבְךָ וְלֹא תִשְׁמָע וְנִדַּחְתָּ וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לְאֱלֹהִים אֲחֵרִים וַעֲבַדְתָּם:
18	I declare unto you this day, that ye shall surely perish; ye shall not prolong your days upon the land, whither thou passest over the Jordan to go in to possess it.	הִגַּדְתִּי לָכֶם הַיּוֹם כִּי אָבֹד תֵּאבְדוּן לֹא־תֵאדְרוּן יָמִים עַל־הָאָדָמָה אֲשֶׁר אֵתָּה עֹבֵר אֶת־הַיַּרְדֵּן לְבֹא שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:	חַוִּיתִי לָכֹן יוֹמָא דִּין אֲרִי מִיבֹד תִּיבְדוּן לֹא תִירְכּוּן יוֹמִין עַל אֲרֶעָא דְאֵת עֹבֵר יַת יַרְדֵּנָא לְמֵיעַל לְתַמָּן לְמִירְתָּהּ:
19	I call heaven and earth to witness against you this day, that I have set before thee life and death, the blessing and the curse; therefore choose life, that thou mayest live, thou and thy seed;	הֵעֵדְתִּי בָכֶם הַיּוֹם אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ הַחַיִּים וְהַמּוֹת נָתַתִּי לִפְנֵיךָ הַבְּרָכָה וְהַקְלָלָה וּבִחַרְתָּ בַחַיִּים לְמַעַן תֵּחִיָּה אֹתָהּ וְזָרַעָהּ:	אֶסְהִידִית בְּכֹן יוֹמָא דִּין יַת שָׁמַיָא וְיַת אֲרֶעָא חַיִּי וּמוֹתָא יְהִיבִית קְדָמָךְ בְּרָכָן וּלְוִשׁוֹן וְתִתְרַעֵי בְּחַיִּי בְּדִיל דְּתִיחִי אֹתָּ וּבְנֶךְךָ:
20	to love the LORD thy God, to hearken to His voice, and to cleave unto Him; for that is thy life, and the length of thy days; that thou mayest dwell in the land which the LORD swore unto thy fathers, to Abraham, to Isaac, and to Jacob, to give them.	לְאַהֲבָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמֹעַ בְּקוֹלוֹ וּלְדַבְּקָה־בּוֹ כִּי הוּא חַיִּיד וְאַרְךָ יָמֶיךָ לְשִׁבְתָּ עַל־הָאָדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לָתֵת לָהֶם: (פ)	לְמַרְחֵם יַת יי אֱלֹהֶךָ לְקַבֵּלָא לְמִימְרֵיהָ וּלְאַתְקַרְבָּא לְדַחֲלִיתָהּ אֲרִי הוּא חַיִּיד וְאַזְרְכּוֹת יוֹמָךְ לְמַתָּב עַל אֲרֶעָא דְקַיִים יי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לְמַתָּן לְהוֹן:

The Haftarah is Isaiah 61:10 – 63:9 on page 177. This Haftara is read on the Shabbat before Rosh HaShana.

XXXI	And Moses went and spoke these words unto all Israel.	וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל:	וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל:
------	---	---	---

(17) ואם יפנה לבבך. הרי הרע:
 (18) כי אבד תאבדון. הרי המות:
 (19) העדתי בכם היום את השמים ואת הארץ. שהם קיימים לעולם, וכאשר תקרה אתכם הרעה, יהיו עדים שאני התריתי בכם ככל זאת. דבר אחר העידותי בכם היום את השמים וגו', אמר להם הקב"ה לישראל, הסתכלו בשמים שצראתי לשמש אתכם, שמה שנו את מדתם, שמה לא עלה גלגל חמה מן המזרח והאיר לכל העולם, כענין שנאמר וְיָרַח הַשֶּׁמֶשׁ וַיָּזָא הַשֶּׁמֶשׁ (קהלת א, ה), הסתכלו צורך שצראתי לשמש אתכם, שמה שנחה מדתה, שמה זרעתם אותה ולא זמחה, או שמה זרעתם חטים והעלמתם שעורים, ומה אלו שנעשו לא לשכר ולא להפסד, אם זוכין אין מקבלין שכר ואם חוטאים אין מקבלין פורענות, לא שנו את מדתם, אחס, שאם זכיתם תקבלו שכר ואם חטאתם תקבלו פורענות, על אחת כמה וכמה: ובחרת בחיים. אני מורה לכם שתצחרו בחלק החיים, כאדם האומר לזנו צחר לך חלק יפה בנחלת, ומעמידו על חלק היפה, ואומר לו את זה צרו לך, ועל זה נאמר ה' מִנֵּת חֶלְקִי וְכוּסִי אֶסֶה מוֹמִיד גּוֹרְלִי (תהלים טז, ה), הנחת ידי על גורל הטוב לומר את זה קח לך:

- 2 And he said unto them: 'I am a hundred and twenty years old this day; I can no more go out and come in; and the LORD hath said unto me: Thou shalt not go over this Jordan.
- 3 The LORD thy God, He will go over before thee; He will destroy these nations from before thee, and thou shalt dispossess them; and Joshua, he shall go over before thee, as the LORD hath spoken.
- 4 And the LORD will do unto them as He did to Sihon and to Og, the kings of the Amorites, and unto their land; whom He destroyed.
- 5 And the LORD will deliver them up before you, and ye shall do unto them according unto all the commandment which I have commanded you.
- 6 Be strong and of good courage, fear not, nor be affrighted at them; for the LORD thy God, He it is that doth go with thee; He will not fail thee, nor forsake thee.'
- 7 And Moses called unto Joshua, and said unto him in the sight of all Israel: 'Be strong and of good courage; for thou shalt go with this people into the land which the LORD hath sworn unto their fathers to give them; and thou shalt cause them to inherit it.
- וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם בֶּן-מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה אֲנֹכִי הַיּוֹם לֹא-אוּכָל עוֹד לָצֵאת וּלְבֹאֹת אֶמֶר אֵלַי לֹא תַעֲבֹר אֶת-הַיַּרְדֵּן הַזֶּה:
- יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא עֹבֵר לְפָנֶיךָ הוּא-יְשַׁמְד אֶת-הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה מִלְּפָנֶיךָ וַיִּרְשָׁתָם יְהוֹשֻׁעַ הוּא עֹבֵר לְפָנֶיךָ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה:
- וַעֲשֵׂה יְהוָה לָהֶם כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לְסִיחֹן וּלְעוֹג מַלְכֵי הָאֲמֹרִי וּלְאַרְצָם אֲשֶׁר הִשְׁמִיד אֹתָם:
- וְנָתַתָּם יְהוָה לְפָנֵיכֶם וַעֲשִׂיתֶם לָהֶם כְּכָל-הַמִּצְוָה אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֹתְכֶם:
- חֲזָקוּ וְאַמְצוּ אֶל-תִּירְאֹו וְאַל-תַּעֲרֹצוּ מִפְּנֵיהֶם כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא הַחֲלֹץ עִמָּךְ לֹא יִרְפֶּךָ וְלֹא יַעֲזֹבְךָ: (ס)
- וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לַיהוֹשֻׁעַ וַיֹּאמֶר אֵלָיו לְעֵינֵי כָל-יִשְׂרָאֵל חֲזָק וְאַמֵּץ כִּי אַתָּה תָּבוֹא אֶת-הָעָם הַזֶּה אֶל-הָאֶרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לֵאמֹר לְתֵת לָהֶם וְאַתָּה תִּנְחִילָנָה אוֹתָם:
- וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לַיהוֹשֻׁעַ וַיֹּאמֶר לִיהוֹשֻׁעַ וְאֵלָיו לְעֵינֵי כָל-יִשְׂרָאֵל חֲזָק וְאַמֵּץ כִּי אַתָּה תָּבוֹא אֶת-הָעָם הַזֶּה אֶל-הָאֶרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לֵאמֹר לְתֵת לָהֶם וְאַתָּה תִּנְחִילָנָה אוֹתָם:

(2) וילך משה וגו' אנכי היום. היום מלאו ימי ושנותי, ציוס זה נולדתי וציוס זה אמות (סוטה יג): וד' אמר אלי. זהו פירוש לא אוכל עוד לנאח ולצוא לפי שה' אמר אלי: לא אוכל עוד לצאת ולבוא. יכול שתשש כח, תלמוד לומר לא קהסה עיני ולא קם להם (דברים לד, ז), אלא מהו לא אוכל, איני רשאי, שנטלה ממני הרשות ונתנה ליהושע. דבר אחר, לנאח ולצוא בדברי תורה, מלמד שנטחמו ממנו מסורות ומעניות החכמה (שם):

(6) לא ירפך. לא יתן לך רפיון להיות נעזב ממנו:

(7) כי אתה תבוא את העם הזה. חרי חסד פעול עם עמא דדין, משה אמר ליהושע, זקנים שדדור יהיו עמך, הכל לפי דעתו ועצמו, אבל הקצ"ה אמר ליהושע כי חסד קצ"ה את בני ישראל אל הארץ אשר נשבעתי להם (לקמן פסוק כג), תביא על כרחם, הכל תלוי בך, טול מקל והך על קדקדך, דפך אחד לדור ולא שני דפכים לדור (סנהדרין ט).

<p>8 And the LORD, He it is that doth go before thee; He will be with thee, He will not fail thee, neither forsake thee; fear not, neither be dismayed.'</p>	<p>וַיְהִי הוּא מְדַבֵּר קִדְמוֹ מִיַּמְרֵיהָ יְהִי בְּסַעֲדָךָ לֹא יִשְׁבַּקְנֶךָ וְלֹא יִרְחַקְנֶךָ לֹא תִדָּחַל וְלֹא תִתְבַּר:</p>	<p>8 וַיְהִי הוּא הַחֲלֹף לְפָנֶיךָ הוּא יִהְיֶה עִמָּךְ לֹא יִרְפֶּךָ וְלֹא יַעֲזֹבְךָ לֹא תִירָא וְלֹא תִחָת:</p>
<p>9 And Moses wrote this law, and delivered it unto the priests the sons of Levi, that bore the ark of the covenant of the LORD, and unto all the elders of Israel.</p>	<p>9 וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת־הַתּוֹרָה הַזֹּאת וַיִּתְּנָהּ אֶל־הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לֵוִי הַנִּשְׂאִים אֶת־אֲרוֹן בְּרִית יְהוָה וְאֶל־כָּל־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>9 וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת־הַתּוֹרָה הַזֹּאת וַיִּתְּנָהּ אֶל־הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לֵוִי הַנִּשְׂאִים אֶת־אֲרוֹן בְּרִית יְהוָה וְאֶל־כָּל־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>
<p>10 And Moses commanded them, saying: 'At the end of every seven years, in the set time of the year of release, in the feast of tabernacles,</p>	<p>וַיֹּצֵא מֹשֶׁה אוֹתָם לֵאמֹר מִקֵּץ שִׁבְעֵי שָׁנִים בְּמַעַד שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה בַּחֹג הַסִּכּוֹת:</p>	<p>רביעי וַיֹּצֵא מֹשֶׁה אוֹתָם לֵאמֹר מִקֵּץ שִׁבְעֵי שָׁנִים בְּמַעַד שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה בַּחֹג הַסִּכּוֹת:</p>
<p>11 when all Israel is come to appear before the LORD thy God in the place which He shall choose, thou shalt read this law before all Israel in their hearing.</p>	<p>בְּיוֹם כָּל־יִשְׂרָאֵל לִרְאוֹת אֶת־פָּנָי יְהוָה אֶל־הָיָה בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר תִּקְרָא אֶת־הַתּוֹרָה הַזֹּאת נֹגֵד כָּל־יִשְׂרָאֵל בְּאָזְנֵיהֶם:</p>	<p>11 בְּיוֹם כָּל־יִשְׂרָאֵל לִרְאוֹת אֶת־פָּנָי יְהוָה אֶל־הָיָה בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר תִּקְרָא אֶת־הַתּוֹרָה הַזֹּאת נֹגֵד כָּל־יִשְׂרָאֵל בְּאָזְנֵיהֶם:</p>
<p>12 Assemble the people, the men and the women and the little ones, and thy stranger that is within thy gates, that they may hear, and that they may learn, and fear the LORD your God, and observe to do all the words of this law;</p>	<p>כָּנוּשׁ יֵת עַמָּא גּוֹבְרִיא וְנִשְׂאִי וְטַפְּלָא וְגִיּוֹרָךְ דְּבִקְרוֹךְ בְּדִיל דִּישְׁמַעוּן וּבְדִיל דִּיִּלְפוּן וַיְדַחֲלוּן קֳדָם יְיָ אֱלֹהֵכּוֹן וַיִּטְרוּן לַמַּעֲבָד יֵת כָּל פְּתִגְמֵי אוֹרִיתָא הָדָא:</p>	<p>12 תִּקְהַל אֶת־הָעָם הָאֲנָשִׁים וְהַנָּשִׁים וְהַטַּף וְהַגֵּר אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ לְמַעַן יִשְׁמְעוּ וְלְמַעַן יִלְמְדוּ וַיִּירְאוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְשָׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת:</p>
<p>13 and that their children, who have not known, may hear, and learn to fear the LORD your God, as long as ye live in the land whither ye go over the Jordan to possess it.'</p>	<p>וּבְנֵיהוֹן דְּלֹא יָדְעוּ יִשְׁמְעוּן וְיִלְפוּן לְמַדְחַל קֳדָם יְיָ אֱלֹהֵכּוֹן כָּל יוֹמֵיא דְּאֵתוֹן קִיַּיְמִין עַל אֶרֶץ דְּאֵתוֹן עֲבְרִין יֵת יַרְדֵּנָא לְתַפְּן לְמִירְתָּהּ:</p>	<p>ע"כ צחול וּבְנֵיהֶם אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ יִשְׁמְעוּ וְלְמַדּוּ לִירְאָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם כָּל־הַיָּמִים אֲשֶׁר אַתֶּם חַיִּים עַל־הָאָדָמָה אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־חַיְיִרְבֵּן שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: (פ)</p>

- (9) ויכתוב משה וגר ויתנה. כשנגמרה כולה נתנה לצני שצטו:
(10) מקץ שבע שנים. בשנה ראשונה של שמטה שהיא שנה שמינית, ולמה קורא אותה שנת השמטה, שעדיין שביעית נהוגת
זה, בקציר של שביעית היוצא למוצאי שביעית (ראש השנה יב):
(11) תקרא את התורה הזאת. המלך היה קורא מתחלת אלה הדברים, כדאיא במסכת סוטה (דף מא.), על צימה של
עץ שהיו עושין בעזרה:
(12) האנשים. ללמוד: והנשים. לשמוע: והטף. למה צאו, לתת שכר למציאיהם (חגיגה ג.).

- And the LORD said unto Moses:
'Behold, thy days approach that
14 thou must die; call Joshua, and
present yourselves in the tent of
meeting, that I may give him a
charge.' And Moses and Joshua
went, and presented themselves in
the tent of meeting.
- And the LORD appeared in the Tent
15 in a pillar of cloud; and the pillar of
cloud stood over the door of the
Tent.
- And the LORD said unto Moses:
'Behold, thou art about to sleep
16 with thy fathers; and this people will
rise up, and go astray after the
foreign gods of the land, whither
they go to be among them, and will
forsake Me, and break My covenant
which I have made with them.
- Then My anger shall be kindled
against them in that day, and I will
17 forsake them, and I will hide My
face from them, and they shall be
devoured, and many evils and
troubles shall come upon them; so
that they will say in that day: Are
not these evils come upon us
because our God is not among us?
- And I will surely hide My face in
18 that day for all the evil which they
shall have wrought, in that they are
turned unto other gods.
- Now therefore write ye this song for
19 you, and teach thou it the children
of Israel; put it in their mouths, that
this song may be a witness for Me
against the children of Israel.
- וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה תֵּן קָרְבִּי
וַיִּמְדֵּךְ לְמוֹת קָרָא אֶת-יְהוֹשֻׁעַ
וְהִתְיַצְּבוּ בְּאֹהֶל מוֹעֵד וְאֶצְוֶנּוּ
וַיִּלְךָ מֹשֶׁה וַיְהוֹשֻׁעַ וַיִּתְיַצְּבוּ
בְּאֹהֶל מוֹעֵד:
- וַיֵּרָא יְהוָה בְּאֹהֶל בְּעַמּוּד עָנָן
וַיַּעֲמֵד עַמּוּד הָעָנָן עַל-פֶּתַח
הָאֹהֶל:
- וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה הִנֵּה
שָׁכַב עִם-אֲבֹתֶיךָ וְקָם הָעָם
16 הַזֶּה וַיִּזְנֶהוּ אַחֲרָיו אֱלֹהֵי נֹכַר-
הָאָרֶץ אֲשֶׁר הוּא בָא-שָׁמָּה
בְּקִרְבּוֹ וַעֲזָבֵנִי וְהִפְרָ אֶת-
בְּרִיתִי אֲשֶׁר כָּרַתִּי אִתּוֹ:
- וַיִּתְקַף רוּגְזִי בְּהוֹן בְּעֵדָנָא
הַהוּא וְאַחֲרֵיקוֹנוֹ וְאֶסְלִיק
שְׂכִינָתִי מִנְּהוֹן וַיְהוֹן לְמִבְּזִי
וַיַּעֲרֵץ וַיִּתְּהוֹן בִּישָׁן סִגְיָאן
וְעָקֹן וַיִּימָר בְּעֵדָנָא הַהוּא
הֲלֹא מִדְּלִית שְׂכִינַת אֱלֹהֵי
בִינִי עָרַעֲנִי בִישָׁתָא הָאֵלִין:
- וְאֵנֹכִי חֹסֶתֶר אֶסְתִּיר פָּנַי בַּיּוֹם
הַהוּא עַל כָּל-הָרָעָה אֲשֶׁר עָשָׂה
כִּי פָנָה אֶל-אֱלֹהִים אֲחֵרִים:
- וְעַתָּה כְּתוּבוּ לָכֶם אֶת-הַשִּׁירָה
הַזֹּאת וְלַמָּדָה אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל
19 שִׁמְרָהּ בְּפִיהֶם לְמַעַן תִּהְיֶה-
לִי הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְעֵד בְּכִנִּי
יִשְׂרָאֵל:

(14) ואצונו. ואזרזנו:

(16) נכר הארץ. גויי הארץ:

(17) והסתרתי פני. כמו שאינו רואה צרכם:

(19) את השירה הזאת. האזינו השמים (לקמן לב, ה), עד וכפר אדמתו עמו (שם מג):

<p>For when I shall have brought them into the land which I swore unto their fathers, flowing with milk and honey; and they shall have eaten their fill, and waxen fat; and turned unto other gods, and served them, and despised Me, and broken My covenant;</p>	<p>כִּי־אֲבִיאֲנִי אֶל־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתִּי לְאֲבוֹתָיו זִבְתָּ חֶלֶב וּדְבַשׁ וְאָכַל וְשָׂבַע וְדָשַׁן וּפְנָה אֶל־אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַעֲבָדוּם וְנִאֲצֹנִי וְהִפֵּר אֶת־בְּרִיתִי:</p>	<p>שְׁשִׁי (שְׁנֵיעִי)</p>
<p>then it shall come to pass, when many evils and troubles are come upon them, that this song shall testify before them as a witness; for it shall not be forgotten out of the mouths of their seed; for I know their imagination how they do even now, before I have brought them into the land which I swore.'</p>	<p>וְהָיָה כִּי־תִמְצָאן אֹתוֹ רַעוֹת רְבוֹת וְצָרוֹת וְעָנָתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לִפְנֵי לֵעָד כִּי לֹא תִשְ�כַּח מִפִּי זֶרְעוֹ כִּי יִדְעֵתִי אֶת־יִצְרוֹ אֲשֶׁר הוּא עֹשֶׂה הַיּוֹם בְּטָרֵם אֲבִיאֲנִי אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי:</p>	<p>21</p>
<p>So Moses wrote this song the same day, and taught it the children of Israel.</p>	<p>וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת בַּיּוֹם הַהוּא וַיְלַמְּדָהּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>22</p>
<p>And he gave Joshua the son of Nun a charge, and said: 'Be strong and of good courage; for thou shalt bring the children of Israel into the land which I swore unto them; and I will be with thee.'</p>	<p>וַיִּצֹו אֶת־יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נֹון וַיֹּאמֶר חֲזַק וְאַמֵּץ כִּי אִתָּךְ תָּבִיא אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתִּי לָהֶם וְאֲנֹכִי אֵהְיֶה עִמָּךְ:</p>	<p>23</p>
<p>And it came to pass, when Moses had made an end of writing the words of this law in a book, until they were finished,</p>	<p>וַיְהִי כִּד שִׁיבֵי מֹשֶׁה לְמַכְתָּב דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת עַל־סֵפֶר עַד תִּמָּם:</p>	<p>24</p>
<p>that Moses commanded the Levites, that bore the ark of the covenant of the LORD, saying:</p>	<p>וַיִּצֹו מֹשֶׁה אֶת־הַלְוִיִּם נֹשְׂאֵי אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה לֵאמֹר:</p>	<p>שְׁנֵיעִי</p>
<p>'Take this book of the law, and put it by the side of the ark of the covenant of the LORD your God, that it may be there for a witness against thee.</p>	<p>לָקַח אֶת סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה וְשָׂמְתָם אֹתוֹ מִצַּד אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְהָיָה שָׁם בְּךָ לְעֵד:</p>	<p>26</p>

(20) ונאצוני. והכעיסוני, וכן כל נאון לשון כעס:

(21) וענתה השירה הזאת לפניו לעד. שהמריתי זו צמוכה על כל המולאות אותו: כי לא תשכח מפי זרעו. הרי זו הצמחה לישראל שאין תורה משמחת מזרעם לגמרי (שבת קלח):

(23) ויצו את יהושע בן נון. מוסב למעלה כלפי שכינה, כמו שמפורש אל הארץ אשר נשבעתי להם:

27 For I know thy rebellion, and thy stiff neck; behold, while I am yet alive with you this day, ye have been rebellious against the LORD; and how much more after my death?	אֲרִי אֲנִי יָדַעְנָא יְת סְרַבְנוּתְךָ וְיִת קַדְלָךְ קְשִׁיָּא הָא עַד דְּאַנָּא קַיִּים עִמָּכֹן יּוֹמָא דִּין מְסַרְבִּין הָיִיתוֹן קָדָם יְיָ וְאַף בְּתַר דְּאַמּוּת:	כִּי אֲנֹכִי יָדַעְתִּי אֶת־מִרְיָךְ וְאֶת־עַרְפְּךָ הַקָּשָׁה הָנָּה בְּעוֹדֵנִי חַי עִמָּכֶם הַיּוֹם מִמֶּרֶס הַיּוֹתֵם עִם־יְהוָה וְאַף כִּי־אַחֲרַי מוֹתִי:
28 Assemble unto me all the elders of your tribes, and your officers, that I may speak these words in their ears, and call heaven and earth to witness against them.	בְּנוּשׁוּ לְוֹתִי יְת כָּל סְבִי שְׁבִטִיכֹן וְסַרְבִּיכֹן וְאַמְלִיל קְדַמְיָהוֹן יְת פְּתַגְמֵיָא הָאֵלִין וְאַסְהִיד בְּהוֹן יְת שְׁמֵיָא וְיְת אֶרְעָא:	מַפְטִיר הִקְהִילוּ אֵלַי אֶת־כָּל־זִקְנֵי שְׁבִטֵיכֶם וְשֹׁטְרֵיכֶם וְאַדְבָּרָה בְּאָזְנֵיהֶם אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְאֶעֱיֵדָה בָּם אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ:
29 For I know that after my death ye will in any wise deal corruptly, and turn aside from the way which I have commanded you; and evil will befall you in the end of days; because ye will do that which is evil in the sight of the LORD, to provoke Him through the work of your hands.	אֲרִי יָדַעְנָא בְּתַר דְּאַמּוּת אֲרִי חֲבֵלָא תַחְבְּלוֹן וְתַסְטוֹן מִן אוֹרְחָא דְּפַקִּידִית יִתְכוֹן וְתַעֲרַע יִתְכוֹן בְּשִׁתָּא בְּסוּף יּוֹמֵיָא אֲרִי תַעֲבְדוֹן יְת דְּבִישׁ קָדָם יְיָ לְאַרְגָּזָא קְדַמוּהִי בְּעוּבְדֵי יִדִּיכֹן:	כִּי יָדַעְתִּי אַחֲרַי מוֹתִי כִּי־הַשְׁחַת תַּשְׁחֲלוֹן וְסַרְתָּם מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֶתְכֶם וְקִלְאֵת אֶתְכֶם הִרְעָה בְּאַחֲרִית הַיָּמִים כִּי־תַעֲשׂוּ אֶת־הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה לְהַכְעִיסוֹ בְּמַעֲשֵׂה יְדֵיכֶם:
30 And Moses spoke in the ears of all the assembly of Israel the words of this song, until they were finished:	וּמְלִיל מֹשֶׁה קָדָם כָּל קְהֵלָא יִשְׂרָאֵל אֶת־דְּבָרֵי הַשִּׁירָה הַזֶּה עַד תִּמָּלֵךְ:	קִי"ב וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה בְּאָזְנֵי כָל־קְהֵל יִשְׂרָאֵל אֶת־דְּבָרֵי הַשִּׁירָה הַזֶּה עַד תִּמָּלֵךְ: (פ)

The Haftarah is Isaiah 55:6 – 56:8 on page 179. This Haftara is read on Shabbat Shuva. When this parsha is combined with Nitzavim, read the Haftara for Nitzavim on page 177.

For brevity, the layout of the Song of Moses is not noted here. For the proper formatting for this passage, see page 161.

XXXII Give ear, ye heavens, and I will speak; And let the earth hear the words of my mouth.	הָאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם וְאַדְבָּרָה אֲצִיתוּ שְׁמֵיָא וְאַמְלִיל וְתִשְׁמַע אֶרְעָא מִיְמֵרֵי פּוּמִי:
---	--

(26) לקוח. כמו זכור, שמור, הלוח: מצד ארון ברית ה'. נחלקו צו חכמי ישראל בצנצא צתרא (יד); יש מהם אומרים דף היה בולט מן הארון מבחוץ ושם היה מונח, ויש אומרים מדד הלוחות היה מונח בתוך הארון:
(28) הקהילו אלי. ולא תקעו אותו היום בחוצרות להקהיל את הקהל, לפי שנאמר עֲשֵׂה לָךְ (במדבר י, ז), ולא השליט יהושע עליהם, ואף צחיו נגזו קודם יום מותו (ס"א ציוס מותו). לקיים מה שנאמר, וְאִין שְׁלֵטוֹן צִיוֹס הַעֲוֹת (קהלת ח, ח): ואעידה בם את השמים ואת הארץ. ואם תאמר הרי כבר העיד למעלה בעילתי בָּקָם הַיּוֹם וגו' (לעיל ל, יט), התם לישראל אמר, אזל לשמים ולארץ לא אמר, ועכשיו צא לומר האזינו השמים וגו':
(29) אחרי מותי כי השחת תשחיתון. והרי כל ימות יהושע לא השחיתו, שנאמר וַיַּעֲבֹד יִשְׂרָאֵל אֶת ה' כָּל יְמֵי יְהוֹשֻׁעַ (יהושע כד, לא), מכאן שתלמידו של אדם חציב עליו כגופו, כל זמן שיהושע חי, היה נראה למשה כאילו הוא חי:
(1) האזינו השמים. שאני מתרה בהם בישראל, ומהיו אתם עדים צדד שכן אמרתי להם שאתם תהיו עדים, וכן ותשמע

<p>My doctrine shall drop as the rain, 2 My speech shall distil as the dew; As the small rain upon the tender grass, And as the showers upon the herb.</p>	<p>יבסם כַּמֶּטֶר אֶלְפָנִי יִתְקַבֵּל כַּטְלָא מִיְמָרֵי כְרוּחֵי מִטְרָא דְּנִשְׁבִּין עַל דְּתָאָה וְכִרְסִיסֵי מִלְקוּשָׁא דְעַל עֵשְׂבָא:</p>	<p>יַעֲרֶף כַּמֶּטֶר לִקְחֵי תִזְלַל כַּטְלָא אִמְרָתִי כְשֶׁעִירָם עַל־דְּשָׂא וְכִרְבִּיבִים עַל־עֵשֶׂב:</p>
<p>For I will proclaim the name of the 3 LORD; Ascribe ye greatness unto our God.</p>	<p>אֲרִי בְשֵׁמָא דִּי אֲנָא מְצַלִּי הֵבו רְבוּתָא קְדָם אֱלֹהֵנָא:</p>	<p>כִּי שֵׁם יְהוָה אֶקְרָא הֵבו גְּדֹל לְאֵלֵהֵינוּ:</p>
<p>The Rock, His work is perfect; For 4 all His ways are justice; A God of faithfulness and without iniquity, Just and right is He. .</p>	<p>תְּקִיפָא דְשִׁלְמִין עוֹבְדוּהִי אֲרִי כָּל אוֹרְחֵתִיה דִּינָא אֱלֹהָא מְהִימְנָא דְמִן קְדֻמוּהִי עוֹלָא לֹא נִפִּיק מִן קְדָם דְּנִפְאִי וְקָשִׁיט הוּא:</p>	<p>הַצּוּר תְּמִים פָּעֵלֹ כִּי כָל־ דְּרָכָיו מִשְׁפָּט אֵל אֱמוּנָה וְאֵין עוֹל צְדִיק וְיֵשֶׁר הוּא:</p>
<p>Is corruption His? No; His 5 children's is the blemish; A generation crooked and perverse.</p>	<p>חֲבִילוֹ לָהוֹן לֹא לִיה בְּנֵינָא דְּפִלְחוּ לְטַעוּתָא דְרָא דְאִשְׁנֵי עוֹבְדוּהִי וְאִשְׁתַּנֵּי:</p>	<p>שָׁחַת לוֹ לֹא בְנָיו מוֹמָם דּוֹר עִקֵּשׁ וּפְתִלְתֵּל:</p>
<p>Do ye thus requite the LORD, O 6 foolish people and unwise? Is not He thy father that hath gotten thee? Hath He not made thee, and established thee?</p>	<p>הָא קְדָם יִי אֲתוֹן גְּמִלִין דָּא עָמָא דְקִבְלִילוֹ אוֹרִיתָא וְלֹא חֲכִימוּ הָלֹא הוּא אָבִיךָ אֲתָ דִּילִיה הוּא עֲבָדְךָ וְאִתְקַנְךָ:</p>	<p>הָ לִיהֲנָה (בספרי תימן הִלִּיהֲנָה בְּתִיבָה אַחַת) תְּגַמְלוּ־זֹאת עִם נָבֵל וְלֹא חֲכָם הִלּוּ־הוּא אָבִיךָ קָנְךָ הוּא עֲשֶׂךָ וַיְכַנְנֶךָ:</p>

הארץ. ולמה העיד זהם שמים וארץ, אמר משה, אני צר ודם למחר אני מת, אם יאמרו ישראל לא קבלנו עלינו הזרית מי צא ומכחישם, לפיכך העיד זהם שמים וארץ, עדים שהם קיימים לעולם, ועוד שאם יזכו יצאו העדים ויתנו שכרם, הִגְפִּן פִּסְנָן פִּקְיָה וְהִאָרְץ פִּסְנָן אֶת יְבֹלָה וְהַשָּׁמַיִם יִסְנִי טֵלָס (זכריה ח, יז), ואם יחסיצו, תהיה זהם יד העדים תחלה, וְעָזַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֹּר וְהִאָדְמָה לֹא תִסָּן אֶת יְבֹלָה (דברים יא, יז), ואח"כ וְאִבְדָּהֶם מִהָרָה (שם) על ידי האומות:

(2) יערוף כמטר לקחי. זו היא העדות, שתעידו שאני אומר בפניכם תורה שנתי לישראל שהיא חיים לעולם, כמטר הזה שהוא חיים לעולם (ספרי שו) כאשר יערפו השמים טל ומטר: יערוף. לשון יטיף, וכן יִרְעִפוּן דָּשָׁן (תהלים סה, יז), יערפו טל (לקמן לג, כח): תזל כטל. שהכל שמחים בו, לפי שהמטר יש בו ענבים לצריות (ס"א יש ענבים בו), כגון הולכי דרכים ומי שהיה צורו מלא יין (ספרי שו): כשעירם. לשון רוח סערה, כמרגומו קרוף מִקְרָא, מה הרוחות הללו מחזיקין את העשבים ומגדלין אותם, אף דברי תורה מגדלין את לומדיהן: וכרביבים. טיפי מטר, ונראה לי על שם שיורה כחץ נקרא רביב, כמה דאם אמר לְצֶה קֶשֶׁת (צראשית כא, כ): דשא. ארצרי"ן. עטיפת הארץ מכוסה צירק: עשב. קלח אחד קרוי עשב, וכל מין ומין לעצמו קרוי עשב:

(3) כי שם ה' אקרא. הרי כי משמש כלשון כאשר, כמו פִּי תִצָּאוּ אֶל הָאָרֶץ (ויקרא כג, י), כאשרקרא ואזכיר שם ה', אחם הבו גודל לאלהינו וזכרו שמו (יומא לו), מכאן אמרו, שעונין צורך שם כבוד מלכותו אחר צרכה שצמקדש (תענית טז):

(4) הצור תמים פעלו. אע"פ שהוא חזק, כשמציא פורענות על עוברי רצונו, לא בשטף הוא מציא, כי אם צדין, כי תמים פעלו: אל אמונה. לשלם לצדיקים נדקתם לעולם הבא, ואע"פ שמאחר את תגמולם, סופו לאמן את דבריו: ואין עול. אף לרשעים משלם שכר נדקתם בעולם הזה: צדיק וישר הוא. הכל מצדיקים עליהם את דינו, וכך ראוי וישר להם, נדיק מפי הצריות, וישר הוא וראוי להנדיקו:

(5) שחת לו וגו'. כמרגומו תצילו להון לא ליה: בניו מומם. בניו היו, והשחתה שהשחיתו היא מומם: בניו מומם. מומם של בניו היה, ולא מומו: דור עקש. עקוס ומעוקל, כמו וְאֶת כָּל הַיְשָׁרָה יַעֲקֹשׁוּ (מיכה ג, ט), וכלשון משנה, חולדה ששיינה עקומות ועקשות: ופתלתל. אנטורטי"ליש כפתיל הזה שגודלין אותו ומקיפין אותו סביבות הגדיל. פתלתל, מן המיצות הכפולות, כמו ירקרק, אדמדם, סחרחר, סגלגל:

<p>7 Remember the days of old, Consider the years of many generations; Ask thy father, and he will declare unto thee, Thine elders, and they will tell thee.</p>	<p>אֲדַכֵּר יוֹמֵינִי דָמֵן עֲלֵמָא אֶסְתַּכֵּל בְּשָׁנֵי דָר וְדָר שְׁאֵל אָבוּי וַיְחַוֵּי לִי סִבְדָּא וַיִּימָרוּן לִי:</p>	<p>זְכוֹר יָמֹת עוֹלָם בֵּינוּ שָׁנוֹת דָּר- וְדָר שְׁאֵל אָבִיךָ וַיִּגְדֶּךָ זְמַנֶּיךָ וַיֹּאמְרוּ לְךָ:</p>
<p>8 When the Most High gave to the nations their inheritance, when He separated the children of men, He set the borders of the peoples according to the number of the children of Israel.</p>	<p>בְּאַחְסָנָא עֲלָאָה עַמֵּינָא בְּפִרְשׁוּתֵיהּ בְּנֵי אַנְשָׁא קַיִים תְּחֻמֵּי עַמֵּינָא לְמִנְנֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>בְּהִנָּחֵל עֲלִיוֹן גּוֹיִם בְּהִפְרִידוֹ בְּנֵי אָדָם יַצֵּב גְּבוּלֹת עַמִּים לְמִסְפָּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>
<p>9 For the portion of the LORD is His people, Jacob the lot of His inheritance.</p>	<p>אֲרִי חוֹלְקָא דִּי עַמִּיהּ יַעֲקֹב עַדָּב אַחְסָנֵיהּ:</p>	<p>כִּי חֶלֶק יְהוָה עַמּוֹ יַעֲקֹב חֶלֶל נַחֲלָתוֹ:</p>
<p>10 He found him in a desert land, and in the waste, a howling wilderness; He compassed him about, He cared for him, He kept him as the apple of His eye.</p>	<p>סוֹפִיק צִרְכֵּיהוֹן בְּאַרְעַ מִדְבָּרָא וּבֵית צִהֲוָנָא אַתָּר דְּלִית מִיָּא אֲשֶׁרִינוֹן סְחוֹר סְחוֹר לְשִׁכְיָתֵיהּ אֵלִיפָנוֹן פְּתֻגְמֵי אוֹרִיתֵיהּ נְטֻרָנוֹן כְּכַבֵּת עֵינָהוֹן:</p>	<p>יִמְצָאֵהוּ בְּאַרְצֵן מִדְבָּר וּבְתֵהוּ יִלָּל יִשְׁמֵן יִסְבְּבֵנְהוּ יִבּוֹנְנֵהוּ יִצְרְנֵהוּ כְּאֵישׁוֹן עֵינָו:</p>

(6) ה' לא תגמלו זאת. לשון חימה, וכי לפניו אחס מעציו, שיש צידו להפרע מכס ושהיטיב לכם ככל הטובות: עם נבל ששכחו את העשוי להם: ולא חכם. להצין את הנולדות שיש צידו להיטיב ולהרע: הלא הוא אביך קנך. שקנאך, שקנך זקן הסלעים ובארץ חזקה, שתקנך ככל מיני תקנה: הוא עשך. אומה באומות: ויבנך. אחרי כן ככל מיני צמח ופן. מכס כהנים, מכס נביאים, ומכס מלכים, כרך שהכל חלוי זו:

(7) זכור ימות עולם. מה עשה בראשונים שהכעיסו לפניו: בינו שנות דור ודור. דור אנוש שהציק עליהם מי אוקינוס, ודור המבול ששטפס. דבר אחר, לא נתחס לבצבס על שעצר, בינו שנות דור ודור, להכיר להבא, שיש צידו להיטיב לכם ולהנחיל לכם ימות המשיח והעולם הבא: שאל אביך. אלו הנביאים שנקראים אבות, כמו שנאמר באלהיו אבי אבי רכב ישראל (מלכים ב, יז): זקניך. אלו החכמים: ויאמרו לך. הראשונות:

(8) בהנחל עליון גוים. כשהנחיל הקצ"ה למכעיסיו את חלק נחלתם, הציפס ושטפס: בהפרידו בני אדם. כשהפיץ דור הפלגה היה צידו להעבירם מן העולם, ולא עשה כן, אלא יצב גבולות עמים, קיימם ולא אבדם: למספר בני ישראל. בשביל מספר בני ישראל שעתידין לנאת מבני שם, ולמספר שבעים נפש של בני ישראל שירדו למצרים, הציב גבולות עמים. שבעים לשון:

(9) כי חלק ה' עמו. למה כל זאת, לפי שהיה חלקו כבדש צנייהם, ועמיד לנאת, ומי הוא חלקו, עמו, ומי הוא עמו. יעקב חבל נחלתו. והוא השלישי באבות, המשולש בשלש זכויות, זכות אבי אבות וזכותו, הרי ג', כחבל הזה שהוא עשוי בג' גדילים, והוא וצניו היו לו לנחלה, ולא ישמעאל בן אברהם ולא עשו בנו של יצחק:

(10) ימצאהו בארץ מדבר. אותם מאל לו נאמנים בארץ המדבר, שקבלו עליהם תורתו ומלכותו ועולו, מה שלא עשו ישמעאל ועשו, שנאמר וְצִרְחַם מִשְׁעִיר לָמוֹ הוֹפִיעַ מִהַר פָּאֶרָן (לקמן לג, ז): ובתהו ילל ישמן. ארץ ציה ושממה, מקום יללת תנינים וצנות יענה, אף שם נמשכו אחר האמונה, ולא אמרו למשה היאך נלא למדצרות מקום ציה ושמוון, כענין שנאמר לְקַטֹּף אֶתְצִי צִמְדָּךְ (ירמיה ב, ז): יסבבהו. שם סבבם והקיפם צעננים, וסבבם דגלים לארבע רוחות, וסבבם בתחתית ההר שכפהו עליהם כגיגית: יבוננהו. שם צתורה וצינה: יצרנהו. מנחש שרף ועקרב ומן האומות: כאישון עינו. הוא השחור שבעין שהמאור יואל הימנו, ואונקלוס תרגם ימצאהו, יספיקהו כל זרכו במדבר, כמו וּמָצָא לָהֶם (במדבר יא, כב), לא ימָצָא לְנוֹהֵר (יהושע יז, טז). יסבבהו. אֲשֶׁרֶן קָחוּר קָחוּר לְקַנְתָּהּ, אוהל מועד באמצע וארבעה דגלים לארבע רוחות:

<p>As an eagle that stirreth up her nest, 11 Hovereth over her young, Spreadeth abroad her wings, taketh them, Beareth them on her pinions—</p>	<p>כַּנְשֵׁר יַעִיר קָנּוּ עַל-גּוֹזְלָיו בְּנוֹתָי מִתְחַפֵּף פָּרִים גְּדֵפוֹתַי מִקְבִּילָהוֹן מְנַטִּילָהוֹן עַל תִּקְוָף אֲבֹרָתוֹ:</p>	<p>כַּנְשֵׁר יַעִיר קָנּוּ עַל-גּוֹזְלָיו יִרְחֹף יִפְרֹשׁ כַּנְפָּיו יִקְחֵהוּ יִשְׂאֵהוּ עַל-אֲבָרָתוֹ: 11</p>
<p>12 The LORD alone did lead him, And there was no strange god with Him.</p>	<p>יְיָ בַלְחֹנֵדְיָהוֹן עֲתִיד לְאַשְׁרִייתָהוֹן בְּעֶלְמָא דְּהוּא עֲתִיד לְחַדְתָּא וְלֹא יִתְקִיִּים קְדָמוּהִי פּוֹלְחַן טַעֲוִין:</p>	<p>יְהוָה בִּדְדָּא יִנְחֵנוּ וְאִין עִמּוֹ אֵל נֹכֵר: 12</p>
<p>13 He made him ride on the high places of the earth, And he did eat the fruitage of the field; And He made him to suck honey out of the crag, And oil out of the flinty rock;</p>	<p>אֲשִׁרִינוֹן עַל תּוֹקְפֵי אֲרֻעָא אוֹכְלִינוֹן בִּזְת שְׁנֵאִיהוֹן יִתֵּב לְהוֹן בִּזְת שְׁלִישֵׁי קְרוּיִן וְנִכְסֵי יִתְבִּי פָּרְכִין תִּקְיָפִין:</p>	<p>יִרְכַּבְהוּ עַל- (כ') בְּמוֹתֵי) אֶן בְּמִתִּין אֶרֶץ וַיֹּאכֵל תְּנוּבַת שְׂדֵי וַיִּנְקְהוּ דְּבַשׁ מִסֻּלַּע וְשֶׁמֶן מִחֲלָמִישׁ צוּר: 13</p>
<p>14 Curd of kine, and milk of sheep, With fat of lambs, And rams of the breed of Bashan, and he-goats, With the kidney-fat of wheat; And of the blood of the grape thou drankest foaming wine.</p>	<p>יִתֵּב לְהוֹן בִּזְת מִלְכִּיהוֹן וְשְׁלִישִׁיהוֹן עִם עוֹתָר רִבְרִבִּיהוֹן וְתִקְיָפִיהוֹן עִמָּא דְּאַרְעֵהוֹן אֲחֻסְנָתְהוֹן עִם בִּזְת חִילִּיהוֹן וּמִשְׁרִיתְהוֹן וְדָם גִּבְרִיהוֹן אֲתֹאשֵׁד כְּמִיָּא:</p>	<p>חֲמָאֵת בָּקָר וְחֵלֶב צֹאן עִם- חֵלֶב פָּרִים וְאֵילִים בְּנִי-בָשָׁן וְעִתּוּדִים עִם-חֵלֶב פִּלִּיּוֹת חֲטָה וְדָם-עֵנֵב תִּשְׁתֶּה-חֲמֹר: 14</p>

(11) כנשר יעיר קנו. נהגם ברחמים ובחמלה, כנשר הזה, רחמני על בני ואינו נכנס לקנו פתאום, עד שהוא מקשקש ומטרף על בניו בכנפיו בין אילן לאילן, בין שוכה לחצרתה, כדי שיעזרו בניו ויהא זהם כח לקבלו: יעיר קנו. יעורר בניו: על גוזליו ירחף. אינו מכביד עצמו עליהם, אלא מחופף, נוגע ואינו נוגע, אף הקב"ה שדי לא מלאכהו שגיא כח (איוב לו, כג), כשצא ליתן תורה לא נגלה עליהם מרוח אלא מארבע רוחות, שנאמר ה' מסיני צאצון רחם משעיר למו הופיע מהר פארן ופסח מרצח קדש (לקמן לג, ז), ולזה מסימן יצא (חזקוני ג, א) זו רוח רביעית: יפרוש כנפיו יקחהו. כשצא ליטלן ממקום למקום, אינו נוטלן ברגליו כשאר עופות, לפי ששאר עופות יראים מן הנשר, שהוא מגביה לעוף ופורח עליהם, לפיכך נושאן ברגליו מפני הנשר, אבל הנשר אינו ירא אלא מן החץ, לפיכך נושאן על כנפיו, אומר, מוטב שיכנס החץ בי ולא יכנס צני, אף הקב"ה, ופסח חסד על פנפי נשרים (שמות יט, ד), כשנסעו מזרים אחריהם והשיגום (חונים) על הים, היו זורקים זהם חנים ואצני בליטראות, מיד וישע מלאך ה' ויגא צין משנה מזרים וגו' (שם יד, יט-כ):

(12) ה' בדר. ה' צדד וצטח נהגם במדבר: ואין עמו אל נכר. לא היה כח באלהים מכל אלהי הגויים להראות כחם ולהלחם עמם. ורבותינו דרשוהו על העמיד (ספרי שט"ו), וכן תרגם אונקלוס. ואני אומר דברי תוכחה הם, להעיד השמים והארץ, ותהא השירה להם לעד, שסופן לצגוד ולא יזכרו הראשונות שעשה להם ולא הנולדות שהוא עמיד לעשות להם. לפיכך צריך ליישב הדבר לכאן ולכאן, וכל הענין מוסב על זכור ימות עולם בניו שנות דור ודור, כן עשה להם וכן עמיד לעשות, כל זה היה להם לזכור:

(13) ירכבהו על במותי ארץ. כל המקרא כתרגומו: ירכבהו וגו'. על שם שארץ ישראל גבוה מכל הארצות (ספרי שט"ו): ויאכל תנובת שדי. אלו פירות ארץ ישראל, שקלים לנזב ולהתבשל מכל פירות הארצות: וינקוהו דבש מסלע. מעשה באלה שחמר לנזב בסיכני, הצא לי קציעות מן החצית, הלך ומלא הדבש קף על פיה, אמר לו זו של דבש הוא, אמר לו השקע ידך לחוכה ואחז מעלה קציעות מחוכה (ספרי שט"ו): במותי ארץ. לשון גובה: שדי. לשון שדה: חלמיש צור. תקפו וחזקו של סלע. כשאינו דבוק למיצה שלאחריו נקוד פלמיש, וכשהוא דבוק נקוד פלמיש: ושמן מחלמיש צור. אלו זיתים של גוש חלב: (14) חמאת בקר וחלב צאן. זה היה צימי שלמה, שנאמר עשרה צקר צקראים ועשרים צקר רעי ומקנה צאן (מלכים א-ה, ג):

- 15 But Jeshurun waxed fat, and kicked— Thou didst wax fat, thou didst grow thick, thou didst become gross— And he forsook God who made him, And contemned the Rock of his salvation. וַיִּשְׁמַן יִשְׁרוּן וַיִּכְבֹּט שְׁמִנָה עֲבִית כְּשִׁית וַיַּטֵּשׁ אֱלֹהֵי עֲשָׂהוּ וַיִּנְבֵּל צוּר יִשְׁעָתוֹ:
- 16 They roused Him to jealousy with strange gods, With abominations did they provoke Him. וַיִּקְנְאוּהוּ בַּזָּרִים בְּתוֹעֵבֹת אֲקִיאוּ קְדְמוֹהִי בְּפוֹלְחָן טָעוֹן בְּתוֹעִיבָתָא אֲרִגִּיו קְדְמוֹהִי:
- 17 They sacrificed unto demons, no-gods, Gods that they knew not, New gods that came up of late, Which your fathers dreaded not. וַיִּזְבְּחוּ לְשֵׁדִים לֹא אֱלֹהִים אֱלֹהִים לֹא יָדְעוּם חֲדָשִׁים מִקֶּרֶב בָּאוּ לֹא שָׁעָרוּם אֲבֹתֵיכֶם:
- 18 Of the Rock that begot thee thou wast unmindful, And didst forget God that bore thee. . צוּר יִלְדָךְ תָּשִׁי וַתִּשְׁכַּח אֵל מִחֻלָּלָךְ:
- 19 And the LORD saw, and spurned, Because of the provoking of His sons and His daughters. וַיֵּרָא יְהוָה וַיִּנָּאץ מִכַּעַס בָּנָיו וּבָנֹתָיו:
- 20 And He said: 'I will hide My face from them, I will see what their end shall be; For they are a very froward generation, Children in whom is no faithfulness. וַיֹּאמֶר אֲסִתִּירָה פָנַי מֵהֶם אֲרֹאֶה מַה אַחֲרֵיתָם כִּי דוֹר תִּהְיֶה אֲרִי דָרָא דְאִשְׁנֵי אֲבוֹן בְּנֵי־אֱמֵן בָּם:

עם חלב כרים. זה היה צימי עשרת השננים, שנאמר ואֶלְלִים קָרִים מֵאֵלָן (עמוס ו, ד): חלב כליות חטה. זה היה צימי שלמה, שנאמר וַיִּהְיֶה לָסֶם שְׁלֵמָה וְגו' (מלכים א-ה, ז): ודם ענב תשתה חמר. צימי עשרת השננים השֵׁטִים זִמְנוֹרָקִי זִין (עמוס ו, ו): חמאת בקר. הוא שומן הנקלט מעל גצי הקֶלֶב: וחלב צאן. קֶלֶב של זאן, וכשהוא דבוק נקוד קֶלֶב, כמו פֶּלֶב אֶמוֹ: כרים. כנשים: ואילים. כמשמעו: בני בשן. שמנים היו: כליות חטה. חטים שמנים כחלב כליות וגסין ככוליא: ודם ענב. היה שומן יין טוֹב, וטעם יין חסוד: חמר. יין בלשון ארמי: חמר. אין זה שם דבר, אלא לשון משוחב בטעם, ווינ"ש בלע"ז, ועוד יש לפרש שני מקראות הללו אחר חרגוס של אונקלוס, אֲשֶׁרִינוֹן על קֶקְפִי אֶקְשָׁא וְגו': (15) עבית. לשון עוֹבִי: כשית. כמו קָסִית, לשון פי קָסָה פָּנָיו צֶלְצוֹ (איוב טו, כז), כאדם ששמן מצפנים וכסליו נכפלים מבחוץ, וכן הוא אומר ויעש פִּימָה עָלַי קָל (שם): כשית. יש לשון קל בלשון כסוי, כמו וכָסָה קְלוֹן עָרוֹם (משלי יב, טז), ואם כתב פִּימָה דגוש היה נשמע פִּימָה את אחרים, כמו פי קָסָה פָּנָיו (איוב טו, כז): וינבֵּל צוּר יִשְׁעָתוֹ. גנהו וצוהו, כמו שנאמר אֲחֲרֵיכֶם אֵל הִכָּל ה' וְגו' (יחזקאל ח, טז), אין נבול גדול מזה:

(16) יקנאוהו. הצעירו חמתו וקנאוהו: בתועבות. צמעשים מעוֹזִים, כגון משכב זכור וכשפים שנאמר צֵם תוֹעֵבָה: (17) לֹא אֱלֹהִים. כחרגומו דלית צהון קְרוֹךְ, אילו היה צֵם קְרוֹךְ לֹא הִיָּתָה קִנְיָה כפולה כמו עשיו: חדשים מקרוב באו. אפילו האומות לא היו רגילים צֵם (ספרי שח), נכרי שהיה רואה אותם היה אומר, זה כלם יהודי: לֹא שֶׁרוּם אֲבֹתֵיכֶם. לֹא יראו מהם, לֹא עמדה שֶׁקָּרָם מפניהם, דרך שערות האדם לעמוד מחמת יראה, כך נדרש צֵם (שם). ויש לפרש עוד, שֶׁרוּם, לשון וּשְׁעִירִים בְּקָדוֹ שֵׁם (ישעיה יג, כא). שֶׁעִירִים הם שדים, לֹא עשו אֲבֹתֵיכֶם שֶׁעִירִים הללו:

(18) תשי. תשכח. ורצונו דרשו, כשצא להיטיב לכם, אתם מכעיסין לפניו ומתישים כחו מלהיטיב לכם (ספרי ש"ט): אל מחוללך. מוֹיָאֵךְ מִרְחַם, לשון וְחֹלֵל אֵלֹהִים (תהלים כט, ט), חיל פִּיִּלָּהָה (שם מח, ז):

(20) מזה אחריתם. מה תעלה צֵם בַּקּוֹפֶס: כי דור תהפוכות המזה. מהפכין רְלוּנֵי לַעֲמֹס: לֹא אֲמוֹן בָּם. אין

<p>21 They have roused Me to jealousy with a no-god; They have provoked Me with their vanities; And I will rouse them to jealousy with a no-people; I will provoke them with a vile nation.</p>	<p>אֲנִי אֶקְנִיאוּ קִדְמִי בְּלֹא דְחָלָא אֲרִגִּיזוּ קִדְמִי בְּטִעוֹתֵהוֹן וְאִנָּא אֶקְנִינוּן בְּלֹא עִם בְּעָמָא טַפְשָׁא אֲרִגִּיזֵנוּן:</p>	<p>21 הֵם קִנְאוּנִי בְּלֹא־אֵל כַּעֲסוֹנִי בְּהַבְלִיהֶם וְאֲנִי אֶקְנִיאֵם בְּלֹא־ עַם בְּגוֹי נָבֵל אֲכַעִיסֵם:</p>
<p>22 For a fire is kindled in My nostril, And burneth unto the depths of the nether-world, And devoureth the earth with her produce, And setteth ablaze the foundations of the mountains.</p>	<p>אֲרִי קְדוֹם תִּקְיָא כְּאִישָׁא נָפֵק מִן קִדְמִי בְּרִגְזוֹ שִׁיבִי עַד שְׂאוּל אֲרַעֲיָא אֲסִיף אֲרַעָא וְעַלְלָתָהּ שִׁיבִי עַד סִיפֵי טוּרֵיָא:</p>	<p>22 כִּי־אֵשׁ קִדְחָהּ בְּאַפִּי וְתִיקַד עַד־שְׂאוּל תַּחְתִּית וְתֹאכַל אֶרֶץ וַיִּבְלָה וְתִלְהֹט מוֹסְדֵי הָרִים:</p>
<p>23 I will heap evils upon them; I will spend Mine arrows upon them;</p>	<p>אֲסִיף עֲלֵיהֶן בִּישוֹן מִכְתָּשִׁי אֲשִׁיצִי בְּהוֹן:</p>	<p>23 אֲסַפֶּה עָלֵימוֹ רָעוֹת חֲצִי אֲכַלֶּה־בָּם:</p>
<p>24 The wasting of hunger, and the devouring of the fiery bolt, And bitter destruction; And the teeth of beasts will I send upon them, With the venom of crawling things of the dust.</p>	<p>נִפְיָחִי כֶּפֶן וְאֲכִילִי עוֹף וְכִתִּישִׁי רוּחִיו בִּישוֹן וְשֵׁן חֲזִית בְּרָא אֲגִרִי בְּהוֹן עִם חֲמַת תַּנִּינָיָא דְּזַחְלִין בְּעַפְרָא:</p>	<p>24 מִזֵּי רָעַב וּלְחָמִי רֶשֶׁף וְקָטָב מִרִירִי וְשֵׁן־בְּהֵמַת אֲשִׁלַּח־בָּם עִם־חֲמַת זִחְלֵי עֶפֶר:</p>
<p>25 Without shall the sword bereave, And in the chambers terror; Slaying both young man and virgin, The suckling with the man of gray hairs.</p>	<p>מִבְּרָא תַּחְפִּיל חֲרָבָא וּמִתּוֹנִיָּא חֲרָגַת מוֹתָא אַף עוֹלִימִיהוֹן אַף עוֹלִימִתְהוֹן יִגְבִּיהוֹן עִם סְבִיהוֹן:</p>	<p>25 מִחוּץ תִּשְׁכַּל־חֶרֶב וּמִחֲדָרִים אֵימָה גַם־בְּחוּרֵי גַם־בְּתוּלָה יִנָּק עִם־אִישׁ שִׁיבָה:</p>

גדולי נקרים זהם, כי הוריתם דרך טובה וסרו ממנה: אמוון. לשון ויהי אמון (אסתר ז, ז), נודריטור"ה צלע"ז. דבר אחר אמוון, לשון אמונה כתרוממו, אמרו צסיני נעשה ונשמע, וצשעה קלה צטלו הצטחחם ועשו העגל: (21) קנאוני. הצעירו חמתי: בלא אל. דדבר שאינו אלוה: בלא עם. באומה שאין לה שם, שנאמר הן אֶרֶץ פְּשָׁדִים זֶה הָעָם לֹא הָיָה (ישעיה כג, יג), וצעשו הוא אומר צווי תִּפְסֶה מֵאֵד (עוזדיה א, ז): בגוי נבל אכעיסם. אלו הכופרים, וכן הוא אומר אֶמֶר קָנָל בְּלָצוֹ אֵין אֱלֹהִים (תהלים יד, א): (22) קדחה. צערה: ותיקד. צנס עד היסוד: ותאכל ארץ ויבולה. ארצנס ויצולה: ותלהט. ירושלים המיוסדת על ההרים, שנאמר יְרוּשָׁלַם הָרִים קָבִיעַ לָהּ (שם קכה, ז): (23) אספה עלימו רעות. אחציר רעה על רעה, לשון ספּו שָׁנָה על שָׁנָה (ישעיה כט, א), ספּוֹת הָרָוָה (לעיל כט, יח), עלוֹתִיכֶם ספּו על זְנִיכֶם (ירמיה ז, כא). דבר אחר, אספה, אכלה, כמו פֶּן תִּסְפָּקָה (צראשית יט, טו): חצי אכלה בם. כל חצי אשלים זהם, וקללה זו לפי הפורענות לצרכה היא, חצי פֶּלִים והם אינס פֶּלִים: (24) מזי רעב. אונקלוס תרגם נִפְיָחִי כֶּפֶן, ואין לי עד מוכיח עליו, ומשמו של רבי משה הדרשן מטולושא שמעתי, שעירי רעב, אדם כחוש מגדל שער על צפרו: מזי. לשון ארמי שער מִנָּא, דהוה מהפך בְּמִנָּא (מגילה יח): ולחובי רשף. השדים נלחמו זהם, שנאמר וְגַיִי קָטָף יִגְבִּיהוּ עוֹף (איוב ה, ז), והם שדים: וקטב מרירי. וכריתות שד ששמו מרירי (פסחים קיא:): קטב. כריתה, כמו אֱלֵהי קָטָבְךָ שְׂאוּל (הושע יג, יד): ושן בהמות. מעשה היה, והיו הרחלים נושכין וממיתין (ספרי שכא): חמת וזחלי עפר. ארס נחשים, המהלכים על גחונם על העפר כמים הזוחלים על הארץ. זחילה, לשון מרוצת המים על העפר, וכן כל מרוצת דבר המשפּשֵׁף על העפר והולך: (25) מחוץ תשכל חרב. מחוץ לעיר תשכלם חרב גייסות: ומחדרים אימה. כשבורח ונמלט מן החרב, חדרי לבו נוקפים עליו מחמת אימה, והוא מת והולך זה. דבר אחר, ומחדרים אימה, שצבית תהיה אימת דָּבָר, כמו שנאמר פִּי עָלָה מִן בְּחִיבָתוֹ (ירמיה ט, כ), וכן תרגם אונקלוס. דבר אחר מחוץ תשכל חרב, על מה שעשו בחורות, שנאמר וּמִקְפָּר חָלוֹת יְרוּשָׁלַם

- 26 I thought I would make an end of them, I would make their memory cease from among men; אֲמַרְתִּי אֶפְאִיהֶם אֲשַׁבִּיתָהּ מִמָּנוּשׁ וְזָכָרָם: אֲמַרְתִּי יַחֲוֹל רוּגְזִי עַל־יְהוָה וְאֲשִׁיזְיִינוּן אֲבִטִּיל מִן בְּנֵי אֲנָשָׁא דוֹכְרָנָהוּן:
- 27 Were it not that I dreaded the enemy's provocation, Lest their adversaries should misdeem, Lest they should say: Our hand is exalted, And not the LORD hath wrought all this.' לֹא־לִי כְעַס אוֹיֵב אֲגֹר פֶּן־יִנְכָּרוּ צָרֵינוּ פֶּן־יֹאמְרוּ יָדְנוּ רָמָה וְלֹא יִהְיֶה פֶּעַל כָּל־זֹאת: אֱלֹהִי לֹא פֹן רוּגְזָא דְשִׁנְאָה בְּנִישׁ דְּלָמָא יִתְרַבּ בְּעִיל דְּבָבָא דְלָמָא יִמְרוּן יִדְנָא תְּקִיפַת לָנָא וְלֹא מִן מְדָם יִי הָנֹת כָּל דָּא:
- 28 For they are a nation void of counsel, And there is no understanding in them. כִּי־גֹי אֲבָד עֲצוֹת הִמָּה וְאֵין בָּהֶם תְּבוּנָה: אֲרִי עִם מֵאֲבָדֵי עֵיצָה אֲנִין וְלִית בְּהוֹן סוּכְלָתָנוּ:
- 29 If they were wise, they would understand this, They would discern their latter end. לֹא חֲכָמוּ יִשְׁכִּילוּ זֹאת וְבִינֵינוּ לֹא־חֲרִיתָם: אֱלֹהִי חֲכִימוּ אֶסְתַּכְלוּ בְּדָא סַבְרוּ מָא יְהִי בְּסוֹפָהוּן:
- 30 How should one chase a thousand, And two put ten thousand to flight, Except their Rock had given them over And the LORD had delivered them up? אֵיכָּה יִרְדֹּף אֶחָד אֶלֶף וּשְׁנַיִם יִנָּסוּ רֶבֶבָה אִם־לֹא כִי־צוּרָם מְכָרָם וַיְהִי־הֵם הַסְּגִירָם: אֵיכָדִין יִרְדֹּף חֵד לֹא־לָפָא וּתְרִין יַעֲרִקוּן לְרִבּוּתָא אֶלְחִין תְּקִיפָהוּן מְסֻרָנִין נִיִּי אֲשַׁלִּימָנוּן:
- 31 For their rock is not as our Rock, Even our enemies themselves being judges. כִּי לֹא כְצוּרָנוּ צוּרָם וְאֵי־בִינֵינוּ פְּלִילִים: אֲרִי לֹא כְתוּקַפְנָא תוּקַפְהוֹן וּבְעֵלֵי דְּבִבְנָא הָווּ דִּי־יִנָּא:

שְׁמָם מִן־צִחוֹת לְבָשֶׁת (שס יא, יג ספרי שס): וּמַחֲדָרִים אֵימָה. עַל מֵה שֶׁעָשׂוּ בַּחֲדָרֵי חֲדָרִים, שְׁנֹאמֵר אֲשֶׁר זָקְנֵי גֵית יִשְׂרָאֵל עָשִׂים בַּחֲשֶׁךְ אִישׁ צִמְדָרִי מִשְׁפִּיתוֹ (יחזקאל ח, יג):

(26) אֲמַרְתִּי אֶפְאִיהֶם. אֲמַרְתִּי בְּלִבִּי אֶפְאִה אֹתָם, וַיֵּשׁ לִפְרָשׁ אֶפְאִיהֶם אֲשִׁיתָם פָּאָה, לְהַשְׁלִיכֵם מֵעַל־הַפָּקֶר, וְדוּגַמְתוּ מִזֵּינוּ בַּעֲזָרָא, וְתִסְתַּחֲבֹר מִלְּכֹת וְעַמְּמִים וְתִסְתַּחֲבֹר לְפָאָה (נחמיה ט, כג), לְהַפְקֵר, וְכֵן חֲזַרוּ מִנַּחֵם. וַיֵּשׁ פּוֹתָרִים אֹתוֹ כְּחֶרְגוֹמוֹ, יַחֲוֹל רוּגְזִי עַל־יְהוָה, וְלֹא יִתְכֵן, שֶׁאִם כֵּן הָיָה לוֹ לִכְתּוּב אֶפְאִיהֶם, אֲחַת לְשִׁמוֹשׁ וְאַחַת לִיסוּד, כְּמוֹ אֶלְאָזָרֶךְ (יִשְׁעִיָּה מֵה, ה), אֶלְאָמְנָקָם צָמוּ פִי (אִיּוֹב טו, ה), וְהֵאֱלָף הַמִּיכּוֹנָה אֵינָה רְאוּיָה בּוֹ כָּלֵל, וְאוֹנֵקְלוֹס תְּרַגֵּם אַחֵר לְשׁוֹן הַבְּרִייתָא הַשְּׁנוּיָה בְּסַפְרֵי (שְׁכַז), הַחֹלְקָת תִּצְהַ וְלִשְׁלֶשֶׁה תִּצְוֹת, אֲמַרְתִּי אִף אֵי הֵם, אֲמַרְתִּי בְּאִפִּי אֶסְתַּכֵּם כְּאִילוֹ אֵינִים, שִׁיאֲמָרוּ רוֹאִיָּהם עֲלִיָּהם אֵי הֵם:

(27) לֹא־לִי כְעַס אוֹיֵב אֲגֹר. אִם לֹא שֶׁעַם אוֹיֵב כְּנוֹס עֲלֵיהֶם לְהַשְׁחִית, וְאִם יוֹכֵל לֵהֵם וַיִּשְׁחִיתָם, יִתְּלֶה הַגָּדְלָה בּוֹ וּבְאֵלָהִיו וְלֹא יִתְּלֶה הַגָּדְלָה בּוֹ, וְזֶהוּ שְׁנֹאמֵר פֶּן יִנְכָּרוּ צָרֵינוּ. יִנְכָּרוּ הַדָּבָר לְתוֹלַת גְּבוּרָתָם בְּנִכְרֵי שְׁאִין הַגְּדוּלָּה שְׁלוֹ. פֶּן יִנְכָּרוּ צָרֵינוּ. יִנְכָּרוּ הַדָּבָר לְתוֹלַת גְּבוּרָתָם בְּנִכְרֵי שְׁאִין הַגְּדוּלָּה שְׁלוֹ.

(28) פֶּן יֹאמְרוּ יָדְנוּ רָמָה וְגו'. כִּי אֹתוֹ גּוֹי אוֹצֵד עֲזוֹת הֵמָּה. וְאֵין בָּהֶם תְּבוּנָה. שֶׁאֵלֹהִי חֲכָמִים, יִשְׁכִּילוּ זֹאת אֵיכָה יִרְדֹּף וְגו':

(29) יִבִּינוּ לֹא־חֲרִיתָם. יִתְּנוּ לֵב לְהַתְּכוֹן לְסוֹף פּוֹרְעֵנוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל:

(30) אֵיכָה יִרְדֹּף אֶחָד. מִמֶּנּוּ אֶלֶף מִיִּשְׂרָאֵל: אִם לֹא כִי צוּרָם מְכָרָם וְהִי הַסְּגִירָם. מְכָרָם וּמְסָרָם בִּידְנֵי דִלְצָרִ"ר בְּלַע"ז:

(31) כִּי לֹא כְצוּרָנוּ צוּרָם. כֹּל זֶה הָיָה לֵהֵם לְאוֹיְבוֹם לְהַצִּין, שֶׁהֵם הַסְּגִירָם וְלֹא לֵהֵם וּלְאֵלֵיהֶם הַנִּצְחוֹן, שֶׁהָיָה עַד הֵנָּה לֹא יָכְלוּ כָּלֹם אֲלֵיהֶם כִּגְדֵּל צוּרָנוּ, כִּי לֹא פֶּסַלְעֵנוּ סְלָקָם, כֹּל צוּר שֶׁמְקַרָּא לְשׁוֹן סְלָע: וְאוֹיְבֵינוּ פְּלִילִים. וְעַכְשָׁיו אוֹיְבֵינוּ שׁוֹפְטִים אֹתָנוּ, שֶׁהָיָה צוּרָנוּ מְכָרָנוּ לֵהֵם. (ס"א הָרִי שֶׁזֹּרְנוּ מְכָרָנוּ לֵהֵם):

32	For their vine is of the vine of Sodom, And of the fields of Gomorrah; Their grapes are grapes of gall, Their clusters are bitter;	אֲרֵי כְּפֹרְעָנוֹת עֵמָא דְסֹדוֹם כֶּס פּוֹרְעָנוֹתָהוֹן וּלְקוֹתָהוֹן כְּעַם עֲמוֹרָה מִחֲתָהוֹן בִּישָׁן כְּרִישֵׁי חוּיִן וְתוֹשְׁלָמַת עוֹבְדֵיהוֹן כְּמִרְוֹתָהוֹן:	כִּי־מִגֶּפֶן סֹדִם גִּפְנָם וּמִשְׁדָּמַת עֲמֹרָה עֲנִבְמֹל עֲנִב־רוֹשׁ אֲשֶׁכֶּלֶת מִרְרֹת לָמוֹ:	32
33	Their wine is the venom of serpents, And the cruel poison of asps.	הָא כְּמִרְת תַּנִּינָא כֶּס פּוֹרְעָנוֹתָהוֹן וּכְרִישׁ פְּתִי חוּיִן אֲכֹזְרִי:	חֲמַת תַּנִּינִם יֵינָם וְרֹאשׁ פְּתָנִים אֲכֹזֶר:	33
34	'Is not this laid up in store with Me, Sealed up in My treasuries?	הֲלֹא כָל עוֹבְדֵיהוֹן גִּלָן קִדְמִי גְּנִיזִין לְיוֹם דִּינָא בְּאוֹצְרִי:	הֲלֹא־הוּא כְּמֶס עֲמָדִי חֲתוּם בְּאוֹצְרֹתִי:	34
35	Vengeance is Mine, and recompense, Against the time when their foot shall slip; For the day of their calamity is at hand, And the things that are to come upon them shall make haste.	קִדְמִי פּוֹרְעָנוֹתָא וְאִנָּא אֲשֵׁלִים לְעֵדָן דִּיגִלּוֹן מֵאַרְעָהוֹן אֲרֵי קָרִיב יוֹם תִּבְרָהוֹן וּמִבַּע דַּעֲתִיד לְהוֹן:	לִי נָקָם וְשָׁלָם לְעַת תִּמּוּט רְגִלָם כִּי קָרוֹב יוֹם אִידָם וְחָשׁ עֲתִיד לָמוֹ:	35
36	For the LORD will judge His people, And repent Himself for His servants; When He seeth that their stay is gone, And there is none remaining, shut up or left at large.	אֲרֵי יִדִּין יְיָ דִּינָא דְעַמִּיה וּפּוֹרְעָנוֹת עֲבָדֵיהִי צְדִיקָא יִתְפַּרַע אֲרֵי גִלִי קִדְמוֹתֵי דְּבַעֲדָן דַּתְתַּשְׁקַר עֲלֵיהוֹן מִחַת שְׁנָאָה יְהוֹן מְטוּלְטָלִין וּשְׁבִיקִין:	כִּי־יִדִּין יְהוָה עַמּוֹ וְעַל־עֲבָדָיו יִתְנַחֵם כִּי יֵרָאָה כִּי־אֲזָלַת יָד וְאִפְסָ עֲצוּר וְעָזוּב:	36

(32) כי מגפן סדום גפנם. מוסב למעלה, אמרתי בלזי אפאיהם ואשצית זכרם, לפי שמעשיהם מעשה סדום ועמורה: שדמות. שדה תבואה, כמו ופדמות לא עשה אכל (חצוק ג, יז), בשדמות קדרון (מלכים-ב כג, ד): ענבי רוש. עשצמר: אשכלות מרורות למו. משקה מר ראוי להם, לפי מעשיהם פורענותם, וכן תרגם אונקלוס ופסגה עזריהו כמדרשו:

(33) חמת תנינם יינם. כתרומתו הא קמרת פנינא כס פורענותהו, הנה כמיריות נחשים כוס משתה פורענותם: וראש פתנים. כוס, שהוא אכזר לשון, אויב אכזרי יבא ויפרע מהם:

(34) הלא הוא כמס עמדי. כתרומתו, כסדורים הם ששכחתי מעשיהם, כולם גנוזים ושמורים לפני: הלא הוא. פרי גפנס ותבואת שדמותם כמס עמדי:

(35) לי נקם ושלם. עמי נכון ומזומן פורענות נקם, וישלם להם כמעשיהם, הנקם ישלם להם גמולם. ויש מפרשים ושלם, שם דבר, כמו ושלם, והוא מגזרת וקדר אין צקס (ירמיה ה, יג), כמו וקדר. ואימתי אשלם להם: לעת תמוט רגלם. קשקשם זכות אבותם שהם סמוכין עליו: כי קרוב יום אידם. כשארצה להציא עליהם יום אידם, קרוב ומזומן לפני להציא על ידי שלוחים הרצה: וחש עתדות למו. ומהר יבאו העמידות להם: וחש. כמו ומהר וקשה (ישעיה ה, יט). עד כאן העיד עליהם משה דברי תוכחה, להיות השירה הזאת לעד, כשתבא עליהם הפורענות ידעו שאני הודעתם מראש, מכאן ואילך העיד עליהם דברי תנחומין שיבאו עליהם ככלות הפורענות, ככל אשר אמר למעלה, וקשה כי יבאו עליך כל הדברים האלה הדברים והקלה וגו' (לעיל ל, א) וקשה ה' ילחיקך את שדמותך וגו' (שם ג):

(36) כי ידין ה' עמו. כשישפוט אותם דיסורין הללו האמורים עליהם, כמו פי צם קדין עמים (איוב לו, לא), כי זה אינו משמש בלשון דהא, לתת טעם לדברים של מעלה, אלא לשון תחלת דבור, כמו פי תבאו אל הקרן (ויקרא כה, ז), כשיבאו עליהם משפטים הללו, ויתנחם הקד"ה על עבדיו לשון ולרחם עליהם: יתנחם. לשון הפך מחשבה, להיטיב או להרע: כי יראה כי אזלת יד. כשיראה כי יד האויב הולכת וחוזקת מאד עליהם, ואפס בהם עזר ועזר: עצור. נוסע ע"י עזר ומושל שיעזר בהם: עזוב. ע"י עוזר. עזר, הוא המושל העוזר בעם שלא ילכו מפוזרים בנחםם לנצח על האויב, בלשון לע"י

37	And it is said: Where are their gods, The rock in whom they trusted;	וַיֹּאמֶר אֵי אֱלֹהֵימוֹ צֹר חֲסִיו וַיִּמָּר אֵן דִּחְלָתְהוֹן תְּקִיפָא דִּתְהוֹ רְחִיצִין בֵּיהּ:	37
38	Who did eat the fat of their sacrifices, and drank the wine of their drink-offering? Let him rise up and help you, Let him be your protection.	אֲשֶׁר חָלַב זִבְחֵימוֹ יֹאכְלוּ יִשְׁתּוּ יֵין נְסִיכָם יְקוֹמוּ וַיַּעֲזְרָכֶם יְהִי עֲלֵיכֶם סִתְרָה: דְּתַרְבּ נְכִסְתְּהוֹן הָווּ אֲכָלִין שִׁתּוֹן חֲמַר נְסִכֵּיהוֹן יְקוֹמוֹן כָּעַן וַיִּסְעֲדוּנְכוֹן יְהוֹן עֲלִיכוֹן לְמַגִּין:	38
39	See now that I, even I, am He, And there is no god with Me; I kill, and I make alive; I have wounded, and I heal; And there is none that can deliver out of My hand.	רְאוּ עַתָּה כִּי אֲנִי הוּא וְאֵין אֱלֹהִים עִמָּדִי אֲנִי אֲמִית וְאֶחֱיָה מִחַצְתִּי וְאֲנִי אֲרַפָּא וְאֵין מִיָּדִי מִצִּיל: חִזוּ כָעַן דְּאֲנָא אֲנָא הוּא וְלִית אֱלֹהַ בְּרַ מְנִי אֲנָא מְמִית וּמְחִי מְחִינָא וְאֵף מְסִינָא וְלִית מִן יָדִי מְשִׁיב:	39
40	For I lift up My hand to heaven, And say: As I live for ever,	כִּי־אֶשָּׂא אֶל־שָׁמַיִם יָדִי וְאֹמַרְתִּי חֵי אֲנֹכִי לְעֹלָם: אֲרִי אֲתַקִּינִית בְּשָׁמַיָא בֵּית שְׁכִינָתִי וְאֹמַרִית קַיָּם אֲנָא לְעֹלָמִין:	שסז
41	If I whet My glittering sword, And My hand take hold on judgment; I will render vengeance to Mine adversaries, And will recompense them that hate Me.	אִם עַל חֵד תִּרְיִן כְּחִיּוֹ בִּרְקָא מִסּוּף שְׁמַיָא וְעַד סוּף שְׁמַיָא תִּתְּגִיל חֲרָבִי וְתַתְּקַף בְּדִינָא יָדִי אֲתִיב פּוֹרְעָנוּתָא לְשֹׂנְאֵי וּלְבַעַל דְּבָבִי אֲשֵׁלִים: אִם־שְׁנוּתִי בִּרְקַ חֲרָבִי וְתֹאחֲזוּ בְּמִשְׁפַּט יָדִי אֲשִׁיב נָקָם לְצָרִי וּלְמִשְׁנְאֵי אֲשֵׁלִים:	41
42	I will make Mine arrows drunk with blood, And My sword shall devour flesh; With the blood of the slain and the captives, From the long-haired heads of the enemy.'	אֲרֹנִי גִרְרִי מִדָּמָא וְחֲרָבִי תִּקְטִיל בְּעַמְּמִינָא מִדָּם קְטִילִין וּשְׁבוֹן לְאַעְדָּא בְּתִרְיִן מְרִישׁ שְׁנָאָה וּבַעִיל דְּבָבָא: אֲשְׁכִּיר חֲצִי מִדָּם וְחֲרָבִי תֹאכַל בָּשָׂר מִדָּם חָלָל וְשִׁבְיָהּ מִרָּאשׁ פְּרָעוֹת אוֹיֵב:	42

מייננדידור". עזור, הוא הנושע צמעזור המושל. עזוב, מחזק, כמו ויעזבו ירושלם עד החומה (נחמיה ג, ח), איך לא עזבה עיר קהלה (ירמיה מט, כה). עזור, מייטונדידור. עזוב, אינפוראציה: (37) ואמר. הקצ"ה עליהם: אי אלהימו. עזודת אלילים שעזדו: צור חסיו בו. הסלע שהיו מתכסין בו מפני החמה והלנה, כלומר שהיו צטוחין בו להגן עליהם מן הרעה: (38) אשר חלב זבחימו. היו אותן אלהות אוכלים, שהיו מקריצין לפניהם ושותין יין נסיכס: יהי עליכם סתרה. אותה הנור יהיה לכם מחסה ומסתור: (39) ראו עתה. הבינו מן הפורענות שהצאתי עליכם ואין לכם מושיע, ומן התשועה שאושיעכם ואין מוחה בידי: אני אני הוא. אני להשפיל ואני להרים: ואין אלהים עמדי. עומד כנגדי למחות: עמדי. דוגמתי וכמוני: ואין מידי מציל. הפושעים צי: (40) כי אשא אל שמים ידי. כי צחרון אפי אשא ידי אל עצמי בשזועה: ואמרתי חי אנכי. לשון שזועה הוא, [כמו חי אני נאם ה' אם לא פאשר דצקס צאנזי (צמדבר יד, כח), אף כאן] אני נשצע חי אנכי: (41) אם שנותי ברק חרבי. אם אשנן את להצ חרצי, כמו למען יהיה לה צרק (יחזקאל כא, טו) פלנדור: ותאחז במשפט ידי. להניח מדת רחמים בצאיצי שהרעו לכם, פאשר גני קנפסי מעט והמה עזרו לקעה (זכריה א, טו). ד"א, ותאחז ידי את מדת המשפט, להחזיק צה ולנקוס נקס: אשיב נקם וגר. למדו רבותינו באגדה מתוך לשון המקרא שאמר ותאחז במשפט ידי, לא כמדת זשר ודס מדת הקצ"ה, מדת זשר ודס זורק חץ ואינו יכול להשיבו, והקצ"ה זורק חציו ויש צידו להשיבו כאליו ואחזן צידו, שהרי ברק הוא חלו, שנאמר כאן צרק חרצי ותאחז במשפט ידי, והמשפט הזה לשון פורענות הוא כלע"ז יושטיא"ה:

43 Sing aloud, O ye nations, of His people; For He doth avenge the blood of His servants, And doth render vengeance to His adversaries, And doth make expiation for the land of His people.

שִׁבְחוּ עַמְמֵיָא עִמּוּיָא אֲרִי פּוֹרְעָנוֹת עֲבָדֵיהּ צְדִיקֵיָא יִתִּיב וּפּוֹרְעָנוֹתָא יִתִּיב לְשָׁנְאוּהִי וּיְכַפֵּר עַל אֶרְעִיהּ וְעַל עַמּוּיָא:

הֲרִנְנוּ גוֹיִם עִמּוֹ כִּי דָם-עֲבָדָיו יִקְוֶם וְנִקְם יֹשִׁיב לְצָרָיו וְכִפֵּר אֲדָמָתוֹ עִמּוֹ: (פ)

43

44 And Moses came and spoke all the words of this song in the ears of the people, he, and Hoshea the son of Nun.

וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶת-כָּל-דְּבָרֵי הַשִּׁירָה-הַזֹּאת בְּאָזְנֵי הָעָם הוּא וְהוֹשֶׁעַ בֶּן-נּוּן:

וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶת-כָּל-דְּבָרֵי הַשִּׁירָה-הַזֹּאת בְּאָזְנֵי הָעָם הוּא וְהוֹשֶׁעַ בֶּן-נּוּן:

שביעי

45 And when Moses made an end of speaking all these words to all Israel,

וַיִּכְבֵּל מֹשֶׁה לְדַבֵּר אֶת-כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל-כָּל-יִשְׂרָאֵל:

וַיִּכְבֵּל מֹשֶׁה לְדַבֵּר אֶת-כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל-כָּל-יִשְׂרָאֵל:

45

(42) אשכיר חצי מדם. האויז: וחרבי תאכל בשר. נשרס: מדם חלל ושבביה. זאת תהיה להם מעון דם חללי (ס"א חללי דם) ישראל ושניה ששזו מהם: מראש פרעות אויב. מפשע תחלת פרעות האויז, כי כשהקצ"ה נפרע מן האומות, פוקד עליהם עונם ועונות אבותיהם, מראשית פרעה שפרצו בישראל:

(43) הרנינו גוים עמו. לאותו הזמן ישבחו האומות את ישראל, ראו מה שצחה של אומה זו, שדבקו בהקצ"ה ככל התלואות שעצרו עליהם ולא עזבוהו, יודעים היו צטוצו וצשצחו: כי דם עבדיו יקום. שפיכות דמיהם כמשמעו: ונקם ישיב לצריו. על הגזל ועל החמס, כענין שנאמר מִלֵּךְ לְשִׁמְמָה תִּהְיֶה וְאֶדֹם לְמַדְבָּר שִׁמְמָה תִּהְיֶה מִמָּטָם צְנִי יְהוּדָה (יואל ד, יט), ואומר מִמָּטָם יִעָקֵב וְגו' (עוזיה א, י): וכפר אדמתו עמו. ופייע אדמתו ועמו על הצרות שעצרו עליהם ושעשה להם האויז: וכפר. לשון רצוי ופיוס, כמו תִּכְפֹּרָה פָּנָיו (בראשית לז, כא), תִּכְפֹּרָה לְרוּגְזָהּ: וכפר אדמתו. ומה היא אדמתו, עמו, כשעמו מתנחמים ארצו מתנחמת, וכן הוא אומר קִרְיַת ה' אֶרֶץ (תהלים פה, ז), צמה רצית ארצך, שָׁצַף שָׁצִית יַעֲקֹב (שם). צפנים אחרים היא נדרשת צספרי (שכו), ונחלקו זה רצי יהודה ורצי נחמיה, רצי יהודה דורש כולה כנגד ישראל ורצי נחמיה דורש כולה כנגד האומות, רצי יהודה דורש כלפי ישראל, אמרתי אפאיהם כמו שפירשתי עד ולא ה' פעל כל זאת. כי גוי אוצד עזות המה, אצדו תורתי שהיה להם ענה נכונה. ואין בהם תצונה, להחצונן איכה ירדוף אחד מן האומות אלף מהם, אם לא כי צורם מכרם. כי לא כצורנו צורם, הכל כמו שפירשתי עד תכליתו. ורצי נחמיה דורש כלפי האומות עוצדי אלילים, כי גוי אוצד עזות המה, כמו שפירשתי תחלה עד ואויציו פלילים: כי מגופן סדום גפנם. של אומות עוצדי אלילים: ומשדמת עמורה וגו'. ולא ישימו לבם לתלות הגדולה צי: ענבמו ענבי רוש. הוא שאמר לוילי כעס אויז אגור על ישראל, להרעילם ולהמריס, לפיכך אשכלות מרורות למו, להלעיט אותם על מה שעשו לָצְנִי: חמת תנינים יינם. מוכן להשקותם על מה שעושין להם: כמורם עמדי. אותם הכוס שנאמר פִּי כּוֹס צִיד ה' וגו' (תהלים עה, ט): לעת תמוט רגלם. כענין שנאמר תִּרְמָסָה רָגְלִי (ישעיה כו, ו): כי ידין ד' עמו. צלשון זה משמש כי ידין צלשון דהא, ואין ידין לשון יסורין, אלא כמו כי יריצ את ריצם מיד עושקיהם, כי יראה כי אולת יד וגו': ואמר אי אלהימו. האויז יאמר אי אלהימו של ישראל, כמו שאמר טיטוס הרשע כשגידר את הפרוכת (גיטין נו:), כענין שנאמר וְיִכְרָא אֵיבָתִי וְיִכְרָסָהּ צוּשָׁה הָאֻמָּה הָלִי אִי ה' תִּלְלֶיךָ (מיכה ו, י): ראו עתה כי אני וגו'. אז יגלה הקצ"ה ישועתו ויאמר, ראו עתה כי אני אני הוא, מאתי צאת עליהם הרעה, ומאתי תצא עליהם הטובה: ואין מידי מציל. מי שיעיל אתכם מן הרעה אשר אצא עליכם: כי אשא אל שמים ידי. כמו כי נשאתי, תמיד אני משרה מקום שכינתי בשמים, כתרגומו, אפילו חלש למעלה וגבור למטה, אימת העליון על התחתון. וכל שכן שגבור מלמעלה וחלש מלמטה: ידי. מקום שכינתי, כמו אִישׁ עַל יָדוֹ (צמדבר ז, יז), והיה צדי להפרע מכס, אצל אמרתי שחי אנכי לעולם, איני ממנה לפרוע לפי שיש לי שהות צדבר, כי אני חי לעולם, וצדורות אחרונים אני נפרע מהם, והיכולת צדי להפרע מן המתים ומן החיים, מלך צבר ודם שהוא הולך למות ממנה נקמתו להפרע צחיו, כי שמא ימות הוא או אציבו, וגמלא שלא ראה נקמתו ממנו, אצל אני חי לעולם, ואם ימותו הם ואיני נפרע צחיהם, אפרע צמותם: אם שנותי ברק חרבי. הרצה אם יש שאינם תלויין, כשאשנן צרק חרבי ותאחז צמשפט ידי וכו', כמו שפירשתי למעלה:

(44) הוא והושע בן נון. שבת של ציוןגי היתה, נטלה רשות מזה ונתנה לזה (סוטה יג:). העמיד לו משה מתורגמן ליהושע שיהא דורש צחיו, כדי שלא יאמרו ישראל צחיי רצך לא היה לך להרים ראש, ולמה קורארו כאן הושע, לומר שלא זחה דעתו עליו, שאע"פ שניתנה לו גְּדָלָה, השפיל עצמו כאשר מתחלתו (ספרי שלד):

<p>46 he said unto them: 'Set your heart unto all the words wherewith I testify against you this day; that ye may charge your children therewith to observe to do all the words of this law.</p>	<p>וַיֹּאמֶר לָהֶם שִׁימוּ לְכָל פִּתְגָמַי דְּאֵנָּה מִסְתִּיד בְּכֹן יוֹמָא דִּין דְּתִפְקִדוֹנוֹן יֵת בְּנִיכֹן לְמַטֵּר לְמַעַבְד יֵת כָּל פִּתְגָמֵי אוֹרִיתָא הָדָא:</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם שִׁימוּ לְכָל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר אֲנִי מַעֲיֵד בְּכֶם הַיּוֹם אֲשֶׁר תִּצְוֶם אֶת־בְּנֵיכֶם לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת:</p>
<p>47 For it is no vain thing for you; because it is your life, and through this thing ye shall prolong your days upon the land, whither ye go over the Jordan to possess it.'</p>	<p>אַרִּי לֹא פִתְגָם רִיקָן הוּא מִנְכֹם אַרִּי הוּא חַיִּיכֶם וּבְפִתְגָמָא הָדִין תִּירְכֹן יוֹמִין עַל אֲרֵעָא דְאַתִּין עֲבְרִין יֵת יַרְדֵּנָא לְתַמָּן לְמִירְתָּהּ:</p>	<p>כִּי לֹא־דָבָר רֶק הוּא מִכֶּם כִּי־הוּא חַיִּיכֶם וּבִדְבַר הַזֶּה תִּאָּרְכוּ יָמִים עַל־הָאָדָמָה אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן שְׁמָה לְרִשְׁתָּהּ: (פ)</p>
<p>48 And the LORD spoke unto Moses that selfsame day, saying:</p>	<p>וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה בְּכֹרֶן יוֹמָא הָדִין לְמִימַר:</p>	<p>וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בַּעֲצָם הַיּוֹם הַזֶּה לֵאמֹר:</p>
<p>49 'Get thee up into this mountain of Abarim, unto mount Nebo, which is in the land of Moab, that is over against Jericho; and behold the land of Canaan, which I give unto the children of Israel for a possession;</p>	<p>סָק לְטוֹרָא דְעִבְרָאִי הָדִין לְטוֹרָא דְנָבֹו דְבֹאֲרֵעָא דְמוֹאָב דְעַל אִפִּי יְרִיחוֹ וְחֹזִי יֵת אֲרֵעָא דְכַנְעַן דְּאֵנָּה יְהִיב לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְאַחֲסָנָא:</p>	<p>עֲלֵה אֶל־הָרֹ ׀ הָעֲבָרִים הַזֶּה הֲרִנְבוֹ אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ מוֹאָב אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי יְרִיחוֹ וּרְאֵה אֶת־אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְאַחֲזָהּ:</p>
<p>50 and die in the mount whither thou goest up, and be gathered unto thy people; as Aaron thy brother died in mount Hor, and was gathered unto his people.</p>	<p>וּמוֹת בְּטוֹרָא דְאַתְּ סָלִיק לְתַמָּן וְאַתְּכִנִּישׁ לְעַמְּךָ כְּמֹא דְמִית אַהֲרֹן אַחִיךָ בְּהוֹר טוֹרָא וְאַתְּכִנִּישׁ לְעַמִּיָּהּ:</p>	<p>וּמָת בְּהָרֹ אֲשֶׁר אַתָּה עֹלֶה שְׁמָה וְהִיאֲסַף אֶל־עַמִּיךָ כְּאֶשְׁר־מָת אַהֲרֹן אַחִיךָ בְּהָרֹ הַהוּא וַיֵּאָסֶף אֶל־עַמּוּיוֹ:</p>

(46) שימו לבבכם. זריק אדם שיהיו עיניו ואזניו ולבו מכוונים לדברי תורה, וכן הוא אומר בן אדם לאה צעניך וצאנך שָׁמַע וְשִׁים לְקָדְוָה' (יחזקאל מ, ד), הרי דברים קל וחומר, ומה תצנית הבית שהוא נראה לעינים ונמדד בקנה, זריק אדם שיהיו עיניו ואזניו ולבו מכוונים להבין, דברי תורה שהן כהררין התלוין בשערה על אחת כמה וכמה:

(47) כי לא דבר רק הוא מכם. לא לחנם אתם יגיעים זה, כי הרבה שכל תלוי זה, כי היא חייכם. דבר אחר, אין לך דבר ריקן בתורה שאם תדרשנו שאין צו מתן שכל, מדע לך שכן אמרו וְאִחֹת לֹטֶן תִּמְנַע (בראשית לו, כב). וְתִמְנַע הַיָּסָה פִּלְגֶשׁ וְגו' (שם יב), לפי שאמרה איני כדאית להיות לו לאשה, הלואי ואהיה פילגשו, וכל כך למה, להודיע שצחו של אברהם שהיו שלטונים ומלכים מתאווים לידבק בזרעו:

(48) וידבר ה' אל משה בעצם היום הזה. בשלושה מקומות נאמר בעצם היום הזה, נאמר בנח אֶתְּכֶם הַיּוֹם הַזֶּה צֵא נֹחַ וְגו' (שם ז, יג), במראית אורו של יוס, לפי שהיו בני דורו אומרים, בכך וכך אם אתם מרגישין צו אין אתם מניחין אותו ליכנס במציה, ולא עוד, אלא אתם נטלין כשילין וקרדומות ומצקעין את המציה, אמר הקב"ה, הריני מכניסוך בחצי היום וכל מי שיש בידו כח למחות יצא וימחה, במצרים נאמר אֶתְּכֶם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצֵאתִי ה' (שמות יב, נא), לפי שהיו מצרים אומרים, בכך וכך אם אתם מרגישין זהם אין אתם מניחין אותם ללאת, ולא עוד, אלא אתם נטלין סייפות וכלי זיין והורגין זהם, אמר הקב"ה, הריני מוֹצֵאֲכֶם בְּחַצֵּי הַיּוֹם, וכל מי שיש צו כח למחות יצא וימחה, אף כאן במיתתו של משה נאמר בעצם היום הזה, לפי שהיו ישראל אומרים, בכך וכך אם אתם מרגישין צו אין אתם מניחין אותו, אדם שהוציאו ממצרים, וקרע לנו את היס, והוריד לנו את המן, והגיו לנו את השליו, והעלה לנו את הבאר, ונתן לנו את התורה, אין אתם מניחין אותו, אמר הקב"ה, הריני מכניסוך בחצי היום וכו':

<p>Because ye trespassed against Me in the midst of the children of Israel at the waters of Meribath-kadesh, in the wilderness of Zin; because ye sanctified Me not in the midst of the children of Israel.</p>	<p>עַל אֲשֶׁר מְעַלְתֶּם בִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמֵי־מְרִיבַת קִדְשׁ מִדְּבַר־צִין עַל אֲשֶׁר לֹא־קִדַּשְׁתֶּם אוֹתִי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>
<p>For thou shalt see the land afar off; but thou shalt not go thither into the land which I give the children of Israel.</p>	<p>כִּי מִנֶּגֶד תִּרְאֶה אֶת־הָאָרֶץ וְשָׁמָּה לֹא תָבֹא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־אֲנִי נָתַן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל: (פ)</p>

The Haftarah is II Samuel 22:1 – 22:51 on page 181. This Haftara is read on the Shabbat between Yom Kippur and Sukkot, if there is one. If it is the Shabbat between Rosh HaShana and Yom Kippur, read the Haftara on page 179.

<p>XXXIII And this is the blessing wherewith Moses the man of God blessed the children of Israel before his death.</p>	<p>וְזֹאת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בֵּרַךְ מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי מוֹתוֹ:</p>	<p>וזאת הברכה כו</p>
<p>2 And he said: The LORD came from Sinai, And rose from Seir unto them; He shined forth from mount Paran, And He came from the myriads holy, At His right hand was a fiery law unto them.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יי מְסִינִי אֶתְגַּלִּי וַיִּזְהַר יִקְרִיָּה מִשְׁעִיר אֶתְחַזִּי לָנָא אֶתְגַּלִּי בְּגִבּוֹרֶתֶיָּה עַל טוֹרָא דְּפִאָרָן וְעַמִּיָּה רַבּוֹת קִדִּישִׁין פְּתַב יְמִינִיָּה מִגֹּו אִישְׁתָּא אוֹרִיתָא יִהֲב לָנָא:</p>	<p>2 ויאמר יהוה מסיני בא וזרח משעיר למו הופיע מִתֵּר פֶּאֶרָן ואתה מרבבת קדש מימינו (כ) אשדת) [ק' אש דת] למו:</p>

(50) כאשר מות אהרן אחיך. זאתה מיתה שראית וחמדת אותה, שהפשיט משה את אהרן בגד ראשון והלבישו לאלעזר וכן שני וכן שלישי, וראה בנו כצדודו, אל משה, אהרן אחי, עלה למטה, ועלה, פשוט ידיך, ופשוט, פשוט רגליך, ופשוט, עזים עיניך, ועזם, קמוץ פוך, וקמוץ והלך לו, אמר משה אשרי מי שמת במיתה זו:

(51) על אשר מעלתם בי. גרמחם למעול בי: על אשר לא קדשתם אותי. גרמחם לי שלא אתקדש, אמרתי לכם ודַּבַּרְתֶּם אֶל הַסֵּלַע (צמדבר כ, ח), והס הכוהו, והוצרכו להכותו פעמים, ואלו דברו עמו ונתן מימיו בלא הכאה, היה מתקדש שם שמים, שהיו ישראל אומרים, ומה הסלע הזה שאינו לשכר ולא לפורענות, אם זכה אין לו מתן שכר, ואם חטא אינו לוקה, כך מקיים מצות בוראו, אנו לא כל שכן:

(52) כי מנגד. מרחוק: תראה וגו'. כי אם לא תראנה עכשיו לא תראנה עוד צחיך: ושמה לא תבוא. וידעתי כי חציבה היא לך, על כן אני אומר לך עלה וראה:

(1) וזאת הברכה. לפני מותו. סמוך למיתתו (ספרי שמג), שאם לא עכשיו אימתי:

(2) ויאמר ה' מסיני בא. פתח תחלה בשבחו של מקום ואחר כך פתח בצרכיהם של ישראל (ספרי שמג) ובשבח שפתח בו יש בו הזכרת זכות לישראל, וכל זה דרך רצוי הוא, כלומר, כדאי הם אלו שתחול עליהם ברכה: מסיני בא. יאל לקראתם כשבחו להתיצב בתחמית ההר, כחתן היואל להקביל פני כלה, שנאמר לקראת הַאֱלֹהִים (שמות יט, יז) למדנו שיאל כנגדם: וזרח משעיר למו. שפתח לצני עשו שיקבלו את התורה ולא ראו (ספרי שמג): הופיע. להם: מזהר פארן. שהלך שם ופתח לצני ישמעאל שיקבלו ולא ראו (שם): ואתה. לישראל: מרבבות קדש. ועמו מקצת רבבות מלאכי קדש, ולא כולם ולא רובם, ולא כדרך צמר ודם שמראה כל כבוד עשרו ופארתו ציוס חופתו: אש דת. שהיתה כתובה מאז לפניו באש שחורה

<p>3 Yea, He loveth the peoples, All His holy ones—they are in Thy hand; And they sit down at Thy feet, Receiving of Thy words.</p>	<p>אֶף חֲבֵב עַמִּים כָּל-קְדוּשָׁיו קְדוּשָׁוֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּגִבּוֹרָא אֵפִיק מִמְצָרִים וְאֶנּוּן מִדְּבָרִין תַּחֲתֵי עֲנֹךְ נִטְלִין עַל מִימְרֶךְ:</p>	<p>3 אֶף חֲבֵב עַמִּים כָּל-קְדוּשָׁיו בִּידֶךָ וְהֵם יִתְּבוּ לְרַגְלֶךָ יֵשָׁא מִדְּבָרְתֶיךָ:</p>
<p>4 Moses commanded us a law, An inheritance of the congregation of Jacob.</p>	<p>אֹרִיתָא יְהֵב לָנָא מִשָּׁה מִסְרָה יְרוּתָא לְכִנְשַׁת יַעֲקֹב:</p>	<p>4 תּוֹרָה צִוְּהָ-לָנוּ מִשָּׁה מוֹרֶשֶׁה קִהַלְתָּ יַעֲקֹב:</p>
<p>5 And there was a king in Jeshurun, When the heads of the people were gathered, All the tribes of Israel together.</p>	<p>וְהָיָה בְּיִשְׂרָאֵל מֶלֶךָ בְּאַתְּכַנְשׁוֹת רִישֵׁי עַמָּא כַּחֲדָא שְׁבִטָא דִּישְׂרָאֵל:</p>	<p>5 וַיְהִי בִישְׁרוּן מֶלֶךְ בְּהַתְאַסְף רָאשֵׁי עָם יַחַד שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל:</p>
<p>6 Let Reuben live, and not die In that his men become few.</p>	<p>יִיחִי רְאוּבֵן בְּחַיִּי עַלְמָא וּמוֹתָא תַּנִּינָא לֹא יָמֹת וַיִּקְבְּלוּן בְּנוֹהֵי אַחֲסָנְתְּהוֹן בְּמִנְיָנְהוֹן:</p>	<p>6 יִחִי רְאוּבֵן וְאַל-יָמֹת וַיְהִי מָתִיו מִסְפָּר: (ס)</p>
<p>7 And this for Judah, and he said: Hear, LORD, the voice of Judah, And bring him in unto his people; His hands shall contend for him, And Thou shalt be a help against his adversaries.</p>	<p>וְדָא לִיהוּדָה נְאֻמַּר קְבִיל יְיָ צְלוֹתֶיהָ דִּיהוּדָה בְּמַפְקִיָּה לְקַרְבָּא וּלְעֵמִיָּה תַתִּיבְנִיָּה בְּשָׁלָם יְדוּחֵי יַעֲבֹדֵן לִיה פּוֹרְעֲנֹתָא מִשְׁנֹאֵהִי וְסַעֲיד מִבְּעִיל דְּבָבָא הָוִי לִיה:</p>	<p>7 וְזֹאת לִיהוּדָה וַיֹּאמֶר שְׁמַע יְהוָה קוֹל יְהוּדָה וְאַל-עֲמֹו תִּבְיָאֵנוּ יָדָיו רַב לוֹ וְעֶזֶר מִצָּרָיו תִּתֶּיָּה: (פ)</p>

על גבי אש לצנה, נתן להם בלחות כחז יד ימינו. דבר אחר, אש דת, כתר גומו, שנתנה להם מתוך האש:
(3) אף חובב עמים. גם חזה יתירה חזצ את השבטים, כל אחד ואחד קרוי עס, שהרי צנימין לצדו היה עמיד להוולד כשאמר הקצ"ה ליעקב גוי וקהל גוים יקִיָּה מִנְּךָ (בראשית לה, יא): כל קדשיו בידך. נפשות הדדיקים גנוזות אחרו, כענין שנאמר, וְקִיָּה נֶפֶשׁ אֶלְדֵי צְרוּרָה צְרוּרֵי הַחַיִּים אֵת ה' וְלִלְקִיָּה (שמואל-א כה, כט): והם תבו לרגלך. והם ראויים לך, שהרי תכו עזמן לתוך תחתית החר לרגלך צניי, תכו לשון פועלו, והתוופו לתוך מרגלותיך: ישא מדברתיך. נשאו עליהם עול תורתך: מדברתיך. המ"ס צו קרוצ ליסוד, כמו וַיִּשְׁמַע אֵת הַקּוֹל מִדְּבַר אֱלֹהִים (צמד צו, פט), וְאִשְׁמַע אֵת מִדְּבַר אֱלֹהִים (יחזקאל ז, ז), כמו מתדבר אלי, אף זה מדברותיך, מה שהיית מדבר להשמיעני לאמר להם טישפורפלידור"ש בלע"ז, ואונקלוס תרגם שהיו נוסעים על פי דבריך, והמ"ס צו שמוש משמשת לשון מן. דבר אחר, אף חזצ עמים, אף בשעת חצות של אומות העולם, שהראית להם פנים שוחקות ומסרת את ישראל בידם: כל קדושו בידך. כל נדיקיהם וטוביהם דקוין בך ולא משו מאחרתך, ואשת שומרים: והם תבו לרגלך. והם מתמנעים ומתכנסים לתחת לך: ישא מדברותיך. מקבלין גזרותיך ודחותיך בשמחה. ואלה דבריהם:

(4) תורה. אשר צוה לנו משה, מורשה היא לקהלת יעקב, אחזנה ולא נעוצנה:
(5) ויהי. הקצ"ה: בישרון מלך. תמיד עול מלכותו עליהם: בהתאסף. בכל התאסף ראשי חשבון אסיפתם: ראשי. כמו פי תשא אֵת ראש (שמות ל, יז), ראיון אלו שאצרכם. דבר אחר, בהתאסף. בהתאסף יחד באגודה אחת ושלוש ציניהם, הוא מלכם, ולא כשיש מחלוקת ביניהם:

(6) יחי ראובן. בעולם הזה: ואל ימות. לעולם הבא. שלא יזכר לו מעשה בלעה: ויהי מתיו מספר. נמנין צמנין שאר אחיו, דוגמא היא זו, כענין שנאמר וַיִּשְׁפֹּצַת אֵת בְּלָעָה, וַיְהִי צִנִּי יַעֲקֹב שְׁנֵים עָשָׂר (בראשית לה, כז), שלא יאָ מן המנין:
(7) וזאת ליהודה. סמן יהודה לראובן, מפני שניהם הודו על קלקול שצידם שנאמר וַיִּשְׁפֹּצַת אֵת בְּלָעָה (איוצ טו, יח) לָקַח לְבָדָם וְגו' וְלֹא עָצַר זָר בְּתוֹכָם (שם יט) ועוד פירשו רבותינו, (מכות יא: צבא קמא צב) שכל מ' שנה שהיו ישראל צמדצ, היו עצמות יהודה מתגלגלין בצרון, מפני נדוי שקבל עליו, שנאמר וְקָטַפְתִּי לָאֲדָמִי כָּל הַיָּמִים (בראשית מד, לב), אמר משה, מי גרם לראובן שידה, יהודה וכו': שמע ד' קול יהודה. תפלת דוד ושלמה ואסא מפני הכושים, ויהושפט מפני העמונים

<p>And of Levi he said: Thy 8 Thummim and Thy Urim be with Thy holy one, Whom Thou didst prove at Massah, With whom Thou didst strive at the waters of Meribah;</p>	<p>וּלְלֵוִי אָמַר תּוֹמִיָּא וְאוּרִיָּא אֶלְפִישָׁתָא לְגִבֹּר דְּאַשְׁחַכַּח חֲסִידָךְ קְדָמְךָ דְּנִסִּיתָהּ בְּנִסִּיתָא וְהָיָה שְׁלִים בְּחִנְתָּהּ עַל מִי מִצִּוְתָא וְאַשְׁחַכַּח מִחִימָן:</p>	<p>שני וּלְלֵוִי אָמַר תּוֹמִיָּא וְאוּרִיָּא לְאִישׁ חֲסִידָךְ אֲשֶׁר נִסִּיתוֹ בְּמַסָּה תְּרִיבָהּ עַל־מִי מְרִיבָהּ:</p>
<p>Who said of his father, and of his mother: 'I have not seen him'; 9 Neither did he acknowledge his brethren, Nor knew he his own children; For they have observed Thy word, And keep Thy covenant.</p>	<p>דְּעַל אָבוּהִי וְעַל אִמִּיהָ לֹא רָחִים כִּד חֲבֹו מִן דִּינָא וְאַפִּי אֲחוּהִי וּבְנוּהִי לֹא נָסִיב אֲרִי נִטְרוּ מִטָּרַת מִימְרָךְ וּקְיָמָךְ לֹא אֲשַׁנְיָאוּ:</p>	<p>9 הָאֲמַר לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא רָאִיתִיו וְאֶת־אֲחָיו לֹא הִפִּיר וְאֶת־בָּנָיו לֹא יָדַע כִּי שְׁמָרוּ אִמְרֹתֶיךָ וּבְרִיתֶךָ יִנְצְרוּ:</p>
<p>They shall teach Jacob Thine 10 ordinances, And Israel Thy law; They shall put incense before Thee, And whole burnt-offering upon Thine altar. .</p>	<p>כְּשֶׁרִין אֵלֶין דִּילְפֹּון דִּינָךְ לִיעֲקֹב וְאוּרִיתֶךָ לְיִשְׂרָאֵל יִשְׁוֹן קִטְרַת בּוֹסְמִין קְדָמְךָ וּגְמִיר לְרַעְנָא עַל מִדְבַּחְךָ:</p>	<p>10 יִזְרוּ מִשְׁפָּטֶיךָ לִיעֲקֹב וְתוֹרֹתֶיךָ לְיִשְׂרָאֵל יִשְׁיִמוּ קִטּוֹרֶה בְּאַפְּךָ וּכְלִיל עַל־מִזְבְּחֶךָ:</p>
<p>Bless, LORD, his substance, And 11 accept the work of his hands; Smite through the loins of them that rise up against him, And of them that hate him, that they rise not again.</p>	<p>בְּרִיךְ יי נַכְסוּהִי וְקוֹרְבָן יְדוּהִי קַבִּיל בְּרַעְנָא תַּבְרַח חֲרָצָא דְּשִׁנְאוּהִי וּדְבַעְלֵי דְּבָבוּהִי דִּלְא יִקּוּמוּן:</p>	<p>11 בְּרַךְ יְהוָה חֵילּוֹ וּפַעַל יָדָיו תַּרְצָה מִחֵץ מִתְּנִים קָמִיו וּמִשְׁנָאִיו מִן־יְקוּמוּן: (ס)</p>

וחזקיה מפני סנחריב: ואל עמו תביאנו. לשלום מפני המלחמה (ס"א מן המלחמה): ידי רב לו. יריבו ריבו וינקמו נקמתו: ועזר מצדיו תהיה. על יהושפט התפלל, על מלחמת רמות גלעד ויזעק יהושפט וה' עזרו (דברי הימים ב יח, לא). דבר אחר, שמע ה' קול יהודה, כאן רמז צרכה לשמעון מתוך צרכותיו של יהודה (ספרי שמח), ואף כשחלקו ארץ ישראל נטל שמעון מתוך גורלו של יהודה, שנאמר מקבל צני יהודה נחלת צני שמעון (יהושע יט, ט) (ומפני מה לא ייחד לו צרכה צפני עצמו, שהיה צלצו עליו על מה שעשה בשטים, כ"כ באגדת תהלים (מדרש תהלים 5, ג)):

(8) וללוי אמר. ועל לוי אמר: תומיך ואוריך. כלפי שכינה הוא מדבר: אשר נסיתו במסה. שלא נתלוננו עם שאר המלינים: תריבהו וגו'. כתרוממו. דבר אחר תריבהו על מי מריצה, נקסקספס לו לצוא בעלילה, אם משה אמר שמעו קא המרים (צמדצר כ, י) אהרן ומרים מה עשו:

(9) האומר לאביו ולאמו לא ראתיו. כשחטאו צעגל ואמרתי מי לה' אלי (שמות לב, כו), נאספו אלי כל בני לוי, וזיתים להרוג את אביאמו והוא מישראל, או את אחיו מאמו או בן בתו וכן עשו, ואי אפשר לפרש אציו ממש ואחיו מאציו וכן צני ממש, שהרי לויים הם, ומשפט לוי לא חטא אחד מהם, שנאמר קל צני לוי (שם): כי שמרו אמתך. לא יהיה לך אלהים אחרים: ובריתך ינצורו. צרית מילה, שאותם שנולדו צמדצר, של ישראל לא מלו את צניהם, והם היו מולין ומלין את צניהם, (ס"א אותם שנולדו צמדצר, שישראל לא מלו את צניהם והם היו מולין):

(10) יורו משפטך. ראוי אלך לך: וכליל. עולה (יומא כו):

(11) מחץ מתננים קמיו. מחץ קמיו מכת מתנים, כענין שנאמר ומתניהם פמיד המעד (תהלים סט, כד), ועל המעוררין על הכהונה אמר כן. דבר אחר, ראה שעתידין חשמונאי וצניו להלחם עם היונים, והתפלל עליהם לפי שהיו מועטים, י"ב צני חשמונאי ואלעזר כנגד כמה רצבות, לכך נאמר צרך ה' חילו ופועל ידיו תרצה: ומשנאיו מן יקומו. מחץ קמיו ומשנאיו מהיות להם תקומה:

<p>12 Of Benjamin he said: The beloved of the LORD shall dwell in safety by Him; He covereth him all the day, And He dwelleth between his shoulders.</p>	<p>לְבִנְיָמִן אָמַר יְהוָה יִשְׁכֵּן יִשְׁרֵי לְרוּחָצֵן עֲלוֹהֵי יְהִי מִגִּין עֲלוֹהֵי כָּל יוֹמָא וּבִאֲרֵעִיה תִּשְׁרֵי שְׁכִינָתָא:</p>	<p>12 לְבִנְיָמִן אָמַר יְהוָה יִשְׁכֵּן לְבִטָּח עָלָיו חֲפָף עָלָיו כָּל־ הַיּוֹם וּבֵין כְּתָפָיו שָׁכֵן: (ס)</p>
<p>13 And of Joseph he said: Blessed of the LORD be his land; For the precious things of heaven, for the dew, And for the deep that coucheth beneath,</p>	<p>וּלְיוֹסֵף אָמַר מְבָרְכָא מִן קָדָם יְיָ אֲרֵעִיה עֲבָדָא מִגְדָּנִין מִטְלָא דְשָׁמַיָא מְלֵעִילָא וּמִמַּבּוּעֵי עֵינָנוּן וּתְהוֹמִין דִּנְגְדִין מִמַּעַמְקֵי אֲרֵעָא מְלָרַע:</p>	<p>שלישי וּלְיוֹסֵף אָמַר מְבָרְכָת יְהוָה אֲרָצוֹ מִמְּגַד שָׁמַיִם מִטְּל־ וּמִתְהוֹם רִבְצָת תַּחַת:</p>
<p>14 And for the precious things of the fruits of the sun, And for the precious things of the yield of the moons,</p>	<p>עֲבָדָא מִגְדָּנִין וְעַלְלָן מִיְבוּל שְׁמֵשׁא עֲבָדָא מִגְדָּנִין מִרִיש יֶרֶח בִּירַח:</p>	<p>14 וּמִמְּגַד תְּבוּאֹת שֶׁמֶשׁ וּמִמְּגַד גֶרֶשׁ יֶרֶחִים:</p>
<p>15 And for the tops of the ancient mountains, And for the precious things of the everlasting hills,</p>	<p>וּמִרִיש טוּרֵיָא בְּפִירֵיָא וּמִטּוֹב רָמֵן דְּלֵא פִסְקֵן:</p>	<p>15 וּמִרֵּאשׁ הַרְרֵי־קָדָם וּמִמְּגַד גִּבְעוֹת עוֹלָם:</p>
<p>16 And for the precious things of the earth and the fulness thereof, And the good will of Him that dwelt in the bush; Let the blessing come upon the head of Joseph, And upon the crown of the head of him that is prince among his brethren.</p>	<p>וּמִטּוֹב אֲרֵעָא וּמִלְאָה רְעִי לִיה דְּשְׁכִינְתִּיה בְּשִׁמְיָא וְעַל מִשָּׁה אַתְגְּלִי בְּאַסְנָא יִיתֵן כָּל אֱלִין לְרִישָׁא דְיוֹסֵף גּוֹבְרָא פְּרִישָׁא דְּאַחוּהִי:</p>	<p>16 וּמִמְּגַד אֶרֶץ וּמִלְאָה וּרְצוֹן שְׁכֵנִי סִנְה תְּבוּאֹתָהּ לְרֵאשׁ יוֹסֵף וּלְקֶדֶד נָזִיר אָחָיו:</p>

(12) לבנימין אמר. לפי שזרכת לוי צעזודת הקרננות, ושל בנימין צננין בית המקדש בחלקו, סמכן זה לזה, וסמך יוסף אחריו, שאף הוא משכן שילה היה בנוי בחלקו, שנאמר וַיִּמָּאֵס צֹאֵל יוֹסֵף וגו' (שם עח, סז), ולפי שזית עולמים חזיז משילה, לכך הקדים בנימין ליוסף: חופף עליו. מכסה אותו ומגין עליו: כל היום. לעולם, משנצחרה ירושלים לא שרתה שכניה במקום אחר: ובין כתפיו שכן. גזוזה ארצו היה בית המקדש בנוי, אלא שנמוך עשרים ושלש אמה מעין עיטם (יומא לא), ושם היה דעמו של דוד לצנותו, כדאיתא בשחיטת קדשים (זבחים נד:), אמרי נחמי ביה פורתא משום דכתיב וצין כתפיו שכן, אין לך נאה בשור יותר מכתפיו:

(13) מברכת ד' ארצו. שלא היתה נחלת השבטים ארץ מלאה כל טוב כארצו של יוסף: ממגד. לשון עדנים ומקטק: ומתהום. שהתהום עולה ומלחלת אותה מלמטה. אהה מוצא בכל השבטים זרבתו של משה מעין זרבתו של יעקב:

(14) וממגד תבואות שמש. שהיתה ארצו פתוחה לחמה וממתקת הפירות: גרש ירחים. יש פירות שהלצנה מנשלמן, ואלו הן קשואין ודלועין. דצר אחר, גרש ירחים, שהארץ מגרשת ומוציאה מחודש לחודש:

(15) ומראש הררי קדם. ומזרבת מראשית זישול הפירות, שהרריה מקדימין לזכר זישול פירותיהם. דצר אחר, מגיד שקדמה זריאתן לשאר הרים: גבעות עולם. גבעות העושות פירות לעולם ואין פוסקות מעוצר הגשמים:

(16) ורצון שוכני סנה. כמו שוכני סנה, ותהא ארצו מזרבת מרצונו ונחת רוחו של הק"ה, הנגלה עליה תחלה בסנה: רצון. נחת רוח ופיוס, וכן כל רצון שנמקרא: תבואתה. זרכה זו לראש יוסף: נזיר אחיו. שהופרש מאחיו מזכירתו:

17 His firstling bullock, majesty is his;
And his horns are the horns of the
wild-ox; With them he shall gore the
peoples all of them, even the ends of
the earth; And they are the ten
thousands of Ephraim, And they
are the thousands of Manasseh.

רָבָא דְּבִנְהִי זִינָא לִיה
וּגְבוּרָן אֲתַעְבִּידָא לִיה מִן
קִדָּם דְּתוֹקְפָא וְרוּמָא דִּילִיה
בְּגִבּוּרְתִּיהָ עִמְמִיָּא יִקְטִיל
כַּחֲדָא עַד סִיפֵי אֲרַעָא וְאַנּוּן
רַבּוּתָא דְּבֵית אֲפֵרַיִם וְאַנּוּן
אַלְפֵי דְּבֵית מְנַשֶּׁה:

בְּכוֹר שׁוֹרׇוֹ הָדָר לוֹ וְקַרְנֵי רֹאם
קַרְנָיו בָּהֶם עַמִּים יִנְגַח יַחְדּוֹ
אַפְסֵי־אֲרֶץ וְהֵם רַבְבוֹת אֲפֵרַיִם
וְהֵם אֲלֵפֵי מְנַשֶּׁה: (ס)

ע"כ צחול

18 And of Zebulun he said: Rejoice,
Zebulun, in thy going out, And,
Issachar, in thy tents.

וּלְזִבּוּלֹן אָמַר חֲדֵי זְבוּלֹן
בְּמִפְקֶד לְאִנְחָא קֶרְבָּא
עַל בַּעֲלֵי דְבִכְבָּד וְיִשְׁשַׁכֵּר
בְּמַחְכֶּד לְמַעַבְד זְמַנֵּי מוֹעֲדֵיָא
בִּירוּשָׁלַם:

וּלְזִבּוּלֹן אָמַר שִׂמְחָה זְבוּלֹן
בְּצֵאתָהּ וְיִשְׁשַׁכֵּר בְּאֵהְלִיָּהּ:

רביעי

19 They shall call peoples unto the
mountain; There shall they offer
sacrifices of righteousness; For they
shall suck the abundance of the seas,
And the hidden treasures of the
sand.

שְׁבֻטֵי־אֵי־יִשְׂרָאֵל לְטוֹר בֵּית
מִקְדָּשָׁא יִתְפַּנְּשׁוּן תַּמָּן יִכְסִּין
נִכְסֵת קוֹדֶשִׁין לְרַעְנָא אֲרִי
נִכְסֵי עִמְמִיָּא יִכְלִין וְסִימֵן
דְּמִטְמֵרֵן בְּחֵלָא מִתְגַּלִּין
לְהוֹן:

עַמִּים הֲרִי־יִקְרְאוּ שָׁם יִזְבְּחוּ
זִבְחֵי־צֶדֶק כִּי שִׁפְעַי יָמִים יִינָקוּ
וְשִׁפְנֵי טְמוּנֵי חוֹל: (ס)

19

(17) בכור שורו. יש בכור שהוא לשון גדולה ומלכות, שנאמר קף אָנִי בְכוֹר אֶתְגֵּהוּ (תהלים פט, כח), וכן צָנִי צִכְרִי יִשְׂרָאֵל (שמות ד, כב): בכור. מלך היוצא ממנו, והוא יהושע: שורו. שכתו קשה כשור לכבוש כמה מלכים: הדר לו. נתון לו, שנאמר וְנִסְפָּסָה מִהוֹדֶק עָלָיו (במדבר כז, כ): וקרני ראם קרניו. שור כמו קשה ואין קרניו נאות, אבל ראם קרניו נאות ואין כמו קשה, נתן ליהושע כמו של שור ויופי קרני ראם: אפסי ארץ. שלשים ואחד מלכים, אפשר שכולם מארץ ישראל היו, אלא אין לך כל מלך ושלטון שלא קנה לו פלטרין ואחוזת צאריך ישראל, שחשבה לכולם היא, שנאמר נִחַלַת צָנִי נִצָּאוֹת גוֹיִם (ירמיה ג, יט): והם רבבות אפרים. אותם המנוגחים הם הרבבות שהרג יהושע שצא מאפרים: והם אלפי מנשה. הם האלפים שהרג גדעון צמדן, שנאמר וַיִּצַח וַיִּלְמָנַע בְּקֶרֶךְ וְגו' (שופטים ח, י):

(18) ולזבולן אמר. אלו חמשה שבטים שצריך באחרונה, וזבולן גד דן נפתלי ואשר, כפל שמותיהם לחזקם ולהגדירם, לפי שהיו חלשים שצכל השבטים, הם הם שהולך יוסף לפני פרעה, שנאמר וּמִקְצֶה אֶתְיוּ לָקַח תַּמָּשָׁה הַגָּשִׁים (בראשית מז, ז), לפי שנראים חלשים ולא ישים אותם לו שרי מלחמתו: שמח זבולן בצאתך ויששכר באהליך. זבולן ויששכר עשו שותפות, וזבולן לחוף ימים ישכון ויוצא לפרקמטיא בספינות, ומשתכר ונותן לתוך פיו של יששכר, והם יושבים ועוסקים בתורה, לפיכך הקדים זבולן ליששכר, שחורמו של יששכר על ידי זבולן הייתה: שמח זבולן בצאתך. הלל צאתך לסחורה: ויששכר. הלל ציציאת אהליך לתורה לישב ולעצור שנים ולקצוץ חדשים כמו שנאמר וּמִדְּעֵי יִשְׁשַׁכָּר צִינָה לְעֵתִים קָאֲשֵׁיָהּ מְאִתִּים (דברי הימים א יב, לג), ראשי סנהדראות היו עוסקים בכך. ועל פי קציעות עתיהם ועצוריהם:

(19) עמים. של שבטי ישראל: הר יקראו. להר המוריה יאספו, כל אסיפה ע"י קריאה היא, ושם יצבו צִנְרִילִים וצחי צדק: כי שפע ימים יינקו. יששכר וזבולן, ויהא להם פנאי לעסוק בתורה: ושפני טמוני חול. כסויי טמוני חול, טְרִית וחלון וזכוכית לצננה היוצאים מן הים ומן החול, וצחלקו של יששכר וזבולן היה, כמ"ש במסכת מגילה (ו), וְצִלּוֹן עִם חֶרֶף נִפְשׁוֹ לְמוֹת (שופטים ה, יח), משום דנִפְסְלֵי עַל מְרוֹמֵי עָדָה (ס), שהיה מתרעס וצולן על חלקו, לאחרי נחת שדות וכרמים וכו': ושפני. לשון כסוי, כמו שנאמר וַיִּסְפֹּן אֶת הַצִּיַּת (מלכים א ו, ט), וַיִּסְפֹּן צֶאֱקָז (שם ז, ג), ותרגומו ומטלל צכורי (ס"א בכו"י) ארזא. דבר אחר, עמים הר יקראו, ע"י פרקמטיא של זבולן, תגרי אומות העולם באים אל ארזו, והוא עומד על הסֶפֶר, והם אומרים, הואיל ונִטְעַרְנוּ עַד כֹּאן, נלך עד ירושלים ונראה מה יראתה של אומה זו ומה מעשיה, והם רואים כל ישראל עובדים לאלוה אחד ואוכלים מאכל אחד, לפי שהעכו"ם אלוהות של זה לא כאלוהות של זה, ומאכלו של זה לא כמאכלו של זה, והם אומרים, אין

- 20 And of Gad he said: Blessed be He that enlargeth Gad; He dwelleth as a lioness, And teareth the arm, yea, the crown of the head. וְלִגְדָּא אָמַר בְּרוּךְ מִרְחִיב גֵּד כְּלָבִיא שָׁכֵן וְטָרַף זְרוּעַ אֶף-קֶדְקֵד עִם מַלְכֵּינָּהּ:
- 21 And he chose a first part for himself, For there a portion of a ruler was reserved; And there came the heads of the people, He executed the righteousness of the LORD, And His ordinances with Israel. . וַיִּרְא רֹאשִׁית לֹו בִּי-שֵׁם חֶלְקֶת מִחֶקֶק סָבוֹן וַיֵּתֵא רִאשֵׁי עָם צִדְקַת יְהוָה עָשָׂה וּמִשְׁפָּטָיו עִם-יִשְׂרָאֵל: (ס)
- 22 And of Dan he said: Dan is a lion's whelp, That leapeth forth from Bashan. וְלִדָּן אָמַר דָּן גִּיר אַרְיֵה יִזְנֵק מִן-הַבָּשָׁן:
- 23 And of Naphtali he said: O Naphtali, satisfied with favour, And full with the blessing of the LORD: Possess thou the sea and the south. וּלְנַפְתָּלִי אָמַר נַפְתָּלִי שָׁבַע רָצוֹן וּמָלֵא בִרְכַּת יְהוָה יָם וְדָרוֹם יִרְשָׁה: (ס)
- 24 And of Asher he said: Blessed be Asher above sons; Let him be the favoured of his brethren, And let him dip his foot in oil. וְלְאַשֶׁר אָמַר בְּרוּךְ מִבְּנִים אֲשֶׁר יְהִי רְצוֹן אֶחָיו וְטָבַל בַּשֶּׁמֶן רַגְלוֹ:

אומה כשרה כזו ומתגייירין שם, שנאמר שם יזכרו וזכאי לדק: כי שפע ימים יינקו. וזולן ויששכר, הים נותן להם ממון ששפע:

(20) ברוך מרחיב גיד. מלמד, שהיה תחומו של גד מרחיב והולך כלפי מזרח: כלביא שכן. לפי שהיה סמוך לספר, לפיכך נמשל כאריות, שכל הסמוכים לספר צריכים להיות גבורים: וטרף זרוע אף קדקד. הרוגיהם היו ניכרין, חותכים הראש עם הזרוע צמח אחת:

(21) וירא ראשית לו. ראה ליטול לו חלק בארץ סיחון ועוג, שהיא ראשית כבוש הארץ: כי שם חלקת מחקק. כי ידע אשר שם ננחלתו חלקת שדה קצורת מחוקק, והוא משה: סבוֹן. אותה חלקה, ספונה וטמונה מכל צריה, שנאמר ולא ידע איש את קצרתו (לקמן לד, ו): וייתא. גד: ראשי עם. הם היו הולכים לפני החלון בכבוש הארץ לפי שהיו גבורים, וכן הוא אומר ואֶסֶס תַּעֲצְרוּ תְּלוּזִים לַפְגִּי אֶסְיִקֶם וגו' (לעיל ג, יח): צדקת ד' עשה. שהאמינו דצריהם, ושמרו הצטחתם לעבור את הירדן עד שכבשו וחלקו. דבר אחר, ויתא משה, ראשי עם. צדקת ה' עשה. על משה אמור:

(22) דן גור אריה. אף הוא היה סמוך לספר, לפיכך מושלו כאריות: יזנק מן הבשן. כתרומו, שהיה הירדן יוצא מחלקו ממערת פמייאס והיא לָשֶׁם, שהיא בחלקו של דן, שנאמר וַיִּקְרָאוּ לָשֶׁם דָּן (יהושע יט, מז), וזינוקו וקילוחו מן הבשן. דבר אחר, מה זינוק זה יוצא ממקום אחד ונחלק לשני מקומות, כך שצטו של דן נטלו חלק בשני מקומות, תחלה נטלו בצפונות מערבית עקרון וסביבותיה, ולא ספקו להם, ובאו ונלחמו עם לשם שהיא פמייאס, והיא בצפונות מזרחית, שהרי הירדן יוצא ממערת פמייאס, והוא במזרחה של ארץ ישראל, ובא מהצפון לדרום ופָּלָה בקצה ים המלח, שהוא במזרח יהודה שנטל בדרומה של ארץ ישראל, כמו שמפורש בספר יהושע, והוא שנאמר וַיֵּלֶךְ גִּבּוֹל בְּנֵי דָן מִהָם וַיַּעֲלֵי בְנֵי דָן וַיִּלְחְמוּ עִם לָשֶׁם וגו' (שם), יצא גבולם מכל אוחו הרוח שהתחילו לנחול בו:

(23) שבע רצון. שהיתה ארצו שבעה כל רצון יושביה: ים ודרום ירשה. ים כנרת נפלה בחלקו, ונטל מלא חבל תָּרָם בדרומה (צ"ק פא): לפרוש חרמים ומכמורות: ירשה. לשון זווי, כמו עלה רש (לעיל א, כא), והטעם שלמעלה צרי"ש מוכיח, כמו ירש, ידע, לקח, שָׁמַע, כשמוסיף בו ה"א יהיה הטעם למעלה, שָׁמַעָה, יָדַעָה, קָלַסָה, לָקַסָה, אף כאן ירשה לשון זווי, ובמסורת הגדולה מנינו באלפא ביתא לשון זווי דטעמיהון מלעיל:

- 25 Iron and brass shall be thy bars; And as thy days, so shall thy strength be. **בְּרִזְלָה וּבְנַחֲשֵׁת מְנַעֲלֶיךָ וּבְיָמֶיךָ דְּבִאָדָה:**
תְּקִיף כְּבָרְזָלָא וְכִנְחָשָׁא בֵּית מוֹתְבָךְ וּבְיָוֵמִי עוֹלִימוֹתְךָ תוֹקְפָךְ:
- 26 There is none like unto God, O Jeshurun, Who rideth upon the heaven as thy help, And in His excellency on the skies. **אֵין כָּאֵל יִשְׁרָוֶן רֹכֵב שָׁמַיִם בְּעֶזְרְךָ וּבְגִאֲוָתוֹ שְׁחָקִים:**
לֵית אֱלֹהָ אֱלָא אֱלֹהָ דְיִשְׂרָאֵל דְּשָׁכִינְתִּיהָ בְּשָׁמַיָא בְּסַעֲדָךְ וְתוֹקְפִיהָ בְּשָׁמַיָא שְׁמַיָא:
- 27 The eternal God is a dwelling-place, And underneath are the everlasting arms; And He thrust out the enemy from before thee, And said: 'Destroy.' **מְעֻנָה אֱלֹהֵי קָדָם וּמִתַּחַת זֶרַעַת עוֹלָם וַיִּגְרֶשׁ מִפְּנֶיךָ אוֹיֵב וַיֹּאמֶר הַשְׁמַד:**
מְדוּרָא אֱלֹהָא דְּמִלְקָדְמִין דְּבְמִימְרֵיהָ אֲחֻעֲבִיד עֲלָמָא וְתִרְיָךְ מִן קֳדָמְךָ שְׁנֵאָה וַאֲמַר שִׁיבִי:
- 28 And Israel dwelleth in safety, The fountain of Jacob alone, In a land of corn and wine; Yea, his heavens drop down dew. **וַיִּשְׁכֶּן יִשְׂרָאֵל בְּטַח בְּדָד עֵין יַעֲקֹב אֶל-אֶרֶץ דִּגְלָן וְתִירוֹשׁ אַף-שָׁמַיִי יַעֲרֹפוּ טֹל:**
וּשְׂרָא יִשְׂרָאֵל לְרוּחָצֻן בְּלַחוּדִיהוֹן בְּעֵין בְּרִכְתָּא דְּבְרִיכְנוֹן יַעֲקֹב אֲבוּהוֹן בְּאֶרֶע עֲבָדָא עֲבוּר וְחִמְרָא אֶף שְׁמַיָא דְּעִלְיָהוֹן יִשְׁמְשׁוּנוֹנוֹן בְּטָלָא:

(24) ברוך מבנים אשר. ראיתי בספרי (שנה) אין לך ככל השבטים שנתצרך צננים כאשר, ואיני יודע כיצד: יהי רצוני אחיו. שהיה מתרצה לאחיו בשמן אנפיקינו וצקפלאות, והם מרצין לו בתצואה. דבר אחר, יהי רצוני אחיו, שהיו צותיו נאות, והוא שנאמר דצברי הימים (ח"א ז, לא) הוא חצי צבירת, שהיו צותיו נשואות לכהנים גדולים הנמשחים בשמן זית: ושובל בשמן רגלו. שהיתה ארצו מושכת שמן כמעין, ומעשה שנצטרכו אנשי לודקיא לשמן, מנו להם פולמוקטוס אחד וכו' (ספרי שנה), כדאיחא צמנחות (פה):

(25) ברזל ונחשת מנעליך. עכשיו הוא מדבר נגד כל ישראל, שהיו גבוריהם יושבים בערי הספר, ונועלים אותה שלא יוכלו האויבים ליכנס בה כאלו היא סגורה צמנעולים וצריחים של ברזל ונחשת. דבר אחר, ברזל ונחשת מנעליך, ארצכם נעולה בהרים שחוצצין מהם ברזל ונחשת, וארצו של אשר היתה מנעולה של ארץ ישראל: וכימין דבאך. וכימין שהם טובים לך, שהן ימי תחלתך ימי נעורך, כך יהיו ימי זקנתך, שהם דואצים וזים ומתמוטטים. דבר אחר, וכימין דבאך, וכימין שהם טובים לך כמנין ימך, כל הימים אשר אחס עושים רצונו של מקום יהיו דבאך, שכל הארצות דוצאות כסף וזהב לארץ ישראל, שמהם מצורכת צפירות וכל הארצות מתפרנסות הימנה וממשיכות לה כספם וזהבם, אשקולני"ט, הכסף והזהב קלה מהם שהם מזיבות אותם לארצכם:

(26) אין כאל ישורון. דע לך ישורון, שאין כאל ככל אלהי העמים, ולא כצורך נורם: רוכב שמים. הוא אותו אלוה שצורך, ובגאותו הוא רוכב שחקים:

(27) מעונה אלהי קדם. למעון הם השחקים לאלהי קדם, שקדם לכל אלהים, וצירר לו שחקים לשצמו ומעונתו, ומתחת מעונתו כל בעלי זרוע שוכנים: זרעת עולם. סיחון ועוג ומלכי כנען שהיו תקפו וגבורתו של עולם, לפיכך על כרחם יחרדו ויזעו וכחם חלש מפניו, לעולם אימת הגבורה על הנמוך, והוא שהכח והגבורה שלו צעורך: ויגרש מפניך אויב. ויאמר לך השמד אותם: מענה. כל חיצה שצריכה למד בתחלתה הטיל לה ה"א בסופה (יצמות יג):

(28) בטח בדד. כל יחיד ויחיד, איש תחת גפנו ותחת תאנתו מפזורין, ואין צריכין להתאסף ולישז יחד מפני האויב: עין יעקב. כמו ועינו קעין הבללח (צמדבר יא, ז), כעין הצרכה שצרכים יעקב, לא כדבר שאמר ירמיה קדד יצבתי (ירמיה טו, יז), אלא כעין הצטמחה שהצטייחם יעקב, ויהיה הלהים עמקם והשיב אתכם אל ארץ חבתיכם (צראשית מח, כא): יערפנו. יטיפו: אף שמוי יערפו טל. אף צרכתו של יחזק נוספת על צרכתו של יעקב, וישן לך הלהים מפיל השמים וגו' (שם כז, כח):

<p>Happy art thou, O Israel, who is like unto thee? A people saved by the LORD, The shield of thy help, And that is the sword of thy excellency! And thine enemies shall dwindle away before thee; And thou shalt tread upon their high places.</p>	<p>טובך ישראל לית דכותך עמא דפורקניה מן קדם יי תקוף בסעדה ודמן קדמוהי נצחון גברותך ויתכדבין סנאך לך ואת על פרקת צורי מלכיהון תדרוך:</p>	<p>אשריך (בספרי תימן אשריך באלף גדולה) ישראל מי כמוך עם נושע ביהנה מגן עזרך ואשר חרב גאותך ויפחשו איביך לך ואתה על-במותימו תדרך: (ס)</p>
<p>XXXIV And Moses went up from the plains of Moab unto mount Nebo, to the top of Pisgah, that is over against Jericho. And the LORD showed him all the land, even Gilead as far as Dan;</p>	<p>וסליק משה ממישריא דמואב לטורא דנבו ריש דמתא דעל אפי יריחו ואחזייה יי ית כל ארעא ית גלעד עד דן:</p>	<p>סניע ויעל משה מערבית מואב אל-תר נבו ראש הפסגה אשר על-פני יריחו ויראהו יהוה את-כל-הארץ את-הגלעד עד-דן:</p>
<p>2 and all Naphtali, and the land of Ephraim and Manasseh, and all the land of Judah as far as the hinder sea;</p>	<p>וית כל נפתלי וית ארע אפרים ומנשה וית כל ארע יהודה עד ימא מערבא:</p>	<p>2 ואת כל-נפתלי ואת-ארץ אפרים ומנשה ואת כל-ארץ יהודה עד הים האחרון:</p>
<p>3 and the South, and the Plain, even the valley of Jericho the city of palm-trees, as far as Zoar.</p>	<p>וית דרומא וית מישרא בקעת יריחו קרית דקליא עד צוער:</p>	<p>3 ואת-הנגב ואת-הפכר בקעת יריחו עיר התמרים עד-צער:</p>
<p>4 And the LORD said unto him: 'This is the land which I swore unto Abraham, unto Isaac, and unto Jacob, saying: I will give it unto thy seed; I have caused thee to see it with thine eyes, but thou shalt not go over thither.'</p>	<p>ואמר יי ליה דא ארעא דקיימית לאברהם ליצחק וליעקב למימר לבנה אתננה אחזיתך בעיניך ויתמן לא תעבר:</p>	<p>4 ויאמר יהוה אליו זאת הארץ אשר נשבעת לאברהם ליצחק וליעקב לאמר לזרעך אתננה הראיתך בעיניך ושמה לא תעבר:</p>

(29) אשריך ישראל. לאחר שפרט להם הזכרות, אמר להם מה לי לפרוט לכם, פלל דבר הכל שלכם: אשריך ישראל מי כמוך. תשועתך זה אשר הוא מגן עזרך (ואשר הוא) חרב גאותך: ויבכשו איביך לך. כגון הגזעונים שאמרו מאן דחוקה מאד צאו ענדיך וגו' (יהושע ט, ט): ואתה על במותימו תדרוך. כענין שנאמר שימו את רגליכם על גארי המלכים האלה (שם י, כד):

(1) מערבות מואב אל הר נבו. כמה מעלות היו, ופסען משה בפסיעה אחת (סוטה יג): את כל הארץ. הראהו את כל ארץ ישראל צלולה, והמזיקין העמידים להיות מזיקין לה: עד דן. הראהו בני דן עוזדים עבודה זרה שנאמר ויקימו להם בני דן את הפסל (שופטים יח, ל), והראהו שמשון שעחיד לנחש ממנו למושיע:

(2) ואת כל נפתלי. הראהו ארצו בשלומה וחורבנה, והראהו דבורה וברק מקדש נפתלי, נלחמים עם סיסרא וחיילותיו: ואת ארץ אפרים ומנשה. הראהו ארצו בשלומה וחורבנה, והראהו יהושע נלחם עם מלכי כנען שצא מאפרים, וגדעון שצא ממנשה נלחם עם מדין ועמלק: ואת כל ארץ יהודה. בשלומה וחורבנה, והראהו מלכות בית דוד ונחונם: עד הים האחרון. ארץ המערב בשלומה וחורבנה. דבר אחר אל תקרי הים האחרון אלא היום האחרון הראהו הקצ"ה כל המאורעות שעתידין לישראל עד שיחיו המתים:

(3) ואת הנגב. ארץ הדרום. דבר אחר, מערת המכפלה, שנאמר ויעלו צננצ ויצא עד קצרין (צמדבר יג, כה): ואת הכבר. הראהו שלמה ויזק כל בית המקדש, שנאמר צכפר היצדן ינקם המלך צמעצה האצמה (מלכים א"ז, מו):

(4) לאמר לזרעך אתננה הראיתך. כדי שחלך ותאמר לאברהם ליצחק וליעקב, שזועה שנשבע לכם הקצ"ה קיימה,

5	וַיָּמָת שָׁם מֹשֶׁה עֶבֶד־יְהוָה בְּאֶרֶץ מוֹאָב עַל־פִּי יְהוָה:	5
6	וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בְּנִי בְּאֶרֶץ מוֹאָב מִזֶּמֶן מִן הַבְּעִיר עַד הַיּוֹם הַזֶּה:	6
7	וּמֹשֶׁה בֶּן־מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה בָּמָוֶתוֹ לֹא־כָהֶתֶה עֵינָיו וְלֹא־נָס לַחֶה:	7
8	וַיִּבְכּוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־מֹשֶׁה בְּעֶרְבַת מוֹאָב שְׁלֹשִׁים יוֹם וַיִּתְּמוּ יָמָיו בְּכִי אֲבֵל מֹשֶׁה:	8
9	וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נֹון מָלֵא רוּחַ חֲכָמָה כִּי־סִמַּךְ מֹשֶׁה אֶת־יָדָיו עָלָיו וַיִּשְׁמְעוּ אֵלָיו בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲשׂוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:	9
10	וְלֹא־קָם נָבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כַּמֹּשֶׁה אֲשֶׁר יָדָעוּ יְהוָה פָּנִים אֶל־פָּנִים:	10

וזה לאמר, לכך הראייתה לך, אבל גזרה היא מלפני ששמה לא תעבור, שאלולי כך, הייתי מקיימך עד שתראה אותם נטועים וקבועים זה, ותלך ותגיד להם:

(5) וימת שם משה. אפשר משה מת וכחז וימת שם משה, אלא עד כאן כתב משה מכאן ואילך כתב יהושע. רבי מאיר אומר אפשר ספר התורה חסר כלום, והוא אומר לקוח את ספר התורה הזה (לעיל לא, כו), אלא הקצ"ה אומר, ומשה כותב דָּרְמַע (בצא בחרט טו): על פי ה'. בנשיקה (שס יז):

(6) ויקבור אותו. הקצ"ה בבבלי (סוטה יד). רבי ישמעאל אומר הוא קבר את עצמו, וזה הוא אחד משלשה אתין שהיה רבי ישמעאל דורש כן, וכיוצא בו ציוס מלאת ימי נזרו יציא אמו (במדבר ו, יג), הוא מביא את עצמו, כיוצא בו והשיאו אוקס עון אשמה (ויקרא כג, טז), וכי אחרים משיאים אותם, אלא הם משיאים את עצמם: מול בית פער. קברו היה מוכן שם מששת ימי בראשית לכפר על מעשה פער (שס), וזה אחד מן הדברים שנזכרו בערב שבת בין השמשות (אבות פ"ה מ"ו):

(7) לא כהתה עינו. אף משמת: ולא נס לחה. לחלוחית שבו, לא שלט בו רקצון ולא נהפך תואר פניו: (8) בני ישראל. הזכרים, אבל נאהרן, מתוך שהיה רודף שלום ונותן שלום בין איש לרעהו ובין אשה לבעלה, נאמר כל בית יִשְׂרָאֵל (במדבר כ, כט), זכרים ונקבות:

(10) אשר ידעו ה' פנים אל פנים. שהיה לנזוגם בו ומדבר אליו בכל עת שרואה, כענין שנאמר וְעָפָה אֶעֱלֶה אֵל ה' (שמות לז, ל), עמדו וְאֶשְׁמָעָה מֶה יִגֹּה ה' לָקֵם (במדבר ט, ח):

<p>in all the signs and the wonders, ¹¹ which the LORD sent him to do in the land of Egypt, to Pharaoh, and to all his servants, and to all his land;</p>	<p>לְכָל-הָאֲתֹת וְהַמוֹפְתִּים אֲשֶׁר שָׁלַח ה' יְהוָה לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לְפָרְעֹה וּלְכָל-עַבְדָּיו וּלְכָל-אֶרְצוֹ: וְלְכָל יְדֵי הַחֲזָקָה וּלְכָל הַמֹּרָא הַגָּדוֹל אֲשֶׁר עָשָׂה מֹשֶׁה לְעֵינֵי כָל-יִשְׂרָאֵל:</p>
<p>and in all the mighty hand, and in ¹² all the great terror, which Moses wrought in the sight of all Israel.</p>	<p>וְלְכָל יְדֵי הַחֲזָקָה וּלְכָל הַמֹּרָא הַגָּדוֹל אֲשֶׁר עָשָׂה מֹשֶׁה לְעֵינֵי כָל-יִשְׂרָאֵל:</p>

The Haftarah is Joshua 1:1 – 1:18 on page 184. Sepharadim read Joshua 1:1 – 1:9.

(12) ולכל היד החזקה. שקבל את המורה בלוחות צידיו: ולכל המורא הגדול. נסים וגזירות שצמדצר הגדול והנורא: לעיני כל ישראל. שנשאו לצו לשבור הלוחות לעיניהם, שנאמר וְאַשְׁצָרֶם לְעֵינֶיךָ (דברים ט, יז), והסכימה דעת הקב"ה לדעתו, שנאמר אֲשֶׁר שָׁצַרְפָּ (שמות לד, ח), ישר כחך ששצרת (שבת פז):

עשרת הדברות והאזינו

עשרת הדברות בטעם עליון

אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים: לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים
אַחֲרָיִם עַל-פְּנֵי לֹא תַעֲשֶׂה-לְךָ פֶסֶל וְכָל-תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם וּמִמֶּעַל וְאֲשֶׁר בָּאָרֶץ מִתַּחַת
וְאֲשֶׁר בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ לֹא-תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם כִּי אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵל
קָנָא פֶקֶד עֵין אַבּוֹת עַל-בָּנִים וְעַל-שְׁלֵשִׁים וְעַל-רִבְעִים לְשָׁנָאֵי וְעֹשֶׂה חֶסֶד לְאֱלֹפִים לְאַהֲבֵי
וּלְשֹׂמְרֵי (כ' מִצְוֹתוֹ) [ק' מִצְוֹתַי]: (ס) לֹא תִשָּׂא אֶת-שֵׁם-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוּא כִּי לֹא יִנְקֶה יְהוָה
אֶת אֲשֶׁר-יִשָּׂא אֶת-שְׁמוֹ לְשׁוּא: שְׁמֹר אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת לְקֹדֶשׁוֹ כַּאֲשֶׁר צִוָּךְ: יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שֹׁשֶׁת
יָמִים תַּעֲבֹד וְעֹשִׂיתָ כָּל-מְלָאכָתְךָ וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּתוֹ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָל-מְלָאכָה
אֲתָה וּבִנְךָ וּבִתְּךָ וְעַבְדְּךָ וְאִמָּתְךָ וְשׁוֹרְךָ וַחֲמֹרְךָ וְכָל-בְּהֶמְתְּךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ לַמֶּעַן
יָנוּחַ עַבְדְּךָ וְאִמָּתְךָ כַּמֹּד וְזָכַרְתָּ כִּי-עַבֵּד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיֹּצֵאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִשָּׁם
בְּיָד חֲזָקָה וּבִזְרֹעַ נְטוּיָה עַל-כֵּן צִוָּךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לַעֲשׂוֹת אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת: (ס) כִּבְדּוֹ
אֶת-אֲבִיךָ וְאֶת-אִמְּךָ כַּאֲשֶׁר צִוָּךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לַמַּעַן וְאֶרֶכְךָ יָמֶיךָ וְלִמְעַן יֵיטֵב לְךָ עַל
הָאֲדָמָה אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ: (ס) לֹא תִרְצַח: (ס) וְלֹא תִנָּאֵף: (ס) וְלֹא תִגְנוֹב: (ס)
וְלֹא-תַעֲנֶה בִּרְעֻךָ עֵד שׁוּא: וְלֹא תַחֲמֹד אִשְׁתִּי רְעֻךָ: (ס) וְלֹא תַתְּאוּהָ בֵּית רְעֻךָ שְׂדֵהוּ וְעַבְדּוֹ
וְאִמָּתוֹ שׁוֹרָו וַחֲמֹרָו וְכָל אֲשֶׁר לְרְעֻךָ: (ס)

האזינו

Ha'azinu is printed here in the 70-line layout found in Ashkenazic and Sephardic Sifrei Torah. Yemenite Sifrei Torah and the Aleppo Codex have a 67-line layout.

וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ אִמְרֵי-פִי:
תִּזְלַל כְּטַל אִמְרֵתִי
וְכִרְבִּיבִים עָלֶי-עָשָׂב:
הִבּוּ גִדְל לֹאֲלֵהֵינוּ:
כִּי כָל-דֶּרֶכֵּינוּ מִשְׁפָּט
צִדִּיק וְיֹשֶׁר הוּא:

הָאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם וְאֲדַבְּרָה
יַעֲרָף כַּמָּטָר לְקֹחִי
כַּשְׂעִירִם עָלֶי-דָּשָׁא
כִּי שֵׁם יְהוָה אֶקְרָא
הַצִּוֹר תָּמִים פָּעֵלָו
אֵל אֲמוּנָה וְאֵין עֹלָו

שחת לו לא בניו מומם
 ה' ליהנה תגמלו זאת
 תלוא הוא אביך קנה
 זכר ימות עולם
 שאל אביך ויגדך
 בהנחל עליון גוים
 יצב גבלת עמים
 כי חלק יהנה עמו
 ימצאו בארץ מדבר
 יסבנהו יבונהו
 בנשר יעיר קנו
 יפרש כנפיו יקחהו
 יהנה בדר ינחנו
 ירבהו על- (כ' במותי) [ק' במתי] ארץ
 וינקחו דבש מפלע
 חמאת בקר וחלב צאן
 ואילים בני-בשן ועתודים
 ודם-עגב תשתה-חמר:
 שמנת עבית כשית
 ויגבל צור ישעתו:
 בתועבת יכעיסהו:
 אלהים לא ידעם
 לא שערם אבתיכם:
 ותשבח אל מחללה:
 מכעס בניו ובנתיו:
 אראה מה אחרייתם
 בנים לא-אמן בם:
 כעסוני בהבליהם
 בגוי נבל אכעיסם:
 ותיקד עד-שאול תחתית
 ותלהט מוסדי הרים:
 חצי אכלה-בם:
 וקטב מריגי

דור עקש ופתלתל:
 עם נבל ולא חכם
 הוא עשך ויכננה:
 בינו שנות דר-נדר
 זמניך ויאמרו לך:
 בהפרידו בני אדם
 למספר בני ישראל:
 יעקב חבל נחלתו:
 ובתחו ילל ישמן
 יצרהו כאישון עינו:
 על-גוזליו ירחף
 ישאהו על-אברתו:
 ואין עמו אל נכר:
 ויאכל תנובת שדי
 וישמן מחלמיש צור:
 עם-חלב כרים
 עם-חלב כליות חטה
 וישמן ישרון ויבעט
 ויטש אלוה עשהו
 יקנאהו בזרים
 יזבחו לשדים לא אלה
 חדשים מקרב באו
 צור ילדה תשי
 וירא יהנה וינאץ
 ויאמר אסתירה פני מהם
 כי דור תהפכת חמה
 הם קנאוני בלא-אל
 ואני אקניאם בלא-עם
 כי-אש קדחה באפי
 ותאכל ארץ ויבלה
 אספה עלימו רעות
 מזי רעב ולחמי רשף
 ושן-בהמת אשלח-בם

עם־חַמַּת זַחְלִי עָפָר:
 וּמַחְדָּרִים אִימָה
 יוֹנֵק עִם־אִישׁ שִׁיבָה:
 אֲשֶׁר־בֵּיתָהּ מֵאֲנוּשׁ זָכָרָם:
 פֶּן־יִנְכְּרוּ צָרֵימוֹ
 וְלֹא יִהְיֶה פֶּעַל כָּל־זֹאת:
 וְאִין בָּהֶם תְּבוּנָה:
 יִבְּנוּ לְאַחֲרֵיתָם:
 וּשְׁנַיִם יִנְיִסוּ רִבְבָּה
 וַיִּהְיֶה הַסְּגִירָם:
 וְאִיבִינוּ פְּלִילִים:
 וּמִשְׁדָּמַת עֲמָרָה
 אֲשֶׁר־לֵת מִרְרַת לָמוֹ:
 וְרֹאשׁ פְּתָנִים אֲכָזָר:
 חֲתוּם בְּאוֹצְרֹתֵי:
 לַעֲת תִּמְוֹשׁ רִגְלָם
 וְחָשׁ עֲתָדַת לָמוֹ:
 וְעַל־עֲבָדָיו יִתְּנָחֶם
 וְאָפַס עֲצוֹר וְעָזוֹב:
 צוֹר חֲסִיו בּוֹ:
 יִשְׁתּוּ יַיִן נְסִיכָם
 יִהְיֶה עֲלֵיכֶם סִתְרָה:
 וְאִין אֱלֹהִים עֲמָדִי
 מִחֲצֵתִי וְאֲנִי אֶרְפָּא
 כִּי־אֲשָׂא אֶל־שָׁמַיִם יָדִי
 אִם־שְׁנוֹתַי בְּרַק חֲרָבִי
 אֲשִׁיב נָקֵם לְצָרִי
 אֲשֶׁר־חֲצִי מִדָּם
 מִדָּם חָלָל וְשִׁבְיָה
 תִּרְגְּנוּ גוֹיִם עִמּוֹ
 וְנָקֵם יָשִׁיב לְצָרִיו

מִחוּץ תִּשְׁכַּל־חֲרֵב
 גַּם־בַּחּוּר גַּם־בְּתוּלָה
 אֲמַרְתִּי אֶפְאִיָּהֶם
 לִוְלִי כָּעַס אוֹיֵב אֲגוֹר
 פֶּן־יֹאמְרוּ יָדְנוּ רָמָה
 כִּי־גֹי אֲבָד עֲצוֹת הַמָּה
 לִו חֲכָמוֹ יִשְׁפִּילוּ זֹאת
 אִיכָּה יִרְדֹּף אֶחָד אֶלֶף
 אִם־לֹא כִי־צוּרָם מְכָרָם
 כִּי לֹא כְּצוּרָנוֹ צוּרָם
 כִּי־מִגֶּפֶן סֶדֶם גִּפְנָם
 עֲנִבְמוֹ עֲנִב־רוּשׁ
 חַמַּת תִּנְיָנִים יִינָם
 הֲלֹא־הוּא כְּמָס עֲמָדִי
 לִי נָקֵם וְשָׁלֵם
 כִּי קָרוֹב יוֹם אִידָם
 כִּי־יִדְּיוֹן יִהְיֶה עִמּוֹ
 כִּי יִרְאֶה כִּי־אֲזַלֵּת יָד
 וְאֹמַר אִי אֱלֹהִימוֹ
 אֲשֶׁר חֲלָב זִבְחֵימוֹ יֹאכְלוּ
 יִקְוִמוּ וַיַּעֲזְרֻכֶם
 רָאוּ עֲתָה כִּי אֲנִי אֲנִי הוּא
 אֲנִי אֲמִית וְאַחִיָּה
 וְאִין מִיָּדִי מִצִּיל:
 וְאֹמַרְתִּי חֵי אֲנֹכִי לְעָלָם:
 וְתֹאחֲזוּ בְּמִשְׁפַּט יָדִי
 וְלִמְשָׁנָאִי אֲשָׁלֵם:
 וְחֲרָבִי תֹאכַל בָּשָׂר
 מִרֹאשׁ פִּרְעוֹת אוֹיֵב:
 כִּי דָם־עֲבָדָיו יִקּוּם
 וְכִפֹּר אֲדָמַתּוֹ עִמּוֹ:

הפטרות

הפטר דברים

The Haftarah is Isaiah 1:1 – 1:27.

חֲזוֹן יִשְׁעִיָּהוּ בֶן־אֲמוֹץ אֲשֶׁר חָזָה עַל־
יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם בִּימֵי עֲזִיָּהוּ יוֹתָם אֲחָז
יְחִזְקִיָּהוּ מְלָכֵי יְהוּדָה:

1:1

The Vision of Isaiah the son of Amoz, which he saw concerning Judah and Jerusalem, in the days of Uzziah, Jotham, Ahaz, and Hezekiah, kings of Judah.

שִׁמְעוּ שָׁמַיִם וְהֶאֱזִינִי אֶרֶץ כִּי יְהוָה דִּבֶּר
בָּנִים גִּדְּלָתִי וְרוֹמְמָתִי וְהֵם פָּשְׁעוּ בִּי:

2

Hear, O heavens, and give ear, O earth, For the LORD hath spoken: Children I have reared, and brought up, And they have rebelled against Me.

יָדַע שׁוֹר קִנְיָהּ וַחֲמֹר אֲבוֹס בְּעָלָיו
יִשְׂרָאֵל לֹא יָדַע עַמִּי לֹא הִתְבּוֹנֵן:

3

The ox knoweth his owner, And the ass his master's crib; But Israel doth not know, My people doth not consider.

הוֹי גּוֹי חָטָא עִם כָּבֵד עֹזֵן זָרַע מְרֻעִים
בָּנִים מִשְׁחִיתִים עֲזָבוּ אֶת־יְהוָה נֶאֱצָו אֶת־
קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל נָזְרוּ אָחוֹר:

4

Ah sinful nation, A people laden with iniquity, A seed of evil-doers, Children that deal corruptly; They have forsaken the LORD, They have contemned the Holy One of Israel, They are turned away backward.

עַל מָה תָּבוּ עוֹד תוֹסִיפוּ סָרָה כָּל־רֹאשׁ
לְחָלִי וְכָל־לֵבָב דָּוִי:

5

On what part will ye yet be stricken, Seeing ye stray away more and more? The whole head is sick, And the whole heart faint;

מִכַּף־רֶגֶל וְעַד־רֹאשׁ אֵין־כּוּ מָתָם פָּצַע
וַחֲבוּרָה וּמַכָּה טְרִיָּה לֹא־זָרוּ וְלֹא חִפְּשׁוּ
וְלֹא רִבְּקָה בַשֶּׁמֶן:

6

From the sole of the foot even unto the head There is no soundness in it; But wounds, and bruises, and festering sores: They have not been pressed, neither bound up, Neither mollified with oil.

אֶרְצְכֶם שְׁמָמָה עֲרִיכֶם שְׂרָפוֹת אֵשׁ
אֲדַמְתְּכֶם לִנְגֻדְכֶם זָרִים אֹכְלִים אֹתָהּ
וּשְׁמָמָה כְּמַהֲפַכַת זָרִים:

7

Your country is desolate; Your cities are burned with fire; Your land, strangers devour it in your presence, And it is desolate, as overthrown by floods.

וְנוֹתָרָה בַּת־צִיּוֹן כְּסֻכָּה בְּכָרֶם כְּמִלּוֹנָה
בְּמִקְשָׁה כְּעִיר נְצוּרָה:

8

And the daughter of Zion is left As a booth in a vineyard, As a lodge in a garden of cucumbers, As a besieged city.

לִוְלִי יְהוָה צְבָאוֹת הוֹתִיר לָנוּ שְׂרִיד
כְּמַעֲט כְּסֻדָּם הָיִינוּ לַעֲמָרָה דְּמִינוּ: (פ)

9

Except the LORD of hosts Had left unto us a very small remnant, We should have been as Sodom, We should have been like unto Gomorrah.

שִׁמְעוּ דְּבַר־יְהוָה קִצְיָנֵי סֻדָּם הֶאֱזִינוּ
תוֹרַת אֱלֹהֵינוּ עִם עֲמָרָה:

10

Hear the word of the LORD, Ye rulers of Sodom; Give ear unto the law of our God, Ye people of Gomorrah.

לְמַה־לִּי רַב־זִבְחֵיכֶם יֹאמַר יְהוָה שְׁבַעַתִּי
עֹלֹת אֵילִים וְחֵלֶב מְרִיאִים וְדָם פָּרִים
וּכְבָּשִׁים וְעִתּוּדִים לֹא חָפְצָתִי:

11 To what purpose is the multitude of your sacrifices
unto Me? Saith the LORD; I am full of the
burnt-offerings of rams, And the fat of fed beasts; And
I delight not in the blood Of bullocks, or of lambs, or
of he-goats.

כִּי תָבֹאוּ לִרְאוֹת פָּנַי מִי־בִקֵּשׁ זֹאת מִיָּדְכֶם
רָמַס חֲצָרָי:

12 When ye come to appear before Me, Who hath
required this at your hand, To trample My courts?

לֹא תוֹסִיפוּ הָבִיא מִנְחַת־שְׁוֹא קִטְרֶת
תוֹעֵבָה הִיא לִי חֹדֶשׁ וְשִׁבְתָּ קָרָא מִקְרָא
לֹא־אוּכָל אֲנִי וְעֶצְרָה:

13 Bring no more vain oblations; It is an offering of
abomination unto Me; New moon and sabbath, the
holding of convocations— I cannot endure iniquity
along with the solemn assembly.

חֲדָשֵׁיכֶם וּמוֹעֲדֵיכֶם שְׁנֵאָה נַפְשִׁי הֵיוּ עָלַי
לְטָרַח נִלְאִיתִי נֶשֶׂא:

14 Your new moons and your appointed seasons My soul
hateth; They are a burden unto Me; I am weary to
bear them.

וּבִפְרֹשְׁכֶם כַּפֵּיכֶם אֲעֲלִים עֵינַי מִפָּנֶיךָ
כִּי־תִרְבּוּ תַפְלָה אֵינֶנִּי שֹׁמֵעַ יְדֵיכֶם דָּמִים
מְלֹאוּ:

15 And when ye spread forth your hands, I will hide
Mine eyes from you; Yea, when ye make many prayers,
I will not hear; Your hands are full of blood.

רַחֲצוּ הַזְכוּ הִסְרֻ רָע מֵעֲלֵיכֶם מִגֵּד
עֵינַי חֲדָלוּ הָרָע:

16 Wash you, make you clean, Put away the evil of your
doings From before Mine eyes, Cease to do evil;

לִמְדֻ הֵיטֵב דְּרָשׁוּ מִשְׁפָּט אֲשֶׁר־חֻמּוֹ
שִׁפְטוּ יָתוֹם רִיבוּ אֶלְמָנָה: (ס)

17 Learn to do well; Seek justice, relieve the oppressed,
Judge the fatherless, plead for the widow.

לְכוּ־נָא וְנִוְכַחְהָ יֹאמַר יְהוָה אִם־יְהִיו
חֲטָאֵיכֶם כַּשָּׁנִים כְּשֶׁלֶג יִלְבִּינוּ אִם־יֵאָדְיִמוּ
כַּתּוֹלַע כְּצֹמֶר יִהְיוּ:

18 Come now, and let us reason together, Saith the
LORD; Though your sins be as scarlet, They shall be as
white as snow; Though they be red like crimson, They
shall be as wool.

אִם־תֹּאבְדוּ וְשָׁמַעְתֶּם טוֹב הָאָרֶץ תֹּאכְלוּ:

19 If ye be willing and obedient, Ye shall eat the good of
the land;

וְאִם־תִּמָּאֲנוּ וּמְרִיתֶם חֶרֶב תֹּאכְלוּ כִּי־כִי
יְהוָה דִּבֶּר: (פ)

20 But if ye refuse and rebel, Ye shall be devoured with
the sword; For the mouth of the LORD hath spoken.

אֵיכָה הִיטָה לְזוֹנָה קְרִיָּה נֶאֱמָנָה מְלֹאֲתִי
מִשְׁפָּט צָדִק יֵלִין בָּהּ וְעֵתָה מְרַצָּחִים:

21 How is the faithful city Become a harlot! She that was
full of justice, Righteousness lodged in her, But now
murderers.

כֶּסֶף הָיָה לְסִיגִים סִבָּאָה מִזֶּהוּל בְּמִים:

22 Thy silver is become dross, Thy wine mixed with
water.

שָׂרִיד סוֹרְרִים וְחֻבְרֵי גִנְבִים כָּלֹא אֶתְבּ
שָׂחַד וְרֹדֵף שְׁלֹמֹנִים יָתוֹם לֹא יִשְׁפֹּט
וְרִיב אֶלְמָנָה לֹא־יָבֹא אֲלֵיהֶם: (ס)

23 Thy princes are rebellious, And companions of
thieves; Every one loveth bribes, And followeth after
rewards; They judge not the fatherless, Neither doth
the cause of the widow come unto them.

לְכֵן נֹאם הָאֲדֹנָי יְהוֹנָה צָבָאוֹת אֲבִיר יִשְׂרָאֵל הוּא אֲנַחֵם מִצָּרֵי וְאֶנְקָמָה מֵאוֹיְבָי:	24	Therefore saith the Lord, the LORD of hosts, The Mighty One of Israel: Ah, I will ease Me of Mine adversaries, And avenge Me of Mine enemies;
וְאֶשְׁיבָה יָדִי עָלֶיךָ וְאֶצְרַף כֶּבֶד סִיגֶיךָ וְאֶסִּירָה כָּל-בְּדִילֶיךָ:	25	And I will turn My hand upon thee, And purge away thy dross as with lye, And will take away all thine alloy;
וְאֶשְׁיבָה שְׁפָטֶיךָ כִּבְרֹאשְׁתָּה וְיַעֲצִיךָ כִּבְתֻּחֶלָּה אַחֲרֵי-כֵן יִקְרָא לְךָ עִיר הַצֶּדֶק קִרְיַת נֶאֱמָנָה:	26	And I will restore thy judges as at the first, And thy counsellors as at the beginning; Afterward thou shalt be called The city of righteousness, The faithful city.
צִיּוֹן בְּמִשְׁפַּט תִּפְדָּה וְשָׁבִיהָ בְּצֶדֶקָה:	27	Zion shall be redeemed with justice, And they that return of her with righteousness.

הפטרות ואתחנן

The Haftarah is Isaiah 40:1 – 40:26.

נַחֲמוּ נַחֲמוּ עַמִּי יֹאמַר אֱלֹהֵיכֶם:	XL:1	Comfort ye, comfort ye My people, saith your God.
דַּבְּרוּ עַל-לֵב יְרוּשָׁלַם וְקִרְאוּ אֵלֶיהָ כִּי מָלְאָהּ צָבָאָה כִּי נִרְצָה עֲוֹנָהּ כִּי לִקְחָהּ מִיָּד יְהוָה כָּפָלִים בְּכָל-חַטֹּאתֶיהָ: (ס)	2	Bid Jerusalem take heart, and proclaim unto her, that her time of service is accomplished, that her guilt is paid off; that she hath received of the LORD'S hand double for all her sins.
קוֹל קוֹרֵא בַּמִּדְבָּר פִּנּוּ דֶּרֶךְ יְהוָה יִשְׁרוּ בַּעֲרָבָה מִסְלָה לְאֵלֵהֵינוּ:	3	Hark! one calleth: 'Clear ye in the wilderness the way of the LORD, make plain in the desert a highway for our God.
כָּל-גֵּיא יִנָּשֵׂא וְכָל-הָר וְגִבְעָה יִשְׁפָּלוּ וְהַיָּה הֶעָקֵב לְמִישׁוֹר וְהָרְכָסִים לְבִקְעָה:	4	Every valley shall be lifted up, and every mountain and hill shall be made low; and the rugged shall be made level, and the rough places a plain;
וְנִגְלָה כְבוֹד יְהוָה וְרָאוּ כָל-בָּשָׂר יַחְדָּו כִּי פִי יְהוָה דִּבֶּר: (פ)	5	And the glory of the LORD shall be revealed, and all flesh shall see it together; for the mouth of the LORD hath spoken it.'
קוֹל אֹמֵר קִרְא וְאֹמֵר מָה אֶקְרָא כָּל- הַבָּשָׂר חֲצִיר וְכָל-חֲסֵדוֹ כְּצִיץ הַשָּׂדֶה:	6	Hark! one saith: 'Proclaim!' And he saith: 'What shall I proclaim?' 'All flesh is grass, And all the goodness thereof is as the flower of the field;
יֶבֶשׁ חֲצִיר נִבֵּל צִיץ כִּי רוּחַ יְהוָה נִשְׁפָּח בּוֹ אֶכֶן חֲצִיר הָעֵשׂ:	7	The grass withereth, the flower fadeth; Because the breath of the LORD bloweth upon it— Surely the people is grass.
יֶבֶשׁ חֲצִיר נִבֵּל צִיץ וְדִבְרֵ-אֱלֹהֵינוּ יָקוּם לְעוֹלָם: (ס)	8	The grass withereth, the flower fadeth; But the word of our God shall stand for ever.'

עַל הַר־גִּבְעָה עָלִי־לָךְ מִבְּשֶׁרֶת צִיּוֹן
הָרִימִי בַכֹּחַ קוֹלְךָ מִבְּשֶׁרֶת יְרוּשָׁלַם
הָרִימִי אֶל־תִּירְאִי אֲמַרִי לְעָרֵי יְהוּדָה
הִנֵּה אֵל־הֵיכָם:

9 O thou that tellest good tidings to Zion, Get thee up into the high mountain; O thou that tellest good tidings to Jerusalem, Lift up thy voice with strength; Lift it up, be not afraid; Say unto the cities of Judah: 'Behold your God!'

הִנֵּה אֲדֹנִי יְהוָה בְּחֹזֶק יָבוֹא וְזָרְעוֹ מִשְׁלָה
לּוֹ הִנֵּה שְׂכָרוֹ אִתּוֹ וּפְעֻלָּתוֹ לִפְנָיו:

10 Behold, the Lord GOD will come as a Mighty One, And His arm will rule for Him; Behold, His reward is with Him, And His recompense before Him.

כְּרֹעֶה עֲדָרוֹ יִרְעֶה בְּזִרְעוֹ יִסְבֵּץ טְלָאִים
וּבְחִיקוֹ יִשָּׂא עֲלוֹת יְנֵהֶל: (ס)

11 Even as a shepherd that feedeth his flock, That gathereth the lambs in his arm, And carrieth them in his bosom, And gently leadeth those that give suck.

מִי־מָדַד בְּשַׁעֲלוֹ מַיִם וּשְׁמַיִם בַּזֶּרֶת תִּפֶּן
וְכָל בְּשָׁלֹשׁ עֶפְרַר הָאָרֶץ וּשְׁקָל בַּפֶּלֶס
הָרִים וּגְבָעוֹת בְּמֵאזְנִים:

12 Who hath measured the waters in the hollow of his hand, And meted out heaven with the span, And comprehended the dust of the earth in a measure, And weighed the mountains in scales, And the hills in a balance?

מִי־תִפֶּן אֶת־רוּחַ יְהוָה וְאִישׁ עֲצָתוֹ
יִוְדִיעֵנִי:

13 Who hath meted out the spirit of the LORD? Or who was His counsellor that he might instruct Him?

אֶת־מִי נִוְעֵץ וּנְבִינָהוּ וְנִלְמַדְהוּ בְּאֶרֶחַ
מִשְׁפָּט וְנִלְמַדְהוּ דַּעַת וְדֶרֶךְ תְּבוּנוֹת
יִוְדִיעֵנִי:

14 With whom took He counsel, and who instructed Him, And taught Him in the path of right, And taught Him knowledge, And made Him to know the way of discernment?

תֵּן גּוֹיִם כְּמַר מִדְּלִי וּכְשֹׁחַק מֵאֲזִנִּים
נְחֹשְׁבוּ תֵן אִיִּים כְּדָק יִטּוֹל:

15 Behold, the nations are as a drop of a bucket, And are counted as the small dust of the balance; Behold the isles are as a mote in weight.

וּלְכִבָּנוֹן אֵין דֵּי בָעֵר וּחִיתוֹ אֵין דֵּי
עוֹלָה: (פ)

16 And Lebanon is not sufficient fuel, Nor the beasts thereof sufficient for burnt-offerings.

כָּל־הַגּוֹיִם כְּאֵין נִגְדוֹ מֵאַפָּס וְתֵהוּ נְחֹשְׁבוּ־
לּוֹ:

17 All the nations are as nothing before Him; They are accounted by Him as things of nought, and vanity.

וְאֶל־מִי תִדְמִינוּ אֵל וּמַה־דְּמוּת תַּעֲרֹכוּ
לּוֹ:

18 To whom then will ye liken God? Or what likeness will ye compare unto Him?

הַפֶּסֶל נִסַּךְ חָרָשׁ וְצִרְף בְּזָהָב יִרְקַעֵנִי
וּרְתָקוֹת כֶּסֶף צוּרָף:

19 The image perchance, which the craftsman hath melted, And the goldsmith spread over with gold, The silversmith casting silver chains?

הַמִּסְכָּן תְּרוּמָה עֵץ לֹא־יִרְקַב וְיִבָּחַר
חָרָשׁ חָכָם יִבְקֹשׁ־לּוֹ לְהַכִּין פֶּסֶל לֹא
יָמוּט: (ס)

20 A holm-oak is set apart, He chooseth a tree that will not rot; He seeketh unto him a cunning craftsman To set up an image, that shall not be moved.

הָלֹא תִדְעוּ הָלֹא תִשְׁמְעוּ הָלֹא הִגַּד
מֶרֶשׁ לָכֶם הָלֹא הִבִּינוּתְּם מוֹסְדוֹת
הָאָרֶץ:

21 Know ye not? hear ye not? Hath it not been told you from the beginning? Have ye not understood the foundations of the earth?

הַיֹּשֵׁב עַל-חֻג הָאָרֶץ וַיִּשְׁבֶּיהָ כַּחֲגָבִים
הַנוֹטֶה כְּדֹק שָׁמַיִם וַיִּמְתְּחֵם כְּאַהֲל
לְשֶׁבֶת:

22 It is He that sitteth above the circle of the earth, And the inhabitants thereof are as grasshoppers; That stretcheth out the heavens as a curtain, And spreadeth them out as a tent to dwell in;

הַנוֹתֵן רוֹזְנִים לְאֵין שְׁפָטִי אֶרֶץ כְּתוּחוֹ
עֲשֶׂה:

23 That bringeth princes to nothing; He maketh the judges of the earth as a thing of nought.

אֶף בַּל-נִטְעוּ אֶף בַּל-זָרְעוּ אֶף בַּל-שָׂרַשׁ
בָּאָרֶץ גִּזְעָם וְגַם-נִשָּׂף בָּהֶם וַיִּכָּשׁוּ וַסְעֶרָה
כִּקְשׁ תִּשָּׂאֻם: (ס)

24 Scarce are they planted, Scarce are they sown, Scarce hath their stock taken root in the earth; When He bloweth upon them, they wither, And the whirlwind taketh them away as stubble.

וְאֶל-מִי תִדְמִיוּנִי וְאַשּׁוּהָ יֹאמַר קְדוֹשׁ:

25 To whom then will ye liken Me, that I should be equal? Saith the Holy One.

שְׂאוּ-מְרוֹם עֵינֵיכֶם וּרְאוּ מִי-בָרָא אֱלֹהִים
הַמוֹצִיא בְּמִסְפָּר צְבָאָם לְכֹלֶם בְּשֵׁם
יְקָרָא מְרַב אוֹנִים וְאַמִּיץ כַּח אִישׁ לֹא
נִעְדָּר: (ס)

26 Lift up your eyes on high, And see: who hath created these? He that bringeth out their host by number, He calleth them all by name; By the greatness of His might, and for that He is strong in power, Not one faileth.

הפטרת עקב

The Haftarah is Isaiah 49:14 – 51:3.

וַתֹּאמֶר צִיּוֹן עֲזַבְנִי יְהוָה וַאֲדֹנִי שָׁכַחְנִי:

XLIX:14 But Zion said: 'The LORD hath forsaken me, And the Lord hath forgotten me.'

הֲתִשְׁכַּח אִשָּׁה עוֹלָהּ מִרְחֹם בֶּן-בִּטְנָהּ גַּם-
אֱלֹהִים תִּשְׁכַּחנָה וְאַנְכִי לֹא אֲשַׁכַּחךָ:

15 Can a woman forget her sucking child, That she should not have compassion on the son of her womb? Yea, these may forget, Yet will not I forget thee.

הֵן עַל-כַּפַּיִם חֲקַתִּיךָ חוֹמַתֶיךָ נִגְדִי תָמִיד:

16 Behold, I have graven thee upon the palms of My hands; Thy walls are continually before Me.

מִחֲרִי בְנִיךָ מִחֲרָסֶיךָ וּמִחֲרִיבֶיךָ מִמָּוֶה
יֵצְאוּ:

17 Thy children make haste; Thy destroyers and they that made thee waste shall go forth from thee.

שְׂאֵי-סָבִיב עֵינֶיךָ וּרְאֵי כָלֶם נִקְבְּצוּ בְּאוֹר-
לֵךְ חִי-אַנִּי נֹאם-יְהוָה כִּי כָלֶם כְּעַדִּי
תִּלְבָּשִׁי וְתִקְשְׁרִים כַּכֶּלֶה:

18 Lift up thine eyes round about, and behold: All these gather themselves together, and come to thee. As I live, saith the LORD, Thou shalt surely clothe thee with them all as with an ornament, And gird thyself with them, like a bride.

כִּי חָרַבְתִּיךָ וְשָׁמְמִיתִיךָ וְאֶרֶץ הַרְסָתְךָ כִּי
עָתָה תִּצְרֶי מִיּוֹשֵׁב וְרִחְקוּ מִבְּלַעֲיֶיךָ:

19 For thy waste and thy desolate places And thy land that hath been destroyed— Surely now shalt thou be too strait for the inhabitants, And they that swallowed thee up shall be far away.

עוֹד יֹאמְרוּ בְּאָזְנוֹיךָ בְּנֵי שְׂפָלֶיךָ צֹר-לִי
הַמָּקוֹם גִּשָּׁה-לִּי וְאֶשְׁבָּה:

20 The children of thy bereavement Shall yet say in thine ears: 'The place is too strait for me; Give place to me that I may dwell.'

וְאָמַרְתָּ בְּלִבְבְּךָ מִי יֵלֵד-לִי אֶת-אֱלֹהִים וְאֲנִי
שְׂכוּלָה וְגִלְמוּדָה גִּלְהוֹ וְסוֹרָה וְאֱלֹהִים מִי
גִּדֵּל הֵן אֲנִי נִשְׁאַרְתִּי לְבַדִּי אֱלֹהִים אִיפָּה
הֵם: (פ)

21 Then shalt thou say in thy heart: 'Who hath begotten me these, Seeing I have been bereaved of my children, and am solitary, An exile, and wandering to and fro? And who hath brought up these? Behold, I was left alone; These, where were they?'

כֹּה-אָמַר אֲדֹנָי יְהוֹה הִנֵּה אֲשָׂא אֶל-גּוֹיִם
יָדַי וְאֶל-עַמִּים אֲרִים נָסִי וְהִבִּיאוּ בְּנוֹיךָ
בְּחֶצֶן וּבִנְתֶיךָ עַל-כַּתְּף תִּנָּשְׂאָנָה:

22 Thus saith the Lord GOD: Behold, I will lift up My hand to the nations, And set up Mine ensign to the peoples, And they shall bring thy sons in their bosom, And thy daughters shall be carried upon their shoulders.

וְהָיוּ מְלָכִים אֲמִנִּיךָ וְשָׂרֵי־תֵיחָם מִיִּנְיָקֶיךָ
אֲפִים אֶרֶץ יִשְׁתַּחֲווּ לָךְ וְעַפְרָה רִגְלֶיךָ
יִלְחֲכוּ וְיִדְעוּלָּךְ כִּי-אֲנִי יְהוֹה אֲשֶׁר לֹא-יִבָּשׁוּ
קִנְיִ: (ס)

23 And kings shall be thy foster-fathers, And their queens thy nursing mothers; They shall bow down to thee with their face to the earth, And lick the dust of thy feet; And thou shalt know that I am the LORD, For they shall not be ashamed that wait for Me.

הֲיִקַּח מִגְבוּר מִלְּקוֹחַ וְאִם-שָׁבִי צַדִּיק
יִמָּלֵט: (ס)

24 Shall the prey be taken from the mighty, Or the captives of the victorious be delivered?

כִּי-כֵהוּ אָמַר יְהוֹה גַּם-שָׁבִי גִבּוֹר יִקַּח
וּמִלְּקוֹחַ עָרִיץ יִמָּלֵט וְאֶת-יְרִיבֶךָ אֲנִכִּי
אֲרִיב וְאֶת-בְּנוֹיךָ אֲנִכִּי אוֹשִׁיעַ:

25 But thus saith the LORD: Even the captives of the mighty shall be taken away, And the prey of the terrible shall be delivered; And I will contend with him that contendeth with thee, And I will save thy children.

וְהִאֲכַלְתִּי אֶת-מוֹנִיךָ אֶת-בִּשְׂרָם וְכַעֲסִים
דָּמָם יִשְׁכְּרוּן וְיִדְעוּ כָּל-בָּשָׂר כִּי אֲנִי יְהוֹה
מוֹשִׁיעֶיךָ וְגֹאֲלֶךָ אֲבִיר יַעֲקֹב: (ס)

26 And I will feed them that oppress thee with their own flesh; And they shall be drunken with their own blood, as with sweet wine; And all flesh shall know that I the LORD am thy Saviour, And thy Redeemer, the Mighty One of Jacob.

כֵּהוּ אָמַר יְהוֹה אֵי זֶה סֵפֶר כְּרִיתוֹת
אֲמַכֶּם אֲשֶׁר שְׁלַחְתִּיהָ אוֹ מִי מִנּוּשֵׁי אֲשֶׁר-
מָכַרְתִּי אֶתְכֶם לוֹ הֵן בַּעֲוֹנוֹתֵיכֶם נִמְכַּרְתֶּם
וּבַפְשְׁעֵיכֶם שְׁלַחָה אֲמַכֶּם:

L:1 Thus saith the LORD: Where is the bill of your mother's divorcement, Wherewith I have put her away? Or which of My creditors is it To whom I have sold you? Behold, for your iniquities were ye sold, And for your transgressions was your mother put away.

מִדּוּעַ בָּאתִי וְאֵין אִישׁ קָרָאתִי וְאֵין עֹנֶה
הַקְצֹר קִצְרָה יְדִי מִפְּדוּת וְאִם־אֵין־כִּי
כֹחַ לְהַצִּיל תֵּן בְּגַעְרֹתִי אֲחֲרִיב וְאִם אֲשִׁים
נְהָרוֹת מְדַבֵּר תִּבְכְּשׁ דְּגַתָם מֵאֵין מַיִם
וְתָמַת בְּצָמָא:

אֶלְבִּישׁ שָׁמַיִם קִדְרוֹת וְשֶׁק אֲשִׁים
כְּסוּתָם: (פ)

אֲדַנִּי יְהוָה נָתַן לִי לְשׁוֹן לַמּוֹדִים לְדַעַת
לְעוֹת אֶת־יָעַף דְּבַר יַעִיר בְּבִקֵּר בְּבִקֵּר
יַעִיר לִי אֲזֵן לִשְׁמַע כְּלַמּוֹדִים:

אֲדַנִּי יְהוָה פָּתַח־לִי אָזֶן וְאֲנֹכִי לֹא מְרִיתִי
אֲחֹזֵר לֹא נִסְוֹגְתִּי:

גּוֹי נָתַתִּי לַמַּכִּים וּלְחַנִּי לַמַּרְטִים פָּנִי לֹא
הִסְתַּרְתִּי מִכָּלמוֹת וְרָק:

וְאֲדַנִּי יְהוָה יַעֲזֹר־לִי עַל־כֵּן לֹא נִכְלַמְתִּי
עַל־כֵּן שָׁמַתִּי פָנִי כַח־לְמִישׁ וְאֲדַע כִּי־לֹא
אֲבוֹשׁ:

קָרוֹב מִצַּדִּיקִי מִי־יָרִיב אֶתִּי נִעְמְדָה יַחַד
מִי־בַעַל מִשְׁפָּטִי יִגֹּשׁ אֵלַי:

תֵּן אֲדַנִּי יְהוָה יַעֲזֹר־לִי מִי־הוּא יִרְשִׁיעֵנִי
תֵּן כָּלֶם כִּפְּגַד וּבְלוּ עֵשׂ יֹאכְלֶם: (ס)

מִי בָכֶם יִרָא יְהוָה שֹׁמֵעַ בְּקוֹל עַבְדּוֹ אֲשֶׁר
הִלְךְ חֹשְׁכִים וְאֵין נֹהֵל לוֹ יִבְטַח בְּשֵׁם
יְהוָה וַיִּשָּׁעַן בְּאֱלֹהָיו: (ס)

תֵּן כָּלְכֶם קִדְחֵי אֵשׁ מֵאֲזֵרֵי זִיקוֹת
לָכוּ בְּאוּר אֲשַׁכֶּם וּבִזִּיקוֹת בְּעֵרְתֶּם
מִיָּדֵי הִיתָה־נָּאֵת לָכֶם לְמַעַצְבָּה
תִּשְׁכְּבוּ: (ס)

שִׁמְעוּ אֵלַי רֹדְפֵי צֶדֶק מִבִּקְשֵׁי יְהוָה
הַבִּיטוּ אֶל־צוּר חֲצִבְתָּם וְאֶל־מַקְבֵּת בּוֹר
נִקְרְתָם:

Wherefore, when I came, was there no man? When I
called, was there none to answer? Is My hand
shortened at all, that it cannot redeem? Or have I no
power to deliver? Behold, at My rebuke I dry up the
sea, I make the rivers a wilderness; Their fish become
foul, because there is no water, And die for thirst.

I clothe the heavens with blackness, And I make
sackcloth their covering.

The Lord GOD hath given me The tongue of them
that are taught, That I should know how to sustain
with words him that is weary; He wakeneth morning
by morning, He wakeneth mine ear To hear as they
that are taught.

The Lord GOD hath opened mine ear, And I was not
rebellious, Neither turned away backward.

I gave my back to the smiters, And my checks to them
that plucked off the hair; I hid not my face from
shame and spitting.

For the Lord GOD will help me; Therefore have I not
been confounded; Therefore have I set my face like a
flint, And I know that I shall not be ashamed.

He is near that justifieth me; Who will contend with
me? let us stand up together; Who is mine adversary?
let him come near to me.

Behold, the Lord GOD will help me; Who is he that
shall condemn me? Behold, they all shall wax old as a
garment, The moth shall eat them up.

Who is among you that feareth the LORD, That
obeyeth the voice of His servant? Though he walketh
in darkness, And hath no light, Let him trust in the
name of the LORD, And stay upon his God.

Behold, all ye that kindle a fire, That gird yourselves
with firebrands, Begone in the flame of your fire, And
among the brands that ye have kindled. This shall ye
have of My hand; Ye shall lie down in sorrow.

Hearken to Me, ye that follow after righteousness, Ye
that seek the LORD; Look unto the rock whence ye
were hewn, And to the hole of the pit whence ye were
dug.

LI:1

הַבִּיטוּ אֶל־אַבְרָהָם אָבִיכֶם וְאֶל־שָׂרָה
תַּחֲוִלְלֵכֶם כִּי־אֶחָד קָרָאתִיו וְאַבְרָכְהוּ
וְאַרְבֵּהוּ:

2 Look unto Abraham your father, And unto Sarah that bore you; For when he was but one I called him, And I blessed him, and made him many.

כִּי־נָחַם יְהוָה צִיּוֹן נָחַם כָּל־חֲרֻבֶתֶיהָ
וַיַּשֶּׁם מִדְבָּרָהּ כַּעֲדֵן וְעֲרֻבָתָהּ כַּגֵּן־יְהוָה
שָׁשׂוֹן וְשִׂמְחָה יִמָּצֵא בָּהּ תּוֹדָה וְקוֹל
זִמְרָה: (ס)

3 For the LORD hath comforted Zion; He hath comforted all her waste places, And hath made her wilderness like Eden, And her desert like the garden of the LORD; Joy and gladness shall be found therein, Thanksgiving, and the voice of melody.

הפסרת ראה

The Haftarah is Isaiah 54:11 – 55:5. On Rosh Hodesh, read the Maftir on page 187. Most read the Haftarah for Rosh Hodesh when that occurs, but read this Haftarah even on Erev Rosh Hodesh.

עֲנִיָּה סַעְרָה לֹא נִחַמָּה הִנֵּה אֲנִכִּי מִרְבִּין
בַּפּוֹךְ אֲבִנֶיךָ וַיִּסְדֵּתִיךָ בַּסַּפִּירִים:

LIV:11 O thou afflicted, tossed with tempest, and not comforted, behold, I will set thy stones in fair colours, And lay thy foundations with sapphires.

וְשִׁמְתִּי כְּדָכָד שְׁמֹשֶׁתֶיךָ וְשַׁעֲרֶיךָ לְאַבְנֵי
אֶקְדָּח וְכָל־גְּבוּלְךָ לְאַבְנֵי־חַפְצִין:

12 And I will make thy pinnacles of rubies, and thy gates of carbuncles, and all thy border of precious stones.

וְכָל־בְּנֶיךָ לְמוֹדֵי יְהוָה וְרַב שְׁלוֹם בְּנֶיךָ:

13 And all thy children shall be taught of the LORD; and great shall be the peace of thy children.

בַּצְדִּיקָה תִּכּוֹנְנִי רַחֲמֵי מַעֲשֶׂק כִּי־לֹא
תִירָאִי וּמִמַּחְתָּה כִּי לֹא־תִקְרַב אֵלֶיךָ:

14 In righteousness shalt thou be established; be thou far from oppression, for thou shalt not fear, And from ruin, for it shall not come near thee.

הֵן גֹּזֵר יִגְוֵר אָפֶס מֵאוֹתִי מִי־גֵר אֶתְּךָ עָלֶיךָ
יִפּוֹל:

15 Behold, they may gather together, but not by Me; Whosoever shall gather together against thee shall fall because of thee.

(כ' הן) [ק' הנה] אֲנִכִּי בָרָאתִי חֶרֶשׁ נֹפֵחַ
בָּאֵשׁ פָּחָם וּמוֹצִיא כְּלִי לְמַעֲשָׂהוּ וְאֲנִכִּי
בָרָאתִי מִשְׁחִית לְחַבֵּל:

16 Behold, I have created the smith That bloweth the fire of coals, And bringeth forth a weapon for his work; And I have created the waster to destroy.

כָּל־כְּלִי יוֹצֵר עָלֶיךָ לֹא יִצְלַח וְכָל־
לְשׁוֹן תִּקּוּם־אֶתְּךָ לְמִשְׁפָּט תִּרְשָׁעִי זֹאת
נִחְלַת עַבְדִּי יְהוָה וְצִדְקָתָם מֵאֵתִי נָאֻם־
יְהוָה: (ס)

17 No weapon that is formed against thee shall prosper; And every tongue that shall rise against thee in judgment thou shalt condemn. This is the heritage of the servants of the LORD, And their due reward from Me, saith the LORD.

הוֹי כָּל־צִמְאָל לָכוּ לַמַּיִם וְאִשָּׁר אֵין־לוֹ
כֶּסֶף לָכוּ שִׁבְרוּ וְאִזְלוּ וּלְכוּ שִׁבְרוּ בְּלוּ־אֶ־
כֶּסֶף וּבְלוּא מִחִיר גֵּין וְחֵלֶב:

LV:1 Ho, every one that thirsteth, come ye for water, And he that hath no money; Come ye, buy, and eat; Yea, come, buy wine and milk Without money and without price.

לָמָּה תִשְׁקֹלוּ כֶסֶף בְּלוֹא לֶחֶם וַיִּגְיַעְכֶּם
בְּלוֹא לְשִׁבְעָה שְׁמֵעוּ שְׁמֵעוּ אֵלַי וְאִכְלוּ-
טוֹב וְתִתְעַנֵּג בְּדָשׁוֹן נַפְשְׁכֶם:

2 Wherefore do ye spend money for that which is not bread? And your gain for that which satisfieth not? Harken diligently unto Me, and eat ye that which is good, And let your soul delight itself in fatness.

הִטּוּ אָזְנוֹכֶם וּלְכוּ אֵלַי שְׁמֵעוּ וְתַחֲיִי נַפְשְׁכֶם
וְאֶכְרַתָּה לָכֶם בְּרִית עוֹלָם חֲסִדֵי דָוִד
הַנֶּאֱמָנִים:

3 Incline your ear, and come unto Me; Hear, and your soul shall live; And I will make an everlasting covenant with you, Even the sure mercies of David.

הֵן עַד לְאוֹמִים נִתְּנָיו נָגִיד וּמִצְוָה
לְאֻמִּים:

4 Behold, I have given him for a witness to the peoples, A prince and commander to the peoples.

הֵן גּוֹי לֹא-תֵדַע תִּקְרָא וְגוֹי לֹא-יֵדְעוּךָ
אֱלֹהֶיךָ יִרְצוּ לְמַעַן יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ וְלִקְדוֹשׁ
יִשְׂרָאֵל כִּי פָאֲרָךְ: (ס)

5 Behold, thou shalt call a nation that thou knowest not, And a nation that knew not thee shall run unto thee; Because of the LORD thy God, And for the Holy One of Israel, for He hath glorified thee.

הפטר שופטים

The Haftarah is Isaiah 51:12 – 52:12.

אֲנֹכִי אֲנֹכִי הוּא מְנַחֲמֶכֶם מִי־אֶת וּתְיַרְאֵי
מֵאֲנוּשׁ יָמוּת וּמִבֶּן-אָדָם חָצִיר יִנָּתֵן:

LI:12 I, even I, am He that comforteth you: Who art thou, that thou art afraid of man that shall die, And of the son of man that shall be made as grass;

וְתִשְׁכַּח יְהוָה עֲשֵׂךָ נוֹטָה שָׁמַיִם וַיִּסַּד
אֲרָץ וַתִּפְתָּח תְּמִיד כָּל-הַיּוֹם מִפְּנֵי חֲמַת
הַמְּצִיק כְּאֲשֶׁר כּוֹנֵן לְהַשְׁחִית וְאֵיָּה חֲמַת
הַמְּצִיק:

13 And hast forgotten the LORD thy Maker, That stretched forth the heavens, And laid the foundations of the earth; And fearest continually all the day Because of the fury of the oppressor, As he maketh ready to destroy? And where is the fury of the oppressor?

מִתָּר צָעָה לְהַפְתֵּחַ וְלֹא-יָמוּת לִשְׁחַת וְלֹא
יִחָסֵר לַחֲמוֹ:

14 He that is bent down shall speedily be loosed; And he shall not go down dying into the pit, Neither shall his bread fail.

וְאֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ רִגַע הַיָּם וַיִּהְיוּ גִלְיוֹ
יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ:

15 For I am the LORD thy God, Who stirreth up the sea, that the waves thereof roar; The LORD of hosts is His name.

וְאֲשֶׁם דְּבָרִי בִפִּיךָ וּבִצֵּל יָדִי כִסִּיתִיךָ
לְנֹטַע שָׁמַיִם וְלִיסַד אֲרָץ וְלֵאמֹר לְצִיּוֹן
עֲמִי־אָתָּה: (ס)

16 And I have put My words in thy mouth, And have covered thee in the shadow of My hand, That I may plant the heavens, And lay the foundations of the earth, And say unto Zion: 'Thou art My people.'

הִתְעוֹרְרִי הִתְעוֹרְרִי קוֹמִי יְרוּשָׁלַם אֲשֶׁר
שָׁתִית מִיַּד יְהוָה אֶת-כּוֹס חֲמָתוֹ אֶת-
קַבְעַת כּוֹס הַתַּרְעֵלָה שָׁתִית מְצִית:

17 Awake, awake, Stand up, O Jerusalem, That hast drunk at the hand of the LORD The cup of His fury; Thou hast drunken the beaker, even the cup of staggering, And drained it.

אִין־מִנְהֵל לָהּ מִכָּל־בָּנִים יִלְדָּה וְאִין
מִחֲזִיק בְּיָדָהּ מִכָּל־בָּנִים גִּדְּלָהּ:

18 There is none to guide her Among all the sons whom she hath brought forth; Neither is there any that taketh her by the hand Of all the sons that she hath brought up.

שְׁתֵּים הֵנָּה קָרְאוּתֶיךָ מִי יָנוּד לָךְ הַשָּׂד
וְהַשֶּׁבֶר וְהָרָעָב וְהַחֶרֶב מִי אֲנַחֲמֶךָ:

19 These two things are befallen thee; Who shall bemoan thee? Desolation and destruction, And the famine and the sword; How shall I comfort thee?

בְּנֶיךָ עָלְפוּ שָׁכְבוּ בְּרֹאשׁ כָּל־חוּצוֹת
כְּתוֹא מִכְמָר הַמְּלָאִים חֲמַת־יְהוָה גְּעִרַת
אֵלֶיךָ:

20 Thy sons have fainted, they lie at the head of all the streets, As an antelope in a net; They are full of the fury of the LORD, The rebuke of thy God.

לִכֵּן שִׁמְעִי־נָא זֹאת עֲנִיָּה וּשְׁכַרְתָּ וְלֹא
מִיֵּין: (פ)

21 Therefore hear now this, thou afflicted, And drunken, but not with wine;

כֹּה־אָמַר אֲדֹנֶיךָ יְהוָה וְאלֹהֶיךָ יָרִיב עִמּוֹ
הִנֵּה לָקַחְתִּי מִיָּדְךָ אֶת־כּוֹס הַתַּרְעֵלָה
אֶת־קִבְעַת כּוֹס חֲמָתִי לֹא־תוֹסִיפִי
לִשְׁתוֹתָה עוֹד:

22 Thus saith thy Lord the LORD, And thy God that pleadeth the cause of His people: Behold, I have taken out of thy hand The cup of staggering; The beaker, even the cup of My fury, Thou shalt no more drink it again;

וּשְׁמִתִּיהָ בְּיַד־מוֹנִיךָ אֲשֶׁר־אָמְרוּ לְנַפְשְׁךָ
שְׁחִי וְנַעֲבְרָה וְתִשְׁמִי כְּאֶרֶץ גִּוּד וְכַחוּץ
לְעִבְרִים: (פ)

23 And I will put it into the hand of them that afflict thee; That have said to thy soul: 'Bow down, that we may go over'; And thou hast laid thy back as the ground, And as the street, to them that go over.

עוֹרִי עוֹרִי לְבָשִׂי עֹד צִיּוֹן לְבָשִׂי בְּגָדֵי
תַּפְאֲרֶתְךָ יְרוּשָׁלַם עִיר הַקֹּדֶשׁ כִּי לֹא
יוֹסִיף יְבֹא־בָךְ עוֹד עָרֵל וְטָמֵא:

LII:1 Awake, awake, Put on thy strength, O Zion; Put on thy beautiful garments, O Jerusalem, the holy city; For henceforth there shall no more come into thee The uncircumcised and the unclean.

הַתַּנְעֲרִי מֵעָפָר קוּמִי שְׁבִי יְרוּשָׁלַם (כ)
הַתַּפְתְּחוּ (ק) הַתַּפְתְּחוּ מוֹסְרֵי צְנָאוֹךְ
שְׁבִיָּה בַת־צִיּוֹן: (ס)

2 Shake thyself from the dust; Arise, and sit down, O Jerusalem; Loose thyself from the bands of thy neck, O captive daughter of Zion.

כִּי־כֹה אָמַר יְהוָה חֲנֹם נִמְכַּרְתֶּם וְלֹא
בְּכֶסֶף תִּגְאָלוּ: (ס)

3 For thus saith the LORD: Ye were sold for nought; And ye shall be redeemed without money.

כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנֵי יְהוָה מִצְרַיִם יֶרֶד־עִמִּי
בְּרֹאשְׁנָה לְגוֹר שָׁם וְאֲשׁוּר בְּאַפִּס עֲשָׂקוּ:

4 For thus saith the Lord GOD: My people went down aforetime into Egypt to sojourn there; And the Assyrian oppressed them without cause.

וְעַתָּה מַה־לִּי־פֹה נְאֻם־יְהוָה כִּי־לֶקַח עִמִּי
חֲנֹם מִשְׁלוֹ וְהִלִּילוּ נְאֻם־יְהוָה וְתִמְד
כָּל־הַיּוֹם שְׁמִי מִנְּאָץ:

5 Now therefore, what do I here, saith the LORD, Seeing that My people is taken away for nought? They that rule over them do howl, saith the LORD, And My name continually all the day is blasphemed.

לִכֵּן יֵדַע עַמִּי שְׁמִי לִכֵּן בַּיּוֹם הַזֶּה כִּי־
אֲנִי־הוּא הַמְדַּבֵּר הַגָּנִי: (ס)

6 Therefore My people shall know My name; Therefore they shall know in that day That I, even He that spoke, behold, here I am.

מִה־נָּאוּ עַל־הַהָרִים רַגְלֵי מְבַשֵּׂר מִשְׁמִיעַ
שָׁלוֹם מְבַשֵּׂר טוֹב מִשְׁמִיעַ יְשׁוּעָה אֹמֵר
לְצִיּוֹן מִלֶּךָ אֱלֹהֶיךָ:

7 How beautiful upon the mountains Are the feet of the messenger of good tidings, That announceth peace, the harbinger of good tidings, That announceth salvation; That saith unto Zion: 'Thy God reigneth!'

קוֹל צִפְיֶיךָ נִשְׁאֵו קוֹל יַחְדּוֹ יִרְנְנוּ כִּי עֵין
בְּעֵין יִרְאוּ בָשׁוּב יְהוָה צִיּוֹן:

8 Hark, thy watchmen! they lift up the voice, Together do they sing; For they shall see, eye to eye, The LORD returning to Zion.

פִּצְחוּ רִנְנוּ יַחְדּוֹ חֲרָבוֹת יְרוּשָׁלַם כִּי־נָחַם
יְהוָה עַמּוֹ גָּאֹל יְרוּשָׁלַם:

9 Break forth into joy, sing together, Ye waste places of Jerusalem; For the LORD hath comforted His people, He hath redeemed Jerusalem.

חֲשַׁף יְהוָה אֶת־זְרוֹעַ קִדְשׁוֹ לְעֵינֵי כָל־
הַגּוֹיִם וְרָאוּ כָל־אֲפֹסֵי־אֶרֶץ אֶת יְשׁוּעַת
אֱלֹהֵינוּ: (ס)

10 The LORD hath made bare His holy arm In the eyes of all the nations; And all the ends of the earth shall see The salvation of our God.

סוּרוּ סוּרוּ צֵאוּ מִשָּׁם טָמֵא אַל־תִּגְעוּ צֵאוּ
מִתּוֹכָהּ הִפְּרוּ נִשְׂאֵי כָלִי יְהוָה:

11 Depart ye, depart ye, go ye out from thence, Touch no unclean thing; Go ye out of the midst of her; be ye clean, Ye that bear the vessels of the LORD.

כִּי לֹא בַחֲפֹזוֹן תִּצָּאוּ וּבְמִנוּסָה לֹא תִלְכוּן
כִּי־הִלָּךְ לִפְנֵיכֶם יְהוָה וּמֵאֲסָפְכֶם אֱלֹהֵי
יִשְׂרָאֵל: (ס)

12 For ye shall not go out in haste, Neither shall ye go by flight; For the LORD will go before you, And the God of Israel will be your rearward.

הפסרת כי תצא

The Haftarah is Isaiah 54:1 – 54:10. If the Haftarah from Re'eh was not read because it fell on Rosh Hodesh, combine it with this Haftarah.

רָנִי עֲקָרָה לֹא יָלְדָה פִּצְחִי רִנְנִי וְצַחֲלִי
לֹא־חָלָה כִּי־רַבִּים בְּנֵי־שׁוּמְמָה מִבְּנֵי
בְּעוֹלָה אֹמֵר יְהוָה:

LIV:1 Sing, O barren, thou that didst not bear, Break forth into singing, and cry aloud, thou that didst not travail; For more are the children of the desolate Than the children of the married wife, saith the LORD.

הַרְחִיבִיו מְקוֹם אֹהֶלְךָ וִירִיעוֹת
מִשְׁכְּנוֹתֶיךָ וְטוֹ אֶל־תִּחְשְׁכִי הָאֲרִיכִי
מִיתְרֶיךָ וַיִּתְּדֶיךָ תִּגְדִּי:

2 Enlarge the place of thy tent, And let them stretch forth the curtains of thy habitations, spare not; Lengthen thy cords, and strengthen thy stakes.

כִּי־יָמִין וּשְׂמֹאל תִּפְרָצִי וְזָרְעֶךָ גּוֹיִם יִירָשׁ
וְעָרִים נִשְׁמֹות יִשְׁכְּבוּ:

3 For thou shalt spread abroad on the right hand and on the left; And thy seed shall possess the nations, And make the desolate cities to be inhabited.

אַל־תִּירָאִי כִּי־לֹא תִבּוֹשִׁי וְאַל־תִּכְלָמִי כִּי
לֹא תִחְפְּרִי כִּי בָשָׁת עַל־יָמֶיךָ תִּשְׁכַּחֲחִי
וְחִרְפַּת אִלְמְנוּתֶיךָ לֹא תִזְכְּרִי־עוֹד:

4 Fear not, for thou shalt not be ashamed. Neither be thou confounded, for thou shalt not be put to shame; For thou shalt forget the shame of thy youth, And the reproach of thy widowhood shalt thou remember no more.

כִּי בַעֲלִיךָ עֲשִׂיךָ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ וְגֹאֲלֶךָ קִדּוֹשׁ יִשְׂרָאֵל אֱלֹהֵי כָל-הָאָרֶץ יִקְרָא:	5	For thy Maker is thy husband, The LORD of hosts is His name; And the Holy One of Israel is thy Redeemer, The God of the whole earth shall He be called.
כִּי-כְאִשָּׁה עֲזוּבָה וְעֲצוּבַת רוּחַ קָרָאךָ יְהוָה וְאִשָּׁת נְעוּרַיִם כִּי תִמָּאֵס אָמַר אֱלֹהֶיךָ:	6	For the LORD hath called thee As a wife forsaken and grieved in spirit; And a wife of youth, can she be rejected? Saith thy God.
בְּרֵגַע קָטָן עֲזַבְתִּיךָ וּבְרַחֲמִים גְּדֹלִים אֶקְבְּצֶךָ:	7	For a small moment have I forsaken thee; But with great compassion will I gather thee.
בְּשַׁעַף קָצָף הִסְתַּרְתִּי פָנַי רָגַע מִמֶּךָ וּבְחֶסֶד עוֹלָם רַחֲמֶיךָ אָמַר גֹּאֲלֶךָ יְהוָה: (ס)	8	In a little wrath I hid My face from thee for a moment; But with everlasting kindness will I have compassion on thee, Saith the LORD thy Redeemer.
כִּי-מִי נָח נָאֵת לִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי מֵעַבָר מִי-נָח עוֹד עַל-הָאָרֶץ כֵּן נִשְׁבַּעְתִּי מִקֶּצֶף עָלֶיךָ וּמִגֶּעֶר-כָּד:	9	For this is as the waters of Noah unto Me; for as I have sworn that the waters of Noah should no more go over the earth, so have I sworn that I would not be wroth with thee, nor rebuke thee.
כִּי הַהָרִים יִמּוּשׁוּ וְהַגְּבָעוֹת תִּמּוּטֶינָה וְחִסְדִּי מֵאַתָּךְ לֹא-יִמּוּשׁ וּבְרִית שְׁלוֹמִי לֹא תִמּוּט אָמַר מִרַחֲמֶיךָ יְהוָה: (ס)	10	For the mountains may depart, and the hills be removed; but My kindness shall not depart from thee, neither shall My covenant of peace be removed, saith the LORD that hath compassion on thee.

הפטרת כי תבוא

The Haftarah is Isaiah 60:1 – 60:22.

קוּמִי אֲרֻרִי כִּי בָא אוֹרְךָ וּכְבוֹד יְהוָה עָלֶיךָ זָרַח:	LX:1	Arise, shine, for thy light is come, And the glory of the LORD is risen upon thee.
כִּי-הִנֵּה הַחֹשֶׁךְ יִכְסֶּה-אֶרֶץ וְעֶרְפָּל לְאֻמִּים וְעָלֶיךָ יִזְרַח יְהוָה וּכְבוֹדוֹ עָלֶיךָ יִרְאָה:	2	For, behold, darkness shall cover the earth, And gross darkness the peoples; But upon thee the LORD will arise, And His glory shall be seen upon thee.
וְהָלְכוּ גוֹיִם לְאוֹרְךָ וּמְלָכִים לְנֹגַהּ וְרָחֶךָ:	3	And nations shall walk at thy light, And kings at the brightness of thy rising.
שֹׂא-סְבִיב עֵינֶיךָ וּרְאֵי כָלֵם נִקְבְּצוּ בְּאוֹ- לְךָ בְּנוֹת מִרְחֹק יָבֹאוּ וּבָנוֹתֶיךָ עַל-צֶדֶד תֵּאֱמָנָה:	4	Lift Up thine eyes round about, and see: They all are gathered together, and come to thee; Thy sons come from far, And thy daughters are borne on the side.
אָז תִּרְאִי וְנִתְרַתּי וּפִתְדִי וְרָחֵב לִבִּי כִּי- יִהְיֶה עָלֶיךָ תִּמְנוֹן יָם תֵּיל גּוֹיִם יָבֹאוּ לָךְ:	5	Then thou shalt see and be radiant, And thy heart shall throb and be enlarged; Because the abundance of the sea shall be turned unto thee, The wealth of the nations shall come unto thee.

שִׁפְעַת גַּמְלִים תִּכְסֹּף בְּכָרִי מִדִּין וְעִיפָה
כָּלֶם מִשֶּׁבַּא יָבֹאוּ זָהָב וְלִבְנָה וְשֵׁאוּ
וְתִהְיֶה יְהוָה יְבַשְּׂרוּ:

6 The caravan of camels shall cover thee, And of the young camels of Midian and Ephah, All coming from Sheba; They shall bring gold and incense, And shall proclaim the praises of the LORD.

כָּל-צֹאן קֶדָר יִקְבְּצוּ לָךְ אֵילֵי נִבְיֹת
יִשְׂרָתוּנְךָ יַעֲלוּ עַל-רָצוֹן מִזִּבְחִי וּבֵית
תַּפְאֲרָתִי אֶפְאֵר:

7 All the flocks of Kedar shall be gathered together unto thee, The rams of Nebaioth shall minister unto thee; They shall come up with acceptance on Mine altar, And I will glorify My glorious house.

מִי-אֵלֶּה פֹּעֵב תַּעֲוִיפֶינָה וְכִיוֹנִים אֶל-
אֲרֻבֹּתֵיהֶם:

8 Who are these that fly as a cloud, And as the doves to their cotes?

כִּי-לִי אֵיִים יִקְוּ וְאֶנְיוֹת תַּרְשִׁישׁ בְּרֵאשִׁינָה
לְהָבִיא בְנֵיךָ מִרְחֹק כְּסָפָם וְזָהָבָם אִתָּם
לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְלִקְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל כִּי
פָאֲרָךְ:

9 Surely the isles shall wait for Me, And the ships of Tarshish first, To bring thy sons from far, Their silver and their gold with them, For the name of the LORD thy God, And for the Holy One of Israel, because He hath glorified thee.

וּבְנֵי בְנֵי-נֹכַר חֲמַתֶּיךָ וּמַלְכֵיהֶם יִשְׂרָתוּנְךָ
כִּי בְקִצְפִי חִבֵּיתֶיךָ וּבְרָצוֹנִי רַחֲמַתֶּיךָ:

10 And aliens shall build up thy walls, And their kings shall minister unto thee; For in My wrath I smote thee, But in My favour have I had compassion on thee. .

וּפְתָחוֹ שְׁעֶיךָ תָּמִיד יוֹמָם וּלְיָלָה לֹא
יִסָּגְרוּ לְהָבִיא אֵלֶיךָ חֵיל גּוֹיִם וּמַלְכֵיהֶם
נְהוֹגִים:

11 Thy gates also shall be open continually, Day and night, they shall not be shut; That men may bring unto thee the wealth of the nations, And their kings in procession.

כִּי-חֲגוּי וְהַמַּמְלָכָה אֲשֶׁר לֹא-יַעֲבֹדוּךָ
יֵאָבְדוּ וְהַגּוֹיִם חָרֵב יִחָרְבוּ:

12 For that nation and kingdom that will not serve thee shall perish; Yea, those nations shall be utterly wasted.

כְּבוֹד הַלְבָּנוֹן אֵלֶיךָ יָבֹוא בְּרוֹשׁ תִּדְהָר
וּתְאֲשׁוּר יַחְדָּו לְפֶאֱרֵם מְקוֹם מְקֹדָשִׁי וּמְקוֹם
רַגְלִי אֶכְבֹּד:

13 The glory of Lebanon shall come unto thee, The cypress, the plane-tree and the larch together; To beautify the place of My sanctuary, And I will make the place of My feet glorious.

וְהִלְכוּ אֵלֶיךָ שְׁחוֹת בְּנֵי מַעֲנִיָּה וְהִשְׁתַּחֲוּוּ
עַל-כַּפְּוֹת רַגְלֶיךָ כָּל-מְנַאצֶּיךָ וְקִרְאוּ לָךְ
עִיר יְהוָה צִיּוֹן קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:

14 And the sons of them that afflicted thee Shall come bending unto thee, And all they that despised thee shall bow down At the soles of thy feet; And they shall call thee The city of the LORD, The Zion of the Holy One of Israel.

תַּחַת הָיוּתְךָ עֲזוּבָה וּשְׁנוּאַה וְאֵין עוֹבֵר
וְשִׁמְתֶיךָ לְגֵאוֹן עוֹלָם מְשׁוֹשׁ דָּוָר וְדָוָר:

15 Whereas thou hast been forsaken and hated, So that no man passed through thee, I will make thee an eternal excellency, A joy of many generations.

וַיִּנְקֹל חֶלֶב גּוֹיִם וְשֹׁד מַלְכִּים תִּינָקִי
וַיְדַעַת כִּי אֲנִי יְהוָה מוֹשִׁיעֶךָ וְגֹאֲלֶךָ אֲבִיר
יַעֲקֹב:

16 Thou shalt also suck the milk of the nations, And shalt suck the breast of kings; And thou shalt know that I the LORD am thy Saviour, And I, the Mighty One of Jacob, thy Redeemer.

<p>תַּחַת הַנְּחֹשֶׁת אָבִיא זָהָב וְתַחַת הַבְּרֹזֶל אָבִיא כֶסֶף וְתַחַת הָעֲצִים נְחֹשֶׁת וְתַחַת הָאֲבָנִים בְּרֹזֶל וְשִׁמְתִי פָקֶדֶתְךָ שְׁלוֹם וְנִשְׁיֶךְ צְדָקָה:</p>	<p>17 For brass I will bring gold, And for iron I will bring silver, And for wood brass, And for stones iron; I will also make thy officers peace, And righteousness thy magistrates.</p>
<p>לֹא-יִשְׁמַע עוֹד חָמָס בְּאַרְצֶךָ שָׁד וְשֹׁבֵר בְּגִבּוֹלֶיךָ וְקִרְאֵת יְשׁוּעָה חוֹמֹתֶיךָ וְשַׁעֲרֶיךָ תִּהְיֶה:</p>	<p>18 Violence shall no more be heard in thy land, Desolation nor destruction within thy borders; But thou shalt call thy walls Salvation, And thy gates Praise.</p>
<p>לֹא-יִהְיֶה-לְךָ עוֹד הַשֶּׁמֶשׁ לְאוֹר יוֹמָם וּלְנֶגַהּ הַיָּרֵחַ לֹא-יָאִיר לְךָ וְהָיָה-לְךָ יְהוָה לְאוֹר עוֹלָם וְאֱלֹהֶיךָ לְתַפְאֲרָתָךְ:</p>	<p>19 The sun shall be no more thy light by day, Neither for brightness shall the moon give light unto thee; But the LORD shall be unto thee an everlasting light, And thy God thy glory.</p>
<p>לֹא-יָבוֹא עוֹד שֶׁמֶשׁךָ וַיִּרְחֹק לֹא יֵאָסֶף כִּי יְהוָה יִהְיֶה-לְךָ לְאוֹר עוֹלָם וְשָׁלְמוֹ יָמֶיךָ אָבְלָךְ:</p>	<p>20 Thy sun shall no more go down, Neither shall thy moon withdraw itself; For the LORD shall be thine everlasting light, And the days of thy mourning shall be ended.</p>
<p>וְעַמּוֹךָ כָּל־צְדִיקִים לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אֶרֶץ נָצָד (כ' מַטְעוֹ) [ק' מַטְעִי] מַעֲשֵׂה יָדַי לְתַפְאֲרָה:</p>	<p>21 Thy people also shall be all righteous, They shall inherit the land for ever; The branch of My planting, the work of My hands, Wherein I glory.</p>
<p>הַקָּטָן יִהְיֶה לְאַלְפָּה וְהַצָּעִיר לְגוֹי עֲצוֹם אָנֹכִי יְהוָה בְּעֵתָהּ אַחֲשִׁינָהּ: (ס)</p>	<p>22 The smallest shall become a thousand, And the least a mighty nation; I the LORD will hasten it in its time.</p>

הפטרות נצבים

The Haftarah is Isaiah 61:10 – 63:9. This Haftarah is read on the Shabbat before Rosh HaShana.

<p>שׂוֹשׁ אֲשִׁישׁ בִּיהוָה תִּגַּל נַפְשִׁי בְּאֱלֹהֵי כִי הִלְבִּישָׁנִי בְּגָדֵי-יִשְׁע מַעִיל צְדָקָה יַעֲטֵנִי כִּתְּנִי יִכְתֵּן פָּאֵר וְכַפְלָה תַעֲדָה כְּלִיָּה:</p>	<p>LXI:10 I will greatly rejoice in the LORD, My soul shall be joyful in my God; For He hath clothed me with the garments of salvation, He hath covered me with the robe of victory, As a bridegroom putteth on a priestly diadem, And as a bride adorneth herself with her jewels.</p>
<p>כִּי כְאֶרֶץ תּוֹצִיא צִמְחָהּ וְכַגְנָה זְרוּעֶיהָ תִּצְמִיחַ כִּן אֲדִנִּי יְהוָה יִצְמִיחַ צְדָקָה וְתִהְיֶה נִגַּד כָּל-הַגּוֹיִם:</p>	<p>11 For as the earth bringeth forth her growth, And as the garden causeth the things that are sown in it to spring forth; So the Lord GOD will cause victory and glory To spring forth before all the nations.</p>
<p>לִמְעַן צִיּוֹן לֹא אֶחְשָׂה וּלְמַעַן יְרוּשָׁלַם לֹא אֶשְׁקוּט עַד-יֵצֵא כְנֶגְהָ צְדָקָה וִישׁוּעָתָהּ כָּל-פֶּיֶד יִבְעֹר:</p>	<p>LXII:1 For Zion's sake will I not hold My peace, And for Jerusalem's sake I will not rest, Until her triumph go forth as brightness, And her salvation as a torch that burneth.</p>

וְרָאוּ גוֹיִם צִדְקָךָ וְכָל־מְלָכִים כְּבוֹדְךָ
וְקָרָא לְךָ שֵׁם חֲדָשׁ אֲשֶׁר פִּי יְהוָה יִקְבְּנוּ:

2

And the nations shall see thy triumph, And all kings
thy glory; And thou shalt be called by a new name,
Which the mouth of the LORD shall mark out.

וְהָיִית עֲטֹרַת תְּפָאֶרֶת בְּיַד־יְהוָה (כ)
וּצִנּוֹרָה [ק' וּצִנּוֹרָה] מְלוּכָה בְּכַף־אֶל־הַיָּד:

3

Thou shalt also be a crown of beauty in the hand of
the LORD, And a royal diadem in the open hand of
thy God.

לֹא־יֵאמָר לְךָ עוֹד עֲזוּבָה וּלְאֶרֶץ לֹא־
יֵאמָר עוֹד שְׁמָמָה כִּי לְךָ יִקְרָא חֶפְצִי־
כָּה וּלְאֶרֶץ בְּעוֹלָה כִּי־חֶפֶץ יְהוָה בְּךָ
וּלְאֶרֶץ תִּבְעַל:

4

Thou shalt no more be termed Forsaken, Neither shall
thy land any more be termed Desolate; But thou shalt
be called, My delight is in her, And thy land,
Espoused; For the LORD delighteth in thee, And thy
land shall be espoused.

כִּי־יִבְעַל בָּחוּר בְּתוּלָה וּבְעָלוּהָ בָנִיךָ
וּמִשׁוּשׁ חָתָן עַל־כָּלָה יֵשִׁשׁ עָלֶיךָ
אֱלֹהֶיךָ:

5

For as a young man espouseth a virgin, So shall thy
sons espouse thee; And as the bridegroom rejoiceth
over the bride, So shall thy God rejoice over thee.

עַל־חוֹמֹתֶיךָ יְרוּשָׁלַם הַפְקִדְתִּי שְׁמָרִים
כָּל־הַיּוֹם וְכָל־הַלַּיְלָה תָּמִיד לֹא יִחָשׂוּ
הַמִּזְבָּרִים אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵי דָמִי לָכֶם:

6

I have set watchmen Upon thy walls, O Jerusalem,
They shall never hold their peace Day nor night: 'Ye
that are the LORD'S remembrancers, Take ye no rest,

וְאֶל־תִּתְּנוּ דָּמִי לוֹ עַד־יִכּוֹנֶן וְעַד־יֵשִׁים
אֶת־יְרוּשָׁלַם תְּהִלָּה בָּאָרֶץ:

7

And give Him no rest, Till He establish, And till He
make Jerusalem A praise in the earth.'

נִשְׁבַּע יְהוָה בְּיָמִינוּ וּבִזְרוֹעַ עֲזוֹ אִם־אֶתֶּן
אֶת־דִּגְלֶיךָ עוֹד מֵאֲכָל לְאִיְבֶיךָ וְאִם־יִשְׁתּוּ
בְנֵי־נֶכֶד תִּירוּשָׁךְ אֲשֶׁר יִגְעַת בּוֹ:

8

The LORD hath sworn by His right hand, And by the
arm of His strength: Surely I will no more give thy
corn To be food for thine enemies; And strangers shall
not drink thy wine, For which thou hast laboured;

כִּי מֵאֲסָפוּ יֹאכְלֻהוּ וְהִלְלוּ אֶת־יְהוָה
וּמִקְבְּצָיו יִשְׁתּוּהוּ בְּחִצְרוֹת קֹדֶשׁ: (ס)

9

But they that have garnered it shall eat it, And praise
the LORD, And they that have gathered it shall drink it
In the courts of My sanctuary.

עֲבְרוּ עֲבְרוּ בַשְּׁעָרִים פָּנוּ דְרֹךְ הָעָם סְלוּ
סְלוּ הַמִּסְלָה סְקְלוּ מֵאֲבֹן הָרִימוּ גֹס עַל־
הָעַמִּים:

10

Go through, go through the gates, Clear ye the way of
the people; Cast up, cast up the highway, Gather out
the stones; Lift up an ensign over the peoples.

הִנֵּה יְהוָה הַשְׁמִיעַ אֶל־קִצְצָה הָאָרֶץ אָמְרוּ
לְבַת־צִיּוֹן הִנֵּה יִשְׁעֶךָ בֹּא הִנֵּה שְׂכָרוֹ אִתּוֹ
וּפְעֻלָּתוֹ לִפְנֵיו:

11

Behold, the LORD hath proclaimed Unto the end of
the earth: Say ye to the daughter of Zion: 'Behold, thy
salvation cometh; Behold, His reward is with Him,
And His recompense before Him.'

וְקִרְאוּ לָהֶם עַם־הַקֹּדֶשׁ גְּאוּלֵּי יְהוָה וְלֹךְ
יִקְרָא דְרוּשָׁה עִיר לֹא נִעְזָבָה: (ס)

12

And they shall call them The holy people, The
redeemed of the LORD; And thou shalt be called
Sought out, A city not forsaken.

מִי־יָנָה בָּא מֵאֲדוֹם חֲמוּץ בְּגָדִים מְבֻצָּרָה
זֶה הַדָּוִד בְּלִבוֹשׁ צִנּוֹת בְּרָב כְּחוֹ אֲנִי
מְדַבֵּר בְּצִדְקָה רַב לְהוֹשִׁיעַ:

LXIII:1

'Who is this that cometh from Edom, with crimsoned garments from Bozrah? This that is glorious in his apparel, stately in the greatness of his strength?'— 'I that speak in victory, mighty to save.'

מִדּוּעַ אָדָם לְלִבוֹשֶׁךָ וּבְגָדֶיךָ כְּדָרְךָ בְּגֵת:

2

'Wherefore is Thine apparel red, and Thy garments like his that treadeth in the winevat?'—

פִּוְרָהוּ דִּרְכָתִי לְבָדִי וּמַעֲמִים אֵין־אִישׁ
אֵתִי וְאֶדְרָכֶם בְּאַפִּי וְאֶרְמָסֶם בְּחַמְתִּי וְנִזְּ
נִצָּחֶם עַל־בְּגָדִי וְכָל־מַלְבוּשִׁי אֶגָּאֵלֵתִי:

3

'I have trodden the winepress alone, and of the peoples there was no man with Me; yea, I trod them in Mine anger, and trampled them in My fury; and their lifeblood is dashed against My garments, and I have stained all My raiment.

כִּי יוֹם נָקָם בְּלִבִּי וְשָׁנַת גְּאוּלִּי בָּאָה:

4

For the day of vengeance that was in My heart, and My year of redemption are come.

וְאֵבִיט וְאֵין עֹזֵר וְאֶשְׁתַּוְּמָם וְאֵין סוֹמֵךְ
וְתוֹשָׁע לִי זִרְעִי וְחַמְתִּי הִיא סִמְכָתִנִּי:

5

And I looked, and there was none to help, and I beheld in astonishment, and there was none to uphold; therefore Mine own arm brought salvation unto Me, And My fury, it upheld Me.

וְאֵבֹס עַמִּים בְּאַפִּי וְאֶשְׁכַּרֶם בְּחַמְתִּי
וְאֶזְרִיד לָאָרֶץ נִצָּחֶם: (ס)

6

And I trod down the peoples in Mine anger, and made them drunk with My fury, and I poured out their lifeblood on the earth.'

חֲסִדֵי יְהוָה | אֶזְכִּיר תְּהִלַּת יְהוָה כְּעֹל כָּל
אֲשֶׁר־גָּמְלָנוּ יְהוָה וְרַב־טוֹב לְבֵית יִשְׂרָאֵל
אֲשֶׁר־גָּמְלָם כְּדַחְמִיו וּכְרַב חֲסִדָּיו:

7

I will make mention of the mercies of the LORD, and the praises of the LORD, according to all that the LORD hath bestowed on us; and the great goodness toward the house of Israel, which He hath bestowed on them according to His compassions, and according to the multitude of His mercies.

וַיֹּאמֶר אֶדְ-עַמִּי הֵמָּה בְּנִים לֹא יִשְׁקְרוּ וַיְהִי
לָהֶם לְמוֹשִׁיעַ:

8

For He said: 'Surely, they are My people, children that will not deal falsely'; so He was their Saviour.

בְּכָל־צָרָתָם (כ', לא) [ק', לו'] צָר וּמִלֶּאךָ
פָּנִיּוֹ הוֹשִׁיעָם בְּאַהֲבָתוֹ וּבְחַמְלָתוֹ תְּהוּא
גְּאֻלָּם וַיִּנְטָלֵם וַיִּנְשָׂאֵם כָּל־יְמֵי עוֹלָם:

9

In all their affliction He was afflicted, and the angel of His presence saved them; in His love and in His pity He redeemed them; And He bore them, and carried them all the days of old. .

הפסרת וילך

The Haftarah is Isaiah 55:6 – 56:8. This Haftarah is read on Shabbat Shuva.

דַּרְשׁוּ יְהוָה בְּהִמָּצְאוֹ קִרְאוּהוּ בְּהִיוֹתוֹ
קָרוֹב:

LV:6

Seek ye the LORD while He may be found, Call ye upon Him while He is near;

יַעֲזֹב רָשָׁע דַּרְכּוֹ וְאִישׁ אָוֶן מַחֲשַׁבְתּוֹ
וַיָּשָׁב אֶל־יְהוָה וַיִּרְחַמְהוּ וְאֶל־אֱלֹהֵינוּ
כִּי־יִרְבֶּה לְסֻלּוֹת:

7

Let the wicked forsake his way, And the man of iniquity his thoughts; And let him return unto the LORD, and He will have compassion upon him, And to our God, for He will abundantly pardon

כִּי לֹא מַחְשְׁבוֹתַי מַחְשְׁבוֹתֵיכֶם וְלֹא
דַּרְכֵיכֶם דַּרְכֵי נֶאֱמַר יְהוָה:

8

For My thoughts are not your thoughts, Neither are
your ways My ways, saith the LORD.

כִּי־גִבְהוּ שָׁמַיִם מֵאָרֶץ כֵּן גִּבְהוּ דַּרְכֵי
מִדְרָכֵיכֶם וּמַחְשְׁבֹתַי מִמַּחְשְׁבוֹתֵיכֶם:

9

For as the heavens are higher than the earth, So are My
ways higher than your ways, And My thoughts than
your thoughts.

כִּי כַאֲשֶׁר יֵרֵד הַגֶּשֶׁם וְהַשֶּׁלֶג מִן־הַשָּׁמַיִם
וְשִׁמְהָ לֹא יָשׁוּב כִּי אִם־הִרְגָה אֶת־הָאָרֶץ
וְהוֹלִידָהּ וְהִצְמִיחָהּ וְנָתַן זֶרַע לַזֹּרֵעַ וְלֶחֶם
לַאֲכָל:

10

For as the rain cometh down and the snow from
heaven, And returneth not thither, Except it water the
earth, And make it bring forth and bud, And give seed
to the sower and bread to the eater;

כֵּן יִהְיֶה דְבַרִּי אֲשֶׁר יֵצֵא מִפִּי לֹא־יָשׁוּב
אֵלַי רֵיקָם כִּי אִם־עָשָׂה אֶת־אֲשֶׁר חָפְצָתִי
וְהִצְלִיחַ אֲשֶׁר שְׁלַחְתִּיו:

11

So shall My word be that goeth forth out of My
mouth: It shall not return unto Me void, Except it
accomplish that which I please, And make the thing
whereto I sent it prosper.

כִּי־בִשְׂמִיחָה תֵצֵאוּ וּבְשָׁלוֹם תִּבָּלְוּ
הַהָרִים וְהַגִּבְעוֹת יִפְצְחוּ לִפְנֵיכֶם רִנָּה
וְכָל־עֵצֵי הַשָּׂדֶה יִמְחָאוּ־כָף:

12

For ye shall go out with joy, And be led forth with
peace; The mountains and the hills shall break forth
before you into singing, And all the trees of the field
shall clap their hands.

תַּחַת הַנֶּעְצוּץ יֵעָלֶה בְרוֹשׁ (כ' תַּחַת) [ק'
וְתַחַת] הַסַּרְפֵּד יֵעָלֶה הַדָּס וְהָיָה לַיהוָה
לְשֵׁם לְאוֹת עוֹלָם לֹא יִכָּרֵת: (פ)

13

Instead of the thorn shall come up the cypress, And
instead of the brier shall come up the myrtle; And it
shall be to the LORD for a memorial, For an everlasting
sign that shall not be cut off.

כֹּה אָמַר יְהוָה שְׁמְרוּ מִשְׁפָּט וַעֲשׂוּ
צְדָקָה כִּי־קִרְבָּה יְשׁוּעָתִי לְבוֹא וְצִדְקָתִי
לִהְיוֹת:

LVI:1

Thus saith the LORD: Keep ye justice, and do
righteousness; For My salvation is near to come, And
My favour to be revealed.

אֲשֶׁר־יִאֲנֹשׁ יַעֲשֶׂה־זֹאת וּבֶן־אָדָם יַחְזִיק
בָּהּ שְׁמֹר שַׁבָּת מִחֻלָּו וְשָׁמַר יָדוֹ מִמַּעֲשׂוֹת
כָּל־רָע: (ס)

2

Happy is the man that doeth this, And the son of man
that holdeth fast by it: That keepeth the sabbath from
profaning it, And keepeth his hand from doing any
evil.

וְאַל־יֹאמַר בֶּן־הַנֶּכֶד הִנֵּלָה אֶל־יְהוָה
לֵאמֹר תִּבְדֹּל נִבְדִּילֵנִי יְהוָה מֵעַל עַמּוֹ
וְאַל־יֹאמַר הַסֹּרִיס הֵן אֲנִי עֵץ יָבֵשׁ: (פ)

3

Neither let the alien, That hath joined himself to the
LORD, speak, saying: 'The LORD will surely separate
me from His people'; Neither let the eunuch say:
'Behold, I am a dry tree.'

כִּי־כֵהוּ אָמַר יְהוָה לְסֹרִיסִים אֲשֶׁר
יִשְׁמְרוּ אֶת־שַׁבְּתוֹתַי וּבָחֲרוּ בְּאֲשֶׁר חָפְצָתִי
וּמִחֻזִּיקִים בְּבְרִיתִי:

4

For thus saith the LORD Concerning the eunuchs that
keep My sabbaths, And choose the things that please
Me, And hold fast by My covenant:

וְנָתַתִּי לָהֶם בְּבֵיתִי וּבְחֻמּוֹתַי יָד וְשֵׁם טוֹב
מִבְּנִים וּמִבָּנוֹת שֵׁם עוֹלָם אֶתֶּן־לָוּ אֲשֶׁר לֹא
יִכָּרֵת: (ס)

5

Even unto them will I give in My house And within
My walls a monument and a memorial Better than
sons and daughters; I will give them an everlasting
memorial, That shall not be cut off.

וּבְנֵי הַנֶּכֶדַר הַנִּלְוִים עַל־יְהוָה לְשָׁרְתוֹ
וּלְאַהֲבָה אֶת־שֵׁם יְהוָה לְהִיּוֹת לוֹ
לְעֲבָדִים כָּל־שְׁמֵר שַׁבַּת מִחֻלָּלוֹ
וּמִחֻזְקִים בְּבְרִיתִי:

6

Also the aliens, that join themselves to the LORD, to minister unto Him, And to love the name of the LORD, To be His servants, Every one that keepeth the sabbath from profaning it, And holdeth fast by My covenant:

וְהִבֵּיאֹתִים אֶל־הַר קֹדֶשׁי וְשִׂמְחָתִים
בְּבֵית תַּפְלִיתִי עוֹלִיתֵיהֶם וּזְבָחֵיהֶם לְרִצּוֹן
עַל־מִזְבְּחִי כִּי בֵיתִי בֵּית־תַּפְלָה יִקְרָא
לְכָל־הָעַמִּים:

7

Even them will I bring to My holy mountain, And make them joyful in My house of prayer; Their burnt-offerings and their sacrifices Shall be acceptable upon Mine altar; For My house shall be called A house of prayer for all peoples.

נֹאם אֲדֹנָי יְהוָה מִקְבֵּץ נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל עוֹד
אֶקְבֹּץ עֲלָיו לְנִקְבְּצָיו:

8

Saith the Lord GOD who gathereth the dispersed of Israel: Yet I will gather others to him, beside those of him that are gathered.

הפטרת האזינו

The Haftarah is II Samuel 22:1 – 22:51. This Haftarah is read on the Shabbat between Yom Kippur and Sukkot, if there is one.

וַיִּדְבֹּר דָּוִד לַיהוָה אֶת־דִּבְרֵי הַשִּׁירָה
הַזֹּאת (ס) בַּיּוֹם הַצֵּיל יְהוָה אֹתוֹ מִכַּף
כָּל־אֹיְבָיו וּמִכַּף שָׂאוֹל: (ס)

XXII:1

And David spoke unto the LORD the words of this song in the day that the LORD delivered him out of the hand of all his enemies, and out of the hand of Saul;

וַיֹּאמֶר יְהוָה סֶלַעִי וּמִצְדָּתִי וּמִפְלִיטֵי־לִי:

2

and he said: The LORD is my rock, and my fortress, and my deliverer;

אֱלֹהֵי צוּרִי אֲחֻסֶּה־בּוֹ (ס) מִגִּדִּי וּקְרִין
יִשְׁעֵי מִשְׁגָּבִי וּמִנוֹסֵי (ס) מִשְׁעֵי מִחַמָּס
תִּשְׁעֵנִי:

3

The God who is my rock, in Him I take refuge; My shield, and my horn of salvation, my high tower, and my refuge; My saviour, Thou savest me from violence.

מְהִלָּל אֶקְרָא יְהוָה (ס) וּמֵאֹיְבֵי אֲנִשֶּׁע:

4

Praised, I cry, is the LORD, and I am saved from mine enemies.

כִּי אֶפְפְּנִי מִשְׁבְּרֵי־מָוֶת (ס) נַחֲלִי בְלִיעַל
יַבֵּעֲתָנִי:

5

For the waves of Death compassed me. The floods of Belial assailed me.

חֲבֻלֵי שְׂאוֹל סָבְנוּ (ס) קִדְמֹנִי מִקְשֵׁי
מָוֶת:

6

The cords of Sheol surrounded me; the snares of Death confronted me.

בְּצָר־לִי אֶקְרָא יְהוָה וְאֶל־אֱלֹהֵי
אֶקְרָא (ס) וַיִּשְׁמַע מִהִכְלָל קוֹלִי
וַשׁוּעָתִי בְּאָזְנוֹ:

7

In my distress I called upon the LORD, yea, I called unto my God; and out of His temple He heard my voice, and my cry did enter into His ears.

8	Then the earth did shake and quake, the foundations of heaven did tremble; they were shaken, because He was wroth.	(כ' ותגעש) [ק' ויתגעש] ותרעש הארץ (ס) מוסדות השמים ירגזו ויתגעשו כי-חרה לו:
9	Smoke arose up in His nostrils, and fire out of His mouth did devour; coals flamed forth from Him.	עלה עשן באפו ואש מפיו תאכל (ס) גחלים בערו ממנו:
10	He bowed the heavens also, and came down; and thick darkness was under His feet.	וגט שמים ויגד (ס) וערפל תחת רגליו:
11	And He rode upon a cherub, and did fly; Yea, He was seen upon the wings of the wind.	וירכב על-כרוב ויעף (ס) וירא על-כנפי-רוח:
12	And He made darkness pavilions round about Him, gathering of waters, thick clouds of the skies.	וישט חשך סביבתיו סכות (ס) חשרת-מים עבי שחקים:
13	At the brightness before Him coals of fire flamed forth.	מננה נגדו בערו גחלי-אש: (ס)
14	The LORD thundered from heaven, and the Most High gave forth His voice.	ירעם מן-שמים יהוה ועליון יתן קולו: (ס)
15	And He sent out arrows, and scattered them; lightning, and discomfited them.	וישלח חצים ופיצם ברק (כ' ויהמם) [ק' ויהם]:
16	And the channels of the sea appeared, the foundations of the world were laid bare by the rebuke of the LORD, at the blast of the breath of His nostrils.	ויבא אפקי ים וגלו מסדות תבל (ס) בגערת יהוה מנשמת רוח אפו:
17	He sent from on high, He took me; He drew me out of many waters;	ישלח ממרום ויקחני (ס) ימשני ממים רבים:
18	He delivered me from mine enemy most strong, from them that hated me, for they were too mighty for me.	יצילני מאיבי עז (ס) משנאי כי אמצו ממני:
19	They confronted me in the day of my calamity; but the LORD was a stay unto me.	יקדמוני ביום אידי ויהי יהוה משען לי: (ס)
20	He brought me forth also into a large place; He delivered me, because He delighted in me.	ויצא למרחב אתי ויחלצני כי-חפץ בי: (ס)
21	The LORD rewarded me according to my righteousness; According to the cleanness of my hands hath He recompensed me.	וימלני יהוה כצדקתי ככר ידי וישיב לי: (ס)
22	For I have kept the ways of the LORD, And have not wickedly departed from my God.	כי שמרתי דרכי יהוה ולא רשעתי מאלהי: (ס)
23	For all His ordinances were before me; And as for His statutes, I did not depart from them.	כי כל-משפטו לנגדי וחקתיו לא-אסור ממנה:

וְאֶהְיֶה תָּמִים לוֹ (ס) וְאֶשְׁתַּמְרָה מֵעוֹנִי:	24	And I was single-hearted toward Him, And I kept myself from mine iniquity.
וַיִּשָּׁב יְהוָה לִי כְצַדִּיקְתִּי (ס) כְּבָרִי לְנֶגֶד עֵינָיו:	25	Therefore hath the LORD recompensed me according to my righteousness, According to my cleanness in His eyes.
עִם־חָסִיד תִּתְחַסֵּד (ס) עִם־גִּבּוֹר תָּמִים תִּתְמַם:	26	With the merciful Thou dost show Thyself merciful, With the upright man Thou dost show Thyself upright,
עִם־נָכָר תִּתְבָּר (ס) וְעִם־עָקֹשׁ תִּתְפַּל:	27	With the pure Thou dost show Thyself pure; And with the crooked Thou dost show Thyself subtle.
וְאֶת־עַם עָנִי תוֹשִׁיעַ (ס) וְעֵינָיִךָ עַל־רָמִים תִּשְׁפִּיל:	28	And the afflicted people Thou dost save; But Thine eyes are upon the haughty, that Thou mayest humble them.
כִּי־אַתָּה נִירִי יְהוָה (ס) וַיְהִי יְגִית חֹשֶׁכִּי:	29	For Thou art my lamp, O LORD; And the LORD doth lighten my darkness.
כִּי בְכָה אֲרוּץ גִּדּוֹד (ס) בְּאַלְהֵי אֲדָלָג־שׁוֹר:	30	For by Thee I run upon a troop; By my God do I scale a wall.
הָאֵל תָּמִים דַּרְכּוֹ אִמְרַת יְהוָה צְרוּפָה (ס) מִגֵּן הוּא לְכָל הַחֹסִים בּוֹ:	31	As for God, His way is perfect; The word of the LORD is tried; He is a shield unto all them that take refuge in Him.
כִּי מִי־אֵל מִבְּלַעֲדֵי יְהוָה (ס) וּמִי צוֹר מִבְּלַעֲדֵי אֱלֹהֵינוּ:	32	For who is God, save the LORD? And who is a Rock, save our God?
הָאֵל מֵעוֹז חֵיל (ס) וַיִּתֵּר תָּמִים (כ) דַּרְכּוֹ [ק' דַּרְכִּי]:	33	The God who is my strong fortress, And who letteth my way go forth straight;
מִשּׁוֹנָה (כ' רַגְלִיו) [ק' רַגְלִי] כְּאַיִלוֹת (ס) וְעַל בָּמֹתַי יַעֲמִדֵנִי:	34	Who maketh my feet like hinds', And setteth me upon my high places;
מִלְמַד יָדַי לְמִלְחָמָה (ס) וַנִּחַת קֶשֶׁת־נְחוּשָׁה זֶרַעְתִּי:	35	Who traineth my hands for war, So that mine arms do bend a bow of brass.
וַתִּתֵּן־לִי מִגֵּן יִשְׁעֶךָ וַעֲנִתָּה תַרְבִּנִי: (ס)	36	Thou hast also given me Thy shield of salvation; And Thy condescension hath made me great.
תַּרְחִיב צַעְדֵי תַחְתָּנִי וְלֹא מַעְדּוֹ קָרַסְלִי:	37	Thou hast enlarged my steps under me, And my feet have not slipped.
אֲרִדְפָּה אֹיְבֵי וְאֶשְׁמִידֵם (ס) וְלֹא אָשׁוּב עַד־כָּלֹותָם:	38	I have pursued mine enemies, and destroyed them; Neither did I turn back till they were consumed.
וְאֶכְלֵם וְאֶמְחָצֵם וְלֹא יִקְוּמוּן (ס) וַיִּפְּלוּ תַחַת רַגְלִי:	39	And I have consumed them, and smitten them through, that they cannot arise; Yea, they are fallen under my feet.

וַתִּתְּנֵנִי חֵיַל לַמִּלְחָמָה (ס) תִּכְרִיעַ קִמִּי תַּחְתָּנִי:	40	For Thou hast girded me with strength unto the battle; Thou hast subdued under me those that rose up against me.
וְאֵיבֵי תַתָּה לִי עָרַף מְשֻׁנְאֵי וְאַצְמִיתֵם: (ס)	41	Thou hast also made mine enemies turn their backs unto me; Yea, them that hate me, that I might cut them off.
יִשְׁעוּ וְאֵין מֹשִׁיעַ אֶל־יְהוָה וְלֹא עָנָם:	42	They looked, but there was none to save; Even unto the LORD, but He answered them not.
וְאַשְׁחַקֵם כַּעֲפַר־אָרֶץ (ס) כְּשִׁיט־חוֹצוֹת אֲדָקֵם אֲרָקֵם:	43	Then did I beat them small as the dust of the earth, I did stamp them as the mire of the streets, and did tread them down.
וְתַפְלִטֵנִי מִרִיבֵי עַמִּי תִשְׁמְרֵנִי לְרֹאשׁ גּוֹיִם (ס) עִם לֹא־יִדְעֵתִי וְעַבְדֵּנִי:	44	Thou also hast delivered me from the contentions of my people; Thou hast kept me to be the head of the nations; A people whom I have not known serve me.
בְּנֵי נָכָר יִתְפַּחֲשׁוּ־לִי לְשִׁמוּעַ אֲזֵן יִשְׁמְעוּ לִי: (ס)	45	The sons of the stranger dwindle away before me; As soon as they hear of me, they obey me.
בְּנֵי נָכָר יִפָּלוּ וַיִּחְגְּרוּ מִמִּסְגְּרוֹתֵם:	46	The sons of the stranger fade away, And come halting out of their close places.
חַי־יְהוָה וּבָרוּךְ צוּרִי (ס) וַיִּלֵּם אֱלֹהֵי צוּר יִשְׁעִי:	47	The LORD liveth, and blessed be my Rock; And exalted be the God, my Rock of salvation; .
הָאֵל הַנֶּתֵּן נִקְמָת לִי (ס) וּמִרִיד עַמִּים תַּחְתָּנִי:	48	Even the God that executeth vengeance for me, And bringeth down peoples under me,
וּמוֹצִיאֵי מֵאִיבֵי וּמִקְמֵי תַרְוִמֵּינִי (ס) מֵאִישׁ חֲמָסִים תַּצִּילֵנִי:	49	And that bringeth me forth from mine enemies; Yea, Thou liftest me up above them that rise up against me; Thou deliverest me from the violent man.
עַל־כֵּן אוֹדֶךָ יְהוָה בְּגוֹיִם (ס) וְלִשְׁמֶךָ אֲזַמֵּר:	50	Therefore I will give thanks unto Thee, O LORD, among the nations, And will sing praises unto Thy name.
(כ' מַגִּדִּיל) ק' מַגְדּוֹל] יְשׁוּעוֹת מַלְכּוֹ וְעִשָׂה־חֶסֶד לְמֹשִׁיחוֹ (ס) לְדָוִד וּלְזֶרְעוֹ עַד־עוֹלָם: (פ)	51	A tower of salvation is He to His king; And showeth mercy to His anointed, To David and to his seed, for evermore.

הפסרת וזאת הברכה

The Haftarah is Joshua 1:1 – 1:18.

וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת מֹשֶׁה עֶבֶד יְהוָה וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נּוֹן מִשְׁרֵת מֹשֶׁה לֵאמֹר:	I:1	Now it came to pass after the death of Moses the servant of the LORD, that the LORD spoke unto Joshua the son of Nun, Moses' minister, saying:
---	-----	--

מֹשֶׁה עַבְדִּי מָתָּה וְעַתָּה קוּם עֲבַר אֶת־
הַיַּרְדֵּן הַזֶּה אַתָּה וְכָל־הָעָם הַזֶּה אֶל־
הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָהֶם לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

כָּל־מָקוֹם אֲשֶׁר תִּדְרֹךְ כַּף־רַגְלְךָ בּוֹ
לָכֶם נָתַתִּיו כְּאֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל־מֹשֶׁה:

מִהַמִּדְבָּר וְהַלְבָנוֹן הַזֶּה וְעַד־הַנָּהָר
הַגָּדוֹל נְהַר־פָּרָת כָּל אֶרֶץ הַחִתִּים
וְעַד־הַיָּם הַגָּדוֹל מִבּוֹא הַשֶּׁמֶשׁ יִהְיֶה
גְּבוּלְכֶם:

לֹא־יִתְצַב אִישׁ לִפְנֵיךָ כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ
כְּאֲשֶׁר הָיִיתִי עִם־מֹשֶׁה אֲהִיָּה עִמָּךְ לֹא
אֶרְפֶּךָ וְלֹא אֶעְזֹבְךָ:

חֲזַק וְאַמֵּץ כִּי אַתָּה תִּנְחִיל אֶת־הָעָם הַזֶּה
אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתִּי לְאֲבוֹתָם לָתֶת
לָהֶם:

רַק חֲזַק וְאַמֵּץ מְאֹד לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת כְּכָל־
הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוְּךָ מֹשֶׁה עַבְדִּי אֶל־תִּסּוֹר
מִמֶּנּוּ יָמִין וּשְׂמָאוֹל לְמַעַן תִּשְׁכִּיל בְּכָל־
אֲשֶׁר תִּלְךָ:

לֹא־יִמּוּשׁ סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפִּיךָ וְחֲגִיתָ
בּוֹ יוֹמָם וּלְיָלָה לְמַעַן תִּשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת
כְּכָל־הַכְּתוּב בּוֹ כִּי־אֲנִי תִצְלִיחַ אֶת־
דְּרָכְךָ וְאֲנִי תִשְׁכִּיל:

הֲלוֹא צִוִּיתִיךָ חֲזַק וְאַמֵּץ אֶל־תַּעֲרֹץ וְאֶל־
תַּחַת כִּי עִמָּךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל אֲשֶׁר
תִּלְךָ: (פ)

וַיִּצַּו יְהוֹשֻׁעַ אֶת־שֹׁטְרֵי הָעָם לֵאמֹר:

2 'Moses My servant is dead; now therefore arise, go over
this Jordan, thou, and all this people, unto the land
which I do give to them, even to the children of Israel.

3 Every place that the sole of your foot shall tread upon,
to you have I given it, as I spoke unto Moses.

4 From the wilderness, and this Lebanon, even unto the
great river, the river Euphrates, all the land of the
Hittites, and unto the Great Sea toward the going
down of the sun, shall be your border.

5 There shall not any man be able to stand before thee
all the days of thy life; as I was with Moses, so I will be
with thee; I will not fail thee, nor forsake thee.

6 Be strong and of good courage; for thou shalt cause
this people to inherit the land which I swore unto
their fathers to give them.

7 Only be strong and very courageous, to observe to do
according to all the law, which Moses My servant
commanded thee; turn not from it to the right hand
or to the left, that thou mayest have good success
whithersoever thou goest.

8 This book of the law shall not depart out of thy
mouth, but thou shalt meditate therein day and night,
that thou mayest observe to do according to all that is
written therein; for then thou shalt make thy ways
prosperous, and then thou shalt have good success.

9 Have not I commanded thee? Be strong and of good
courage; be not affrighted, neither be thou dismayed:
for the LORD thy God is with thee whithersoever thou
goest.'

10 Then Joshua commanded the officers of the people,
saying:

עָבְרוּ בְּקֶרֶב הַמַּחֲנֶה וְצִוּוּ אֶת־הָעָם
לֵאמֹר הִכִּינוּ לָכֶם צִידָה כִּי בַעֲדוֹ שְׁלֹשֶׁת
יָמִים אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן הַזֶּה לָבוֹא
לָרֶשֶׁת אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם
נָתַן לָכֶם לְרִשְׁתָּהּ: (פ)

11 'Pass through the midst of the camp, and command the people, saying: Prepare you victuals; for within three days ye are to pass over this Jordan, to go in to possess the land, which the LORD your God giveth you to possess it.'

וְלִרְאוּבֵנִי וְלִגָּדִי וּלְחֻצֵי שִׁבְט הַמְּנַשֶּׁה
אָמַר יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר:

12 And to the Reubenites, and to the Gadites, and to the half-tribe of Manasseh, spoke Joshua, saying:

זְכוֹר אֶת־הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה אֶתְכֶם מֹשֶׁה
עַבְד־יְהוָה לֵאמֹר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מְנִיחַ
לָכֶם וְנָתַן לָכֶם אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת:

13 'Remember the word which Moses the servant of the LORD commanded, you, saying: The LORD your God giveth you rest, and will give you this land.

נְשִׁיכֶם טַפְכֶם וּמִקְנֵיכֶם יֵשְׁבוּ בָאָרֶץ אֲשֶׁר
נָתַן לָכֶם מֹשֶׁה בַּעֲבֹר הַיַּרְדֵּן וְאַתֶּם
תַּעֲבְרוּ חֲמֹשִׁים לִפְנֵי אַחֵיכֶם כָּל גְּבוּרֵי
הַחַיִל וְעֹזְרֵתֶם אוֹתָם:

14 Your wives, your little ones, and your cattle, shall abide in the land which Moses gave you beyond the Jordan; but ye shall pass over before your brethren armed, all the mighty men of valour, and shall help them;

עַד אֲשֶׁר־יָנִיחַ יְהוָה לְאַחֵיכֶם כָּכֶם
וַיֵּרְשׁוּ גַם־הֵמָּה אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָהֶם וּשְׁבָתָם לְאָרֶץ
יְרֻשָּׁתְכֶם וַיִּרְשְׁתֶּם אוֹתָהּ אֲשֶׁר נָתַן לָכֶם
מֹשֶׁה עַבְד־יְהוָה בַּעֲבֹר הַיַּרְדֵּן מִזֶּרֶח
הַשָּׁמֶשׁ:

15 until the LORD have given your brethren rest, as unto you, and they also have possessed the land which the LORD your God giveth them; then ye shall return unto the land of your possession, and possess it, which Moses the servant of the LORD gave you beyond the Jordan toward the sunrising.'

וַיַּעֲנוּ אֶת־יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר כָּל אֲשֶׁר־צִוִּיתָנוּ
נַעֲשֶׂה וְנִאֲלֶ־כָּל־אֲשֶׁר תִּשְׁלַחְנוּ גִּלְגָּל:

16 And they answered Joshua, saying: 'All that thou hast commanded us we will do, and whithersoever thou sendest us we will go.

כָּכֹל אֲשֶׁר־שָׁמַעְנוּ אֶל־מֹשֶׁה כֵּן נִשְׁמַע
אֵלֶיךָ רַק יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה אֱלֹהֵיךָ עִמָּךְ כְּאֲשֶׁר
הָיָה עִם־מֹשֶׁה:

17 According as we hearkened unto Moses in all things, so will we hearken unto thee; only the LORD thy God be with thee, as He was with Moses.

כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר־יִמְרָה אֶת־פִּיךָ וְלֹא־יִשְׁמַע
אֶת־דְּבָרֶיךָ לְכָל אֲשֶׁר־תִּצְוֶנּוּ יוֹמָת רַק
חֲזַק וְאַמֵּץ: (פ)

18 Whosoever he be that shall rebel against thy commandment, and shall not hearken unto thy words in all that thou commandest him, he shall be put to death; only be strong and of good courage.'

מפטיר לשבת ראש חודש

The Maftir for Shabbat Rosh Hodesh is Numbers 28:9 – 15.

וביום השבת שני־כבשים בני־שנה
תמימם ושני עשרנים סלת מנחה בלולה
בשמן ונסכו:

XXVIII:9

And on the sabbath day two he-lambs of the first year without blemish, and two tenth parts of an ephah of fine flour for a meal-offering, mingled with oil, and the drink-offering thereof.

עלת שבת בשבתו על־עלת התמיד
ונסכה: (פ)

10

This is the burnt-offering of every sabbath, beside the continual burnt-offering, and the drink-offering thereof.

ובראשי חדשיכם תקריבו עליה ליהוה
פרים בני־בקר שנים ואיל אחד כבשים
בני־שנה שבעה תמימם:

11

And in your new moons ye shall present a burnt-offering unto the LORD: two young bullocks, and one ram, seven he-lambs of the first year without blemish;

ושלשה עשרנים סלת מנחה בלולה
בשמן לפר האחד ושני עשרנים סלת
מנחה בלולה בשמן לאיל האחד:

12

and three tenth parts of an ephah of fine flour for a meal-offering, mingled with oil, for each bullock; and two tenth parts of fine flour for a meal-offering, mingled with oil, for the one ram;

ועשרן עשרון סלת מנחה בלולה בשמן
לכבש האחד עליה בית נידח אשה
ליהוה:

13

and a several tenth part of fine flour mingled with oil for a meal-offering unto every lamb; for a burnt-offering of a sweet savour, an offering made by fire unto the LORD.

ונסכיהם חצי ההין יהיה לפר ושלישת
ההין לאיל ורביעת ההין לכבש גין זאת
עלת חדש בחדשו לחדשי השנה:

14

And their drink-offerings shall be half a hin of wine for a bullock, and the third part of a hin for the ram, and the fourth part of a hin for a lamb. This is the burnt-offering of every new moon throughout the months of the year.

ושעיר עזים אחד לחטאת ליהוה
על־עלת התמיד יעשה ונסכו: (ס)

15

And one he-goat for a sin-offering unto the LORD; it shall be offered beside the continual burnt-offering, and the drink-offering thereof.

הפטרת שבת ראש חודש

The Maftir for Shabbat Rosh Hodesh is Numbers 28:9 – 15. The Haftarah is Isaiah 66:1 – 24.

כה אמר יהוה השמים כסאי והארץ תדם
רגלי איה בית אשר תבנו־לי ואיה
מקום מנוחתי:

LXVI:1

Thus saith the LORD: The heaven is My throne, and the earth is My footstool; where is the house that ye may build unto Me? And where is the place that may be My resting-place?

ואת־כל־אלה ידי עשתה ויהיו כל־אלה
נאם־יהוה וא־ל־יה אביט אל־עני
ונכה־רוח וחרד על־דברי:

2

For all these things hath My hand made, and so all these things came to be, saith the LORD; but on this man will I look, even on him that is poor and of a contrite spirit, and trembleth at My word.

שׁוֹחֵט הַשּׁוֹר מִכֶּה-אִישׁ זֹבֵחַ הַשֶּׁה עֶרְף
כָּלֵב מַעֲלָה מִנְחַח דֶּם-חֲזִיר מִזְכִּיר לְבָנָה
מִבְרָךְ אִוֵּן גַּם-הִמָּה בָּחֲרוּ בְּדַרְכֵיהֶם
וּבִשְׁקוּצֵיהֶם נַפְשָׁם חִפְצָה:

גַּם-אֲנִי אֶבְחַר בַּתְּעַלְלֵיהֶם וּמִגּוֹרָתָם
אָבִיא לָהֶם יָעַן קְרָאתִי וְאִין עֹנָה דְּבַרְתִּי
וְלֹא שָׁמְעוּ וַיַּעֲשׂוּ הָרַע בְּעֵינַי וּבְאִשְׁר
לֹא-חִפְצָתִי בָּחֲרוּ: (ס)

שָׁמְעוּ דְּבַר-יְהוָה הַחֲרָדִים אֶל-דְּבָרוֹ
אָמְרוּ אֲחֵיכֶם שְׂנֵאִיכֶם מִנְדִּיכֶם לְמַעַן שְׁמִי
יִכְבֹּד יְהוָה וְנִרְאָה בְּשִׂמְחַתְכֶם וְהֵם יִבְשׁוּ:

קוֹל שָׁאוֹן מֵעִיר קוֹל מִהֵיכָל קוֹל יְהוָה
מִשְׁלֵם גְּמוּל לְאֵיבָיו:

בְּטָרֶם תַּחֲלִיל יִלְדָה בְּטָרֶם יָבֹוא חֶבֶל לָהּ
וְהִמְלִיטָה זָכָר:

מִי-שָׁמַע כְּזֹאת מִי רָאָה כְּאֵלֶּה הַיּוֹחֵל
אֶרֶץ בְּנוֹם אֶחָד אִם-יִנְלַד גּוֹי פַּעַם אַחַת
כִּי-תֵלֶּה גַם-יִלְדָה צִיּוֹן אֶת-בְּנֵיהָ:

הֲאֲנִי אֲשַׁבֵּיר וְלֹא אוֹלִיד יֹאמֶר יְהוָה
אִם-אֲנִי הַמוֹלִיד וְעַצְרָתִי אָמַר אֱלֹהֶיךָ: (ס)

שִׂמְחוּ אֶת-יְרוּשָׁלַם וְגִילוּ בָּהּ כָּל-אֲהָבֶיהָ
שִׂישׂוּ אֶתְהָ מְשׁוֹשׁ כָּל-הַמְתַּאבְּלִים עָלֶיהָ:

לְמַעַן תִּינָקוּ וּשְׂבַעְתֶּם מִשָּׂד תִּנְחַמְיָהּ
לְמַעַן תִּמְצְוּ וְהִתְעַנְּגַתֶּם מִזֵּי כְבוֹדָהּ: (ס)

כִּי-כֵהוּ אָמַר יְהוָה הִנְנִי נֹטֶה אֶלֶיָּהּ כְּנָהָר
שְׁלוֹם וּכְנַחַל שׁוֹטֵף כְּבוֹד גּוֹיִם וַיִּנְקַתֶּם
עַל-צֶדֶד תִּנְשְׂאוּ וְעַל-בְּרָכִים תִּשָּׁעֲשְׂעוּ:

כְּאִישׁ אֲשֶׁר אָמַר תִּנְחַמְנוּ בֶן אִנְכִי אֲנַחֲמָכֶם
וּבִירוּשָׁלַם תִּנְחַמּוּ:

He that killeth an ox is as if he slew a man; he that sacrificeth a lamb, as if he broke a dog's neck; He that offereth a meal-offering, as if he offered swine's blood; he that maketh a memorial-offering of frankincense, as if he blessed an idol; according as they have chosen their own ways, and their soul delighteth in their abominations;

Even so I will choose their mockings, And will bring their fears upon them; Because when I called, none did answer; When I spoke, they did not hear, But they did that which was evil in Mine eyes, And chose that in which I delighted not.

Hear the word of the LORD, Ye that tremble at His word: Your brethren that hate you, that cast you out for My name's sake, have said: 'Let the LORD be glorified, That we may gaze upon your joy', But they shall be ashamed.

Hark! an uproar from the city, Hark! it cometh from the temple, Hark! the LORD rendereth recompense to His enemies.

Before she travailed, she brought forth; Before her pain came, She was delivered of a man-child.

Who hath heard such a thing? Who hath seen such things? Is a land born in one day? Is a nation brought forth at once? For as soon as Zion travailed, She brought forth her children.

Shall I bring to the birth, and not cause to bring forth? Saith the LORD; Shall I that cause to bring forth shut the womb? Saith thy God.

Rejoice ye with Jerusalem, And be glad with her, all ye that love her; Rejoice for joy with her, All ye that mourn for her;

That ye may suck, and be satisfied With the breast of her consolations; That ye may drink deeply with delight Of the abundance of her glory.

For thus saith the LORD: Behold, I will extend peace to her like a river. And the wealth of the nations like an overflowing stream, and ye shall suck thereof: Ye shall be borne upon the side, and shall be dandled upon the knees.

As one whom his mother comforteth, So will I comfort you; and ye shall be comforted in Jerusalem.

וְרֵאִיתֶם וְשֵׁשׁ לִבְכֶּם וְעֲצָמוֹתֵיכֶם כִּדְשָׁא
תִּפְרָחְנָה וְנוֹדַעַה יְד־יְהוָה אֶת־עַבְדּוֹ
וְזַעַם אֶת־אֹיְבָיו: (ס)

14 And when ye see this, your heart shall rejoice, and your bones shall flourish like young grass; and the hand of the LORD shall be known toward His servants, and He will have indignation against His enemies.

כִּי־הֵנָּה יְהוָה בָּאֵשׁ יָבוֹא וְכִסּוּפָה
מִרְכָּבוֹ לְהַשִּׁיב בַּחֲמָה אָפּוֹ וּגְעֻרָתוֹ
בְּלֹהֲבֵי־אֵשׁ:

15 For, behold, the LORD will come in fire, And His chariots shall be like the whirlwind; to render His anger with fury, And His rebuke with flames of fire.

כִּי בָאֵשׁ יְהוָה נִשְׁפָּט וּבַחֲרָבוֹ
אֶת־כָּל־בָּשָׂר וְרַבּוֹ חֲלָלִי יְהוָה:

16 For by fire will the LORD contend, And by His sword with all flesh; And the slain of the LORD shall be many.

הַמְתַּקְדָּשִׁים וְהַמְטַהֲרִים אֶל־הַגְּנוֹת אַחֵר
(כ' אַחֵר) [ק' אַחֵת] בַּתְּנוּךְ אֶכְלִי בָשָׂר
הַחֲזִיר וְהַשֶּׁקֶץ וְהָעֶכְבֹּר יַחְדָּו יִסָּפוּ
נַאֲם־יְהוָה:

17 They that sanctify themselves and purify themselves to go unto the gardens, behind one in the midst, Eating swine's flesh, and the detestable thing, and the mouse, Shall be consumed together, saith the LORD.

וְאֶנֶכִּי מַעֲשֵׂיהֶם וּמַחְשְׁבֹתֵיהֶם בָּאָה לִקְבֹּץ
אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם וְהַלְשֹׁנוֹת וּבָאוּ וְרָאוּ
אֶת־כְּבוֹדִי:

18 For I [know] their works and their thoughts; [the time] cometh, that I will gather all nations and tongues; and they shall come, and shall see My glory.

וְשִׁמְתִּי בָהֶם אוֹת וְשַׁלַּחְתִּי מֵהֶם אֶל־הַגּוֹיִם
תַּרְשִׁישׁ פּוּל וְלֹד וְתֻבַּל וְיָוָן הָאֵלֶּים הֵרָחֳקִים אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְעוּ
אֶת־שִׁמְעִי וְלֹא־רָאוּ אֶת־כְּבוֹדִי וְהִגִּידוּ
אֶת־כְּבוֹדִי בַּגּוֹיִם:

19 And I will work a sign among them, and I will send such as escape of them unto the nations, to Tarshish, Pul and Lud, that draw the bow, to Tubal and Javan, to the isles afar off, that have not heard My fame, neither have seen My glory; and they shall declare My glory among the nations.

וְהֵבִיאוּ אֶת־כָּל־אֲחֵיכֶם מִכָּל־הַגּוֹיִם
מִנְחָה לַיהוָה בַּסּוּסִים וּבַרְכָב וּבַצִּמְדִּים
וּבַפָּרָדִים וּבַכִּרְכֹּת עַל הָר קָדְשִׁי
יְרוּשָׁלַם אָמַר יְהוָה כֹּאֲשֶׁר יָבִיאוּ בְנֵי
יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמִּנְחָה בְּכֵלִי טָהוֹר בֵּית
יְהוָה:

20 And they shall bring all your brethren out of all the nations for an offering unto the LORD, upon horses, and in chariots, and in fitters, and upon mules, and upon swift beasts, to My holy mountain Jerusalem, saith the LORD, as the children of Israel bring their offering in a clean vessel into the house of the LORD.

וְגַם־מֵהֶם אֶקַּח לַכֹּהֲנִים לַלְוִיִּם אָמַר
יְהוָה:

21 And of them also will I take for the priests and for the Levites, saith the LORD.

כִּי כֹאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ
הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עִמָּדִים לִפְנֵי
נַאֲם־יְהוָה כֵּן יַעֲמֵד זִרְעֲכֶם וּשְׁמֲכֶם:

22 For as the new heavens and the new earth, which I will make, shall remain before Me, saith the LORD, so shall your seed and your name remain.

וְהָיָה מְדֵי-חֹדֶשׁ בְּחָדָשׁוֹ וּמְדֵי שַׁבָּת
בְּשַׁבְתּוֹ יָבוֹא כָּל-בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי
אֲמַר יְהוָה:

23 And it shall come to pass, that from one new moon to another, and from one sabbath to another, shall all flesh come to worship before Me, Saith the LORD.

וַיֵּצְאוּ וַיֵּרְאוּ בַּפְּגְרֵי הָאֲנָשִׁים הַפְּשָׁעִים כִּי
כִּי תוֹלַעֲתָם לֹא תָמוּת וְאִשָּׁם לֹא תִכָּבֵּה
וְהָיוּ דְרָאוֹן לְכָל-בָּשָׂר: וְהָיָה מְדֵי חֹדֶשׁ
בְּחָדָשׁוֹ וּמְדֵי שַׁבָּת בְּשַׁבְתּוֹ יָבוֹא כָּל בָּשָׂר
לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי יְהוָה

24 And they shall go forth, and look Upon the carcasses of the men that have rebelled against Me; For their worm shall not die, Neither shall their fire be quenched; And they shall be an abhorring unto all flesh.

הפטרת שבת מחר חודש

The Haftarah for Shabbat Maḥar Ḥodesh is I Samuel 20:18 – 42.

וַיֹּאמֶר-לּוֹ יְהוֹנָתָן מָחָר חֹדֶשׁ וּנְפַקְדָּתְךָ כִּי
יִפְקֹד מוֹשְׁבֶךָ:

XX:18 And Jonathan said unto him: 'To-morrow is the new moon; and thou wilt be missed, thy seat will be empty.

וְשַׁלַּשְׁתָּ תַּחַד מְאֹד וּבֹאֲתָ אֶל-הַמָּקוֹם
אֲשֶׁר-נִסְתַּרְתָּ שָׁם בְּיוֹם הַמַּעֲשֶׂה וַיִּשְׁבֶּתָּ
אֶצֶּל הָאֶבֶן הָאֵזֶל:

19 And in the third day thou shalt hide thyself well, and come to the place where thou didst hide thyself in the day of work, and shalt remain by the stone Ezel.

וְאֲנִי שְׁלַשְׁתִּי הַחֲצִים צָדָה אֹרֶחַ
לְשַׁלַּח-לִי לַמַּטְרָה:

20 And I will shoot three arrows to the side-ward, as though I shot at a mark.

וְהִנֵּה אֲשַׁלַּח אֶת-הַנָּעַר לְךָ מֵצָא
אֶת-הַחֲצִים אִם-אָמַרְתָּ אֲמַר לַנָּעַר הִנֵּה
הַחֲצִים מִמֶּנִּי וְהִנֵּה קָחָנִי וּבָאָה כִּי-שָׁלוֹם
לָךְ וְאִין דְּבַר חַי־יְהוָה:

21 And, behold, I will send the lad: Go, find the arrows. If I say unto the lad: Behold, the arrows are on this side of thee; take them, and come; for there is peace to thee and no hurt, as the LORD liveth.

וְאִם-כֹּה אָמַר לְעֵלָם הִנֵּה הַחֲצִים מִמֶּנִּי
וְהִלָּאָה לָךְ כִּי שָׁלַחְךָ יְהוָה:

22 But if I say thus unto the boy: Behold, the arrows are beyond thee; go thy way; for the LORD hath sent thee away.

וְהַדְּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֲנִי וְאַתָּה הִנֵּה יְהוָה
בֵּינִי וּבֵינֶךָ עַד-עוֹלָם: (ס)

23 And as touching the matter which I and thou have spoken of, behold, the LORD is between me and thee for ever.'

וַיִּסְתֵּר דָּוִד בַּשָּׂדֶה וַיְהִי הַחֹדֶשׁ וַיֵּשֶׁב
הַמֶּלֶךְ (כ' ע"ל) [ק' אָל-] לֶאֱכֹל:

24 So David hid himself in the field; and when the new moon was come, the king sat him down to the meal to eat.

וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ עַל-מוֹשְׁבּוֹ כַּפְעָם כַּפְעָם
אֶל-מוֹשֵׁב הַקִּיר וַיִּקָּם יְהוֹנָתָן וַיֵּשֶׁב אַבְנֵר
מִצַּד שְׂאוּל וַיִּפְקֹד מְקוֹם דָּוִד:

25 And the king sat upon his seat, as at other times, even upon the seat by the wall; and Jonathan stood up, and Abner sat by Saul's side; but David's place was empty.

וְלֹא־דָבַר שְׁאוּל מֵאוֹמְהָ בַּיּוֹם הַהוּא כִּי
אָמַר מִקֶּרֶה הוּא בָּלְתִּי טָהוֹר הוּא כִּי־לֹא
טָהוֹר: (ס)

26 Nevertheless Saul spoke not any thing that day; for he thought: 'Something hath befallen him, he is unclean; surely he is not clean.'

וַיְהִי מִמָּחָרֶת הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי וַיִּפָּקֶד מְקוֹם
דָּוִד (פ) וַיֹּאמֶר שְׁאוּל אֶל־יְהוֹנָתָן בְּנוֹ
מִדָּוִעַ לֹא־בָא בֶן־יִשִּׁי גַם־תָּמוּל גַּם־חַיּוֹם
אֶל־הַלֶּחֶם:

27 And it came to pass on the morrow after the new moon, which was the second day, that David's place was empty; and Saul said unto Jonathan his son: 'Wherefore cometh not the son of Jesse to the meal, neither yesterday, nor to-day?'

וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שְׁאוּל נִשְׁאֹל נִשְׁאֹל דָּוִד
יִמְעָמְדִי עַד־בֵּית לָחֶם:

28 And Jonathan answered Saul: 'David earnestly asked leave of me to go to Beth-lehem;

וַיֹּאמֶר שְׁלַחֲנִי נָא כִּי זָבַחַ מִשְׁפָּחָה
לָנוּ בְּעִיר וְהוּא צָוָה־לִּי אָחִי וְעַתָּה
אִם־מָצָאתִי חַן בְּעֵינֶיךָ אֶמְלֹטָהּ נָא וְאָרְצָהָ
אֶת־אָחִי עַל־כֵּן לֹא־בָא אֶל־שֻׁלְחַן
הַמֶּלֶךְ: (ס)

29 and he said: Let me go, I pray thee; for our family hath a sacrifice in the city; and my brother, he hath commanded me; and now, if I have found favour in thine eyes, let me get away, I pray thee, and see my brethren. Therefore he is not come unto the king's table.'

וַיַּחַר־אַף שְׁאוּל בִּיהוֹנָתָן וַיֹּאמֶר לוֹ
בֶּן־נַעֲוֹת הַמְּרִדּוֹת הֲלוֹא יָדַעְתִּי כִּי־בָחַר
אֶתָּה לְבֶן־יִשִּׁי לְבָשֶׁתְּךָ וּלְבָשֶׁת עֶרְוַת
אִמֶּךָ:

30 Then Saul's anger was kindled against Jonathan, and he said unto him: 'Thou son of perverse rebellion, do not I know that thou hast chosen the son of Jesse to thine own shame, and unto the shame of thy mother's nakedness?

כִּי כָל־הַיָּמִים אֲשֶׁר בֶּן־יִשִּׁי חַי
עַל־הָאָדָמָה לֹא תִכּוֹן אֶתָּה וּמַלְכוּתְךָ
וְעַתָּה שְׁלַח וְקַח אֹתוֹ אֵלַי כִּי בֶן־מָוֶת
הוּא: (ס)

31 For as long as the son of Jesse liveth upon the earth, thou shalt not be established, nor thy kingdom. Wherefore now send and fetch him unto me, for he deserveth to die.'

וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שְׁאוּל אָבִיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו
לָמָּה יוּמָת מָוֶה עָשָׂה:

32 And Jonathan answered Saul his father, and said unto him: 'Wherefore should he be put to death? what hath he done?'

וַיִּטֵּל שְׁאוּל אֶת־הַחֲנִית עָלָיו לְהַכּוֹתוֹ וַיַּדַּע
יְהוֹנָתָן כִּי־כָלָה הָיָא מֵעַם אָבִיו לְהָמִית
אֶת־דָּוִד: (ס)

33 And Saul cast his spear at him to smite him; whereby Jonathan knew that it was determined of his father to put David to death.

וַיָּקָם יְהוֹנָתָן מֵעַם הַשְּׁלָחַן בְּחַרְיֵאָף
וְלֹא־אָכַל בַּיּוֹם־הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי לָחֶם כִּי
נִעְצַב אֶל־דָּוִד כִּי הִכְלִמוּ אָבִיו: (ס)

34 So Jonathan arose from the table in fierce anger, and did eat no food the second day of the month; for he was grieved for David, and because his father had put him to shame.

וַיְהִי בַּבֹּקֶר וַיֵּצֵא יְהוֹנָתָן הַשָּׂדֶה לְמוֹעֵד
דָּוִד וְנָעַר קָטָן עִמּוֹ:

35 And it came to pass in the morning, that Jonathan went out into the field at the time appointed with David, and a little lad with him.

וַיֹּאמֶר לְנַעֲרוֹ רֵץ מֵצֵא נָא אֶת־הַחֲצִים
אֲשֶׁר אֲנִי מוֹרֶה הַנֶּעֶר רֵץ וְהוּא־יָרָה
הַחֲצִי לְהַעֲבֹרוֹ:

36 And he said unto his lad: 'Run, find now the arrows which I shoot.' And as the lad ran, he shot an arrow beyond him.

וַיָּבֹא הַנֶּעֶר עַד־מְקוֹם הַחֲצִי אֲשֶׁר יָרָה
יְהוֹנָתָן וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנֶּעֶר וַיֹּאמֶר
הֲלוֹא הַחֲצִי מִמֶּנּוּ וְהִלָּאָה:

37 And when the lad was come to the place of the arrow which Jonathan had shot, Jonathan cried after the lad, and said: 'Is not the arrow beyond thee?'

וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנֶּעֶר מְהֵרָה חֲוֹשָׁה
אֶל־תַּעֲמֹד וַיִּלָּקֵט נֶעֶר יְהוֹנָתָן אֶת־
(כ) הַחֲצִי (ק' תַּחֲצִים) וַיָּבֹא אֶל־אֲדֹנָיו:

38 And Jonathan cried after the lad: 'Make speed, hasten, stay not.' And Jonathan's lad gathered up the arrows, and came to his master.

וְהַנֶּעֶר לֹא־יָדָע מְאוּמָה אֵד יְהוֹנָתָן וְדָוִד
יָדְעוּ אֶת־הַדָּבָר: (ס)

39 But the lad knew not any thing; only Jonathan and David knew the matter.

וַיִּתֵּן יְהוֹנָתָן אֶת־כְּלָיו אֶל־הַנֶּעֶר אֲשֶׁר־לּוֹ
וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ הִבֵּיָהּ הָעִיר:

40 And Jonathan gave his weapons unto his lad, and said unto him: 'Go, carry them to the city.'

הַנֶּעֶר בָּא וְדָוִד קָם מֵאֲצֹל הַגִּבּוֹב וַיִּפֹּל
לְאַפּוֹ אַרְצָה וַיִּשְׁתַּחוּ שְׁלֹשׁ פְּעָמִים
וַיִּשְׁקֻן אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ וַיִּבְכּוּ אִישׁ
אֶת־רֵעֵהוּ עַד־דָּוִד הִגְדִּיל:

41 And as soon as the lad was gone, David arose out of a place toward the South, and fell on his face to the ground, and bowed down three times; and they kissed one another, and wept one with another, until David exceeded.

וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן לְדָוִד לֵךְ לְשָׁלוֹם אֲשֶׁר
נִשְׁבַּעְנוּ שְׁנֵינוּ אֲנַחְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה לֵאמֹר
יְהוָה יִהְיֶה בֵּינִי וּבֵינְךָ וּבֵין זֵרְעִי וּבֵין
זֵרְעֶךָ עַד־עוֹלָם: (פ)

42 And Jonathan said to David: 'Go in peace, forasmuch as we have sworn both of us in the name of the LORD, saying: The LORD shall be between me and thee, and Between my seed and thy seed, for ever.'